К 81
Н64
16058-к

Никольскій

Русско-Чувашскій
СЛОВАРЬ

16058-к

ПРОВЕРЕНО
2010
6098-к

РЕДКАЯ КНИГА

ДС(44В)

Х. В. Жикольскій.

4С(4чв)
К Н64

РУССКО-ЧУВАШСКІЙ СЛОВАРЬ.

Изданіе Переводческой Коммиссіи при Управленіи Казанскаго Учебнаго Округа.

№ 29.

Кр

КАЗАНЬ.
Центральная Типографія.
1909.

4С(4Чв)(03)

По опредѣленію Переводческой Коммиссіи при Управленіи Казанскаго Учебнаго Округа печатать разрѣшается.

Предсѣдатель Коммиссіи *Н. Катановъ*.

№ 139. Городъ Казань. 5 сен. 1909 года.

16058-К

Чувашская республиканская БИБЛИОТЕКА им. М. ГОРЬКОГО

5Ч52950

Центральная научная сельскохозяйственная библиотека

Чуваши—народъ тюркскаго племени. Они живутъ въ губерніяхъ: Казанской, Симбир., Самар., Саратов., Уфим., Оренбург., Тобольской, Томской, отчасти въ Нижегородской, Пензен., Астрах., Енисейской и Семипалатинской области. По послѣднимъ свѣдѣніямъ чувашъ всего около 1 милліона. Чувашскій языкъ распадается на 2 главныхъ вѣтви: нарѣчіе вир—йал и нарѣчіе анатри, верховое и низовое. Рѣзкой разницы между этими нарѣчіями нѣтъ. Книги на чувашскомъ языкѣ, изданныя Православнымъ Миссіон. Обществомъ на нарѣчіи низовыхъ чувашъ, легко читаются и верховыми чувашами.

Чувашская азбука состоитъ изъ 27 буквъ, 9 гласныхъ и 18 согласныхъ; гласныя: а, е, о, у, ӳ, ы, и, ӑ, ӗ, согласныя: в, к, л, ӆ, м, н, ӈ, п, р, р, с, ҫ; т, ҭ, ҳ, х, ш, й. Гласныя раздѣляются на твердыя (а, о, у, ы, ӑ) и мягкія (е, и, ӳ, ӗ). Произносятся эти буквы почти такъ же, какъ и соотвѣствующія буквы русскаго алфавита.

Буквы: ӳ произносятся близко къ ю въ словѣ тюмень.
ӑ—какъ о въ словѣ директоръ.
ӗ—приблизительно какъ э въ словѣ экономъ
ӆ—произносится какъ ль
ӈ—какъ нь
р—какъ рь
ҫ—сь
ҭ—почти какъ ч или ц
ҳ—ть.

Въ чувашскомъ языкѣ сушествуютъ слѣдующіе законы:
гармоніи гласныхъ: гласныя въ словѣ должны быть или всѣ твердыя или всѣ мягкія, напр. укҫа (у—а—твердыя) килес (и—е мягкія).

парности согласныхъ: 9 глухихъ согласныхъ: к, п, х, т, ҫ, ӳ, ш, с, ҫ, между гласными и послѣ плавныхъ въ произношеніи (*но не и въ письмѣ*) переходятъ въ звонкія: г, б, h, д, ц, дь, ж, з, зь. Напр. такан, читается: таган—подкова; курка, чит. кургa—ковшъ.

Удареніе въ чув. языкѣ ставится на концѣ слова, но если слогъ короткій, оно переносится на слѣдующій отъ конца слогъ, напр. лашà,—лошадь, кàрăк,—глухарь, ҫàвăрăннăттăмăрҫҫĕ—мы обернулись бы.

Части рѣчи.

Имена существительныя раздѣляются на первообразныя, производныя и сложныя. Производныя имена образуются отъ первообразныхъ чрезъ прибавленіе *окончаній*:

1) ҫă, ҫĕ (для означенія занятія и ремесла), напр. пулă—рыба, пулăҫă—рыбакъ, ҫыру—письмо, ҫыруҫă—писарь.

2) таш, тăш (совмѣстность, товарищество) тан—равный, тантăш—сверстникъ.

3) мăш, мĕш (имя лица дѣйствующаго) тухат—колдовать, тухатмăш—колдунъ.

4) кăн, кĕн (сообщаетъ смыслъ чего-то предосудительнаго) тар—бѣжать, таркăн—бѣглецъ.

5) лăх, лĕх (отвлеченность, количество матеріала, время и стоимость): ҫын—человѣкъ, ҫынлăх—природа человѣка, кĕпе—рубаха, кĕпелĕх—матерія на рубаху, каҫ—вечеръ, каҫлăх—пространство вечера.

6) ал, ел (части предмета): ҫи—верхъ, ҫийел—верхняя часть, поверхность.

7) ш, ăш, ĕш, шĕ (протяженіе, величина и др. качества): сарлака—широкій, сарлакăш—ширина, ҫивĕҫĕ—острый, ҫивĕҫĕш—остріе.

8) аҫ, ĕҫ (отвлеченныя имена, производныя отъ глаголовъ): пурăн—жить, пурăнăҫ—жизнь.

9) ăм, ĕм, м—придается къ глагольнымъ основамъ для образованія именъ существительныхъ, означающихъ или самое дѣйствіе или его результатъ: вил—умирать, вилĕм—смерть; уҫла—пахтать, уҫлам ҫу—пахтаное масло.

10) окончаніе «у, ӳ» служитъ для образованія отглагольныхъ именъ дѣйствія: тасат—очищать, тасату—очищеніе.

11) окончаніе «ăк, ĕк» и сокращеніе его «ă, ĕ», прибавляясь къ глагольныиъ основамъ, выражаетъ результатъ дѣйствія; çур—колоть на двое, çурăк—трещина; кул—смѣяться, кулă, смѣхъ.

12) окончанія: «кăç, кĕç, кăҫă, кĕҫĕ, кăҫ, кĕҫ, ҫăк образуютъ отъ глаголовъ имена орудій и мѣста. Вĕр—дуть, вĕркĕç—кузнечные мѣхи, хĕс—жать, кĕскĕҫ, хĕскĕҫĕ—клешни рака.

13) окончанія «у, ӳ, ок»—образуютъ уменьшительныя собственныя: марийе, марья, марук, марок—маша.

14) окончанія кă и кĕ встрѣчаются въ нѣкоторыхъ отглагольныхъ именахъ: çуп—бить по лицу, çупкă—пощечина.

Сложныя существительныя составляются изъ 2-хъ словъ, иногда безъ всякаго измѣненія, иногда же второе изъ слагающихъ словъ принимаетъ суффиксъ притяжательный 3-го лица; çулталăк—круглый годъ изъ çул—годъ и тавлăк—сутки; ерне—кун—пятница изъ ерне—недѣля и кун—день.

Чувашскій языкъ имѣетъ 6 падежей:

		именительный
	един.	родительный, оканчивается на н, ăн, нăн, нĕн
		дательно-винительный,—а, е; на, не; и.
	число	мѣстный — та, те, ра, ре
		исходный — н.
		творительный—па, пе, пала, пеле.

Множественное число образуется чрезъ прибавленіе въ именит. падежѣ частицы «сем», род. сенĕн, дат.—вин.—«сене», въ мѣстномъ—сенҫе, исход.—сенҫен.

Единственное число.		Множественное число.	
И. Кăткă,	вилĕм,	И. кăткăсем	вилĕмсем
муравей	смерть		
Р. кăткăн	вилĕмĕн	Р. кăткăсенĕн	вилĕмсенĕн
Д.-В. кăткăна	вилĕме	Д.-В. кăткăсене	вилĕмсене
М. кăткăра	вилĕмре	М. кăткăсенҫе	вилĕмсенҫе
И. кăткăран	вилĕмрен	И. кăткăсенҫен	вилĕмсенҫен
Т. кăткăпа	вилĕмпе	Т. кăткăсемпе	вилĕмсемпе

Имена прилагательныя бываютъ простыми, производными и сложными. Простыя прил.—çамрăк, молодой; çемçе—мягкій.

Производныя образуются отъ именъ, глаголовъ и частицъ, посредствомъ прибавленія различныхъ аффиксовъ:

1) ăк, ĕк, ă, ĕ,—образуются прилагательныя и отглагольныя)—хыт—окрѣпнуть, стать скупымъ, хытă—крѣпкій, скупой.

2) ака—(прилагат. формы, пространства), çавăр—вертѣть, çаврака—круглый.

3) çĕ, çеççĕ (прил. уменьшительныя) пĕҫĕкçĕ маленькій, пĕҫĕкçеççĕ—махонькій.

4) ла, ле,—употребляются для образованія прилагательныхъ, означающихъ образъ, подобіе; ҫăвашла кĕнеке—чувашская книга.

5) лă, лĕ—указываютъ на присутствіе у предмета извѣстнаго аттрибута: ҫун—душа, ҫунлă—имѣющій душу, одушевленный.

6) сăр, сĕр, çăр, çĕр, шăр, шĕр—отрицаютъ за предметомъ присутствіе извѣстнаго аттрибута: ҫун—душа, ҫунсăр—бездушный, пуç—голова, пуççăр—безголовый.

7) лăх, лĕх, лăк—употребляются въ отыменныхъ прилагательныхъ, означающихъ цѣну, количество, время, назначеніе; çиҫĕ кун—семь дней, çиҫĕ кунлăх—семидневный.

8) ха—(прилагат. времени)—пĕлтĕр—въ прошломъ годѣ, пĕлтĕрхи—прошлогодній.

9) и—образуетъ прилагательныя, служащія для означенія мѣста; урамра, на улицѣ, урамри—находящійся на улицѣ, уличный; кунталла—по направленію сюда; кунталли—лежащій по направленію сюда; ăçта, гдѣ? ăçти—гдѣ находящійся?

Сравнительная степень прилагательныхъ характеризуется окончаніями: „рах, рех"; пысăк—большой, пысăкрах—больше; кĕске—короткій, кĕскерех—короче.

Иногда для образованія сравнительной степени прибѣгаютъ къ удвоенію прилагательнаго; при этомъ оно ставится въ исходномъ падежѣ; ку ватăлнă çемĕн тен *ăслăран ăслă* пулса пыраҫ—онъ, по мѣрѣ того, какъ дѣлается старше, пожалуй, становится все умнѣе и умнѣе.

Сравнительную степень принимаютъ существительныя, глаголы и частицы. Курăк—трава, ыраш курăкрах—рожь нѣ-

сколько травяниста; шала—внутрь, шаларах—еще дальше внутрь.

Для выраженія превосходной степени предъ именемъ прилагательнымъ ставится; одна изъ частицъ: *ҭи, пит, тĕп*; аслă—большой, ҭи аслă—пит аслă—самый большой, тĕп ăслах мар—не совсѣмъ умный.

Иногда удваиваются прилагательныя; шурă—бѣлый, шурă—шурă—весьма бѣлый.

Нѣкоторыя прилагательныя образуютъ превосходную степень посредствомъ удвоенія первыхъ двухъ буквъ прилагательнаго и прибавленія къ нимъ звука «п»; хура—черный, хуп—хура—пречерный, сарă—желтый, сап—сарă—весьма желтый.

Прилагательныя склоняются такъ же, какъ и имена существ., если являются самостоятельными членами предложеніями. Если же они являются лишь для опредѣленія существительныхъ, то не склоняются. Хура, хуранăн, хурана и т. д., но хура вăрман—черный лѣсъ склоняется такъ: хура вăрманăн, хура вăрмана и т. д. имя прилагательное во всѣхъ падежахъ остается безъ измѣненія.

Имена числительныя различаются какъ количественныя—пĕрре, иккĕ, виççĕ, порядковыя—пĕрре*мĕш*, иккĕ*мĕш*, виççĕ*мĕш*, и раздѣлительныя—пĕр*шер*, иккĕ*шер*, виççĕ*шер*.

Количественныя числительныя склоняются какъ имена существительныя, порядковыя какъ имена прилагательныя, раздѣлительныя по падежамъ не измѣняются.

Мѣстоименія различаются какъ *личныя*: епĕ—я, епир—мы, есĕ—ты есир—вы, вăл—онъ, вĕсем—они; возвратныя—хам—я самъ, хамăр—мы сами, ху—ты самъ, хăвăр—вы сами, хăй—онъ самъ, хăйсем—они сами; *указательныя*: ку, этотъ, çакă—этотъ, çавă—вонъ этотъ, вонъ тотъ, вăл—тотъ, леш—тотъ, хайхи—упомянутый, *вопросительныя*—кам—кто? мĕн—что? хăшĕ—который? миçе—сколько по числу? мĕн ҭухлĕ—сколько по количеству? *отрицательныя*; *ни*кам *та*—никто, *ни*мĕн *те*—ничто, *ни*кĕш *те*—никоторый, нимĕнле—никакой; *мѣстоименія невѣдѣнія*—*та*кам—неизвѣстно кто, *те*мĕн—неизвѣстно что, *те*мĕнскер—неизвѣстно что; неопредѣленныя—кам *та пулин*, кто нибудь.

Склоненіе мѣстоименій.

Единственное число.

И.	Епĕ—я.	Есĕ—ты	Вăл—онъ.	Ху—ты самъ	Мĕн ӷухлĕ
Р.	манăн,	санăн	унăн	хăвăн	мĕн ӷухлĕн
Д.-В.	мана	сана	ăна	хăна	мĕн ӷухлĕне
М.	манра	санра	унта	хăнта	мĕн ӷухлĕре
И.	манран	санран	унтан	хăнтан	мĕн ӷухлĕрен
Т.	манпа	санпа	унпа	хупа	мĕн ӷухлĕпе.

Множественное число.

И.	Епир	Есир	Вĕсем	хăвăр
Р.	пирĕн	сирĕн	вĕсен	хăвăрăн
Д.-В.	пире	сире	вĕсене	хăвăра
М.	пирте	сирте	вĕсенӷе	хăвăрта
И.	пиртен	сиртен	вĕсенӷен	хăвăртан
Т.	пирĕнпе	сирĕнпе	вĕсемпе	хăвăрпа.

Прочія мѣстоименія склоняются по образцу существительныхъ и прилагательныхъ.

Мѣстоименные аффиксы, приставляемые къ существ., суть: 1 л.—ăм, ĕм, м (ед. ч.) ăмăр, ĕмĕр, мер (мн. ч.); 2 л. у, ӳ (ед. ч.), ăвăр, ĕвĕр (мн. ч.); 3 л. ĕ (ед. ч.) ĕсем (мн. ч.) лаша лошадь, лашам—моя лошадь, лашамăр наша лошадь.

Послѣслоги—частицы, замѣняющіе русскіе предлоги. Находясь послѣ словъ, къ которымъ относятся, эти частицы принимаютъ на себя всѣ измѣненія первыхъ. Напр. Иван пашне, а не Ивана пат, лаша хыççăн, а не лашанăн хыç сзади лошади.

Въ чуваш. языкѣ существуютъ слѣдующіе послѣлоги: ай—низъ, вăрă—средина, витĕр—сквозь, чрезъ, кура—смотря по, кут—основаніе, комель, май—возможность, способъ, удача, пат—близость къ, около, близь, до, у, пĕрле—заодно; не измѣняются послѣлоги: пĕрле—вмѣстѣ, заодно, пирки—относительно, по причинѣ, пула—для, пуçне—кромѣ, серен—по, çемĕн, çем—сообразно съ... по, çи—верхъ, çум—вплоть, рядомъ, тери—до, тăрăх—посредствомъ, урлă—чрезъ, хирĕç—противъ.

Въ смыслѣ **нарѣчій** употребляются: 1) прилагательныя: лайăх—хорошій, лайăх тунă - хорошо сдѣлалъ; 2) мѣстные и исходные падежи указательныхъ мѣстоименій: кунта, çакăнта —здѣсь, сюда, кунтан, çакăнтан—отсюда; 3) родительный падежъ именъ существительныхъ, прилагательныхъ и числительныхъ: выранăн—мѣстами; сивĕ—холодный, сиввĕн пăхать —строго, зло смотритъ; иккĕ—два, иккĕн—вдвоемъ; 4) многія мѣстоименія указательныя, вопросительныя и отрицательныя: йепле, мĕнле—какъ, какимъ образомъ? çапла, апла, капла—такъ; 5) числительныя имена съ прибавленіемъ: хут тапхăр—икĕ тапхăр—дважды 2 раза.

Указательныя нарѣчія времени образуются изъ родительнаго падежа указательныхъ мѣстоименій и словъ; ӳух -время, пора, çавăн ӳух, çавăн ӳухне—тогда, въ то время.

Нарѣчія обозначаютъ 1) *мѣсто*: ăçта—гдѣ? куда? ăçталла—по направленію куда? ăçтан—откуда? 2) *время*: хăçан—когда? нихăçан—никогда; вăрах—долго, нумай—много; ӳас—скоро; йăпăр—йапăр—тотчасъ, поспѣшно; 3) *количество*: нумай—много, сахал—мало, кăшт—немножко, пăртак—немного ытлăн—çитлĕн—кое—какъ; 4) *образъ дѣйствія*: ахаӈ—такъ, безъ причины, йури—нарочно, аран—едва; 5) *нарѣчія утвердительные*: ӳăнах—право! вара—да, ахăр—вѣроятно; пулĕ—вѣроятно; 6) *вопросительные*: мĕшĕн—зачѣмъ? 7) *отрицательные*: çук, мар—нѣтъ; 8) *указательные* акă—вотъ, авă—вонъ.

Союзы въ чувашскомъ языкѣ имѣются слѣдующіе: та, те —и, да; тата—еще, также, ни—ни ни, йе—или, йе тата—или еще, пĕр—пĕр то—то, те—темĕн неизвѣстно что, вара—то, вслѣдствіе этого, çапах, çапах та—пулин—все таки, однако, не смотря на это, еппин—слѣдовательно, значитъ; мĕшĕн тесен—потому что, тин—не ранѣе, какъ только тогда, унта, çавăнпа, çавăн тăрăх, çавна кура—потому, поэтому.

Междометія существуютъ слѣдующія: 1) обращенія: ей—эй, о! 2) восклицанія: и—о, эхъ; 3) удивленія: ха: ай—ай! 4) изумленія и боязни: ах, ой, аппай; 5) отказа: ай—ай, айук; 6) побужденія: ну! тархашшăн—пожалуйста; ӳу ӳу, бай—бай, 7) остановки: тăрр—тпру (соб. стой отъ тăр), 8) сожалѣнія: ай—и, шел—жаль, шеремет—жалко; 9) благодарности: тав та пуç—спасибо, 10) клятвы: (низ.) тупă та турăшăн, верх. торă-

шăн та—ей богу; 11) подражательныя мѣстоименія способствуютъ выразительности и живости рѣчи: шăнкăр—шăнкăр означаетъ звукоподраженіе теченію воды, ҫăл—ҫăл—журчаніе воды, ҫĕрр—рѣзкое урчаніе въ животѣ.

Глаголъ. За основу глагола принимается 2 л. ед. ч. повелительнаго наклненія: вырт—лежи; отъ этой основы образуются всѣ остальныя формы глагола.

Отъ глаголовъ первообразныхъ образуются: 1) глаголы *возможности*, чрезъ прибавленіе аффиксовъ: ай, ей, пар—давать, парай—быть въ состояніи давать; 2) чрезъ прибавленіе ла, ле,—ала образуются глаголы, выражающіе напряженность и разнообразность дѣйствія: ҫав—копать, рыть, ҫавала—разрывать, раскапывать, ху—гнать, хăвала—гонять, преслѣдовать: 3) учащенность, разносторонность дѣйствія выражается чрезъ прибавленіе къ основѣ „кала“, „келе“: турт—тянуть, везти, туртkала—неоднократно тянуть, ҫап—ударять, ҫапkала—поколачивать; 4) чрезъ прибавленіе ăн, ăл, ăл, ĕл, н, л образуется возвратный залогъ—ҫырăн—записаться, ҫу-мыть, ҫăвăн—мыться, пер—ударять, перĕн—ударяться; 5) чрезъ прибавленіе „ие (ăш, ĕш)“ и „ҫ“ образуются глаголы взаимнаго залога: тĕк—таскать, тĕкĕш—бодаться другъ съ другомъ, кала говорить, калаҫ—разговаривать съ кѣмъ, йатла—бранить, йатлаҫ—браниться; 6) чрезъ прибавленіе «т», тар, тер ар, ер образуются понудительные глаголы; кала—говорить, калаттар—заставить сказать. *Сложные* глаголы образуются изъ именъ въ сложеніи съ глаголами: пуҫ—голова, ҫап—бить, пуҫҫап—кланяться, бить челомъ, ас—память, сознаніе, тив—касаться, астив—пробовать

Спряженіе глаголовъ: пул—быть, кала—говорить, тар—избѣгать.

Изъявительное наклоненіе

1 л. ед. ч.	пулатăп	калатăп	таратăп
	я дѣлаюсь, бываю	я говорю	убѣгаю, бѣгу
2 л. —«—	пулатăн	калатăн	таратăн,
3 л. —«—	пулаҭ	калаҭ	тараҭ

1 л. мн. ч.	пулатпăр	калатпăр	таратпăр.
2 л. —«—	пулатăр	калатăр	таратăр,
3 л. —«—	пулаççĕ	калаççĕ	тараççĕ.

Будущее.

1 л. ед. ч.	пулăп	калăп	тарăп
	я сдѣлаюсь, стану	поговорю	убѣгу
2 л. —«—	пулăн	калăн	тарăн
3 л. —«—	пулĕ	калĕ	тарĕ
1 л. мн. ч.	пулăпăр	калăпăр	тарăпăр
2 л. —«—	пулăр	калăр	тарăр
3 л. —«—	пулĕç	калĕç	тарĕç.

Прошедшее дѣйствія.

1 л. ед. ч.	пултăм—	каларăм—	тартăм
	я сталъ, сдѣлался	я сказалъ	я убѣжалъ.
2 л. —«—	пултăн	каларăн	тартăн
3 л. —«—	пулҫĕ	каларĕ	тарҫĕ
1 л. множ. ч.	пултăмăр	каларăмăр	тартăмăр
2 л. —«—	пултăр	каларăр	тартăр
3 л. —«—	пулҫĕç	каларĕç	тарҫĕç

Прошедшее состоянія.

1 л. ед. ч.	епĕ		
2 л. —«—	есĕ		
3 л. —«—	вăл	пулнă—	калана́	тарнă
1 л. множ. ч.	епир	сталъ,	говорилъ	убѣжалъ,
2 л. —«—	есир	стали	говорили	убѣжали.
3 л. —«—	вĕсем			

Предварительное дѣйствія.

1 л. ед. ч.	пулсаттăм	каласаттăм	тарсаттăм
	я сталъ было,	я сдѣлался было,	я тогда сказалъ было,	я тогда убѣжалъ было.
2 л. —«—	пулсаттăн	каласаттăн	тарсаттăн
3 л. —«—	пулсаҫҫĕ	каласаҫҫĕ	тарсаҫҫĕ

1 л. мн. ч.	пулсаттăмăр	каласаттăмăр	тарсаттăмăр
2 л. —«—	пулсаттăр	каласаттăр	тарсаттăр
3 л. —«—	пулсаӷӷĕç	каласаӷӷĕç	тарсаӷӷĕç

Предварительное состоянія.

1 л. ед. ч. 2 л. —«— 3 л. —«— 1 л. мн, ч. 2 л. —«— 3 л. —«—	пулнă—ӷӷĕ я тогда уже сталъ, сдѣлался	калана—ӷӷĕ уже сказалъ	тарнă—ӷӷĕ уже убѣжалъ.

Прошедшее многократное или несовершенное.

1 л. ед. ч.	пулаттăм (ӷӷĕ)	калаттăм (ӷӷĕ)	тараттăм (ӷӷĕ)
	я бывалъ	я говорилъ	я убѣгалъ
2 л. —«—	пулаттăн (ӷӷĕ)	калаттăн (ӷӷĕ)	тараттăн (ӷӷĕ)
3 л. —«—	пулаӷӷĕ	калаӷӷĕ	тараӷӷĕ
1 л. мн. ч.	пулаттăмăр (ӷӷĕ)	калаттăмăр (ӷӷĕ)	тараттăмăр (ӷӷĕ)
2 л. —«—	пулаттăр (ӷӷĕ)	калаттăр (ӷӷĕ)	тараттăр (ӷӷĕ)
3 л. —«—	пулаӷӷĕç	калаӷӷĕç	тараӷӷĕç

Сослагательное наклоненіе 1-ое.

1 л. ед. ч.	пулăттăм (ӷӷĕ)	калăттăм (ӷӷĕ)	тарăттăм (ӷӷĕ)
	я сталъ бы, я сдѣлался бы	я сказалъ бы	я убѣжалъ бы
2 л. —«—	пулăттăн (ӷӷĕ)	калăттăн (ӷӷĕ)	тарăттăн (ӷӷĕ)
3 л. —«—	пулĕӷӷĕ	калĕӷӷĕ	тарĕӷӷĕ
1 л. множ. ч.	пулăттăмăр (ӷӷĕ)	калăттăмăр (ӷӷĕ)	тараттăмăр (ӷӷĕ)
2 л. —«—	пулăттăр (ӷӷĕ)	калăттăр (ӷӷĕ)	тарăттăр (ӷӷĕ)
3 л. —«—	пулĕӷӷĕç	калĕӷӷĕç	тарĕӷӷĕç

Сослагательное наклоненіе 2-ое.

1 л. ед. ч.	пулнă пулăттăм(ӷӷĕ) я уже сдѣлался бы	калана	пулăттăм(ӷӷĕ) я сказалъ бы	пулăттăм (ӷӷĕ) я уже убѣжалъбы
2 л. «	— пулăттăн(ӷӷĕ)			пулăттăн(ӷӷĕ)
3 л. «	— пулĕӷӷĕ			пулĕӷӷĕ
1 л. мн. ч.	— пулăттăмăр(ӷӷĕ)			пулăттăмăр(ӷӷĕ)
2 л. «	— пулăттăр(ӷӷĕ)			пулăттăр(ӷӷĕ)
3 л. «	— пулĕӷӷĕç			пулĕӷӷĕç

Уступительно-желательное наклоненіе

1 л. ед. ч.	пулăпин (ӻӻĕ)	калăпин (ӻӻĕ)	тарăпин (ӻӻĕ)
	пусть я стану, сдѣлаюсь	пусть я скажу	пусть я убѣгу
2 л. —«—	пулăсăн (ӻӻĕ)	калăсăн (ӻӻĕ)	тарăсăн (ӻӻĕ)
3 л. —«—	пулин (ӻӻĕ)	калин (ӻӻĕ)	тарин (ӻӻĕ)
1 л. мн. ч,	пулăпăрин (ӻӻĕ)	калăпăрин (ӻӻĕ)	тарăпăрин (ӻӻĕ)
2 л. —«—	пулăсăр (ӻӻĕ)	калăсăр (ӻӻĕ)	тарăсăр (ӻӻĕ)
3 л. —«—	пулĕçин (ӻӻĕ) / пулĕçинӻӻĕç	калĕçин (ӻӻĕ) / калĕçинӻӻĕç	тарĕçин (ӻӻĕ) / тарĕçинӻӻĕç

Повелительное наклоненіе.

1 л. ед. ч.	пулам	калам	тарам
	дай я стану	дай скажу	дай убѣгу
2 л. —«—	пул	кала	тар
3 л. —«—	пултăр	калатăр	тартăр
1 л. мн. ч.	пулар	калар	тарар
2 л. —«—	пулăр	калăр	тарăр
3 л. —«—	пулӻӻăр	калаӻӻăр	тарӻӻăр

Причастія.

Настоящe—прошедшее.

1 форма	пулакан	калакан	таракан
	бывающій, быв- шій	говорящій, гово- рившій	убѣгающій, убѣ- жавшій
2 — —	пулаканни, пулаканĕ,	калаканни, / калаканĕ	тараканни / тараканĕ
3 — —	пулаканскер	калаканскер	тараканскер

Прошедшее.

1 форма	пулнă	каланă	тарнă
	бывшій, ставшій	говорившій, сказавшій	убѣжавшій
2 — —	пулни	калани	тарни
3 — —	пулнăскер	каланăскер	тарнăскер

будущее.

1 форма тотъ, который	пулас станетъ, будетъ	калас скажетъ	тарас убѣжитъ
2 — —	пуласси	каласси	тарасси
3 — —	пуласскер	каласскер	тарасскер

Причастіе

долженствованія.

1-й видъ

1 ф.	пулмалла	каламалла	тармалла
	долженствующій стать	долженствующій сказать	долженствующій бѣжать
2 ф.	пулмалли	каламалли	тармалли
3 ф.	пулмалләскер	каламалласкер	тармаллискер

2-й видъ

1 ф.	пулмалли	каламалли	тармалли
	долженствующій стать, служащій для того, чтобы стать	долженствующій сказать	долженствующій убѣжать
2 ф.	пулмалли	каламалли	тармалли
2. ф.	пулмаллискер	каламаллискер	тармалласкер.

Причастіе *достаточности*

Пулмалăх	каламалăх	тармалăх
достаточный для того, чтобы стать.	достаточный для того, чтобы сказать.	достаточный для того, чтобы убѣжать.

Причастіе *возможности.*

пули	кали	тари
могущій стать	могущій сказать	могущій убѣжать

Отдѣльно эти формы не употребляются.

Супины.

пулма пулмашкăн пуласшăн	чтобы стать	калама каламашкăн каласшăн	чтобы сказать	тарма тармашкăн тарасшăн	чтобы убѣжать.

Дѣепричастія.

1. слитное

пула—дѣлаясь; кала—говоря; тара—убѣгая.

2. соединительное.

пулса—ставши; каласа—сказавши; тарса—убѣжавши.

3. временныя.

пулмассерен	каламассерен	тармассерен
всякій разъ, какъ сталъ.	всякій разъ, какъ говорилъ.	всякій разъ, какъ убѣгалъ.
пулаӷӷен	калаӷӷен	тараӷӷен
пока сталъ.	пока говорилъ.	пока убѣгалъ
пулиӷӷен	калиӷӷен	тариӷӷен
пока сталъ, вмѣсто того, чтобы стать.	пока говорилъ, вмѣсто того, чтобы говорить.	пока убѣгалъ вмѣсто того, чтобы убѣгать.
пулнӑ çемӗн	пулнӑ çемӗн	тарнӑ çемӗн
по мѣрѣ того, какъ сталъ.	по мѣрѣ того, какъ говорилъ.	по мѣрѣ того, какъ убѣгалъ.

4) условно—временныя:

пулсассӑн	каласассӑн	тарсассӑн
пулсан	каласан	тарсан
если стану, когда сталъ (для всѣхъ лицъ и чиселъ)	если, когда скажу, сказалъ	если, когда убѣгу, убѣжалъ

Отрицательное спряженіе состоитъ въ слѣдующемъ: между корнемъ и окончаніемъ глагола вставляется отрицаніе—„мас“, „мес“, „ма“, „ме“, «м»: пул+*мас*—тӑш—я *не* дѣлалось, не бываю, пул+*ма*—рӑм—я не сталъ и т. д.

Повелительное наклоненіе образуется чрезъ прибавленіе къ глаголу «ан», *ан* пул—не будь, ан пулӷӷӑр—пусть не будутъ

Супины принимаютъ частицы „мар“ и иногда «мер»: пулма мар—не то, чтобы быть, стать, пуласшӑн мар—чтобы *не* стать, *не* быть.

Будущіе причастіе принимаетъ частицы „çук“ и «мар»: пулас мар—тотъ, кому не слѣдуетъ стать, дѣлаться, пулас çук—тотъ, кому нельзя сдѣлаться.

Основное **синтаксическое** правило чувашскаго языка таково: управляющее слово ставится послѣ слова управляемаго.

Чувашское предложеніе строится слѣдующимъ образомъ: 1-е мѣсто занимаетъ подлежащее, послѣднее — сказуемое, а между ними остальные члены предложенія. Опредѣленія, которыя относятся къ подлежащему, ставятся предъ нимъ; послѣ подлежащаго — косвенное дополненіе; (если при дополненіи имѣются опредѣленія, то они ставятся предъ нимъ): далѣе слѣдуетъ прямое дополненіе, потомъ нарѣчіе, и, наконецъ, глаголъ.

Русское предложеніе: я далъ ему рубль денегъ *по-чувашски* надо сказать: я ему рубль денегъ далъ — епĕ ăна тенкĕ укҫа патăм.

Опредѣлительное предложеніе выражается посредствомъ причастія. На *томъ* параходѣ, *на которомъ ѣхали мы*, было очень много солдатъ, по-чувашски надо передать:

Епир кайакан пăрахут ҫинҫе салтаксем питĕ нумай — ҫҫĕ
мы ѣхавшій пароходѣ на солдаты очень много было.

Дополнительное предложеніе образуется такимъ образомъ:

по-русски: я знаю, что *онъ пришелъ*.

по-чувашски { я онъ прибывшаго знаю
{ епĕ *вăл килнине* пĕлетĕп.

Временныя и условныя предложенія передаются посредствомъ временныхъ и условно-временныхъ дѣепричастій:

по-русски: когда онъ пришелъ, всѣ обрадовались

по-чувашски: { онъ, когда пришелъ, всѣ обрадовались.
{ вăл килсен пурте савăнҫĕҫ.

Слитныя предложенія образуются такимъ образомъ: если нѣсколько сказуемыхъ, то всѣ они, кромѣ послѣдняго, передаются дѣепричастной формой:

По русски: потомъ солдатъ продалъ и пропилъ и сапоги и мундиръ,

по-чувашски: { потомъ солдатъ и сапоги и мундиръ про-
{ унтан салтак аттине те мунтирне те-
{ давши выпивши кончилъ,
{ сутса ĕҫсе пĕтерҫĕ.

Если соединяются 2 имени, то 1-е изъ нихъ принимаетъ окончаніе творительнаго падежа: аттепе анне пасара кайрĕҫ — отецъ и мать отправились на базаръ.

Если соединяется нѣсколько именъ, то они могутъ ставиться одно за другимъ безъ всякой внѣшне выраженной связи; иногда, впрочемъ, предъ послѣднимъ изъ именъ ставится союзъ «тата».

сегодня отецъ, мать, старшій братъ
Пайан атте, анне, питӳе
и старшая сестра отправились на сѣнокосъ.
акка çаран çулма кайрĕç.

Подробности чувашской грамматики можно узнать изъ трудовъ Н. И. Ашмарина:

1) Матеріалы для изслѣдованія чувашскаго языка. Часть 1-я, ученіе о звукахъ (фонетика), стр, 1—102, ч. 2-я ученіе о формахъ (морфологія), стр. 103—392. Казань. Типо-литографія Императорскаго Университета. 1898. 8°. XXXI—392—XIX стр. цѣна 2 р. 50 коп.

2) Опытъ изслѣдованія чувашскаго синтаксиса. Ч. 1-я Казань. Типо-литографія В. М. Ключникова. 1903. 8° 564—3 стр. цѣна 3 руб.

Въ настоящемъ русско-чувашскомъ словарѣ чувашскіе глаголы приведены въ повелительномъ наклоненіи.

Въ составленіи настоящаго русско-чувашскаго словаря мнѣ помогали: священникъ Ф. И. Ивановъ, свящ. Гр. Д. Денисовъ, свящ. Н. Е. Ефремовъ, свящ. А. П. Прокопьевъ, свящ. И. И. Ивановъ, свящ. Г. А. Андреевъ, свящ. Ф. И. Ивановъ, свящ. Ѳ. А. Андреевъ, свящ. В. М. Михайловъ, учитель К. С. Сергѣевъ, которымъ приношу глубокую благодарность.

Всѣ замѣчанія по поводу словаря, свои дополненія (особенно въ видѣ пословицъ, поговорокъ) и измѣненія къ нему прошу высылать непосредственно на мое имя по адресу: *Казань. Учительская Семинарія.*

Н. Никольскій.

16058-К

Русско-чувашскій словарь

А.

Абашево-Администрáція

Аба́шево—(село Чебоксарск. у.)—Апаш.

Абсолю́тный—ĕçе хăй тĕллĕн тăвакан.

Абсу́рдъ—килмен, йĕркесĕр ĕç.

Абы́зово—(село Ядринск. у.) Хапăс.

Абони́ровать—сутăн малтан илсе хур.

Ава́нсъ—пĕр-пĕр йапалана тума укçа малтан пани.

Авва—атте.

Августъ—çурла уйăхĕ.

Авторите́тный (человѣкъ)—хисеплĕ çын, хăйне ит-леттерекен çын.

Авторъ—кĕнеке çыракан.

Авторъ—издатель—кĕнеке çырса кăларкан.

Аво́сь—тен, аво́сь вещь найдётся—тен йапала тупăнĕ.

Агентъ—пĕр-пĕр ушкăнăн ĕçне сарма, нуммайлантарма тăрăшакан çын.

Агнецъ—путек, Турă Путекки (Іисусъ Христосъ).

Аго́нія—вилес умĕнхи асапсем.

Агроно́мъ—çĕр ĕçне тума кĕнеке тăрăх вĕреннĕ çын.

Адвока́тъ—сутра çын хутне кĕрсе калаçакан çын.

Администра́ція—халăх ĕçне туса тăракан çынсем.

Адмиралъ-Аломан тія.

Адмира́лъ—шыв çинҫи çар пуçлăхĕ.
Адъюта́нтъ—çар пуçлăхин ирĕкне каласа çӳрекен офицер.
Адресъ—çыру кам патне çырнине кăтартни.
Адъ—тамăк; а́дскія му́ки—тамăкри асапсем
Азраи́лъ—(ангелъ смерти) есрел.
Азъ—(церковно-славян.)—епĕ.
Аза́ртъ—çын ытла хĕрсе кайни (вăрçнă ҫухне).
Аи́стъ—аист йатлă вĕçен кайăк.
Ай!—ай.
Айкать—ай тесе кăшкăр.
Ака́ѳистъ—святойсене мухтамалли сăмахсем, йурăсем.
Аккура́тный—тирпейлĕ; аккура́тно рабо́таетъ—ĕçе вă—хăтĕнҫе тăваҫ, çипăçуллă ĕçлет.
Акклиматизи́ровать—(çынна, выльăх-ҫĕрлĕхе, йывăç—курăка) пĕр çĕртен куçарса тепĕр çĕре-хăнăхтарни.
Акра́мово—(село Козмод. у.) шурҫа (шорҫа)
Аксіома—пурне те курăнса тăракан ҫăн.
Актёръ, актри́са—пулнă ĕçе туса кăтартакан, икĕ питлĕ çын.
Акти́въ—ĕçре çӳрекен укçа, мул.
Аку́ла—тинĕсре пурăнакан пысăк, тăрана пĕлмен пулă.
Акуше́рка—епи карҫăк, хĕр-арăм—лекĕр.
Акци́зъ—сутакан йапаларан хыснана илекен укçа.
Алеба́стръ—лепастр (алебастр йатлă тăм.)
Алексѣ́й—Елекçей, Елекси.
Алекса́ндровское—(с. Ядр. у.) Уй-кас йанасал.
Аликово (с. Ядр. у.)—Елĕк.
Алкаго́ликъ—ерех тавăраш ытлашши ĕçме вĕреннĕ çын.
Алка́ть—(ц. сл.)—çийес килни, выçни.
Аллего́рія—пĕр йапалана урăх йапала çинҫен пĕлтерсе калани.
Алле́я—йывăç пахҫинҫи (сатри) икĕ айаккине йывăç лартса тухнă çӳремелли çул.
Аллилу́ія—аллилуія (Турра мухтăр).
Алома́нтія—тăвар урлă мĕн пулассине пĕлме тăрăшни.

Алма́зъ—алмас (хаклă йышши ҫул); кĕленҫе касакан ҫул.

Алта́рь—алтар (тесе ҫиркĕвĕн священниксем тăракан çӳлĕ малти пӳлĕмне калаççĕ).

Алчный—ĕмĕтсĕр, тăранма пĕлмен çын.

Алый—çутă—хĕрлĕ.

Амальга́ма—куç-кĕски (тĕкĕр) хыçне сĕрекен ҫĕрĕ кĕмĕлпе ытти йăпаласемпе хуташтарнă кĕмĕл.

Амбулато́рія—ҫирлĕ çынсене пăхакан пӳлĕм.

Амво́нъ—алтар умĕнҫи çӳлĕ вырăн.

Ами́нь—çапла, ҫăн, пултăр.

Аможе—(церк. сл.),—ăçта.

Амулетъ—куç ӳкĕсрен (куçăхасран) çакса çӳрекен йăпала; (ҫăвашсем куçăхасран выльăх мăйне пилеш йывăç çакаççĕ).

Аммуни́ція—салтаксен хатĕрĕ; салтакра служить тунă ҫухне кирлĕ йăпаласем: тумтир, пăшал, хутаçсем.

Анализи́ровать—йăпалана тĕпĕ йĕрĕпе пĕлесси.

Аналоги́чный—пек (ҫăвашсем вилнĕ çын çинҫе сасă кăлараççĕ, ун *пек* тутарсем те тăваççĕ).

Анархи́стъ—пуçлăхсем, законсем кирлĕ мар тийекен çын.

Анастасія—Наçтук, Наçтаççи,

Анатоми́ровать—вилнĕ çынна касса пăхни.

Анахоре́тъ—пушă хирте (уйра) пурăнакан çын—(монах).

Анахрони́змъ—вăхăта йăнăшса улăштарни.

Ана́ѳема—(церк. сл.)—анаѳема, ылханни, ĕненекенсен ушкăнĕнҫен ылханса уйăрни.

Ангелъ—пӳлехçĕ, а́нгелъ храни́тель—сыхлакан ангĕл, пирĕшти.

Англича́нинъ—акăлҫан çынни.

Андре́й—Ентри, Ентӳк.

Анекдо́тъ—пĕр-пĕр ҫăн пулнă йăпала, йе култаракан йăпала çинҫен кĕскен калани; шухăшласа—кăларни; шӳт туни.

Анимія—йун ҫакни, йун сахаллани.

Ани́съ—енĕс (курăк); улма (пан улми).

Аноними́ный—алă пусмасăр йанă çыру.

Анти́доръ—антидор (ӳиркӳре валеҫсе паракан Турă çăкăри татăкĕсем).

Антиква́рный—авалхи, антиква́рный магази́нъ—авалхи йăпаласем сутакан пысăк лавка.

Антими́нсъ—престол çинҫе выртакан архиерей кĕл-туса тасатнă пурçăн тутăрĕ. (Вăл тутăр çумне пĕр—пĕр святой ӳҫĕ татăкне çĕлесе хураççĕ).

Антипати́чный—кăмăла килмен çын.

Антипатріо́тъ—хăй çуралнă—çĕр шыва, хăй патшалăхне йуратман çын.

Антипо́дъ—çĕр çинҫе ура—вĕçлĕ çӳрекен (çынсем, выльăх—ҫĕрлĕхсем. Епир Америка тийекен çĕр çинҫи çынсемпе ура—вĕçлĕ çӳретпĕр).

Анти́христъ—Христоса хирĕç пыракан çын.

Антагони́змъ—пĕр-пĕринне килĕштерсе пурăнайманни, пĕр-пĕрне курайманни.

Антропофа́гъ—ҫынна çисе каласакан.

Апати́чный—йĕрĕнтерекен, йĕрĕнекен; (унпăн пурри çукки пĕр пек).

Апельси́нъ—апельсин (вăл лимон пек, анҫах лимонран çавракарах, çийĕ хĕрлĕрех, тутлăрах).

Аплодисме́нтъ—алă çупса мухтани.

Апло́мбъ—хăй каланине, тунине ҫăна хуракан.

Апока́липсисъ—Іоанн Апостол леш тĕнҫе йепле килесси, пуласси çинҫен çырнă кĕнеке.

Апологе́тъ—Христос тĕнне тӳрре кăларасшăн тăрăшакан çын.

Апоста́тъ—хăй тĕнне пăрахакан çын.

Апо́столъ—Апостол тени Турă çинҫен халăхсене вĕрентсе çӳреме суйласа йанă çын тени пулаҫ.

Аппети́тъ—çийес, ĕçес килни.

Апрѣ́ль—Ака уйăхĕ

Апте́ка—емелсем сутакан паракан пӳлӗм йе çурт; емелсем.

Аре́нда—тара илни, арендàторъ—тара илекен.

Ареста́нтъ—ристан, тӗрмере ларакан çын.

Аре́стъ—вăхăтлăха тӗрмене хупса хуни.

Ариѳме́тика—хисеплеме (шутлама) вӗрентекен йӗрке.

Арка́нъ—йăлăлă вăрăм вӗрен (унпа тытарман лашасене тытаççӗ).

Армія—çар, пысăк салтак ушкăнӗ.

Армя́къ—хресҫенсем çийелтен тăхăнакан хулăн пиртен тунă тумтир.

Аромàтъ—ырă шăршăлă йăпала.

Арте́ль—ертил, ушкăн.

Арсена́лъ—çар хатӗрне (пăшалсем, хӗçсем...) усракан çурт.

Артилле́рія—тупă тавăрашӗ, тупă пеме вӗренекен салтаксем.

Артосъ—Мăн—Кун ернинҫе Христос аслă апатне асăнса валеçекен çăкăр.

Архаи́ческій—авалхи.

Архáнгелъ—Ангелсен пуçлăхӗ.

Археоло́гія—авалхи йăпаласем çинҫен вӗрентни.

Архіере́й—архиерей, пуп пуçлăхӗ.

Архивъ—кивӗ, авалхи йăпаласене усракан çурт, архива́ріусъ—авалхи йăпалине усракан çын.

Архимандри́тъ—Монастыр пуçлăхӗ, аслă монах.

Архипела́гъ—тинӗсри пӗр вӗçрен тăракан утă ушкăнӗ, тинӗс варринҫи вак, вӗтӗ, кӗçӗн çӗрсем.

Архите́кторъ—çуртăн ăсти; çурт лартма пӗлекен ăста.

Архитрикли́нъ—туй пуçӗ, мăн-кӗрӳ.

Арши́нъ—аршăн, въ аршúнѣ 16 вершко́въ—аршăнта вунултă вершук.

Аріерга́рдъ—хыçра тăракан çар хӳри.

Аскéтъ—Турăшăн хăй ирӗкӗпе асапланса пурăнакан.

Аспидъ—сăхсанах вӗлерекен çӗлен; усал çын; хура ҫул.

Аспидная доскá—вӗренекен аҫасем çыракан ҫул—хăма.

Ассарій-Бабушка.

Ассáрій—еврейсен укçа хисепĕ (пирĕн хисеппе пĕр пуса йахăн.)

Ассигнáція—хут—(укçана Екатерина патша кăларнă.)

Ассигновáть—пĕр—пĕр йапала тума малтан укçа тупса хатĕрлесе хуни.

Астрóлогъ—çăлтăрсем тăрăх малалла мĕн пулассине пĕлсе калакан çын.

Астронóмъ—çăлтăрçă; пĕлĕтри хĕвеле, уйăха, çăлтăрсене, вĕсем йепле пĕлĕт тăрăх шуса çӳренине пĕлсе тăракан çын.

Атамáнъ—ушкăн пуçлăхĕ, казаксен пуçлăхĕ.

Атеúстъ—Турă çук тийекен çын.

Атлáсный—йăлтăртатса тăракан пурçăн (çитса) пир.

Аттестáтъ—пĕр—пĕр ĕсре тăпи çинҫен панă хут; пĕр—пĕр çĕрте аван ирттерни çинҫен çырса панă хут.

Аудиéнція—патшапа, йĕ аслă пуçлăхсемпе курăнăçни.

Ахинéя—вырăнсăр, ниме йурăхсăр калаçни.

Ахýнъ—тутарсен муллисене пăхса тăракан аслă мулла.

Аще—(цер. сл.) йе, апла пулсан.

Аэростáтъ—çӳлте вĕçсе çӳреме çăмăл сывлăшпа тултарнă вĕçекен йапала. Аэронáвтъ—аэростатпа çӳрекен çын.

Аэрофóръ—шыв айĕнҫен сывламалли йапала.

Аѳанáсій—Ахване; у Аоанасія есть сто пудовъ хлѣба Ахванеçĕн çĕр пăт тырри пур.

БА.

Ба, ба, ба!—ай, ай, ай!

Бáба—хĕр—арăм.

Бáбка—кусна, епи карҫăк; папкăпа (раманпа ядр. у.) сăвăн çапаççĕ.

Бáбочка—лĕпĕш, сĕпĕ.

Бáбушка—аслă анне (асанне), кукамай, мами, мамакки.

Бага́жъ—çула (çулçине) кайнă ҫух илнĕ йапала.
Баге́тъ—хашака; сăн лартмалли ылттăнланă патак.
Багряни́ца—хĕрлĕ тумтир.
Бадья́—супне, патийĕн, тараса (çăл) витри.
База́ръ—пасар.
Ба́зисъ—никĕс; вăрçакан çарă хыçĕнҫе тĕрекленĕ вырăн.
Ба́ить—калаç, пупле, йумахла.
Байра́мъ—тутарсен çулталăкра икĕ хут килекен праçник.
Бакале́я—типĕтнĕ пулă, типĕтнĕ пахҫа çимĕç тавăрашĕ.
Бакенба́рды—хăлха патĕнҫен анакан сухал.
Бактéріи—ахалҫ куçа курăнман вĕтĕ ҫунлă йапала (вĕсем пур çĕрте те пур.)
Бактеріо́логъ—бактеріи çинҫен ăста пĕлекен çын.
Бакши́шъ—парне, куҫҫенеç, ҫейлĕх, ерехлĕх панă укçа.
Балага́нъ—хăмаран тунă йе йапаласем хумалли, йе камит кăтартмалли сарай.
Балала́йка—тăмра, тумра.
Бала́нсъ—килсе кайан укçана хисеп (шут) туни: тарасана (виçене) танлаштарни.
Балла́стъ—вутлă кимĕ пĕр йенелле ан тайăлтăр тесе хăйăр тултарнă питҫĕкесем; пур ытлашши йăвăр йапала.
Балахи́нъ—шалпар, шĕлпĕр, сарлака тумтир.
Балбе́съ—ухмах, кахал.
Балда́—йывăç мăкăлĕ (макли); ухмах.
Балдаево—(село Ядр. у.)—Сăкăт.
Балдахи́нъ—тăват йупа çине тунă çи витти (çавăн пек çи виттине престол çине, çĕрмесĕр выртакан таса çынсен ӳҫĕ çине тăваççĕ.)
Ба́лка—кашта, пăрăс.
Балко́нъ—çӳлĕ çуртсем çумне канса ларма тунă вырăн.
Баллоти́ровать—шăпа йарса суйлани (уйăрни)
Ба́ловать ирĕкре усрани; йĕркесĕр хăтланни; избаловаться—ирĕкре пурăнса пăсăлни.
Бальзами́нъ—ҫеҫек тавăрашĕ.
Бальза́мъ—хăш—хăш йывăçран йухса тухакан ырă шăршăлă сĕткен.

Баля́сы-Баро́нъ

Баля́сы—карлăк валли çавăрса тунă йупасем; кирлĕ кирлĕ—мара каласçни.

Бана́льный—пăсăлнă çын.

Ба́нда—ушкăн.

Бандеро́ль—сутма хушнă йапаласем çине çыпăçтарнă хут (çавăн пек хута шăрпăк арҫи çине, тапак хуҫĕ çине çыпăçтараççĕ;) почтапа йаракан йапала çине çыпăçтаракан хут.

Банди́тъ—вăрă—хурах.

Бандулье́ра—хĕç—пăшал тавăрашне çакса çӳремелли ҫĕн.

Банду́ра—сакăр, çирĕм тăватă, хĕрĕх сакăр хĕлĕхлĕ кĕсле—купăс.

Ба́нка—тăмрăн тунă, йĕ кĕленҫерен тунă, савăт; вутлă кимĕ çинҫе хире хирĕç тăракан тупăсем хушшинҫе салтаксем тăмалли выран.

Банки́ръ—хыснара выртакан хаклă хутсемпе суту-илӳ тăвакан çын.

Банкро́титься—парăма тӳлеме пултарайманни.

Банкъ—укçана усламшăн хуракан выран.

Ба́ня—мунҫа; мыться въ банѣ—мунҫара çăвăн.

Бараба́нъ—парапан.

Бара́нъ—така. Бара́нина—така ашĕ, сурăх ашĕ.

Бара́хтаться—ҫавалан, ҫакалан.

Барбари́змъ—йут ҫĕлхерен илнĕ сăмах.

Ба́ржа—хăй тĕллĕн çӳреме пултарайман йапала тийеме тунă пысăк кимĕ.

Ба́ринъ—улпут, живёшь ба́риномъ—улпутла пурăнатăн.

Баритóнъ—арçыннăн вăтам сасси; поётъ баритóномъ—вăтам сасăпа йурлаҫ.

Ба́рка—пĕҫĕк парпă.

Ба́рма—патшана кĕнĕ ҫух хул пуççи çине хуракан тумтир.

Барóметръ—çанталăк йепле пулассине пĕлтерекен хатĕр; ҫĕр-кĕмĕл ҫул тултарнă кĕленҫе, савăт.)

Барóнъ—ҫынлă çын; баронесса—барон арăмĕ.

Барышничать—усламшăн тăрăшни; барышникъ, усламçă.

Бáрыня—улпут арăмĕ, пике.

Барышня—улпут хĕрĕ, пике хĕрĕ.

Барышъ—услам, париш (ядр. у.)

Барьéръ—урлă хунă кашта: çапăçнă ӳх тунă ӳпкĕ;

Басмáнъ—хысна тырри.

Бáсня—йуптарса калани, побасёнки говорúшь—йуптарса келатăн,

Бассéйнъ—шыв усрамалли вырăн; бассейнъ рĕкú—аслă шывпа унта йухса кĕрекен çырмасем тавăрашĕ.

Бáста—çитĕ.

Бастрúкъ—пуслăх.

Басъ—арçыннăн хулăн (май) сасси.

Баталúя—вăрçă, çапăçу.

Баталióнъ—ултă çĕртен (600) пуçласа пине çитиӳӳен çарçыни исем (баталiонра тăватă салтак роӳĕ).

Баттарéя—тупă ушкăнĕ: перекен тупăсене тăшмантан сыхласа усрамалли çĕртен купаласа тунă вырăн: карапсем мал йенӳи тупăсем лартмалли вырăнĕ; электричество кăкаракан кĕленӳе савăӳĕсем.

Батúстъ—çӳхе йĕтĕн пирĕ; хаклă çӳхе пӳс.

Батмáнъ—хĕвел тухăçĕ йенӳи çынсен тырă винçипасмана.

Бáтюшка—паӳăшка.

Бархóма—шерепе, серепе.

Бахчá—пахӳа (арпус, хăйар ани).

Башкá—пуç.

Башкúры—пушкăртсем (халăх).

Башлúкъ—пашлик, пашник.

Башмáкъ—пушмак.

Ба́шня-Безду́шный

Ба́шня—инçетри йалсене, çĕрсене, хăнарса пăхмалли йури тупă çӳлĕ вырăн; пашне.
Баю́кать—йурласа аҫа çывăртарни.
Бдѣ́ть—(церк. слав.) çывăрмасăр çе́р ирттерни.
Бе́дро—пĕçĕ.
Безбо́жникъ—Турă çук тийекен.
Безболѣ́зненный—ҫирсĕр.
Безво́дный—шывсăр.
Безвозвра́тный—кайалла памалла марри.
Безборо́дый—сухалсăр.
Безбра́чіе—венҫете кĕменни.
Безве́дріе—йĕпе-сапа, тепе́рь безве́дріе—халĕ йĕпе—сапа.
Безвозме́здный—укçасăр, ĕçлени; онъ слу́житъ безвозме́здно—вăл укçасăр ĕçлет.
Безволо́сый—çӳçсĕр, çутă—пуç.
Безвре́дный—сийенсĕр.
Безвѣ́тріе—çилсĕр, тӳлек вăхăт.
Безгла́зый—куçсăр.
Безгла́сный—(церк. слав.) сасăсăр, хирĕç тавăрса калайман.
Безголо́вый—пуçсăр, ăс çук (çын.)
Безголо́сый—сасăсăр, безголо́сый человѣ́къ—сасăсăр çын.
Безгра́мотный—çыру, хут пĕлменни.
Безграни́чный—вĕçсĕр—хĕрисĕр.
Безгрѣ́шный—çылăхсăр.
Безде́нежный—укçасăр, укçа çук, безденежный человѣкъ—укçа çук çын.
Бе́здна—тĕпсĕр тарăн шыв (пс. 43); тĕпĕ йĕри çук. (пс. 31).
Бездо́мный—çуртсăр—йĕрсĕр.
Бездо́нный—тĕпсĕр.
Бездоро́жье—çул çукки, насъ задержа́ло бездоро́жье—пире çул çукки ҫарҫĕ.
Безду́шный—ҫунсăр, безду́шный предме́тъ—ҫунсăр йапала.

Бездыханный-Безначаліе.

Бездыха́нный—сывлăшсăр.
Безде́йствіе—нимĕн те туманни.
Безде́тный—ывăл—хĕр туман çын, аҫа—пăҫасăр. Іудейсен аҫа—пăҫалă çынна Турă пиленнĕ çын тенĕ, ывăл—хĕр пулман çынна Турă умĕнҫе пит çылăхлă çын тесе хисепленĕ.
Беззабо́тный—хуйхăсăр, нимĕн те туманни.
Беззако́ніе—йĕркесĕр ĕç (псал. 5.), йĕркесĕрлĕх, йĕркесĕр пурăнни.
Беззако́нникъ—законсăр.
Беззащи́тный—мĕскĕн, хӳтлĕхсĕр, хутне никам та кĕмен.
Безземе́льный—çĕрсĕр.
Беззу́бый—шăлсăр.
Безколе́сный—урапасăр, кăстăрҫăксăр, куса тăрансăр.
Безконе́чный—вĕçсĕр.
Безкоры́стіе—ĕçе хăй анҫах усă курас тесе туманни.
Безко́рмица—выльăх апаҫĕ çук вăхăт; çиме çукки.
Безкро́вный—çуртсăр—йĕрсĕр, хӳтлĕхсĕр.
Безле́ностный—ӳркенме пĕлменни, ӳркевсĕр.
Безле́сье—вăрман çук çĕр.
Безлю́діе—çын çук вырăн.
Безмо́лвный—хирĕç ҫĕнмен, каласçма, йумахлама пуплеме йуратман çын.
Безмужная—арсăр, упăшкасăр хĕр—арăм.
Безмѣнъ—писмен, (виçе.)
Безмѣрный—хисепсĕр нумай; Ей таса хĕр, Есĕ *хисепсер нумай* ырăлăх кăларакана çуратнă; Епĕ санăн *хисепсĕр нумай* тĕлĕнмелли ĕçӳсене тивĕçлипе мухтаса йурлам (октоихъ стр. 203.)
Безме́стный—вырăнсăр.
Безмяте́жный—канлĕ; онъ спа́лъ сномъ безмяте́жнымъ вăл канлĕ çывăрнă.
Безнаде́жный—шанҫăксăр.
Безнака̀занный—айăпламасăр хăварни.
Безнача́ліе—пуçлăхсăр, пуçлăха илтлемесĕр пурăнни.

Безно́гій-Безпредѣ́льный.

Безно́гій—урасăр.
Безно́сый—сăмсасăр.
Безнра́вственный—намăссăр, йĕркесĕр ĕç тăвакан, усал çын.
Безоби́дный—çиленме пĕлменни, никама та усал туманни.
Безо́блачный—уйăр, пĕлĕт çук кун.
Безобма́нный—ултавсăр.
Безобра́зный—усал, илемсĕр.
Безопа́сный—хăрамалла марри.
Безостано́вочный—ҫарăнмасăр.
Безотвѣ́тный—тавăраса калаçайманни.
Безотвя́зный—уйăрăла пĕлменни.
Безотлага́тельный—ĕçе вăхăтĕнҫе туни.
Безотра́дный—савăнăçсăр.
Безоши́бочный—йăнăшсăр.
Безпа́мятный—ăнсăр—пуçсăр.
Безпа́спортный—пашпăртсăр, хутсăр.
Безпеча́льный—хуйхăсăр, безпеча́льная жизнь—хуйхăсăр пурăнăç.
Безпе́чный—тăрăшманни, пĕлменни.
Безпла́тный—укçасăр, тӳлевсĕр.
Безплодный—çимĕçсĕр (йывăç çинҫен); аҫа туман (хĕр—арăм çинҫен).
Безпло́тный—ӳтсĕр, безпло́тное естество́ херувимское немо́лчными гла́сы тя восхваля́етъ—ӳтсĕр херувимсен ушкăнĕ Сана пĕр ҫарăнмасăр аслăлаҫ.
Безпоко́ить—кансĕрле, ҫăрмантар.
Безполе́зный—усăсăр, безполе́зная рабо́та—усăсăр ĕç.
Безпо́мощный—пулăшусăр.
Безпоня́тный—ăнланма пĕлменни.
Безпоро́чный—айăпсăр, безпоро́чная жизнь—айăпсăр пурăнăç.
Безпоря́дочный—йĕркесĕр.
Безпоща́дный—хĕрхенмен, ниме уйаманни, пăхманни
Безпредѣ́льный—вĕçĕ—хĕррисер.

Безпрекослóвный—хирĕç ҫĕнменни, ĕç тума хушсан никам та каламасăрах туни.

Безпреры́вный—ҫарăнмасăр.

Безпрестáнно—йаланах.

Безпридáнница—йапаласăр, укçасăр нимĕнсĕрех каҫҫа тухнă хĕр.

Безпрію́тный—ниçта пурăнма вырăн çукки.

Безпробу́дный—вăранма пĕлменни, йывăр ыйхăлă.

Безпу́тіе—çулсăр, -йĕрсĕр.

Безразли́чный—пурĕ—пĕр; для менá всё безразли́чно маншăн пурĕ пĕр.

Безразсу́дный—шухăшла пĕлменни

Безро́гій—мăйракасăр, мăкла.

Безро́дный—тĕпсĕр, йăхсăр.

Безро́потно—ӳпкелемесĕр; если въ жи́зни произошлá невзго́да, на́до безро́потно терпéть—пурăнăçра йывăр вăхăт килсен пĕр *ӳпкелемесĕр* тӳсес пулаҫ.

Безру́кій—алăсăр.

Безсеме́йный—кил—йышсăр, çемйесĕр.

Безси́льный—вăйсăр, халсăр.

Безслáвный—ҫапсăр, мухтавсăр.

Безсме́ртный—вилĕмсĕр; безсме́ртный Христо́съ Богъ нашъ—вилĕмсĕр Христос Турă; безсме́ртное произведéніе—ĕмĕр асăнма тивĕçлĕ кĕнеке; безсме́ртіе души́—ҫун вилес çукки, ҫун вилĕмсĕр—лĕхĕ; онъ обезсме́ртилъ своё и́мя—унăн йатне ĕмĕр асăнма тивĕçлĕ; всѣ лю́ди сме́ртны, то́лько оди́нъ Богъ безсмертенъ—çынсем пурте вилĕмлĕ, пĕр Турă анҫах вилĕмсĕр.

Безсо́вѣстный—намăссăр.

Безсо́нный—ыйхăсăр.

Безсо́нница—ыйхă килмесĕр, çывăраймасăр аптăрани, (ун пек ҫир пулат.)

Б е з с п о́ р н ы й—тавлашусăр.
Б е з с т р а́ ш н ы й—хăрама пĕлменни.
Б е з с т ы́ д с т в о—намăссăрлăх, вăтанманни.
Б е з с ч е́ т н ы й—шутсăр, хисепсĕр.
Б е з с е́ м е н н ы й—вăрлăхсăр, безсе́менное зача́тіе, вăрлăхсăр çуратни.
Б е з т о л к о́ в ы й—йĕркене пĕлмен çын.
Б е з т е́ л е́ с н ы й—ӳтсĕр.
Б е з у к л о́ н ч и в о—сказать—тӳрех кала.
Б е з у к о р и́ з н е н н ы й—пур йенӗен те аван.
Б е з у́ м н ы й—ăссăр.
Б е з у с п е́ ш н о с т ь—ăнманни, пултарайманни.
Б е з у т е́ ш н ы й—лăпланусăр.
Б е з у ч а́ с т н ы й—пĕр-пĕр ĕçе хутшăнманни.
Б е з х а р а́ к т е р н ы й—хăй сăмахĕ çине тăрайманни.
Б е з ц е́ н н ы й—хаксăр, шутсăр.
Б е з ч е л о в е́ ч і е—çынна хĕрхенменни.
Б е з ч е́ с т н о с т ь—тӳрĕсĕрлĕх, çын йăпалине тиркеменни.
Б е з ч и́ с л е н н ы й—шутсăр, хисепсĕр нумай.
Б е з ч у́ в с т в е н н ы й—сисменни.
Б е з ш а б а́ ш н ы й—пуçтах çын; пуçсăрланнă (Ядр. у.)
Б е з ш е́ р с т н ы й—çăмсăр.
Б е з и м я́ н н ы й—йатсăр.
Б е з и с х о́ д н ы й—нийепле те хăталаймалла марри.
Б е́ р е г ъ—çыран. Во́ды напо́лнили ре̑ку́ и вы́шли изъ бе́рега çырмари шывсем тулса çырантан тухрĕç.
Б е́ р л о—пир тĕртмелли хĕç.
Б е р е ж л и́ в ы й—пуçтарлă, тирпейлĕ, б е́ р е ж н о—тирпейлесе. Б е р е́ з а—хурăн:—Б е р е з н я к ъ—хурăнлăх.
Б е р е з о в и́ к ъ—хурăн кăмпи.
Б е р е́ м е н н а я—çийĕнӗе пур арăм; бере́менная же́нщина—пĕтĕ, йывăр çын.
Б е р е́ м я—çĕклем.
Б е р е́ с т а—хурăн хуппи.

Бека́съ-Билліа́рдъ.

Б е к а́ с ъ—лаҫакасенҫе пурӑнакан пӗҫӗк кайӑк, (унӑн ашӗ пит тутлӑ, ҫавӑнпа тытаҫҫӗ).

Б е к а с с и́ н н и к ъ—вӗтӗ пулкӑ, йетре.

Б е л л е т р и́ с т и к а—пит ҫыпӑҫтарса, кӗске кӑна аван, мӗн, те пулин ҫырни.

Б е́ м с к і й –аван йышши кӗленҫе, карӑнтӑк; (вӑл кӗленҫене Богемія ҫӗрӗнҫен кӳреҫҫӗ).

Б е н з и́ н ъ—тумтир мӗнпе те пулин варлансан тасатмалли керосин пек йапала.

Б е р е́ й т о р ъ—утпа (лашапа) ҫӳреме вӗрентекен.

Б е р е́ ч ь—усра, упра, сыхла; шелле.

Б е р е́ ч ь с я—сыхлан.

Б е́ р к о в е ц ъ—виҫе, вунӑ пӑт.

Б е́ р к у т ъ—карапӑл.

Б е р л о́ г а—пӗсмӗх (Ядр. у.); тискер кайӑк шӑтӑкӗ (кашкӑрӑн, упан.)

Б е с ѣ́ д а—калаҫни, бесѣ́довать—калаҫ.

Б е́ с т і я—вӑрҫӑ, йатлаҫӑ тух: „ей выльӑх“, тесе калас вырӑнне калани.

Б е т у́ л и н ъ—тир тунӑ ҫухне, тир аван пултӑр тесе йаракан ҫу.

Б е ш м е́ т ъ—тутарсен тумтир айӗнҫен тӑхӑнакан ҫанӑсӑр кӗске ҫӳхе тумтир.

Б и б л е́ й с к о е о́ б щ е с т в о—Турӑ ҫырӑвне тӗрлӗ ҫӗлхене ҫаптарса тӗнҫене салатакан ушкӑн.

Б и б л і о́ г р а ф ъ—пӗр—пӗр кӗнеке аваннипе наҫарри ҫинтен ҫырса вӗрентни.

Б и б л і о́ т а ф ъ—хӑйӗн аллинҫи кӗнекесене никама та паман ҫын.

Б и в а́ к ъ—ҫар кайма, йе ҫӗр выртма ҫарӑннӑ вырӑн

Б и к е ф а л ъ—икӗ пуҫлӑ

Б и л е́ т ъ—пилет, (ӗҫлеме йута кайнӑ ҫухне прикасран туса параҫҫӗ.)

Б и л л і а́ р д ъ—выльакан сӗтел; ун ҫине тӑла ҫапнӑ; тӑватӑ кӗтессине тата икӗ йенне пӗҫӗк хутаҫсем; выльасса вӑрӑм патаксемпе йури тунӑ ҫаврашкасене тӗртсе ҫав хутаҫсене кӳртмелле выльаҫҫӗ.

Б и л л і о́ н ъ—пин хут милліон (милліонъ —пин хут пин).

Б и л о́ н ъ—йӳнĕ йышши кĕмĕл.

Б и н о́ к л ь—инçетри йапаласене çывăхра кăтартакан кĕленҫе витĕр пăхмалли йури тунă йапала.

Б и н т ъ—вăрăм, ансăр шăла (пушă) пир; уппала сурана, йе сыпă сиксен, йе шăмă мĕн хуçăлсан туртса çыхаççĕ.

Б и н т о в а́ т ь—сурана çых.

Б и́ р ж а—хуçасем суту—илӳ ĕçĕпе пухăнакан çурт; ĕçлекенсем, йе йамшăксем тăракан вырăн.

Б и́ р к и—карт, куланай пухакан карт.

Б и р ю з а́—хаклă кăвак çутă ҫул, (ăна çĕрĕ куçĕ çине хураççĕ).

Б и р ю́ к ъ—кашкăр, тукмак; смотрѣть бирюкóмъ—куç айĕнҫен пăх.

Б и́ с е р ъ—кĕленҫе татăкĕсем, тĕпренҫĕкĕсем, тĕрлĕ тĕслĕ кĕленҫе татăкĕсемпе йапаласене илемлĕлентереççĕ.

Б и с к ъ—рак, йе вĕçекен тискер кайăк шӳрпи.

Б і о г р а́ ф і я—пĕр—пĕр çын пурăнăçне çырни.

Б и́ с е р ъ—паха, хаклă ҫул: хăвăрăн ахах шăрçине сыснасем умне ан сапăр (Дѣян. 69).

Б и т ь—хĕне; ват, çап; кама та пулин хĕнесе (çаптарса) сураннă тумарăн-и? (*треб. 53*).

Б і о́ г р а ф ъ—çын пурăнăçне çыракан.

Б і о л о́ г і я—ҫунлă йапаласем çинҫен вĕренӳ.

Б л а г і й—(церковно-слав.)—ырă, аван.

Б л а г о в и́ д н ы й—пăхма илемлĕ.

Б л а г о в о л е́ н і е—йуратни; савни; кăмăл; въ Немъ Мое благоволе́ніе—Ман кăмăлăм Ун. çинҫе.

Б л а г о в о л и́—ирĕк ту. Ей Турăн ҫăн таса Амăшĕ, Санран пурăнăç çуралма *ирĕк туна*.—(Окт. 174.)

Б л а г о в о́ н і е—ырă аван шăршă

Б л а г о в ѣ́ р н ы й—тĕрĕс ĕненекен.

Б л а г о в ѣ́ с т і е—ырă хыпар.

Б л а́ г о в ѣ с т ъ—ҫăн çашни.

Б л а г о в ѣ́ щ е н і е—ырă хыпар каланине асăнакан праçник.

Благодѣтельствовать—ырă ту.
Благоговѣйный—йуратса, хăраса хисеплени.
Благодари́ть—тав—ту.
Благода́ть—пиллĕх; ырăлăх.
Благожела́ніе—ырă сунни.
Благонра́вный—ырă кăмăллă, ырă ҫĕрелĕ.
Благоро́дный—йĕркелĕ ăслă ҫын; ҫаплă, ырă йăхран ҫуралнă ҫын.
Благополу́чіе—ырăлăхлă, телейлĕх; вăл ҫын ытла та *ырăлăхлă телейлĕ* пурăнаҫ.
Благослове́ніе—пиллĕх. Благословля́ть—пилле.
Благосостоя́ніе—ырă курса пурăнни.
Бла́гость—ырăлăх.
Благоче́стіе—ырă, таса пурăнăҫ.
Блаже́нный—телейлĕ; йăвашлăхпа тасана тухнă ҫын. блаже́ны ми́лостивые—ырăлăх тăвакансемъ телейлĕ.
Блаже́нство—ырăлăх, телейлĕх.
Блажи́ти—(цер. сл.)—ырăла, мухта, аслăла.
Блева́ть—хăс.
Блескъ—йăлтăр—йалтăр, хĕвел ҫутти ҫинҫе куҫ кĕски *йăлтăр—йалтăр* курăнаҫ.
Блестѣ́ть—йăлтăртат.
Блестя́щій—йăлтăртатакан.
Блея́ть—макăр, (сурăх, каҫака макăраҫ.)
Бли́жній—ҫывăх, хăна *ҫывăх* ҫынна йурат.
Бли́зкій—ҫывăхри.
Близору́кость—ҫывăхран анҫах куракан. Подойди́ сюда́ поближе—кил кунтарах.
Близь—пат, ҫывăх.
Блины́—икерҫĕ.
Блиста́ніе—ҫиҫĕм ҫиҫни, йăлтăртатни.
Блока́да—тĕреклентернĕ вырăна ҫарпа ҫавăрса илни.
Блоки́ровать—тĕреклентернĕ вырăна ҫавăрса ил.
Блокъ—шăлтăрма, йывăр йапалана ҫӳле туртса хăпартмалли, ҫĕклемелли йапала.

Блонди́нъ-Богоспаса́емый.

Блонди́нъ—çутă, сарă çӳçлĕ арçын; блонди́нка—çутă, сарă çӳçлĕ хĕр, хĕр—арăм.

Блоха́—çыртакан пăрçа.

Блудни́къ—аскăн ĕç тăвакан çын, блудни́ца—аскăн хĕр—арăм.

Блудъ—аскăнлăх, аскăн ĕç. (*I кор. 6, 18.*) Аскăн ĕçрен тарса пурăнăр: етемĕн пур çылăхĕ те ӳте тивмесĕр иртсе кайаҫ, *аскăн ĕç* тăвакан хăй ӳтне тивсе хăйне хăй пĕтерет. (Окоихъ, стр. 439.)

Блуждáть—аташ, çухал, (вăрманта, çул çинҫе).

Блýза—кĕпе.

Блéдный—шурака, шур сăнлă çынна çапла калаççĕ

Блéднéть—сарăх; çиҫĕ йут сăмахĕпе *сарăхитӳрен* курса йулăр сăнăма—посмотри́те на моё лицо́, пока́ оно́ не побле́дне́ло отъ упре́ковъ семи́ чужи́хъ.

Блю́до—тиркĕ, савăт.

Блю́дечко—пĕҫĕк тиркĕ.

Бля́ха—шуçна (шăваçпа) йанă ҫĕн кутлăх—ремённая шлея́, украшенная бля́хами, тăха.

Бобе́ръ (звѣрь)—тискер кайăк, (ун тирĕ пит хаклă).

Бобы́—нимĕç пăрçи, мимĕҫ пăрçи.

Бобы́ль—çурт—йĕрсĕр, çемйесĕр хресҫен.

Бога́тый—пуйан. Бога́тая ми́лость—пĕтми ырăлăх.

Бога́тство—пуйанлăх, пурлăх.

Богатырь—улăп паттăр, пит вăйлă çын,

Богати́ть—пуй, разбогате́лъ—пуйса кайрĕ.

Богдыха́нъ—Китай патшисене çапла калаççĕ.

Богъ—Турă. Слава Богу—тавта пуç Турра. Я по́чалъ ковшъ во сла́ву Бо́га и царя—Турăпа патша курки пуçларăм.

Богобоя́зненный—Турăран хăракан.

Богомо́лie—Турра пуççапма çӳрени.

Богому́дрый—Турă шухăшлă.

Богонача́льне́йшiй—ĕмĕртен малтанхи.

Богоспаса́емый—Турă сыхлăхĕнҫе тăракан.

Богочеловѣкъ-Болтъ.

Богочеловѣкъ—Турă — етем. Iисус Христос Турă—та çын та пулса тăнă, çавăнпа Ăна *Турă етем* теççĕ.

Богоявле́нiе—Турă курăнни; Богъ Госпо́дь яви́ся намъ —Турă хăй пире курăнтăр.

Бо́дать—тĕк, сĕк.

Бодли́вый—сĕкекен, тĕкекен (Ядр. у.)

Бо́дрый—тăрă, сыхă; вăйлă сывлăш *сыхă*, ӳт тăтăмсăр.

Божни́ца—турăшсене хумалли вырăн.

Божество́—Турăлăх.

Божи́ться—Турра асăн, тупа ту; не божи́сь—тупа ан ту, побожи́лся—тупа турĕ.

Бо́жья коро́вка—кукамай, (çавăн пек пĕтĕкçĕ хĕрлĕ хытă çунатлă хир кайăкĕ пулать).

Бой—çапăçни, çĕмĕрни, сехет парапан çапни, пăшал пени.

Бо́йкiй—тăеле, пур çĕрте те çăмăл çӳрекен çын.

Бо́йко—вирлĕ, тăрă, çăмăл, бо́йкiй ма́льчикъ—*вирлĕ, тăрă* аҫа.

Вокъ—айак, йен, айăк.

Болва́нъ—тăмана (çынна калаççĕ), калăп, çăпата калăпĕ.

Бока́лъ—пысăк тăеле курки.

Болга́ры—ĕлĕк Хусан кĕпĕрни вырăнĕнтăе пурăннă халăх, вăл кайран тутарсемпе хутшăннă та тăваш йăтлă пулса йулнă теççĕ.

Бо́лiй—(церк. слав. сл.) аслă.

Боло́тистая—земля—шурлăхлă, йӳçлĕхлĕ çĕр.

Боло́то—шур, йӳçлĕх.

Болта́ть—лăкăртат, тăкăлтат, пакăлтат, пăтрат; шыва тăвар, йарса *пăтрат*.

Болтовня́—йĕркесĕр калаçни, пуплешни.

Болту́нъ—кирлĕ мара калаçакан, пăсăлнă лăканакан çăмарта.

Болтыха́ть—лăка, пăтрантар.

Болтъ—тăӳреҫен, алăкăн, хапхан тимĕр питĕркĕҫĕ, питеркĕçĕ.

Б о л о́ н к а—вĕтĕ йышши йытă.

Б о л ь—болĔзнь—хĕн, ыратни, ӳир.

Б о л ь н и́ ц а—ӳирлĕ çынсене тӳрлетмелли çурт.

Б о л ь н о́ й—ӳирлĕ, сывăмар, сывлăхсăр.

Б о л ь ш а́ я—медвĔдица—алтăр çăлтăр, çинтĕ çăлтăр, бóльше—ытларах.

Б о л ь ш о́ й—пысăк, аслă, мăн, большóй Сунды́р (с. Козм. у.)—Кĕçнерни пасарĕ (аслă).

Б о л ь ш е б р ю́ х і й—пысăк, мăн хырăмлă.

Б о л ь ш е н о́ с ы й—пысăк, мăн сăмсалă.

Б о л Ĕ з н ь—ӳир; ӳирне—ӳĕрне тӳрлет—исцĔлú болĔзнь.

Б о л Ĕ т ь—ӳирле, ырат.

Б о л я́ ч к а—кĕсен ӳирĕ, суран.

Б о́ м б а—ӳукунтан тунă çаврашка, унăн ăшне тар тултарнă, вăл йе ӳкнĕ ӳухне йе ӳксен çурăлаҫ.

Б о м б а р д и р о в а́ т ь—бомпапа пер.

Б о н д а́ р ь—пиӳĕке, шетник, касмăк тăвакан ăста.

Б о р Ĕ́ ц ъ—кĕршекен.

Б о р м о т а́ т ь—мăкăртат, йăнкăлтат

Б о р о в и́ к ъ—боровик, (кăмпа йаӳĕ).

Б о́ р о в ъ—сысна аçи.

Б о р о д а́—сухал.

Б о р о д а́ в к а—шĕвĕн, шĕпĕн, шăпăн (*Буин. у.*)

Б о р о з д а́—суха касси, йăран.

Б о р о н а́—сӳре.

Б о р о н и́ т ь—сӳре сӳре.

Б о р о́ т ь с я—кĕреш.

Б о р о́ к ъ—шăçа çыххи.

Б о р т ъ—кимĕ хĕрри.

Б о р щ о́ в и к ъ—пултăран.

Б о р ъ—хырă вăрманĕ.

Б о р ы—пĕрни, пĕрме; тумтир пĕрмекĕ.

Б о с о́ й—çара уран.

Б о т а н и з и́ р о в а т ь—тĕрлĕ курăксем пухни.

Б о т а́ н и к а——тĕрлĕ курăк йывăç çинӳен вĕрентӳ.

Ботани́ческій садъ-Брело́къ.

Ботани́ческій садъ—тĕрлĕ йывăç курăка кăтартма ӳстерекен пахҫа.

Бо́тикъ—кĕреҫепе ишекен пысăк кимĕ.

Боти́нки—хĕр—арăмсем тăхăнакан пушмаксем.

Бо́цманъ—карап çинҫи аслă унтер-офицер; хӳре тытса пыракан.

Бра́во—мухтаса, пит аван тесе кăшкăрни.

Бо́чка—питĕ. Цĕлою бо́чкою—питĕкипех; цĕлыми бо́чками—питĕки питĕкипех.

Боязли́вый—хăракан; онъ то́же, ока́зывается, не́ изъ боязли́выхъ—вăл та хăракан йышши мар иккен.

Боя́знь—хăрани.

Боя́ринъ—улпут.

Боя́ришникъ—боярышник (курăк йаҫĕ).

Боя́ться—хăра, не бо́йся—ан хăра; я не боюсь его́—епĕ унтан хăрамастăп.

Бра́га—хăмласăр сăра.

Брадобре́й—сухал хыракан.

Бракъ—туй; венҫетленсе мăшăрланни.

Брама́—Индия çыннисен турри.

Брами́нъ—Индия çыннисем туррине (брамана) парне кӳрекен.

Бра́ндеръ—çунтаракан йапаласемне тултарнă карап, ăна вăрçăра тăшмансен карапĕсене çунтарма йараççĕ.

Брадмаіо́ръ—ножарныйсен пуçлăхĕ.

Брандма́уеръ—икĕ çурт хушшине вут тивесрен ҫултан тунă хӳме.

Брандми́стръ—пожарныйсен кĕçĕнрех пуçлăхĕ.

Брасле́тъ—сулă ишме (ăна алă тунине илемшĕн тăхăнаççĕ).

Брезе́нтъ—хулăн пир; унтан пысăк шăналăксем туса йапаласем çине шыв кайасран витеççĕ; вут тухсан тусан çав шăналăка шывпа йĕпетсе çулăм тепĕр çурта ан тивтĕр тесе карса хураççĕ.

Брело́къ—çумма çакакан сехет пăлҫăри çумне илемшĕн çакакан йапаласем.

Бра́нь—йатла, йатлаç, брань (церк.—слав.) вăрçă.

Братолю́бі́е—тăвана йуратни.

Братъ—тăван; ста́ршій братъ—пиҫҫе, тете; *тетесен* ну́хрепĕ; мла́дшій братъ—шăлăм.

Брать—ил; вĕсен сылтăм алли иле—иле тулнă, (псалтирь, 25).

Бра́шно—(церк. сл.) апат.

Бревно́—пĕрене, йывăç.

Бредъ—аташни.

Бре́день—сĕреке, сăскă.

Бре́дить—(во снѣ или отъ безумія) аташ, аташса, суйлан.

Бре́жится—çурăм пуç курăна пуçлани.

Брезгли́вый—йĕрĕнекен, тиркекен.

Бре́зговать—тирке, йĕрĕн.

Бре́мя—(церк. слав.) çĕклем, онъ за́нялъ большо́е бремя—вăл пысăк çĕклем çĕкленĕ.

Бре́ніе—(церк. слав.) пылҫăк.

Брига́да—çар ушкăнĕ, вăл ушкăнта икĕ полк çар.

Бри́ка, бричка—кӳмелĕ урапа, павуска, пувуска. (Буин. у.)

Брилія́нтъ—хаклă йăлтăртатакан ҫул.

Бри́тва—çивĕҫĕ, сухал, çӳç хырмалли çĕçĕ.

Брить—хыр, (сухала, çӳçе).

Бровь—куç—харши. Ей етеме çăлакан Турă. Есĕ—хĕрес çумне пăталанса măн кăмăллă куçа йăвашлантарнă, çӳлте тăракан *кус харшине* çĕре ӳкернĕ. (Октоихъ, 118).

Бро́дить—ĕçсĕр сулланса çӳре, сăра йӳçни, сĕрекепе пулă сĕрни.

Бродка́мера—карап çинҫе, вăрçă вăхăтĕнҫе сухарисем усракан вырăн.

Бродъ—ăшăх вырăн; çул çӳрекен ăшăк вырăн тупса шыв урлă раща (ката) тĕлĕнҫенех каçса кайрĕç.

Броня́га—ĕçсĕр сулланса çӳрекен.

Бро́нза—пăхăра, тăхлана, тата цинка пĕрле шăратса тунă йапала; унăн тĕсĕ, ылтăн пек пулаҫ.

Б р о с а́ т ь—пăрах. ут—(жребій) шăпа сиктереӳӳĕç. (псалтирь 21).

Б р о с а́ н і е—пăрахни, ывăтни.

Б р о ш ю́ р а—пĕӳĕк кĕнеке.

Б р о ш ю р о в а́ т ь—кĕнекесене çĕлс.

Б р у с н и́ к а—кĕтмел.

Б р у с ъ—пăрăс.

Б р у с о́ к ъ—хăйра.

Б р ы́ з г и—сирпĕнӳĕксем.

Б р ы́ з н у т ь—сирпĕт, шывпа пĕрĕх.

Б у р м и́ с т р ъ—пурмиср; ста́ршій изъ мои́хъ бра́тьевъ *бурмистромъ*, поэтому у меня́ нѣтъ забо́ты объ упла́тѣ подате́й—аслă пиӳӳе *пурмисра*, куланай парас хуйхă çук.

Б р ю з г л и́ в ы й—ерех ĕçсе сăна çухатнă çын.

Б р ю́ к в а—тутлă кăшман.

Б р ю́ к и—шаравар, шăлавар, шалавар.

Б р ю́ к и—атă çинӳен кăларса çӳрекен йĕм; карап çинӳе тупăсене пеме аван пултăр, ан сикелентĕр тесе çыхса хуракан канат.

Б р ю н е́ т к а—тĕттĕм хура çӳçлĕ çын.

Б р ю́ х о—хырăм.

Б у́ ш м а—(хĕрлĕ кăшман) ӳĕкĕнтĕр пахӳа çимĕçĕсенӳен пуринӳен ытла *ӳĕкĕнтĕр* усăлă (çулталăк кĕнеки стр. 28).

Б р я́ к а т ь—шакăртаттар; тăнкăртаттар.

Б у б е н е́ ц ъ—хăнкăрав, шăнкăрав, хăлха шăнкăркки.

Б у г о́ р ъ—тĕме тĕмеске.

Б у д д и́ з м ъ—Іисус Христос çуралиӳӳен 1000 çул малтан Индія çĕрĕнӳе тухнă тĕн.

Б у́ д н і й—ĕç кунĕ, (праçник, уйав мар кун).

Б у́ д т о—(какъ) пек.

Б у д у а́ р ъ—хĕр—арăм валли тунă пӳлĕм, (вăл улпут тавăрашĕсем валли пулаҭ).

Б у́ д у щ і й—годъ—килес çул.

Б у́ й в о л ъ—Азія çĕрĕнӳе пурăнакан вăкăр.

Бу́йство—ăссăр хăтланни.

Бу́ква—сасă палли.

Буке́тъ—тĕрлĕ ҫеҫексене пуҫтарса ҫыхнă ҫеҫек ҫыххи.

Букини́стъ—кивĕ кĕнекесемпе сут тăвакан.

Букси́ръ—пăрахутран паршă кăкарнă вĕрен.

Була́вка—майра йĕппи, пуҫлă йĕп.

Була́ный—тунтар; у насъ есть одна́ була́ная ло́шадь пирĕн пĕр *тунтар* лаша пур.

Бу́лка—пулкă, пĕҫĕк кулаҫ; кулаҫ.

Бултыха́ться—лапăртат, пăлхан; бултыха́ть—шăмпăлтат, пăлхат.

Булы́жникъ—хăйăрлă ҫул, мунҫа ҫулĕ.

Бу́лькать—шыв куҫланни, (шыв ҫине пĕр—пĕр йапала пăрахсан, *шыв кусĕ* пулаҫ.

Бульо́нъ—аш (какай) шӳрпи.

Бульва́ръ—йăкатса, хăйăр сапса икĕ айакине йывăҫ лартса тунă ҫул, унта уҫăлма тухса утса ҫӳреҫҫĕ.

Бульдо́гъ—йытă, унăн урисем кĕске, пуҫĕ пысăк, ҫăварĕ сарлака, куҫĕсем тулта тăраҫҫĕ, питĕ хайăр.

Бума́га—хут.

Бунтъ—халăх пăлханни, кăшкăрашни.

Бура́въ—пăра.

Бура́къ—пурак, хурăн хуппинҫен тунă савăт.

Бура́нъ—вăйлă тăман.

Бургоми́стръ—пăрмис.

Бу́рка—ҫанăсăр тумтир, ăна ҫăмран йăваласа тăваҫҫĕ.

Бурми́стръ—йалтан суйланă ҫын.

Бурта́сы—буртасы (халăх); ĕлĕк Ҫĕмпĕрпе Хусан кĕпĕрнисенҫе пурăннă халăх.

Бурунду́къ—Сибирти пакша, вакша.

Бу́рый—хăмăр. Бу́рая коро́ва—хăмăр ĕне.

Бу́ря—ҫил—тăвăл, ҫил; бу́ри супроти́внаго—синкерлĕ ҫил (требникъ ч. 1, стр. 45).

Бу́сы—шăрҫа.

Бутылка-Бѣльмо.

Бутылка—кĕленҫе, савăт.

Буфе́тъ—савăтсем усракан вырăн, сăра, ерех сутакан пӳлĕм, параход çинҫе, вокзалта пур.

Бухга́лтеръ—укçа йĕркине шутлакан.

Бу́хнуться—шыва кĕрсе ӳкни.

Бу́хта—тинĕс авăрĕ.

Бу́чить—кĕлер. Бу́чить бѣльё—кĕпе—йĕм кĕлер.

Бушева́ть—алхас, шавла, çил, шыв *алхасать*, шавлать.

Быкъ—вăкăр, мăкăр.

Бы́стрый—хăвăрт, ҫас.

Быть—пул. Я не вошёлъ потому́, что (тамъ) бы́ли люди—çын пуртан кĕмерĕм: быва́етъ непродолжи́тельно—нумай тăмасть.

Быче́къ—пĕҫĕк вăкăр.

Бѣгъ—ҫупни.

Бѣ́гать—ҫуп, тар.

Бѣгле́цъ—таракан, таркăн; онъ говори́тъ: бѣ́глому во спѣ́ яви́лись 3 звѣ́ря и сказа́ли—тĕлĕкре *таркăна* виҫĕ кайăк курăнса каларĕç, тет.

Бѣда́—инкек—синкек, синкер, бѣ́дненькій—мĕскĕн, ей мескĕн—эхъ бѣдненькій.

Бѣ́дный—ҫухăн, йурлă. Пĕтрĕ—ĕçке, пĕтрĕ *мăнтарăн* пӳрҫĕ.

Бѣднѣ́ть—ҫухăнлан.

Бѣ́дствіе—инкек.

Бѣ́дствовать—наҫарлан, йурлăлан.

Бѣжа́ть—ҫуп; ҫупрăм—кайрăм вăрмана—я убѣжа́лъ въ лѣсъ.

Бѣлена́—тилпĕрен (курăк).

Бѣли́ть—шурат.

Бѣ́лка—пакша, вакша.

Бѣ́лый—шурă; бѣ́лый грибъ—шурă кăмпа.

Бѣльё—кĕпе—йĕм.

Бѣльмо́—куç шăрçине кăвак йăлтах карса илни. Хăшĕ шурă иле пуçласан та больницана каймасть. (çулталăк кĕнеки, стр. 30).

Бѣля́нка-Вали́ться.

Бѣля́нка—шур кăмпа.
Бѣсъ—шуйтан.
Бѣснова́ться—ас, шуйтанлан.
Бѣлору́ссы—бѣлоруссы тесе калакан вырăс çыннисем пур.
Бѣси́ться—ур, соба́ка взбѣси́лась—йытă урса кайнă.
Бѣ́шеный—урнă. Ăна *урнă* йытă çыртнă—его́ (её) укуси́ла бѣ́шеная соба́ка.
Бюллете́нь—пĕр—пĕр ĕç çинҫен кĕске калани.
Бясь-*пус* (матерія)—çавăн пек тавар, пур.

В.

Ва́жный—ҫаплă, мухтавлă, хисеплĕ, кирлĕ йăпала.
Ва́жничать—мăнкăмăллан, мала хур, хакла хур; величáться—асла хур; кура́житься—пăркалан; что куражишься? мĕн пăркаланатăн? топо́рщиться—саркалан, франти́ть—шукăллан, зазнава́ться—иртĕн, шуйлан.
Ва́ia—хăва кăҫăки.
Вака́нтный—пушă вырăн, йышăнман вырăн.
Ва́кса—атă тасатмалли йăпала.
Вака́ція вĕренмен вăхăт; ученико́въ распусти́ли на вака́тъ—вĕренекен аҫасене çулахи вĕренмен вăхăта йанă.
Валёжникъ—ӳкнĕ йывăç.
Валёкъ—лаптак тукмак; тукмак (кĕпе çумалли).
Ва́ленки—кĕççе атă, çăм атă; кăçатă.
Вали́ть—ӳкер, йăвантар.
Вали́ться—йăван; свали́ться—йăпала çинҫен ук; па́дать—ӳк., повергáться—çӳлтен ӳк (ӳксе пуççăп.), гро́хнуться—кĕмсĕртетсе ӳк; гря́нуться—вăйпа ӳк, хытă ӳк.

Валъ-Вдвоёмъ.

Валъ—тинёсри пысăк хум, арман валĕ, çĕр купалапă вăрăм вырăн, тăпра купаласа тунă хӳтлĕх.

Вали́ть—йăвала, уна (çакăр уна.). Вали́ться—йăвалан, йăван, выртказаса çӳре.

Ва́ма (цсл.)—сире иксĕре.

Ва́рваръ—Грексем ĕлĕк йут халăха варвар тенĕ; вĕренмен, тирпейсĕр, нимĕскер пĕлмен усал çын.

Варъ (ц.-сл.) ывăл; вĕрекен шыв; вар-сухăр; атă çĕлемелли çиппе хытармалли хура сухăр.

Ва́режка—алса ăшĕ, алшиш, алса ап.

Вари́ти (ц.-сл.)—тĕл, хирĕç пул.

Василиск ъ—çын йаҫĕ; усал çĕлен калта.

Ва́та—çĕр мамăкĕ, мамăк.

Вата́га—халăх ушкăнĕ.

Ватру́шка—пӳремеҫĕ, пӳремеç, икерҫĕ.

Ва́ши—хăвăрăн, хăрăн, хусамăрăн (ĕсем) сирĕн; твой—хăвăн.

Вбива́ть—çапса кӳрт.

Вбира́ть—ăша туртса илни, сывлăша хăй ăшне туртса илни.

Вблизи́—çывăхра

Вбра́сывать—ăшне, шалалла пăрах.

Вержéніе—ăшне тытса пăрахни.

Вернýть—пăрса кӳрт, çавăрса кӳрт.

Вверхъ, къ верху—çӳлелле.

Вверху—çӳлте.

Ввести́—çавăтса кӳрт.

Вшива́ть—йавкаласа кӳрт; кантра йавса вĕçлени.

Ви́нчивать—винта пăрса кӳрт.

Вози́ть—турттарса кӳрт.

Вҍря́ть—шанса пар.

Вгля́дываться—хыттăн пăхни, тилмĕрсе пăхни.

Вгоня́ть—хăваласа кӳрт.

Вдава́ться—ăша пĕкĕрĕлсе кĕни; шухăша кайни.

Вда́вливать—пусса кӳрт.

Вдали́—инçетре, инҫетре, Ядр: катара, айакра.

Вдви́нуть—вырăнне тĕртсе кӳрт.

Вдвоёмъ—иккĕн, иккĕш.

Вдове́цъ-Великолѣпіе.

Вдове́цъ—} урҫа. Таврари йалсен хӗрӗсем урҫа кулли
Вдо́вый —} пулайҫҫӑр (Ашмар. Синт. ч. 1-я 1 стр. 63).

Вдова́—тӑлӑх арӑм; вӑл арӑм тӑлӑх арӑм пулнӑ—Эта женщина была вдова.

Вдови́ца (старуха) тӑлӑх карҫӑк.

Вдо́воль—ҫителӗклӗ.

Вдоль—тӑрӑх, тӑрӑххӑн.

Вдохновля́ть—хӑй шухӑшне ҫынна каласа кӑтартса хӑй пек тутар.

Вдохнове́ніе—хӑй шухӑшне ҫынна кӑтартса хӑй пек тутарни.

Вдру́гъ—Сасартӑк, харӑс, труках ҫупса пынӑ ҫӗртех *тап*—тӑҫӗ—На бѣгу́ вдругъ останови́лся.

Вду́маться—тӗпӗ йӗрӗпе шухӑшласа, ӑнласа ил.

Вду́нуть—вӗрсе кӳрт.

Вдыха́ть—сывласа кӳрт, ил.

Вдѣва́ть—кӳрт, витӗр, тӑхӑнтар; ҫипе йӗп ҫӑрта витӗр *кӳртни, витӗрни,* урапана кӑшӑл *тӑхӑнтарни.*

Ведро́—витре.

Вёдро—уйӑр. Ӗнер *уйӑр* ҫанталӑк пулнӑ-ҫҫӗ-вчера́ бы́ло вёдро.

Веельзеву́лъ—шуйтан пуҫлӑхӗ.

Вездѣ́—пур ҫӗрте те. Онъ вездѣ́ хо́дитъ—вӑл пур ҫӗрте те ҫӳрет; вездѣсу́щій—пур ҫӗрте те пурӑнакан, пур ҫӗрте те пур.

Везе́тъ—туртса пыраҫ (лаша); ему везётъ (человѣку) унӑн пур йенҫен те ӑнса пыраҫ.

Везти́—турттарса пыр.

Ве́ксель—суту—илу тунӑ ҫухне, йе кивҫен илнӗ укҫана вӑхӑтӗнҫе пама туса панӑ хут; вӑл хута йури хатӗрлеҫҫӗ.

Велелѣпіе—(цер.) пит илемлӗ.

Велика́нъ—улӑп, пит пысӑк, ҫӳлӗ ҫын.

Вели́кій—аслӑ, пысӑк, ҫаплӑ, мухтавлӑ.

Великоду́шный—ырӑ кӑмӑллӑ ҫын.

Великолѣпіе—илем, ҫап. Эта це́рковь великолѣпна—ку ҫиркӳ пит *илемлӗ,* пит *ҫаплӑ.*

Великому́ченникъ-Верхи́.

Великому́ченникъ—Пысăк асап курса вилнĕ çын (çул. 6).

Великоро́ссъ—вырăс.

Велича́ть—аслăла, асла хур.

Величина́—аслăш (здан.), пысăккăш, пысăкĕш, пушши. Мĕн пушши—вонъ како́й большо́й.

Ве́лій (цер)—пысăк, аслă.

Вел'е́ть—хуш; ĕçлеме хуш—вели́ рабо́тать.

Ве́рба—кăҫăкăлă хăва. Ве́рбное воскресе́ніе—кăҫăка́ праçникĕ.

Верблю́дъ—тĕве. Турă умĕн килекен Іоанн *тĕве* çăмĕнҫен тунă тумтир тăхăнса çӳренĕ.

Верёвка—вĕрен, кантăра, хулăн пысăк кантăра.

Ве́редъ и нарывъ—*çăпан тăпан* тавăрашĕ ан кăлар—вередовъ и нарывовъ не производи (Синт. 164).

Ва́ренька—Варвари, Варук, Варуç.

Веретено́—йĕке.

Верея́ (цер.)—хапха йупи (Синт. 40).

Верже́ніе—(цер.) пăрахни.

Вери́ги—(ц. сл.)—сăнҫăрсем.

Верну́ть—тавăр.

Верну́ться—тавăрăн; верни́тесь—тавăрăнăр.

Верста́—çухрăм. Çирĕм çухрăма пĕрре çирĕм çухрăма пĕрре ларса кантăм—я отдыха́лъ по ра́зу на конца́хъ двадцати́ верстъ (Ашм. Синт. ч. I-я, стр. 103).

Верста́къ—каскамалли вăрăм сĕтел.

Верста́ть—тытса йул.

Верте́пъ—(ц. сл.) çĕр алтса тунă карта. Вăрă хурахсен выраннĕ пек тунă

Вертъ, вертогра́дъ—иçĕм çырли пахҫи.

Верт'е́ть—çавăр; верт'е́ться—çавăрăн.

Верхъ—çийĕ, çийел, çийал. Верху́шка—тăрă. Ве́рхняя сторона́—çӳлĕ йенĕ. Верхо́вье—çырма пуçламăшĕ.

Верхи́—тăрри; йывăç тăрри,

Ве́рша-Вешня́къ.

Ве́ршa—пулă тытмалли хăваран авса тунă савăт; мурта (Ядр. у.); сĕкĕ.

Верши́ть—тăрла.

Вершо́къ—вершук; шитĕн тăваттăмĕш пайĕ; икĕ пӳрне сарлакăшĕ.

Весе́лiе—савăнăç, хĕпĕртени.

Веселя́ться—хĕпĕртен, савăн.

Весло́—кимĕ кĕреçи.

Весе́ннiй—çурхи, çуркуннехи.

Весна́—çур. Весно́ю—çуркунне.

Весну́шка—хура тут. Çын питĕ, алли, кăкăрĕ çинҫе ӳсекен çӳç.

Вести́—çавăт. Слѣпо́го ну́жно вести за́ руку—куçсăр çынна аллинҫен çавăтса пырас пулать.

Весь (цер.)—йал, ҫиркӳлĕ йал; вырăн; хула.

Весь—Пĕтĕм. Епĕ кайас çул çине пĕтĕмпе ҫул сарнă—Путь, по которо́му до́лженъ идти́, весь у́стланъ камнями.

Весьма́—пит, латти çук. Хоро́шъ—*пит* аван. Сли́шкомъ не хоро́шъ—*ытла* латти çук.

Веста́—Турра каҫҫа каймастăп тесе сăмах пани.

Веста́лка—пăсăлман хĕрсене çапла калаççĕ.

Ветла́—йăмра, хăва (Буин. у.)

Ветерина́рiя—выльăх—ҫĕрĕлĕхе тӳрлетесси çинҫен вĕрентни.

Ветерина́ръ—выльăх—ҫĕрĕлĕхе тӳрлетекен лекĕр.

Ве́тхiй (ц. сл.)—кивĕ, авалхи, ĕлĕкхи.

Ветчина́—тĕтĕмре тытнă сысна какайĕ, ашĕ, шăрттан.

Ве́черомъ—каçпа. Çĕнĕ çул каç—Ве́черомъ на но́вый годъ. Праçник каç—наканӳнѣ пра́здника. Къ ве́черу—каçалапа, каçала йенне кайсан.

Ве́черъ—каç.

Ве́черя та́йная—Аслă апат.

Вешня́къ—çурхи, çуркуннехи.

В е щ ь—йапала; ҫын йапалине ан ил—чужу́ю вещь не бери.
В ж и г а́ т ь—ҫунтарса ку́рт.
В з а ё м ъ, взаймы—кивҫен.
В з а м е́ н ъ—улӑштарса пани; пӗр йапала вырӑнне тепӗр йапала пани.
В з б а́ л т ы в а т ь—пӑтрат, пӑлхат, пулхат.
В з б и в а́ т ь (пӗ́ну)—кӑпӑк кӑлар.
В з б и р а́ т ь с я—ҫу́ле хӑпар.
В з б а́ л т ы в а т ь—пӑлхат.
В з б у н т о в а́ т ь—халӑха пӑтрат, пӑлхат. Халӑха шалт пӑтратса пӗтерҫӗ—весь наро́дъ взбунтова́лъ (Асл. 60).
В з в о д и́ т ь—ку́рт, ҫина ку́рт.
В з в о л д ы р я́ т ь—хӑпалантарса кӑлар.
В з в о л н о в а́ т ь—хумхат, ҫын ҫӗрине хускат.
В з в е́ с и т ь—взве́шивать—турттар, виҫ, тайтар, лайӑхрах шухӑшласа пӑх.
В з г л я́ д ъ—пӑхса илни, мгнове́нный, бы́стрый взглядъ (ме́лькомъ) йӑкӑлт пӑхса илни.
В з д е́ р г и в а т ь—ҫу́лелле туртса ил.
В з д о р о ж а́ т ь—хаклӑлат.
В з д о х ъ—вӑрӑммӑн сывлани.
В з д р е м н у́ т ь—тӗлӗрни, кӑшт ыйӑха кайни.
В з д р о́ г н у т ь—шартах сикни (хӑранипе).
В з д у в а́ т ь—ҫут, хӑйӑ ҫут.
В з д у в а́ т ь с я—тулни; шыҫӑнса тулни, ҫырмара шыв тулни, кӑпӑкланса тулни.
В з д у́ м а т ь—шухӑш тыт.
В з д ы х а́ т ь—ахлатса хуйхӑрани.
В з д е́ т ь—тӑхӑнтар.
В з и р а́ т ь—смотре́ть—пӑх.
В з л е л е́ я т ь—аҫашласа пӑхса у́стерни.
В з л е́ з а́ т ь—Ҫу́ле хӑпар, ҫӗклен.
В з л е т е́ т ь—вӗҫҫе хапар.
В з л я́ г и в а т ь—выльаса тап.

Взма́хивать—алăпа сул, пысăк кайăк вĕçнĕ ӳух çунаҫĕ-семпе суллани.

Взмо́кнуть—йĕпен, пĕтĕмпех йĕпен.

Взмы́литься—кăпăклан.

Взнуздáть—çăвархла, çăварлăх пар.

Взойти́—шăт (о растеніяхъ); посѣ́янный хлѣ́бъ взошёлъ—акнă тырă *шăтрĕ*.

Взопрѣ́ть—тарла.

Взро́слая, взро́слый—ӳссе çитĕннĕ.

Взъеро́шиться—çиленсе шăртне тăрат.

Взыва́ть—ҫĕнсе кала.

Взыгра́ть—савăнса выльăни.

Взыска́ть—(ц. сл.) шыра; тăрăш.

Взы́скивать—шыраса ил (сутпа тӳлеттерни.)

Взы́щется—илĕнĕ.

Взять—ил.

Визави́—пĕр пĕринпе хирĕç тăни, ларни.

Ви́зирь—хĕвел тухăç йенҫи патшалăхсенҫи министр.

Визи́тъ—кам патне те пулин курма пĕлме пыни.

Виднѣ́ться—курăн; курăнса тăр.

Видъ—тĕс. Христос *тĕсĕ* те етемĕн пекех пулнă (о. 454). Сăнĕ-сăпаҫĕ унăн хăрушăн курăннă. Пилет, паспăрт; курăнса тăни.

Ви́дѣть—кур; курнинҫен курманни теҫҫĕ—лу́чше не-ви́дѣть, чѣмъ ви́дѣть.

Визжа́ть—çухăр, çĕхĕр (Ядр. у.), йăнăш.

Ви́лка—çимĕçе ҫиксе илсе çимелли сенĕк.

Вило́къ капусты—купăста пуçĕ.

Ви́лы—сенĕк.

Виля́ть—(хвосто́мъ) хӳрепе пăтрат (лаша), йăпăлтат, çынна йурас тесе йăпăлтатни, кушак пек *сăвăнăҫ*, хитрить—ҫейепе йура.

Вина́—айăп. Шуйтансем епĕ ăшăмра çын çинҫен усал шухăшланине те *айăпа* хуҫĕç мана (О загр. жизни, 12).

Вино́—ерех, ерек, ереке.

Винова́тый—айăплă. Христос ӳҫĕ асап курнă тăрăх çылăха кĕрсе асапланнă Адам айăпран тухнă (Октоихъ, 235).

Виногра́дъ—иçĕм çырли йывăççи; унăн çырлинҫен ерех тăваççĕ.

Винтъ—пăрса кӳртмелли (лартмалли) пăта.

Ви́снуть—уртăн, çакăн. Каштаран ан уртăн—не ви́сни на шестѣ. Не ви́сни на меня́—ман çине ан çакăн.

Висо́къ—Тăнлав, хăлха ҫикки

Ви́сѣлица—çакса вĕлермелли йупасем.

Висо́нъ—пит çӳхе мамăкран тунă пир, унăн тĕсĕ тĕтĕм тĕслĕ.

Вита́ти—(ц. сл.)—пурăн; выраńта пурăн

Вить—йав; çавăр; виться—йĕри тавăра çавăрăн.

Вихрь—çавăра çил. *Çавăра ҫил* йăмрана хуçнă.

Ви́шня—ҫийе çырли, ҫей çырли, (Щив. у.) вешни çырли (Ядр. у.)

Вкола́чивать—çапса кӳрт.

Вкусъ—тутă, тутине сисни, кăмăла килни.

Вку́сный—тутлă. Улмисенҫен ытла пыл *тутлă*. А ещё сла́ще я́блоковъ медъ

Вкуша́ть—çи.

Вла́га—нӳрĕ. Тăпра *нӳрĕ* пулсан тырă лайăх пулать.

Влади́міръ—Улатимĕр, Олатимĕр (Ядр. у.), тимрӳк (Буин. у.) Тимĕр пиҫҫе.

Влады́ка—патша.

Влады́ко—тĕнҫене тытса тăракан

Влады́чество—патшалăх, асли пулса тăни.

Владѣ́ніе собою—хăна астуса тытса тăни. Это моё владѣ́ніе—ку манăн çĕр.

Вла́жный—нӳрĕ; нӳрлĕ; мо́крый—йĕпе.

Власть—ирĕк, çӳлти ирĕке, çĕр çинҫи ирĕке пурне те мана панă.

Влачи́ть—сĕтĕр.

Вла́ятися—(ц. сл.) хумхан.

Влече́ніе—туртни; влече́ніе души́—ҫун туртни.

Влія́ть—хăй йенне çавăрни.

Вливáть—йар, шыв йарса тултар.
Влюби́ться—йуратса варлăлан.
Влѣзáть—хăпар, кĕр.
Вмáлѣ (цсл.)—кĕçĕн, пĕҫĕкçĕ, кăшт; анҫах.
Вмѣсти́мость—шăнăçтару. Вмѣсто—вырăнне, йăпала ăшĕ аслăшĕ.
Вмѣ́стѣ—пĕрле. Санпа *пĕрле* епир те пыратпăр.
Вмѣсти́ть, вмѣщáть—шăнăçтар. Çынсем ҫиркĕве шăнăçаймипи тулнă.
Внегдá (цсл.)—хăçан.
Внезáпно—сасартăк; туйми çĕртен; сисеҫҫен; хăвăрт.
Внезáпный—пуклĕ.
Внести́—илсе, йăтса кĕр; внести́ дéньги—укçа хыв.
Внизу́—айалта.
Внизъ лицомъ—ӳпне.
Вникáть—тăнла йĕркене кĕр.
Внимáніе—асăрхани.
Вновь—çĕнĕрен.
Внукъ—Аҫын ывăл аҫи, хĕрĕн аҫи.
Внýтренности—шал, шал йенĕ. *Ăшăм*—ҫиккĕме, ҫĕреме шăратса пăх (пс. 24—25).
Внутрь—шала, шалалла, ещё дáльше—шаларах.
Внýчка—аҫын хĕр аҫи.
Внушáть—систер, каласа ăнлантар.
Внѣ́шность—тул. Тул çутăлаҫ—освѣщáется внѣ́шность, т. е. свѣтáетъ. Тулийĕ.
Внѣ—тулашĕнҫе, тул йенҫе; йал тулашĕнҫе—Внѣ дерéвни.
Вóвсе—вĕç, воççах, саççом (Ядр.). Сассим (Буин. у.) пĕтĕмпех—совсѣ́мъ.
Водá—шыв; шу (Ядр. у.) Есĕ ĕмĕрлĕх ҫĕрĕ *шыв* йухтаракан çăл—куç. Журчáніе воды́—ҫăл ҫăл. Шýмно течётъ вода—Шăнкăр—шăнкăр *шыв* йухаҫ.
Водвори́ть—вырăнаçтар; вырăнне кӳртсе ларт.
Водрузи́ть—(ц. сл.) тăратса ларт.
Води́ть—çавăтса çӳре; руководи́ть—кăтартса (вĕрентсе) пыр.
Водяно́й—шыври.

Во́дка—ерех, ерек, ереке.

Водовмѣсти́лище—(естеств.) Шыв-шур; шыв тăракан вырăн; савăт.

Водоворо́тъ—шыв çавăрăнса тăни. Тинĕс пырĕ (Сам. губ.).

Водопрово́дъ—Шыва айакран йухтарса кӳмелли, йухтарса йамалли трупа.

Водоле́йка—супне, авăрлă витре.

Вода́нка—шыв ҫирĕ.

Водосвя́тіе—шыва кĕл—туса тасатни.

Воева́ть—Вăрҫ.

Вожа́къ, вожа́тый—йертсе, çавăтса çӳрекен, çул пуçĕ.

Возбужда́ть—тапратни, возбужда́ть дѣло—ĕçе тапратса йани, пăлхат (халăха); побужда́ть—тапратса йар, приглаша́ть—йыхăр, ҫĕн, подгова́ривать—хĕтĕрт.

Воззва́ть (цсл.)—тархасла, йăлăн, йулăн (Сенг. уѣз).

Возвели́чить—асла кăлар.

Возвраща́ть—калла тавăр, калла кӳр.

Возвыша́ть—çӳлĕлет; возвыша́ться—асла тух.

Возвѣсти́ть—хыпар ту, хыпар пар.

Возгорди́ться—мăн кăмăллан; манăн ҫĕрем мăн кăмăлланса кайрĕ.

Возгрема́ть—кĕмсĕртеттер, халтăртаттар.

Возгрема́лъ—кĕмсĕртеттерҫĕ.

Воздава́ть—хирĕç тавăр, ырра хирĕç усал тăвакан.

Воздвига́ть—çĕкле, хăпарт.

Воздви́женіе—Христос хĕресне çĕкленине асăнса тăвакан праçник (14 сентября).

Воздéрживаться—ҫăрăн, тытăнса тăр.

Воздéржный—ҫарулă.

Во́здухъ—сывлăш.

Воздыха́ніе (цсл.)—алăсене çӳлелле çĕклени.

Воздыха́ніе се́рдца моего́—ăшăм—ҫиккĕм хускални ҫĕрем çунни, ăшăм çунни. Ăшăм ҫиккĕм *çуннипе* хускални—пе ниçта кайса кĕрейместĕн.

Возжада́—тимсĕл; тилмĕр. Манăн ҫунăм хăватлă, ҫĕрĕ Турăпа пĕрле пуласшăн *тимсĕлет* (тĕмсĕлет).

Во́зжи—тилкепе, тилхепе.

Воззови́—йыхăрса туп (тр. 126) воззови и спаси мя—йыхăрса тупса ҫăл мана.

Вози́ть—турттар, сĕтĕр.

Во́злѣ—патĕнҫе, ҫумĕнҫе, ҫăмăнҫе.

Возлю́бленный—Савни.

Возме́здіе—тавăрни. Вăл мана кӳрентерпĕ-ҫҫĕ, епĕ ăна халĕ *тавăртăм.*

Возмо́жно—пулаҫ, йураҫ, май пур. Улатимĕрĕн ыран та кайма пулаҫ—Влади́миру мо́жно е́хать за́втра.

Возмо́жность—(нѣтъ)—хал ҫук. Вăл ĕҫе тума *май* пулҫĕ.

Возмуща́ть—пăтратни, пулхатни.

Возмуша́ться, встрево́житься—пăлхан; халăх пăлханнă вăхăтра Іисус Іерусалиме килет тенĕ сăмах илтĕннĕ

Вознагради́ть—тӳле.

Вознести́—мухта, ҫӳле ҫĕкле.

Возни́кнуть—тапратса, пуҫласа кайни, ĕҫе тĕплесе пĕлни

Возобновля́ть—ҫĕнет.

Возопи́ть—кăшкăр.

Возража́ть—хирĕҫ калани.

Во́зрастъ—ҫитĕнсе ҫитни. Взро́слый па́рень—пысăк каҫҫă.

Возрожде́ніе—ҫĕнĕрен ҫурални (Тим. 3, 5). Ҫунпа *ҫĕнĕрен ҫуралса* ҫĕнелни анҫах паха (Гал. 6, 15).

Возстава́ть, возста́ть—хирĕҫ тăр (Пс. 3).

Возста́вить—тăрат.

Возстановля́ть—ĕлĕкхине тапратса йăни.

Возъ—лав. Тулли лав—по́лный возъ. Ăлав,—Ăлавĕпе—Цѣлы́мъ во́зомъ.

Во́и (ц. сл.)—ҫар ҫыннисем.

Вои́нственный—ҫар шухăшлă ҫын.

Войдти́—кĕр, войди́те—кĕрĕр; не входи́—ан кĕр.

Во́йлокъ-Вонзи́ть.

Во́йлокъ—кĕçе, кĕççе, кашма.
Во́инъ—çар çынни.
Вой—Улу, улани, ӳлени.
Война́—Вăрçă. Тĕлĕкре вăрман курсассăн, *вăрçă* пуласса, тет—Если во сне́ уви́дишь лѣсъ, то э́то быва́етъ къ войне́.
Во́йско—çарă, пысăк çар ушкăнĕ.
Вокру́гъ—тавăра, йĕри тавăра. Йал тавăра виççĕ çавăрăнтăм
Во́лга—Атăл.
Волдыри́—хăпарса тухни. Онъ ошпа́рился и у него́ появи́лись волдыри́—вăл пиçнĕ те унăн ӳҫĕ хăпарса тухнă.
Во́лжанки—хырă кăмпи.
Волкъ—кашкăр. Кашкăртан тарнă, упана çулăхнă—Отъ во́лка убѣжа́лъ, да на медве́дя уго́дилъ.
Волна́—хум, хом (Ядр.)
Волнова́ться—хумхан, ăш варкани.
Волокно́—сӳс.
Волоса́тый—çăмлă.
Во́лость—кантур, вулăс.
Во́лосы—çӳç. Çӳçрен çӳçе—схвати́ли другъ дру́га за́ волосы (Ашмар. Синт. 345). Сӳçе çӳçĕн (—143).
Волочи́ть—сĕтĕр.
Волхвъ—тухатмăш.
Волче́къ—кăлтăрмаç, кăлтăрмаҫă (Ядр. у).
Волче́нокъ—кашкăр çӳри.
Волчи́ца—кашкăр ами.
Волше́бникъ—асамăç, асамçă
Волъ—кӳлекен вăкăр.
Во́льный—уçă,ирĕклĕ.
Во́ля—ирĕк. Кăмăлне ҫĕрĕ тăваҫ (пс. 28). Доброво́льно—Христос, Есĕ ху *ирĕкӳпе* хĕрес çумне пăталанса вилнĕ, ху *ирĕкупе* тупăкра вилнĕ çын пек выртнă (окт. 8).
Вонзи́ть—хĕçпе, сăнпа, çĕçĕпе *тӳк*. Хутаççа çăкăр *тӳк*—Въ мѣшо́къ *положи́ть* хлѣба.

Вонъ—авӑ, ав, воҫ, веҫ. Веҫ ҫав маларахра пыраканни мар—
—и вара? —Не та ли вонъ, кото́рая идётъ впереди́.
Вонь—усал шӑршӑ. Вонъ—кай.
Воня (ц. сл.)—ырӑ шӑршӑ.
Вообще́—Уче́ніе вообще—вӗренес тавӑрашӗ
Вообража́ть—ӑнласа ил, асӑрха.
Воображе́ніе—ӑнласа илесси.
Воодушеви́ться—шухӑшпа ҫӑмӑллан.
Вооружи́ть—хирӗҫ тӑрат, хирӗҫтер; хӗҫ пӑшал пани.
Вопія́ть, воли́ть—йӑлӑн, йулӑн; йӗр, уласа йӗр.
Воплоти́ть—Ӳтлентер.
Воплоти́ться—ӳтлен.
Вопль—кӑшкӑрса йӗни, хытӑ макӑрни.
Вопро́съ—ыйтни.
Вори́шка—вӑрӑ.
Воркова́ть—кӑлтӑртат, шӑкӑлтат.
Воробе́й—сала кайӑкӗ, ҫерҫи.
Воро́бы (снарядъ для разматыванья пряжи)—йарпуҫҫи, йарӑм йавӑҫҫи; хутӑр йывӑҫҫи.
Ворова́ть—вӑрла; вӑрӑ ту. Я иду́ ворова́ть—вӑрӑ тума кайатӑп, вӑрлама кайатӑп.
Воровство́—Вӑрӑ туни, вӑрлани. Воровство́мъ не занима́йся—Вӑрӑ ан ту.
Ворожба́—Йумӑҫ пӑхни, туни.
Ворожи́ть—Ҫӗлхе вӗр. Ҫӗлхе вӗрмен—и? не ворожи́лъ-ли.
Во́ронъ—ҫӑхан; воро́на—ула курак.
Воро́нова, дер. Чебок. у., Акулев. вол.
Ворonóй—хура, йӗпкӗн хура.
Воро́нка—варинке.
Воро́та—хапха. Тӑвӑр хапхаран кӗрӗр. Полевы́я воро́та—пус хапхи, уй хапхи.
Во́ротъ—ҫуха.
Вороты́нецъ, с. Нижегор. г.—Вӑратин пасарӗ—Воротынскій база́ръ.
Ворoти́ть—кайалла тавӑр.
Во́рохъ—тырӑ кӑшӑлӗ.

Воро́чать—тавăр, çавăр. Сѣно воро́чать—утă тавăр.
Воро́чаться—йăшăлтат, çавăрăнкала.
Ворча́ть—мăкăртат, йăнкăлтаѓ.
Воръ—вăрă, вăрă—хурах.
Во́семь—сакăр.
Во́семьдесятъ—сакăрвуннă. Восемьсо́тъ—сакăр çĕр.
Восклица́ть—тĕлĕнсе кай (октонхъ).
Восковáя свѣчá—ăвăс çурта.
Воскресе́ніе—ҭĕрĕлсе тăни.
Воскресе́нье—ҭĕрĕлнĕ кун; воскре́сшій—ҭĕрĕлнĕскер.
Воскре́снуть—вилĕмрен ҭĕрĕл.
Воскъ—ăвăс.
Восмёрка—саккăрли, саккăрлă; икĕ саккăр вунултă.
Восьмидеся́тый—сакăрвуннăмĕш.
Воспале́ніе—пăсăлни, пиçĕхни. Воспале́ніе глазъ—куç пиçĕхни.
Воспита́ніе—тăрантарса, вĕрентсе ӳстерни.
Воспи́танникъ—Усрав ывăл; вĕренекен.
Воспламени́ть—Вут хыпăнтар.
Воспламени́ться—вут хыпрĕ (пс. 15).
Воспо́льзоваться—усă кур.
Воспомина́ніе—астуни, астуса илни.
Воспомина́ть—астуса ил.
Воспріе́мникъ—хреснай-ашшĕ, кума-ашшĕ (тр. 33).
Воспрепя́тствовать—ҭар.
Воспреща́ть—ҭар.
Воспринима́ть—тыт; тĕне кӳртнĕ ҭух аҭана тытни—воспринима́ть ребёнка при креще́ніи.
Воспѣва́ть—мухтаса, аслăласа йурла.
Восто́къ—хĕвел тухăçĕ.
Восто́ргъ—пысăк савăнăç, хавас.
Востроглáзый—çивĕҭĕ куçлă.
Воструби́ть—трупапа кăшкăрт.
Во́стрый—çивĕҭĕ.
Восхваля́ть—мухта.
Восхи́тить—пытарса хăвар, варла.
Восходи́ть—тух, улăх, хăпар.

Восьмóй-Впрокъ.

Восьмóй—саккăрмĕш.
Воткнýть—ҫиксе ларт, тăрăнтар.
Вóтчимъ—аҫа ҫýри.
Вотщé—(ц-сл.) суйа, нимсĕр
Вотъ—акă, ак, хе, ха. Апайа (аннене) калам-ха—Вотъ я скажý мáмѣ.
Вотъ э́тотъ—ак ҫакă.
Вотя́къ—(халăх йăҫĕ) ар-ҫынĕ.
Воцари́ть—патшана кýрт, патшана ларт.
Воцари́ться—Патшана лар. Давид вилсен патшана унăн ывалĕ Соломон ларнă.
Воцерковля́ть—Христос халăхĕ хушшине кýрт (Треб. 7). Воцерковля́ться—Христос халăхне хутшăн.
Вочеловѣ́читься—ýтлен. Вочеловѣ́ченіе—ýтленни.
Вошь—пыйтă.
Вощи́ть—ăвăсла, (ăвăспа сĕр).
Впада́ть—кĕрсе ýк, пырса ýк.
Вперёдъ—Мала, маларах, малалла. Вала, валалла. Малашне.
Впечатлѣ́ть—лайăхрах ăнлантар, систер, туйăнтар.
Впива́ться—ýте кĕрсе лар, ĕҫсе тул.
Впи́тываться (во что)—сăх. Ýт ăшне сăрăхтарса кýрт.
Вплета́ть—хăйăва ҫýҫ ҫумне ҫитлени.
Вплоть—ҫум; Хĕрес ҫумне—ко крестý. Ман ҫумма—вплотнýю ко мнѣ́.
Вполнѣ́—ҫителĕхлĕ, ҫителĕклĕ.
Впопа́дъ, впóру—ҫух, ҫухах. Пулĕмĕм икĕ ҫынна пурăнма питте ҫух, пысăк. Кóмната моя́ двоймъ жи́телямъ совсѣ́мъ впóру.
Впопа́дъ—тĕлех.
Впра́во—сылтăмалла.
Впредь—текех. Кунтан малашне—Отъ сегó врéмени впредь.
Впрокъ—усса. Вăйпа ĕҫлесе тупнă укҫа усса пыҫĕ—Дéньги, дóбытыя трудóмъ, пошли́ впрокъ.

Впро́голодь—Выҫăлла-тутăлла.

Впродолже́нiи—хушă. Виҫĕ кун хушшинҫе—впродолже́нiи трехъ дней.

Впро́чемъ—ҫапах та.

Впры́гивать—сиксе кĕр.

Впряга́ть—кӳл.

Впуска́ть—кӳрт.

Впу́тывать—ҫыхлантар, тăлла.

Врагъ и ненави́стникъ—курайман тăшман.

Вражда́—вăрҫă, ҫиленў. Тĕлĕкре ҫĕҫĕ курсан тăшман тет.

Вразуми́ть.—Анлă тăвас, ăнлантар.

Вразуми́тесь—ăнласа илĕр (пс. 4).

Враспло́хъ—систермесĕр, сасартăк, пĕр кĕтмен ҫĕртенех.

Врата́ (сл.)—ханха; ца́рскiя врата́—патша алăкĕ.

Врать—суйеҫтер, ултала.

Врачъ—лекĕр, емелҫĕ.

Вращáться—ҫавăрăн.

Вредъ—сийен.

Вре́дный—сийенлĕ, сăйанлă (Ядр.); сарăплă.

Вре́мя—вăхăт—во вре́мя—ҫух; самай. Ҫав вăхăтра. На вре́мя—вăхăтлăха, унҫҫен. По времена́мъ—вăхăҫĕ-вăхăҫĕпе, тапхăр-тапхăр. Опредѣле́нiе вре́мени сме́рти—Элсел; Элсел ҫитсен кам вилмест. Счетъ мѣсяцевъ по работамъ—ака—уйăх—мѣсяцъ па́шни плугомъ и сѣянья яровóго хлѣба; ҫĕртме—уйăх—паровóй мѣсяцъ; утă—уйăх—мѣсяцъ сѣнокóса; ҫурла—уйăх—мѣсяцъ серпа́; йĕтĕн—уйăх—мѣсяцъ, въ котóрый собира́ютъ лĕнъ.

Вруча́ть—пар, тыттар.

Врыть-алтса ларт, ҫакаласа (ҫавса) ларт; я вырылъ—алтса пĕтĕртĕм.

Врѣзать—касса кӳртсе ларт.

Вса́дить—куртсе ларт.

Вса́сывать—сăх, ҫăт, ĕмсе кӳрт.

Все—пĕтĕмпе.

Всегда́—йалан, хăҫан; кирек хăҫан та, йаланах.

Всеблагі́й—ырă Турă.

Всеблаже́нный—ырăлăхлă Турă.
Вседержи́тель—пурне те тытса тăракан.
Всевиду́щій—пурне те куракан. Всевѣдущій—пурне те пĕлекен. Турă пурне те пĕлсе тăраҫ.
Вседово́льный—пур ырăлăхран та тулли.
Всепра́вдный—тӳрĕ.
Всели́ть—кӳртсе вырăнаҫтар.
Вселе́нная—тĕнҫе.
Вселе́нскій—пĕтĕм тĕнҫери. Учи́тели вселе́нскіе—пĕтĕм тĕнҫе халăхне вĕрентсе пурăннисем.
Всемогу́щій—хăватлă, пурне те тума пултаракан. Турă пек хăватли нимĕн те, никам та ҫук.
Всеплóдіс—нумай ҫимĕҫ ӳсни. Пахҫари ҫи аван ҫимĕҫсене хуҫине панă.
Всеси́льный—Нумай хăватлă. Всеси́льный Влады́ко—Ей хăватлă Турă.
Всесожже́ніе—пĕтĕмпе ҫунтарса йăни.
Всётаки—Ҫапах, ҫапла пулин те, апла пулин те, пулсан та.
Вскáкиваніе—йăлт (междом.)—быстро—сиксе тăни.
Вскарáбкаться—хăпар (йывăҫ ҫине); алăсемпе урасемпе тытăнкаласа пĕр пĕр ҫӳлĕ йăпала ҫине хăпарни.
Вскачь—сиккипе, сиккĕпе.
Вскипѣ́ть—вĕре (шыв вĕрет), вĕресе тух.
Вскочи́ть—сиксе тăр.
Вскрывáть—уҫ, кас; (сасартăк вилнĕ ҫынна касаҫҫĕ).
Вскýю—(ц.-сл.)—ахалҳ, пĕр сăлтавсăр, вырăнсăр.
Влѣ́дствіе—ҫавăн тăрăх (ăн) ун.
Влѣ́дъ—хыҫҫăн, ҫын хыҫҫăн. Хыҫăмран пытăр—пусть онъ слѣ́дуетъ за мно́ю.
Всоса́ть—сăх, ҫăт, ĕмсе кӳрт.
Вспари́ть—кĕлер (кĕпе йĕме).
Вспáхивать—сухаласа хур.
Всплакну́ть—макăрса ил, хур.
Всплыть—ишсе ҫийеле тух.

Всполáскивать-Втирáть.

Всполáскивать—ҫӳхе, ҫӳке.
Вспóмнить—астуса ил. Çавăнта тин вара пĕтĕм усал пурăнăçăм аса килсе кайрĕ.
Вспоможéніе—пулăшу.
Вспорхнýть—пăр (междометіе) туса вĕç (кайăк).
Вспотѣ́ть—тарла.
Вспрыгнýть—сиксе лар, сиксе хăпар.
Вспры́снуть—сирпĕт, пĕрĕх.
Вспýчивать—карăн (хырăм).
Вспы́льчивый—хăвăрт çиллес, ытла çилĕллĕ.
Вспы́хивать—тив (вут); вут хыпни.
Вспять (ц.-сл.)—кайалла.
Встать, вставáть—тăр,—на колѣ́ни—ҫăркуçлан.
Встáвить, вставля́ть—кӳртсе ларт.
Встаринý—авал, ĕлĕк.
Встревóжиться—пăшăрхан.
Встрѣ́титься—хирĕç пул, тĕл пул, хирĕç тухса ил (пс. 20), çулăх (Ашм. синт. 167).
Встрѣ́ча—хирĕç пулни.
Встря́хивать—силле.
Вступáть—вырăна кĕр.
Всýе—(ц. сл.)—вырăнсăр, ахаҫ, нимĕнсĕр.
Всýнуть—ҫик.
Всхли́пывать—ĕсĕкле, ĕсĕклесе йĕр.
Всходи́ть—кĕр.
Всѣ—пур те (въ полномъ составѣ), вмѣстѣ—пулкипе, пĕрле.
Всю́ду—пур çĕрте те, пур çĕре те.
Всю ночь—çĕрĕпех.
Вся́кій—кирек кам та.
Втáйнѣ—вăрттăн.
Втáлкивать—тĕксе кӳрт, тĕртсе кӳрт.
Втáптывать—таптаса кӳрт.
Втащи́ть—йăтса хăпар (çӳле), йăтса кӳрт.
Втекàть—йухса кĕр.
Втирáть—сĕрсе кӳрт (им—çам, емел).

Втолкова́ть-Вы́вернуть.

Втолкова́ть—ăнлантарса пар.
Вто́ргнуться—ирĕксĕр, пусмăрласа кĕр.
Вто́рникъ—ытларн кун.
Второ́й—иккĕмĕш.
Второпя́хъ—васканипе.
Ву́лка—тулкă. Урапа кӳпӗекне тулкă хураççĕ
Втыка́ть—ӗиксе ларт.
Втыка́ніс—ӗиксе ларт̑ни.
Втя́гивать—ăша сывласа кӳрт.
Входи́ть—кĕр.
Вцѣпи́ться—йарса ил (çӳçе—çӳçĕн йарса ил).
Вчера́—ĕнер.
Вчёрнѣ—ĕçе пĕтĕмпе туса пĕтерменни.
Въ—ăшне (послѣлогъ).
Въ то вре́мя—(вăл) çав вăхăтра.
Въѣзжа́ть, въѣ́хать—лашапа кĕр.
Вы—есир. Вы сами—есир хăвăр, хăр.
Выбира́ть—суйла.
Выбива́ть (косу)—тупта. Выбива́ться изъ силъ—антăра, кĕлке пул,—ку ăçта пурăнаҫ—ши, сывă—ши тесе шухăшла шухăшла ӗистă кĕлке пултăм? Я про́сто вы́бился изъ силъ, ду́мая, гдѣ живётъ этотъ, здоро́въ-ли онъ? Епир вара шыра—шыра супрăмăр.
Вы́бить—çапса кăлар.
Выбира́ть—суйла, суӆӆа.
Выбо́йны—лакăм, ланкама, (çул çинӗе).
Выбра́сывать—кăларса ывăт, кăларса пăрах.
Вы́бить—тухса кай (пĕр-пĕр çĕре).
Вы́бѣжать—ӗупса тух.
Вы́бѣлить—шурат.
Выва́живать—кăларса тăк, çавăтса тух.
Вы́валиться—тухса ӳк (çуна çинӗен).
Вы́валить—тӳнтерсе йар, йăвантарса кăлар.
Вы́варить—пĕçер (хăнтăла,—таракана).
Вы́вернуть—пăрса кăлар, алла пăрса йар.

Вы́вести-Вы́емка,

Вы́вести—кăлар (çул çине); ҫĕнĕ кăлар; аҫасене çын хушшине кӳрт.
Вы́винтить—пăрса кăлар.
Вы́вихнуть—сыппине сиктер (алă, ура сыппине сиктер.)
Выводи́ть—çавăтса кăлар,—изъ терпѣ́нія—тарăхтар.
Вывози́ть—турттар; турттарса кăлăр.
Вы́воротить—тавăр (тумтире).
Вывѣ́дывать—ыйтса пĕл.
Вы́гадать—усă кур.
Вы́гладить—йакат (кĕпе йакат).
Вы́говоръ—вăрçни, сăмах тивни; калаçни.
Вы́года—усă.
Выгоня́ть—вы́гнать—хуса кăлар; хăваласа кăлар.
Вы́гнать—хуса кăлар; хăваласа кăлар.
Вы́горѣть—ĕнни; çунса пĕтни; хĕвелпе тĕс кайни.
Выгреба́ть—хырса кăлар; турт (кăвар).
Выдава́ть—пар; каҫҫа пар.
Вы́давить—пусса, хĕстерсе кăлар (çырла шывне).
Выдаи́вать—суса пĕтер (ĕнене).
Выда́лбивать—ыра ыр; ҫав (ийĕпе).
Вы́двинуть—туртса, тĕксе, тĕртсе кăлар (сĕтел сунтăхне), малалла кăлар.
Выде́ргивать, вы́дернуть—туртса кăлар.
Вы́держать—пар (экзаменъ) Я его́ наступле́ніе сто́йко вы́держалъ—Епĕ вăл тапăннине пит ҫăтăмлă тӳсрĕм.
Вы́доить—суса пĕтер.
Вы́дохнуться—сĕвĕрĕл; тути, шăрши пĕтни.
Вы́долбить—ыра ыр, ҫав ийĕпе.
Вы́дра (звѣрь)—хăтăр.
Выдува́ть—вĕрсе кăлар.
Вы́думать—шухăшласа, туртса кăлар.
Выдѣ́лывать—ту (тир, сăран); тĕрлĕ хăтлан.
Вы́дѣлить—уйăрса кăлар (ашшĕ ывăлне уйăрса кăлараҫ.)
Выдыха́ться—сĕвĕрĕл.
Вы́емка—савăта лупашка туни; катăк вырăн.

Вы́желтить-Вы́лупиться.

Вы́желтить—сарат.
Вы́жечь—çунтарса пĕтер, йăр.
Выживáть—хĕсĕрлесе кăлар; ăсрăн тух—выживáть изъ умá.
Выжидáть—кĕтсе ил.
Вымáть—пăрса, пăҫăртаса, хéстерсе ьăлар.
Выжинáть—вырса ил.
Выздорáвливать, вы́здоровĕть—ҫĕрĕл, сывал; йусан.
Вызрĕвáть—пулса çит (о хлĕбĕ); пиççе çит (о плодахъ).
Вы́зубрить—шăла; вĕренсе хур (урок).
Вы́играть—выльăса кýрт. Вы́игрышъ—выльăса кĕни.
Вы́йдти—тух. Я вы́шелъ на дорóгу—çул çине тухрăм. Выйти въ дорогу—çула тухрăм (Ашм. синт. 154).
Выкáрмливать—ҫĕрт (выльăха), çитерсе мăнтăрлат.
Выки́дывать—кăларса пăрах.
Вы́кидышъ (вызванный)—хырăм пăрахни. Манăн арăма хĕнесе хырăм ýкерттерҫĕ.
Выкипáть—вĕресе пĕт; хух—Цивил. уĕзд.
Выколáчивать—çапса кăлар.
Вы́копать—ҫаваласа (ҫавса) кăлар.
Вы́косить—çулса пĕтер; çăлса пĕтер—Цив. уĕз.
Вы́красить—сăрла.
Вы́кройка—ýкерҫĕк.
Выкупáть—шыва куртсе кàлар;—ся—шыва кĕрсе тух.
Вы́купить—калла ил (саклата хунă йапалана, йе тыткăна илнĕ салтака, укçа тýлесе кайалла ил).
Выкýривать—тĕтĕрсе кăлар (хурт—кàшшанка) туртса пĕтерсе.
Вылетáть—вĕçсе тух.
Выла *(рѣка)*—Выла шывĕ.
Выливáть—тăк; тăкăн—проливáться, разсыпáться, впадáть; тăкак—трáта, издéржки; тăкалан—трáтиться.
Вы́ловить—тытса пĕтер (пулă).
Вы́лупиться—ҫĕпĕ тухни; сĕвĕнсе хăпаланса тухни, укни.

Вы́лӗчить-Выражда́ться.

Вы́лӗчить—емеллесе ҫӗрт (ҫиртен).
Вы́лӗзти—хӗсӗнсе тух.
Вы́манить—илӗртсе ил.
Вы́мерзнуть—шӑнса лар, пӗт.
Вымета́ть—шӑлса кӑлар.
Вы́молить—йӑлӑнса ил.
Вы́мочить—йӗпетсе пӑрах, кӑлар.
Вы́мыть—ҫӑвса (ҫуса) тасат.
Вымышля́ть—шухӑшласа туртса кӑлар
Вымӗ́нивать—улӑштарса ил.
Вы́мя—ҫилӗ, ӗне ҫиллинҫен те кайа мар—Не ме́ньше коро́вьяго вы́мени (Ашмар. 159).
Вынима́ть—кӑлар.
Вы́носливый—ҫӑтӑмлӑ; тӳсӗмлӗ.
Выноси́ть—ҫӗклесе кӑлар.
Вы́ну (ц. сл.)—йалан.
Вы́нужденный—прӗксӗрлеппӗ.
Выпада́ть—тухса ӳк; йур.
Выпива́ть—ӗҫкеле.
Вы́писать—ҫырса ил; ҫыру тӑрӑх мӗн те пулсан ил.
Выпла́чивать—хулен—хулен тӳле.
Выполня́ть—тума пулнӑ ӗҫе ту.
Вы́полоть—ҫумласа пӗтер.
Вы́пороть—вӗт. Хӗне. Атте вӗсене икӗшне паранкӑ вӑрланӑ ҫӗртен тытнӑ та вӗлтеренпе вӗтнӗ.
Вы́править—тӳрлет; мӗн те пулсан тума хут илни. Ҫыннӑн алли сыппине ларт.
Выпряга́ть—лашана тӑвар.
Вы́прямить—кукӑр йапалана тӳрлет.
Выпуска́ть—кӑлар; кӑларса йар.
Вы́пучить—куҫа тавӑрса пӑх; хырӑма каҫӑрт.
Вы́пытывать—илӗртсе ыйт.
Вы́пятить—мӑкӑрт; пилӗкне *мӑкӑртса* ӗҫлеме йӳратаҫ—ҫӗ.
Выраба́тывать—ӗҫлесе туп.
Выража́ть—шухӑшланине кала.
Выражда́ться—пӗтсе пыр; кунтан кун кайалла кайҫӑр, сыпӑкран сыпӑка пӗтсе пыҫҫӑр. Пусть они́ прихо́дятъ въ упа́докъ со дня́ на́ день и выражда́ются.

Вы́рвать-Высыпа́ть.

Вы́рвать—туртса ил; туртса кăлар.
Вы́ровнять—такăрлат; тикĕсле.
Выраста́ть—ӳс;—ить—ӳстер.
Вырубать—касса пĕтер.
Выручать—çăл; хăтар мана çак ин кекрен çăл, хăтар.
Вырывать—туртса кăлар; туртса ил. Вăрмансене тĕпĕ—тымарĕпе лăскама.
Вырыва́ться—вĕçерĕн, ĕçĕрĕн.
Вы́рѣзка—касса кăларни.
Вы́рѣзать—касса кăлар; касса ил.
Вы́садить—кăларса ларт.
Высáсывать—ĕмсе кăлар.
Вы́селить—урăх вырăна, çĕре куçар.
Вы́синить—кăвакарт.
Вы́сказать—каласа пар.
Выскáкивать—сиксе тух.
Вы́скоблить—хырса тасат.
Вы́слать—кăларса йар.
Вы́служить—мĕн те пулин туса ырă сăмах, ҫин пл.
Вы́слушать—итлесе пĕтер.
Выслѣживать—йĕрле.
Высмáтривать—пăхса сăна.
Высóкій, высокó—çӳлĕ, çуллĕ, çӳлте.
Вы́сохнуть нá сухо—типсе кай.
Высотá—çӳлĕшĕ.
Выспрáшивать—ыйтса пĕл.
Вы́спрь (ц. сл.)—пĕлĕт тăрри.
Выставля́ть—кăларса ларт; кăларса хур.
Выстилáть—сарса тух.
Вы́стирать бѣльё—кĕпе йĕм ухса тасат.
Выстрáгивать—саваласа йакат.
Вы́стрѣлить—Пăшал персе йар.
Выступáть—мала тух.
Вы́сунуть—кăлар, кăларса йар.
Вы́сушить—типĕт.
Высыхáть—тип.
Высыпáть—тăк; тăкса йар; тăкăн.

Высѣва́ть-Вышива́ть.

Высѣва́ть—ак.
Вы́сѣвки—саланҫăк; алă (ала) айĕ.
Высѣка́ть—(огонь)—вут çапса кăлар.
Вы́сѣчь—пушăпа, хурăн хулипе; вĕлтĕрепне çаптар.
Выта́пливать—çу шăрат.
Вы́таращить (глаза)—куçа ҫарса пăх.
Вы́тащить—туртса кăлар.
Вы́терпѣть—пĕте ҫҫенех тӳс.
Вы́тереть—шăл.
Вытира́ть—шăл; шăлса типĕт.
Вы́требовать—ҫĕнсе ил (çынна); ыйтса ил (йăпала).
Вытрезвля́ться—мăхмăртан урăл.
Вытряха́ть—силле.
Вы́толкать—тĕртсе, тĕксе кăлар.
Вы́тупить—мукат.
Вытѣ́снить—хĕссе кăлар.
Выть—ула, ҫăс.
Вытя́гивать—тăс; ҫăс.
Вытя́гиваться—(ҫăсăл).
Вы́у́чивать—вĕрен; вĕреннĕ çын—учéный; вĕренекен—учени́къ; вĕрент—учи́ть; вĕрентекен—учи́тель; вĕренттер—отда́ть въ учéніе.
Вы́хлебать—сыпса йар (йашка).
Вы́хлопотать—вырăн тун; выран тупса пар; тата урăх мĕн те пулсан тупса пар (шалу, вут, çĕр, хут).
Выхола́живать—сивĕт; лашана—сивĕт вы́стоять коня́ (см. холодъ).
Выходи́ть—тух.
Выходи́ть за́мужъ—каҫҫа тух, кай.
Вы́читать—вуласа тух; епĕ кĕнекене вуласа тухрăм—я вы́читалъ кни́гу.
Вычита́ть—тытса йул.
Вычища́ть—тасат.
Вы́ше—çӳлерех; çӳлтерехре, çӳлĕрех.
Вышиба́ть—персе кăлар; çапса кăлар.
Вышива́ть—тĕрле; тĕрĕ .ту; масмак сахрăм холҫи турăм, сарă турăм терлеме.

Вышина́—ҫӳ́лӗшӗ.

Выщи́пывать—тат; татса пӗтер.

Вы́ѣда́ть—ҫисе пӗтер (кӗтӳ́); ҫисе кӑлар (пӳ́сӗр); вапана ҫисе кӑларҫӗ.

Вы́ѣзжа́ть—лашапа тухса кай.

Вы́ѣхать—лашапа тух. Асӑнӑпӑрин ҫиҫӗ кун, тухӑпӑрин виҫӗ кун—Вотъ семь дней, какъ мы задумали вы́ѣхать, и три дня, какъ вы́ѣхали изъ дома.

Вы́я (ц. сл.)—мӑй.

Вы́яснить—тӗпӗ йӗрӗпе ӑнлантар.

Вьюга́—ҫил—тӑман.

Вьюкъ—кипӗ (хӑмла кипӗи).

Вью́шка—кӑшкар; кӑмака йӳшки.

Вѣ́дать—пӗл.

Вѣ́жливый—ҫипер;—калаҫкаласа тӑр—вѣжливо разсуждай.

Вѣ́ки—куҫ хупаххи.

Вѣкъ—Ӗмӗр, Емӗр ӗмӗрне—Во весь вѣкъ. Тура́ сана тамӑкран хӑтарса ӗмӗрлехе ирӗке кӑларна́.

Вѣне́цъ—(у построекъ) йӗрке, йӳне; йӳн. ҫӑвашӑн пурте вуникӗ йӳнерен ытла туни сахал. Вѣнецъ (употребляемый при вѣнчаніи) ҫӗлӗк; пуҫ кӑшӑлӗ; пуҫ илемӗ; надѣ́ну вѣне́цъ изъ драг. камней—хаклӑ ҫулсенҫен туна́ пуҫ илемӗ тӑхӑнтаратӑп.

Вѣ́никъ—милӗк, милкӗ.

Вѣ́но—хулӑм (хӗр хулӑмӗ), хулӑн.

Вѣно́къ—пуҫ кӑшӑлӗ. (См. вѣне́цъ).

Вѣнча́ніе—венҫет, минҫет.

Вѣ́ра—ӗненӳ́ (Тр. 35); тӗн. Вѣ́ра въ бу́дущее—малашнехине (Евр. 11, 20) Исаак малашнехине ӗненсе Іакова аслӑласа пиленӗ (Октоихъ 446).

Вѣроя́тно—тӑр—тӗр. (Малашне апла туса пурӑнмантӑр.

Вѣ́ровать—Ӗнен.

Вѣ́чный—ӗмӗрхи.

Вѣ́теръ—ҫил. Бу́ря—ҫил—тӑвӑл.

Вѣтвь—турат.

Вчера́—ӗнер. Вчера́ ве́черомъ—ҫӗрле—Кушкӑсене, Иаккӑва, курна́.—Онъ вчера́ ве́черомъ ви́дѣлъ Ко́шкинскаго Іа́кова.

Вѣроя́тно—Пулӗ, пуӆ, ахӑр. Тӑр, тӗр. Малашне апла туса пурӑнмантӑр—вѣроя́тно, впредь не бу́дешь жить и дѣлать такъ.

Вѣроя́тіе-Вяза́ть.

Вѣроя́тіе—пӗр-пӗр йапалана ҫӑнна хуни.

Вѣсть—Хыпар, пӗлни. Турӑ пӗлет—Богъ вѣсть. Молва́—ҫап. Про́шла до́брая молва́—Ырӑ ҫап сарӑлҫӗ; по вѣстя́мъ—хыпарсем тӑрӑх. По вѣстямъ и гонца встрѣча́ютъ—хыпарсем тӑрӑх ҫыннине йышӑнаççӗ. Худы́я вѣ́сти не лежа́тъ на мѣ́стѣ—усал хыпарсем вырӑнта выртмаççӗ. Вѣстово́й—хыпар ҫитерекен, паракан. Вѣ́стовать—хыпар пар. Вѣ́стный, вѣсти́мый, вѣ́стно, вѣсти́мо—паллӑ, ҫӑнах.

Вѣсъ—йывӑрлӑх, йывӑрӗш, виҫе, турттарни. Си́ла, влеку́щая тѣ́ло къ земли́—йапалана ҫӗр патне туртакан вӑй. Увѣ́систый—йывӑр. Вѣсо́мый—турттармалла, виҫмелле. Вѣсо́къ—пӗҫӗкӗ виҫе. Вѣсы́—тараса, крамыс; виҫе; безменъ (вят. вѣсъ)—писмен. Цѣна́ своя́, а вѣсы́ госуда́ревы—Хак санӑн, виҫе патшанӑн. Вѣ́сомъ, свѣ́су—виҫепе. Това́ръ вѣ́сомъ, де́ньги сче́томъ—тавар виҫелӗ, укҫа шутлӑ. Вѣ́ситься—виҫӗн, виҫе ҫинҫе виҫ. Взвѣ́сить говя́дину—Аш виҫ. Вы́вѣсить на хо́лодъ—сивӗ ҫӗре кӑларса ҫак. Завѣ́сь окно́—ҫӳреҫе кар. Повѣ́сить носъ—сӑмсӑна ус. Вѣсовщи́къ—виҫе патӗнҫе тӑракан прикащикъ. Вѣсопля́съ—театрта канат (вӗрен) тӑрӑх ҫӳрекен, йе лаша ҫинҫе ташласа пыракан. Вѣсопля́ска—канат тӑрӑх ҫӳреме вӗренни; ҫупса пыракан лаша ҫинҫе ташласа пыма вӗренни (театрта).

Вѣтвь—турат, хунав.

Вѣ́теръ—Ҫил, ҫил—тӑвӑл. Шумъ отъ вѣ́тра. Вӑш-вӑш. Вӑшал-вӑшал ҫил вӗрет

Вѣ́тряная ме́льница—ҫил арманӗ.

Вѣ́ха—майак.

Вѣ́чный—Ӗмӗрхи. Ӗмӗр пӗтми. Ей Христос, Есӗ тӗнҫене ӗмӗр пӗтми пурӑнӑ; парса пысӑк ырӑлӑх тунӑ.

Вѣ́шать—ҫак, ҫакса хур. Турттар. Ҫакӑ михӗ (мӑйӑх) ҫиҫӗ пӑт лапах (лӑп) туртат—Этотъ мѣшо́къ вѣ́ситъ ро́вно семь пудо́въ.

Вѣща́ть—пӗлтер, хыпар йар.

Вѣ́ять—Сӑвӑр, сур, авӑс.

Вяза́ть—Ҫых, ҫыпӑҫтар.

В я́ з н у т ь—Пут.
В я з ъ—Хурама.
В я́ л и т ь—Кушăхтар, шантар.
В я́ л ы й—Лӳппер, ҫуман. Ĕҫе ҫемҫе пулмин лайăх-ҫĕ (йурĕ-ҫҫĕ)—Бы́ло бы хорошо́, е́сли бы не оказа́лась вя́лой въ рабо́тѣ.
В я́ н у т ь—Шан, шанса кай.
В я́ щ і й—(ц.-сл.)—Аслăраххи.

Г.

Г а в р і и́ л ъ—Карила, Каврила, Кĕвĕрле.
Г а д а́ н і е—Малалла мĕн пулассине пĕлме хăтланни, йумăҫ пăхни.
Г а́ д и т ь—ҫынна усал ту, варла; га́дость—усал ĕҫ.
Г а г а́ к а т ь—какала (хур.)
Г а з е́ т а—каҫит, хаҫат. Хамăр улпут вуласан, каҫитне мана кӳрсе паҫĕ.
Г а з ъ—сывлăш; хăйу.
Г а́ й к а—кайкă.
Г а й т а́ н ъ—Хĕрес ҫакки (кантăри).
Г а л а н т е р е́ й н ы й (лавка)—тĕрлĕ, вĕт-шак ылттăн-кĕмĕл йапаласем сутакан вырăн; шуклӳ, йăка (ҫын).
Г а л л е р е́ я—Ҫурт йĕри тавăра, йе ҫумне, йе йупасем ҫине, карлăклă ҫӳреме тунă вырăн; ҫĕр айĕнҫе ҫӳремелли вырăн; театрта ҫи ҫӳлти вырăн.
Г а л л ю ц и н а́ ц і я—Ҫирлĕ ҫын аташни, куҫа курăнни.
Г а́ л с т у х ъ—мăйа ҫыхмалли (пĕҫĕхи).
Г а́ л к а—ҫавка, ҫана.
Г а л о́ ш а—Калуш.
Г а́ м м а—Йурă паллăсен йĕрки; йурă риҫи кирлĕ ҫиҫĕ сасă.
Г а н г р е́ н а—«Антоновъ огонь» тийекен ҫир; вăл ҫир лексен, ӳт хуралса ҫĕрсе пыраҫ.
Г а р а н т и́ р о в а т ь—шантар.
Г а р а́ н т і я—Хутпа, йе сăмахпа шантарни.
Г а р д е р о́ б ъ—Тумтирсем усракан шкап.

Гарди́на-Геоме́трія.

Г а р д и́ н а—Ҫӳреҫе ҫаршавĕ.
Г а р м о́ н и к а—хут—купăс.
Г а р м о́ н і я—Сасăсене килĕштерни.
Г а р н и з о́ н ъ—Крĕпостре тăракан çар.
Г а́ р н е ц ъ—Тыр виçи.
Г а р ц о в а́ т ь—Йупалутпа матур çӳре; лашана тĕрлĕ май сиктерме вĕрент.
Г а с и́ т ь—Сӳнтер.
Г а с т р о н о́ м і я—Аван ĕçме-çиме хатĕрлеме кăтартакан йĕркe; хырăм хыççăн кайни.
Г а с т р о н о́ м ъ—Аван ĕçме—çимене йуратакан; вĕсен тутине пĕлекен.
Г а т ь—пĕве, шурлăх вырăна çап сарса каçма туни.
Г а у п в а́ х т а—Салтаксем хурал тăракан тĕп вырăн.
Г в а л т ъ—Шавлани, ирĕксĕрлени; вошелъ гвалтомъ—ирĕксĕр кĕҫĕ.
Г в а р д е́ ц ъ—Гвардіяра тăракан салтак.
Г в а́ р д і я—Таса, ырă (суйланă) çар.
Г в о з д и́ к а—Калемпĕр (Ашмар Синт. 436).
Г в о з д ь—Пата.
Г е е́ н н а—Тамăк, тамăк вуҫĕ; леш тĕнҫере асапланмалли вырăн.
Г е́ й з е р ы—Вĕресе тăракан кӳлĕ.
Г е м о р р о́ й—Ҫир; тула тухнă ҫухне, йе ахалъ ҫухне йунпа нӳлеке тухаҫ.
Г е н е р а л и́ с с и м у с ъ—Патшалăхри пĕтĕм çар пуçлăхĕ.
Г е н е р а́ л ъ—Ҫин; çар пуçлахсен ҫинĕ.
Г е н е р а́ л ъ—адмиралъ—Шыв çинҫи çар пуçлăхĕ.
Г е н і а́ л ь н ы й—Пит ăслă çын.
Г е о г е́ н і я—Çĕр мĕнтен пулса кайнине вĕренни.
Г е о г р а́ ф і я—Çĕр çинҫен çырни.
Г е о г р а́ ф ъ—Çĕр çинҫен вĕрентсе çыракан.
Г е о л о́ г і я—Çĕрте йепле йапаласем, мĕнле пайсем пурри çинҫен вĕрентни.
Г е о́ л о г ъ—Çĕрте мĕнле-мĕнле йапаласем пуррине пĕлес тесе ĕçлесе пурăнакан çын.
Г е о м е́ т р і я—Çĕр виçме, йе тата урăх йапаласем çине виçме вĕрентекен вĕрентӳ.

Гéрбовый-Гипóтеза.

Гéрбовый сборъ—Пĕр-пĕр ĕç тунă ҫухне патшалăха тӳлекен укҫа. Лаша хут тунă ҫухне, йе хĕр хуҫĕ илнĕ ҫухне марка илсе çыпаçтараççĕ; çав марка укҫине «гербовый сборъ», теççĕ.

Геркулéсъ—Пит вăйлă çын.

Геройзмъ—Нимрен хăраманни, пуççăрлăх.

Герóй—Нимрен хăраман çын; пĕр-пĕр пит пысăк ĕç тунă çын.

Гéрцогъ—Германія патшалăхĕнҫи аслă улпут; гéрцогиня—çав улпутăн арăмĕ.

Гéтманъ—Малороссіяри касаксен пуçлăхĕ.

Геéнна óгненная—Тамăк вуҫĕ (Тр. 17).

Генвáрь (сл.)—Кăрлаҫă (уйăх йаҫĕ).

Геóргій—Йакур.

Гермофродúтъ—хĕр-арăмлă çын.

Гдѣ—Ăҫта, ҫта, ста, шта. Ҫта ҫитнĕ унта—Гдѣ попáло. Каҫ кӳлĕм куллен, йытă пек, ăҫта ҫитнĕ унта ҫупса пĕлетĕп.

Гúбкій—Ҫемҫе, авăнакан йапала.

Гúбнуть—Пĕт, çухал, çĕт.

Гигіéна—Сывлăх çинҫен вĕрентекен йапала.

Гигáнтъ—Пысăк, вăрăм çын.

Гúльдія—Сут—илӳ тăвакан хуçасем мулĕ тăрăх хыснана укҫа тӳленине икĕ пайа уйăрăлаççĕ; çав пайсене „гильдія“ теççĕ.

Гúльза—Пушă пируска; тарпа тултарнă патрон.

Гимназúстъ—ка—Гимназіяра вĕренекен.

Гимнáзія—аҫасем вĕренекен шкул.

Гимнáстика—Сывлăх авантарах пултăр тесе выҫакан вăйăсем; салтак вăйи.

Гимнъ—мухтав йурри.

Гинекомáстъ—Хĕр—арăм кăкăрлă арçын.

Гипнотизúровать—Çын тепĕр çынна хăй шухăшланă пек шухăшлаттарса хăй тăвас тенине тутарни.

Гипóтеза—Пĕр—пĕр йапала çинҫен тĕплĕ пĕлсе çитереймен пирки вăл йапала *çапла пулĕ тен* тесе калани, шухăшлани.

Г и п п о л о́ г і я—Лашасем çинҫен вĕрентекен йăпала.

Г и п с ъ—Пур пек çемçе ҫул. Вăл тӳсе ислентерсен ҫуста пек пулаҫ; унтан тĕрлĕ кĕлеткесем тăваççĕ.

Г и р л я́ н д а—Иçĕм çырли çупкăнĕсем (çупкамĕсем) пахҫара йăрăмăн—йăрăмăн çакăнса тăраççĕ, тет—Ки́сти винограда висѣ́ли въ саду́ цѣ́лыми гирля́ндами

Г и́ р я—Тараса пуканĕ, патавай тимĕри.

Г и т а́ р а—Тăмра йевĕрлĕ улт—çиҫĕ хĕлĕхлĕ купăс тавăрашĕ; ăна пурнесемпе туртса калаççĕ.

Г л а в а́—Пуçĕ, пуç. Глава въ книгѣ—пӳ́лĕм.

Г л а́ в н ы й—Асли, аслă.

Г л а г о́ л ъ—(ц. сл.)—сăмах,

Г л а г о́ л а в ш і й—Каласа паракан.

Г л а́ д к і й—йăка, йап—йăка, ик—йăка.

Г л а́ д и т ь—Йăкат. Пуçран шăл—гла́дить по головѣ́.

Г л а д ъ—(ц. сл.)—выçла́х.

Г л а з ъ—Куç. Съ гла́за на глазъ—Куçа—куçăн Куçран куçа Отчи́тывать отъ сгла́за—Куç ҫĕлхи вĕр.

Г л а з о́ к ъ—Çĕрĕ куçĕ; йывăç папакки.

Г л а с ъ—Кĕвĕ (ц. сл.)—сасă.

Г л и́ н а—Тăм, тăн. Тăнлă çĕр—гли́пистая земля́.

Г л и с т ъ—Шулҫăн, шăкăлҫен; çĕвĕрĕлҫен.

Г л и ц е р и́ н ъ—Алă—ура çуркаланса сĕрекен емел (çу).

Г л о́ б у с ъ—Çĕр йепле икенне пĕлтерекен çавăрашка (çавăрака, çавăрăнакан йăпала).

Г л о д а́ т ь—кăшла, хышла, кышла.

Г л о т а́ т ь—Çăт.

Г л о́ т к а—Карланкă.

Г л о́ х н у т ь—хăлхасăр пул, санкрав пул.

Г л у б и н а́—Тарăнăш. Тинĕс тĕпĕ тарăн.

Г л у б о́ к і й—Тарăн. Тарăн çырма—Глубо́кій овра́гъ.

Г л у м и́ т ь с я—(ц. сл.)—мăшкăлла, кул. Іудейсем Іисус Христосран мăшкăлласа кулнă—Іуде́и глуми́лись надъ Іису́сомъ Христо́мъ.

Глу́пость—Ухмахлăх, айванлăх, кĕске ăс. Глу́пый—Ăссăр, айван, ухмах, кĕске ăслă.

Глуха́рь—Карăк.

Глухо́й—Хăлхасăр.

Гля́деть—Пăх, асту. Аҫасене асту—Погля́дывай на дĕте́й.

Гля́нецъ—Йăлтăртату. Çĕнĕ атă йăлтăртатаҫ.

Гнать—Хăвала;—сгони хăваласа кăлар (йăр);—вырăнтан—съ мѣста.

Гнести́—(ц. сл.)—Хĕсĕрле.

Гнётъ—Пуслăх, хĕсу, хĕсĕрлени.

Гни́да—Шăрка.

Гнить—Çĕр. Йывăҫ çĕрет—Дерево гніетъ.

Гнило́й—Çĕрĕк. Çĕрĕк тавар.—Гнилой това́ръ.

Гной—пӳр. Çăпанăн пӳрĕ туха пуçларĕ, ҫасах тӳрленĕ (Ядр) Ун çинҫен усал шăршăллă пӳр йухат (3 загр. 22).

Гнои́ться—Пӳрлен. Пӳрпе çĕленсе ларнă куçне шывпа çуса тасатас пулаҫ

Гну́сный—усал, ирсĕр çын.

Гнуть (ободъ, дугу)—ав.

Гнуша́ться—Йĕрĕн. *Тура йĕрĕнсè тăраҫ* (пс. 5).

Гнѣваться—Çилен, вĕрилен, тарăх.

Гнѣвъ—Çилĕ, çилĕ—хайар. Тĕнсĕр етемсене Турă çилли тивет (ол. 3, 6) ӳпке.

Гнѣдо́й—Турă (тĕс.). Турă лаша.

Гнѣзда́—Йăва. Йывăҫсем çинҫе кайăксем *йăва* çавăрса пурăнаççĕ, еродій кайăк *йăви* пуринҫен çӳлте тăраҫ Йăва туса пурăнакан. (Тр. 27).

Говори́ть—Сăмахла, калаç, пупле. Калаça пĕлмесĕр сивĕтрĕм—Я отводи́лъ его́ неумѣлыми рѣча́ми—Епĕ калаçасса та хĕсĕнсе—пĕсĕнсе анҫах калаçатăп я и говорю́ то то́лько съёжившись да притая́сь.

Говѣть—Типĕ пытса, кĕлле çӳресе çылăхна каçарттар.

Говя́дина—Ĕне ашĕ, ĕне какайĕ.

Го́дный—Йурăхлă, йуралла.

Годи́ться—Иура.

Годъ—Çулталăк (çул). Кăçал—въ этомъ году. Пĕлтĕр—въ про́шломъ году́. Килес—çул—На бу́дущій годъ. Виçĕм çул.—Въ тре́тьемъ году́. Куçулта.—Въ этомъ году. Хăш-хăш çул—Въ нѣкоторые го́ды. Çулталăкра виçĕ хут—Три ра́за въ году. Çулĕпе, çулталăкĕпе—По цѣ́лому го́ду. Çулĕ—çулĕпе, çулталăкĕ—çулталăкĕпе—По цѣ́лымъ года́мъ. Хăш—хăш çулĕсенҫе (или: хăш—хăш çул, хăш çул, хăш—хăш çулта, хăш çулта) унта кăмпа нумай пулаҫ,—въ нѣкоторые го́ды тамъ быва́етъ мно́го грибо́въ. *Пилĕк çул* тултарса ултă уйăх та виçĕ ерне те тата виçĕ кун пурăнаҫ ĕнтĕ—Ему́ уже́ *пять мѣсъ*, шесть мѣ́сяцевъ, три недѣ́ли и три дня. Акă епĕ миçе çултанпа ĕнтĕ саншăн ĕçлесе пурăнатăп.—Вотъ я ско́лько лѣ́тъ (отъ сто́лькихъ лѣ́тъ) служу́ и́зъ-за тебя́. Епĕ пĕр ултă çула йахăн ҫухне пирĕн йалта çула ывăл туйĕ пулҫĕ.—Когда мнѣ́ бы́ло о́коло шести́ лѣ́тъ, въ на́шей дере́внѣ была сва́дьба; жени́тьба одного́, па́рня. Çултан çула.—Изъ года въ го́дъ. Вăл *хĕлĕ çăвĕпех* кунта пурăннă.—Онъ живётъ здѣсь *круглый* годъ. Епир çĕнĕ пу́рт лартни, виçĕ çул ăшне кайсан вут тухрĕ.—Когда́ мы поста́вили но́вую и́збу, то на тре́тій годъ случи́лся пожаръ. Çеçен хир варринҫе ватă йуман, ватă йуманăн вуникĕ турат, вуникĕ туратра тăваттшар йăва, тăваттă йăвара çиҫшер çăмарта (загадка о годѣ).

Го́лень—Ура туни.

Го́лецъ—Çырма кăмпи, йăпалтмăш, йăпăлти.

Го́лицы—Алса тулĕ.

Голова́—Пуç. Пуça—пуçăн—голова къ головѣ (Ашмар. синт. 193). Санăн пуçу ыратаҫ—им?—У тебя́ голова́ боли́тъ что ли? (Ашм. синт. 124). Пуç çинҫен пĕркен (пу́ркен)—закро́йся съ головой. Вăл пуçне айалалла ҫикнĕ.—Онъ пони́къ голово́й.—Пу́лĕм—глава въ книгѣ.

Голова́стикъ—Йăтă пулли (Ядр.) Йыт пулли.

Голо́вки—Атă пуçĕ. Вăл атă пуç тума (сыпма) панă.—Опъ о́тдалъ придѣ́лывать голо́вки.

Голо́вль—Партас.

Головня́, головёшка—Вуг—пуççи.

Головокруже́ніе—Пуç çавăрăнни, хăсас килни.

Головы́ (дер. Ядр. у.)— Кăлава, Колова. Кăсене пăхас мар, атăр *кăлавана* курма—э́тихъ смотрѣ́ть не сто́итъ, иде́мъ те смотрѣ́ть въ го́ловы.

Голо́дный—Выçă, çиме аптăранă.

Го́лодъ—выçлăх, выçлăх—çуклăх Çылăхăмăрсем пирки пире выçлăхпа ан вĕлертĕр Съ го́лоду умори́ть—выçă вĕлер, выçă тытса вĕлер. Съ голоду умеръ—выçса (выçă) вилтĕ. Съ голоду умри—выçă вил (Ашм. синт. 204), выçса вил.

Голго́ѳа—Іерусалим патĕнъи çамка тийекен вырăн.

Гололе́дица—Пăрлантарни, пăрлă вăхăт.

Голоно́гій—Çара ураллă çын, çарран.

Го́лосъ—Сасă. Звукъ—сасă—ҫĕвĕ. Вăрманта шăпҫăк сасси илтĕнет. Каçхи сасă инçене кайаҫ—Вечерній звукъ раздаётся далеко́.

Голубо́й—Кăвак. Шенкер çукран илем çук.

Го́лубь—Кăвакарҫăн.

Го́лый—Çара, çарамас, салтăннă, çара—уран, тирпейлемен, çук (бѣ́дный).

Голышъ—Çĕпре ҫулĕ.

Гони́тель—Хĕсĕрлекен (пс. 7), хăвалакан хур тăвакан.

Гонора́ръ—Кĕнеке—мĕн çырнăщăн (паракан) хак.

Го́норъ—Хăй çинҫен нумай шухăшлакан, хăйне такам вырăнне хуракан (çын).

Гоня́ть—хăвала, гна́ться за кѣ́мъ—хăв; хуса кăлар—выгоня́ть.

Гончаръ—Ҫӳлмек тăвакан.

Гора́—Ту, тăвайки, тухăри (ядр.) Аҫăр, кайар, тăванăмсем, анаталла.—Идёмъ те, родные, подъ гору. Въ го́ру—тăвалла. Значительно выше въ гору.—Таваллăрах, Тăв (тет.)

Г о р а́ з д ы й—Ӑста, ӗҫе пӗлекен, ытлаши те, тата. Тата хӗнтерех пулӗ—Гора́здо трудне́е бу́детъ.

Г о р б ъ, горба́тый—Курпун, асат хуҫнӑ.

Г о р д и́ т ь с я—Мӑн кӑмӑллан. *Мӑн кӑмӑлланса* ҫӳренӗшӗн, йе *танланса* ҫӳренӗшӗн айӑплана ҫӗре ҫитрӗмӗр.

Г о́ р д о с т ь—Мӑн кӑмӑл, аслӑ кӑмӑл.

Г о́ р д ы й—Мӑн кӑмӑллӑ, аслӑ кӑмӑллӑ. Пуҫне асла тытакан (хывакан).

Г о́ р е—хуйхӑ. Хуйхи ҫук—Нӗтъ забо́ты. Йывӑр хуйхӑ курнӑ ҫук—ҫӗ, ҫурҫӗ ҫамрӑк ҫӗренс!—Не вида́лъ я пре́жде тяже́лаго го́ря, разрыва́етъ оно́ мое́ молодо́е се́рдце.

Г о р е в а́ т ь—хуйхӑр, кулӑн, ҫун, хыпса ҫун. Пӗр—пӗр хуйхӑ пулсан, хыпса ҫунатӑп вара.

Г о р е́ т ь—Тӗлкӗш (Тет. у.), йалкӑш. Сарӑ—сарӑ ҫуртасем ҫиркӳре йалкӑшаҫҫӗ.

Г о́ р е н к а—таса пӳлӗм.

Г о р и́ с т ы й—Тӑрлӑ (тулӑ) вырӑн, сӑртлӑ вырӑн, ҫуллӑ ҫӗр.

Г о р и з о́ н т ъ—Ҫыннӑн куҫне пӗлӗтне ҫӗр пӗрлешнӗ пек курӑнакан вырӑн.

Г о р и́ л л а—Ҫын йевӗрлӗ упӑте.

Г о́ р л о—Пыр, пыран—прожорли́вый; пыра йар—проглоти́ть.

Г о́ р н е е—(ц. сл.)—Ҫӳлӗ вырӑн (Алтарти престол хыҫӗнҫи вырӑн).

Г о́ р н и ц а—курнитса. Кӗленҫе кӑмака, шурӑ *курнитса*.—Стеклянная печь и бе́лая го́рница.

Г о р н о с т а́ й—Йус, йас.

Г о р н ъ—Тимӗрҫӗ вуҫаххи.

Г о р о д и́ т ь—Картла, хӗв (хӳме), пӳрке, картла, тытса ҫавӑрӑн.

Г о́ р о д ъ—хула, хола (Ядр.). Го́родъ то го́родъ—хулине хула та По всему городу—хулипе.

Г о р о д и́ щ е—хула вырӑнӗ

Г о р о́ х ъ—Пӑрҫа.

Горсть—Ывăç, уçă (Ядр.) ывçа. Цĕлою горстью—ывăçипе. Цĕлыми горстями ывăçи—ывăçипе.

Гортáнь (ц. сл.)—Пыр, карланкă.

Горшóкъ—Ҫӳлмек, куршак. Горшéчникъ—Ҫӳлмекçĕ, коршок тăвакан.

Горькій—Йӳçĕ.

Горĕ (ц. сл.) Çӳлелле.

Горя́чка—Тар ҫирĕ, вĕри ҫир.

Горя́чій—Вĕри.

Горчúца—Йӳçĕ (курăк).

Гóспиталь—Ҫирлĕ çынсене емеллекен вырăн (больница).

Господь—Турă.

Господúнъ—Хуçа, улпут. Іисус Навин Моисейе каланă: ей Моисей *хуçам*, ҫар вĕсене (Елдата и Модата) (о. 356). Ей *ырă çын*, пирĕн Іисуса курасҫĕ, тенĕ (Еллины Филиппу, о. 83). Хамăр йалăн аҫисем ут утланнă улпут пек—А парни изъ нашей слободки—точно господа, сĕвшіе верхомъ на коней (Ашм. синт. 381).

Гостúнецъ—Куҫҫенеç, кӳҫҫенеç *Кутҫенесе* тĕрлĕ çимĕç илсе пынă.

Гостúнница—Выртма йаракан çурт. Хăна килĕ, Пуйантараххисем пурте *хăна килĕсене* кĕнĕ (во время переписи); Самарян çынни хăйашакĕ çине лартса *çул çурекенсем кĕрекен çурта* илсе кайнă

Гость—Хăна. *Хăни вĕрли* пуçтарăннă ҫух хуçа майри хĕпĕртет.—Когда соберéтся *кругъ гостей*, жена хозяина рáдуется.

Государь—Патша.

Готóвить—Хатĕрле, йантăла.

Готóвый,—ая,—ое—Хатĕр. Бóльше обращáютъ внимáніе на готóвое—Йалан йантине астăварах параççĕ.

Гощéніе—Хăналăх,—тăхăр кун—для гощенія девять дней.

Грáбить—çарат.

Грáбли—Кĕрепле.

Гравёръ-Гре́цкая.

Граве́ръ—Ђул, йывăç, тата урăх мĕн те пулин çине касса тĕрлекен çын (ăста).

Грави́ровать—Тимĕр çине, йе ђул çине, йе йывăç çине тĕрле.

Гравю́ра—Ђул çинђи касса тĕрленине хут çине ӳкерни.

Гра́дусникъ—Ăшăпа сивве пĕлтерекен йапала; ун ăшне ђĕрĕ кĕмĕл (ртуть) йараççĕ; вăл ăшăпа çӳле хăпараť, сивĕпе айала анаť.

Градъ—Пăр.

Гра́мота—Çырăва, хута вĕренни; çырма—вулама пĕлни. Аťа, ађа, çырăва (хут, хута) вĕренер.—Идёмъ, братъ, гра́мотѣ учи́ться (Ашм. синт. 176).

Грамоте́й—Çыру пĕлекен; çырма вулама пĕлекен.

Гра́мотный—Вулама, çырма пĕлекен (çын).

Грамма́тика—Пĕр—пĕр ђĕлхе çинђен тĕрĕс çырма, калаçма вĕрентни.

Грана́та—Ăшне тар тултарнă тупă йетри.

Грандіо́зный—пысăк, ђаплă.

Грани́тъ—Пит хытă ђул.

Грани́ца—Ђикĕ. Çур—çĕр йенђи ђикĕпе кăнтăрла йенђи ђик хушши 4383 çухрăм.

Графи́нъ—Ерех савăђĕ; ăна кĕленђерен тăваççĕ, çинçе мăйлă.

Графа́—Хут çине тӳрĕ çырма линейка тăрăх туртни (ђĕрни, шăйăрни).

Графъ—Аслă улпут; графи́ня—улпут арăмĕ, хĕрĕ.

Гра́ція—Илемлĕ, çын кăмăлне килмелле уткалани, хуçкаланни, авкаланни.

Грачъ—Хура курак.

Гребень, гребёнка—тура, пуç—тури.

Гре́за—Тĕлĕкре аташни, тĕлленни.

Гремѣ́ть—Авăт, кĕмсĕртет. Аслати авăтаť.—Громъ греми́тъ. Пушă арђа кĕмсĕртет—пусто́й сунду́къ греми́тъ.

Грести́—хыр (лопа́тою), пух, турт (гра́блями), пуçтар. Вĕсем утă пухрĕç—Они сгребли́ сѣ́но.

Гре́цкая губка—тинĕсре ӳсекен курăк йевĕрлĕ йапала.

Гречá, гречиха—Хура тулă (тул).
Грéчневая—кáша—Хура тул пăтти.
Гриб ъ—Кăмпа.
Гри́ва—Çилхе, лаша çилхи.
Гри́венник ъ—Вунă пус; вунă пус тенки; вунă пуслăх кĕмĕл тенкĕ (укçа).
Григо́рій—Кĕркури, кĕрка (чув.) кăркă.
Грима́сничать—Питне—куçна кулăшла (кулмалла) ту.
Гриф ъ—Купăс мăйĕ.
Гри́фель—Крихвĕл (ҫултан çырмашкăн касса тунă патак).
Гроб ъ—Тупăк, кистен (Козмод.)
Гроза́—Аслатилĕ, çиçĕмлĕ хăрушă çумăр. Асар—писер. Асап—писер килсе ватса кайрĕ—все—поби́ло грозой.
Грози́ть—Йуна; хăрат.
Гро́зный—хайар, хăрушă Гро́зный царь—хайар патша.
Грома́дный—Пит пысăк. Необыкнове́нно грома́дный—Акăш—макăш пысăк.
Гро́мкій—Пысăк. Пысăк ĕç—гро́мкое де́ло. Громко—Хытă кăшкăрни. Хĕр—арăмсене *хыттăн* кăшкăрса калана: Турă ҫĕрĕлсе тăҫĕ, тенĕ (Октоихъ, 157).
Гром ъ—Аслати, мăнаçи. Аçа çапман, аçа çапашшĕ—Не пораз́ило гро́момъ (брань).
Грот ъ—Йе хăй тĕллĕн пулнă, йе йури алтса тунă пысăк шăтăк.
Гро́хотъ (междомет.)—Шăнкăрт—шанкăрт.
Грош ъ—çур пус (укçа).
Грубія́нъ—Усал, кутăн, çынна хытă сăмах каласа хăртакан.
Гру́бый—Ытлашши каласа йарасран (каласа пăрахасран) вăтанмасҫ—Не стыди́тся сказать (или гру́бо высказать) ли́шнее сло́во.
Гру́да—купа;—камней—Пĕр купа ҫул.
Грудь—Кăкăр. Заболĕть гру́дью—Ашшăр пул; грудно́й ребёнокъ—Ҫĕҫĕ аҫи.

Г р у з д ь—Кăрăç (кăмпа).

Г р у з и́ т ь—тийе, тултар. Нагружа́ть ба́ржу—Пысăк кимме тавар—мĕн тултар.

Г р у́ з н ы й—Йывăр; гру́зно сѣлъ—лак ларнă.

Г р у́ п п а—Ушкăн. Унтан вĕсене халăха *ушкăнăн—ушкăнăн* йешĕл курăк çине лартма хушнă—Пото́мъ Онъ велѣлъ разсади́ть весь наро́дъ гру́ппами на траву́ (Ашм. синт. 137).

Г р у н т о в а́ т ь—Йăпалана пирвайхи хут сăрлани.

Г р у н т ъ—Çĕр çийĕ.

Г р у с т ь—Хуйхă.

Г р ы́ ж а—пу́сĕр. Пу́сĕр йурлаҫ. Аҫасем пу́сĕр çинипе асаплланаççĕ.

Г р ы с т ь—Кăшла, хышла, кышла.

Г р ѣ́ т ь—Вĕрет, ăшăт.

Г р ѣ́ т ь с я—Ăшăн.

Г р ѣ ш и́ т ь—Çылăха кĕр, çылăх ту.

Г р ѣ́ ш н ы й—Çылăхлă, айăплă.

Г р ѣ х ъ—Çылăх, çывлăх. Ку тĕнҫере пурăннă ҫух çылăха кĕмен çын никам та çук, пĕр Турă анҫах çылăхсăр. (Окт. 284).

Г р я́ д к а м ѣ́ д н а я—Йĕс ӳреҫе (Ашм. Синт. 12).

Г р я д а́—Йăран.

Г р я́ з н ы й—Пылҫăклă, хура, таса мар, тĕттĕм, лапăрка. Вĕсем шит *тĕттĕм* пурăнаççĕ—Они́ живу́тъ о́чень гря́зно.

Г р я з ь—Пылҫăк, кирĕк.

Г у б а́—Тута.

Г у б е́ р н і я—Купир, кĕпĕрне.

Г у б и́ т ь—Пĕтер, хупла. Ăна пĕтĕмпех хупларĕ.—Его́ совсѣ́мъ погуби́лъ.

Г у б е р н а́ т о р ъ—Кĕпĕрне пуçлăхĕ.

Г у в е р н а́ н т к а—Улпут тавăрашсен аҫисене пăхса ӳстерекен хĕр—арăм (килте вĕрентекен).

Г у в е р н е́ р ъ—Улпут тавăрашсен аҫисене пăхса ӳстерекен арçын (дом. учитель).

Г у м а н и з и́ р о в а т ь—Çынна йуратакан ту, çынна çемçе кăмăллă тума тăраш.

Гума́нность—Çынна йуратни, çынна çын вырăнне хуни.
Гума́нный—Çынна йуратакан, кăмăл куракан (çын).
Гугни́вый (заи́ка)—тытăнкăлă, селĕп. *Уçă-калаçайман* Моисей Синайра çунса пĕтми çунакан хăва тĕмĕнҫе Турра курнă (О. 215).
Гудĕ́ть—Йантра, йанăра, сĕрле.
Гужъ—Сӳсмен пăйавĕ, (Ядр) хăмăт пăйавĕ.
Гулъ—Сĕрлени, йанăрни.
Гуля́ть—Уткаласа çӳре, уçăлса çӳре. Малтанхи кун вĕсем хăнапа пĕрле ĕçеççĕ.
Гумно́—Анкарти, итем, йĕтем.
Гуртъ—Ушкăн; гӳртомъ прода́ть—ушкăнпа сут.
Гуса́къ—хур (хор) аçи.
Гусе́нокъ—Хур ҫĕпни.
Гӳсли—Кĕсле. Кĕслесем каласа Турра мухтăр (О. 125).
Густо́й—Çăра, йăвă, йу (Ядр.)
Гӳсыня—хур (хор) ами.
Гусь—хурă, хур. Шу çинҫе хурсем (гуси) пит нумай, ти—как (подражаніе крику гусей) текен пĕри те çук.—Мно́го гусе́й на рĕ́чкѣ, но ни оди́нъ изъ нихъ не кричи́тъ «тигокъ» (Ашм. 254).
Гӳща—Çăра, çĕпре; гӳща отъ дрожже́й—Çĕнрен йулашки (тĕпĕ.)

Д.

Да—Çапла, çав, е, ара, араҫ (Курм), вара (тет), çапла çав, та, те. Сирĕн инҫе (инçе) каймалла—Вамъ далеко́ идти́. Инҫе çав—Да, далеко́.
Дава́ть—Пар.
Да́веча—пасăр, паçăр. Паçăр епир халăх вуларăмăр—Да́веча мы чита́ли ска́зку.
Дави́ть—пус, пăв, ҫăмăрта. Икĕ ернехи аҫа çĕлене *ҫăмăртаса* вĕлернĕ, теççĕ.—Двухнедĕ́льный ребёнокъ змѣю задави́лъ (Ашм. Синт. 231). Да́вка—пăвни, ҫăмăртани.

Д а в н о́ — ӗлӗк, авал, ӗлӗкех. Кунта нумайранпа пурӑнатӑн—и?—Давно́—ли ты здѣсь живёшь?—Епӗ кунта тӑватӑ çултанпа пурӑнатӑп ӗнтӗ—Я живу́ здѣсь уже́ четы́ре го́да. Да́вній, давни́шній ӗлӗкхи, авалхи, пӗркунхи.

Д а г о́ н ь — филистим çыннисем пуççапакан кӗлетке, вӑл пилӗк таран çын пек, пилӗкрен айалалла пулӑ пек пулнӑ.

Д а́ ж е — тата, те. Нимӗн *те* çук—Да́же ничего́ нѣтъ. Вӑл *та* килнӗ—Да́же и онъ пришёлъ.

Д а́ л ь н і й — айакри, инçери, катари. Да́ль—инçе; Турӑ Іеремія пророк урлӑ каланӑ; «Епӗ сирӗн çывӑхӑрта анҫах мар, сиртен *айакра* та Епех. Далеко́—инçе; йе унӑн унта кайма вӑхӑт çук, йе *инçе* тесе тӑраҫ. Мы не боимся того́, что (намъ) далеко́ итти́—кайма инçинҫен епир хӑрамастпӑр.

Д а́ м а — улпут тавӑраш арӑмӗ; выҫакан картри хӗр—арӑм сӑнли (кӗлеткелли) карт, каҫҫа кайнӑ хӗр—арӑм.

Д а́ м б а — çур—кунне шыв ытла сарӑлса кайасран шыв хӗррисене купаласа тунӑ вал; шыв илекен вырӑна çӗр—ҫул купаласа тунӑ çӳремелли çул.

Д а н т и́ с т ъ — шӑл тавӑрашне тӳрлетекен тухтӑр, емелçӗ, лекӗр.

Д а́ н ь — куланай. Ӗлӗк вырӑссем куланай тутарсене тӳленӗ—Пре́жде ру́сскіе плати́ли дань татара́мъ.

Д а́ р ъ — парне; тивлет. Даръ проро́ческій—Малтан мӗн пулассине каласа памалӑх хӑват. Даръ исцѣля́ющій—Ҫирсене сыватмалли хӑват.

Д а р о в а́ н і е — вӑй Турӑ панӑ тивлет тӑрӑх пирӗн тӗрлӗ вӑй (О. 420). Даровы́тый—ӑслӑ, хастарлӑ пулӑхлӑ.

Д а р о н о́ с и ц а — таса савӑт; таса парнесене тирпейлесӑ илсе çӳремелли савӑт. Дарохрани́тельница—престол çинҫи таса савӑт.

Д а р м о е́ д ъ — харам çийекен, харам пыр.

Д а́ т ь — пар; йат *хур*—дать имя.

Д в а́ — иккӗ. Икӗ айак—Два бо́ка. Икӗ куç—Два гла́за. Икӗ пурне—Два па́льца. Икӗ хӑлха—Два у́ха.

Два́жды—икĕ хут, икĕ хутҫен, икĕ рас (Ашм. 232).

Дво́е—иккĕн. Икĕ маттур йĕкĕт—Два до́брыхъ мо́лодца.

Двойно́й—икĕ хутлă, икĕ анлă (матерія.); йĕкĕр сăмахсем—сложныя слова (Ашм. Синт. 446).

Два́дцать—çирĕм. Çирĕм пус—Два́дцать копе́екъ—çитмĕл пус (ассигна́ціями); двадца́тый—çирĕмĕш.

Две́рь—алăк, хапха. Çав вилнĕ çын алăкĕ—Дверь поко́йника такого-то. (приписывается при вскрытіи первый комъ земли), самый комъ—сăвап тăпри Патша алăкĕ—Ца́рскія врата́.

Дви́гать—тапрат. Дви́гаться—тапран. Движе́ніе мгновен. (межд.)—йăлт, бы́строе—пăлт (междом.).

Дворъ—кил карти, кил хушши (Козмод. у.), картăш. Ца́рскій дворъ—патша çурт йĕрĕ. *карташ* тасат—вы́чистить дворъ. По всему́ двору́—карташ талкăшне (тăршане) (Ашм. Синт. 363). Дво́рникъ—хапха уçса хупакан; карташне тирпейлесе пăхакан.

Дворяни́нъ—улпут.

Двою́родный—Иккĕмĕш сыпăкри хурăнташ.

Двухгодова́лый—Икĕ çулхи. Мы ре́зали двугодова́лаго быка́—епир икĕ çулхи вăкăра пусрăмăр.

Двугри́венный—Çирĕм пус, çитмĕл пус (ассигнаціями Ядр.).

Двули́чный—икĕ—питлĕ; тутарсем икĕ *питлĕ*, *улталă* çынсем. Икĕ питлĕ çын есĕ—ты двули́чный человĕ́къ.

Двусторо́нній—Икĕ йенлĕ, икĕ айаклă.

Двухсо́тый—Икçĕрмĕш.

Двуязы́чничать—икĕ питлĕ пул, икĕ тĕрлĕ калаç.

Двѣ бро́ви—Икĕ куç харши; двѣ копе́йки—икĕ пус.

Двѣ́сти—икĕ çĕр.

Де, что—тесе; усал пурăнсассăн та вĕсем: епир таса çын сем, Авраам аҫисем *тесе* мухтанă. Есĕ мана хăратса Христос тĕнне пăрахтарăп *тесе* ан шухăшла (псал. 14).

Дебати́ровать—тавлаш; деба́ты—тавлашни.

Дебоши́ровать—ĕҫҫе, ӳсĕрĕлсе аскăнланса, сăтăр туса ҫӳрени. Дебоши́ръ—ĕҫҫе ӳсĕрĕлсе аскăнланса ҫӳрекен.

Дебютѝровать—пĕр—пĕр йăпалана, ĕҫе пуҫласа ту.

Девѝзъ—йĕрке; пĕр—пĕр йăпала ҫине кĕскен ҫырнипе пурăнни.

Дéверь—пăйахам, пултăр, ĕҫкей, ҫкей (Ашм. Синт. 209).

Девяно́сто—тăхăрвуннă. Девятидеся́тый—тăхăрвуннăмĕш.

Дéвять—тăххăр. Девятьсо́ть—тăхăр ҫĕр. Девя́тый—тăхăрмĕш, тăххăрмĕш.

Дéготь—тикĕт; дегтя́рникъ—тикĕт сутакан; дегтя́рница—тикĕт лакăмĕ; дегтя́ръ—тикĕт сутакан.

Дежу́рить—ҫеретре астуса тăр; дежу́рный—ҫеретре астуса тăракан.

Дезерти́ровать—салтакран тар; дезерти́р—салтакран тарнă ҫын.

Дезинфе́кція—усал сывлăша тасатни; сывлăшра ахалӽ куҫпа курăнман ӽунлă йăпаласене мĕнпе те пулин пĕтерни.

Дезорганиза́ція—йĕркесĕрлĕх.

Дека́брь—раштав уйăхĕ (ăраштав уйăхĕ).

Деклама́торъ—кĕнеке ҫине ҫырнине калаҫнă пек вулакан; деклами́ровать—ҫырнине калаҫнă пĕк вула.

Деклара́ція—мĕн ҫинӽен те пулин пурне те пĕлме калани.

Декора́ція—пӳлĕме тĕрлĕ йăпаласемпе илемлетни.

Декре́тъ—мĕн те пулин тума хушни, хуни; декрети́ровать—хуш, ту.

Делега́тъ—пĕр—пĕр ĕҫ тума суйласа йанă ҫын. Делега́ція—пĕр—пĕр ĕҫ тума суйласа йани; суйласа йанă ҫынсен пухăвĕ.

Делика́тность—ҫыпăҫуллă; ҫын кăмăлне каймалла калаҫни, хăшканнăланни. Делика́тный—кăмăла килекен ҫын; тирпейлĕ, сапăр ҫын.

Дéльта—пысăк шыв (ҫырма) тинĕсе йухса кĕрес ҫĕрте ик—виҫ пайа уйăрăлаҫ, ҫав пайсем хушшинӽи ҫĕре „дельта“ теҫҫĕ.

Дельфи́нъ—тинĕс сысни; дельфи́нка—шапа хуранĕ.

Деме́ственное пѣ́ніе—патша ӽиркĕвĕнӽе йурлакан кĕлĕ кĕввисем. Деме́стник—йурлама пуҫлакан.

Демобилиза́ція—вăрҫа тухнă ҫара салатни.

Д е м о н с т р а́ ц і я—шухăшланă шухăша ĕçпе туса кăтартни; вăрçăра тăшмана хирĕç тухам пек туса, илĕртсе кăларса урăх çĕртен кайса çĕмĕрни.

Д е м о р а л и з а́ ц і я—халăх пăсăлни. Деморализова́ть—зи́ровать—халăха пăс; йĕркелĕ пурăнасран, хăна тивĕçлĕ ĕçе тăвасран пистерни.

Д е́ м о н ъ—Усал сывлăш (тр. 16), шуйтан.

Д е́ м о с ъ—хура халăх.

Д е н а ц і о н а л и з а́ ц і я—пĕр—пĕр халăх йăхне хăй̆ пурăнăçĕпе пурăнма ирĕк паманни.

Д е́ н ь г и—укçа, окçа. Виçĕ пус пĕр укçа (или) виçĕ пус—1 коп. Плати́ деньга́ми—укçанăн пар (тӳ̆ле) (Ашм. синт. 146). Купи́лъ за де́ньги—укçала илтĕм (Ашм. синт. 90). Въ де́ньги игра́ть—укçалла выл̆а (Ашм. синт. 374). Объ отсутствіи средствъ—ун хапăлĕ çук (Дер. Юрмекейкина).

Д е́ н е ж н ы й—укçалă; *укçалă* çынсем сутă—илӳ̆ тăваççĕ,—де́нежка—кĕçĕн укçа.

Д е н н и́ ц а—çылăха кĕнĕ ангел.

Д е н ь—кун; кăнтăрла—днемъ. На дняхъ,—намĕдни—пĕр кун, пĕркунне; ц̑ĕлый день—кунĕпе; по ц̑ĕлымъ днямъ—кунĕ—кунĕпе. На друго́й день—тепĕр кун, тепĕр кунне, тепĕр кунхине, За ц̑ĕлый день—кун каçиӳ̆ен. День и ночь—кунĕ—çĕрĕпе.

Д е п а р т а́ м е н т ъ—патшалăхра мĕн пур ĕçе туса тăракан Сенат пур; вăл Сенат тĕрлĕ пайа уйăрăлаг̑, кашни пайĕ хăйне тивĕçлĕ ĕçсене туса тăраг̑; çав сенат пайне «департаментъ» теççĕ; патшалăхри ытти аслă вырăнсем те çавăн пек пайсене уйăрăлаççĕ.

Д е п е́ ш а—вырăна вăхăтра çитермелли çыру.

Д е п о́—тавар, пăшал тавăраш, тата ытти йăпаласем хуракан вырăн; пĕр ĕçпе пурăнакансем пĕр çĕре пухăнни.

Д е п у т а́ т ъ—халăх ĕçне тума халăх шанса суйласа йанă çын.

Депута́ція—халăх суйласа йанă çынсен пухăвĕ.

Де́ргать—турт; дёргать траву́—курăк *çăл.*

Дерга́чъ (птица)—карăш. Дергачъ на лугу́ свилъ гнѣздо́—Карăш çаран çине йăва çавăрнă.

Дере́вня—йал, касă, ушкăн, ошкăн (Ядр.). Однодеревéнцы—йалсем (йал—йышсем) (Ашм. син. 72). Моихъ односельча́нъ полна́ дере́вня—йалăм—йышăм йал тулли (Ашм. синт. 276).

Де́рево—йывăç. Обру́бокъ де́рева—мăклашка, (муклашка) каска, каска пуканĕ. Трескъ отъ перело́ма де́рева—(междом.) çатăрт. Деревя́нный—йывăçран тунă йапала. Деревя́нный истукан—йывăç—кĕлетке.

Держа́ть—тыт. Крестья́не де́ржать скоти́ну—Хресҫенсем выляхъ—ҫĕрлĕх тытаççĕ (усраççĕ). Держа́ва—хăват. Вилĕм хăваҫĕ (о. 451), тытса тăни (о царствѣ). Держа́вный—хăватлă (тр. 4.) Хăватлă сăмах (стр. 70). Держа́ться ра́зныхъ обря́довъ—тĕрлĕ йăласене тытса тăр. Пирĕн кил—йышсем ытлашши ăрăмлама йуратмаççĕ (Ашм. Синт. 72).

Дерза́ть—хăйулан, хăйуллă пул, хăйулă пул.

Дёрнъ—çерем (çерем касси). Доро́жки въ саду́ обложи́ли дёрномъ—Сатри çулсем хĕрине çерем касси хурса тухнă.

Де́скать—тет.

Десна́—Шăл туни. Изъ дёсенъ кровь идетъ—Шăл тунисенҫен йун тухаҫ.

Десни́ца—(ц. слав.)—сылтăм алă.

Десны́й (ц. сл.),—Сылтăм йенҫи.

Деся́тая часть—вуннăмĕш пайĕ (О. 450).

Деся́токъ—вуннă, теҫетке. Епĕ ăна (уна) виҫĕ вуннă (теҫетке) çăмарта панăҫҫĕ. Хăйара вуншарăн (теҫеткенĕн) сутаççĕ (Ашм. Синт. 135).

Деся́тскій—теҫетник, кăтавай. Туда́ деся́тнику итти не годи́тся, туда́ до́лженъ итти ста́роста—унта теҫетчике кайма йурамасҫ, старостăн кайас пулаҫ. (Ашм. Синт. 126).

Деся́тый—вуннăмĕш. Вăл хĕрринҫен вуннăмĕш çын—онъ съ кра́ю деся́тый челове́къ.

Д е́ с п о т ъ—хăй ирĕкĕпе тытса тăракан çын; ырă çын; мăн кăмăллă çын. Ис полла́ э́ти дéспота—ырă Çыннăмăр ĕмĕрĕ вăрăм пултăр. Деспоти́чный—хăйне асла хуракан çын, мăн—кăмăллă çын. Стару́шка черезчу́ръ деспоти́чна—карҫăк ытла та мăн—кăмăллă çын.

Д е с с а́ н т ъ—çара карап çинҫен шыв хĕрне кăларни; вăрçă вăхăтĕнҫе караппа вырăна çитернĕ çарăн пайĕ.

Д е с с е́ р т ъ—апат çинĕ йулашкинҫен паракан тутлă çимĕç; ун ҫухне улмасем, варенисем, ытти тутлă çимĕçсем параççĕ.

Д е с т ь бума́ги—24 листа хут.

Д е́ с я т ь—вуннă. Дéсять копéекъ—вунă пус, вăтăр пилĕк пус (Ядр. ассигнаціями), деся́тый—вуннăмĕш.

Д е т а́ л ь н ы й—йăпалана тĕпĕ—йĕрĕпе пĕлни.

Д е ф е́ к т ъ—пăсăлни, çитменни; карап çинҫе çĕмĕрĕлнĕ йăпаласене çырни.

Д е ф и ц и́ т ъ—çитменни; упыткă; быть въ доста́точномъ коли́чествѣ—çит; дово́льно—çитĕ; дово́льство—çителĕх унăн çителĕх пур—у него́ есть доста́токъ; доста́точный—çителĕхлĕ.

Д е ш е́ в ы й—йӳнĕ, хаклă мар. Дешéвле пяти́ рублéй—пилĕк тенкĕрен кайарах. Дешевѣ́ть—йӳнел. Мука́ ста́ла дешевѣть—çăнăх йӳнелме тытăнҫĕ.

Д ж и г и́ т ъ—(матур—йĕкĕт). Йулан утпа аван çӳрекен çын.

Д и в а́ н ъ—тайанса лармалли вăрăм тенкел.

Д и в и д е́ н д ъ—хăш ҫухне çынсем ертелпе суту—илӳ тăваççĕ, усламне панă укçине кура уйăраççĕ, кашнине тивнĕ усламне „дивидендъ“ теççĕ.

Д и́ в о, ди́ вный—тĕлĕнмелле, тăмаша (тамаша).

Д и́ к а я у́ т к а—кайăк кăвакал. Ди́кая у́тка живётъ около рѣки и о́зера—кайăк кăвакал çырмара, кӳлĕре пурăнаҫ.

Д и́ к і й—тискер. Дикій гусь—кайăк хур (хур кайăк). Дикій го́лубь—улатăпа.

Д и в и з і я—тĕрлĕ çара пĕрлештернĕ ушкăн.

Д и д а́ к т и к а—аҫасене йепле вĕрентессине вĕрентекен вĕрентӳ. Дида́ктикъ—аҫасене аван вĕрентекен.

Дизентéрія—йунлă вар—вити. Съ ребёнкомъ дизентерія —аҫапа йунлă вар—вити.

Дикúрій—икĕ çурталă „подсвѣчникъ“, (çурта лартмалли), унпа архіерей халăха пиллет.

Диктáнтъ—каласа çыртарни; пĕри каланине тепĕри çырса пыни; попроси́ написать письмо́—çыру çыртар; вели́ пи́сарю написáть роспи́ску о поку́пкѣ ло́шади—тийеке лаша çырăвĕ çыртар.

Дилетантúзмъ—тство—Ĕçе çийелтен вĕренкелени. Дилетáнтъ—пĕр—пĕр йапала тума йуратакан; тĕпĕ—йĕрĕпе пĕлмесĕр ĕç тума тытăнакан çын.

Динами́тъ—тар пек хыпса кайакан йапала.

Динáрій—римсен укçи. (пирĕн хисеппе $21\frac{1}{2}$ пус.)

Динáстія—ăру, йăх; пĕр йăхран тухса пĕрин хыçĕнҫен тепĕри патша пулса пыни.

Дирá, дыра—шăтăк.

Дипломáтія—йут патшалăхпа пулакан ĕçсене туса тăма хунă йĕркесем (майсем) (законсем); ҫăкăлташлă ĕçсене тума пĕлни; çынсемпе килĕштерсе пурăнма пĕлни. Дипломáтъ—йут патшалăхпа пулакан ĕçсене туса тăракан çын; ҫейе, кирек йепле ĕçе те тума пултаракан çын.

Дирéкторъ—пĕр—пĕр аслă вырăнти пуçлăх; кĕпĕрнери шкулсене пăхакан инспекторсен пуçлăхĕ.

Дúскантъ—çинçе саса. Мáльчикъ поётъ дúскантомъ—арçын аҫа çинçе сасăпа йурлаҫ.

Дúскосъ—(ц. слав.)—таса парне хумалли таса савăт.

Дитя́—аҫа, нĕҫĕк аҫа. Ты какъ дитя́—есĕ аҫа пек.

Дифтери́тъ—йерекен пыр, карланкă ҫирĕ. Въ нáшей дерéвнѣ дѣти хворáютъ дифтери́томъ—пирĕн йалта аҫасем пыр—ҫирпе асапланаççĕ.

Дисципли́на—çынсем пĕр—пĕринпе лăпкă пурăнҫăр тесе туса тăма хунă йĕркесем.

Дúчь—тискер, вĕçен кайăк ашĕ (какайĕ).

Діáволъ—шуйтан; усал; усал—тĕсел. Избáви насъ отъ діавола—Шуйтантан çăл ишре.

Д і á к о н ъ—тийакăн; çур пуп. Діáконство—діакон тивлеҫĕ (служ. 126).

Д і а л е́ к т и к ъ—тавлашма, калаçма ăста пĕлекен çын.

Д і á л о г ъ—иккĕн, йĕ нумай çынпа калаçни.

Д і е́ т а—ытлашши ĕçсе—çийес тĕлешĕнҫен сыхланни.

Д л а н ь—(цер. сл.)—ывăç тупанĕ. У мéня чéшется ладóнь—Манăн ывăç тупанĕ кеçтет.

Д л и н á—тăршă, тăршшĕ, вăрăммăшĕ. Это бревнó длинóю въ пять аршúнъ—çак пĕрененéн тăршшĕ (вăрăммăшĕ) пилĕк аршăн.

Д л и́ н н ы й—вăрăм. На дворé стоúтъ длúнный шестъ—карташĕнҫе вăрăм (шалçа) шерте тăраҫ.

Д л я—валли,—шăн; для негó—ăна валли;—ун валли; ун йатне.

Д н е в н ó й—кунхи. Солдáтамъ дáли дневнóй óтдыхъ—салтаксене *пĕр кун* канма тунă (панă).

Д н ё м ъ—кăнтăрла—Дневнóй—кăнтăрлахи.

Д н е в á т ь—кун—кунла.

Д н и—кунсем. Дни недé́ли—ерненĕн кунĕсем.

Д н о—тĕпĕ. Тĕп вырăнне кýрҫ (о. 404). Бездóнный—тĕпсĕр.

Д о—ҫĕн, таран, пат. До зáвтра—ыранҫĕн. До э́того мé́ста—çак таран. Мĕн тери (мĕн таран; хăш ҫаран)—До чегó, до какúхъ поръ. До такóй стéпени счáстливъ—çав тĕрлĕ телейлĕ. По шéю—мăй таран.

Д о б а в л я́ т ь—Хуш, ӳстер.

Д о б á в о к ъ, въ добáвокъ ещё—çитменнине тата.

Д о б и в á т ь с я—тăвас тенине ту. Онъ добивáется быть учúтелемъ—вăл вĕрентекен пуласшăн тăрăшаҫ.

Д о б р á т ь с я—çит. Доберúсь до меня́—ман пата çит.

Д о б р о т á—Аванлăх (служ. 92); ырăлăх.

Д о́ б р о е—ырă; добрыхъ и полезныхъ—ырăлăх (Служебникъ). Мы сдé́лали для васъ дóброе дé́ло—Епир сирĕншĕн ырă ĕç турăмăр.

Д о́ б р ы й, добро—ырă, ырăлăх. Добрá не увúдишь—пархатар куракмăн. Есир çапла çын куç умне ырăн курăнатăр.

Д о б ы в á т ь—туп. Мы добывáли зóлото—епир ылтăн тупкаларăмăр.

Добы́ча—тупăш. Çуртне илемлентермешкĕн тупăшне уйăрĕ (пс. 67).

Довести́—çавăтса çитер.

Дово́льный, довольно—тулли, çителĕклĕ. Я дово́льно уста́лъ—епĕ çителĕклĕ ывăннă.

Дово́льство—пурăлăх; пурăлăхпе çук çынсене салатса пĕтерҫĕ (О. 429). Пур йенҫен те *тулăх* (пурлăх) пулса, тĕрлĕ ырă ĕçрен те *пуйан* пулҫăр, тет (о. 429).

Довĕря́ть—шан. Онъ пита́етъ ко мнѣ довĕ́ріе—вăл мана шанать.

Дога́дки—сисни. Мы догада́лись—епир сисрĕмĕр.

Догля́дывать—астуса тăр. Ученики́ не доглядĕ́ли—вĕренекенсем астăвайман.

Догма́тика—тĕнĕн тĕрĕслĕхĕ (догматсем) çинҫен вĕрентни.

До́гматъ—тĕнĕн улăшăнми ҫăнлăхĕ.

Договáривать—калаçса пĕтер; договáриваться—килĕш; до́говоръ—килĕшӳ.

Догоня́ть, догна́ть—ҫупса çит, хуса çит. Я тебя́ догоню́—епĕ сана хуса çитĕп, ҫупса çитĕп.

Додава́ть—парса çитер.

Додýматься—шухăшласа çит, туп, кăлар.

Додĕ́лать—туса пĕтер.

Добродĕ́тель—ырăлăх (служ. 99).

Дождевóй червя́къ—ăман, манă, шурлҫен.

Дождь—çумăр, çăмăр (тр. 17). Турă усал çынсем çине кăмрăклă, вутлă, кӳкĕртлĕ çумăр çутараҫ. Ти́хій и поле́зный дождь—Тӳлек сиплĕхлĕ (усăлă) çумăр.

Дожи́ть—пурăнса çит.

Дожида́ть—кĕт. Я тебя́ дожида́юсь—епĕ сана кĕтетĕп.

Дожина́ть—вырса пĕтер. Мужики́ дожина́ютъ рожь—мушиксем (хура халăх) ыраш вырса пĕтереççĕ.

Дозволя́ть, дозво́лить—ирĕк пар. Çăлакан хăйне пăталама ирĕк пăнă (о. 254).

Дозна́ть, дознава́ть—пĕлсе çит.

Дозрĕ́ть—пиççе çит. (пулса çит.)

Дои́скиваться—шыраса туп.

Д о и́ т ь—су; коро́ва мно́го дои́тъ—ӗне сӗт нумай параҫ, ӗне сӗтлӗ.

Д о́ й н а я коро́ва—сӑвакан ӗне.

Д о й т и́—утса ҫит.

Д о й н и́ к ъ—(трава) апаш (курӑкӗ) корӑкӗ (Ядр. у.).

Д о к а́ з ы в а т ь—тӗрӗслӗхне кӑтарт.

Д о к а́ н ч и в а т ь—туса пӗтер.

Д о к и́ д ы в а т ь—ывӑтса ҫитер.

Д о к л а́ д ы в а т ь—купаласа пӗтер; пӗлтер.

Д о к о́ л ѣ—хӑҫанҫҫен.

Д о к у́ м е н т ъ—тӗрӗсине пӗлтерекен ҫыру.

Д о к у ч а́ т ь—йӗрӗнтер, аптӑрат, кӗлен.

Д о к ъ—карапсене йусакан (тӳрлетекен) вырӑн.

Д о л ь б и́ т ь—ҫав, шӑтар.

Д о́ л г і й—вӑрӑм. Намъ предстои́тъ до́лгій путь—пирӗн *инҫе* ҫула каймалла.

Д о л г о т е р п ѣ л и́ в ы й—нумай ҫӑтакан, вӑрах тӳсӗмлӗ.

Д о л г о т е р п ѣ́ н і е—нумай ҫӑтни, нумай тӳсни; тӳсӗмлӗх. Пурне те тӳсекен кӑмӑл.

Д о́ л г о—нумай; вӑрах. Ме́дленно—вӑраххӑн, ме́дленнѣе—вӑраххӑнтарах.

Д о л г ъ—парӑм, парӑм тӳлеме кирлӗ пулаҫ Они́ въ долгъ отпуска́ютъ—вӗсем кӗтмелле те параҫҫӗ.

Д о л ж н о́—кирлӗ.

Д о л ж е я́—вӗлле ҫӑварӗ, вӗлле хуппи; ани.

Д о л ж н о́ быть—иккен; ви́дно—пулмалла курӑнаҫ.

Д о л и́ н а—вар, айлӑм. На́ша дере́вня нахо́дится въ долинѣ—пирӗн йал айлӑмра лараҫ.

Д о л о т о́—Ийӗ, ыйе. Долото́мъ долбя́тъ дыру́—ийӗпе шӑтӑк ҫаваҫҫӗ.

Д о́ л я—пай, валӗ.

Д о м о в о́ й да́вить—вупӑр пусаҫ, улӑп пусаҫ.

Д о м о г а́ т ь с я—пултар. Домога́юсь быть пи́саремъ—тийек пуласшӑн тӑрӑшатӑп.

Домъ—пӳрт; кил—çурт. Килĕм—вутăм кил тулли—моихъ семе́йныхъ по́лонъ домъ. Они всѣмъ до́момъ (семейством) негодные—вĕсем килĕшпех усал. Родно́й домъ—тĕп-килĕ дома́шній—килти. Дома́шній оча́гъ—пӳрт тавăрашĕ.

Домышля́ть—шухăшласа çит, туп.

Дона́шивать—тăхăнса пĕтер.

Доноси́ть—каласа пĕлтер. Донеси́ кни́ги—кĕнекесене йăтса çитер.

До́нце—кĕнӗеле йывăççи, лаппи.

Допека́ть—пĕçерсе çитер.

Доплати́ть—тӳлесе пĕтер.

Доплы́ть—ишсе çит.

Дополня́ть—тултар.

Допро́съ—ыйтни.

Допуска́ть—йар; ирĕк пар; допусти́ть до экза́меновъ—экзамен пама ирĕк пар.

Доро́га—çул. Итти́ по доро́гѣ—çулпа пыр. Притти по дорогѣ—çулпа кил. Кака́я польза отъ близости желѣ́зной доро́ги—Ӗукун—çул çывăххинӗен мĕн усси пур. На доро́жку по́дчивать—çул курки ĕçтерес.

Дорого́й—хаклă. Доро́же, чѣмъ рубле́й пять—пилĕк тенкĕрен мала (хаклăрах).

Доро́же—хаклăрах, маларах.

Дорожи́ть—упра. Çырусене çав тĕрлĕ *пахаласа усрама* кам хушаӑ вара?

Дортуа́ръ—шкулсенӗе вĕренекен аӑасем, йе хĕрсем çывăракан пӳлĕм.

Досажда́ть—çилентер, кӳрентер, хурлантар.

Доса́довать—тарăх, çилен, хурлан.

Досе́лѣ—ку таран, çав таран,

Доста́ться—тив, лек. Та клѣть, гдѣ висѣлъ йереховъ кӳзовъ, должно́ бы́ть, доста́лась намъ—хай йĕрĕх кунти (пĕрни) çакăнса тăракан кĕлет пире *тивĕçлĕтӗ* (*лекнĕ пулмалла*).

Д о с к á—хăма. Полова́я доскá—урай хăми. Кла́сная доска—пăрпа (шур ӳулпа) çырмалли хăма.

Д о с к а з á т ь—каласа пĕтер.

Д о с т а в á т ь—туп. Недостàтокъ—çитменни. Достáть—кармаш; манăн унта нийпле те *кармашса* çитсе ĕçмелле пулман (О поминовеніи усоп. 8). Кармашса улма илтĕм.

Д о с т á в и т ь—вырăн çитер.

Д о с т á т о ч н о—çителĕклĕ (çителĕхлĕ), ӳилай, паѣах, пайтах Когдá напекýтъ достàточно юсмáновъ—йусмансене çителĕклĕ пĕçерсе çитерсен.

Д о с т и г á т ь—çит.

Д о с т ó й н ы й—тивĕçлĕ.

Д о с т ó и н с т в о—хисеп; (въ рáвномъ достóинствѣ бýдутъ—пур не *пĕр хисеп*, пĕр пек пулĕ (треб. 149).

Д о с т о я́ н і е—тивлет; пурлăх. Человѣкъ умирáетъ, и его достояніе остаётся въ добы́чу пресмыкáющимся, звѣрямъ и насѣкóмымъ—Етем вилсе выртаѣ те, унăн тивлеӳĕ вара çĕр— шывăн кайăк—кĕшĕк (кĕмĕк), тискер—кайăк—кĕшĕк, хурт—кăшшанкă кулли (çимĕç) пулаѣ.

Д о с т о с л á в н ы й—килшýлĕ (о. 445), килĕшýлĕ.

Д о с т о ч т и́ м о с т ь—тивĕçлĕ хисеп.

Д о с т ýп н ы й—кăмăллă (о человѣкѣ), ăнланмалли (о мысли).

Д о с ýг ъ—йерçни, Досугъ имѣть—пушан; пушанай. Унтанпа ни сан патна, ни ыттисем патне ниçтан та çыру çырса йама пушанаймастăп.

Д о с ы́ т а—тăраниӳӳен, тăрантариӳӳен.

Д о т а щ и́ т ь—йăтса çитер, илсе çитер, çĕтĕрсе çитер.

Д о т а щ и́ т ь с я—сĕтĕрĕнсе çит.

Д о т л á—тĕпĕ—йĕрĕпе. Гóродъ сгорѣлъ дотлá—Хула тĕпĕ—йĕрĕпе çунса кайнă.

Д о т р á г и в а т ь с я—сĕртĕнкеле; сĕртен.

Д о т р ó н у т ь с я—çĕртĕн.

Д о х о д и́ т ь—çит.

Д о ч ь—хĕр. Дочь ши́ла рубáшку—хĕр кĕпе çĕленĕ.

Д о е́ х а т ь—лашапа кайса çит; йуналутпа çит.

Д р а г о ц е́ н н ы й—Хаклă йышши.

Д р а з н и́ т ь—витле, виртле, вăрçтар.

Д р а́ к а—вăрçă. На ихъ дра́ку смотрѣ́ли лю́ди со стороны́—Вĕсем *тулешинне* айакран çынсем пăхса тăнă.

Д р а к о́ н ъ—калта йевĕрлĕ пысăк çунатлă çĕлен.

Д р а н ь—ҫренҫе. (Шӳ́ртсене витеççĕ).

Д р а п ъ—хулăн пасар тăли.

Д р а́ т в а—сăлала туртнă çип.

Д р а т ь—Сĕве, хăпăт, хăпарт.

Д р а́ т ь с я—вăрç, çапăç, тӳ́пелеш. Ста́ли дра́ться, схвати́вши другъ друга за́ волосы—çуçе тытăçса тӳ́пелеше пуçларĕç.

Д р а́ х в а—Хир кăрки.

Д р е б е з ж а́ т ь—çарăлтат, уçă йантрамасăр; ҫăрлатаҫ.

Д р е́ в н і й—Авалхи.

Д р е́ в о—йывăç.

Д р е м а́ долить—ыйхă пусаҫ.

Д р е м а́ т ь—ыйхăла.

Д р е с с и́ р о в а т ь—ҫунлă йапаласене тĕрлĕ вăйа, ĕçе вĕрентни.

Д р о б ь—труп; йетре, пулҫкă.

Д р о в а́—вутă, вотă (Ядр). Е́хать за дрова́ми—вутта кай. Мы е́дем въ лѣсъ по дрова̀—вăрмана вутă патне кайатпăр (Козмод.)

Д р о́ в н и—çара çуна.

Д р о в я н и́ к ъ—вутă лапасĕ.

Д р о в о с е́ к ъ—шĕкĕ.

Д р о ж а́ т ь—ҫĕтре, сиккелен.

Д р о́ ж ж и—çĕпре. Унăн çĕпри сĕвĕрĕлмест (пс. 77).

Д р о ж ь—ҫĕтрев, ҫĕтрени. Дрожа́ть—ҫĕтре, сиккелен.

Д р у г о́ й—урăх, орăх (Ядр. у.), урăххи. Одни́ другіе—пĕр—йышши—тепĕр йышши.

Д р у г ъ—тус; подру́га—тусăм. Туслă пурăнни аван—жизнь по-дру́жески хороша́.

Д р ы́ г а т ь—тапалалан. Урисемпе пĕр—ик—виç тапхăр тĕлт—тăлт! тутартҫĕ те тăпах пулҫĕ—Она́ (пти́чка) нога́ми раза́ три подры́гала и прити́хла (Ашм. 253).

Дря́блый-Духо́вная.

Дря́блый—шаннă, кăпшакланнă. Дря́блая рѣ́па—шаннă çарăк.

Дря́гать—тапкалан.

Дрянь—наҫар.

Дря́хлый—хавшаннă, хавшак. Нашъ дѣдъ дря́хлый—пирĕн асатте хавшанă.

Дуби́на—ҫукмар, ҫупмар. Свинью́ би́ли дуби́ной—сыснана ҫупмарпа хĕненĕ.

Дубня́къ—пирĕн патра (патăмăрта) йуманлăх (Ашм. синт. 57), туйăра (туйăралăх).

Дубъ—йуман, туйра (туйăра).

Дубликáть—пĕр—пĕр малтан панă хут çухалсан ун вырăнне панă хут; тавара ҫукун çул çине парсан, шанҫăклă пултăр тесе хут параççĕ, çавна «дубликатъ» теççĕ.

Дугá—пĕкĕ.

Ду́дка—шăхлиҫĕ. Чувáши игрáютъ на ду́дкѣ—ҫăвашсем шăхлиҫĕ калаççĕ.

Ду́ло—кĕпçе; пăшал кĕпçи—ду́ло ружья́.

Ду́ля (плодъ)—ăшă йенҫе у́секен улма (панулми) йевĕрлĕ çимĕç.

Ду́ма—шухăш.

Ду́мать—шухăшла; сун (Ашм. синт. 127). Хапха умĕнҫи кăвак пăр ирĕлмесен сунатрам (сунатăр—ам)?—передъ воро́тами си́ній лёдъ,—ду́маете ли онъ не растáетъ (Ашм. синт. 128); наду́мать—ăс тупас (Ашм. синт. 137). Пока не видáлъ, и не думалъ, что уви́жу, а какъ увидáлъ не могу́ разстáться—кунҫҫен курăнасса *сунмарăм*, курсан уйăраласса пĕлмерĕм.

Дуплó—хăвăл. Çак пĕрененĕн варри хăвăл (Ашм. 214).

Дурáкъ—ухмах. Глу́пый человѣ́къ—ухмах (айван) çын. Для дуракá міръ глáдокъ—ухмахшăн тĕнҫе тикĕс (пословица, (Ашм. синт. 184).

Дурь—ухмахлăх.

Дуть—вĕр (о вѣтрѣ), хĕне (о человѣкѣ).

Духо́вная трапéза—ҫуна тăрантаракан таса апат. (служ. 141).

Д у х о в н и́ к ъ—çылăх ыйтакан священник (атте, паҫăшка). Василій йатлă монах священник, (атте). Дрхо́вное жи́тельство—ĕмĕре таса пурăнни Духо́вная семина́рія —свя́щеннике кĕмелле вĕрентекен шкул.

Д у х о́ в н ы й па́стырь—ҫун кĕтуçи (паҫăшка, архіерей), пуп.

Д у х ъ—Сывлăш. Богъ Духъ Святы́й-Святой Сывлăш Турă. Міръ духо́въ—ырă--усал (Синт. 6.). Хĕрт—сурт, хĕрт-сут—Дома́шній духъ же́нскаго по́ла, покрови́тель семьи́ (Ашм. Синт. 149). Св. Сывлăш йаланах пур: халĕ те пур, малашне те пур, унăн пуçланни те çук, пĕтесси те çук. Вăл йаланах Ашшĕпе Ывăлĕпе пĕр хисепре, пĕр ҫысра тăраҫ (Окт. 376). Св. Сывлăш тăрăх пур пророксем, ырă апостолсем, ҫăн тĕншĕн асап курса вилнĕ пур святойсем мухтава тухнă (Окт. 377). Св, Сывлăш пурне те сывă усраҫ, Вăл çутăран тухакан çутă, Вăл аслă Турă, Ăна Атте Турăпа пĕрле мухтаса йурлатпăр (О. 232). Злы́е ду́хи—усал—тĕсел (Ашм. Синт.) Çул хайăрĕ—доро́жное зло́е (злые духи, обита́ющіе на доро́гахъ (Ашм. 165).

Д у э́ л ь—иккĕн мĕншĕн те пулин килĕштереймесĕр пăшалпа пĕрне пĕри неме тухни.

Д у ш а́—ҫун; отъ души—ҫунтан. Отъ всей души́—пĕтĕм ҫунтан—вартан (Служ. 10). Душа́ ушла́ въ пя́тки—манăн ҫунăм ҫĕрне вĕçнех çитрĕ.

Д у́ ш к а—(кость)—йĕтес. Мы лома́ли ду́шку—Епир йĕтес туртрăмăр.

Д уш и́ ц а (трава́)—Шăршлă курăк. Душиста—шăршлă; лайăх шăршлă çу—мvро, шăршлан—па́хнуть.

Д ю й м ъ—дюймъ; виçе;

Д ы м ъ—тĕтĕм. Изъ трубы́ дымъ идетъ—Мăрилерен тĕтĕм тухаҫ.

Д ы́ н я—тăрăхлăрах, арпус йевĕрлĕ çимĕç, тын.

Д ы р а́—шăтăк. Укçасăр манăн (ăçта) çта шăтăка кайас—и? (Ашм. 246).

Д ы ш а́ т ь—сывла, су́лле. Дыха́ніе—сывлани,—лашана сывлат—дать ло́шади о́тдыхъ, сывлаттар—обле́гчить (отъ болѣзни).

Ды́шло-Дя́телъ.

Д ы ш л о—пĕр турталă çуна—урапа, ăна икĕ лаша кӳлеççĕ.

Д ѣ в и́ ц а—çитеннĕ хĕр; дочь невѣ́ста,—хĕр; дѣ́вичiй пиръ—хĕр сăри; сосва́тать невѣ́сту—хĕр çураç. Дѣ́вочка—хĕр—аҫа.

Д ѣ́ в с т в о—хĕр—халлĕн. Тура Амăшĕ, таса Марiя хăй ĕмĕрне таса хĕр—халлĕн ирттернĕ.

Д ѣ д ъ—аслă атте, кукаçей, кукаси, маçи, маçакки, маçак. Дѣ́довскiй обы́чай—папайсен йăли (Ашм. Синт. 40).

Д ѣ́ й с т в i е—мĕн те пулин туни.

Д ѣ́ й с т в и́ т е л ь н о—ҫăнласах, ҫăнах.

Д ѣ л е́ н i е—валеçу, валаçу, тăву (Ашм. 110). Уйăрмалли, уйа́рни.

Д ѣ́ л а т ь—ту. Мĕн тăвас?—Ним тума та çук. Усал ĕç тунинҫен туманни, теççĕ—Дурно́е дѣ́ло (лу́чше) не сдѣ́лать, чѣ́мъ сдѣ́лать (Ашм. Синт. 481). Есĕ ку йăтăпа (йытăпа) мĕн тăвасшăн?—что хо́чешь ты дѣ́лать съ этой соба́кой? (т. е. на что тебѣ́ она нужна́). Есĕ ку йăтта мĕн тăвасшăн?—что хо́чешь ты сдѣ́лать съ этой соба́кою (т. е. что хо́чешь ей причини́ть (Ашм. синт. 378).

Д ѣ л и́ т ь—уйăр. Мужики́ пошли́ дѣли́ть луга́—çынсем çаран уйăрма кайнă.

Д ѣ́ л о—ĕç. Убира́ться съ дѣла́ми—ĕçсем пуçтар. Пусть не бу́детъ успѣ́ха въ начи́нѣ э́того дѣ́ла—Ĕçĕ пуçĕ кутăн пултăр.

Д ѣ л я́ н к а—касма уйăрса панă вăрман пайĕ.

Д ѣ т е́ н ы ш ъ—çурă, çавăр.

Д ѣ́ т и—аҫасем, аҫа—пăҫасем, ывăл—хĕр. Iоакимпе Анна ватăлса çитнĕ çулĕнҫе етем ывăл—хĕр пуласса ĕмĕтленмест.

Д ѣ́ т с т в о, съ дѣтства—аҫараннах. Ку капла пулни нумай—ранпа—и?—Мĕн аҫараннах—Какъ давно́ э́то сдѣ́лалось съ нимъ?—съ дѣтства.

Д ю́ ж i й—çирĕп, матур.

Д ь я ч е́ к ъ—тийеҫук.

Д я́ д я—питҫе, питҫи, кукка, тете. Пирĕн тетенĕн виçĕ ывăл

Д я́ т е л ъ—ула катка (тăкка), ула кайăк.

Е.

Ева́нгеліе-Единовѣ́рецъ.

Ев а́ н г е л і е—ырă хыпар, Турă çырăвĕ, таса кĕнеке; Евангели́стъ—Ева́нгеліе çыракан,—(Матѳей, Марк, Лука, Іоанн), Ева́нгельскій—Евангеліери, Евангелическій—евангеліе тăрăх тĕн тытатпăр тесе калакан ушкăн. (Протестанты).

Е в д о к і я—Алтатти, Ататти, Ултутти, Отатти, Утӳ́кка—(Ядр.), Алӷтук, Алӷтуç.

Е в н у х ъ—кастарнă çын. Магомет тĕнне тытса тăракан çынсем арăмĕсен хуралçи. Евну́шеникъ—пĕӷĕкĕрех хуралçă—(кастарнă).

Е в х а р и́ с т і я—тав—туса кĕл—туни, кăнтăрлахи кĕлĕре Христосăн ӳӷĕпе йунне парнене кӳни. Евхаристи́ческій—Евхаристіĕн—(кăнтăрлахи кĕллĕн).

Е г о, ея, её—унăн, уна, ăна; Ега, яга-баба—халлапри усал; усал хĕр-арăм.

Е г о́ р ъ—Йакур, Его́рьевъ день—Йакури кунĕ, Его́рьево копье́—уйра ӳсекен хĕрлĕ ӷеӷек—(гвоздика).

Е д а́—ши, йĕ; йĕ есĕ-те—неуже́ли и ты; вăл-та памĕ-ши? Еда́ (неуже́ли) и онъ не дастъ. Ѣда́—çимĕç.

Е д в а́—(чуть)—аран, кĕç, кăшт; кĕрсе кăна ĕлкĕртĕм—лишь то́лько успѣ́лъ зайти́; едва-ли? ӷăн-ши? çапла-ши?

Е д е́ м ъ—Адампа Ева пурăннă çĕр, рай.

Е д и н о д е р ж а́ в н ы й—пĕӷӷен тытса, пăхса тăракан.

Е д и н о м ы́ ш л е н н ы й—пĕр шухăшлă, пĕр канашлă, пĕр каварлă—(кампалан та пулсан). Едини́ца—пĕрре, кашни йапала, кашни виçе—(пĕр аршăн, пĕр пăт, пĕр витре, пĕр тенкĕ).

Еди́ н ы й—пĕр, пĕри; еди́нъ по еди́ному—пĕррĕн-пĕррĕн.

Е д и н о р о́ д н ы й—пĕртен-пĕр ывăл, йĕ хĕр (2-й чл. Символа вѣ́ры), пĕр тĕрлĕ, пĕр майлă.

Е д и н о в ѣ́ р е ц ъ—кампа та пулсан пĕр тĕнлĕ çын, пĕр тĕн тытакан. Единовѣ́рчество—пиллĕхлĕ ӷиркӳ—(славирсем пирĕнпе çума хутшăнни).

Единоплеме́нникъ-Елисаве́та.

Единоплеме́нникъ—пĕр йăхри, пĕр ăрури.

Единогла́сіе—пĕр сасăпа калани, йурлани; пĕр шухăш тытни, пĕр канапа килни. Единогла́сное рĕшéніе—пĕр шухăша килни. Одногла́сный—пĕр хытă каламалли сасă, паллăлă сăмах: одноголо́сный—пĕр сасăпа йурламалли йурă.

Единогла́сно—пĕрле, пĕр сасăпа, пĕр çăварпа, пĕр шухăшпа, пĕр ӳĕрепе.

Единосу́щіе—(Единосу́щность)—уйăрăлми, уйăрăлман йăпала, пĕртен пĕр.

Еди́нство—Пĕрри, Турă Пĕрри, пĕрлелĕх, пĕррелĕх.

Еже—(что́бы)—тума, тумашкăн—что́бы дĕ́лать, сдĕлать; çиме, çимешкĕн—для того́, что́бы ĕ́сть.

Ежели—(е́сли)—ехер—тусан, тусассăн—если я сдĕ́лаю.

Ежеве́шній—кашни çуркунне. Ежевре́менный—кашни вăхăтра. Ежего́дный—кашни çулти. Ежего́дникъ—кашни çул тухакан, пулакан.

Ежеви́ка—хура çырла; ежеви́чникъ—хура çырла тĕмĕ.

Ежего́дно—çуллен, çоллен, кашни çул, çуллен çул, çулсерен; на годъ—çуллăх; неурожа̀й хлĕ́ба дĕ́ло годово́е—тырă пулман пĕр çуллăх.

Ежедне́вно—куллен, кашни кун; кулленхи—ежедне́вный.

Ежеме́сячно—уйăхран уйăха, кашни уйăхра, уйăхсерен.

Ежъ—ӳĕрĕп, е́житься—хутăрлан; хытă тыт—взять въ еже́выя рукави́цы. Ежакъ и утконо́съ—кăвакал сăмсалă ӳĕрĕп—(вĕсем иллвра пурăнаççĕ), Ежева́тый—силлеç, усал; ежови́къ—кăмпа.

Еласы—(Черемышево, Козм. у.) Йеласси пасарĕ пысăк.

Екатерина—Кĕтерни, Кĕтерин, Кĕтерине, Кăтерук, Кĕтерус, Кăтта.

Екать—ӳĕре сиксе ӳкни, хăраса сикни. Екота́ть—хытă кул, кăшкăр.

Еле́й—çу, йывăç çăвĕ; елеопома́заніе—çупа сĕрни (çамкана); еле́йный—çулă; кăмăллă.

Елеосвяще́ніе—ӳирлĕ çыннăн кĕл-туса ăна çу сĕрни.

Елисаве́та—Лисок, Йелиса, Лиса, Лисахви, Лисук, Елӳкса.

Е л к а—(ель)—ҫӑрӑш, ҫӑршӑ, тӗрлӗ йапалапа аҫасем валли илемлӗлетнӗ ҫӑрӑш. Ело́вый—ҫӑрӑшран тунӑ йапала.

Е ло́ в о ч к а—сурӑх тирӗнҫен тунӑ кӗрӗк. Ело́викъ—ҫӑршӑн ҫамрӑк икелӗ. Ело́викъ—ҫӑрӑш вӑрманӗнҫе ӳсекен кӑмпа; ельни́къ—ҫӑрӑш вӑрманӗ, ҫӑршӑлӑх.

Е миліа́нъ—Йемилен, Йемелйен.

Е но́ тъ—упа манерлӗ йенлӗк, тискер кайӑк, унӑн тирӗ хаклӑ.—Енотъ Америкара пурӑнаҫ. Ено́ха—йӑваш, ухмахрах ҫын.

Е па́ р хі я—Архіерей аллинҫи ҫиркӳсем. Епархіа́льное учи́лище—пуп—тавӑраш хӗрӗсем вӗренекен шкул.

Е п а р хі а́ л к а—епархіальный шкулта вӗренекен хӗр аҫа.

Е п и с к о пъ—архіерей, пупсен пуҫлӑхӗ, ерхелей.

Е п и с к о́ пі я—архіерей пӑхса тӑракан ҫӗр.

Е п и т р а х и́ л ь—священниксен мӑйран ума ҫакакан тумтир.

Е р е сь—тӗн ҫинҫен йӑнӑш вӗрентни, суйа вӗрентни.

Е р е т и́ къ—суйа вӗрентекен, йӑнӑш вӗрентекен.

Е р е сена ча́ л ьни къ—суйа вӗрентме пуҫлакан; еретичество—суйа вӗрентни. Ерзать—ларнӑ ҫух кутпа шукала; ёрзать—шу, упален; ултавпа, ҫейепе ҫынран йапала шырани, илесшӗн пулни. Ерву́нчикъ—пӗҫӗкҫӗ аҫа—(упаленме пуҫлани).

Е рмо́ л к а—еврейсен ҫӗлӗк айӗнҫен тӑхӑнмалли пӗҫӗк ҫӗлӗк,—тӳпетей.

Е ро́ ш и т ь—ҫӳҫе тӑратса йар, вирелле ту; ҫӳҫе пӑтрат—(Уф. г.), аркат—(ҫуҫ, ҫил).

Е р ш ъ—кӑртат, кӑрӑш, лампӑ трупине тасатмалли—(шӑртран тунӑ йапала); ершъ—усал, ҫиллес, канӑҫсӑр ҫын; ерши по тѣ́лу вста́ли—ҫӳҫенни; ершить гво́зди—пӑтала, шӑлла.

Е са у́ л ъ—хусахсен пӗҫӗкҫӗрех пуҫлӑхӗ.

Е сли—сӑн (частичка)—е́сли дать—парсассӑн, е́сли я возьму́—илсен, илсессӗн.

Е с т е ств о́—тӗнҫери пур йапала, пур, пурри; сӑн, Турӑ сӑнӗ, етем сӑнӗ. Естествозна́ніе—Турӑ пултарнӑ йапаласем

çинҫен вĕрентни, (пĕлни); э́то есте́ственно—кунтан тĕлĕнес çук; есте́ственно—паллă.

Е с т ь—пур, сасă паллă йаҫĕ—(вырӑсла), шыв çинҫе çӳренĕ ҫух ĕç хатĕрне пĕлтерни, хатĕр тийес вырӑнне „есть“ теççĕ (пӑрахут çинҫе).

Е х и́ д н а—пит ҫейе, усал, сăхса вĕлерекен пысăк çĕлен.

Е х и́ д н ы й—çĕлен пек усал çын, ăнман çын, хайар, ҫейе çын. Ехи́дничать—усал ту. Ехнуть—малалла турт, шутар.

Е щ ё—тата, халĕ, ха; не успе́лъ ещё—ĕлкĕреймерĕм-ха; онъ ещё не пришёлъ—вăл килмен халĕ. Кому́ ещё дать—тата кама парас?

Е ф и м ъ—Йеххем, Йехвин.

Е ф и м о́ н ы—типĕрехи каçхи кĕлĕ; „пирĕнпе Турă“.

Е ф р е́ й т о р ъ—унтер офицертан кĕçĕнтĕрех ҫин.

Е ф р е м ъ—Йехрем, Йехрим.

Ж.

Ж а́ б а—шапа, ныр ҫирĕ.

Ж а́ б р а—пуллăн ăшне илнĕ шыва кăлармалли çăварĕ, сăххи—(Козмод. у.)

Ж а́ в о р о н о к ъ—Тăри, тăрри; жа́воронить—çӳле çĕкленсе пĕр çĕрте вĕçсе тăр.

Ж а́ д н ы й—Сăхă, ĕмĕтсĕр, пилсĕр, тăранма пĕлмен çын, жа́дничать—ĕмĕтсĕрлен.

Ж а́ ж д а—ĕçес килни, ытла тăвас килни, вĕренес килни.

Ж а́ ж д у щ і й—çунакан, ĕçесшĕн çупаҫ—жа́ждетъ.

Ж а к е́ т ъ—хĕр-арăмăн çийелтен тăхăнмалли кĕске тумтирĕ.

Ж а́ л о—сăнă, çĕлен сăнни—жа́ло змĕи́; сăнă—копьё; жа́лить—сăх, çĕлен сăхаҫ—змĕя́ жа́литъ.

Ж а́ л о б а—макăрса калани, айăпа кăтартса çырса панă хут (проше́ніе).

Ж а́ л о б н ы й—йĕрес пек, хуйхăлă, салху.

Жа́лованье—шалу, шалунай, кама та пулсан мĕн те пулсан пани, патша сана çĕр параѓ—государь жа́луетъ тебѣ зе́млю; жа́луйте къ намъ—пирĕн пата пырăр.

Жаль—жа́лко—шел, хĕрхенмелле, шеремет.

Жале́ть—хĕрхен, шелле; быть въ жали—хуйхăлă çӳре; ходи́ть въ жали—хуйхăпа «хура тумтир» тăхăнса çӳре.

Жандармъ—шантар.

Жаръ, жаркій, жара—вĕри, хĕрӳ, кăвар, пĕçертсе пăрахни—въ жару́.

Жа́рить—Ăшала, пĕçер, хĕне, вĕт—(пушăпа), хĕрт-пушăпа; тимĕр хĕрт-кали́ желѣзо, жарко́е—шарик, улма шарикĕ, (Курм. у.), ăшаланă улма (паранкă).

Жать—выр, хĕстер, ѓăмăрта (хĕскĕѓĕ, ѓăмăр, çурла).

Жгу́чій—пĕçерекен, жгу́чая крапи́ва—вĕлтĕрен вĕтет, вĕтелекен.

Ждать—кĕтсе тăр.

Же—ах, ех (частица усиленья)—ху-самъ, хăвах—ты же самъ, ты самъ-же, халех—теперь-же.

Жева́ть—ѓăмла, кавле, калле—(Козм. у.), жева́ка—ѓăмлакан, жева́ніе—ѓăмлани, жева́чка—ѓăмлак; жва́чка—выльăх çимине ăшĕнѓен кăларса ѓăмлани.

Жезлъ, палка—туйа, патак, архіерей патакки.

Жела́ніе се́рдца—ĕмĕтленни, ĕмĕтленнĕ ĕмĕт.

Жела́ть—сун, ырă сун—жела́ть добра́, кĕтсе тăратăп—жела́ю знать—пĕлес тетĕп, пĕлес килет.

Жёлобъ -вăлак, валак, шывлăх, (Уф. г.)

Желто́къ—çăмарта хĕрли, сарри.

Желту́ха—сар ѓир.

Же́лтый—сарă, сап—сарă; жёлтый домъ—ухмаха йернĕ çынсем пурăнакан çурт, желтова́тый—сарăрах, кăшт сарă.

Желте́ть—сарăх, желти́ть—сарат.

Желу́докъ—хырăм, хырăмлăх, çăрхи.

Же́лудь—йĕкел, икел—(йуман).

Желчь—ват, ват шывĕ, жёлчный—усал çын, ăнман çын.

Желѣзо—тимĕр, желѣзный—тимĕртен тунă йапала; желѣзная доро́га—ѓукун çул; сиво-желѣзная—тимĕр-кăвак

лаша; женя́къ—тимĕр тийенĕ кимĕ; желѣзня́къ—тимĕр пăхăрĕ—(руда́).

Же́мчугъ—ахах, акак, жемчу́жныя бу́сы—ахах шăрçи.

Жена́—арăм, жена́ ста́ршаго бра́та—инке, жена́ мла́дшаго бра́та—кин; до́кторша—тухтăр арăмĕ, купчиха—хуçа арăмĕ.

Жена́тый—авланнă çын, аланнă.

Жени́ться—авлан, жени́ть—авлантар.

Жени́хъ—каҫҫă. Каҫҫа кай, каҫҫа тух—выходить за—мужъ.

Же́нщина—хĕр-арăм.

Же́рдь—шуҫă, вĕрлĕк, шерте, же́рдить—карта тыт.

Жеребе́нокъ—ҫыха, йупах ҫыха.

Жеребе́цъ—ăйăр, ыйрă, жере́бчикъ—çамрăк ăйăр.

Жереби́ться—хăмла, хăнăла.

Же́рновъ—арман ҫулĕ.

Же́ртва—парне; ахалъ пани, безкро́вная же́ртва—йунсăр-парне, пĕр айăпсăр вилни; вилнисене хыв—принеси́ мĕртвымъ же́ртву; же́ртвище—кĕлеткесене пуççапакан вырăн; же́ртвенникъ—парне вырăнĕ.

Жестикуля́ція—мĕн калаçассине алăсемпе кăтартса калани.

Же́сткій—хытă, çирĕп.

Жесто́кій—усал, хытă ҫĕрелĕ, шеллемен çын, хытă кăмăллă

Жестъ—алăпа кăтартса калаçни.

Жесть—шăвăç, калай, шоç.

Жестяно́й—шăвăçран тунă йапала.

Жечь—çунтар, заже́чь—çут, подже́чь—тивертсе йар, вут тĕрт.

Живи́ть—ҫĕрт, ожить, воскре́снуть, вы́здоровѣть, исцѣлиться—ҫĕрĕл.

Живо—ҫас, хăвăрт, тухăм, самантра.

Животворя́щій—ҫĕрĕлĕх паракан, тăвакан.

Живо́й—ҫĕрĕ, çăмăллăн çӳрекен.

Живо́тъ—вар, хырăм, пурăнăç.

Живо́тный—ҫунлă йапала, животы́—килти выльăх—ҫĕрлĕх.

Жи́дкій—шĕвĕ, шӳ, сайра, авăнакан йапала.

Ж и д ъ—еврей çынни.
Ж и з н о д а́ в е ц ъ—ҫӗрӗлӗх паракан.
Ж и з н ь—пурӑнӑç, кун—çул, ӗмӗр.
Ж и́ л к а—йун тымарри, суха́я жи́лка—шӑнӑр.
Ж и л е́ т ъ—шелетке, шилетка.
Ж и л е́ ц ъ—пурӑнакан, хӑватерте пурӑнакан.
Ж и л ь е́—пурӑнакан пӳрт, çурт.
Ж и́ м о л о с т ь—(расте́ніе)—кӑпҫанкӑ, кӑпҫа йывӑççи.
Ж и́ р н ы й—мӑнтӑр, самӑр, çуллӑ, çулӑ.
Ж и р ъ—çу, пулӑ çӑвӗ—ры́бій жиръ.
Ж и р а́ ф ъ—икӗ ҫӗрнелӗ, вӑрӑм мӑйлӑ, алла вӗренмен выльӑх.
Ж и р е́ т ь—мӑнтӑрлан, самӑрлан.
Ж и́ т о—тырӑ, тырӑ-пулӑ, жи́тница—(амба́ръ)—кӗлег.
Ж и т ь—пурӑн. Пурӑнмалӑх çук—не́чѣмъ жить; хӑм пурӑнмалӑх çитӗ—на мой вѣкъ бу́детъ.
Ж и т ь е́—пурӑнӑç. Унӑн пурӑнӑçне каласа кӑтарт—разскажи́ его́ житьё.
Ж м у́ р и т ь—куç хӗс, жму́рки—суккӑр, такалла выльани.
Ж н е ц ъ—выракан, тырӑ выракан, жни́ца—выракан хӗр-арӑм.
Ж н и́ в о—хӑмӑл, хомӑл, жнитво́—тырӑ вырнӑ вӑхӑт.
Ж о м ъ—мӑйӑр катмалли хӗскӗҫӗ, çу пусарса кӑлармалли ӑстан; хӗстерни, çыртни, ҫӑмартани.
Ж р а т ь—çи, кӳп, нумай çи, тӑрӑннине пӗлмесӗр çи.
Ж р е́ б і й—шӑпа, шӑпа сиктер, шӑпа йар—мета́ть жре́бій; телей; пуçа çырни, Турӑ çырни.
Ж р е́ ц ъ—парне кӳрекен—(кӗлеткесене пуççапакансенӗн), ҫӳк пуçӗ, жри́тель—йунсӑр парне кӳрекен священник.
Ж у ж ж а́ т ь—сӗрле, нӑрӑлтат; жужжала—нӑрӑлтатакан.
Ж у к ъ—нӑрӑ, жу́чка—пӗҫӗкçӗ хура йӑтӑ йаҫӗ; жуклёнокъ—пӗҫӗкçӗ аҫа.
Ж у р а́ в л ь—тӑрна, тӗрне, са́мка журавля́—ама—тӑрна, саме́цъ—аça—тӑрна; жура́вль—пусӑ тараси.
Ж у р а в л и́ н ы й горо́хъ—тӑрна пӑрçи.
Ж у р и́ т ь—вӑрç, йатла.
Ж у р н а́ л ъ—кӗнекеле каçит, вӗренекен аҫасем мӗнле вӗреннине, пурӑнни çинҫен çырмалли кӗнеке.
Ж у р н а л и́ с т ъ—журнал çыракан.

Журча́ть—шыв шăнкăртатни; шăнкартатса шыв йухаҫ—ручеёкъ журчи́тъ.

З.

Заба́ва—шут-туни, йăпат; култар; выльат; заба́вный—култаракан, шут тăвакан.

Забве́ніе—манăç. Вăрăм манăça йулмалла пулнă; забве́нный—маннă, асра тытманн; незабве́нный—манман, ас-тăвакан.

Забере́менѣть—йывăрлан; йывăр çын пул (çи йулни).

Забива́ть—çапса кӳрт.

Забира́ть—шалалла илсе пыр, писе хур (шалу, тавар); тыткăна ил.

Заблаговре́менный—кирлине малтан хатĕрлесе хур, вăхăта хатĕрле; заблаговре́менно — вăхăтра, кирлĕ вăхăтра.

Заблагоразсу́дить—ырă, аван тесе хисепле.

Забле́кнуть—тĕсрен ӳк, сарăх, сарал.

Заблестѣ́ть—йăлтăртат. Ҫиркӳ тăрринҫе хĕрес йăлтăртатаҫ.

Заблужда́ть—йанăштар, аташтар; йăнăш шухăшла. Заблу́дшій — çултан аташакан; пурăнăç йĕркинҫен тухакан. Заблужда́ющій — йăнăшакан, аташакан.

Заболта́ться—ытлашши калаç. Есĕ ытлашши (кирлĕ мара) каласа пуçларăн. Ытлашши каласса (нумай каласса) вăхăта иртертĕн.

Заболѣ́ть—ҫирле пуçла, больно́й—ҫирлĕ; забо́льчивый—ҫирлешке.

Забора́нивать—акнине сӳре; сӳре пуçла, сӳресе тикĕсле.

Забо́ръ—хӳме, сапур. Кивсен илни, лавкаран укçасăр (кĕтесле) ил, ĕç хакне малтан илни.

З а б о́ т а—тăрăшни; хуйхăртни; шухăшлани (ĕç çинҫен). Забо́тливый—тăрăшакан, хуйхăракан, шухăшлакан.

З а б о́ т и т ь с я—тăрăш, хуйхăрт, куйлан (куҫҫан).

З а б р а к о в а́ т ь—пăрахăçа кăлар. Забракóванный пăрахăçа тухнă; йурăхран тухнă.

З а б р е с т и́—аташса кĕр.

З а б р о́ с и т ь—пăрах, ывăтса йар; забро́сить ша́пку на кры́шу избы́—çĕлĕке пӳрт тăрне пăрах. Садъ забро́шенъ—йывăç пахҫи пăрахăçа тухнă.

З а б р ы́ з г а т ь—сирпĕт.

З а б ы́ т ь—ман, асран йар; манас çук—нельзя́ забы́ть. Забы́вчивый—ăнсăр, манакан, ҫас манакан. Забыва́ть—ман. Епе́ мĕн каласса мантăм; епĕ вăл усал тунине мантăм. Забыва́ться—хăна ху ман, ху мĕн тунине пĕлменни. Забыва́ющій—манакан.

З а б ѣ г а́ т ь—пынă ҫух кĕркелесе тух. Умне ҫупса тух.

З а б е́ г а́ т ь—васкаса ҫупкала.

З а б ѣ л и́ т ь—шурат. Йашкана йурма йур. Ҫей çине сĕт йар.

З а в ‘а л и́ т ь—айала ту, йапала айне ту; завали́ть рабо́той—нумай ĕç пар; завали́ло грудь—сывлăш çавăрай—манни; завалили́сь спа́ть—çывăрма выртрĕç.

З а в а р и́ т ь—пĕçер, пĕçере пуçла; пĕçерме йар. Ҫейнике (пĕçерме) ҫей йар; заварить ка́шу—пăтă пĕçер; çынна кансĕр ĕç ту.

З а в е́ р ‘т ы в а т ь—ҫĕрке, пĕтĕр. Завёртывать въ плато́къ—тут-тăрпа ҫĕрке; завёртка—шурна пайавĕ.

З а в е с т и́—çавăтса кĕр. Завести разгово́ръ—сăмах пуçла; завести часы́—сехет йар.

З а в и в а́ т ь—сивĕтле, пĕтĕр. Çӳç сивĕтле—завива́й во́лосы.

З а в и́ д о в а т ь—ăмсан, хапсăн; зави́дный—лайăх йапала.

З а в и́ н ч и в а т ь—пăрса кӳрт; винтла.

З а в и р а́ ‘т ь с я—ытла суйеçтер.

З а в и́ с т л и в ы й—ăмсанакан; хапсăнакан.

З а́ в и с т ь—ăмсанни, хапсăнни.

Зави́сѣть—çын ирĕкĕнҫе тăр.
Зави́ться—авкалан, йавкалан, йавăн, пĕтĕрĕн.
Завладе́ть—йышăн, туртса илсе йышăн.
Заво́дъ—савăт; ерек савăҫĕ—винный заво́дъ.
Завоева́ть—вăрçăпа туртса ил; вăрçă пуçла; çапăçа пуçла.
Заводи́ть—туйан; çавăтса кĕр, йертсе кĕр. Лашана çавăтса кĕр. Çынна йертсе кĕр.
Заворачивать—çавăрма пуçла, çавăра пуçла.
За́втра—ыран. Ыран вилессине пайан пĕлнĕ пулсан пĕр ĕç те ĕçлемĕттĕм. По́слѣ за́втра—ырантан тепĕр кунне.
За́втракъ—вырăсла апат (Оренб. губ.) Вырăсла апат вăхăтĕнҫе килтен тухрăмăр.
Завѣ́дывать—пăхса, тикшĕрсе тăр. (Оренб. губ.); сыхласа тар.
Завѣ́са—Ҫаршав.
Завѣ́тъ—сăмах, канаш, килĕшӳ. Завѣща́ть—хуш. Завѣща́ніе—вилсен мĕн тума хушни.
Завяда́ть—шан. Шăрăхра купăста шанаҫ. (Оренб.)
Завяза́ть—çых. Хутаççа çых—завяжи́ мѣшо́къ. Завяжи у́зелъ—тĕвĕле.
Завя́зка—çыхă; завязка—ĕç пуçланни.
Завя́знуть—пут, кĕлер.
Завя́зывать—ҫĕркесе çых, пĕрсе çых, тĕвĕле.
Завя́нуть—шан; завя́нуть здоро́вьемъ—сымарлан.
Зага́дка—тупмалла йумах. Пăлаштарнă ĕç—зага́дочное де́ло. Зага́дчикъ—тупмалли йумах йаракан.
Зага́ръ—хĕвелпе пиçни, çуна пуçлани, ĕç пуçланни.
Загла́дить вину́—айăпа тӳрлет.
Загиба́ть—ав., ава пуçла; загиба́ть цѣ́ну—хаклă ыйт.
Загла́віе—пуçламăш; кĕнеке пуçламăшĕ—загла́віе книги.
Загла́живать—йакат; айăпа тӳрлет.
Загла́зный—куç хыçĕнҫе, кут хыçĕнҫе (Оренб. у).
Заглуша́ть—заглуша́ть самова́ръ—самовар хупла; заглушить хлѣ́бное расте́ніе—тырра курăк пусна́, заглуша́ть крикомъ—кăшкăрса хăлхана хупла. Заглуша́ть у́гли—кăмăрăк сӳнтер.

З а г н а́ т ь—хăваласа кӳрт, загна́ть ло́шадь—лашана ывăнтар; ĕçпе аптăрат.

З а г о в а́ р и в а т ь—каласа пуçла, загова́ривать кровь—йунҫĕлхе вĕр (тимĕр ҫĕлхе, çĕлен ҫĕлхе).

З а г о в л я́ т ь с я—типпе кĕр.

За́ г о в о р ъ—усал канаш. Загово́ръ—вĕрни, ҫĕлхе пĕлни (зна́ніе загово́ра).

З а г о р о д и́ т ь—пӳл, картала; загороди́ться—пӳлĕн; за́городь карта, укалҫа, хӳме.

З а г о р Е́ т ь—çунма пуçла.

З а г о т о в л я́ т ь—хатĕрлесе хур.

З а г р е б а́ т ь—хырса пух. Загреба́ть печь—кăвар кăлар; загреба́ть—çыннăнне ху патна турт; загрести́ весло́мъ—ишкепе ише пуçла.

З а г р е м Е́ т ь—кĕмсĕртеме пуçла. Загрем Е́лъ громъ—аслати аватнă.

З а г р о́ б н ы й—леш тĕнҫери, ҫăн çĕрти.

З а г р я з н и́ т ь—варла, ныльҫăкла; çынна сăмахла.

З а г у б и́ т ь—пĕтер хупла, вĕлер.

З а д а в и́ т ь—пусар, тапта; лашапа ташта—задавить при Ĕздĕ на ло́шади; пуса вĕлер.

З а д а р и́ т ь—парне парса ху йенне çавăр; ытла нумай парне пар.

З а д а́ т ь—пар. За́дали рабо́ту—ĕç панă. Я тебЕ́ зада́мъ—епĕ сана парăп (хĕнĕп). Зада́ть вопро́съ—ыйт.

З а д в и́ ж к а—питĕркĕҫĕ (Оренб. и Буинск.) Питĕркĕç.

З а д е́ р ж и в а т ь—тытса ҫар, ҫарса, тытса йул.

З а д о л ж а́ т ь—парăма кĕр.

З а д о́ р ъ—хирĕçни, çиленни.

З а д р е м а́ т ь—ăйăха кай.

З а д у в а́ т ь—вĕрсе сӳнтер.

З а д у́ м а т ь—шухăшласа ил, шухăш тыт, шухăшла пуçла.

З а д у ш и́ т ь—пу, пăв; пуса пăрах; задуши́—пуса вĕлер.

З а д у ш е́ в н ы й—ҫун савни.

За́ д ъ, задо́къ, зады́—хыç. Задо́къ—хыç; çуна хыçĕ—задокъ сане́й; задокъ бара́нины—така кайри ике́ пĕççи.

Зады́—карта хыҫĕ, анкарти хыҫĕ; кĕнекерен ĕлĕк вĕренни.

Задыми́ть—тĕтĕм кăлар.

Задыха́ться—сывлăш илейменни, сывлăш ҫавăрайманни.

Задѣ́лывать—питĕр, тӳрлет, ĕҫ пуҫла.

Задѣ́ть—ҫаклат, ҫынна ҫилентер. Задѣ́ли за пень—тунката-на ҫаклатнă; задѣ́ли крючĕкъ—ҫекле ҫаклатнă. Задѣ́ли за живо́е—ҫынна ҫилентернĕ.

Заеди́но—пĕрле.

Зае́мъ—кивҫен илни, парăм.

Зажа́рить—ăшала.

Зажа́ть—ҫăвара хуплани, хĕстер, выра пуҫла (зажина́ть), вырса ӳкҫа туп.

Зажже́чь—ҫунтар, вут хыштар, вут тиверт, ҫут. Зажечь ла́мпу—лампă ҫут.

Зажива́ть—тӳрлет, сурана тӳрлет, пурăна пуҫла, ҫурт тыта пуҫла. Парăма ĕҫлесе тат. Зажи́ться—вăрах пурăн. Зажи́точный—иркен (ҫителеклĕ) пурăнакан.

Зажирѣ́ть—мăнтăрлан.

Зажму́рить—куҫ хĕс, куҫна хуп.

Зажо́ра—сĕлтĕ (Оренб. у); ирĕлекен йӳр (лупашкара); зажира́ть—суха тарăн илни.

Зазвенѣ́ть—йанăра, ҭăнкăртата (Оренб. у.) пуҫла; шăнкăрав йанăраҫ—колоко́льчикъ звени́тъ; стекло́ звени́тъ—кĕленҭе ҭăнкăртатаҫ.

Зазелени́ть—си́мĕсле, симĕс сăрпа сăрла; трава́ зазеленѣ́ла—курăк йешĕле пуҫларĕ.

Зазимова́ть—хĕл иртер, хĕл каҫ. Зази́мки—кĕрхи сивĕ, кĕрхи йӳр; кĕрхи йӳн виҫĕ куна та пымаҫ; первозимо́е—ҫуна ҫуле́ ӳкни; хĕл пуҫланни.

Зазна́ться—мăн-кăмăллан.

Зазно́бить—шăнт, тăм илтер. Зазно́бить у́ши — хăлха-сене тăн илтер; зазно́битъ—влюби́ть въ себя́—варлалантар (йӳраттар), зазно́бушка—варлă ҫынна савни.

Зазу́бривать—тăлла. Зазу́бривать серпъ—çурла тăлла; çĕçе шăлланнă—ножъ зазу́брился; зазубри́ть уро́ки вĕренме панине сăиахран сăмаха вĕренсе хур.

Зайгривать—выльа пуçла, шайара пуçла; игра́ть пӗ́сни—йурла пуçла; купăс выльа пуçла, ытлашши выльа.

Зайка—тытăнкăлă калаçакан. Зайка́ться—тытăнкăлă калаç.

Зайндивӗ́ть—пасар. Зимо́й надъ две́рью зайндеваетъ—хĕлле алăк тĕлĕнӳе йатарса тăраѓ; иней—пас тытни.

Зайдти́—кĕр, умне тух, хыçĕнӳен пырса ӳк; айкине тух; заходи́ть—йапала хыçне пытан, пул, тăр; со́лнце захо́дитъ—хĕвел анаѓ; зайдти въ во́ду—шыва кĕр; заходи́ться—хытă урлă пирлĕ çӳре пуçла; расходи́ться—хытă вăрçа пуçла.

Заказа́ть—тума хуш. Я заказа́лъ телӗ́гу—епĕ урапа тума хушрăм; зака́зано ходи́ть—çӳреме хушнă; зака́зано не́ ходить—çӳреме хушман. Зака́зъ—тума хушнă йапала; зака́зчикъ—тума хушакан.

Зака́иваться—ӳкĕн; тумасса сăмах пар. Зака́йщикъ—сăмах паракан, ӳкĕнекен.

Закала́ть—пус; така пусса çирĕмĕр — заколо́въ барана ӗ́ли мы.

За́каливать—шиç, хĕрт Закали́ть—въ рабо́тӗ ĕçе шиç. Закали́ть желӗ́зо—тимĕре хĕрт; зака́лый хлӗ́бъ, хăйра тĕплĕ çăкăр. Зака́лъ ко́жи—тир хуçăлмалла хытни. Зака́лка ста́ли—хурçа хытарни.

Зака́нчивать—пĕтер, туса пĕтер.

Зака́пывать—çĕр айне ту (ӳавса), алтнă шăтăка тăпрапа хупла.

Зака́тъ—хĕвел анăç; на зака́тӗ лӗ́тъ—пурăнăçăн йулашки кунĕсенӳе.

Заӳка́тываться—ан, йăвана пуçла; отъ смӗ́ха зака́тывается—йăванса кайса кулаѓ.

Заква́сить—йӳçĕт.

Заква́ска—кĕвелĕк. Въ э́той шко́лӗ плоха́я заква́ска—ку шкул аӳасене наӳар йенне çавăраѓ.

Зами́нуть—ывăт, пăрах. См. забро́сить.

Закипа́ть-Закопти́ть.

Закипа́ть—вĕрете пуçла. Самова́ръ закипа́етъ—сăмавар вĕре пуçларĕ. Дѣ́ло закипѣ́ло—ĕç хĕрӳ ĕçлене пуçланă; онъ закипѣ́лъ се́рдцемъ—вăл ытла çиленнĕ.

Закиса́ть—йӳçе пуçла.

Закла́дъ—саклат, йăпала парса кивçен илни. Би́лись объ закла́дъ—вĕсем укçа хурса тупăшнă (тавлашнă).

Заклѐ́ивать—çилемне çыпăçтар, çыпăçтарса хупла.

Заклеймѝ́ть—паллă (клейме) çап. Заклеймѝ́ть человѣ́ка—çынна усала хур.

Заклина́ніе—отъ змѣ́й—çĕлен ҫĕлхи вĕрни. Заклина́ть духо́въ—призыва́ть—усала ҫĕн.

Заклина́тельница—ҫĕлхе пĕлекен хĕр-арăм.

Заклѝ́нивать—савăл çап. Çăка савăл çап—обма́нывай.

Заключа́ть—въ э́томъ—çавăнта тыт, питĕр. Въ э́той кни́гѣ заключа́ется учѐніе о Бо́гѣ Турă çинҫен вĕрентни çак кĕнекере; заключа́ть сою́зъ—пĕрлеш, пĕр канаша кил.

Зако́вывать—тимĕрле пуçла, тимĕр ĕçлеме пуçла. Лаша таканла—закова́ть ло́шадь.

Заколачивать—çапса кӳрт. Заколачивать колъ—шалҫа çапса кӳрт. Заколоти́ть до́ смерти—вĕлереҫҫен хĕне. Заколо́ченный домъ—ҫуреҫе алăкĕсене çапса хунă пӳрт.

Заколдо́вывать—пуç çавăр, пăç.

Заколо́ть—пус, ҫиксе вĕлер, йĕпле, ҫике пуçла.

Законода́тель—закон (сакун) паракан.

Законопа́чивать—мăкла, питĕр.

Законополо́жникъ—закон (сакун) паракан (кăларакан).

Зако́нчить—пĕтер. Дока́нчивать—йулашкине пĕтер.

Зако́нъ—сакун, йĕрке. Турă еврейсене Синай тăвĕ çинҫе сакун панă. Унăн ĕçĕ сакуна кĕмест; приня́ть зако́нъ—менҫет (венҫет) ту.

Закопа́ть—çĕр айне ҫавса пытар.

Закопти́ть—тĕтĕм пустар, хăрăмла.

Закоренѣлый—тымар йанă. Закоренѣлый воръ—вĕренçе çитнĕ вăрă.

Закоснѣлый—усал кăмăллă çын. Закостенѣлый—шăмă пек хытни; рýки закостенѣли—алăсем кýтсе шăнҫĕç.

Закоýлокъ—çын çýремен çĕр, урам; выран; тĕттĕм урам тёмный переýлокъ.

Закрáдываться—вăрттăн пыр.

Закрáина—хĕрри.

Закрáшивать—сăрласа хупла.

Закричáть—кăшкăрса йар, кăшкăрса макăр, кăшкăрса йурла; закричѝ мàльчика—аҫана ҫĕн. Закричáлся ребёнокъ—аҫа макăрса каçса кайнă.

Закрóйщикъ—тумтир касакан, кĕпе—йĕм касакан.

Зáкромъ—пул, пурă.

Закруглúть—çавăркалат, ҫăмăрлат.

Закрýчивать—пĕтĕре пуçла, хиврелет (çипе), йав; закрутѝ лóшади хвостъ—лаша хýрине тýке; вихрь закрутúлъ осéнній листъ—кĕрхи çулçăсене çавăра çил çавăра пуçланă.

Закручúниться—хуйхăра пуçла.

Закрыть, закрывáть—хуп; вит; закрыться, закрывáться—хупăн; витĕн.

Закупáть—сутăн илсе пуçтар.

Закупóривать—питĕр, хупла; пăккине ҫик, пăкăла.

Закýривать—ҫĕлĕм тиверт, пýрте тĕтĕм тултар (ҫĕлĕм тĕтĕмĕ); дорóга закýрила—шăман тăлса кайа пуçларĕ

Закýсывать—çикеле, çырткала, çырт; волкъ закусáлъ собáку дó смерти—кашкăр йытта вĕлереҫҫен çырнă.

Закусúлъ языкъ—ҫĕнми пулҫĕ.

Закýтывать—ҫĕрке, хупла; вит.

Зáла—пысăк таса пýлĕм.

Залáвокъ—ҫарăк—çăпалапа, савăт—сапа хумалли сак.

Залегáть—вăрахлăха вырт, хыçне пытанса вырт. Носъ залёгъ—сăмса питĕрĕпҫĕ; дорóга залеглá—çулла çýреми пулҫĕç. Замѣшáлось—вăрах выртнă.

Заледенѣть—пăрлан; ру́ки заледенѣ́ли — алăсем шăннă; ледъ—пăр; пăр сăмси (çур-çĕр йенĕ) сĕверъ.

Зале́живаться—вăрах вырт.

Залета́ть—вĕçсе кĕр; вĕçкеле пуçла.

Залива́ть—шывпа сапса сӳтнер; шăратса тултар; шăратса çышăçтар. Заливáться (пла́кать)—ĕсĕклесе йĕр. Заливны́е луга́—шыв илнĕ çаран; залился́ слеза́ми—куççулпе макăра (йере) пусларĕ.

Зало́гъ—салук; шанҫăклăха хунă укçа йе урăх йăпала; авалтан акман çĕр.

Залуча́ть—улталаса ҫĕнсе кӳр; ултавпа шантар, пырсан тĕлех пул — застать; залучи́ть луко́мъ — ухăпа вĕлер.

Залѣза́ть—çине хăпар; ăшне кĕр. Залѣза́ть на кры́шу—пӳрт тăрне хăпар; залѣза́ть въ пе́чку—камакана кĕр.

Залепля́ть—çыпăçтарса пытар. Залѣпи́ть щель гли́ной—çурăка тăмпа шăлса пытар. Çыпăçтара пуçла.

Заля́пывать—тăмпа йе урăх йăпалапа çапса çыпăçтар.

Замáзывать—тăмпа йе урăх йăпалапа шăл; варла; пыльҫăкла; замáзка—самаска (пурпа çуран тунă ҫуста).

Замáнивать—илĕртсе кӳрт, йăпатса кӳрт, йыхăрса кӳрт.

Замара́ть—варла; пыльҫăкла; хурат; замара́ть (черни́ть кого ли́бо—çын çинҫен усал сăмах сар.

Заматерѣ́ть—пысăклан, аслăлан, çитĕн, ватăл; пĕр майра вăрах тăр; хуйхăпа хыт, ана çеретленни. .

За́махъ—хăмсанни, сулни, çын кăлăкĕ; пулмас йăпала çинҫен шухăшлани.

Замáчивать—йĕпет, хут. Замáчивать моча́ла—курăс хут; питĕкене шăршăнтар; пир йĕпет.

Замáщивать—ҫул йе йывăç сарса тикĕслет.

Замедля́ть—хулленлет, вăрахлат, ҫарса тăр.

Замерза́ть—шăн, пăрлан. Шыв шăннă; çып шăнса вилнĕ. Заморо́зки—кĕрхи сивĕсем.

Замета́ть—шăлса тасат, шăлса купала. Бура́нъ замета́лъ доро́гу—тăман çула шăлать. На дворѣ́ замело́—тăман тухнă. Замета́лся—унта кунта ҫупкала пуçларĕ.

З а л п ъ—пăшал тавăрашĕпе харăс пени.

З а м о к а́ т ь—йĕпен, шӳ шӳтер, шăршăн, пӳх. Замо́кнуть—шăршăн, йĕпен, шĕве, нӳрлен.

З а м о́ к ъ—çăра, çăраççи, самук; ключъ—уçă, çăраççи. Кĕлет çăраççи пăсăлнă—амба́рный замо́къ испо́ртился.

З а́ м о к ъ—тĕрме; уйрăм ларакан пысăк çурт. Во́ра посади́ли въ за́мокъ—вăрра тĕрмене лартнă. Ба́ринъ живĕтъ въ за́мкѣ.—Улпут ытти çуртсенҫен уйрăм ларакан пысăк çуртра пурăнать. Тăшмансем пырса тапăнасран йери—тавăра хӳме тытса тухнă, йе канав алтса çавăрнă пысăк çурт, вырăн.

З а м о́ л в и т ь—сăмах хуш, сăмах кала. Замо́лви за меня́ сло́во—маншăн сăмах хуш, ман хута кĕрсе сăмах кала.

З а м о л к а́ т ь—каласнă çĕртен ҫарăн, шăп тăр, шăпшăн тăр, каласмасăр тăр.

З а м о р и́ т ь—асаплантарса вилес патне çитер, наҫарлантар, ырханлантар. Го́лодомъ заморилъ ло́шадь—выçă тытса лашине наҫарлантарнă.

З а́ м о р о з ь—кăшт шăнтни, çăмăл сивĕ; ирхи сивĕ; заморо́зки—тăм ӳкни.

З а м о ч и́ т ь—йĕпет, кăшт йĕпет, пăртак йĕпет.

З а м у́ ж е с т в о—каҫҫа тухни, кайни. Дѣвушка вы́шла въ замужество—хĕр каҫҫа кайнă. Замужняя—каҫҫа кайнă хĕр.

З а м у т и́ т ь—пăтрат, пăлхантар. Замути́лъ во́ду—шыва пăтратнă. Смутья́нъ—халăха пăлхантаракан.

З а м у́ ч и т ь—асаплантарса пĕтер, вĕлер. Онъ замучилъ меня́—вăл мана асаплантарса пĕтерҫĕ.

З а́ м ш а—пăлан, каҫака, луç тирĕсенҫен тунă çемçе, лайăх сăран; замша́вить—тĕнле, çăмлат; кăтрашкалат; пӳрт мăкла. Наçтук мăкланнă тунката çине ларнă та, çул йенелле пăхса, шухăшласа ларнă—на замша́ломъ пнѣ сидѣла На́стя и заду́мчиво смотрѣла на доро́гу. Замша́нникъ—çемçе сăран; тир тăвакан çын.

З а м ы в а́ т ь—çу, çуса йар; çума пуçла; кушак çăвăнни хăна килессе пĕлтерет, тет (погово́рка); замыва́льщикъ—çă-

вакан, çуса тасатакан; çурхи шыв сырансене çисе ишет—ве́шняя вода́ замыва́етъ берега́.

Замыка́ть—питĕр; замыка́ть ше́ствіе—пыракан ушкăн хыçне тăр. Мана пу́ртре питĕрсе хăвар та, çăраççине хупа пĕрле илсе кай—меня́ запри́ въ изб'Ѣ и ключъ возьми́ съ собо́й.

За́мыселъ—пĕр-пĕр ĕç тума шухăш тытни. Злой за́мыселъ—усал ĕç тума шухăшлани. До́брый за́мыселъ—ырă ĕç шухăшĕ.

Зам'Ѣна—улăштарса хуни. Зам'Ѣна люде́й въ рабо́т'Ѣ—ĕçленĕ çĕрте çынсене улăштарни.

Зам'Ѣси́ть—çăр, пăтрат. Ӻуста çăр. Лашасене пăтратса пар.

Зам'Ѣ́тка—палла. Я сд'Ѣ́лалъ зам'Ѣ́тку—епĕ палла турăм. М'Ѣтка—палла. Зам'Ѣ́тный—палла. Зам'Ѣ́тный челов'Ѣкъ—палла çын.

Зам'Ѣча́ть—палла, асăрха, сăна; зам'Ѣ́чательный челов'Ѣкъ—палла, ӻапла çын.

Зам'Ѣша́ть, зам'Ѣ́шивать—пăлхат, пăтрат, хутăштаркала.

Зам'Ѣ́шкаться—ӻăрманса йул, пăтранса йул; аташса йул.

Зам'Ѣща́ть—вырăнаçтар; вырăнне хăвар. Онъ хо́четъ зам'Ѣща́ть его́ м'Ѣсто—вăл ун вырăнне вырăнаçасшăн. Зам'Ѣщённый—вырăнаçнăскер. Зам'Ѣсти́тель—вырăнаçтаракан, вырăнаçакан.

Занав'Ѣ́ска—ӻаршав. Іисус Христос вилсен ӻиркӳ *тарша-вĕ* çӳлтен пуçласа айала çитиӻӻен икĕ пайа çурăлса кайнă. Око́шки занав'Ѣшаны—ӻӳреӻесене, карăнтăксене карса хунă.

Зана́шивать—тумтире кивелиӻӻен, çĕтĕлиӻӻен тăхăнса çӳре; кӳртсе, леççе пар. Епĕ ун патне ӻас-ӻасах çыру кӳртсе параттăм—я ему́ ча́сто зана́шивалъ пи́сьма.

Занево́лить—ирĕксĕрле, пусмăрла.

Занемога́ть—халран кай, вăйран тайăл, вăйсăрлана пуçла.

Занима́ть—кивсен ил, вырăн йышăн (о до́лжности); калаçса лар, калаçса йăпат.

Занима́ться—ĕçле. Çурăм пуç шуралса килет—заря́ занима́ется; занима́тельный—калаçса кăмăла çавăракан.

За́ново—вĕр-çĕнĕ; çĕнĕрен.

Зано́за—шăрпă, шăрпăк; я занози́лъ ру́ку—епĕ алла шăрпă кӳртрĕм; зано́счивый человѣ́къ—ӷăркăш çын, мăн-кă-мăллă çын.

Заноси́ть—кӳрт, çул майĕпе кӳртсе пар; тусан йур тултар; кĕпеке çине çырса хур.

Заночева́ть—çĕр вырт, каç вырт; заночу́й—каç выртса кай.

Заня́тіе—ĕç; занима́ться—ĕçле.

Заодно́—пĕрле, пĕр шухăшпа, пĕр майпа. По доро́гѣ за одно́ и ко мнѣ заходи́—çул майĕпе ман патма та кĕрсе тух.

Зао́чно—куç хыçĕнӷе.

Заостри́ть—шĕвĕле, шĕвĕрт, вĕçле, тăрăла.

Западня́—капкăн.

За́падъ—хĕвел анăçĕ; за́падный вѣ́теръ—хĕвел анăçĕнӷи çил.

Запа́здывать—кайа йул, вăхăтра çитейме. Запозда́лый пу́тникъ—кайа йулнă çул çӳрекен.

Запа́лзывать—упаленсе кĕр, туса кĕр (о змiѣ и че́рвѣ).

Запа́мятовать—ман, асран йар. Запа́мятовать не ну́жно—манма кирлĕ мар.

Запаса́ть—хатĕрле, тирпейле. Запа́сливый человѣ́къ—хатĕрлесе хуракан, тытакан çын.

За́пахъ—шăршă, шăрш. Вĕсенӷен тӳсмелле мар усал шăршă кĕрет.

Запа́чкать—варла, варала; запа́чкаться кро́вью—йунлан,—гря́зью—пылӷăклан.

Запека́ть—пĕçер; запекла́сь кро́вью—йунăхса ларнă.

Запечатлѣ́ть—асра йул; паллă хăвар.

Запеча́тывать,—запеча́тать—пиӷетле. Пиӷет пусни кăлăх пулнине курмастăр-и? (Ашм. синт. 159).

Запива́ть—çисен ĕç; онъ сталъ запива́ть—вăл ĕçе пуçларĕ.

Запина́ться, запну́ться—такăн, такăнса ӳк; такăнса калаç.

Запира́ть—питĕр, çаклат; запира́ться—питĕрĕнсе лар.

Запи́сывать—çырса хур, çырса ил.

Запла́кать—йĕр, йĕрсе йар, макăрса йар.
Запла́та—саплăк. Заплати́ - сапла. Заплати́ кафта́нъ—сăкман сапла Заплати́- тӳ́ле. Заплати́ть по́дать—хысна тӳ́ле.
Заплета́ть—çитле, çивĕтле; çыхăнат (тумтир, ҫĕлхе); ав (çатан).
Заплéчье—хулпуç хыçĕ.
Заплѣснѣва́ть,—заплѣснѣть—кăвакар.
За́повѣдь—сăмах (тр. 129); хушни; йĕрке.
Запомина́ть—асту, астуса ил.
Запо́нъ—ҫĕр-çитти; сапун, сапан.
Запо́рка—питĕркĕҫ, питĕркĕç.
Запо́ръ—(ҫир) тула тухайманнипе аптăрани. Пĕҫекçĕ аҫасем ҫас-ҫасах тула тухайманнипе аптăраса ҫирлеççĕ—дĕти ча́сто хвора́ютъ отъ запо́ра.
Заправля́ть—тӳ́рлет, йуса, йĕркеле.
Запра́шивать—ытлашши ыйт; запро́съ—хут çырса ыйтни.
Запреща́ть—ҫар; ну́жно запреща́ть—ҫарас пулаҫ; запреще́ніе—ҫару (заклина́ніе)—шуйтана хăвалакан кĕлĕ (тр. 14).
Заприме́тить—палла, тĕлле, асăрха.
Запропада́ть—кайса çухал, аташса кай.
Запру́да—пĕве; запру́живать—пĕвеле.
Запряга́ть—кӳ́л Запряга́й ло́шадь—лаша кӳ́л.
Запря́тывать—пытар; пытарса хур.
Запу́тывать—хăрат, хăратса пăрах.
Запуска́ть—йар; йашка çине çăмах, салма *йар*; алла кăсăйана ҫик; запуска́ть боле́знь—ҫире тӳ́рлетме тăрăшманни.
Запусте́ть—пушă йул, пушан; за́пусто—ахалех, пустуй.
Запу́тать—çыхлантар, арпаштар; запу́та—тăла, çыхмалли йапала.
Запыла́ть—йалкăшса çун; йалкăшса кай.
Запыли́ть—тусанла, тусан кăлар,; запыли́ться—тусанлан.
Запыха́ться—сывлăш çавăрайманни, ахлатни.
Запѣвъ—йурă пуçламăшĕ; йурă кĕвви.

Запя́стье—сула́. Хӗрсем сулӑ тӑхӑнаççӗ—дѣвушки надѣва́ютъ запя́стье.

Запятна́ть—варла, варала; çынсем умӗнҗе йат пӑс, йатне йар.

Зарабо́тывать—ӗçлесе туп. Я зарабо́тываю де́ньги—епӗ укçа ӗçлесе тупатӑп.

Зара́внивать—тикӗсле, тӳ́рлет, йакат.

Зара́за—сикекен ҫир, йерекен ҫир. Куç ҫирӗ вӑл пит *сикекен ҫир*, çавӑнпа куç пӑсӑлнӑ çынсен уйрӑм алшӑллипе шӑлӑнас пулаҫ. Зарази́ть—пӑс, ҫир йерт, сиктер. Заражённый—пӑсӑлнӑ. Ырӑ Турӑ, есӗ мана çылӑхпа *пӑсӑлнӑ* етеме хӗрхентӗн.

За́разъ—пӗр хут, пӗрле. Çав хутлӑхра—въ тотъ разъ.

Зардѣ́ться—хӗрел; зардѣ́лыя винограда́ныя ки́сти—пиçнӗ иçӗм çырли çупкӑнӗ.

За́рево—шевле; пӗлӗт çине вут çуни, çапни, тухни.

Заревѣ́ть—ула, йӗр.

Зарека́ться—тун, сӑмах пар. Я отъ него́ заре́кся—епӗ унтан тунтӑм. Я заре́каюсь къ нему́ ходи́ть—епӗ ун патне каймасса сӑмах патӑм.

Заржа́вѣть—тутӑх.

За́риться (на что) хӑмсан, ӑмсан, хапсӑн. (Ашм. синт. 180).

Зарни́ца—типӗ çиçӗм.

Зарожда́ть—çурала пуçла (уйӑх), шӑта пуçла (курӑк), кӗр (пуçа шухӑш), хырӑма йул (аҫа, выльӑх—ҫӗрлӗх).

Заро́къ—сӑмах пани, хуни; тупа туни.

Зарони́ть—астуман ҫухне ӳкер (вут).

Заруба́ть—картса палла ту, кас. Зарубѝть зару́бку—карт картас (Ашм. синт. 220). Зару́бка—карт.

Зарумя́нивать—хӗрет (çӑмарта хӗрет.) Зарумя́ниваться—хӗрел (пит çӑмарти).

Зарыва́ть—алтса пытар; алтса хур.

Зарыда́ть—йӗрсе йар, макӑрса йар.

Зарѣ́зывать—пус, кас. Волкъ зарѣзалъ телёпка—кашкӑр пӑрӑва *пӑвса* пӑрахнӑ.

Заря́-Застила́ть.

Заря́—çурăм пуç, шурăм пуç. Çурăм пуç турăн (по нельзя сказать: турă) курăнаŗ—Заря́ бѣлѣетъ (Аним. синт. 144). Çурăм пуçпеле—На зарѣ. Ирхине çурăм пуçĕ киле пуçласанах тăрса каллах Турра кĕл—тума тытăннă.

Заряжа́ть—авăрла. Заряжённое ружьё—авăрланă пăшал.

Заса́живать—ларт (сĕтел хушшине, тĕрмене); ӳывăç лартса тултар.

Засвидѣтельствовать—ĕнентерни, шантарни. Епĕ айăплă маррине вăл пырса ĕнентерŗĕ—Что я не винова́ть, онъ засвидѣтельствовалъ.

Засвѣча́ть, засвѣти́ть—çут; хăйă çут—засвѣти́ лучи́ну.

Заселя́ть—лартса вырăнаçтар. Пушă вырăна çурт—йĕр *лартсă пурăнма пуçла.*

Заскору́злый—типсе хытса кай.

Заслóнка—шитлĕх.

Заслоня́ть—хупла.

Заслу́га—тивĕçлине курни; çынна ырă ĕç тунă; заслужи́лъ де́ньги—укçа ĕçлесе илŗĕ.

Засóвывать—ŗик, тăхăнтарт, тĕртсе ку́рт.

Засóлъ—тăвар шыв; засоли́ть—тăварла (хăйар).

Засоря́ть—çупле; варла.

Засóхнуть—тип; засыха́й—типсе кай.

Заспа́ться—ытлашши çывăрса йывăрланни.

Заспóрить—тавлашу тапрат; заспóрили—тавлашса кайнă.

Заста́ва—хурал, йал тавăра пу́лсе çавăрнă карта.

Заставля́ть—тĕл пул; çинех пул; заста́лъ на мѣстѣ—çийĕнŗех тытрăм. Ивана я заста́ть не могъ, онъ бѣдный заболѣлъ и уѣхалъ домóй—Ивана тĕл пулаймарăм, вăл, мĕскĕн, ŗирлерĕ те киле кайнă.

Заста́вить—хуш, хушса тутар.

Засте́гивать—тӳмле, йăлла; застёгивай кафта́нъ—сăкманна тӳмле.

Застига́ть—çит, хăваласа çит; кĕтмен çĕртен мĕн те пулин пулни.

Застила́ть—сар, сарса хур.

Застóй—ҫарăнса тăни, пӳлĕнсе тăни; тавар сутăнмасăр выртни.

Застóльная пѣ́сня—ĕçкĕ йурри; кĕреке йурри.

Застóльный—сĕтел хушшинҫи.

Застонáть—йăнăш; ахлат; больнóй человѣ́къ застонáлъ—ҫирлĕ çын йăнăшса йаҫĕ.

Застрáивать—çурт йĕр—тума пуçла.

Застраховáть—çунса кайас пулсан укçа илме тӳлесе тăни;—пĕр—пĕр инкек пулса пĕтнĕ йапалашăн укçа илмелле туни.

Застрáщивать—хăрат, хăратса пăрах.

Застрѣ́ха—çи витти çунаҫĕ (çурт çунаҫĕ).

Застрогáть—савала, саваласа йакат; застрýжина—саваласа тунă çухе турпас.

Застрѣлúть—пăшал перçе вĕлер.

Застрять—пут, кĕрçе лар, пĕр—пĕр çĕрте нумай лар.

Застудúть—сивĕт, шăнт; шăнтса пăс (болѣ́знь).

Заступáть—ура çине пус; заступáться—хута кĕр.

Застýпникъ—хута кĕрекен, пулăшакан.

Зáступъ—саступ.

Застывáть—сивĕт; шăнт.

Застыдúться—намăслан, вăтан.

Засýрьмить—писевпе сăрла; сарат.

Засýчивать, засучúть—çанна тавăр (рукавá); пĕтĕр; засýчистыя нúтки—хытă пĕтĕрнĕ çип.

Засýха—типĕ, çумăр çук вăхăт.

Засѣвáть—ак; плугъ, косýля—ака; весéнній прáздникъ пашни—ака—туй.

Засыпáть—ыйха кай (о человѣ́кѣ); тултар (шăтăка, мишука, кăмакана, пӳлмене).

Засѣдáть—пĕр—пĕр—ĕç çинҫен каласма пухăнса ларни.

Затáптывать—тапта, таптаса тикĕсле. Вáня затоптáлъ свои́ сапоги—Иван хăйĕн аттине таптаса çемçетнĕ.

Затáскивать—сĕтĕрсе çӳре, йалан тăхăнса çӳре.

Затворя́ть—хуп; двéри затвóрены—алăксене хуннă.

Затемня́ть—тĕттĕмле.

Затéплить—çут (о свѣчкѣ, о лампадкѣ); ăшăт.

Затеря́ть—çухат. Зате́ря, затеря́ха—йапала çухатакан, йапалана ăçта хунине ҫас манакан.
Затира́ть—шăлса хурат (о полоте́нцѣ).
Заткну́ть—ҫиксе хур, питĕр.
Затме́ніе—хĕвел, уйăх тĕттĕмленни.
Затопля́ть, затопи́ть—вут хутса йар; шыв йухса тулни.
Заточа́ть—инçе йар, тĕрмене хуп.
Затра́тить—пĕтер (о деньгахъ); çухат.
Затра́гивать—тив; есĕ ăна ан тив—ты его́ не тро́гай.
Затрудня́ть—йывăрлантар, ҫăрмантар.
Затума́нивать—тĕтрелет (кун); затума́ниваетъ глаза́—куçа тĕтрелĕ кăтартаҫ.
Затупля́ть—мăкат, мукат.
Затускне́ть—тĕксĕмлен; тĕттĕм тĕслĕ пул.
Затуши́ть—сӳнтер; çунтар—сожига́ть, спали́ть. Çурăм—пла́мя.
За́тхлый—пăҫăхланнă (о во́здухѣ), шăршланнă (о хле́бѣ).
Затыка́ть—питĕр, ҫиксе хур, тăрăнтар.
Зате́локъ—ĕнсе.
Затѣва́ть—ĕç тапрат; ҫуста хур.
Затѣмъ—унтан, унтан вара, малалла.
Затѣня́ть—тĕттĕмлет, хупăрла.
Затя́гивать—турт; ҫĕлĕм тĕттĕме çăт; ĕçе тумасăр тăр.
Заусе́ница—ҫĕрре кĕни; ҫĕрне куҫĕ пăсăлни.
Зау́тра—(ц.-с.)—ирех; зау́треня—ирхи кĕлĕ.
Заша́ть—хăлхаран çап, çăл, турт.
Захва́тывать—йарса ил; çаклатса ил; туртса ил.
Захлебну́ться—шывпа ҫихăн.
Захло́пывать—шаршлаттар, алăка хытă хуп.
Заходи́ть—кĕрсе тух; пырса кĕр; со́лнце захо́дитъ—хĕвел анаҫ.
Заходи́лъ—кĕркеленĕ, кĕре—кĕре ларнă. Çавăнтан кайран Пантелеимон Ермолай патне кашни кунах кĕре—кĕре ларнă.
Захолу́стье—çын пит çӳремен вырăн; урам; тĕттĕм йал.
Захохота́ть—ахăлтатса кул.
Зацѣпля́ть, зацѣпи́ть—çаклат; çеклет, ленкерт.

Зача́ливать—кăкарса хур (о ло́дкѣ).
Зача́ло—(ц. сл.)—пӳлĕм, пуçламăш.
Зача́хнуть—сывлăхсăрлан (о человѣкѣ); тип (о растенiи).
Заче́ркивать—пăс, хурат. Ку ултта пăсăр (хуратăр)—Зачеркни́те э́ту шестёрку. Заче́ркнутс—хуратса пăрахăç ту. Ырă Турă хĕрес çумне улăхса пăталаннă, Адамăн авалхи çылăх çыруне хуратса пăрахăç тунă.
Зачерни́ть—хурат, елеклесе пĕтер—(оклевета́ть).
Зачина́ть—пуçла; зачи́нщикъ—ĕçе пуçлакан; пăлхатакан.
Зачиня́ть—йӳс; саплăк ларт; тӳрлет.
Зачисля́ть, зачи́тывать—хисепе курт, шута кӳрт; пĕр ҫарăнмасăр вула.
Зачѣ́мъ—мĕшĕн, мĕншĕн, ма (Курм. уѣз.); ме (Козм., ме—х, ма—ке Ашмар. 292).
Зашвыря́ть—ывăтса йар, ытса йар, тертсе йар.
Зашиба́ть—çапса, тĕртсе ӳкер, персе ӳкер.
Зашива́ть—çĕле; çĕлесе хур.
Зашто́пывать—сапла, тӳрлет.
Зашумѣ́ть—шавла, сĕрле, кĕрле.
Защѐлкивать—питĕр; шартлат; защѐлкнулъ дверь—алăк питĕр. Защѐлкалъ, засвиста́лъ нашъ солове́й.—шартлатса, тăхăрса йанă пирĕн шăпҫăк.
Защемля́ть—хĕстер, пăҫăрка.
Защи́цывать—ҫĕпĕт.
Защи́та—хӳтлĕх, сыхлăх. Анне ăшĕнҫенех Есĕ мана Хăвăн сыхлăхна илнĕ—изъ чре́ва ма́тери мое́й взялъ меня́ подъ свою́ защи́ту. Защища́ть—хутне кĕр.
Защӳ́ривать—куçа хĕс, куçа хуп.
Заѣда́ть—çисех йар; кышласа йар.
Заѣзжа́ть—лашапа пырса кĕр, пăрăнса кĕр; заѣзжанный конь—çӳреме вĕреннĕ лаша.
Заяви́ться—курăн, хăна ху пырса кăтарт.
Заявля́ть—мĕн пулни çинҫен каласа кăтарт; йевит ту;
Зая́ти—(ц. с.) кивçен ил.
За́яцъ—мулкаҫă, кайăк, куйан. Ҫулсем хушшине мулкаҫсем тарса пытанаççĕ. Пуйанăн кушакки те куйан тытат, теççĕ—у богача́, говоря́тъ, и ко́шка ло́витъ за́йцевъ.

Зва́ніе—йат.

Зва́ть—ҫӗн, йăхăр. Йакку! аҫа, сана йăхăрăççĕ—Яковъ! идёмъ, тебя́ зову́ть.

Звено́—ҫӳреҫе куçĕ, хӳме тăрăшшĕ.

Звенѣ́ть—йанăра, йантăра, шăнкăртат. Звóнъ—йантăрани, шăнкăртатни. Звонъ ко́локола—ҫан çапни. Звонъ серебра́—кĕмĕл ҫăнкăртатни.

Зву́къ—сасă. Сасă пар—окрика́ть, откры́ка́ться.

Звѣзда́—çăлтăр. Утренняя звѣзда́—çурăм пуç çăлтăрĕ. Больша́я медвѣ́дица—çиҫ çăлтăр. Çиҫ—çиҫ çăлтăр, çиҫ çăлтăр, çӳлтен çавăрнан çиҫ çăлтăр. (Скороговорка Ядрин. уѣз.)

Звѣ́рь—кайăк, тискер кайăк. Звѣролóвъ—кайăкçă; ухатана çӳрекен çын; звѣри́нецъ—тискер кайăк усракан çурт.

Зва́кать—ҫанкăртат, ҫалтăртат.

Зда́ніе—çурт, хуралтă. Вăл хуралтăсене уçса кăтартаҫ.

Здорóваться—сывлăх ыйт, пурăнăç ыйт. Здра́вствуй—сывă—и? Іудей патши, сывă пурăнатăн—и? (Во́ины спра́шивали Іисуса Христа́). Здоро́вый—сывă, таса. (Ядр.: су; су мар, таса мар полҫĕ—захвора́лъ)—Здоро́вье—сывлăх, хал (Курм.) Тĕнҫере сывлăхран хаклă йапала нимĕн те çук.

Здѣ́сь—(цер.-сл. здѣ)—кунта, çакăнта, çаккăнта. Здѣ́шній—кунти. Епĕ ку йенҫисем мар, (ку таврарисем мар)—Я не изъ здѣ́шнихъ мѣстъ (краёвъ).

Зе́бръ—лаша йевĕрлĕ выльăх (вăл Африка çĕрĕнҫе пурăнаҫ.)

Зе́въ, (зѣвъ)—анаслани; ахăрни, кăшкăрни.

Зелéный—симĕс, йешĕл (трава), хора кăвак (д. Юрмикейкино, Ядр. у.). Зеленѣ́ть—йешел.

Земе́—(ц. с.)—курăк.

Зе́льтерская вода́—ҫӳл хушшинҫен йухса тухакан сиплĕхлĕ шыв.

Земля́—çĕр. По всей землѣ́—çĕр талкăшĕпе. Земля и вода́ çĕр—шыв. Землемѣ́ръ—çĕр виçекен. Землекóпъ—çĕр ҫавакан. Земледѣ́лецъ, ака—суха тăвакан, çĕр ĕçлекен. Занима́ться земледѣ́ліемъ, ака—суха ту.

Земляни́ка—хурăн çырли. Земля́нка,—çĕр пӳрт.

Зени́тъ—пуç тăрринҫи курăнакан пĕлĕт.

Зе́ркало, кӳç—кĕски, тĕкĕр; зерка́льное окно́,—куç—кĕски йышши кĕленҫерен тунă ҫӳрĕҫе.

Зерно́—шĕрҫĕ.

Зефи́ръ—лăпкă çил; пит çинҫе ситса тавăраш.

Зижди́ть—(ц. сл.)—ту.

Зима́—хĕл; хĕлле. Въ про́шлую зи́му—иртнĕ хĕлте. За всю зи́му—хĕл каçиҫҫен. Зимова́ть—хĕл—хĕлле. Зи́мній—хĕлхи, хĕллехи. Хĕл(кăш)—ерни—кун, день зи́мней недѣ́ли (зимняго праздника).

Зипу́нъ—сăкман, пир халат.

Зигза́гъ—кукăр—макăр.

Зла́къ—(ц. сл.)—тырă—пулă курăкĕ, ӳсекен курăк.

Зла́то, зо́лото—ылттăн; золота́я ры́бка—ылттăн пулă (сказка о рыб. и рыбкѣ).

Зло—усал, усал—тĕсел, усаллăх. Зло́ба—çын çине усаллăх тытни, усал сунни. Зло́бный—çилĕллĕ çын, çиленекен çын; усал, măн-кăмăллă. Злить—çилентер, вăрçтар.

Зло́й—усал, хайар. Злой презло́й—усал тенипе усал. Злы́е ду́хи—усал сывлăшсем, шуйтансем; зловóніе—усал шăршă. Зложела́ніе—усал сунни; злополучіе—инкек синкек; злосло́вить—хурла, хурлантар, çын çинҫен çисе калаç; злосло́віе—усал сăмахсем каласа хурлантар. Сана хурлантарнă хурлăх ман çине килҫĕ (Окт. 421). Злочести́вый—усал кăмăллă çын; злоязы́чный—усал ҫĕлхеллĕ çын çинҫен çисе калаçакан.

Змій, змѣя—çĕлен; хура çĕлен, ылттăн пуçлă çĕлен; дре́вній змѣй—(діа́вол)—ĕмĕрхи çĕлен, шуйтан; змѣя́ подколо́дная—çĕрнĕ йывăç айĕнҫе пурăнакан çĕлен.—(вăрçнă ҫухне çапла калаççĕ). Языкъ его́ языкъ змѣи́—ун ҫĕлхи çĕлен ҫĕлхи. Змѣя́—çӳле йаракан хутран тунă аҫасем выѣамалли çĕлен. Рѣка́ течётъ змѣйкой—çырма çĕлен пек кукăркаланса йухаҫ.

Знáкъ—паллӑ. Положúть знакъ—паллӑ хур. Знакóмый—тус, пĕлĕш; знакóмый человѣ́къ—пĕлĕш çын; знакóмиться—паллаш; онъ знакóмится со всѣ́ми—вăл пуринпе те паллашаҫ.

Знáмя—(паллӑ) йалав. Знáмя воинское—çар йалавĕ. За знáменемъ рýсскаго вóйска—вырăс çарĕ йалавĕ хыççăн. Знáменіе—паллӑ. Выçлăх пулас пулсан паллӑ пулаҫ (Нарóдная поговóрка).

Знать—пĕл, ăнлан, лайăх асту, пĕлĕш пул. Епĕ пĕлетĕп: вăл) ман тăшман—я знáю: онъ мнѣ̀ врагъ. Не знáю—пĕлместĕп. Знáтный—паллӑ çын, пĕлмелле çын. Знатóкъ—пĕлекен. Знáхарь—пĕлекен, лекĕр, йумăç, тухатмăш. Знáющій—пĕлекен.

Значóкъ—паллӑ, карт—(пастухú обознача́ютъ ими сборъ дéнегъ). Знáчитъ—палăрт, пĕлтер. Знáчитъ—апла пулсан, çапла ĕнтĕ.—Вăл вăрт çавăрăнса кайрĕ, апла пулсан çиленнĕ пулĕ—онъ крýто повернулся: знáчитъ, разсердúлся.

Знóбить—шăнт, сивĕт. Меня́ знóбитъ, должнó быть лихорáдка—епĕ шăнатăп, сивĕ ҫур пулĕ.

Знóй—шăрăх, пит хытă хĕвел хĕртни; знóйный день—шăрăх кун.

Зобъ—пĕсеке, пĕсехе.

Зола́—кĕл. Солóменная зола́—улăм кĕлĕ.

Золóвка—хĕр пултăр.

Золотни́къ—мăскал, сулатник. Золотника́ми—мăскалăн—мăскалăн.

Зóлото, золотóй—ылттăн; золоти́ть—ылтăнлат. Золота́я монéта—ылттăн укçа; золотóй рогъ—ылттăн мăйрака.

Зонтъ, зóнтикъ—сунт, сунҫăк.

Зракъ—(ц.-с.) тĕс; сăн.

Зрѣ́ніе—курни, куç—çутти; зрѣ́ть—кур; зря́чій—куракан, куçлă.

Зубъ—шăл; коренно́й зубъ—асав шăл. Десна́—шăл туни. Оскóмина—шăл шанни.

Зубна́я-Идолъ.

Зубна́я бо́ль—шӑл сурни, шӑл ыратни. Зубочи́стка—шӑл тасатмалли (то, что служитъ для очищенія зубовъ) шӑл тасатаканни, шӑл тасатни. Зу́бчатый—шӑллӑ.

Зудъ—кӗҫтени, кӗҫӗтни, хӗрни, ыратни, сурни; зудить—кӗҫте, ырат. Опухоль зуди́тъ—шыҫни сурат.

Зы́бка—сӑпка; зыбка́—ҫӗтрет, путаҫ. Зы́бкій—ҫӗтрекен; зы́бкое болото—путакан типсе кайнӑ кӳлӗ.

Зѣло́—(ц. сл.) пит; лайӑх; зѣло́ мно́го—пит нумай.

Зя́бнуть—шӑн. Зя́бкій человѣ́къ—шӑнакан ҫын.

Зять—кӗрӳ́ (мужъ мла́дшей сестры́); йысна (мужъ старшей сестры).

И.

И—та, те, па, пе (окончаніе твори́т. падежа) тухрӗ те кайрӗ вы́шелъ и ушёлъ.

Ибо—(ц. сл.) мӗшӗн тесен; не ходи́ (ибо) убю́тъ—ан кай, мӗншӗн тесен вӗлереҫҫӗ.

Иби́съ—ҫарлан йевӗрлӗ вӗҫен кайӑк.

Ива—ҫӳ́ҫе, хӑва; ивня́къ—хӑвалӑх; и́вяное корьё—ҫӳ́ҫе хуппи.

Иволга—сар кайӑк.

Игла́—йӗп. Игли́стый—йӗплӗ. Ҫӑрӑш йӗппи—сло́выя и́глы; хырӑ йӗппи—сосно́выя и́глы; йӗплӗ—хулӑ—шипо́вникъ.

Иго—йывӑрлӑх; йывӑр ҫӗклем; игоно́сецъ—йывӑр ҫӗклем йӑтакан; хурлӑхлӑ; савӑнӑҫ; игра́ть на скри́пкѣ—купӑс кала.

Игра́ть—выльа; савӑн; игра́ть въ ко́зны—кусналла выльа. Вӑйа выльа. Игра́—вӑйӑ; игра́ въ мя́чики—меҫӗкле выльани; игра́ въ ка́рты—картла выльани.

Игу́менъ—монахсен пуҫлӑхӗ; игу́менья, хӗр—арӑм монахсен пуҫлӑхӗ.

Иде́я—шухӑш.

Идолъ—тӑмран йӑваласа йе йывӑҫран тунӑ кӗлетке; суйа турӑ кӗлетки; идолопокло́нникъ—суйа турра пуҫҫапакан; идолослуженіе—суйа турра пуҫҫапни, киремете пуҫҫапни.

Идти́ –кай, ыр; идти́ (о дождѣ) ҫăв; шăпăр—шăпăр ҫумăр ҫăваҫ—съ шу́момъ идётъ дождь.

Иждиве́ніе—тăрăшни; кни́га издана́ на́шимъ иждиве́ніемъ —епир тăрăшнипе кĕнеке тухнă.

Иже—(ц.-с.) хăшĕ.

Изба́—пу́рт; хурал пу́рҫĕ—карау́лка. Хура пу́ртре таракансем нумай—въ че́рной избѣ́ мно́го тарака́новъ.

Избавля́ть—хăтар, ҫăлăнтар; усалтан хăтар—изба́вь отъ лука́ваго; ҫав тăшмантан ҫăл мана—изба́вь меня́ отъ э́того врага́; изба́виться—хăтăл. Избавле́ніе—ҫăлни, хăтарни, ҫăлăну; изба́виться—ҫăлăн изба́виться—хăтăл; изба́витель—ҫăлакан, хăтаракан.

Избало́вывать—ирĕк парса иртĕнтерни, шуйлантарни, Изба́лованный—иртĕннĕ, шуйскер, изба́ловаться—иртĕн, шуйлан,

Избива́ть—хĕнесе ҫĕмĕр, ватса пĕтер; хытă хĕне, ҫапа—ҫапа вĕлер; изби́тый—хĕнесе пĕтернĕ.

Избира́ть—суйла; избира́ться—суйлан; избира́тель—суйлакан; избра́ніе—суйлани; и́збранный—суйланăскер.

Изблева́ть—хăсса кăлар; кит изблева́ его́—кит ăна хăсса кăларнă.

Избрани́ть—вăрҫса, йатласа пăрах, йатласа пĕтер, вăрҫ.

Избы́ть, избыва́ть—йар, пĕтер; ли́хо избу́дешь, всю кручи́ну забу́дешь—усала сирсе йарсан мĕн пур хуйха манăн. Избыва́ть—иксĕт, ҫухат.

Избѣга́ть—пăрăнса, куҫа курăнмасăр ҫу́ре.

Изверга́ть—кăларса пăрах; и́звергъ—усал ҫын, асаплантаракан ҫын.

Изве́ска—исвăс; извѣстня́къ—исвăс тăвакан ҫул; исвăсла́ вырăн. Известко́вый ка́мень—исвăс ҫулĕ.

Извива́ть—йавкала; извива́ться йавкалан; ку́дри извива́ются—кăтрисем йав каланаҫҫĕ; не извива́йся пре́до мно́ю—ман умра ан йавкалан.

Извѣ́данный—тĕрĕс пĕлни; пĕлсе ҫитни; не извѣ́давъ го́ря, не узна́ешь ра́дости—хуйха тĕрĕс пĕлмесĕр савăнăҫа пĕлеймĕн.

Извине́ніе—каçару; извиня́ть—каçар; извиня́ться—каçару ыйт; извини́тельный—каçарма йурамалли.

Извлека́ть—кăлар; извлече́ніе по́льзы—усă курни.

Извнутри́—ăшĕнҫен, шалтан. Извнѣ—тултан, тулашĕнҫен.

Изводи́ть—пĕтер. Я изводи́ть мы́ло да́ромъ не люблю́—епĕ супăне ахалех пĕтерме йуратмастăп.

Изво́лить—кăмăл ту, пӳр, пехил. Онъ изво́лилъ писа́ть—вăл çырма кăмăл турĕ.

Изворо́тливый—çивĕҫĕ, çивĕҫĕскер, матурскер, хастарскер, çавăрăнăçлăскер (çынна калаççĕ (о тѣлодвиженіи), ващаватскер.

Изво́зчикъ—лавăç; изво́зничать—лава çӳре.

Извраща́ть—çынна пăс; извраще́ніе—çынна пăсни.

Изврачева́ть—тӳрлет; сыват; ҫĕрт.

Извѣда́ть—лайăх пĕл, ҫипҫер тĕплесе пĕл; ыйтса—тĕпҫесе пĕл.

Извѣ́стіе—хыпар; извѣсти́ть—хыпар йар; извѣ́стный—палла; извѣ́стность—палла тухни; извѣща́ть—пĕлтер; извѣ́тъ—елеклени.

Изга́дить—варала, пăс, лапăрта. Портно́й изга́дилъ шӳбу—çĕвĕç кĕрĕке пăсрĕ.

Изги́бъ—йапала кукăри; изги́бъ рѣки́,—доро́ги—çырма, çул кукăрĕ. Изгиба́ть—кукăрт, ав.

Изгла́живать—тикĕсле, йакат; у меня́ изгла́дилось изъ па́мяти—пĕтĕмпех мантăм.

Изголо́вье—пуçелĕк. Пĕр пуçелĕк çинҫе çĕр çын выртаççĕ—на одно́мъ изголо́вьѣ лежа́ть сто челове́къ.

Изгоня́ть—хуса кăлар, хăваласа кăлар; изгна́ніе—хăваласа кăларни; изгна́нникъ—хăваласа кăларнăскер.

Изгородь—карта, хӳме; изгороди́ть—карта тыт.

Изготовля́ть—хатĕрлесе хур; туса пĕтер. Гото́вый—хатĕр.

Изгреба́ть—йулашкине хырса кăлар; изгре́бье—йулашкине кăларни; изгре́бье хлѣба—пӳлме тĕпĕнҫи тырă.

Изгрыза́ть—кăшласа çыртса пĕтер; çырткаласа пĕтер. Соба́ки изгры́зли о́вцу - йытăсем сурăха çырткаласа пĕтернĕ.

Изгрязни́ть—пыљђăкласа пĕтер, варла, хурат, пыљђăкла.

Издава́ть—кăлар. Издава́ть звукъ, зако́нъ, кни́гу—сасă, йĕрке, кĕнеке кăлар; изда́ніе—кăларни; изда́тель—кăларакан.

Изда́вна—ĕлĕкех; авалтанпа; тахăçантанпа.

Издали—инçетрен; айăкран; катаран.

Изде́рживать—тытса пĕтер, пĕтер, салат. Изде́рживать де́ньги—укçа пĕтер; изде́ржка—пĕтерни.

Издре́вле, издре́вности—авалтан, ĕлĕкренпех.

Издыха́ть, издо́хнуть—вил, сывлăш кăлар; издыха́ніе—вилни, издо́хшій—вилнĕскер.

Издѣва́ться—мăшкăла, кул; издѣва́тельство—мăшкăлани, кулни.

Издѣ́тства—ађаран, ађаранпа, ађаранпах.

Изжа́рить—ăшала; изжа́риться—ăшалан.

Изжа́лить—сăхса пĕтер. Меня́ изжа́лила змѣя́—мана çĕлен сăхса пĕтерђĕ.

Изже́лта—сарăрах, шупка сарă.

Изжива́ть—ĕмĕр иртер, хĕсĕрлесе кăлар. Изжива́ть де́ньги—укçана пурăнса пĕтер.

Изже́чь—çуптарса пĕтер; изжо́га—кăкăр хĕртни.

Иззелена́—симĕсрех, шупка симĕс.

Иззяба́ть—виттĕр шăн, шăнса кӳт.

Изла́вливать—тытса пĕтер. (О рыбѣ, о звѣрѣ и. т. д.).

Излага́ть—хут çине çырса пар, каласа пар; изложе́ніе—шухăшласа хут çине çырни.

Изла́зить—кĕрсе тухса пĕтер; ухтарса пĕтер.

Изла́мывать—хуçкаласа пĕтер; изло́мъ—хуçăк вырăн.

Излежа́ться, изле́живаться—нумай выртса пăсăлни, кахаланни, шăм—шак йывăрланиђђен вырт, касăлиђђен вырт (о товарѣ).

Излѣ́чивать — тӳрлет, ђĕрт; излѣ́чиваться — тӳрлен, сывал, ђĕрĕл; излѣче́нье—тӳрлетни, сыватни, ђĕрĕлни.

Изловчи́ться—хăнăхса çит; пĕтес çĕртен ҫӳйепе хăтăлни; алă çавăрăнăçне кӳр.

Излива́ть—йухтар.

Изли́ха—ытлашши.

Излома́ть—хуç, излóмъ—хуçăк.

Изложи́ть—каласа пар. Изложéніе—каласа панине, шухăшланă шухăша хут çине çырни.

Излѣ́ниваться—найанланса çит, йулхавлан, ӳркен; излѣ́нчивый—кахал, найан.

Измара́ть—варласа пĕтер; варăла. Измáрчивый—ҫас варланакан йăпала.

Изме́лить—ватса, вĕтесе пĕтер.

Измóкнуть—йĕпенсе, шӳсе пӳт; я измóкъ наскво́зь—ещĕ виттĕр йĕпентĕм.

Измолоти́ть, измола́чивать хлѣбъ—çапса пĕтер, авăн çапса пĕтер (про хлѣбъ).

Изморозь—çăмăл сивĕ; вĕтлӳ, вĕтĕ çумăр.

Измáчивать—*йĕпенсе пӳт; витĕр йĕпен.*

Измӳ́чивать—асаплантарса пĕтер, хĕн кăтарт;—ся-асаплан, хĕн-хур кур.

Измы́ливать—супăне пĕтер; кăпăклантар.

Измышля́ть—измы́слить—шухăшласа кăлар.

Измѣне́ніе—улăпăнни. Измѣ́нчивый—улăшăнаканскер; икĕ питлĕскер. Измѣ́нчивость—улăштарни.

Измѣня́ть—улăштар, урăхлан; измѣни́ться—тĕсрен ӳк; измѣна—улăшу; измѣ́нникъ—пăнă сăмаха улăштаракан. Арăмĕ упăшкине пăрахнă—жена́ измѣни́ла мӳжу.

Измѣря́ть или измѣ́ривать—виҫсе тух; виç (не на вѣсахъ);

Изма́ть—лутăрка. Быть изма́ту—лутăрхан.

Изна́нка—тӳнтерле йĕн (Ашм. Синт. 568). Тӳнтерле тăхăн—надѣва́ть наизна́нку.

Изнача́ла—малтанах; пуçламăшĕнҫен; нача́льный—малтанхи.

Изна́шивать—тăхăнса пĕтер, кивет; тăхăнса çĕт.

Изнемога́ть, изнемо́гъ—халран кай; вăйран кай; халсăрлан.

Изнеможе́ніе—халсăрланни; вăйран кайни.

Изнуря́ть—лутăрка, наӷарлат; имшерлет, вăйсăрлантар, асаплантар. Нумай ĕçпе лутăрканни, ăна ĕçлетерсе суптаратăн (Ашм. Синт. 226). Изнуре́нный—нимвăйсăр.

Изныва́ть—хуйхăпа пĕт; куӷан, салхулан; изны́лый—хуйхăпа пĕтнĕскер.

Изнѣ́живать—аӷашлантар; аӷаш усра, изнѣ́женка—аӷаш.

Изоби́ліе—туллăх; ырăлăх, перекет; туллăхра лайăх пурăнма—хорошо́ жить въ изоби́ліи.

Изобли́ча́ть—питĕле; питле; намăслантар; йурăхсăр тунине кăлар, кăтарт; суйине кăларӷĕç—изобличи́ли во лжи́.

Изобража́ть—сăн ӳкер; изображе́ніе—тĕс, сăн; сăн ӳкерни; изобража́тель—сăн ӳкерекен.

Изобрѣта́ть—çĕнĕрен шухăшласа туртса кăлар; изобрѣта́тель—шухăшласа кăлара кан; изобрѣтеніе—тĕпрен шухăшласа кăларнă йапала; ку вăйа вăл кăларнă—э́ту игру́ онъ изобрѣ́лъ; изобрѣтеніе—çĕнĕрен кăларни. Изобрѣта́тельный—çĕнĕрен шухăшласа кăларакан.

Изодра́ть—ӷĕрсе, çурса пĕтер; ӷĕрсе пăрах; çав хута ӷĕрсе пăрах—издери́ э́ту бума́гу.

Изоли́ровать—уйăр; хупса ларт.

Изостря́ть—шĕвĕрт; çивĕӷлет. Изостри́ться—çивĕӷлен.

Изра́нивать—суранласа пĕтер; изра́ненный—суранланнăскер.

Изрядохуд о́жникъ—уйрăм ăста. (Пр. 37.)

Израсхо́довать—салатса пĕтер. Укçана салатса пĕтер—израсхо́довать де́ньги.

Изря́дно (ц. с.),—пуринӷен ытла; изря́дный—пит аван.

Изрека́ть, изре́чь, изрещи́ (ц. сл.)—кала; изрѣченіе—калани.

Изруба́ть, изрубѝть—каскаласа, вакласа пĕтер.

Изрыва́ть—ӷавса авӑтса пӗтер.

Изрыга́ть—хӑсса кӑлар, какӑрс; кит тинӗс хӗррине пырса Ионана типӗ ҫӗре хӑсса кӑларнӑ.

Изруга́ть—вӑрҫса йатласа пӗтер.

Изрѣ́зывать—каскалаcа пӗтер, касса вакла; изрѣ́зываніе—каскаласа пӗтерни; изрѣ́зка—касна татӑк.

Изрѣшето́тить—шӑтӑкласа, шӑтаркаласа пӗтер.

Изря́дный—пит лайӑх.

Изрѣдка́—хутран—ситрен; сайра хутран.

Изси́ня—шупка, кӑвакрах.

Изслѣ́довать—ӗҫе йӗрлесе пӗтер, тӗпле.

Изслѣживать—йӗрле; йӗрпе кайнӑ—пошӗлъ по слѣда́мъ.

Изсо́хнуть—типсе хӑрса лар; изсуши́ть—типӗт, хӑрт. Изсуша́ться—типӗт.

Изстрача́ть—саваласа пӗтер.

Изстри́чь—касса пӗтер.

Изся́кать—типсе пӗт (о водѣ). Вӗсен вӑйӗ пӗтнӗ—у нихъ си́лы изся́кли.

Изувѣ́чить—сусӑрла, амант; лутӑркаса тӑк, сийенлентер йурӑхсӑра кӑлар; изувѣ́ченный—аманнӑскер.

Изумля́ть—тӗлӗнтер; изумля́ться — тӗлӗн; изумле́ніе—тӗлӗнни; изуми́тельный—тӗлӗнмеллескер.

Изумру́дъ—йӑлтӑртатса тӑракан хаклӑ йышши ҫул.

Изуро́довать—сусӑрла, амант; изуро́дую—сусӑрла, амант; изуро́дыватель—амантакан. Китай хӗр-арӑмсем йури пӗҫӗк ура тӑвас тесе урисене амантаҫҫӗ.

Изу́чивать—тӗпӗ-йӗрӗпе вӗрен; вӗренсе тух; вӗренсе пӗтер; пӗр-пӗр йапалана вӗренсе пӗлсе ҫит.

Изъ—ран-рен; мы вы́шли изъ избы́—епир пу́ртрен тухрӑмӑр.

Изъ-за—хыҫӗнҫен; изъ-подъ—айӗнҫен. Хӗвел вӑрман хыҫӗнҫен тухрӗ—со́лнце вы́шло изъ-за лѣ́су—Тумтире ху айӑнтан туртса кӑлар—вы́тащи изъ-подъ себя́ оде́жду.

Изъ́ѣдать—çисе шăтар; (кĕве, çисе пĕтĕрет); моль изъ́ѣла сукно́—кĕве тăлана çисе шăтарнă.

Изъявля́ть—пĕлтер, каласа кăтарт; изъяви́ть согла́сіе—килĕш, килĕшеспĕн пул.

Изъя́нъ—сийен.

Изъясня́ть—каласа ăнлантар, ăнлантар; изъясне́ніе—ăнлантарни.

Изы́скивать—тăрăшса туп.

Изю́мъ—йĕçĕм çырли.

Изя́щный—пит илемлĕ, ӷип—ӷипер; пит таса, илемлĕ.

Ико́та—йĕксӳ, каклиш; и́кать—йексӳле.

Ико́на—турăш; иконописаніе—турăш çырни; иконоста́съ—ӷиркӳре турăшсем лартса тухнă вырăн; иконопи́сецъ—турăш ӳкерекен.

Икры—ура хырăмĕсем.

Икра́—вăлӷа; икри́стая ры́ба—вăлӷаллă пулă.

Или—йе; или еще—йе тата. Вăл сурансене йе алă хурса, йе кăшт сĕртĕнсе, йе сăмах каласа тӳрлетнĕ. (Ашмар. 347) Пайан есир тыр вырма кайатăр-и, йе çаран çулма—и? вы сего́дня пое́дете жать и́ли коси́ть.

Иллю́зія—улăшăнни; пулас çук йăпала çинӷен шухăшлани.

Иллюминова́ть—илемшĕн çутат, патша кунĕнӷе урамсене çутатни. Çапла Мун-Кун ирхи кĕлĕ вăхăтĕнӷе ӷиркӳ тавăрашне тĕрлĕ илемле́ хунарсемпе çутатаççĕ.

Иллюстри́ровать—кĕнекесем çине картинкасем çаптарни; иллюстриро́ванный—картинкалă; иллюстри́ровать сăн, кĕлетке ӳкер.

Илъ—йушкăн, туйăн; или́стый—йушкăнлă, туйăнлă.

Илья́—Иллĕ, Илӷуш (Ашм. Синт. 145); Ильинъ день—Илен кунĕ. Илин кун (Цив. уѣз.), Ĕллĕн кунĕ.

Ильма́—йĕлме; и́льмовая кора́—йĕлме хушши.

Им́ѣть—пур. Я им́ѣю домъ—манăн кил пур. Я им́ѣю три рубля́ де́негъ—манăн виççĕ тенкĕ укçа пур. Иму́ще-

ство, имѣ́ніе—пурлăх, мул. Имѣ́ющій вѣ́ру—тĕне кĕпĕскер. Имѣ́ющій кры́шу—çинеллĕскер, имѣ́ющій быть—пуласси.

Именно такъ—ҫăн çапла; именова́ть—йат пар; имени́ны—йат хунă куна асăнни; имени́тый - ҫаплă, мухтăвлă.

Именно́й ковшъ—ху йатлă, курка; имени́тый человѣ́къ—йатлă, ҫаплă çын.

Импера́торъ—аслă патша, (ĕмпӳ); Императри́ца—Патша арăмĕ.

Имать—(й.-сл.) пул.

Имя—йат; дать имя—йат хур. Пани́хида кĕллинҫе священник вилнисене йатран кала—кала асăнаҭ. Ма́льчикъ по и́мени Па́велъ—Павел йатлă аҫа. Крести́ны—шыва куртнĕ кун. Йатлă хуçа — имени́тый купе́цъ.

Ина́че—урăхла; тепĕр тĕрлĕ, тепĕр тĕслĕ.

Иивали́дъ—ватă салтак; ĕçе йурăхсăр çын.

Индѣ́йка—кăркка, пырка.

Иней—пас. Индѣвѣть—пасар. Сухал пасарнă - борода́ заи́ндѣвѣла.

Ине́рція—йапала хускатакан пулмасан пĕр вырăнта тăни, йе пĕр хускатса йарсан ҫаракан пулмасан пĕр май ҫарăнмасăр кайни.

Иниціати́ва—ĕç пуçламăшĕ; иниціа́торъ—ĕçе пуçласа йаракан.

Инквизи́торъ—хытă ҫĕреллĕ çын; çынна асаплантаракан çын.

Инко́гнито—вăрттăн; çынна пĕлтерменни, паллаттарманни.

Иновѣ́ріе—урăх тĕне тытни; иновѣ́рецъ—урăх тĕне тытакан.

Иногда́—хăш ҫух; хутран—ситрен.

Иногоро́дній—урăх, йут хулари; иногоро́децъ—йут хулари çын.

Ино́й—урăх; ино́й человѣ́къ—урăх çын; онъ говори́тъ ино́е—вăл урăххине калаҭ.

И н о к ъ—монах; и́нокиня—хĕр—арăм монах.

И н о п л е м е́ н н и к ъ—йут халăх çынни; йут йăхрискер.

И н о с к а з а́ н і е—йуптарса калани.

И н о с т р а́ н е ц ъ—йут патшалăхри çын; иностра́нныя дѣла́—йут патшасемпе татмалли ĕçсем.

И н о х о́ д ъ—çăрха; инохо́децъ—çăрха ӳпакан лаша.

И с т е́ р и к а—ӳир; вăл ӳирпе ӳирлĕ çын кулнă çĕртех йĕме пуçлаҫ, йе хăй çӳçне хăй лăскаҫ, тумтирне çурса пăрахаҫ.

И н с т р у́ к ц і я—вĕрентни; пĕр—цĕр тăвас ĕçĕн йĕркисем.

И н т и́ м н о с т ь—ӳунтан—вартан пурăнни; инти́мный разгово́ръ, ӳунтан—вартан каласни, сăмахлани.

И н т р и́ г а—çынна усал тума тăрăшни; интри́жка—хĕр—арăмпа вăрттăн çыпăçни.

И н т р и г а́ н ъ—çынна усал тăвакан çын.

И р о́ н і я—ӳейен, мăшкăлласа кулни; вăрттăн сисмелле мар мăшкăллани; çын çинӳен мăшкăлласа кулни.

И н с п е́ к т о р ъ—пĕр—пĕр ĕçе пăхса тăракан çын.

И н с т и́ н к т ъ—сису́, курмасăр, вĕренмесĕр, пĕлмесĕр туни; инстинкти́вный—аӳа çуралсанах амăшĕ кăкăри патне сĕлтĕнет,—çавăн пек йапалана инстинктъ теççĕ.

И н с т р у́ м е н т ъ—хатĕр; пло́тническіе инстру́менты—плотник хатĕрĕсем.

И н т е р е с о в а́ т ь—кама та пулсан йапала çинӳен каласа, ăна ăнтан йарса итлеттерни. Интере́съ — кăмăл, усă; интере́сная кни́га—кăмăла кайакан кĕнеке.

И п о д і а́ к о н ъ—тийакăна пулăшакан çын.

И п о с т а́ с ь—пит; тріипоста́сный—виçĕ питлĕ.

И р м о с ы́—мухтаса йурлакан ӳиркӳ йуррисем; ирмоло́гій—ирмоссенĕн кĕнеки.

И с к а ж а́ т ь, искази́ть—пăс; ху *пăсрăн* та хăвах ту—самъ испо́ртилъ, самъ и попра́вь.

Иска́лывать—ҫиксе пӗтер, катса, каткаласа пӗтер.

Искалѣ́чить—суранлантарса пӗтер; алӑсӑр, урасӑр ту; амант; искалѣ́ченный—амантнӑскер.

Иска́ть—шыра; иска́тель—шыракан. Искъ—шырани. Истéцъ, исти́ца—шыракан.

Исключа́ть—кӑлар; исключе́ніе—кӑларни, уйӑрни; за исключе́ніемъ его́—ҫавӑнсӑр. Исключа́я что либо, за исключе́ніемъ чего́—пуҫне. Исключи́тельный—уйӑмскер.

Искове́ркать—хуҫкаласа пӗтер; искове́ркаться—хуҫкаланса пӗт; искове́рканіе—хуҫкаланса пӗтни.

Исковыря́ть—шӑтаркаласа, ҫавкаласа пӗтер; пӑсса пӗтер, пӑсӑлса пӗт.

Исколо́чивать—ҫапса пӗтер; исколоти́ть стѣ́ну гвоздя́ми—пӗренене пӑтасемпе ҫапса пӗтер.

Исколеси́ть—тӗрлӗ ҫӗре ҫӳре; ҫаврашкаласа пӗтер; урлӑн пирлӗн ҫӳресе тух.

Исконѝ—ӗмӗртенпе; авалтанпах.

Ископа́ть—ҫавса пӗтер, ҫавса кӑлар, алтса кӑлар; ископа́емый—ҫавнипе тупӑнакан.

Искореня́ть—тӗппипе пӗтер; тымарӗпе туртса кӑлар.

Искоро́бить—кӳнрешкелет.

Искоси́на—ӳреҫе.

Искра—вут хӗлхемӗ; хӗм; и́скриться—хӗм кӑлар.

Искренній—тесе сӑмаха ҫынтан—вартан пытармасӑр, тӗрӗссипе калакан ҫынна калаҫҫӗ; и́скренній другъ—ҫынтан—вартан йӳратнӑ тус.

Искривля́ть—ҫалӑштар, кукӑрт, пӑрнӑҫтар; де́рево искриви́лось—йывӑҫ кукӑрӑлса кайрӗ. Искривле́ніе—пӑрнӑҫни, пӑрнӑҫтарни.

Искупа́ть—тӳлесе ил; искупа́ть въ водѣ́—шыва кӳртсе кӑлар; искупи́тель—хӑтаракан, ҫӑлакан; искупле́ніе—ҫӑлӑнӑҫ, хӑтарӑнни. Искупа́ться—шыва кӗрсе тух.

Иску́сный—пит ӑста, лайӑх пӗлекен.

Искýственный—алăпа, çын ăсĕпе тунă йапала; искушáть —сăна; искушéніе—сăнани, усал апăратни; искусúтель—сăнакан. Искýственный—тесе çын тунă йапалана калаççĕ. Искусúть см. искушать. Искýсывать —çырткаласа, туласа пĕтер; откусúть—çыртса ил; перекусúть—çыртса тат. Искýсство—ĕçе лайăх пĕлни; искýсство чтéнія—вулама лайăх пĕлни.

Ислáмъ—Мухаммедъ тĕнĕ; Мухаммед вĕрентни коран йатлă кĕнекере.

Испáкостить—варла, пăс, ирсĕрле, пĕтер.

Испарéніе—пăс тухни, тĕтĕре (туманъ), тар; испарéніе воды, земли́—шыв, çĕр пăсĕ; испáрина—пăс.

Испаря́ть—вĕретсе пĕтер; испаря́ться—вĕресе пĕтни; испари́лись—вĕресе пĕтрĕ, испáрился—çапăнса ывăнӳĕ; испари́лся—çухалӳĕ.

Испекáть—пĕçер; пашалу пиçнĕ—лепёшка испеклáсь; испекáть—хытă йатла. Испéчь—пĕçерсе кăлар. Испéчь —пĕçер; испéчь пироги́—кукăлӳ пĕçер; папéчь—нумай пĕçерсе хур; перепечёный хлѣбъ—ытлашши пиçнĕ çăкăр, икĕ питлĕ çăкăр.

Испéпелить—кĕллентер.

Исперва́—малтан, ӳи малтан, пуринӳен малтан, авалтан, ĕлĕкрен.

Испещря́ть—тĕрлетсе улалатса пĕтер.

Исповѣ́дникъ—тĕне хытă тытакан; хăй çылăхĕсене священнике каласа паракан.

Испыта́й—сăна, тĕпӳе, пĕлсе çит, ыйтса пĕл, мĕн те пулсан туса пăх.

Испóрченный—пăсăлнă, усала вĕреннĕ, йĕркерен тухнă, ниçталлисĕр; вѣ́дьма испóртила—тухатмăш пăсрĕ.

Исполнéніе—Д. Св.—Святой Сывлăш туллăхĕ (служ. 146), Испóлнилось—каланă сăмах вырăна çитрĕ, вăхăт çитрĕ.

Испива́ть—ĕçкеле; онъ испива́етъ—вăл ĕçкелет; испи́лся, спи́лся - ĕçсе вилнĕ; напи́лся—ĕçсе тăрантăм: за́пилъ—ĕçме пуçланă; испи́ться—питĕ хытă мĕн пурне ĕç.

Испи́ливать—пăӷăкăпа каскаласа пăс, çурса пĕтер, касса пĕтер, перепили́ть—касса тат, пăӷăкăпа татса пĕтер.

Испи́сывать—çыркаласа пĕтер. Запи́сывать—çырса хур, çырса пыр; выпи́сывать—çыру тăрăх йăпала кӳртер.

Исповĕ́дь—çылăх каçарттарни; исповĕ́дываться—çылăха каçарттар; исповĕ́дывать—çылăха ыйт; и́споведь—пурăнăç çинӷен каласа çырни.

Исподво́ль—майĕпе, вăрахăн, йĕрипе, хуллен, васкамасăр.

Исподло́бі я—куç айĕнӷен; онъ смо́тритъ исподло́бья—вăл куç айĕнӷен пăхаҫ.

Испо́днизу—айалтан, исподтишка́—вăрттăн, сисеӷӷен ху; испо́дній—айалти. Испо́дняя оде́жда—айалти тумтир.

Исполу—çурмалла; и́сполу засĕ́ялъ—çурмалла акрăм.

Исцоли́нъ—улăп, пысăк; паттăр çын.

Испо́лнить (слово, дѣло)—сăмаха тыт, ĕçе ту; испо́лниться—вырăна кил. Испо́лнить приказа́ніе—хушнине ту. Исполне́ніе—туни. Исполни́тельница—туса тăракан. Исполни́тельный—хушнине итлекен. Сыновья́ его исполни́тельны—унăн ывăлĕсем хушнине итлеççĕ. Испо́лнилось—вырăна çитрĕ. 5508 çулта Турă Адампа Евана каланă сăмах вырăна çитрĕ.

Испо́льзовать—усă кӳр, усă кĕт, вырăнлă ту, вырăна кӳр.

Испо́ртиться—пăсăл; испо́ртить—пăс; мĕдъ испо́ртился—пыл пăсăлнă; быть испо́рчену—пăсăл. Испо́рченность—пăсăлни.

Испра́вить—тӳ́рлет, йуса, тикĕсле; испра́вно—лайăх туни; испра́вный—ĕҫе вăхăтра тăвакан; испра́вный тесе йапалана йусав тăратакана калаҫҫĕ; исправля́ть обя́занность—йусав. Испра́вность—йусав тăратни; испра́вный мăнтăр, тутă; испра́вникъ—справник, уйас пуҫла́хĕ. Исправля́ть—пĕр—ĕҫе туса тăр.

Испражня́ться—шăр, сыс, тула тух. Испражне́ніе—шăни, сысни.

Испра́шивать—ыйтса ил, йăлăн; разспра́шивать—ыйтса пĕл, тĕпӗе.

Испро́бовать—тутанса пăх (о лищĕ), сăнаса пăх (о дĕлĕ); туса пăх.

Испрове́ргнуть—ӳ́кер, ҫĕмĕрсе пĕтер; йăвантарса йар, ҫĕнтер, пĕтер.

Испрями́ть—тӳ́рĕ ту, тӳ́рĕлет, упря́мый—ҫутăн; прямо́й—тӳ́рĕ.

Испуга́ть—хăрат, хăратса пăрах; испуга́ться—хăра; хăраса сехрем хупрĕ—си́льно перепуга́лся.

Испуска́ть—кăлар; кăларса йар; испуска́ть духъ—сывлăша кăларса йар, вил; испусти́ кровь—йун кăлар; спусти́ть айала антар; вы́пустить—кăларса йар; впусти́ть—шала кӳ́рт.

Испыта́ть—сăна; испыта́ніе—сăнани, тĕпӗесе пĕлни. Турă тӳ́рĕ ҫынна сăнаса пĕлесшĕн анӗах асап кăтартаҫ. Испы́тывать, хĕн-хур, кур; испыта́й меня́—пĕл мана, сăна (пс. 24).

Ста́пливать—ирĕлсе пĕт.

Стаска́ть, ста́скивать—сĕтĕрсе пĕтер; ҫӳ́ҫрен сĕтĕркеле, тумтире сĕтĕрсе пĕтер; тăхăнса пĕтер; лăскаса пĕтер; тăпăлтар (за́ волосы); перетащи́ть—ҫĕклесе каҫар; вы́тащить—туртса кăлар.

Стека́ть—йухса тух (о рĕкĕ), сте́чь кро́вью—йуна йухтарса пĕтер.

Сте́цъ—шыракан; сутра айăплакан.

Истинно—ӗăн, тĕрĕс; и́стинный—ӗăнни, тӳ́рри; и́стина—тĕрĕслĕх, ӗăнлăх, тӳ́рĕлĕх; сказа́ть по и́стинѣ—тĕрĕс сине кала.

Истира́ть-Истоща́ть.

Истира́ть—сӗрсе пӗтер, пӑсса, хуратса пӗтер; йакатса пӗтер. И ка́мень истира́ется—ҫул та йакалаҫ.

Истлѣва́ть—ҫӗрсе пӗт; вилнӗ те ҫӗрсе кайман—по́меръ да не истлѣ́лъ?—Ло́това жена́. Тлѣть—ҫӗр, ҫулӑмсӑр ҫун, Истлѣ́ніе—ҫӗрсе пӗтни.

Истка́ть—тӗртсе пӗтер; хӗл каҫиҫҫен ике́ пир тӗртрӗм—два холста́ истка́лъ за́ зиму; ткачъ—пир тӗртекен; тка́цкій стано́къ—пир тӗртмелли вырӑн.

Исто́къ—ҫырма шыв пуҫӗ; исто́чникъ—ҫӑл куҫӗ; исто́чникъ жи́зни—пурӑнӑҫ, ҫӗрӗлӗх паракан.

Истолко́вывать—ӑнлантар, каласа пар (о снѣ), толко́вникъ—ӑнлантарса паракан; тӑнлантаракан, ӑнлантаракан; толко́вый—ӑслӑ, тулӑклӑ.

Истомля́ть—ывӑнтар; истомля́ться—ывӑн; йӳтке; онъ истоми́лся—вӑл ывӑннӑ; истомле́ніе дӳха—ҫун пӑшӑрханни, пурӑнас килменни.

Истопи́ть—вут хутса кӑлар; шӑрат (сало, масло и пр.); исто́покъ дровъ—пӗр хутмалӑх вутӑ; исто́пникъ—вут хутса тӑракан; расто́пка—вут ҫӗртмелли—(хӑйӑ, турпас).

Истопта́ть—таптаса пӗтер, ҫӗт; истопта́ть траву́, змѣю́—курӑка таптаса пӗтер, ҫӗлене таптаса вӗлер; истопта́ть—ҫӗтсе пӗтер (атӑ, ҫӑпата).

Исторга́ть—туртса ил, кӑлар; хӑваласа кӑлар.

Исто́рія—патшалӑх ӗҫӗсем ҫинҫен, пурӑнӑҫӗ ҫинҫен, халӑх пурӑнӑҫӗ ҫинҫен ҫырнӑ кӗнеке; исто́рикъ—патшалӑх мӗнле пуҫланса кайни, мӗнле пурӑнни ҫинҫен ҫыракан; халӑх пурӑнӑҫӗ ҫинҫен ҫыракан.

Источи́ть—хӑйраса пӗтер; ҫӗҫӗ хурҫине ҫитер; хуртсем ҫӑкӑта ҫисе шӑтӑкланӑ.

Источа́ть—йухтарса кӑлар. Исто́чникъ—шыв йухса тухакан вырӑн, ҫӑл куҫӗ.

Истоща́ть—йапӑхтар; ырханлантар, наҫарлантар; пӗтсе пыр, сахаллантар; истоще́ніе—ырханлантарни, наҫарлании, сӑнран ӳкни, йапала пӗтсе пыни, пӗтсе кайни.

Истравúть—таптат (çарана, тырра), çитерсе йар; туласа пĕтер; отравúть—çынна амал, имçам парса вĕлер.

Истрáтить—салатса пĕтер, укçа салатса пĕтер; йарса пĕтер. Истрáтить дéньги—укçана йарса пĕтер.

Истребля́ть—пĕтер; вĕлерсе пĕтер; истребля́ть насĕкóмыхъ; хурт—кăпшанка пĕтер. Мы истребля́емъ лĕсá—епир вăрмана пĕтеретпĕр.

Истрéбовать—хут тăрăх ҫĕн; ҫĕнсе килтер; ыйтса ил.

Истрепáть—силлесе пĕтер, çĕтĕлиҫҫен тăханса çýре, çĕтсе пĕтер; истрёпка—çĕтĕлсе пĕтнĕ йапала; трепáть—çĕт, çýçрен лăска.

Истрéскаться—çурăлса пĕт; алăсем çурăлса пĕтрĕç—рýки истрéскались; истрéскаться—çурăлаҫҫен çи.

Иступлéніе—ăсран кайни, ăсран кайиҫҫен çиленни—(пс. 28); иступля́ть—мăкат, ăсран йар.

Исты́кать—шăтарса пĕтер; ҫиккелесе, тĕккелесе пĕтер.

Истязáть—асаплантар, хурлăх кăтарт; истязáніе—асаплантару, хурлăх кăтартни; истязáться—тавлаш, тупăш.

Исхóдъ—тухни, пĕтни; пĕтмĕш; исходъ души́—ҫун тухни; ждáли исхóда дѣ́ла—ĕç пĕтессе кĕтрĕмĕр. Исхóдъ—Моисейĕн иккĕмĕш кĕнеки. Исходи́ть изъ той мы́сли—çав шухăшран пуçла. Исхóдъ—пĕтмĕш. Исхóдъ дѣ́ла—ĕç пĕтмĕшĕ.

Исхи́тить—варттăн ил, вăрла; хи́щникъ—вăрă, вăрлакан.

Исхлестáть—çапса йĕрлесе пĕтер; çапкаласа пĕтер; тивертсе пĕтер (пушăпа, хулăпа).

Исходáтайствовать—хута кĕрсе тархасла, мĕн те пулсан ыйтса ил; йăлăнса ил.

Исходи́ть—тух, нумай çýресе кил, урлăн—пирлĕн çýресе тух; исходя́щій—тухакан; заходя́щій—кĕрекен.

Исхудáть—наҫарлан; ырханлан; типсе кай, тишшĕмлен; исхудáлый—наҫарланнăскер, тĕсрен ýкнĕскер.

Исцарáпать—ҫăрмаласа пĕтер, ҫавкаласа пĕтер; царáпина—ҫĕрнĕ выран.

Исцѣля́ть-Іера́рхъ.

Исцѣля́ть—ҫӗрт, тӳрлет, сыват; исцѣле́ніе—тӳрленни; исцѣли́ться—тӳрлен. Исцѣле́ніе—ҫӗртни, сыватни.

Исчеза́ть—куҫран ҫухал, пӗт; ҫӗр ҫинҫи ҫаплӑх тӗтӗм пек ҫухалаҫ—земна́я сла́ва исчеза́етъ какъ дымъ; кӑрантап ҫухалҫӗ—исче́зъ карандашъ; исчезнове́ніе—пӗтни, ҫухални. Яко исчеза́етъ дымъ да исче́знутъ—тӗтӗм ҫухалнӑ пек ҫухалҫҫӑр.

Исче́ркивать—йӗр туса, хуратса пӗтер; ҫыркаласа пӗтер.

Исче́рпывать—ӑсса пӗтер; йапала ҫинҫен йӑлт ҫипер пӗлсе ҫит; ҫыркаласа пӗтер. Исче́рпывать-илсе—ҫавса пӗтер.

Исчисля́ть—хисеплесе пӗтер, шутласа пӗтер; суса, шутласа тух. Исчисле́ніе—хисеплени, суни, шутлани.

Исщеля́ть—ҫуркалантар, шӑтӑклантар.

Исщепля́ть—ҫӗлсе пӗтер (хӑйӑ), ҫуркалантар. Исщепа́ть—ҫӗлсе пӗтер.

Ита́къ—ӗнтӗ, ҫапла, вара.

Итого́, итого́—мӗн пурӗ, пӗтӗмпе.

Ихъ—и́хній—вӗсенӗн, вӗсен.

I.

І—вырӑс сасӑ паллисем хушшинҫи вуннӑмӑш сасӑ палли (славянсен сасӑ паллисем хушшинҫи вунпӗрӗмӗш сасӑ палли; ҫиркӳ кӗнекисем ҫинҫи хисепленӗ ҫух вуннӑмӗш ҫихвӗре пӗлтерекен ҫихвӗр Ҫырнӑ ҫухне ӑна уҫӑ илтӗнекен сасӑ паллисем умӗн лартаҫҫӗ.

Іаки́нѳъ—хакла́ йышши ҫул.

Іа́ковъ—Йакку; Йаккушка.

Іегова́—Турӑ.

Іера́рхъ—священниксен пуҫлӑхӗ; епи́скоп, архіерей, митрополи́тъ. Іера́рхія—ҫиркӳсене пӑхса тӑрас йӗрке; пӗр—пӗр архіерей пӑхса тӑракан кӗпӗрне. Іере́й—священник, поп, Турӑ умӗнҫи атте. Іеродіа́конъ—монахран діакона тухнӑ ҫын. Іеромона́хъ—монахран попа тухнӑ ҫын.

Іерéй—священникъ; пуп, паҫăшка.

Іереміи—запряга́льника—Çу уйăхин пирвайхи кунĕ. Іереміа́да, куç-çули тăкса, йĕрсе; шалу (жа́лоба) пани.

Іероглиф̀ъ—сăмаха йе пĕр—пĕр йапалана пĕлтерекен паллӑ.

Іерусали́мская доро́га—кайăк хур çулĕ (простонародное) Іерусали́мскія слёзки—ерех. Іерусали́мскій дворяни́нъ—еврей çынни.

Ікосъ—тăсса йурламалла йурă (вăл канопра пулаҫ, ăна кондак хыççăн йурлаççĕ.)

Ілито́нъ—антиминс ҫĕркекен тутăр.

Іо́дъ или Іоди́нъ—емел, лекерӳ.

Іо́кать, ёкнуть, іо́кнуть—ырат; сик; çурăл, ҫĕтре; се́рдце ёкаетъ—ҫĕре сикет,—ҫĕре ҫӳкенет; ёкнуло—шартах сикрĕ, ҫĕре çурăлсах кайрĕ.

Іо́лъ—ушкăн, тĕрткелешни, калла—малла ҫупкалани. Са́мый іо́лъ я́рмарки—таварсене сарса пăрахни; хĕрсе сут туни.

Іо́нинъ китъ—Çын çийекен, çын çăтакан тинĕс кашкăрĕ, ҫи пысăк акула тийекен пулă; тăрăшшĕ пĕр виç ҫалăша йахăн. (173 çулта акула пĕр матруса (шыв çинҫи салтака ҫăмăрла çăтса йанă. Çав акула, тупăпа персен, матруса кăларса пăрахнă. Вăл салтака Европа тăрăх кăтартма илсе çӳренĕ).

Іорда́нъ—Турă шыва кĕрекен вырăн; хĕрес сăнне ӳкерсе каснӑ вакӑ; январь уйăхин 6-мĕш кунĕнҫе шыва кĕл—туса тасатса хатĕрленĕ вырăн. Во іорда́ни купа́ются, кто на свя́ткахъ рядя́лся—святкара святка выльаса, тумланса çӳренĕ çынсем іордан шывĕнҫе шыва кĕреççĕ. Іорда́нщикъ,—щица—іордан шывне кĕл—туса тасатнине пăхма пынă çын. Іорда́нка—пăшал, іордан шывне кĕл—туса тасатнă ҫухне ăрăмланă пăшал. (Суйа ĕненни).

Іо́та—Грексен сасă палли йаҫĕ; ҫи пĕҫĕкçĕ йапала, шăрпăк пек йапала. Ни одно́й іо́ты не измѣни́лъ—пĕр пĕҫĕкçĕ пайне те улăштарман. Безъ того́, что́бы онъ

измѣни́лъ хоть на ио́ту выраженіе лица́—Упсăр пуçне сăнне пăртак улăштарин.

Ио́тить—халăх çинҫе сасă пар, ху шухăшланине кала; канаш пар.

Иу́да—тытса паракан, сăмах улăштаракан. Иу́дино лобза́ніе—усал шухăшпа ытса ҫуп—туни. Иу́дино де́рево—Христоса тытса паракан Иуда çакăннă йывăç. Иу́дою свѣтъ пройдёшь, да уда́вишься—Иуда пек пурăнса тёнҫе витĕр тухăн та, кайран çакăнмалла пулĕ. Чѣмъ Иу́дою бы́ть, лу́чше на свѣ́тѣ не нарожа́ться—Иуда пек пулиҫҫен тĕпҫене çуралас мар.

Ію́ль—Çулталăкăн 7—мĕш уйăхĕ. Ію́льскій—утă уйăхĕнҫи. Ію́ль—маку́шка ле́та—утă уйăхĕ çăвăн тӳпи. Въ ію́лѣ на дворе́ пу́сто, да на́—по́лѣ гу́сто—утă уйăхĕнҫе карташĕнҫе пушă пулсан та хирте çăра. Въ ію́лѣ хоть раздѣ́нься, а ле́гче нѣтъ—утă уйăхĕнҫе çарамаслансан та усси çук. Не топо́ръ ко́рмитъ мужика, а ію́льская рабо́та—çĕр ĕçлекен çынна пуртă тăрантармасҫ, утă уйăхĕнҫи ĕç усраҫ.

Ію́нь—Çулталăкăн улттăмăш уйăх. Мѣ́сяцъ іюнь, ау́! нѣ́тъ хлѣ́ба—çĕртме уйăхĕ çитрĕ, краул! кăшкăр. Закро́мы въ анба́рахъ пу́сты—Амбарсенҫе пӳлмесем пушă. Іюньскій—çĕртме уйăхин.

К.

К а—ха; скажи́-*ка*, кала-*ха*.

К а а б а—Магомет тённе тытакансен Мекка хулинҫи çурҫĕ.

К а́ б а—Çĕре çапса кӳртнĕ пĕҫĕк *шалçа*.

К а б а́ въ—ҫĕллĕн—ҫĕллĕн касса пĕçернĕ така ашĕ.

К а б а́ к а—тăрăххăн ӳсекен *кавăн*.

К а б а́ къ—хупах; каба́чный, каба́цкій—хупаха тивĕçлĕ йапала, хупах тавăрашĕ; каба́тчикъ—хупахра ларакан çын; каба́чничать—хупахсенҫе ĕçсе çӳре; каба́чить—хупах тыт.

Кабалá—çынна парăмшăн ĕçлеттерни, ҫура туни; кабалúть ҫура ту; кабальнóй—ҫура пулнă çын; кабáльщикъ çынна ҫура туса тăракан.

Кабаля́ръ—пăрахутсене йе карапсене кăкарса хуракан хулăм вĕрен йе сăнҫăр.

Кабáнъ—капан;—хир сысни; кабанёнокъ—хир сысни йĕн çури; кабáнина—хир сыснин ашĕ.

Кабаргá—Сибирте пурăнакан мăйракасăр каҫака.

Кабардúнка—çӳлĕ, тăватă кĕтеслĕ çăмлă çĕлĕк.

Кабáтъ—кипке, хресҫенсем çийелтен тăхăнакан сарлака, вăрăм кĕпе.

Кабзá—укçа хутаççи.

Кабинéтъ—çырса ларакан пӳлĕм; мой кабинетъ—епĕ çырса вуласа ларакан пӳлĕм.

Каблýкъ—атă кĕли; атă сыр—надéть сапогú; атă куннҫи—голенúщи.

Кáболка—сӳс кантăра.

Каботáжить—ҫукмарпа хĕне.

Кáбы—ҫҫĕ. Кáбы онъ не упáлъ—вăл ан ӳктĕрҫҫĕ.

Кáва—шалҫа.

Кавадья́—хырăм.

Кавалéръ—ҫынлă çын; çамрăк çын;—медал илнĕ çынсене „кавалер“ теççĕ; кавалéрія утлă çар; кавалéрúстъ—утлă çар çынни.

Кавáшъ—вĕçен кайăк ҫĕпшин йаҫĕ.

Кáверза—çеклĕ, ҫейе çын ултавĕ, ҫăрмантарăшĕ,—ĕçе ҫарни; кáверзить—ĕçе ҫар, ĕçе аран—аран ту.

Кавнúкъ—йумăç; тухатмăш.

Кавсякъ—ăман, çумăр хурҫĕ.

Кавщúкъ, кóвшикъ, кóвшъ—алтăр, курка.

Кавы́ка, кавы́чка—çырура лартакан палла; ҫăрмав.

Кáга—пĕҫĕк аҫа.

Кагáлъ—шавлакан, кăшкăракан ертел.

Каганéцъ—çĕрле çутакан пĕҫĕк лампа.

Кáгла—кăмака трупи.

Кагóра—почта (çырусем) çӳретекен лашасем; кагóрщикъ почта çӳретекен йамшăк.

Кадéтъ—ӳссе çитмен çын, улпут ывăлĕ.

Кадúть—тĕтĕр; кажденье—тĕтĕрни; кадúло—ҫиркӳре тĕтĕрекен савăт; кадúльщикъ—тĕтĕрекен.

Кадрúль—ташă йаҫĕ, (темиçен ташлаççĕ).

Кадóмить—ĕçсĕр çӳре.

Кадýкъ—усал йернĕ тар.

Кадь—катка, каймăк—шетник; кáдка, кадýшечка—кадýшка, пĕҫĕк шетник; кадýшник—шетникъ тăвакан; кадýшничать—пиҫке, шетник ту.

Кáждый—кашни çын, пули—пулми çын. Кáждый день—*кашни* кун; каждоднéвный—кашни кунхи; каждомéсячный—кашни уйăхри; каждогóдній—кашни çулхи, çулленхи.

Кажúсь—курăнаҫ, çапла пек туйăнаҫ. Вăл пасара кайрĕ, *никак*—онъ, кáжется, на базàръ упĕлъ.

Казáкъ—хусах; казáчка—хусах хĕрĕ йе арăмĕ; казакúнъ—пĕрмеллĕ кĕске халат; казáцкій, казáчій—хусах тавăрашĕ, йапала. Казáчій конь—*хусах* лаши.

Казамáтъ—казéматъ, тĕрме, касамат.

Казанъ—(котелъ)—хуран, ҫукăн.

Казань—Хусан; Хосан (Ядр. у.); Казáнскій—Хусанти, Хусанăн.

Казарáá—пĕҫĕк хур кайăкĕ; казарятина—пĕҫĕк хур кайăк ашĕ.

Казаргáá—ухă.

Казáрма—салтаксем йе ĕçлекенсем пурăнакан çурт.

Казáть—кăтарт; казáлъ—кăтартрăм; казáться—курăн, кăмăла кил. Хĕвел ту айкинҫен *курăна* пуçларĕ—сóлнышко стáло казáться úзъ-за гóръ; казáтель—кăтартакан; казúстый—илемлĕ, хитре.

Казимúръ—çăмăл тăла.

Казинéтъ—кăвак тăла.

Казúть, кáживать—пăс, çĕмĕр, лутăрка, амант, кáженикъ—аманнă çын.

Казна́—хысна; казначе́й—каçуннай, хысна пăхакан; казнохрани́тель—хысна сыхлакан; казначе́йша—хысна пăхакан хĕр—арăм; казначе́йство—хысна выртакан выран; казённый—хыснана тивĕçлĕ вăрман, çĕр; казёнка—хысна сутакан ерех; казеннико́штный—хысна укçипе пурăнакан (объ ученикахъ).

Казни́ть—асаплантар, вĕлер; ка́знь—асап; казни́тель—асаплантаракан, вĕлерекен; казённый—асапланпăскер, вилнĕскер.

Казуа́ръ—вĕçен кайăк йаҫĕ.

Казу́лька, казю́лька—çĕлен.

Ка́зусъ—шит тĕлĕнмелле ĕç; казуи́стъ—пĕлсе çитерме çук кансĕр ĕçе те пĕлетĕп тийекен.

Кайда́лъ—кĕтӳ; кайда́льщикъ—кĕтӳçĕ.

Кайка́нъ—пулă йаҫĕ.

Кайла́—мутике йевĕрлĕ çĕр ҫавакан йапала.

Ка́йма, каёмка, каёмочка—хĕрри. Я шью вдоль *каймы*—епĕ *хĕррипе* çĕлесе пыратăп.

Каймака́ръ—хăйма.

Ка́инъ—Адам ывăлĕ, сĕмсĕр—усал çын.

Ка́ка, кака́руша—аҫа пăхĕ.

Какогра́фія—тĕрĕс мар çырнă çыру, йăнăш çыру.

Како́ра—хулăм пашалу.

Какъ—йепле, мĕнле. Какъ живёшь—йепле пурăнатăн; какънибу́дь—йепле те пулин; какъ-ни-попа́ло—йепле килҫĕ апла; какъ—ника́къ, йепле пулсан та; ко́е—какъ аран—аран; каки́мъ о́бразомъ—мĕнле майпа; какой—йепле; каково́й—йеплескер; какъ бу́дто—çавăн пек. Какъ бу́дто хорошо́ гакъ дѣ́лать—çавăн пек тума аван иккен вара; *какъ слы́шно*—имĕш; какъ слы́шно петерб. ему́ да́ли обѣща́ніе—питĕртисем ăна имĕш сăмах панă.

Калаба́нъ—хăпарту.

Каламбу́ръ—икĕ майлă шӳтлесе калана сăмах; каламбури́стъ—шӳтлесе калаçакан.

Каланча́—вут тухнине сыхламалли пашне, асамҫă кăшкăракан меҫет тăрри; каланчи́стъ—вут тухнине сыхлакан.

Кала́чъ—кулаҫă, кулаҫ; кала́чная—кулаҫ пĕҫерекен вырăн; кала́чникъ—кулаҫ пĕҫерекен.

Калга́нъ—курăк йаҫĕ (тымарне йашкана йараҫҫĕ).

Ка́лда—выльăх картишĕ.

Каледи́ть—йăлăн, аптăрат.

Календа́рь—ҫулталăк кĕнеки, календар.

Кали́беръ, кали́бръ—вилҫе, урлăшĕ, сурт, аслăшĕ.

Ка́лигвы—пушмаксем.

Калигра́фія—илемлĕ, таса ҫырни; калигра́фъ—илемлĕ ҫыракан; илемлĕ ҫырма вĕрентекен.

Кали́гъ—пулă пыйти.

Кали́ка, кĕл—тума ҫӳрекен.

Кали́на—палан.

Калита́—хутаҫ.

Кали́тка—кĕҫĕн алăк, кали́тке.

Кали́ть—хĕрт. Тимĕре *хĕртес* пулаҫ—желе́зо ну́жно кали́ть; кали́ться—хĕртĕн; кали́льщикъ—хĕртекен.

Калмыкова́тый—калмăк йевĕрлĕ.

Кало́ша—калуш; кало́шникъ—калушка ҫӳрекен.

Калу́га, калу́жа, калу́жина—пылҫăк, йĕпе, шыв тăракан вырăн.

Калуха́нъ—хăй тĕнне пăрахса урăх тĕне йышăннă ҫын.

Калъ—пăх, навуҫ.

Калы́мъ—хулăм укҫи.

Кальсо́ны—арҫын айалтан тăхăнакан йĕм.

Каль я́нъ—хĕвел тухăҫ йенҫи ҫынсенĕн ҫĕлĕмĕ.

Кале́ка—алăсăр йе урасăр; уксах йе ҫăлах; кале́чить—ҫăлахлат, уксахлат; кале́ченіе—уксахлатни; ҫăлахлатни.

Калжа́нъ—ҫӳлĕ ҫын.

Каля́кать—кала; каля́канье—каласни.

Ка̀ма (рѣка)—Шурă Атăл.

Камбала́—тинĕсри тĕслĕ темиҫе пулă.

Ка́мень—ҫул; ка́мешекъ—вӗтӗ ҫул; ка́менный—ҫултан тунӑ йӑпала; ка́меньщикъ—ҫул ӗҫне ӗҫлекен, ҫул ҫурт тӑвакан; каменѣ́ть—ҫуллан; каменѣ́нье—ҫулланни; камнело́мъ—ҫул кӑларакан; ка́менка—мунҫа ҫулӗ.

Ка́мера—тӗрмери пӳлӗм, зе́мскій нача́льникъ йе мирово́й судьи́ пурӑнакан ҫурт.

Камерто́нъ—икӗ йӳплӗ хурҫӑран тунӑ сасӑ памалли йӑпала; йӳрлаттаракан ун тӑрӑх сасӑ ҫинҫине йе хулӑммине пӗлет.

Камзо́лъ—вӑрӑм шилетке; ҫанӑсӑр кӗске халат (мишерсем тӑхӑнаҫҫӗ).

Камила́вка—аслӑрах священниксем тӑхӑнакан пурак пек ҫӗлӗк.

Ками́нъ—кӑмака умӗ.

Само́дить—укҫа пуҫтар.

Кампа́нія—ушкӑн, торго́вая компа́нія—суту—илӳ тӑвакан ушкӑн.

Камфора́—кӑнхвара.

Камфо́рка—канвурка (ҫейник лартаҫҫӗ).

Кам́ышъ—хӑмӑш; кам́ышистый—хӑмӑшлӑ.

Кана́ва—канав; ка́навка; канавочка, кана́вушка—пӗҫӗк канав; кана́вистый—канавлӑ вырӑн; кана́вщикъ—канав ҫавакан.

Ҫана́лъ—шывлӑ канав.

Кана́лья—найан, йурӑхсӑр ҫын.

Канапе́—ҫемҫе тенкел.

Канаре́йка—йурлакан вӗҫен кайӑк.

Кана́тъ—пысӑк вӗрен; кана́тчикъ—пысӑк вӗрен тӑвакан.

Канва́—тӗрӗ тӗрлекен; сайра; аҫлӑк.

Кандалы́—тимӗр сӑнҫӑр (тӗрмере ларакан ҫынсене сӑнҫӑрлаҫҫӗ).

Кандида́тъ—пӗр-пӗр вырӑна йышӑнас тесе тӑракан ҫын, ҫерете кӗтсе тӑракан.

Канди́ло—турӑш умне ҫакакан лампаткӑ.

Кандія—пӗҫӗк ҫан (Монастырсенҫе ҫав ҫана ҫапни пысӑк ҫана ҫапма вӑхӑт ҫитнине пӗлтерет).

Кандю́къ—хырăм.

Кани́кулы—ĕçлемен, вĕренмен вăхăт.

Канител́ь—кĕтни, вăрахлани, ĕçе пумайӳӳен тăсса тăни.

Канифо́ль—таса сăмала; канифо́лить—скрипка сĕркĕӳне смалала.

Каннибáлъ—çын çийекен, усал çын.

Канóнъ—ӳиркӳ законĕ, ӳиркӳ йурри; канóнникъ—ӳиркӳ кĕнеки (вăл кĕнеке çине кĕлĕсен йурисене çырса хунă).

Кáнта, кантъ, кáнтикъ—лутавлă.

Кáнтъ, кáнтикъ—йе йĕм тăрăх, йе картус тавăра хĕрлĕ йе симĕс хулăм çип çĕлесе тухаççĕ. Çавă *кант* пулаӳ.

Канýнъ—праçник умĕнхи каç.

Канýра, канурá или конýра—пĕӳĕк, лутра пӳлĕм.

Кáнцлеръ—ӳăн аслă министр.

Каньхá—савăтран вăрланă тимĕр.

Кáпа, кáпка—çĕлĕк.

Кáпать—тумла, кáпля—тумлам.

Капéлла—йурлакансенĕн йе мусик калакансенĕн ертелĕ.

Капитáлъ—укçа; мул; капитали́стъ, капитáльщикъ—пуйан çын, укçалă çын.

Кáпище—суйа тĕнне пурăнакансенĕн пуççапакан кĕлеткисем тăракан вырăн.

Капкáнъ—капкăн; капкáнщикъ—капкăнна тытакан.

Каплоýхій, корноýхій—пĕӳĕк хăлхалă çын.

Капóтъ—майрасен çанăллă çийелтен тăхăнакан сарахван.

Капýтъ—пĕтни; тепéрь емý *капутъ* бýдетъ—вăл ĕнтĕ пĕтĕмпех пĕтет.

Капрáлъ—ĕлĕкхи унтĕр офицер ӳинĕ.

Капри́зъ—ӳăркăшу. Онъ нáчалъ *капризничать*—вăл *ӳăркăшлана* пуçларĕ; йунсăрланни, аӳашланни. Больнóй ребёнокъ капри́зничаетъ—сывă мар аӳа йунсăрланаӳ.

Капýста—купăста; капýстить—шăрăш кăлар.

Капши́вый—лутра, наӳар.

Карá—асаплантарни, аптăратни.

Карабѝнъ—кĕске пăшал.

К а р а́ б к а т ь с я—упаленсе, ҫаваланса хăпар, улăх.
К а р а в а́ й, корова́й цӗ́лый—пуҫламан ҫăкăр.
К а р а в а́ н ъ—ушкăн, тавар тийенĕ тĕве ушкăнĕ; караванба́шъ—ушкăн пуҫлăхĕ.
К а р а г а́ т к а—хĕрлĕ кăвакал.
К а р а́ к у л ь—кăтра, пĕтреке путек тирĕ.
К а р а́ к у л я—кукăр-макăр йапала (йывăҫ йе турат).
К а р а́ к у ш к а—упаленни.
К а р а м е́ л ь—канхвиткă.
К а р а н д а́ ш ъ—кăранташ.
К а р а н т и́ н ъ—йерекен ҫир пĕр ҫĕртен тепĕр ҫĕре ан куҫтăр тесе, ҫир йернĕ ҫĕртен урăх ҫĕре йамаҫҫĕ; кайас тăвас пулсан пĕр ҫуртра йе выранта (сăнаса) ҫарса тăраҫҫĕ, ҫав ҫурта *карантин* теҫҫĕ.
К а р а п у́ з ъ—мăнтăрка, лутра аҫа.
К а р а́ с ь—карас (пулă).
К а р а у́ л ъ—хурал, хурал тăни; караýльщикъ—хуралҫă; караýлить—сыхла.
К а р а́ ч и т ь—калла ҫакар.
К а р я́ ч и т ь—урусене ҫарса йарса тăр.
К а р а ч у́ н ъ—пĕтĕмлĕх, вилĕм. Пришóлъ емý карачýнъ—унăн вилĕмĕ ҫитрĕ.
К а р б у́ н к у л ъ—хаклă йышши ҫул.
К а́ р д а—карта, выльăх карташĕ.
К а р д и н а́ л ъ—католиксен аслă пуп пуҫлăхĕ; ҫăн аслине „па́па“ теҫҫĕ.
К а р е́ т а—кýме; карéтникъ—кýме тăвакан.
К а р р и к а т у́ р а—мăшкăласа тунă картинкă.
К а́ р і й—хура.
К а́ р к а т ь—çăхан пек кăшкăр, кăракла.
К а́ р л и к ъ,—ка́рлица—пĕҫĕк ҫын, пĕҫĕк хĕр-арăм.
К а р м а́ н ъ—кĕсйе; карма́нщикъ—кĕсйерен ҫаратакан; карма́нничать—кĕсйерен ҫарат; карма́шекъ—пĕҫĕк кĕсйе.
К а р н а в а́ л ъ—католиксен ҫăварнийĕ (ҫу—ерни).
К а р н и́ з ъ—карнис.
К а р н е́ т к а—ҫăлха, ҫăлха пуҫĕ.

Ка́рта-Ката́строфа.

Ка́рта—тĕнҫери çĕр-шыва, тусене пĕҫĕклетсе ӳкернĕ хут; игра́ютъ въ ка́рты—картла-выҫаççĕ; картёжить—картла выҫа; карте́жникъ—картла выҫакан.

Карта́вить—тыткăнлă сăмахла, калаç; карта́вый—тыткăнлă сăмахлакан, калаçакан.

Карти́на, карти́нка—картинкă; карти́ниться—хăна ху çын умĕнҫе илемлĕн курăнма тăрăш.

Карто́фель—паранкă, çĕр улми; карто́фельникъ—çĕр улмине йуратакан; карто́фельникъ—çĕр улминҫен тунă йашка, çимĕç, улма кукли; карто́фельщикъ—улма ĕрҫетекен, сутакан.

Карту́зъ—картус; карту́зникъ—картус çĕлекен.

Карусе́ль—йармăнкасенҫе аҫасене йывăçран тунă пĕҫĕклашасем çине лартса çавăрăнтаракан вырăн.

Ка́рцеръ—пĕҫĕкçĕ тĕрме (вĕренекенсем, салтаксем валли).

Карье́ръ, карье́ра—пурăнăç çулĕ.

Каса́тка, каса́точка—ҫĕкеç; каса́тикъ—ырă, илемлĕ, хитре, хаклă. Вотъ пришёлъ мой каса́тикъ—акă манăн ырă çыннăм килҫĕ.

Каса́ться—сĕртĕн, тиверт. Я не косну́лся его́ па́льцемъ—епĕ ана пӳрнепе те *сĕртĕнмерĕм*. Священникъ аҫа пуçĕ çине аллине тивертсе хĕрес палли тăва-тăва, çак кĕлле вулаҭ. (Требникъ, 7 стр.)

Каска́дъ—пĕҫĕк шарланкă.

Ка́сса—укçа усрамалли вырăн.

Кастрю́ля—йашка пĕçермелли тимĕр савăт; кастрю́льщикъ—йашка пĕçермелли тимĕр савăт тăвакан.

Касто́рка—касто́рка çăвĕ; (вăл ăша тасатса кăлараҭ).

Катава́сія—ҫиркӳ йурри.

Катако́мбы—çĕр айĕнҫи пӳлĕмсем; вăл пӳлĕмсенҫе ĕлĕк авал Христос тĕнне тытакансем пĕрле пухăнса кĕлтунă.

Катала́жить—кăшкăр, пăтрат, шавла, пăлхат; катала́жный—шавлакан, пăлхатакан, çĕмĕртекен, кăшкăрашкалакан çын.

Ката́логъ—кĕнеке йаҫĕсене тĕрĕслесе хуракан кĕнеке.

Ката́строфа—кĕтмен çĕртен пулнă хăрушă ĕç.

Ката́ться на ло́шади—катаҫҫи ҫуп; ката́ться съ горы́—катаҫҫи йарӑн, ту ҫинҫен йарӑн.

Ката́ть—кустар (урапана); катну́ть—тар, шу. Катнёмъ во ве́сь ду́хъ—мён пур вӑйпа тарар; ка́ткій—ҫӑмӑллӑн катаҫҫи кусакан; ката́къ—пёрен пуҫё; йарӑнмалли пӑрлӑ вырӑн.

Катафа́лкъ—вилнё ҫынна турттаракан урапа.

Катего́рія—пу́лём, ҫурт йёрке.

Катехи́зисъ—ҫӑн тён ҫинҫен вёрентекен кёнеке.

Като́ликъ—Рим ҫиркёвён тённе тытакан.

Ка́торга—айӑпа лекнё ҫынсене ёҫлеттерекен йывӑр ҫёр ёҫё.

Кафта́нъ—сӑкман.

Кача́ть—силле, сиктер; кача́ться—таканка сӑпа, ҫинҫе йарӑн, суллӑн; утка (Ашм. Синт. 243).

Каче́ль—йарӑнтӑк, таканка, ҫуҫҫу.

Ка́чество—ырӑлӑх, усаллӑх, аван, наҫар. Это ма́сло хорошаго ка́чества—ку ҫу *аван.*

Ка́ша—пӑтӑ; помина́льная ка́ша—ҫун пӑтти.

Каши́ца—кёрпе шу́рпи, кёрпе пӑтти, шёвё пӑтти; ка́шникъ пӑтӑ йуратакан; кашева́ръ—йашка ҫӑкӑр пёҫерекен (ертел валли).

Ка́шель—ӳслёк; ёслёк; ка́шлять—ӳсёр, ёсёр.

Каштанъ—йывӑҫ йаҫё.

Кащей—ӳтсёр наҫар ҫын; ватӑ ҫын.

Каю́та—пӑрахут ҫинҫи пёҫёк пу́лём.

Ка́яться—ӳкён; шелле; хёрхен.

Ка́ѳедра—вёрентсе калакан ҫулё вырӑн; архіерей йе аслӑ ҫынсен вырӑнё (пурӑнӑҫё). Онъ занима́етъ архіере́йскую ка́ѳедру—вӑл архіерей вырӑнёнҫе тӑраҳ, архіерейре тӑраҳ.

Каѳи́зма—псалтир кёнекин 20-мёш пайё.

Каѳоли́ческій—пётём тёнҫери.

Квадра́тъ, квадра́тный, тӑп—тӑвӑткал.

Кварта́лъ—пай; цѣ́лымъ кварта́ломъ—кассипе;—цѣлыми—касси—кассипе. Вӑрманта та кварталсем пур—и въ лѣсу́ имѣ́ются ква́рталы.

Квартира—хватир; квартировать—хватирте пурăн.
Квасъ, квасокъ—кăвас; квасоваръ—кăвас пĕçерекен, тăвакан; квасить—йӳçĕт.
Квашня—кăвас ҫĕресĕ.
Квакать—кăшкăр (лягушка).
Квартетъ—тăватă сасăпа йурлани.
Кверху—çӳлелле.
Квитъ—пĕтни, ĕç татăлни. Я квитъ съ тобою—епĕ санпа *татăлтăм* ĕнтĕ.
Кедръ—вĕтĕ мăйăр йывăççи.
Кезево—хырăм, ăш, вар.
Келія, келлія—монах пурăнакан пӳлĕм. Келейно — вăрттăн, пĕҫҫен çи; келейникъ—монаха пулăшса пурăнакан.
Кереметь—киремет.
Керосинъ—краçин, карçин пек йӳнни, çутă çунаканни çук.
Кесарь—патша.
Кибитка—кӳме. Кӳмесем ылттăн та кĕмĕл. Кибитчикъ—кӳме тăвакан.
Кивать—сул; пуçĕсемпе сулла сулла ҫĕлхи çăварĕсемпе каларĕç (Пс. 21); киваніе—пуçа сул.
Кивоть—турăшсем лартакан выран.
Кидать—ывăт, пер; киданіе—ывăтни, пени.
Кизекъ, кизякъ—навусран тунă кирпĕҫ.
Кила—ҫир, пӳсĕр; йывăç мăкăлĕ.
Килька—çелутка йевĕрлĕ пĕҫĕкçĕ пулă.
Кимвалъ—купăс тавăрашĕ; кимвалсемпе Турра мухтăр—на кимвалахъ хвалите Бога.
Кинжалъ—икĕ çивĕҫĕлĕ çĕçĕ; кинжальщикъ—икĕ çивĕҫĕлĕ çĕçĕ тăвакан.
Коновяръ—ҫиркӳ кĕнекисенĕн малтанхи сăмах паллине хĕрлĕпе çырни.
Киноникъ—Турăн Ӳҫĕпе Йунне сыпакан вăхăтра йурлакан ҫиркӳ йурисем.
Книга—купа, çыхăм (книгъ и бумаги).

Кипари́съ—йывăç йаҫĕ; хаклă йывăç; вăл йывăçран турăшсем тăваççĕ; кипари́сникъ—кипарис вăрманлăхĕ.

Кипяти́ть—вĕрет (шыва); кипято́къ—вĕретнĕ шыв; кипя́щій—вĕрекен йапала; кипе́ть—вĕр; кипяти́ться—çилен. Ты что кипяти́шься?—Есĕ мĕншĕн çиленетĕн?

Киргѵ́зъ—кăркăс; Россіяра кăргăс мĕн пурĕ 4084149—въ Россіи киргѵ́зъ всего́ 4084139.

Кирка́—мутике йевĕрлĕ çĕр ҫавакан йапала.

Кирпи́чъ—кирпĕç; кирпи́чный заво́дъ—кирпĕç савăҫĕ.

Ки́са, ки́санька, ки́сочка, ки́ска, кису́рка, кису́рочка—кушак. Кисъ-кисъ—кушака ҫĕнекен, йыхăракан сăмах. Киса́—хутаç (у каза́ковъ).

Кисе́ль—мимĕр, нимĕр, кĕсел; кисе́льщикъ—кĕсел сутакан; кисе́льничать—кĕселпе сут ту; пултарайманни; кисе́льничаніе—наҫарлăх. Куда́ ему́ со мной кисе́льничать—манпа *калаçма*, туртăшма пултараҫ—и вара вăл.

Ки́слый—йӳçĕ (квас, уксус); ки́слый—найан; пултарайман наҫар çын. Како́й ты ки́слый человѣ́къ—есĕ пит наҫар çын.

Ки́слое молоко́—турăх, йӳçĕхнĕ сĕт.

Ки́сть—алă лапки, ывăç (руки́); мелке—(у маляро́въ); сапака; пилеш сапаки, шерепе, иçĕм çырли çупкăҫĕсем (çупкăҫĕсем). Моркка.

Ки́тъ—кит пулă. Тинĕсри кайăк Іонана çăтнă; кито́вина—кит ашĕ; китови́дный—кит йевĕрлĕ; китоло́въ—кит тытакан.

Ки́читься—măн-кăмăллан, хăна ху асла хур; кичли́вый—măн-кăмăллă çын.

Кишка—пыршă; кишки́,—пыршăсем; кишкови́дный—пыршă йевĕрлĕ.

Кишми́шъ—йĕçĕм çырли.

Киш е́ть—вĕрке; урамра мĕн ҫухлĕ çын *вĕркет*.

Кій—патак; кій (ц.-сл.)—кашни.

Кла́дбище—масар, çăва.

Кла́дъ—мул, çĕр айне пытарнă мул.

Кла́дь—çĕкĕрт, скирт, тырă капанĕ.
Кла́няться—пуç-çап; кла́няйся—салам кала.
Кла́панъ—йе шыв йе сывлăш кӳртсе кăларма тунă хупкăç.
Кларне́тъ—сывлăшпа вĕрсе калакан купăс тавăрашĕ; кларнети́стъ—вĕрсе калакан.
Кла́ссъ—вĕренекен пӳлĕм.
Кла́сть—хур; кладу́тъ—хураççĕ; кладова́я—йапаласем хуракан вырăн.
Клева́ть—сăх; хыш (о рыбѣ).
Кле́веръ—ҫавка пуç, пыл курăкĕ, мăкăр пуç, кайăк пуç.
Клевета́ть—елекле; пĕр çын çинҫен те елек памарăм; клевета́—елек.
Клевре́тъ—йулташ.
Кле́й—çилĕм; клей́ть—çыпăçтар; кле́йкій—çыпăçулă. Дѣло клей́тся—ĕç майлашса пыраҫ.
Клеймо́—клеме; клейми́ть—клемеле. Заклейми́ть челове́ка—çыннăн йатне пăсрĕ.
Кле́йстеръ—çăнăхран вĕри шивпа пăтратса тунă çилĕм.
Клёнъ—вĕрене; клённи́къ—вĕрене вăрманĕ; кленови́къ—вĕрене сĕткенĕ.
Клепа́ть—тимĕр хăмана, çапса çыпăçтар; сып; вырăнсăр айăпла. Вѣкъ ни на кого́ не клёпывалъ—ĕмĕр иртиҫҫен те никама айăпламан; клёпка—пиҫке; шетникъ хăми; кле́плетъ (ц.-сл.) ҫан çапаҫ.
Клёцки—çăмах.
Кле́щъ—сăс, сусă, сăвăс; клешни́стый—хĕскĕҫĕллĕ; клешни́—хĕскĕҫĕ, хаҫă (у рака).
Клещи́—хыпҫăк, кăнҫăк хăмăт клешҫи.
Кли́кать—ҫĕнсе ил; кли́чка—йат; клику́ша—клику́нья—(выльăхăн); кăшкăрава йернĕ çын (ҫир).
Кли́ника—ҫирлĕ çынсем выртакан çурт. Унта тухтăра тухма вĕренекенсем ҫирсене тӳрлетме вĕренеççĕ.
Клино́къ—хурçă пласси.
Кли́нъ—савăл; клини́ть — савăлла; клинообра́зный—савăл йевĕрлĕ.

Кли́ръ-Кни́га.

Кли́ръ—(ц.-сл.) ҫиркӳ ĕҫне ĕҫлесе пурӑнакан ҫынсем (священникъ, діаконъ, псаломщикъ).

Кли́росъ—йурлама, вулама тӑракан вырӑн.

Кло́букъ—монах ҫĕлĕкĕ.

Клозе́тъ—тула тухакан вырӑн.

Клокъ—татӑк, пайӑрка. Клокъ воло́съ—пĕр пайӑрка ҫӳҫ; клочи́ть—ҫĕрмеле йĕркесĕрлет; клочёкъ бума́ги—хут татӑкĕ.

Клокта́ть—кӑлӑкла. Ку́рица начала́ клокта́ть—ҫӑхӑ *кӑлӑклама* пуҫларĕ.

Клони́ть—тайӑлтар, ху йенне ҫавӑр.

Клопъ—хӑнкӑла; хӑнтӑла; аҫа-пӑҫана та шӳтлесе „клопъ“ теҫҫĕ.

Клубни́ка—ҫĕр ҫырли.

Клубо́къ—ҫип ҫӑмхи.

Клу́шка—кӑлӑклакан ҫӑхӑ, ҫĕпĕ амӑшĕ.

Клы́къ—асав шӑлĕ.

Кле́ть—кĕлет; кле́тка—ҫиклĕх, ҫитлĕх.

Клю́въ—вĕҫен кайӑк сӑмси.

Клю́ка, клю́шка—туй; уксак ҫынсем патак ҫине уртӑнса, тайанса утса ҫӳреҫҫĕ.

Клю́ква—шур ҫырли, мӑк ҫырли.

Клю́чъ—ҫӑра уҫҫи, родни́къ—вĕре куҫ, ҫӑл куҫ; ключи́стое ме́сто—ҫӑллӑ вырӑн.

Кля́тва—тупа туни, тупӑшни.

Кля́нчить—йӑлӑнса, ыйтса йĕрĕнтер; кля́нча—йĕрĕнтерекен, кĕлмĕҫ.

Кля́сться—тупа ту; Турӑ йатне асӑн; клятвопреступле́ніе—тупа тунине тытманни.

Кля́узить—ҫӑлӑхма, сутлашма йурат.

Кля́узникъ—ҫӑлӑхма, сутлашма, ĕҫе пӑлхатма йуратакан.

Кля́уза—ĕҫе пӑтратни, кирлĕ марпа ҫыхланни.

Кля́ча—наҫар лаша, ырхан лаша.

Кни́га—кĕнеке; книгопеча́таніе—кĕнеке ҫапни; книгопеча́тникъ—кĕнеке ҫапакан; книгопрода́вецъ—кĕнеке сутакан; книгохрани́тель—кĕнеке сыхлакан; кни́жникъ—кĕнекеҫĕ.

Кни́зу-Ко́е.

К н и́ з у — айалалла.

К н у́ т ъ — пушӑ, ҫӑпӑрка; пасту́шій кну́тъ — вӑрӑм пушӑ; кнутови́ще — пушӑ аври.

К н я́ з ь — патша ӑрӑвӗнҫен тухнӑ ҫын; улпут; пуҫлӑх; тӳре.

К о, къ — пат (послѣ́логъ); къ лѣ́су — вӑрман патне; о́коло лѣ́са вӑрман патӗнҫе; ко мнѣ́ — сан пата; отъ меня́ — ман патӑмран; къ тебѣ́ сан пата; у тебя́ — сан патӑнта; отъ тебя́ — сан патӑнтан; къ нему́ — ун патне; у него́ — ун патӗнҫе; отъ него́ - ун патӗнҫен.

К о б е́ л ь — аҫа йытӑ.

К о б е́ н и т ь с я — ҫӑркӑшни; хускаланни; авкаланни; ухмахланни; кобе́нить — ҫӑркӑш, хуҫкалан, авкалан, ухмахлан. Что ты кобе́нишься? — мӗн тума есӗ *ухмахланатӑн*?

К о б ы́ л а, кабыли́ца — кӗсре; кобыля́тина — кӗсре ашӗ.

К о́ б н и к ъ — хӗрхи; „хӗрхи, хӗрхи! хӗрӗх ҫӑрка пир парсан, хӗрӗх ҫулхи хӗр парӑп; тӑрса ташла“!

К о в а́ р н ы й — усал, ҫейе, ултавҫӑ, икӗ питлӗ; кова́рный человѣ́къ — усал кӑмӑллӑ ҫын; кова́рство — усал туни, усаллӑх.

К о в а́ т ь — тупта, тимӗр ҫап, тимӗрле, таканла; ко́вкка — тимӗрлени, таканлани, туптани, тимӗр ҫапни.

К о в е́ р к а т ь — пӑсса, хуҫкаласа пӗтер.

К о в е́ р ъ — ура айне саракан тӑла.

К о в р и́ г а — пуҫламан ҫӑкӑр.

К о в ч е́ г ъ — арҫа; ковче́гъ Но́я — Нойӑн кимми.

К о́ в ш ъ, ко́вшикъ — курка, алтӑр.

К о в ы́ л ь — курӑк йаҫӗ: кӑлкан. Хирте кӑлкан курман-им?

К о в ы л я́ т ь — аран уткала (о старика́хъ).

К о в ы р я́ т ь — ҫӑпата тир; сӑмсӑна такала. Ковыря́ться — пӗр — пӗр ӗҫе тӑвас тесе тулӑксӑр асаплан; ну что́ ты ковыря́ешься — мӗшӗн есӗ ахаль *асанланатӑн*.

К о г д а́ — хӑҫан; хӑнҫа. Когда́ ты придёшь? — есӗ *хӑҫан* килӗн?

К о́ г о т ь — йытӑ, кушак, кайӑк ҫӗрни.

К о́ е-гдѣ́ — вырӑн — вырӑнӗпе; хӑш — хӑш тӗлте.

К о́ е-како́й, ко́е-какъ — аран — аран; йепле килҫӗ — апла.

К о́ ж а—сăран, тир, ӳт тирĕ. Ко́жаный сапо́гъ—сăран атă; кожевникъ—тир, сăран тăвакан; кожа́нъ—сăран сăкман.

К о з а́—каҫака; козёлъ—каҫака таки; козлёнокъ—каҫака путекки; козелки́—вутă татакан йе хăма çуракан станукĕ, кусла.

К о з м о д е м ь я н с к ъ (уѣздный го́родъ)—Ҫикме.

К о́ з л ы—ларҫăк, ларкăç, кусла.

К о з л о́ в к а—(дер. Чебок. уѣз.)—пăрахут пристанĕ; йун-кун пасар пулаҫ; Сентябрте йармăнкă пулаҫ.

К о́ з н и—ҫейелĕх.

К о́ з н ы—пакăлçа шăммн. Кусналла выльă.

К о́ з ы р ь—картла выльанă ҫух кусăр пулаҫ; козырёкъ—картус сăмси, кăсырук.

К о й—хăшĕ, кам. Кой грѣхъ тебя́ попу́талъ?—*хăш* çылăх пирки пулҫĕ ку?

К о́ й к а—выртмалли вырăн; крават.

К о́ к а, ко́ко—çăмарта, куҫҫенеç.

К о к е́ т к а—кăмăла килтерме тăрăшакан хĕр—арăм.

К о к л ю́ ш ъ—ҫихăнтарса хăстаракан ӳслĕк (аҫа ҫирĕ).

К о к о́ т к а—хăйне—хăй сутакан хĕр—арăм, хăй ӳтне сутакан хĕр—арăм.

К о к о т а́ т ь—кăлăхла (о курахъ).

К о к ӳ ш к а—кук—кук, куккук.

К о л б а с а́—хуласенҫе сутакан шăрттан, кăлпасси; колба́сникъ шăрттан тăвакан.

К о л д о в с т в о́—тухатмăш туни; колдова́ть—тухатмăш ту; колду́нъ—тухатмăш, пăсакан; колду́нья—хĕр—арăм—тухатмăш.

К о л д ы к а—уксах.

К о л е б а́ т ь—хумхат; ҫĕтĕрет, иккелен; колеба́ться—калламалла шухăшла, иккĕлен, ҫĕтĕрет, хумхат.

К о л е н к о́ р ъ—пасар ширĕ, пасар аçлăкĕ.

К о́ л е р ъ—тĕс (ҫей тĕсĕ).

Колесо́—куса тăран (у телĕги), кăлтăрмаҫ, кустăрма; колеси́ть—атăпса унăн—кунăн çӳре; колесни́ца,—çар урапи; коле́сникъ—урапа çапакан; коля́ска—урапа, йăрăнакан çемçе урапа.

Колея́—урапа лупашки, кустăрма.

Коли́—хăçан; коли́ та́къ—апла пулсан, еппин.

Ко́ликш—ăша хытă кĕни.

Коли́чество—хисеп. Какое коли́чество?—мĕн ҫухлĕ?

Колле́кція, пĕр-пек йăпаласенĕн ушкăнĕ; колле́кція цвѣто́въ—тĕрлĕ ҫеҫек ушкăнĕ.

Колобро́дить—калаçма пĕлмесĕр лапăртат, унăн-кунăн пăтраштарса çӳре, ухмахлан.

Коловоро́тъ—çавăра пăра тĕпле пăра.

Коло́да—кункăра, вăлашка, каска́; коло́дка, калăп.

Коло́дезь, коло́децъ—çăл, пусă.

Колоколъ—ҫан; колоко́льчикъ—шăнкăрав, хăнкăрав; колоко́льня—ҫан çакакан выра́н.

Коло́нна—çурт умĕнҫе йе ăшĕнҫи илемлĕ йупа.

Коло́нія—тĕп вырăнтан айакка урăх çĕре куçса ларнă çынсенĕн çĕрĕ. Коло́нія для пре́ступниковъ—айăплă çынсене йăракан вырăн (Сахали́нъ); колони́стъ—тĕп вырăптан урăх çĕре куçнă çын.

Ко́лосъ—пуçах; колоси́ться—пуçах кăлар, пуçахлан. Тулă шăтса ӳссе пуç кăларсан, пукрасем те лалăрнă.

Колосса́льный—пысăк, аслă, ĕретсĕр пысăк, мăн.

Колоти́ть—çапкала, çап, шакка, ват, хĕне, кӳпке.

Коло́ть—çур (вутă çур); кат (сахăр кат); пус (выльăх пус); ҫик (сенĕкпе ҫик); тăрăнтар (йеппе тăрăнтар); колоту́шка—тукмак, муклашка; коло́тье—ҫикен ҫикни; ко́лкій—лайăх çурăлакан.

Колю́чій—ҫикекен, йĕплĕ, шăрпăклă, тăрăнакан.

Коло́ша—калуш.

Колпа́къ—çĕлĕк, калпак.

Колту́нъ—çӳç ҫирĕ; вăл ҫирпе ҫирленĕ ҫухне çӳç йупа тулаҫ.

Колупа́ть—хăйпăт, тĕпрет, ҫĕрпепе ҫĕпĕтсе ил.

Ко́лъ, ко́лышекъ—пăта, шалҫа; вăта йупа.
Колыбе́ль—сăпка.
Колыха́ть—см. колебать.
Коль—е́сли, е́сли такъ—апла пулсан.
Кольцо́—ҫĕрĕ, ункă.
Коле́но—ҫăркуҫҫи, сыпăк, йăх, ăру. Встава́ть на коле́ни—ҫăркуҫлан. Христо́съ роди́лся отъ ро́да Дави́дова—Христос Давид йăхĕнҫен ҫуралнă; колѣнопреклоне́ніе—ҫăркуҫҫланни; коле́нчатый—сыпăклă.
Коле́ть—вил, кăн (выльăх—ҫĕрлĕх вилни), хыт; сурăх хытнă кайнă.
Кома́нда—салтак ушкăнĕ; командовать—хуш; офице́ръ кома́ндуетъ (салтаксене вĕрентнĕ ҫухне); командирова́ть—пĕр—пĕр ҫĕре ĕҫ тума хушса йăр; команди́ръ—пĕҫĕк ҫар ушкăнăн пуҫлăхĕ.
Кома́ръ—вăрăм туна.
Коме́та—хӳрелĕ ҫăлтăр.
Ко́мель—йывăҫ тĕпĕ, куҫĕ.
Ко́мната—пӳлĕм.
Комо́лый—мăкла (мăйракасăр ĕне).
Компа́нія—пĕр—пĕр ĕҫ тума тытăннă ушкăн, пуху.
Компа́съ—кăнтăрпа ҫур—ҫĕр йенне кăтартакан йапала.
Комплиме́нтъ—куҫ умĕнҫе сăмаха ытлашши мухтаса калани.
Компре́ссъ—ыратакан вырăна йĕпетсе хумалли хатĕр (йапала).
Комъ—муклашка, катăк, кӳтрем; комъ земли́—ҫĕр муклашки
Кона́ться—шăпа тыт.
Конве́ртъ—ҫыру хушши. Ҫырăва хурса йамалли хут хутаҫ.
Конда́къ—Христос йатне, Турă Амăшĕ йатне йе Святой йатне асăнса йурлакан кĕлĕ йурри.
Конди́теръ—тĕрлĕ тутлă ҫимĕҫ пĕҫерекен ҫын (кулаҫă, пĕремĕк).
Конду́кторъ—ҫукун ҫула йе вăрмана астуса тăракан ҫын.
Коне́цъ—вĕҫ, пĕтмĕш, пуҫ. Бери́ за тотъ коне́цъ—леш пуҫĕнҫен тыт.
Коне́чно—ҫапла—ҫав, ҫапла ĕнтĕ, пĕтĕмĕшпех, йăлтах.

Ко́нчить-Кора́.

Ко́нчить—пĕтер; конча́ться—пĕт; кончи́на—пĕтес вăхăт, вилĕм.

Конова́лъ—канавал, ăйăр касакан.

Коново́дъ—лаша çавăтакан, лаша ĕрҫетекен.

Конопа́тить—мăкла, мăка сӳспе çапса тух.

Конопе́ль—кантăр.

Конто́ра—кантур; ĕçе туса, шухăшласа тăракан вырăн пӳлĕм; конто́рщикъ—кантурти ĕçе тăвакан çын.

Контраба́нда—йут патшалăхран вăрттăн илсе килнĕ йапала.

Контра́ктъ—ĕç тĕплĕ пултăр тесе хут туни, ĕçе хутпа тĕплени.

Конфе́кты—канхвит, канхветкă.

Конфу́зить—намăслантар, иментер, вăтантар.

Конъ—вăйă ҫикки, йĕрке, ĕрет.

Конь—лайăх лаша; ут; копы́то коня́—лаша ҫĕрни; гри́ва коня́—лаша çилхи, ко́нная ме́льница—ут арманĕ; ко́нница—утлă çар.

Конокра́дъ—лаша вăрлакан; ко́нюхъ—лаша пăхакан; коню́шня—лаша вити; кономѣ́нъ—лаша улăшуçă, улăштаракан.

Конча́ть, кончи́на. См. конецъ.

Копа́ть—ҫав, алт, копа́ться—ҫакалан.

Копе́йка—пус; одна́ копе́йка—пĕр пус.

Копи́ть—пух; копи́лка—пĕҫĕккĕн укçа пухмалли пĕҫĕк шăтăклă, уçăлми арҫа.

Ко́пія—пĕр—пĕр ĕç хуҫĕ çинҫен, йе урăх хут çинҫен çавăн пекех ӳкерсе çырнă хут; копи́ровать—çырса, ӳкерсе ил; копиро́вщикъ—çырса, ӳкерсе илекен.

Копна́—çĕмел, капан, купа.

Ко́поть—йапала çуннă ҫух тухакан хăрăм, хура тĕтĕм; копти́ть—тĕтĕм кăларса хурат, тĕтĕм çаптар. Ла́мпа копти́тъ—лампа вăйлă çуннипе хăрăм кăларат̆.

Копоши́ться—йăшăлтат, мĕшĕлтет.

Копы́то—выҫăх ҫĕрни.

Копье́—сăнă.

Кора́—хуп, хуйăр.

Кора́ллъ-Корре́кторъ.

К о р а́ л л ъ—тинĕсри вилнĕ вĕтĕ хурт—кăшшанкă ӳулланса йывăç тункати пек купаланса кайнă йуна; тураӳĕсем те пулаççĕ унăн.

К о́ р к а—çăкăр хытти, кĕнекен хытă çийĕ.

К о р ь ё—сӳнĕ, виçтенĕ йывăç хупни.

К о р а́ б л ь—карап.

К о р а́ н ъ—тутарсенĕн тĕн кĕнеки.

К о р е́ г а, коря́га—армак—ӳармак туратлă йывăç, йе йывăç тымарĕ.

К о́ р е н ь—тымар, тĕп; коренни́къ—тĕпри лаша; корешо́къ—тăпса, тăпăлса (у переплёта кни́ги).

К о́ р ш у н ъ—хĕрен, пысăк хурӳăка.

К о р з и́ н а—лăпă, карсинка.

К о р и́ т ь—ӳпкеле, сăмахна тĕртсе кала.

К о р и́ ц а—йывăç (кунти мар); хупшине çимĕç çине йама плеççĕ.

К о р и́ ч н е в ы й—хура хĕрлĕ тĕс.

К о р м а́—кимĕсен карансен, пăрахутсен кайри вĕçĕ (хыçĕ).

К о р м и́ л о—кимĕ хӳри; Ко́рмчій—кимĕ хӳрине тытса пыракан.

К о́ р м ъ—апат; çимĕç; апат—çимĕç: корми́ть—тăрантар, çитер; кормле́ніе—тăрантарни, çитерни; корми́лецъ—тăрантаракан, çитерсе ӳстерекен (пăхакан).

К о р н о у́ х і й—пĕӳĕк хăлхалă çын.

К о́ р о б ъ—ырçа, хуп арӳа; коро́бочникъ—хытă хутран арӳа тăвакан, кунтăк тăвакан; алă вĕççĕн сут туса çӳрекен; коро́бить—авăрç, ӳапраслан.

К о р о́ в к а—наӳар ĕне; Бо́жья коро́вка—кукамай, хĕрлĕ таракан, уйăр кайăкĕ.

К о р о́ в а—ĕне; коро́вникъ—ĕне вити.

К о р о в а́ й—пуçламан çăкăр.

К о р о м ы́ с л о—кĕвенте, йĕп—вăрри (насĕкомое).

К о р о́ с т а—типĕ кĕсен, хуйăр.

К о р о́ т к і й—кĕске; коротéнько, кра́тко—кĕске кĕскен, корота́ть—кĕскет, сахаллат, иксĕлтер.

К о р р е́ к т о р ъ—çаптарнă хута пăхса йусаса тухакан.

Корреспонде́нція-Котёнокъ.

Корресподе́нція—çыру тавăрашне çӳретни; корреспонде́нтъ—йут хулари, йут çĕрти хыпара пĕлтерекен.

Корча́га—пысăк ҫӳлмек.

Ко́рчить—шăнăр турт; корча—шăнăр туртни, тытса пăрахни.

Ко́рчма́—хупах; корче́мник—ница—хупах тытакан, ҫунавалҫник.

Коры́сть—усă, телей. Коры́стный челове́къ—хăй уссишĕн тăрăшакан çын.

Коры́то—вăлашка, курите, такапа.

Корь—хĕрлĕхен (аҫа ҫирĕ).

Коса—çивĕт, сит туни, çава; косьё—çавă—аври. Руко́ятка у косья́—çава аври пăти, тыткăҫҫи. Лопатка для точе́нія косы́—лапатка; коса́рь—çулакан; коси́ть—çул; косоплётка—çивĕт çиппи, çит туни сиппи; ко́сма—сӳç; çăм, тĕк. Косма́тый—лапсăркка.

Ко́смосъ—тĕнҫе, çут—çанталăк.

Косни́ть—вăрахла селĕп калаç.

Коснýться—перĕп, сĕртĕн,

Косо́й—ҫалăш, ҫапрас; косогла́зый—ылмаш, ҫапрас, хăрах куç.

Косого́ръ—ту, тăв айкки.

Костени́ка—пĕрлĕхен.

Косте́ря—(костри́ка) кантăр йе йĕтĕн шăмми (тылласан тăкăнаҫ), хуха.

Кострюля—см. кастрюля.

Костыль—уксахсен, урасăрсен туйи, патакки.

Ко́сти—Шăмăсем. Шăммăм—шаккăма суса тухмалла турĕç (Пс. 91). Мя́со безъ косте́й не быва́етъ—какай шăмăсăр пулмасть.

Косу́ля—йывăр суха пуç; пĕр шăртлă çăмăл ака пуç. Косули́ться—сиввĕн пăх

Кося́къ (у оконъ и двере́й)—йапах; кимĕ çиппи *пысăк вĕрен*.

Коте́лъ—хуран, ҫукăн. Кунта мана Турă хуранĕпелех укçа параҫ пулаҫ—ха.

Котёнокъ—кушак çури.

Котлови́на—лупам, пĕҫĕкĕ айлăм, лупашка, хуран пек вырӑн.

Кото́мка—кутамка, хутаҫ; пир хутаҫ.

Кото́рый—хăшĕ, миҫемĕш. Миҫемĕш сехет—кото́рый часъ. Оди́нъ у васъ Оте́цъ, кото́рый на небеса́хъ—сирĕн пĕлĕт ҫинҫе пурӑнакан Аҫăр пĕрехҫех.

Котъ—кушак аҫи. Васька—Вырăссен кушак. Ко́тиковыя ша́пки—кушак тирĕнҫен тунă ҫĕлĕк.

Ко́фта—пилĕк таран тăхăнмалла хĕр—арӑм (майра) кĕпи.

Кочáнъ—купăста пуҫĕ; купăста ҫулҫи; купăста, купăста туни.

Кочева́ть—вырӑнтан вырӑна куҫса ҫӳресе пурӑнни. Цыга́не—кочевой наро́дъ—Ҫикансем куҫса ҫӳрекен халăх.

Кочеды́къ—шăшлĕ (шăшли).

Кочерга́—турҫăка, вут—касси.

Ко́четъ—автан; кочетникъ—пулăҫă; кимĕпе каҫаракан.

Ко́чка—тыла пуҫҫи (Ядр,) тумхах, тĕмеске, тумката. Кочéнѣть—шăнса (хытса) лар.

Кочкова́тый—тĕмескелĕ, тункаталă, тикĕс мар ҫĕр.

Кощъ—йал (касаксен); салтаксем тăракан вырӑн (ла́геръ).

Кошéль—сыхса тунă хутаҫ, ҫăпта, кушил, кушилке, укҫа хутаҫĕ, йенҫĕк, карман. Набéй сѣна въ кошéль—кушилкене утă тултар. Въ кошéль поло́жь хлѣба — кушиле ҫăкăр ҫик. Кошéльничать — ыткаласа ҫӳре.

Кошени́на—ут ҫулни.

Ко́шка—кушак. Кошáтникъ,—ица—кушак усрама йуратакан. Кошкода́въ, кошкодёръ—кушак вырăсĕ (кушак пухакан.). Кошáтничать—кушак тирне сĕв.

Кошма́—кĕҫе, йыт ҫăмĕнҫен йăваланӑ кĕҫе (наҫар кĕҫе). Кошóмщикъ, кошова́лъ—кĕҫе йăвалакан; кĕҫепе сут тăвакан. Пӳрт мăклакан кĕҫе.

Кошма́ръ—улăп пусни (вупăр); ҫывăрнӑ ҫухне сывлăш тухманни.

Ко́шница—кунтă, курҫинка.

Коштъ-Кра́сный.

Коштъ—çитерсе усрани, расхут, сума.

Кощу́нствовать—таса йапаларан мăшкăлласа кул. Кощу́нъ, кощу́нникъ, кощу́нья, кощу́нница.—Турăран мăшкăлласа кулакан.

Край—йен; краница, айак; шыв хĕрри. Бортъ ло́дки—кимĕ айакки. Кра́йне—пит, питрех, ытлашши те; краю́шка, краю́ха—çăкăр сăмси; çăкăр хĕрри; çăкăр тĕпĕ, краеугольный ка́мень—çурт тăвакансем тиркесе пăрахнă ҫул *кĕтес* никĕсĕ пулнă (Пс. 117). Въ томъ краю́—çав йенҫе. Кра́йне ну́жно—пит кирлĕ.

Крамо́ла—халăх пăтранни; хирĕç тăни; халăха илĕртни. Крамо́льникъ—халăха пăтратакан, илĕртекен.

Кранъ—крант. Самова́р кранĕ пăсăлнă.

Кра́пать, кропи́ть—сирпĕт, сап. Кра́пать наро́дъ св. водо́ю—халăха кĕл—туса тасатнă шывпа сап. Кропи́льница—кĕл—туса тасатма хатĕрленĕ шыва хуракан савăт. Кропи́льникъ—сирпĕтекен, сапакан. Кропле́ніе сирпĕтни, сапни. Кропи́ло, кропи́лка—хăмăшран йе çулçăлă йывăç туратĕнҫен кĕл—туса тасатнă шыва сирпĕтме çыхса тунă мелке. Дождь кра́паетъ—çумăр у́ккелет.

Крапи́ва—вĕлтĕрен, вĕтрен. Глуха́я крапи́ва—суккăр вĕлтĕрен. Крапи́вникъ—вĕлтĕренлĕх (вырăн).

Кра́пина—пăнҫă.

Краса́—илем, хитре, тумлантарни. Краса́вчикъ—илемлĕ çын. Красота́—илемлĕх, хитрелĕх. Ей пирĕн таса Хĕр, Есĕ пурне те аванлантаракан сывлăш çутти тăрăх ырă тăвакан илемлĕхе илнĕ. Краси́вый—илемлĕ; хитре; матур. Ей таса Хĕр, Хăна пултаракан Турă Санăн ылттăн пек илемлĕ тавăрашна курса йуратнă. Кра́сить—сăрла; пĕве (мате́ріи); тĕс ку́рг. Краси́льщикъ—пĕвевçĕ. Кра́ска—сăр.

Кра́сный—Хĕрлĕ. На́ша весна́ красны́мъ—красна́—Пирĕн çуркунне илемлĕрен илемлĕ. Краснѣ́ть—хĕрел, намăслан. Краснова́тый—хĕрлĕ йевĕрлĕ. Красну́ха—ҫеҫек (ҫир). Краснoба́й—калаçма ăста çын; татти

сыпписĕр калаçакан; халап лайăх йаракан. Краснорѣчи́вый—пит çыпăçулă, пит ăста; онъ очень краснорѣчи́въ—унăн ҫĕлхи—çăварĕ пит çыпăçуллă.

Красть—вăрла, çарат. Кра́жа—вăрлани; вăрă туни, çаратни. Кра́сться—систермесĕр çывăха ныр.

Кратъ, разъ—тапхăр; хут; темиçе хут. Ско́лько кратъ говори́ли тебѣ́!—Миçе тапхăр сана калана! Три въ девяти́ содержится трикра́ты—виççĕ тăхăрта виçĕ тапхăр пулаҫ. Трикра́ты бо́льшій—виçĕ хут пысăкки.

Кра́ткій, коро́ткій—кĕске; лутра; çывăхри; тӳрĕ. Ива́нъ коро́че Степа́на—Иван Степантан лутра. Онъ мнѣ коротко́ знако́мъ—вăл манăн çывăх çын. Кратча́йшій путь—тӳрĕ çул. Вкра́тцѣ—кĕскен. Корота́ть—кĕскет.

Крахма́лъ—улма çăнăхĕ, паранкă çăнăхĕ; крахмал. Крахма́лить бѣльё—кĕпе çухине улма çăнăхĕпе хытар.

Креме́нь—вут ҫулĕ, вутлăх. Аҫа пыҫĕ ун патне: Муҫей, вутлăх пур-и?—къ нему́ подошёлъ па́рень: дѣ́душка, говори́тъ, есть что́ ли у тебя́ ого́нь? (Ядр. у.).

Кре́мль—хула варринҫи крепăç; хула варринҫи ҫул—хӳме.

Крени́ть, накрени́ть—тайăлтар. Накрени́ть су́дно—кимме пĕр хĕрне тайăлтар.

Крестъ—хĕрес. Со крестомъ—хĕресне. Крестъ—на́-крестъ—хĕреслесе, хĕреслĕ-хĕреслĕ. Ко кресту́—хĕрес çумне, патне. Изображе́ніе креста́—хĕрес хывни. Кре́стная си́ла—хĕрес хăваҫĕ. Кре́стная смерть—хĕрес çинҫе пăталаса вĕлерни. Крестовая це́рковь—Архіерей çуртĕнҫи ҫиркӳ. Кре́стный оте́цъ—хĕресней атте. Кре́стная мать—хĕресне анне. Кре́стникъ,—ица—хĕресней ывăл, хĕресней хĕр. Крестоно́сцы—Христос çӳренĕ çĕртен (Палести́на) суйа тĕнне пурăнакан çынсене хăваласа кăларса Христос тĕнне сарас тесе вăрçнă çар ушкăнĕсем (ры́цари, во́ины креста). Крестовый похо́дъ—Христос тĕнĕпе пурăнакан çынсем Христос çӳренĕ çĕре Мухамед тĕнĕпе пурăнакан çынсенҫен туртса илес тесе вăрçнă вăрçă. Крестопо́сецъ—хĕрес çакса çӳрекен; асап куракан. Кресто-

богоро́дичен—Христос хĕресĕпе Тура́ Амăшĕ мухтаса йурлакан ҫиркӳ йурри—Кресто-воскре́сен—Христоса нăталанипе Вăл ҫĕрĕлсе тăнине мухтаса йурлакан ҫиркӳ йурри. Крестоводруженіе—хĕрес лартни; хĕрес хăпартни, улăхтарни. Крестонокло́нная недѣ́ля—Христос хĕреспе ҫиркӳ варрине илсе тухса пуҫ—ҫапма хунă ҫĕрĕлнĕ кун. Крестопре́ступный—хĕрес ҫун—туса панă сăмаха улăштаракан.

Крести́ться—тĕне кĕр; шыва кĕр; сăх—сăх. Кстись да спа́ть ложи́сь—Сăх—сăх та ҫывăрма вырт. Крести́льница—шыва кӳртекен хуран. Крести́тель—шыва кӳртекен; тĕне кӳртекен. Іоаннъ Крестителъ—Христоса шыва кӳртекен Іоанн. Крещéніе—тĕне кĕни. Кĕшерни иртни виҫĕ ерне ситĕ. Крещéнскій вéчеръ—Тура́ шыва кĕрекен каҫ. Крести́ны—Христос хунă законпа ҫынна тĕпе кӳртни (соверше́ніе та́инства). Пéр—пĕр ҫынна шыва кӳртнĕ кун. Шыва кӳртнé (йе кенé) йăлана савăнса ĕҫкĕ—ҫикĕ пани.

Крестья́нинъ—хреҫен; ҫĕр ĕҫлекен; ҫĕр ҫынни. Крестья́нствовать—ҫĕр ĕҫлесе тăрăнса пурăн. Крестья́нское хозя́йство—хреҫен пурлăхĕ. Земледе́лие—ҫĕр ĕҫлени; ҫĕр акса пурăнни.

Крива́ть—кукăр; ав; ҫун ҫăт; ултала. Крива́ть—сукăрлан хăрах куҫлă пул; хăрах куҫа йул. Кривоногій—кукăр ҫалăш уралă клешҫе ура. Кривоно́сый—ҫалăш сăмса. Крива́й—кукăр, ҫалăш, аванҫăк; хăрах куҫла. —Крива́й взглядъ—хăйаккăн пăхни.—Кри́во пря́мо—кукăр—макăр; кривоно́гій.—Кривизна́—кукăр; кукăр тĕл. Кри́вда—ултав, суйни. Криводу́шіе—ҫун ҫăтни, тунни; тĕрĕс мар ĕҫ. Унăн алли *кукăр*—У него́ рука́ крива́я (о во́рѣ, только не я́вномъ).

Кривля́ть—ҫатанла, лакăштат. (Тет. у.). Ҫатан хур лакăштатать—хромой гусь прихрамываетъ.

Крича́ть—кăшкăр, ҫухăр. Крикли́вый—кăшкăракан, ҫухăракан, кăнăҫсăр. Хăш аҫа канăҫсăр пулать—шпо́й ребёнокъ быва́етъ безпоко́йный. Крику́нъ—ҫухăракан;

çăвар каракан; куштан. Крикъ, шăри-шари кăшкăрнă сасă; çухăрни.

Крило́, крыло́—çунат.

Кри́тика—пĕр—пĕр çын пе́р—пĕр йăпала çинҫен çырнине (сочине́ніе, уче́ный трудъ) лайăхпа наҫаррине сăнаса танлаштарса пăхни. Критикова́ть—çын çырнине сăнаса, танлаштарса пăх. Кри́тикъ—çын çырнине, йе ĕçне лайăх сăнама, танлаштарма пе́лекен (нумай вĕреннĕ çын).

Крова́ть—вырӑнлăх; крават. Дѣ́тская крова́тка—пĕҫĕк аҫа вырӑнлăхĕ, краватĕ. Крова́тникъ—крават тăвакан.

Кро́вля—пӳрт тăрри; çурт çийĕ; хуралтă çийĕ. Кро́вельное желѣ́зо—пӳрт çине витекен тимĕр, калай. Кро́вельщикъ—пӳрт çине тимĕр витекен ăста. Кровъ—пӳрт, çурт, хуралтă, хӳтлĕх,

Кровь—йун, До́ крови—йуна пĕвениҫҫен. Кровяно́й, кро́ва́вый—йунлă. Кро́вный—хурӑнташ. Кровено́сные сосу́ды, жи́лы—йун çӳрекен шăнăр, йун тымарĕ. Кровоплева́ніе—йун сурни. Крова́вая ме́сть—çынна вĕлернĕшĕн вĕлерӳпе тавăрни. Кровосме́шеніе—хурӑнташпа çыпăçса çылăха кĕни. Кровотече́ніе—йун кайни (ҫир). Кровоя́дный—йун ĕçсе тăранса пурӑнакан. Кровожа́дный—йун ĕçекен. Волкъ—кровожа́дный звѣрь—кашкăр йун ĕçекен тискер кайăк. Кровопроли́тіе—Вăрçăра йун тăкни, вĕлерӳ, пĕр—пĕрне пĕтерни; йун тăкса тунă çылăх. Кровопуска́ніе—йун йани, сĕлĕк (сĕлĕп) лартни.

Крои́ть—тумтир кас, кĕпе—йĕм кас, касса вакла. Вăл çĕвĕç пит касса ваклаҫ. Крои́льня, крое́льня—тумтир, йе кĕпе—йĕм касма—çĕлеме вĕрентекен шкул. Кро́йка—тумтир, йе кĕпе—йĕм касни; касма вĕренни; касмалла виçе (хутран тунă виçе).

Кро́ликъ—сайка; килте пурӑнакан мулкаҫ.

Кро́мка—курпил; хĕрри; хĕрринҫи хăма. Пĕр пĕренерен йе иккĕ йе тăватă курпил тухаҫ.

Кро́мѣ—пуçне. Манран пуçне санăн урӑх турăсем ан пулҫăр—да не бу́дутъ у тебя́ иные́ бо́ги кромѣ Меня́.

Кромѣ́шный—тулашёнҫи. Тьма кромѣ́шная, ҫылăхлă ҫынсем асапланмалли вырăн; тамăк.

Кропи́ть—см. кра́пать.

Кропота́ть—тăрăш; аппалан; мёшёлтет; вăрҫ; ҫилен. Кропотли́вый—кăткăҫ, канлёхсёр, мăшăлт (Ядр.) ёҫ патёнҫе пит мăшăлти—на рабо́тѣ очёнь кропотли́въ (ядр.).

Кросна́—кăнтарнă пир, кунка, пир, улаҫа, пир тёртекен вырăн. Уставить кро́сна—пир кум.

Кро́ткій—лăпкă, йăваш, тӳсёмлё, ăшă кăмăллă. Кро́ткое слово побѣ́ждаетъ гнѣвъ—йăвашшăн каланă сăмах ҫын ҫиллине ҫёнтерет (ҫараѓ). Кро́тость—йăвашлăх, ăшă кăмăл, тӳсёмлёх, тӳсни.

Кротъ—арлан, кайра. Кро́товая но́ра—арлан шăтăкё. Кротоло́въ—Арлан тытакан, арлансене пётерекен. Кротоло́вка—арлан тытакан капкăн.

Кро́ха, крошка—тёпёренҫёк, ҫăкăр тёпёренҫёкё. Кро́ховые, кро́шечные дохо́ды—наҫар суту—илӳ; кро́шечное дитя—пёҫёкҫё аҫа.

Кроши́ть—тура, тёпрет, вакла, ват. Кро́шечный таба́к—туранă тапак. Крошени́на—купăста йашки ҫине, йе квас ҫине туранă ҫăкăр. Кроши́ться—Тёпрен, ван. Зубъ кро́шится—шăл тёпренет, ванаѓ.

Кругъ—ункă, кăшăл, ҫавăрашка; кустăрмаҫ, кăлтăрмаҫ, урапа. Круго́мъ—йёри тавăра. Кругъ луны́—уйăх ҫавăрашки. Кругъ гончара́—тӳлмек тăвакан ăста. Кругъ льна́—йётён ҫыххи, йётён кăшăлё. Кру́глый—ҫап—ҫавăрака, ҫăмăр. Кругова́тый—ҫавăракарах. Кру́глый столъ—ҫавăрака сётел. Кру́глый годъ—пётём ҫулталăк. Кру́гленькій жеребёнокъ—мăнтăр ҫыха. Кру́гленькій ребёнокъ—кӳпшек аҫа (Тет. у.)

Кружи́ть—ҫавăр. Кружи́ть пращу́—кантăра вёҫне ҫул ҫыхса ҫавăр. Плясу́нъ кру́жится на одно́й ногѣ́—ташлакан пёр ури ҫинҫе ҫавăрăнаѓ. Кружекъ—ҫавăрака йапала, кустармалла урапа, ҫавăрака йывăҫ. Кружёніе—ҫавăрни, головокружёніе—пуҫ ҫавăрăнни. Кружёніе у овёцъ

—пуç çавăрăнан ҫир Кругли́ть—çавăракалат. Кругли́ть доще́чку—хăма татăкне çавăракалат. Кру́жево—ҫăптăр, ҫĕнтер, шăтăклă, тĕрĕ. Круже́вникъ—ҫĕнтерпе сут тăвакан. Круже́вница—ҫĕнтĕр, шăтăкла çыхакан, тĕрлекен.

Кру́жка—авăрлă стакан йевĕрлĕ курка; укçа пухакан йĕшҫĕк (ҫиркӳре). Кру́жечникъ—авăрлă куркасем тăвакан ăста. Кру́жечный сборъ—мĕншĕн те пулсан укçа пухма çакнă йешҫĕке йаракан укçа.

Крупа́—кĕрпе, кĕрпе йур. Ма́нная крупа́—тулăран тунă аҫасене çитерекен вĕт кĕрпе; аҫа кĕрпи. Крупчатый медъ—кĕрпеклĕ (ларпă) пыл. Круподе́рка—кĕрпе арманĕ, транка (Ядр. у.); алă арманĕ. Крупчатка—шурă тулă çăнăхĕ, шур çăнăх, пасар çăнăхĕ; шурă тулă çăнăх авракан арман; вутлă арман. Крупча́тникъ—шурă тулă çăнăх авракан армана тытакан хуçа; арман хуçи. Крупяно́й—кĕрпелĕ, кĕрпеклĕ.

Кру́пный—шултăра. Кру́пный горо́хъ—шултăра пăрçа. Крупно́ говори́ть—хытă калаçаҫ, шавлаҫ, паркаҫ (Тет. у.). Кру́пнымъ—крупёшепекъ—шултăраран шултăра; шултăра тесен шултăра.

Крупъ—аҫасене пулакан ҫир; ныра ыраттаракан ҫир; ныр ҫирĕ.

Крути́ть—çавăр; пĕтĕр; йав. Крути́ кру́че—хытăрах çавăр. Крути́ть молоду́ю—Пуç сыр; вырăссен минҫетрен кайран хĕрĕн çӳçне пĕр çит тунинҫен иккĕ çиттуни туса çитлес йăла (вырăс хĕрĕсем çӳçне пĕрлĕ анҫах çитлеççĕ). Крутой—тăнкă, ҫăнкă; хивре (Тет. у.) Хивре пĕтĕрпĕ çип—крута́я пи́тка.

Кручи́на—хуйхă—суйхă; ҫĕре ыратни; ăш ҫик вăркани; салхуланни, сĕнкесе çӳрени; шухăша кайни. Кручи́нный—хуйхăлă çын.

Крушина—муртак—йывăç.

Крыло́—çунат. Крыло́ вĕтря́нки—арман çунаҫĕ. Крыла́тый—çунатлă. Крыла́ты ку́ры, да пеле́тны—ҫăхсем çунатлă та вĕçеймеççĕ. Крыла́тый змѣй—çунатлă, вĕçекен çĕлен (въ ска́зкахъ).

Крыльцо́—пăлтăр умĕ; пӳрт умĕнҫи тухма-кĕме витсе тунă картлашка (пусма)

Кры́льце (плечо)—хул лапатки. Кры́льца боля́тъ—хул лапаткисем ыратаççĕ.

Кры́са—йĕке—хӳре; крысёнокъ—йĕке—хӳре ҫĕпни; кры́сья но́ра—йĕкĕ хӳре пăтăкĕ; крысу́ха—усал арăм; крысоло́въ—йĕкĕ-хӳре тытакан; крысоло́вка—йĕке—хӳре тытакан капкăн (тапă); крысо́ѣдъ—йĕке—хӳре çийĕкен; крысо́ѣдина—йĕке хӳресем хышласа пăснă тавар.

Кры́ть, крыва́ть—вит; закрыва́ть—витсе хур, хуп; покрыва́ть, пакрыва́ть—йапала çине вит; укрыва́ть—витсе тăр; скрыва́ть—пытарса усра. Кры́ть домъ, кры́шу—тăрă çавăр. Крестья́не кро́ютъ тёсомъ въ жо́лобъ—хресҫенсем хăмана шулаппа тытарса витеççĕ—ли́бо подъ гво́здь, на гво́здь—йе хăмана пăталаса ныр; кры́ть вразбе́жку—хăмана икĕ хут вит, айне хурса вит; крыть коне́мъ—хăмана шыв иккĕ йенелле йухса анмалла вит; крыть шатро́мъ, колпако́мъ—хăмана шыв тăватă йенелле йухса анмалла вит. Со́лому кро́ютъ во́рохомъ—улăма кĕлтелле вит; кро́ютъ по-нѣме́цки и́ли подъ ще́тку—улăма салатса вит; крыть подъ сма́зку—пылҫăкпа варласа вит. Крыва́лъ-ли ты те́тереновъ?—есĕ пăҫăрсене хупăрлакалана-и? Крыть мѣхъ и́ли шу́бу—кĕрĕке тул витер; туллат. Крыть кра́ской, ла́комъ—сăрпа сăрла. Крыть птицъ—ве́çен кайăксене танатапа хупăрла, тыт. Крыть бѣглыхъ—таркăнсене витсе усра. Крыть мы́сли свои́—шухăшусене пытар. Моше́нники другъ дру́га кро́ютъ—улталаса пурăнакансем пе́рне пĕри витеççĕ, кăтартмаççĕ, пытараççĕ. Крый, Господи!—Ей Турă, витсе усра мана! Вăрă вăрра витет—во́ры кро́ются.

Кре́пкій—хытă, тĕреклĕ; парăнман çын, çирĕп, тӳсĕмлĕ. Кре́пкій ка́мень—хытă ҫул. Вере́вка и мягка́ да кре́пка́—вĕрен çемçе те тӳсĕмлĕ Кре́пкая посу́да, çирĕп савăт; кре́пкая оде́жда—тӳсĕмлĕ тумтир. Онъ

хмѣленъ, по крѣпокъ на ноги́хъ—ӳсӗр пулсан та ури тӗреклӗ. Солда́тъ нашъ крѣпокъ въ бою́—пирӗн салтак вӑрҫӑра тӗреклӗ. Онъ крѣпокъ умо́мъ и крѣпокъ въ сло́вѣ—вӑл ӑспа та, сӑмахпа та хӑватлӑ. Крѣпокъ на́ ухо—хӑлхара пур; хӑлха ҫемҫе. Крѣпокъ на язы́къ—авӑрма йуратман ҫын. Крѣпокъ сонъ—йывӑр ӑйхӑ. Крѣпкія напи́тки—ӳсӗртекен ерех тавӑраш. Крѣпкій чай—ҫӑра ҫей. Запри́ворота́ крѣпко-на́крѣпко—хапхана пит тӗреклӗ, хытӑ питӗр. Крѣпость—хула йӗри тавӑра хӳсе ҫавӑрнӑ ҫул хӳме. Крѣпь—патне пымалла мар вырӑн. Крѣпостно́й челове́къ—улпут аллинҫи ҫын. Крѣпостни́къ, крѣпостни́ца—улпут аллинҫе пурӑнаҫ аван тесе калакан ҫын. Крѣпкоголо́вый—кӗске ӑслӑ, айвантарах. Крѣпкоу́здый—хытӑ пуҫлӑ (лапа). Крѣпколо́бый — намӑссӑр. Крѣпкоперый—хытӑ тӗклӗ.

Крюкъ—ҫеклӗ; ҫакли, пакур. Деревя́ннымъ крю́комъ се́но дёргаютъ изъ сто́га—ут капанёнҫен утта йывӑҫ ҫаклӑпа туртаҫҫӗ; крю́чья—пулӑ тытмалли йывӑҫ ҫаклисем; вӑл ҫаклисене вӑлта пек тӑваҫҫӗ те вӗрен ҫине тире-тире хураҫҫӗ. Крю́къ—сӑран тӑвакансен йывӑҫран тунӑ сӑран йакатмалли; крю́къ, крюки́ (мн).—ҫавӑрӑнӑҫ, инҫе, ҫавӑрӑнӑҫ ҫул; пѣть по крюка́мъ—ҫиркӳ кӗнеки ҫинҫи нутсем тӑрӑх йурла; крюки́—ҫӳреҫе сӑлӑпӗ; клюка́—ҫатан ҫын патакки, кукӑр патак. Крючи́на—лупашка вырӑнӗ, ҫырма; крюкова́тый—ҫакли йевӗрлӗ; крюче́чникъ—прахут ҫинҫе тавар кусаракан.

Кря́жъ—креш; сӑрт ҫамки. Кряжъ-де́рево—пысӑк пӗрене, креш.

Кря́кать, кря́кивать, кря́(е)кнуть—ҫурӑл, шӑтӑртат, ҫӗмӗрӗл; йынӑш; нартлаҫ. Лёдъ кря́кнулъ—пӑр шартлатрӗ. Утка кря́каетъ—кӑвакал нартлатаҫ. Кря́чить—карклат; ҫӑхан карклатаҫ.

Ксёндзъ—католиксен священникӗ.

Ксень—шампа вӑлҫи.

Кста́ти—вӑхӑтлӑ, вырӑнлӑ, усӑллӑ. Кста́ти и попъ пля́шетъ—вӑхӑҫӗпе пуп та ташлаҫ.

Кстить—тёне кӳрт, сăх-сăх. Кстись, да ложи́сь—сăх-сăх та вырт. Кщо́ный, крещёный тёне кёни. Кще́нье—Турă шыва кёпё кун. Кстины, кстинье—аҫа шыва кӳртпё кун.

Ксы́, ксыня—ёнене хăвалани, хас; ксы́ во дворъ, ксы во хлѣвъ!—хас карташне, хас витене.

Кти́торъ—ҫиркӳ старости; кти́торша — ҫиркӳ старостин арăмё.

Кто—кам, хăшё. Кто идётъ?—кам килет? Кого́ уби́лъ?—кама вёлертён? Кого́ зову́тъ, а насъ ми́мо—такама та ҫёнеҫҫё, пире ҫук. Кому́ жизнь не мила́!—Пурăнăҫ камăн кăмăлне каймасть. Кому́ на комъ жени́ться, тотъ въ того́ и роди́тся—кам кама каҫҫа илмелле ҫав ҫавăн пек ҫуралать. Кто-нибу́дь—кам та пулсан; кто-ни-е́сть, кто́ бы ни́ былъ—кирек кам пултăр; кто́-либо—кам та пулин. Кто́-то, тахăшё. Кто́сь—тахăшё. Кто-ли—никам та; кто-ли это дѣ́лаетъ—никам та ăна тумасть.

Куба́нка—шурă, шултăра тулă.

Куба́нъ—пысăк сёт ҫӳлмекё кубга́нъ—кăмкан, сăмсалă, авăрлă кăкшăм. Кубе́, куба́—уйран ҫӳпҫи, кумыс хумалли; ку́бокъ—кёшёл ҫерке. Кубы́ня, кубы́шка—тăвăр ҫăварлă ҫӳлмек йе йывăр савăт.

Ку́бра—алхасакан, шӳт тăвакан култаракан. Ку́брить—кунё—ҫёрё ёҫ.

Кубъ—урлăшё, тăрăшшё тата ҫуллёшё пёр пек йапала; пысăк хупкаҫлă хуран.

Кубя́кать. кувя́кать—сётёртерсе калаҫ, ҫын ăнкармалла мар калаҫ; кубя́ка, кувя́ка—сётёртме, ҫемҫе, лӳпперйулхав; кувя́ увя, куватка́—ҫамрăк тин ҫуралнă аҫа; кувяка—наҫар ҫуста, пиҫмен ҫăкăр, ишлак; йёрё хёрарăм.

Кува́лда—йывăр, ҫул ватмалли млатук; ҫывăрăнкалайман ҫын; кувалдить камень—ҫула ват, вётет.

Кувши́нъ, кувшинецъ, кувшинчикъ—кукшин, кăкшăм.

Кувыка́ть-Ку́зня.

Кувыка́ть—хуйхăр; херештеркелесе пурăн; наҫар пурăнăç; кувы́ка—хуйхăлă çын, ҫухăн çын.

Кувы́ркать, кувы́ркнуть кувырнуть—мĕне те пулсан ху урлă пăрах, çавăрса ыт, ху йĕри тавра çавăрса пăрах. Кувырдаться—мекĕлҫĕк хуç. Играть въ кувы́рдыши—мекĕлҫĕк хусмалла выҫа.

Кугль—еврейсен хур çăвĕпе, йе сурăх çăвĕпе пĕçернĕ пашалу; еврейсен йуратакан апаҫĕ.

Куда́—ăçталла, хăш çĕрелле, ха́ш йенне. Куда идешь? —Ăçталла кайан? Куда́ вѣтеръ дуетъ?—Хăш йенелле çил вĕрет? Куда́ тебѣ это?—Сана ку *мĕне*? Ăççта хумалла. Куда́-нибудь, ку́да-либо—ăçталла та пулсан; хоть куда—пит аван, калама çук аван. Куды́кать—пушша ытса аптăраҭ.

Куда́кать—куда́хтать—кăтиклет. Те́теревъ куда́хчетъ—пăҫăр кăлтăртатаҭ. Ку́рица яйцо́ снесла́, да кудахъ-тахъ-тахъ! Ҫăхă çăмарта турĕ те кăшкăрса йаҫĕ: кăтик—кăтик—кăтик! Се́рдце кудачетъ - ҫĕре сикет. Кудакаться, кудахтаться—хуйхăр, ĕсĕклесе йĕр; куды́кать—йĕр, ĕсĕкле.

Кудаса́—шăлакан тăман, çуранлă тăман

Куде́ль—су́с, тура шăл. Куде́льникъ—тура шăл али. Куде́льница су́с арлакан, авăрлама йуратакан. Куде́лить—пылла, тура.

Куде́рь—кăтăра пайăрка çу́ç. Кудря́вый—кăтăра çу́çлĕ çын. Кудря́вая берёза—кăтăра хурăн. Ку́дриться—çу́çне кăтăрат. Кудрить шерсть—çăма çавăртар.

Куду́къ—пурасăр пусă, хир варринҫи пусă.

Кудъ—усал сывлăш, шуйтан, сатана; тухатни, усал сывлăшпа паллашни. Кудесить—тухат, ăрăшла, йумăç пăх, тĕрлĕ ҫĕлхе вĕр, усал йĕркине туса пурăн. Кудесникъ—тухатмăш, ăстаçă.

Куе́нь, куя́нъ—кайăк, мулкаҫ.

Ку́зня, ку́зница, ку́зленица—тимĕрçĕ лаççи, тимĕр ĕçлеме лартнă хурлата. Кузне́цъ—тимĕрçĕ. Умудря́етъ Богъ слѣпца́, а чертъ кузнеца́—Турă сукăра ăс параҭ, шуйтан тимĕрçе.

Кӳзовъ-Кулӣчъ.

Кӳзовъ—Хуп арҫа, сӳпçе, кунтăк.

Кузьмӑ—Куçма, Куçук; тăнсăр пуç; кузьмӣть—ултала, çынпа ура хур. Показӑть комӳ кӳзькину мать (угроза)—кама та пулсан пĕр—пĕр усал ту.

Куймӑкъ—икерҫĕ, пĕлĕм, куймак.

Кӳка—ҫишкă, алă ҫăмăрĕ, кукӣшь (бранное слово)—каклиш.

Кукареку—кикри-кук! Автан авăтни; кукарек—путь—автанла кăшкăр.

Кӳкать—сасă кăлар. Сидӣ, ни кӳкни!—Лар, сасă ан кăлар!

Кӳкла—пукане, пикене. Дĕтская кукла—Аҫа пикени; кӳкольникъ,—ница—пукане тăвакан; кӳкольничать—пуканелле выҫа.

Кӳколь—пукра. Посĕй хлĕбъ, уродӣтся и кӳколь—тырă аксан, пукри те шăтаҫ.

Кукурӳза—кукуруç, тулă йевĕрлĕ тырă.

Кукӳша, кукӳшка—кукук; кукӳшкины дĕти—пырса пăрахнă аҫа, вăрттăн çуралнă аҫа.

Кӳла—йӳр айĕнҫен тухнă курăк, иртнĕ çулхи курăк. Веспóй коровушки и кулáсей докормятся—Çуркунне ĕнесем йӳр айĕнҫен тухнă курăкпа та пурăнаççĕ.

Кулáга—пылак, салат пăтти. Кулáжникъ,—ница—пылак йӳратакан.

Кулáкъ—алă ҫăмăрки; пысăк тимĕр тукмак, малатук. Я погрозúлъ кулакóмъ—епĕ алă ҫăмăркипе йӳнарăм. Кулáкъ—хытă çын; çынна ĕçлетерсе аптăратакан; улталаса сутă—илӳ тăвакан. Игрá въ кулакú—алă ҫăмăркипе персе выҫани.

Кулебя́ка—вăрăм, пысăк, ăшне пăтă, йе купăстапа пулă хурса йӳç ҫустаран пĕçернĕ кукли.

Кулúкъ—кулик, лаҫака йе кӳлĕ тавăрашĕнҫе пурăнакан пĕҫĕк вĕçен кайăк; ерех ĕçекен çын; çук, йурлă çын; шыв ҫăххи.

Кулинáрный—ĕçме çиме тавăрашĕ; пĕçерме пĕлни.

Кулúчъ—çу, хăйма йарса пĕçернĕ мун—кун çăкăрĕ. Кулúчникъ—мун—кун çăкăрне ăста пĕçерекен çын.

Култы́га—пӳрнесӗр алӑ йе ура; культя́пый—уксах.

Куль—мунҫаларан туна мишук; куль—тырӑ виҫи: ыраш—9 пӑт та 10 кӗрепенке, сӗлӗ—6 п. 5 кӗрепен.; кулево́зъ—мунҫала мишуккисене турттаракан.

Кульма́—сӗреке хӳри (мотня).

Культу́ра—ӗҫлесе лайӑхран лайӑх туса пыни; вӗренни; вӗренсе лайӑхланни, аванланни; культиви́ровать—йапалана тӑрӑшса лайӑхлатни, ӳсӗнтерни, аванлантарни, вӗрентни.

Кумъ—кум; аҫана тӗне кӳртнӗ ҫухне тытакан ҫын.

Кума́къ, кума́чъ—хӗрлӗ пӳс.

Кумга́нъ—кӑмкам; йӗс—тимӗртен туна кӑкшӑм.

Куми́ръ—кӗлетке; суйа тӗнлӗ ҫынсем пуҫҫапакан кӗлетки.

Куна́ть—шыва ҫиксе кӑлар; куна́ться—шыва ҫӑмса тух.

Куни́ца—сӑсар. Ку́ний мӗхъ—сӑсар тирӗ.

Кунтова́ть—йӗркесӗр ӗҫ, ӳсӗрӗл.

Купа́ть—шыва кӳрт. Купа́ться—шыва кӗр. Ребя́та ушли́ купа́ться—аҫасем шыва кӗме кайрӗҫ. Купа́льня—шыва кӗмелли вырӑн.

Купе́цъ—сутӑ-илӳ тӑвакан хуҫа. Купчи́ха—сутӑ-илӳ тӑвакан хуҫа арӑмӗ. Купе́чество—сутӑ-илӳ тӑвакан хуҫасен ушкӑнӗ. Купи́ть—сутӑн ил. Одно́ купи́, друго́е прода́й—пӗрне сутӑн ил, тепӗрне сут. Купно́й—сутӑн илнӗ йапала. Ку́пчая кре́пость—ҫӗр, вӑрман, ҫурт тавӑрашне илнӗ ҫинҫен тӳресем туса панӑ хут. Купчая кре́пость на *недвижимое имущество*—пӗр вырӑнтан тепӗр вырӑна куҫармалла мар йапалана сутӑн илнӗ хут.

Ку́полъ—ҫавӑрашкалӑ тӑрӑлӑ маҫҫа, ҫиркӳ тӑрри.

Купо́нъ—кирлӗ хутӑн (хут укҫанӑн) касса памалли пайӗ.

Купоро́съ—йешӗл сенкер.

Ку́ра, ку́рица—ҫӑхӑ; куря́тникъ—ҫӑх карти.

Кура́жить—хаваслантар, ерех ӗҫтер; кура́житься—вӑрҫса—кӑшкӑрашкала, ҫапкалан, ӗҫсе ҫӑмӑллан.

Курба́нъ—байрамъ—тутарсен праҫникӗ.

Кӳрва-Куре́нька.

К у́ р в а—вӑрҫса калакан сӑмах; йасар ҫупакан хӗр—арӑм; курвя́га—сӑмах сарса елеклесе ҫӳрекен. Курве́нокъ, курве́нка—йасар ҫупакан хӗр—арӑм аҫи.

К у р г а́ нъ—пӗҫӗкҫӗ ту, тӗме; тӑпра купаланса пулнӑ тӗме, вӑрҫӑран кайран нумай ҫын пытарса пулнӑ тӗме (тӗмеске) Сивӗ тинӗсре йухса ҫӳрекен ту пек пысӑк пӑр. Курганъ, корга́нъ—кӑмкан (шӑткӑлӑ кӑмкам); курга́нчикъ—пӗҫӗкҫӗ тӗме. Курга́нщикъ—ҫав тӗмӗсене алтса, мӗн пурне пӗлекен ҫын.

К у р г у́ з ы й—кӗске хӳрелӗ. Кургу́зикъ—кӗске хӳрелӗ, йе хӳресӗр выльӑх; кӗске тумтир тӑхӑннӑ ҫын. Кургу́зить—хӳрене кӗскет, тумтире хыҫал йенҫен тӑвӑр. Кургу́зиться—ҫилен, тутӑна уҫ, вырӑнсӑр ҫилен. Кургузова́тый—кӑшт кӑна кӗскерех хӳрелӗ.

К у р д ю́ къ—кӑркӑс сурӑхӑн (куй сурӑхӑн) хӳри (вӑл 30 кӗрепенкене йахӑн пулать). Курдюкова́тый—куй сурӑхне ӑшавлӑ (йевӗрлӗ)

К у́ р е в о́—тӗтӗрекен йапала (ҫӗлӗм туртасси) Для скота́ отъ комаро́въ кладу́тъ ку́рево—выльӑха вӑрӑм тунасем аптӑратасран вут хурса тӗтӗм кӑлараççӗ.

К у р е́ н ы й—шатра ҫын.

К у р и́ л к а—тӗтӗрмелли йапала.

К у р и́ л о—нумай тӗтӗрекен; ҫӗлӗм нумай туртакан. Кури́тель—ҫӗлӗм туртакан.

К у р и́ т ь—(бӗдоку́рить)—алхасса сийен ту. Кури́ть—тӗтӗр, шӑраш кӑлар. Курнуть—ҫӗлӗме пӗр кӑна сӑвӑр.—Кури́ться—тӗтӗм кӑлар; куҫран пӳр тухни. Куре́нье—тӗтӗм кӑларни, тапак туртни, тӗтӗрни (йумӑҫ пӑхни); курно́й—тӗтӗмлӗ, шӑрӑшлӑ; ку́рная изба—хура пӳрт. Куранцо́вая—ҫуранлӑ тӑман. Куреви́ть—тӑман айалтан вӗҫтерни. Ку́рень—куҫса пынӑ ҫух вӑхӑтлӑха ҫарӑннӑ вырӑн (пушкӑртсем, кӑркӑссем); ӗҫ пӳртӗ, кулаҫӑ пӗҫерекен пӳрт.

К у р е́ н ь к а—пӳремеҫӗ. Куре́нный—касаксен пуҫлӑхӗ, вӑхӑтлӑха ларнӑ йал пуҫлӑхӗ; куре́нщикъ—вӑхӑтлӑха

ларнӑ йал. Куре́жъ — ӗҫкӗ. Куре́шня — хӑрӑм пуҫтаракан вырӑн, ат тӗтӗмлетекен вырӑн. Кури́тель —ҫӗлӗм туртакан. Курительный таба́къ—туртакан тапак. Кури́ло—шӑрӑшлантаракан, ӗҫкӗҫӗ çын. Кури́льница—тутлӑ шӑрӑш кӑларакан савӑт. Ку́рникъ—хуплу. Ку́рнiй—кӑтра. Куру́шка—вӗллене тӗтӗрмелли савӑт. Куровёшка—вутпуҫҫи.

Ку́рица—ҫӑхӑ.

Ку́рка—ҫӗлӗмӗн, папиросӑн çӑвара хыпакан вырӑпӗ.

Ку́рковый—пӑшал.

Курлы́са—салтаксен çемленки.

Курлы́кать—тӑрна пек кӑшкӑр; курлы́канье—тӑрна сасси.

Курмы́шъ—хула; урамӑн пӗр айакки, йал; уйрӑм акнӑ ана.

Курно́съ—курно́сый—(кӗскет, касса кӗскет) кӗске сӑмсаллӑ çын.

Курну́ть—çывӑрса кай, сасартӑк силле.

Курны́кать—кушак пек кӑшкӑр, хуллен йурла; хӑрах ура çинҫе тӑр. Курлы́калка — хуйхӑрса тӑракан. Курныка—наҫар йурлакан çын; йурлакан çын.

Куро́къ—пӑшал ҫакми; кӗншӗк (Оренб.) çертешник.

Куроле́сить—ухмахлан, алхас, ӑссӑр хӑтлан; кукӑр—такӑр çыр (çырни). Куроле́съ, куроле́сникъ—ӑссӑр хӑтланакан, алхасакан.

Куро́ртъ—сывлӑхсӑр çынсем çула ҫӗрӗлме (тӳрленме) кайакан вырӑн.

Куро́чный—пӑшал ҫакмин.

Курна́жить—пу (пӑв)

Ку́рны—сӳс кантӑраран тунӑ çӑпата; арçын пушмакӗ.

Ку́рпя—сурӑх, путек. Курпя́къ—путек тирӗ; курпя́чій—путек тирӗнҫен тунӑ.

Курси́въ—кӗнекере ҫалӑш (сас паллисене) çырни.

Курсъ—çӳренӗ çӗр; курсъ корабля́—карап кайнӑ ӑнкай (йенӗ), де́нежный курсъ—йут патшалӑхра пирӗн укçа хакӗ; вӗренме хунӑ ӗç, ӳнер (курсъ науки); курси́стъ, курси́стка—вӗренме хунипе вӗренекен.

Ку́ртка—арçыннӑн кӗске тумтирӗ.

К у р т á ж ъ—укçа улăштарнăшăн тӳлени; укçа пĕр çĕртен тепĕр çĕре куçарнăшăн тӳлени; маклера тенкĕ пуçне тӳленĕ укçа.

К у р т á к ъ, курты́шъ—вырăс кĕпин ҫалăш çухи; усал, таса мар, усал кăмăллă.

К у р т á т ь—ҫирле, халсăрлан; куртыга—уксах çын.

К у р т и з á н ъ—патша çуртĕнҫи çын; хайлекер, йăпăлти çын; хăр—арăм хыççăн çӳрекен çын. Куртизáнка—йăсар хĕр—арăм.

К у́ р т и н а—йывăç пахҫин пĕр выраннĕ, пĕҫĕккĕ вăрман (кулка çĕр.), шыв варринҫи пĕҫĕкçĕ çĕр татăкĕ.

К у́ р т и н о (куртинъ)—масар (Оренб.).

К у р у́ л ъ, хурулъ—калмык ҫиркĕвĕ.

К у р у́ н ъ, куру́ша—кăрка аçи (курунъ), кăрка ами (куруша). Курушéнокъ—кăрка ҫĕппи.

К у р ч á в ы й, кудря́вый, кудрева́тый, завито́й, смугова́тый, мерлушкова́тый—кăтра. Курчáвость—кăтралăх. Курчáвикъ, курчáвка, курчáвецъ, курчáвушка—кăтра çӳçлĕ, çăмлă.

К у р ч á в и т ь—кăтралантар. Курчáвиться—кăтралан.

К у р ч á в ѣ т ь—кăтраланса кай.

К у р ч á ж и н а—шыв çурнă (алтнă, ҫавнă) выран.

К у р ъ—автан; ку́ра, кура́, ку́рица, ку́рита, куря́чина, куря́чье, куре́та, ку́рка, ку́рочка—(автан ами) ҫăх, ҫăхă; ăсап ами. Ку́рица—пысăк ҫăхă. Ку́ры, куря́та—*автансемпе ҫăхăсем. Куре́й—пӳрт çинҫи* страшил. Ку́рица—тимĕр çеклĕ рукамайник, пит шăлли çакакан; çăртан пулă тытмалли. Ку́ралъ, кура́н, куре́нка, кура́шъ, кура́шка, кура́ша, куры́ль, куры́тъ, куры́шка, куру́нъ, куру́хъ, куру́шка, куру́тка, куруха́нъ, куруха́нка —кăрка аçи. Курышéнокъ, курушóнокъ — кăрка ҫĕппи. Куръ—куръ--вырăссем ҫăхăсене йыхăрни. Это ку́рамъ на смѣхъ—пит шерекке (Оренб.) кулмалла. Какъ ку́ры бро́дятъ—ĕçсĕр, усăсăр çӳрени; вăрах çӳрени. Ку́рицу я́йца не у́чатъ—ҫăххине çăмартисем вĕрентмеççĕ. Съ ку́рами ложи́ться, съ пѣтуха́ми встава́ть—ир вырtса ир тăни. У него де́негъ и ку́ры не клюю́тъ—унăн укçи пумай.

Курчóнокъ, курчéнокъ—ҫăх—ҫĕпин; избýшка на кýрыхъ нóжкахъ—ҫăх ури ҫинҫи пýрт; курúная слĕпотá—ҫăх-куҫ; курятúна—ҫăх ашĕ; курятникъ—ҫăх ларакан вырăн, ҫăх вити; курьякъ—ҫăх пăхĕ; куропáтка—хир ҫăххи; курокли́къ—ҫур ҫĕрпе, ҫурăм пуҫне автан авăтни.

Курьéзъ—кулăшла ĕҫ, йăпала; курьéзный—кулăшла, асăрхамалла.

Курьéръ—кирлĕ ҫас пĕлмелли ĕҫсем ҫинҫен йури пĕлтерсе ҫýрекен.

Курьякъ—сырлан.

Кусáть—ҫырт, кăшла, ҫăмла; злáя собáка кусáется—хайар, усал йытă ҫыртаҫ; змéя кусáетъ—ҫĕлен сăхаҫ; кусáть нóгти—ҫĕрнене *кăшла*; кусáтель—ҫыртакан; кусáльница—сахăр катакан хĕҫкĕҫ; кусóкъ—татăк.

Кустáрникъ—савăтра, хапрăкра, тăвакан йăпаласене килте туса сутакан. Кустъ—тĕм; кустъ смородúны—хурлăхан тĕмми; кустáрникъ—вĕтлĕх; вĕт вăрман; кустовúна—пысăк йывăҫ тĕмĕ. Рожь стáла кустúться—ыраш ҫăралма тытăнҫĕ.

Кýтать—вит, ҫăрка; бáбы на путú кýтаютъ лицó и гóлову платкáми—арăмсем ҫула кайнă ҫухне питне—пуҫне тутăрпа *тĕркеҫҫĕ*. Укýтайся хорошéнько—авантарах ҫĕркен, витĕн; кутанúца—сăран алса.

Кутéнокъ, кýтька—йытă ҫури.

Кутермá—пăлханни, йĕркесĕрлĕх; тулăксăрлăх кăшкăрашни, вăрҫни, йатлаҫни.

Кутúть—пĕр май ĕҫ. Кутúтъ, да людéй мутúтъ—ĕҫет те ҫынсене пăлхатаҫ; прокутúлъ все—пĕтĕмпе ĕҫсе йанă, пĕтернĕ; кутúла—пĕр май ĕҫекен.

Кутúя—вилнĕ ҫын пăтти (Ядр. у.), йĕҫĕм ҫырли хушса пĕҫернĕ пăтă (вăл пăтта вилнĕ ҫынна асăнса ҫийеҫҫĕ).

Кýторъ, хýторъ—хутор; йăлтан уйрăм, уй варринҫе пĕр тĕле ҫĕр йышăнса, йе сутăн илсе пурăнакан вырăн.

Кухáрить—апат пĕҫер. Кухáрка—апат пĕҫерекен.

Кýцый—хýресĕр, татăк хýрелле.

Ку́ча—купа, тӗме. Ку́чка—пӗҫӗк тӗме. Ку́чкать—купала.
Ку́черъ—лаша тытса пыракан.
Кушáкъ—сăхман пиҫиххи.
Ку́шать—ҫи, ӗҫ, апатла; ку́шанье—ҫимелли, ӗҫмелли.
Кушéтка—тайăнмалла хыҫлă вăрăм тенкел.
Куя́нъ—мулкаҫ, кайăк, куйан.
Къ, ко—пат. Къ нему́—ун патне; ко мнѣ ман патма.
Кы́са, кыска—кушак.
Кя́хта—Китай патшалăхĕ хĕрринҫи хула. Кяхти́нскій чай—Кяхтаран килнĕ ҫей.

Л.

Лáвка—сак, лапка, лафка (сут тумалли). Лáвочникъ,—пица лапкаçă.
Лáвра—ҫаплă монастыр, нумай ҫиркӳлĕ монастыр.
Лáгерь—салтаксен ҫулахи выраннĕ, лакĕр.
Лагу́нъ—лакăм, лагун.
Лáдить—килĕштер, майа килтер. Лáдный—майлă, йĕркелĕ.
Ладо́нь—ывăҫ тупанĕ.
Ладья́—сарлака ким, луткă.
Лазаре́тъ—куҫарса ҫӳремелли пулҫӑпитса, шăпитал.
Лáзать—хăпар, ан (пĕр—пĕр йапаларан тытса).
Лазу́рь, лáзорь, лазу́ревый—пĕлĕтĕн уйăр ҫухнехи тĕсĕ, кăвак.
Лака́ть—лăпăртаттарса ӗҫ (кушак, йытă).
Лаке́й—улпутăн тумтир парса, алăк уҫса тăраканнĕ, тарçă.
Лáкомый—тутлă йапала. Лáкомиться—тутан. Лáкомка—тутла йуратакан
Лáкоть—ҫике.
Лакъ—лак. Лаки́ровать, лакпа—ҫутат, вит.
Лáмпа—лампа. Стекло́ на лáмпѣ—лампă тĕрри, трупи. Лампáдка—йывăҫ ҫу ҫунтармалли кĕленҫе.
Лáндышъ—шур ҫеҫеклĕ курăк йаҫă.
Лани́та—пит, пит—ҫăмарти.

Ла́па—ура лапи. Ла́поть—çăпата. Ла́потникъ—çăпата тăвакан.

Лапша́, тул—çăнăх салми.

Ларь—ырçа, ларийа.

Ла́ска—йус (звѣре́къ); аҫашлани, савни.

Ласка́ться—аҫашлан, ласка́ть—аҫашла, ырăла. Въ глаза́ ласка́ютъ, а за глаза́ руга́ютъ—Куç умĕнҫе аҫашлаççĕ, куç хыçĕнҫе вăрçаççĕ. Ла́ски твои́ мнѣ ужъ надое́ли—сан *йăпăлтатни* мана йĕрĕнтерҫĕ. Ла́сково—кăмăллăн. Мать ла́сково посмотре́ла на меня́—Анне ман çине (мана) кăмăллăн пăхрĕ. Ла́сковый—ăшă кăмăллă. Ла́ститься—йăпат; аҫашлан. Ласто́ха, ласту́шка—йăпăлтатакан, аҫашланакан.

Ла́сточка—ҫĕкеç. Морска́я ла́сточка—тинĕс ҫĕкеçĕ. Ла́сточка день начина́етъ, а солове́й конча́етъ—ҫĕкеç кун пуçлаҫ, шăпҫăк кун пĕтерет.

Ластъ—виçе, 12 ырçа тырă.

Ласъ или лясъ—йур ҫăмăрки Игра́ть въ ла́сы (ля́сы)—йурпа пемелле выльа.

Лату́пъ—йĕс; лату́нный самова́р—йĕс сăмовар.

Лачу́га—лаç; лачу́жка—пĕҫĕк, наҫар лаç, наҫар пу́рт, лачу́жникъ—лаçра, наҫар пу́ртре пурăнакан.

Ла́ять—вĕр. Соба́ка ла́етъ, вѣтеръ но́ситъ—йытă вĕрет, çил илсе кайаҫ; лай—вĕрни; ла́яться—йатлаç.

Лгать—суй, суйеçтер. Кто лжётъ, тотъ кралётъ—суйеçтерекен вăрлаҫ; ложь—суйеçтерни; ло́жный, лжи́вый—суйа; суйакан; ло́жный слухъ—суйа хыпар; лгунъ—суйеçĕ; лга́ніе—суйеçтерни, суйни. Ло́жное свидѣтельство—суйа суйса кăтартни.

Лобсда́—мăйан; сѣяли рожь, а ко́симъ лебеду́—ыраш акрăмăр та, мăйан çулатпăр.

Ле́бедь—акăш, хур—акăш. Чёрная ле́бедь—хура акăш ами; лебеди́ное перо́—акăш тĕкĕ; лебя́жій пухъ—акăш мамакĕ.

Левко́й—ҫеҫек.

Л е в ъ—арӑслан, льви́ца—арӑслан ами; льве́нокъ—арӑслан çурпи; львообра́зный—арӑслан йевӗрлӗ.

Л е г е́ н д а—ваттисем авалхи тӗлӗнмелле ӗç çинҫен каласа хӑварни.

Л е г е о́ н ъ—салтак ушкӑнӗ, пулкӑ; çӗр пин; шутсӑр, ҫиксӗр нумай.

Л е́ г к і й—çӑмӑл; ле́гонькая рабо́та—çӑмӑл ӗç; ле́гкую вину́ проща́ютъ—çӑмӑл айӑпа каçараççӗ; ступа́й ле́гче—çӑмӑлтарах кай. Тотъ, кто ждётъ ле́гкаго, полу́читъ тру́дное—*ансата* кӗтекен, хӗне йӳлӗ теççӗ. Легко́—çӑмӑл, çӑмӑллӑн ансат. Ле́гкія—ӳпкесем. Легков Ѣ́рный—ҫас ӗненекен çӑмӑл çын, шанҫӑксӑр çын ӗненес тӗлӗшӗнҫен. Легкомы́сленный—çӑмӑл шухӑшлӑ çын, çӳл-хӳре, çӑмӑл ӑслӑ çын. Ле́гкое—çӑмӑл; ле́гкость—çӑмӑллӑх; быть ле́гкимъ—çӑмӑл пул.

Л е д ъ—пӑр; ледо́къ—пӗҫӗк пӑр; льди́ще—пысӑк пӑр. На язы́къ медо́къ, а на се́рдце ледо́къ—Ҫӗлхине пыл пек, ҫӗрине пӑр пек. Ледяно́й—пӑрлӑ; ледяна́я вода́—пӑрлӑ шыв; ледя́нка—пӑр кут; льди́на—пӑр татӑкӗ. Ле́дникъ—йур, пӑр хывнӑ нӳхреш; ледни́къ—пӑр ту; ледохо́дъ—пӑр кайни; ледоко́лъ—пӑр çӗмӗрекен параход; леденѢ́ть—шӑн, пӑрлан.

Л е ж а́ т ь—вырт; лежа́ть на боку́—хӑйӑкӑн вырт; найанлан. До́брая сла́ва лежи́тъ, худа́я бѢжи́тъ—ырӑ хыпар выртаҫ, усалли ҫупаҫ; лежа́нье—выртни; лежа́чій—выртакан; лежа́ка—найан; лежебо́къ—кахал çын.

Л е́ з в і е—çивӗҫӗшӗ; ле́звіе топора́—пуртӑ сивӗҫӗшӗ, ле́звіе но́жницъ—хаҫӑ çивӗҫӗшӗ.

Л е́ й к а—шӑвармалли витре, сӑмсалӑ витре.

Л е́ к а р ь—лекӗр, тухтӑр, емелçӗ. Усо́пшему миръ, а ле́карю пиръ—вилнӗ çынна канӑçлӑх, лекӗре ӗçкӗ; ле́карша—лекӗр арӑмӗ; лека́рство—амал, емел, имçам; лечи́ть—ҫӗрт, тӳрлет, емелле; лече́нье—тӳрлетни, емеллени; лече́бница—ҫирлисене тӳрлетекен вырӑн, пуҫлӑнитса.

Л е к с и к о́ н ъ—сӑмахсене ӑнлантаракан кӗнеке; пӗр—пӗр ҫӗлхери сӑмахсене алфавит йӗркипе çырса тухнӑ кӗнеке.

Лéкторъ—йут ҫĕлхене вĕрентекен.
Лéкція—вулани, вĕренӳ.
Лéмехъ—суха тимĕрĕ, ака тимĕрĕ; пĕр тимĕрлĕ суха пуҫ.
Лéнта—линта, ĕсме, хăйу.
Лéнтіонъ—алă-шăлли, пит—шăлли, шăлмалли (лентіонъ).
Лёнъ—йĕтĕн; льняно́е ма́сло—йĕтĕн вăрри ҫăвĕ; льняно́е се́мя—йĕтĕн вăрри.
Лепета́ть—пакăлтат, пакĕлтет, антраш. Онъ лепе́четъ во снѣ—вăл тĕлĕкĕнҫе аташаҫ; лепета́нье—аташни, пакăлтатни; лепету́нъ—пакĕлтетекен; ле́петъ—пĕҫĕк аҫа калаҫни.
Лепе́шка—пашалу. Медо́вую лепе́шку кладу́тъ на нары́вы—пылла пашалăва суран (йухан) ҫине хураççĕ.
Лепта́—еврейсен авалхи пĕҫĕк укҫа; пĕр пусăн ҫĕрĕкĕ, ҫĕрĕк пус.
Леса́—вăлта ҫиппи.
Лесть—усаллăн йăпăлтатни; льсти́ть—йăпăлтат; йăпăлтатса ултала. Въ глаза́ льстятъ, а за глаза́ руга́ютъ—куҫ умĕнҫе йăпăлтатаççĕ, куҫ хыҫĕнҫе вăрҫаççĕ; льсте́цъ йăпăлтатакан; илĕртекен, йăпăлти; ле́стное сло́во—кăмăла кайакан сăмах.
Лета́ргія—суйа вилĕм, ыйхăла ҫыр, нумай вăхăта тытса пăрахни; вилнĕ пек выртни; вăрăм ыйхă (ҫыр).
Лета́ть—вĕҫ; лета́ютъ му́хи, пти́цы—шăнасемпе вĕҫен кайăксем вĕҫеççĕ; лета́нье—вĕҫни; лето́къ—вĕлленĕн хуртсем тухса ҫӳрекен шăтăк; лету́нъ—вĕҫсе ҫӳрекен хăвăрт ҫӳрекен.
Лёщъ—ҫупах.
Лжи́ца—Христос ӳҫĕпе йунне сыптаракан пĕҫĕк кашăк.
Ли—Хо́чешь ли ѣсть?—ҫийес килет—и? Та́къ-ли, ся́къ-ли, а сдѣлать на́до ҫапла—и, капла—и, тăвас пулаҫ; ли́бо: ли́бо за́втра, ли́бо сего́дня—ыран—и, пайан—и. Припе́лъ—ли, килнĕ—и? Что полѣ́лываешь, пишешь-ли?—мĕн ĕҫлетĕн, ҫыратăн—и? Ли—и, туран—и; сдѣлалъ-ли имъ (съ сомнѣніемъ) кайнă—ши—пошелъ-ли.
Ливáнъ—латăн, лайăх шăрăшлă ҫăнăх; ҫĕр йаҫĕ.

Ли́вень-Литія.

Ли́вень—хытă çумăр çуни; йухтарса çăвакан çумăр. Дождь изъ ведра́ льётъ—çумăр ҫĕреслетсе йараҭ (çăваҭ).

Лиза́ть—çула; лиза́ть ло́жку—кашăка çула, çуласа тасат; коро́ва ли́жетъ телёнка—ĕне пăруне (çуласа тасатаҭ) çулаҭ, типĕтет; лиза́нье—çулани, типĕтни; лизу́нъ—çулакан.

Лике́ръ—тутлă ерех.

Ликъ—сăн; ликъ святы́хъ—сятойсен сăнĕ, таса пурăнăçлă çынсен сăнĕ; ликова́ть—хĕпĕрте, хаваслан;—хĕпĕрте, алă çупса савăн; пĕр—пĕрне ывталаса ҫуп—ту.

Ли́лія—хĕрлĕрех илемлĕ *ҫеҫек*, сарана пекскер.

Лимо́нъ—лимун, ăшă йенҫе улма йевĕрлĕ ӳсекен çимĕç; лимо́нщикъ—лимун сутакан. Лимона́дъ—сахăрпа лимун сĕткенĕнҫен тунă квас (ĕçмелли).

Ли́нія—çинçе йĕр; линева́ть—йĕр ту; пряма́я ли́нія—тӳрĕ йĕр; лине́йка—хутпа ҫул хăма çине йĕр тумалли (линейка), ленейкă; линова́ть—линейкă тăрăх çыр.

Ли́нь—вĕрен; хура карас.

Линя́ть—тĕссĕрлен, хыв, тăк; йăпăх, тĕс йар; у ужа́ линя́етъ хвостъ—хурăн пуçлă çĕлеп хӳрине *пăрахаҭ*; у ло́шади линя́етъ шерсть—лаша йĕп—тĕкне (йăп—тăхне) тăкаҭ; линю́чій кума́чъ—*тĕс* кайакан пусма (хăмаҫă).

Ли́па—çăка; лубня́къ—хуплăх; лы́чникъ,—пушăтлăх; моча́льникъ—курăслăх; липня́къ—çăкалăх.

Ли́пнуть—çынçăн, онъ ли́пнетъ, что смола́—вăл сăмала пек çыпçăнаҭ; ли́пкій—çыпçăнакан, çыпăçакан.

Лиса́, лиси́ца—тилĕ; хи́трая лиса́—ҫейе тилĕ; ли́сій мѣхъ—тилĕ тирĕ.

Листъ, листо́къ—çулçă; хут листи, хĕс тимĕр листи; ли́ственный—çулçăлă, çулçăллă; ли́ственный лѣсъ, черполѣ́сье—хура вăрман.

Литви́ны—йывăрлăх, ленкер.

Ли́тера—сасă палли, буква.

Литія́—ҫиркӳ алăкĕ умĕнҫе тăвакан кĕлĕ йĕрки.

Литургія—кăнтăрлахи кĕлĕ йĕрки; апат кĕлли, кăнтăрлахи кĕлĕ.

Литъ—тăк, йухтар, шăрат; поливáть—шăвар; лúться—тăкăн; литéйщикъ—хывакан, шăратакан; литóй—шăратса йанăскер; литéйная—шăратакан вырăн.

Лихóй—матур, хăйулă, шух, хайар.

Лúхва—ытлашши илý (пс. 55), прóҫҫин, çынтан ытлашши плнĕ укçа, йапала; лихоúмство—ытлашши илни; лихолéтіе—выçлăх, йывăрлăх, мурлă çул.

Лихорáдка—сивĕ ҫир, шăнтакан ҫир; сайамак (Козм. у.) сивĕ тытни; *сивĕ ҫир* тытсан хина ĕçес пулаҫ, хина пулмасан армуту (ерĕм, арăм вути) шывĕ ĕçес пулаҫ; лихорадитъ—шăнтаҫ, ҫĕтретет.

Лицó—пит; сăн. Всё лицó вообщé—пит—куç; лицóмъ къ лицý—пите—питĕн. Вăл *питĕнтĕн куçĕнтĕн* пит хитре пулнă. Çĕр *питне* хĕвел йепле çутáтса тăраҫ. Спасть съ лицá—*тĕсрен* ўк. Лицевáть—питле, тавăрса çĕле, лицевáніе—питлени, çийелтен илемлетни. Лúчно—куç умĕнҫе, куçран, хамах; лúчный—хăйĕн; лицемéръ—ултавçă, икĕ питлĕ çын, икĕ тĕрлĕ шухăш тытакан çын; лицемéріе—икĕ питлĕ пулни; лицемéрить—ултала, икĕ питлĕ пул, икĕ тĕрлĕ шухăш тыт; лицепрáтіе—Туррăн кирек кама та *сăнран уйăрасси* çук.

Лишáй—тимĕре; мак пек курăк; сухóй лишáй—типĕ тимĕре; мóкрый лишай—йĕпе тимĕре.

Лишáть—памасăр ахалҫ хăвар, туртса ил; лишáться—нимĕнсĕр тăрса йул; лúшній—ытлашши; лúшняго не берú—ытлашши ан ил; лúшекъ—ытлашши, йулашки. Лишéніе—ахалҫ хăварни.

Лишь—анҫах; кăшт, кăна; лишь увúдѣлъ менá, тóтчасъ ушёлъ—мана курҫĕ кăна, ҫасах кайрĕ.

Лобзáть—ҫуп-ту; лобзáніе—ҫуп-туни; лобызýнъ—ҫуп-тума йуратакан; лобызáтель—ҫуп—тăвакан.

Лóбъ—çамка; лбомъ стѣны не прошибéшь—çамкупа стѣна—на шăтараймăн; лóбное мѣсто—çамка вырăнĕ.

Лови́ть—тыт, йарса ил; лови́ мячъ!—тыт тупа! Лови́ меня́, я побѣгу́—*хăвала* мана, епĕ тарам; ло́вля—тытни. ло́вчій—тытакан; лову́шка—серепе, ташкăҫă; ло́вкій человѣ́къ—матур, çăмăл, майлă çын; ло́вко—майлă, çивĕҫĕн; ло́вкость—виҫкĕнлĕх, çивĕҫĕлĕх, майлăх; лови́ться—тытăн. Лову́шка—тытмалли йапала.

Логови́ще—выртмалли вырăн,—упа шăтăкĕ, упа йĕнни; ложби́на—айлăм, вар; ло́же—вырăн; ло́жа—пăшал кĕпҫекĕ, куҫĕ; ложесна́—вар.

Ло́дка—кимĕ, лутка кимми; ло́дочникъ—кимĕ çинҫе ишекен, кимĕ хуçи, кимĕç.

Ло́дырь—найан, йулхав, кахал.

Ложи́ться—вырт, пуç хур; хлѣбъ упа́лъ на ко́рню—вырман тырă *ӳкнĕ*, йăваннă, тĕшĕрелнĕ. Ло́же—вырăн.

Ло́жка—кашăк, çăпала; разливна́я ло́жка—çăпала, алтăр; деревя́нная ло́жка—йывăç кашăк; желѣ́зная ло́жка—тимĕр кашăк.

Ложь—суйа, ло́жный челове́къ—суйа çын; на ложныхъ основа́ніяхъ—суйаран; ложь—суйа, суйни, суйа кăтартни.

Лоза́—çупкам; йĕçĕм çырли туратти; ло́зина—хăва, йăмра, лози́нникъ—йăмралăх, хăвалăх.

Ло́мка—хуçăлни. Ло́мкій—хуçăлакан, патрак, муртăк. Ломота́—шăм-шак çĕмĕрĕлни.

Лока́ть—кӳп, ҫих, лĕрке; лока́нье—леркени; лока́ла—лĕркекен, ҫихакан, кӳпекен.

Ло́конъ—пайăрка.

Ло́коть—ҫавса, ҫике (мѣ́ра). Тăрăшшĕ пĕр ҫике, сухалĕ пĕр хур, старик йумаххи. Бли́зокъ ло́коть, да не уку́сишь—ҫавса çывăх та çыртма çук.

Лома́ть—ват, çĕмĕр, хуç; лома́ть медъ—пыл тат; лома́ться—хуçăл; дава́й лома́ться—аҫа хуçкаланар; ло́манный—хуçкаланнă, хуçăк; ломъ—лум, тимĕр риҫак; ло́мкій—патрак; ло́мка—çĕмĕрни; ломо́та (боль)—сурни, çĕмĕрĕлни, шăмă—шакă сурни (çĕмĕрĕлни); ломо́ть—ҫĕлĕ; ломтя́ми—ҫĕллĕн.

Ло́но—кăкăр; ҫĕркĕ.

Лопа́та—кĕреҫе; желе́зная лопа́та—тимĕр кĕреҫе; деревя́нная лопа́та—йывăҫ кĕреҫе; пека́рная лопа́та—ҫăкăр кĕреҫи; хле́бная лопа́та—ҫăкăр кĕреҫи; лопа́тка—пĕҫĕк кĕреҫе.

Ло́пать—ҫих, кӳп, ҫурăл; пусть у ненави́стнаго ло́пнутъ глаза́—курайманăн куҫĕ шăттăр; лопа́тка—хул икерҫи.

Лопота́ть—пакăлтат; пекĕлтет; лопоту́нъ—пакăлтатакан.

Лопу́хъ—хупах.

Лоску́тъ—татăк, саплăк, ҫĕтĕк, тăла варри ҫĕтĕк. Лоскъ—йăл—йал курăнни, йăлтăрни; лощи́ть—шурат; лощо́ный холстъ—шуратнă пир; лосне́ть—йăлтăра.

Лось—пăшши, хир ĕни.

Лото́къ—савăк; савук, ăскăҫă лутук.

Лотъ—3 мăскал: кĕрепенкенĕн 32-мĕш пайĕ.

Лоха́нь—лахан, лаххан; лоха́нщикъ—лаххан тăвакан; бо́ндарь—пуҫкарник, пиҫке ҫапакан.

Лохмо́тье—татăк, ҫĕтĕк-ҫурăк; лохмо́тить—ҫĕркĕле, турткаласа тат, тĕр.

Ло́шадь—лашпа, ут; лошаде́нка—наҫар лашпа; жеребе́цъ—ăйăр; кобы́ла—кĕсре; ме́ринъ—(кастарнă) каснă лашпа; лошади́нный хвостъ—лашпа хӳри; лошади́на—лашпа ашĕ (какай); лошево́дъ—лашпа вăрри; коренна́я ло́шадь—тĕпри лашпа; пристя́жная—питеври, прешкери; ямщи́цкія ло́шади—йамшăк лашисем; онъ рабо́таетъ, какъ ло́шадь—вăл лашпа пек ĕҫлет. До́брую ло́шадь одно́й руко́й бей, друго́й руко́й сле́зы утира́й—ырă ута хăрах алупа ҫап, тепĕрипе куҫҫулпе шăл.

Ло́щи́на—васан, вар, айлăм.

Лубъ—хуп; лу́бочка—кунтăк, пуркă; лубо́чный—хупран тунăскер.

Луга́—ҫаран, ҫаранлăх; улăх. Вы проѣзжа́йте вдоль э́того лу́га и вы́ѣдете на́ мостъ—есир пĕтĕм ҫак улăх тăрăшшипех кайăр та кĕпере тухăр; луговóе сѣно—

çерем ути; луговúна - çерем; луговóй—çаранлăх; луговáя сторонá—анат йен, улăхлă вырăн.

Лудúть—вит; лудит ту; лудúть самовáрную трубý—сăмавар трупине шăратнă тăхланпа *вит* (сăрла).

Лýжа—кýлленҫĕк, çерем, лупашка, лаҫака.

Лýка—çырма кукăрĕ, çул кукăрĕ. *Лукъ*—ухă, çĕмĕрен; лукóшко—кунтă, курка, кумăт; лукáвить—усал сун, усалла; лýкавый—усал, ҫейĕ усал; но избáви насъ отъ лукáваго—усалтан хăтар пире. Лукъ—сухан (раст.); лýковица—пуçлă сухан, лукóвикъ—сухан кукли. Дúкій лукъ - хир суханĕ ыхра ути, ухрути.

Лунá—уйăх. Трéтьяго дня вéчеромъ мѣсяцъ съѣлъ упы́рь (т. е. бы́ло затмѣ́ніе луны́)—виçĕм—кун каç уйăха вупăр çирĕ; лýнный свѣтъ—уйăх çути; лунатикъ—уйăх çапнă çын; лýнка—пĕҫĕк шăтăк, шарла выльамалли шăтăк.

Лýпа çăмарта хуппи, улма (паранкă, çĕр улми) хуппи, лупúть—шурат, ýкер; сý, хĕне, ват. Цыплятá лýпятся—ҫăх ҫĕпписем тухаççĕ, сăхаççĕ. Лýпа—мăннăн, пысăкăн кăтартакан кĕленҫе.

Лутóшка—пушвиççи; лутóшить—пушăт ýкер, сý.

Лучúна—хăйă, шăрпăк; лучевóе полѣ́но—хăйлăх (хăйлăх); лучъ сóлнца—хĕвел *çутти*, çутă, хĕвел ури.

Лýчшій—аван; лýчше—авантарах, лайăхрах.

Лущúть—шĕкĕлте, кишĕкле.

Лы́жи—йĕлтĕр; урапа шумалли.

Лы́ко—пушăт; лы́ки драть—пушăт сý. Изъ лы́ка плетýтъ лáпти—пушăтран çăпата хуçаççĕ, тăваççĕ; лы́чная верéвка—пушăт вĕрен.

Лы́сина—кукша, çýç тăкăннă вырăн; лы́сить—кукшалан, çýçне тăк.

Львéнокъ—арăслан çури. Львúца—ама арăслан.

Льготá—çăмăллăх, ирĕк; салтака илес тĕлепрен çăмăллăх туни; льготный—çăмăллăхлă.

Льдúна—пăр катăкĕ. (см. Лёдъ).

Л ь з я—майлă, çăмăл, май пур, йураґ; нельзя́—май çук, йурамасґ.

Л ь н у́ т ь—çыпçăн, лăпґăн, туртăн. Суха́я руба́шка къ тѣ́лу не льнётъ—типĕ кĕпе ӳт çумне çыпçăнмасґ.

Л ь с т е́ ц ъ—суйеçĕ; льсти́ть—йăпăлтат; льсти́вый—йăпăлти, ґейе (пс. 44); ґĕлхи çăварĕпе йăпăлтатса тăраççĕ (пс. 11). (См. лесть).

Л ѣ́ в ы й—сулахай; лѣвша́—сулахай алă; лѣвору́кій—сулахай. Держи́ влѣво—сулахайа тыт.

Л ѣ н ь—ӳркев, найанлăх; йулхав; лѣнивый—найан, кахал; лѣни́ться—ӳркен, найанлан, кахаллан; лѣни́вому всегда́ пра́здникъ—найана шав уйав.

Л ѣ п и́ т ь—çыпăçтар, сĕр; лѣпи́ться—çыпçăн, çакăн.

Л ѣ́ п о—аван, лѣ́пый—илемлĕ; лѣпота́—аванлăх, хитрелĕх, ґаплăлăх; илем; кĕрнек.

Л ѣ с т ь—см. ла́зить,

Л ѣ́ с т н и ц а—пусма, ґикмек.

Л ѣ с ъ—вăрман, че́рный лѣсъ—хура вăрман; лѣ́шій—арçурри; лѣси́стый—вăрманлă; лѣси́на—йывăç вулли; лѣсня́къ—вĕтлĕх; лѣсни́къ—вăрман хуралçи; лѣсопромы́шленникъ—вăрманпа сутă—илӳ тăвакан; лѣсни́чій—вăрман улпуґĕ; лѣсово́дъ—вăрмана лартса ӳстерекен; лѣсогуби́тель—вăрмана ытлашши касса пĕтерекен, лѣсопи́льный заво́дъ—хăма çуракан савăт. Ме́лкій лѣсъ—вĕтлĕх.

Л ѣ́ т о—çула, çу; лѣ́тняя пора́—çулахи вăхăт; лѣ́тошній—пĕлтĕрхи, ĕлĕкхи çулхи; лѣ́товать—çу иртер; лѣ́то—лѣ́тски—çултан çула; лѣ́топись—пулнă ĕçсене çултан çула çырни, çулсем тăрăх çырни; лѣ́тній—çулахи. Лѣтопи́сецъ—пулнă ĕçсене йĕркерен çырса пыракан, çулсем тăрăх çыракан; лѣтосчисле́ніе—вăхăт хисепĕ; çул хисепĕ; тĕнґере тĕрлĕ пысăк ĕçсем хăш вăхăтра пулнине кăтартни. Впродолже́ніе лѣ́та—çу каçиґґен.

Л ю би́ т ь—йурат; я люблю́ са́харъ, а ме́ду не люблю́—епĕ сахăр йурататăп, пыл йуратмастăп; любо́вь—йуратни,

лю́бящій — йуратакан; любе́зный человѣ́къ—кăмăллă çын; любе́зный другъ — йуратнă тус; любе́зность—вашават йурату; любе́зничать—кăмăлне кай; люби́тель пѣ́нія—йурлама йуратакан; люби́мецъ—кăмăлне кайакан; любова́ться пăхса савăн; лобу́ются на со́лнышко—хĕвел çине пăхса савăнççĕ. Любе́зные друзья́—пĕрне пĕр йуратакан туссем; любо́вная связь—йут арăмпа варлă пурăнни (Ядр. у.). Любодѣя́ніе—аскăнланни; любодѣ́йствавать—аскăнлан; любодѣ́й—аскăнланакан. Любозна́ніе, любозна́тельность—йуратса вĕренни, пĕлмен йапалана пĕлме тăрăшни; любоми́лостивый — ырă кăмăллă; любонача́ліе—пуçлăх пулма йуратни; любопы́тный человѣ́къ—пур йапалана та ĕçе те пĕлме (тĕплеме) йуратакан çын. Любостяжа́ніе—пуйанлăха йуратни, ĕмĕтсĕрленни, сăхланни; любостяжа́тель—мула сăхланакан.

Лю́ди—çынсем; человѣ́къ—çын, етем; людоѣ́дъ—çын çийекен; людоубі́йца—çын вĕлерекен.

Лю́лька—сăпка.

Лю́стра—утмăл турат, ӳркӳ варрине çакса хунă çурта çутмалли, йывăç çу çутмалли.

Лю́тый—тискер, усал; лю́тость—усаллăх, тискерлĕх; лютѣ́ть—тискерлен, усаллан, хирĕл; лютосе́рдый—хытă ӳреллĕ; лютоѣ́дъ—ѣ́дица—усал шухăшлă, ӳейе çын.

Лючкови́нка—шăв савăтăн лапӳаннă вырăнĕ.

Ля́га, ля́жка—купарӳа, пĕçĕ; ля́двія—пĕççĕм тĕпĕсем (псал. 39); лага́ть—тап; ло́шадь лягну́ла ма́льчика—лаша аӳана тапрĕ; лягли́вая ло́шадь—тапакан лаша.

Лягу́шка—шапа; лягу́шки ква́кають къ дождю́—шапасем çумăра кăшкăраççĕ; лягу́шечій ше́лкъ—шапа пурçăнĕ; лягушо́нокъ—шапа çури; лягу́шечка—пĕӳĕк шапа.

Ля́пать—шаплатар, лаплатар.

М.

Маг ни́ тъ—тимĕр тăпри; хăш—хăш метталсене хытă туртаҫ, палăрми пур йапаласене туртаҫ; тимĕрпе хураçа хăй çумне хурсассăн, вĕсене туртакан тăваҫ; шĕвĕр йапала çине лартсассăн,—пĕр вĕçĕ çурçĕре, тепĕри кăнтăрлана кăтартаҫ.

Маго́—хӳресĕр упăте.

Маго́риться—мухтаҥ, хăна-ху асла хур.

Мада́мъ, мада́ма—хĕр—арăм (франц.з ҫĕлхине), аҫасене пăхса ӳстерсе вĕрентекен; хĕр—арăм çĕвĕç.

Мад Ѣ ть, модѢть—йӳççе лар; ҫăрман; найан ĕçле. Мадѣлый—ывăннă çын.

Ма́жный—савăнăçлă, виҫĕхĕн çын.

Маза́рки—масар; вилнĕ çынсене пытаракан вырăн.

Ма́зать—сĕр. Мазь—сĕрмелли çу. Мази́лка—тикĕт милки.

Мазу́рка—ташламалли кĕвĕ; ташлани.

Май—çу уйăхĕ; çĕнĕ çултан пиллĕкĕмĕш уйăх.

Ма́йсъ—тĕркĕ (туркă) çĕрĕнҫи тулă, хăмăлĕ шултăра, пĕрҫисем пăрçа пек.

Ма́йтать—тăнла, ăнла, сис.

Маіо́ръ, майо́ръ—капитанпа полковник хушшинҫи ҫин. Маіо́рша—маіор арăмĕ.

Мака́ка—хӳрелĕ упăте.

Макаро́ны—хăвăл лапша, итальянскій лапша.

Ма́клеръ—хак килĕштерекен çын (сутă—илӳ тунă тĕлĕшре)

Ма́кса—пулă ăш ҫикки.

Ма́ксимумъ—тулнă хисеп. (Въ э́ту шко́лу мо́жно приня́ть ма́ксимумъ со́рокъ пять человѣ́къ—ку шкула нумай илсен илме хĕрĕх пилĕк çын йураҫ.

Мака́ть—пуç. Ҫăвашсем икерҫҫе çăва пуçса çийеççĕ.

Макъ—мăкăҥ. Ма́ковица, ма́ковка—йапала пуçĕ, тăрри, тӳпи.

Малаха́й—мулаххай; хăлхалă çĕлĕк.

Ма́ленькій—см. малый.

Ма́ликъ—сукмак, йĕлтĕр йĕрĕ.

Мали́на—хăмла çырли.

Мали́нникъ—хăмла çырли пахăи.

Маловѣ́рie—сахал ĕненни. Маловѣ́рный—сахал ĕненекен.

Малоду́шный—ăас хăраса ӳкекен çын; малоду́шie—хăравçă, хавшак.

Малокро́вный—сахал йунлă çын, шурса кайнă çын, шурăхнă çын. Купăста пек шурса кайнă теççĕ.

Малолѣ́токъ—çамрăк, пĕчĕкçĕ аăа, ӳссе çитĕнсе пыракан аăа.

Малолѣ́тство—çамрăклăх.

Малоро́слый—лутра, кĕске.

Малоро́ссъ—хоххол—(Ядр. Кур.)

Ма́ло-по-ма́лу—пĕчĕкçĕн, пĕчĕкçĕн.

Ма́лость—пăртак, кăшт, пĕчĕкçĕ, кăҫ, кăшт-кăна.

Ма́ло—Яуши—с. Ядр. уѣз.—Кипек, Кив Алăеш.

Ма́лый—пĕчĕкçĕ; ма́лые ребя́та—çамрăк (пĕчĕкçĕ) аăасем; ӳссе çитĕнмен; тăвăр; йашкĕрĕм, каăă, маттур—(ма́лый сла́вный—аăи пымалла). Ма́ленькiй—пĕчĕкçĕ, кĕçĕн.

Ма́ло,—сахал; мно́го шу́му, ма́ло то́лку—шавлани нумай та усси сахăл.

Ма́льчикъ—Арçын аăа, ывăл аăа, улаăа (Ядр.)

Маль чи́шество—аăа пек хăтланни.

Маля́вка—вĕт пулă, ыраш пăтти йатлă пулă.

Маля́ръ—сăрлакан.

Ма́ма—Анне, апи, ама.

Мамзе́ль—çитĕннĕ хĕр аăа; аăасене пăхакан хĕр.

Мамо́на—мул, пуйанлăх, хырăм, мамо́нить—илĕрт, ултала, ытла нумай çи, çыннăнне çисе пурăн, мамо́ня—найан, кахал, çемçе çын.

Ма́монтъ—çĕр айĕнчен ăавнă ăух тухакан пысăк выльăх; Ма́монтовая кость—мамонт шăмми—(шăнни).

Манéръ—тĕс, май, мел, хăтланăăш; çак майпа—таки́мъ манéромъ; ун хăтланăăшĕсем ман кăмăла каймаççĕ—его манеры мнѣ не нра́вятся.

Манже́та—çанă вĕçĕ, суха.

Маний—йыхăр; ултала, кĕт; что-то манить—темĕн курăнса тăраť; мана—йыхăрмалли йапала, çăкăр татăкĕ.

Мания—пĕр-пĕр йапала çинҫен шухăшла-шухăшла ухмаха тухни, ухмаха йерни; маниемъ Творца мiры зиждутся—тĕрлĕ йапала Турă хушнипе пулса тăраť.

Мановение—сулса илни, хăвăрт, ҫас туни, хушни—мановениемъ Творца—Турă хушнă тăрăх.

Манна—аҫасене çитермелли кĕрпе; Турă Еврейсене пушă хирте ҫухне çӳлтен манна йатлă кĕрпе çутарнă. Мантия—монахсен çийелтен тăхăнмалли тумтирĕ.

Мануйла—улталакан, çăвăша çӳрекен çын.

Манифестъ—патша ирĕкне пĕлтерекен хут.

Манускрипть—алăпа çырнă хут—(пустарнă хут, кĕпеке мар).

Марать—варла; маритъ—çулахи çумăр умĕнхи шăрăх.

Марать—хуратса пĕтер, çыркаласа, пăнҫăласа пĕтер; марать руки—ăнман ĕç ту; маргаринъ—çу йаҫĕ; маркiй—ҫас варланакан йапала.

Маргаринова свѣча—маргаринтан тунă çурта; Маргаритъ—хаклă йышши ҫул; кĕнеке йаҫĕ.

Марка—Германия патшалăхĕнҫи укçа; çыру йарас тесен канвирт çине çыпăçтармалли хут; 7 копѣечная марка—çиҫĕ пуслăх марка (хут); гербовая марка—тĕрлĕ ĕç тĕлĕнҫен çырнă хут çине çыпăстармалли марка: укçа кивçен илни çинҫен çырнă хут çине çыпăçтармалли марка.

Марли—сайра çӳхе пир.

Мармелад ъ—çăнăхпа сахăр хутăштарса тунă канихвеť.

Мармор ъ, мрамор ъ—çирĕп ҫул.

Мародá—илемсĕр, йĕркесĕр пиť, сăн.

Мародер ъ—вăрласа çӳрекен салтак.

Марс ъ—хамăр çĕр майлă пысăк çăлтăр.

Март ъ—нурăс уйăхĕ.

Мартовый—нурăс уйăхĕнҫи. Мартовикъ—нурăс уйăхĕнҫе çуралнă выльăх.

Мартышка—упăте, ҫарлан.

Марудúть—сĕтĕрĕнсе пыр, вăрах тăр, ҫарса тăр, кансĕрле.

Маршировáть—салтаксем пур те пĕр тикĕс утса пыни.

Маршрýтъ—ҫула кăтартса паракан хут; ҫул ҫýренĕ ҫух ăҫта-ăҫта ҫарăнассине кăтартса паракан хут.

Маръ—пĕҫĕн ларакан пĕҫĕкĕ сăрт.

Máска—хутран тунă пит, сăн; ҫейелĕх, мĕн шухăшланине палăртманни.—Ҫĕветкă вăхăтĕнҫе аҫасем тăхăнакан пит, сăн.

Маскарáдъ—мунҫа кĕни, шыва кĕни, тĕрлĕ тумтирсем тăхăнса ташлама—выльама пуҫтарăнни.

Маскáлъ—мăшкăлласа кулакан ҫын.

Маскúроваться—урăхла кăтарт, урăхла куран, сăнна хутран пит туса урăхлат; мĕн тăвассине систерменни.

Máсло—ҫу, шăн ҫу, уҫлам ҫу, шăратнă ҫу; máслить—ҫу сĕр, ҫу йар; маслéнокъ—хуран кăмпи.

Máсляный—ҫăвлă, ҫуллă, ҫулă; máсляные глазá—ыйтса тăракан куҫ, йăлтăртатса тăракан куҫсем.

Máсляница—ҫăварни, ҫăверни, ҫу ерни; на máсляницѣ катáются—ҫăварнире катаҫҫи ҫупаҫҫĕ.

Máслина—ҫу тухакан йывăҫ.

Маслобóйня—ҫу уҫламалли ҫĕрес, уйран ҫýпҫи, ҫу ҫапакан савăт; маслобóй—ҫу уҫлакан, ҫу ҫапакан.

Máсса—нумай, купаланса тăракан йапала.

Массúвный—хулăн, пысăк йапала.

Мастáкъ—ăста, хăйĕн ĕҫне лайăх пĕлекен.

Máстеръ—ăста, ýнер пĕлекен, алă ĕҫ пĕлекен.

Мастерскóй—пĕлсе тунă, лайăх тунă йапала.

Мастерствó—ăсталăх, ýнер, алă ĕҫĕ, тĕрлĕ ĕҫ.

Мастерскáя—ĕҫ ҫурҫĕ.

Máсть—тĕс,—пирĕн лашасем пур те пĕр тĕслĕ—нáши лóшади всѣ однóй мáсти; (лаша тĕсĕ, ĕне тĕсĕ). Масть—пĕр тĕрлĕ карт (выльамалли).

Масштáбъ—пысăк виҫене палан ýкерме пĕҫĕккĕлетни (хăлаҫа вершука ҫавăраҫҫĕ, йе тата кĕҫĕнтерех те тăваҫҫĕ,)—выран 5 хăлаҫ пулсан, хут ҫинҫе 5 вершук пулать.

Матема́тика—хисепе вĕренни; матема́тикъ—сатаҫҫă, хисеп лайăх пĕлекен.

Матéрія—йăпала, тĕнҫере вырӑн йышăнса тăракан пур йăпала; ҫитсă, тăла, пустав мĕн тавăрашĕ.

Матеріáлъ—тума хатĕрлесе хунă йăпаласем; матеріáльный—ҫунсăр йăпала.

Матеріали́змъ—ҫун ҫук, Турă ҫук тесе вĕрентни; тĕнҫе хăй тĕллĕнех пулса кайнă тесе вĕрентни.

Матери́къ—ҫĕрĕн пысăк татăкĕ; ҫĕрĕн ун пек татăк пиллĕк: Азія, Америка, Африка, Европа, Австралія.

Ма́тица—маҫҫа кашти.

Ма́тка—ама, хурт ами, кĕсре; ма́товый—тĕксĕм.

Матóрéть—пысăклан, ӳссе ҫитĕн.

Матра́цъ—муҫаларан тунă тӳшек.

Матрёна—Матĕрне, Маттуç, Матрӳн.

Матро́съ—матрус, прахут ҫинҫе ĕҫлесе пурăнакан ҫын.

Ма́ть—анне, аши, амăшĕ; матерéть—ҫурат, аннс пул.

Ма́терность—намăс сăмах каласни—(ма́терщина).

Ма́тка—хурт ами, кĕсре, сысна ами, ама; маҫҫа кашти—ма́тица.

Ма́точникъ—ҫитлĕк, хурт амине хупмалли вырӑн; маҫҫа кашти айĕнҫи пĕренесем.

Маха́нъ—аш, лаша ашĕ.

Маха́ть—сул; маха́нье—сулни, махъ—сулăм; маха́лка—сулкаламалли йăпала, шăлмалли—ҫунат.

Ма́чиха—ама ҫури, тăван анне мар.

Маши́на—машина́, махи́на—пысăк, йывăр йăпала; машини́стъ—машина тăвакан, машинана ан пăсăлтăр тесе пăхса тăракан.

Ма́ца—тутлă пашалу.

Мая́къ—маяк, ҫул кăтартса паракан палла; мая́чить—аран пурăн, вак-тĕвек таварсемпе сут-ту.

Ма́ятникъ—сехетĕн—(ҫасийĕн) суллăнакан ҫавăрака йĕсĕ.

Ма́ять—асаплантар, муритле, ывăнтар.

Мгла́—тĕтĕрелĕ, тĕттĕм, тĕтĕре; бу́ря мглóю нéбо крóетъ—ҫилтăвăл пĕлĕте хупласа илет.

Мгновéнно—сасартăк, трук, куç уçса хупиҫҫен, ытла ҫас, хăвăрт.

Мéбель—сĕтел—тенкел.

Медáль—митал; медáльщикъ—митал тăвакан.

Медвéдь—упа, хăмăр упа—бýрый медвéдь; шурă упа—бéлый медвéдь, алă ури çавăрăнман çын. Медвéдица—ама упа, алтăр-çăлтăр (çиҫĕ çăлтăр). Медвéжина—упа ашĕ.

Медвéжóнокъ—упа çури. Медвéжáтникъ—упа çавăтса çýрекен, упаçă, упа тытакан.

Медицúна—ҫир тĕлĕнҫен, çынна ҫиртен ҫĕртесси çинҫен вĕрентни.

Мéдикъ—тухтăр, лекĕр, хĕвершăл.

Медикáментъ—имçам, тару, амал йапалисем.

Мéдлить—вăрах тăр, ан васка, кĕтсе тăр, вăхăта ахалҫ ирттер.

Мéдленно—вăрахăн, йеррипе, хуллен; мéдленіе—вăрах туни, йеррипе хăтланни.

Мéдленность—йерипелĕх, васкамаплăх.

Мéдленный—вăрах, йерипе, хуллен, васкамасăр тăвакан, пыракан; васкамасăр.

Мéдленнéе—вăрахăнтарах, йерриперех, хуллентерех, васкамасăртарах.

Мёдъ—пыл (хурт, вĕлле, утар-пчéльникъ).

Медýница—ĕçлекен хурт.

Медóвый—пыллă, пылран тунă йапала. Медýша—пыл нýхрепĕ. Медотóчный—пыллă, пыл паракан, тухакан.

Межá—йăран, ҫике; межóкъ-кýршĕ; çĕр виçекен, çемлемер; междуцáрствіе—патшалăхри патшасăр пурăннă вăхăт.

Межевáя—йăран йĕрĕ, ҫике йупи—межевáя чертá, межевóй столбъ. Мéжина—вăрманти йе йал хушшинҫи пушă вырăн; смéжный—йунашар, кýршĕлĕ.

Межевáть—çĕр касса пар, йăран туса тух. Междубрóвіе—икĕ куç харши хушши. Межгóрье—икĕ ту хушшинҫи вырăн.

Междý—хушшинҫе, варринҫе; междý тĕмъ—çав хушăра, вăхăтра. Мéжить зéмлю—çĕр уйăр; межевóрить—çурт-ран çурта çýре, ыйткаласа çýре.

Межъ—хушă; калани пирĕн хушшăмăрта кăна пултăр ĕнтĕ—ужъ скáзанное пусть бýдетъ тóлько межъ нáми,

Междоусо́біе—çемĕе хушшинҫе вăрçса пурăнни, ăрупа ăру вăрçни, патшалăх пăлханса, вăрçса пурăнни.

Мезе́нецъ—(мизи́нецъ)—каҫа пурне. Мезони́нъ—пӳрт çине тунă пĕҫĕкĕрех пӳрт—(пӳлĕм).

Мека́ть—шухăшла, хисепле, тăмала (Уф. г.)

Меланхо́лія—шухăшласа хуйхăрни; пурăнас килменни; тĕнҫери йăпала çине пĕр те пăхас килменни.

Меледа́—вĕçĕмсĕр, пĕтес çук пĕр тĕслĕ йĕрĕнтерекен ĕç.

Ме́лить—вакла, тура, тӳ, вĕтĕ авăрт.

Ме́лкій—вĕтĕ, вак; пĕҫĕкçĕ, кĕçĕн, ăшăх.

Мелкова́дье—ăшăх шыв, шу, ăшăх вырăн, сахал шывлă. (шула-кур) вырăн.

Мело́дія—йурă кĕвви. Мелоди́ческій—кĕвĕлĕ, лайăх йурă.

Ме́лочи—вак тĕвек йăпаласем; вак тĕвек йăпаласемпе сут тăвакан—ме́лочной торго́вецъ;—вак укçа; мелочно́й челове́къ—кирлĕ-кирлĕ мар ĕçе ĕçлекен.

Мелочно́й—вак тĕвек ĕçлĕ, вак йăпалаллă.

Мель—ăшăх вырăн—(çырма, тинĕс, кӳлĕ).

Меле́ть—ăшăхлан, типсе пыр—(çырма, шыв).

Мелька́ть—куçа ҫĕл-ҫĕл курăнса тăр, куç умĕнҫен хăвăрт, сасартăк иртсе кай; мельтеши́ть—куçа рас курăнса тăманни, куç умĕнҫен ирте ирте çӳре.

Ме́льница—арман, шыв арманĕ, çил арманĕ, ут арманĕ, çунат, арман лаççи, арман хӳри, арман валĕ, ҫул, çапăх.

Ме́льникъ—арман хуçи, арманта ĕçлесе пурăнакан; ме́льничиха—арманта ĕçлекенĕн арăмĕ; ме́лево—ăвăртмалли ыраш, тырă; ме́льничный—арманăн, арманти. Ме́льщикъ—армана авăртма тырă илсе пынă çын.

Мензели́нскъ—хула—(Уфим. губ.).

Мензу́ла—çĕр виçнĕ ҫух кирлĕ сĕтел; мензу́ра—шĕвĕ имçам, амал виçмелли кĕленҫе.

Менструа́ція—хĕрлĕ кашăк, хĕр-арăмсем уйăхсерен тасални.

Ме́нторъ—вĕрентекен, пăхакан.

Менуэ́тъ—кивелсе çитнĕ, пăрахăçа туха пуçланă ташă.

Ме́ньшій—кӗҫӗнни; пӗҫӗкҫи.

Ме́ньше—кӗҫӗнтерех, пӗҫӗкҫӗрех, ме́ньшить — кӗсӗнлет, сахаллат, ҫакар; меньшѣ́ть—ҫакса пыр, сахалланса пыр.

Меньшедо́мокъ—ҫуртри иккӗмӗш хуҫа (аслӑ ывӑл аҫи);

Меня́—мана.

Мере́ть—вил, ме́ртвый—вилнӗскер; ме́ртвое де́рево—хӑрнӑ йывӑҫ. Ме́ртвое лицо́—шурса кайнӑ пит—куҫ; ме́ртвая пора́—лӑп вӑхӑт.

Мере́щиться—куҫа темӗн курӑнса тӑни.

Мерза́вецъ—ӑнман ҫын, намӑссӑр, аскӑн.

Ме́рзкій—ӑнман, ирсӗр, усал, йӗркесер, йӗркерен тухнӑ ҫын; мерзи́ть—варла, пӑс, ӑнманла, йӗркесӗрле, ирсӗрле.

Мерзѣ́ть—ирсӗрлен, усаллан, йӗркесӗрлен.

Ме́рзость—усаллӑх, ӑнманлӑх, ирсӗрлӗх, йӗркесӗрлӗх.

Ме́рзнуть—шӑн, пӑрлан, шӑнса хыт.

Ме́рзлый—шӑннӑ, ҫас шӑнакан; мерзля́тина—шӑннӑ ҫимӗҫ—пулӑ, аш; мерзля́къ—шӑннӑ ҫӗр; шӑнса вилнӗ ҫын, выльӑх, ҫас шӑнакан.

Ме́ринъ—кастарнӑ ӑйӑр, лаша. Мерино́съ—ҫинҫе ҫӑмӑл сурӑх.

Меридіа́нъ—тӗнчене икӗ татӑка уйӑракан йӗр;—вӑл йӗр ширӗн шухӑшпа кӑна; шухӑшпа вӑл йӗре ҫур ҫӗр йенчен кӑнтӑрла ӗненелле илсе пыраҫҫӗ.

Ме́ркнуть—сӳн, тӗксӗмлен, тӗттӗмлен, вил, йулашкине пурӑн. Меркоси́ть—моросѝть—вӗтӗ ҫумӑр ҫуни; ҫумӑрланса тӑни.

Меркӳ́рій—хӗвел патӗнчи пысӑк ҫӑлтӑр—(планета).

Ме́ртвый—вилнӗ ҫын, вилнӗскер. Мертвоно́сный—вӗлерекен, вилӗм кӳрекен.

Мертвечи́на—вилӗ; мертве́цки пьянъ—вилнӗ пек ӳсӗр.

Мерца́ть—сӳнес пек ҫутӑ курӑнса тӑр, ҫӑлтӑрсем йӑлтӑртатса ҫӗтресе тӑни. Мерца́лка—пӗҫӗк лампӑ.

Мессія—Турӑ суйлани, Турӑ тӗнчене ҫӑлма Хӑйӗн Ывӑлне авалтанах ҫӗр ҫине йама пулнӑ.

Мести́—шӑл; метéнье—шӑлни; метéль—тӑман. Метéлистая зима—тӑманлӑ хӗл, йурлӑ; метлá—шӑпӑр.

Мéсть—тавӑрни; алла кӑна çаклантӑрҫӗ, вара тавӑрӑттӑм хӑйне—лишь бы въ руки попался, я бы ему отомстилъ.

Мсти́ть—тавӑр, усал тунӑшӑн усал ту.

Мщéніе—тавӑрни, усал тунине нумайҫҫен астуса тӑни, тӳлени, (тӳлӗп-ха сана—я еще заплачу тебѣ).

Мсти́тель—тавӑракан, усалшӑн усал тӳлекен.

Мсти́тельный—усал, пит ҫас тавӑракан, нумайҫҫен çиленсе çӳрекен.

Метáллъ—ылтӑн, кӗмӗл, пӑхӑр—(шӑранакан хытӑ йапаласем). Металли́ческій—ылтӑн—кӗмӗлтен тунӑ йапала. Металлои́дъ—кӳкӗрт, кӳкӗрт майлӑ йапаласем. Металлу́ргія—ылтӑн кӗмӗле çӗр айӗнҫен мӗнле ҫавҫа, кӑларса йепле вӗсене ӗçе кӳресси çинҫен вӗрентни.

Метаморфóза—урӑхланни, урӑх тӗслӗ пулни, улӑшӑнни.

Метáть—ывӑт, йар—(шӑпа йар—жребій метать)—ывӑтса йар, пӑрах; метáть—çӗле, тӳмме çӗле; метáть сѣно—утӑ купала; мéчется—унта-кунта ҫупкаласа çӳрет; метеóръ—ӳкекен, вӗçсе анакан çӑлтӑр.

Метлá—шӑпӑр.

Мéтодъ—май, мел, пек—епӗ аҫасене çавӑн майӗпе вӗрӗнтетӗп—я учу учениковъ по его методу.

Метръ—виçе; метролóгія—тӗрлӗ виçесем çинҫен вӗрентӳ.

Мéтрика—çын хӑçан çуралнине, шыва кӗнине, вилнине, авланнине çырмалли ҫиркӳри кӗнеке.

Механика—машинасем тума вӗрентни. Механи́змъ—машина винҫӗсем, татӑкӗсем, ураписем.

Мечтá—çӑмӑл шухӑш, айакри ӗç шухӑшӗ.

Мечтáтель—çӑмӑл шухӑша шухӑшлакан; хӑйне хӑй ытла пысӑка хуракан.

Мечтáть—çӑмӑл шухӑшла, тӗнҫере çук йапала çинҫен, пулмас йапала çинҫен шухӑшла.

Мечъ—хӗç—(хӗç йӗнни), мечено́сецъ—хӗç çакса, йӑтса çӳрекен. Мечеви́дный—хӗç пек, хӗç манерлӗ; мечевщи́къ—хӗç тӑвакан; мечебóйство—хӗçпе çапаçни.

Мещерякӣ—Мишерсем.

Мжа—куҫа хупни, хӗсни, ӑйха кайни.

Мзда—сӑвап, укҫа пани, тупӑш, париш, ырӑшӑн ырӑ туни.

Мӗздникъ—укҫалла ӗҫлекен.

Мздовоздаятель—ырӑлӑх паракан, сӑвап паракан, ӗҫленӗшӗн тӳлекен; мздоимать—ҫынран ахалех йапала ил.

Мигать—куҫа хӗҫ,—тӑваиӑм пӑхаҫ, куҫне хӗсет; лампа мигаетъ—лампа сиксе ҫунаҫ. Мигать—куҫа уҫса хуп; куҫпа ҫӗн.

Мигъ—ытла сахал вӑхӑт; куҫ уҫса хупса илнӗ вӑхӑт; мгновенность—сасартӑк пулни, трук пулни.

Мизантропъ—ҫынна курайман ҫын.

Мизгирь—усал ерешмен—(ҫӗре ҫавса кӗрекен); пӗҫӗкҫӗ аҫа, вӑйсӑр ҫын.

Мизерный—ырхан, айван, наҫарка ҫын, вӗтӗ, пӗҫӗкҫӗ.

Мизинецъ—каҫа пурне, кӗҫӗн ывӑл, пӗҫӗкҫӗ аҫа.

Микать—рас вулайманни; микитки—айак пӗрҫи анӗ.

Микроскопъ—пӗҫӗкҫӗ йапаласене пысӑклатакан кӗленҫе, трупа.

Микрокосмъ—вӗтӗ, пӗҫӗкҫӗ йапала, пӗҫӗк, куҫа курӑнми йапаласем.

Микстура—шӗвӗ имҫам—(шывпа хутӑш имҫам).

Милиція—вӗренмен ҫынсем вӑрҫа пуҫтарӑнни.

Милліонъ—мӗлийун—пине пин хут илсен мӗлийун (мӗлийон) пулаҫ.

Миловань е—шеллени, каҫарни.

Миловать—шелле, каҫар, ырӑ ту, ытла хытӑ ан тыт. Миловать—аҫашла, йурат, ытала, ҫуп-ту, лайӑх пӑхса усра.

Милосердый—ырӑ ҫӗрелӗ; ҫемҫе ҫӗрелӗ, ырӑ сунаканан, ырӑ кӑмӑллӑ.

Милосердствовать—ырӑ ту, ырӑ туса пурӑн.

Милость—ырӑлӑх, каҫарни, шеллени; милосердіе—ырӑ туни, шеллени, хӗрхенни, ҫемҫе, ҫӗрелӗ пулни.

Милостивый—ырӑ тӑвакан ҫын, айӑпа каҫаракан, шеллекен. Милостивить—тархсаласа ҫын ҫӗрине ҫемҫет.

Ми́лостыня—ыйткалакана мĕнпе те пулсан пулăпини, çăкăр татăкĕ пани; ыйткалакан пӳртрен пӳрте кĕре-кĕре çӳресе ыйтса сӳренĕ—ни́щій ходи́лъ изъ до́му въ домъ и проси́лъ ми́лостыню.

Ми́лость—çийелти тумтир.

Ми́лый—лайăх, аван, ӷипер, кăмăла килекен йăпала. Милѣ́ть—кăмăллă пул, лайăхлан, ырă пул, ӷиперлен; милови́дный—ӷипер, лайăх, йăваш илемлĕ, кăмăллă.

Ми́ля—çул виçи—(çиӷĕ çухрăм).

Ми́мика—мĕн шухăшланине, ăшра мĕн пурне йе алăпа йе пит—куçпа каласа пани.

Ми́микъ—шухăша алăпа, йе пит-куçпа лайăх каласа кăтартакан.

Ми́мо—умран иртни; мимохо́дный—пртсе кайакан, çӳрекен.

Ми́на—хула—айне ӷавса кĕни (айалтан тарпа çĕмĕрме); мине́ръ—ӷавса кĕрсе тар хуракан.

Минаре́тъ—меçет тăрри, (меӷĕт, тутар, мишер, Магометъ)

Минера́лъ—çĕртен ӷавса тупакан йăпаласем—ылтăн, кĕмĕл, ӷулсем.

Минда́ль—ăшă йенӷе пулакан çимĕç,—вăл хăва çинӷе ӳсет, унтан сĕт тăваççĕ—минда́льное молоко́. Минда́льникъ—миндалӌ вăрманĕ, минда́льный—миндалӌпа хутăш тунă йăпала.

Минера́льныя во́ды—тимĕр тути, йĕс тути калакан шыв. ӷĕртекен шыв.

Минерало́гія—çĕр айĕнӷи, тусем çинӷи йăпаласем çинӷен вĕрентни.

Мине́я,—мѣ́сячная мине́я—уйăхри святойсене кашни кун мĕнле ке́л—тумаллине кăтартаѣ—ун пек кĕнеке мĕн пурĕ 12; о́бщая мине́я—пĕр тĕрлĕ святойсене мĕнле кĕл—тумалли кĕнеке. Пра́здничная мине́я—ку кĕнекере аслă праçник кĕллисем анӷах кăна; четьи мине́и—святойсенĕн пурăнăçĕсем çинӷен каласа кăтартакан кĕнеке (кашни кунхи свитойăнне).

Ми́нимумъ—ӷи пĕӷĕкçĕ, ӷи сахалли, сахалран та сахалли; максимумъ—ӷи пысăкĕш, нумайранта нумайи.

Мини́стръ—патшана çывăх пуçлăх.

Минова́ть-Мише́нь.

Минова́ть—ирт, иртсе кай, хăтăл; вмигъ—ытла сасартăк пулни.
Мино́ръ—йĕмелле хуйхăлă кĕвĕ.
Ми́нусъ—кăлармалли паллă.
Мину́та—минут, (сехет, ҫаси)—вăхăт виҫи.
Мину́тный—минутри.
Мира́жъ—пушă хирте куҫа ҫук йапала курăнни.
Мири́ть—килĕштер, килĕшу ку́р, ҫар.
Миръ—вăрҫманни, вăрҫă ҫарăнни, пĕрле пурăнни.
Миріа́да—вунă пин; хĕсепсĕр нумай, йĕркесĕр нумай.
Ми́ро—хаклă йышши ырă шăршăлă ҫу—унпа йе аҫа шыва ку́ртсен, йе патшана ларнă ҫух сĕреҫҫĕ. Ми́рница—миро кĕленҫи, савăҫĕ.
Ми́ровать—миропа сĕр. Ми́рованье—миро хатĕрлени.
Мироно́сицы—„Ми́ро илсе пыракан хĕр-арăмсене савăнăр, —тенĕ“, недѣля женъ мироно́сицъ—миро илсе пыракан хĕр-арăмсене асăнса праҫник тунă ҫĕрĕлнĕ кун.
Миропома́заніе—миропа сĕрни; мироточи́вый—ырă шăршăлă ҫу йухтарса кăларакан вилнĕ таса ҫын.
Миротво́рецъ—килĕшу́ ку́рекен, килĕштерекен. „Вăрҫă хушшине килĕшу́ ку́рекенсем телейлĕ—Блаженни миротворцы.
Миротвори́ть—килĕшу́ ку́р, килĕштер.
Миртъ—йывăҫ йаҫĕ.
Миръ—канăҫ, канăҫлăх, килĕшу́.
Ми́рный—канăҫлă, тăнăҫлă.
Ми́ска—ҫашкă, тиркĕ; ми́сочникъ—ҫашкă тăвакан; ми́сникъ—савăт-сапа хумалли шкап, сакă.
Миссія—Турă ҫинҫен вĕрентни.
Миссіоне́ръ—суйа тĕнпе пурăнакансене ҫăн Турă йенелле ҫавăрасшăн вĕрентекен.
Ми́стика—куҫа курăнма пултарайман йапаласем ҫинҫен шухăшлани, курăнакан тĕнҫе тулашĕнҫине пĕлме тăрăшни.
Митка́ль—сайра ҫитса; митка́льщикъ—ситса тăвакан.
Ми́тра—Архіерей тăхăнакан ылтăн ҫĕлĕк.
Митрополи́тъ—патша пурăнакан хуласенҫи аслă архіерей.
Мише́нь—пăшалпа пеме паллă тунă вырăн; пăшал вĕҫĕнҫи пăта; мише́нить—паллă тунă ҫĕре тиверт, пер.

Мишурá-Молокáне.

Мишурá—кĕмĕлтен, ылтăнтан, пăхăртан тунă çип.
Михрю́тка—килте ларма йуратакан, çынпа хутшăнма йуратман çын; михрю́къ—аран çаврăнкалакан çын.
Мичу́риться—куç айĕнҫен пăх, куçа хĕс, çиленсе пăх.
Миѳъ—калама çук пысăк ĕç—(халлапри пек).
Миáзма—куçа курăнми, ҫир пĕтерекен йапаласем, ҫире йертекен йапала, вĕсем кӳлĕсем тĕлĕнҫе, парланса тăракан вырăнсенҫе, таса мар çĕрте пулаççĕ.
Міръ—тĕнҫе; пирĕн çĕр, тĕнҫери мĕн пур йапала, пĕтĕм халăх.
Мірско́й—халăхăн, тĕнҫенĕн, пухăвăн; çĕр çинҫи çинҫен шухăшлакан—(Турă çинҫен шухăшламан çын); міркать—ыйткаласа çӳре; мірянúнъ—çын, (пуп мар).
Міродéржецъ—тĕнҫене тытса тăракан; міродéръ—халăхăнне вăрлакан.
Міропúсáніе—тĕнҫе çинҫен вĕрентни,
Міросозерцáніе—тĕнҫене, пурăнăçа пĕлни; міроѣ́дъ—халăх вăйĕпе пурăнакан, куштан.
Младо́й—çамрăк, ӳссе çитĕнмен çын.
Младéнецъ—халĕрех çуралнă аҫа, ывăл аҫа, хĕр аҫа—(çиҫĕ çула çитиҫҫен), çамрăк аҫа, пĕҫĕк аҫа
Младéнчество—аҫалăх;—молодéжь—çамрăксем; молодéцъ—маттур, йĕкĕт; молодýха—çĕнĕ çын, çамрăк арăм.
Молодúкъ—çĕнĕ уйăх; молодúть—çамрăклат.
Моложéнье—молодѣ́ть — çамрăклан; моложáвый—çамрăк сăнлă.
Млáтъ—мăлатук, тукмак.
Млеко́—сĕт, миндалӳ сĕҫĕ; молóка—сĕтсем; молóки—аçа пуллăн сĕт пек вăрлăхĕ; молозéво—ĕне ырри; млéчный—сĕтрен тунă йапала; молóчные зýбы—аҫа шăлĕсем.
Млѣ́ть—сисейми пулни, хытса кайни, ăса çухатни.
Молочáй—сĕт курăкĕ; молóчникъ—сĕт ҫӳлмекĕ, савăҫĕ; млекопитáющееся живóтное—ҫĕҫĕ ĕмĕс ӳсекен выльăх.
Молокоѣ́дъ—кăрăç пек кăмпа.
Молóчница—аҫа çăварĕ пăсăлни, çăмăлланнă арăма сиве шăнтни; молóчная—сĕт нӳхрепĕ.
Молокáне—сăлавир, старовир, аш таврашне çимен сăлавирсем.

Молокосо́съ—çамрăк, ĕçе вĕренсе çитмен çын.
Молодо́й—çамрăк, см. младой.
Мо́лодость—çамрăклăх.
Мнить—шухăшла.
Мни́мый—епĕ шухăшланă, шухăшра тытнă йăпала.
Мни́тельный—шанман çын, хăракан, ытлашши сыхланакан.
Мнимоуме́ршій—вилнĕ пек пулса выртни.
Мни́мый—ҫăн мар, шухăшри кăна йăпала; урăххи.
Мній—кĕçĕнни.
Мно́гій—нумайĕшĕ, ытлашши; много—нумай; многокра́тно—темиçе хут, мно́жество—ытла, нумай, темĕн ҫухлĕ.
Мно́женье—темиçе хут илни.
Многобра́чіе—темиçе ҫарăмпа пурăнни, темиçе хут авланни; многообра́зіе—темиçе тĕслĕ, нумай тĕрлĕ; многовѣща́тельный—нумай каласа паракан, калакан; многогла́сный—темиçе сасăлă; многоземе́льный—нумай çĕрлĕ; многосло́жный—темиçе татăкран пулнă йăпала; многострада́льный—нумай асапланакан; многото́мный—темиçе кĕнекелĕ.
Многоглаго́ланіе—нумай каласни,
Многолю́діе—нумай çын пуçтарăнни, нумай халăх пуçтарăнни.
Мно́жество—ытла нумай, темĕн ҫухлĕ, йĕркесĕр, вĕçĕ хĕрри те çук, пĕтес çук.
Многобо́жіе—темиçе турра пуççапни.
Многобо́жникъ—нумай, тĕрлĕ турра пуççапакан.
Многоми́лостивый—нумай ырăлăхлă, пит ырă кăмăллă шухăшлани, калани.
Мне́ніе—шухăш,—ман шухăшпа ку ҫыха лайăх пулмалла—по моему́ мне́нію э́тотъ жеребе́нокъ до́лженъ быть поря́дочнымъ.
Мобилизова́ть—вăрçа кайма салтаксене пуçтар.
Моги́ла—çын пытармалли шăтăк; вилĕм çитни.
Моги́лки—çăва, масар; моги́льный—шăтăк çинҫи.
Моги́льщикъ—шăтăк алтакан.
Могу́щій—тума пултаракан, вăйлă, паттăр.

Могу́щество—вăйлă тăни, тĕреклĕ тăни, хăватлăлăх; патшалăха тытса тăни.

Можжеве́льникъ—уртăш йывăҫĕ; можжеве́ловый—уртăш йывăҫĕнҫен тунă йăпала.

Можжи́ть—тӳсе ват, ҫапса салт; шăл, ура сурни, сĕрĕлтешни.

Мо́жно—йурĕ, йураҫ; мо́жность—пултарайу, тăвайу.

Моза́ика—тĕрлĕ кĕленҫесенҫен вак ҫулсенҫен тунă йăпала.

Мо́жетъ быть—тен пулĕ-те.

Мозгъ—ниме, миме—(пуҫ мими, шăнă ăшĕнҫи миме; мозги́стый—ăслă, тăнлă; мозгова́ть—шухăшла.

Мозголо́мный—ӳсĕртекен йăпала, шухăшлама йывăр.

Мозгопре́лый—(мо́зглый)—ҫемҫе, пăсăлнă йăпала, ăшĕ ҫĕрнĕ йăпала; мозглёнокъ—наҫарка, ырхан, ҫирлĕ, вăхăтсăр ватăлни.

Мозо́ль—шĕвĕн, атă хырса ура пăсăлни; мозо́лить—шĕвĕн кăлар, хырса ыраттар.

Мой—манăн; мо́йка—ҫуни, ухни.

Мо́крый—йĕпе, ҫĕрĕ, нӳрĕ, типĕ мар; мо́клый—йĕпеннĕ, нӳрленнĕ; мокре́цъ—лаша ури пакăлҫакĕ ҫирĕ.

Мокри́ца—кăпшанкă.

Мокри́ть—йĕпет, нӳрлет; мокре́ть—йĕпен, нӳрлен.

Мокрота́—йĕпе, йĕпелĕх; мокро́та—ĕслĕк тухни.

Молва́—сăмах, сасă, ҫын сăмахĕ, ҫын калаҫни.

Мо́лвить—каласа пуҫла, кала; молвь—калаҫни, ҫĕлхе; моле́бенъ—пуппа тунă кĕлĕ.

Моль—тинĕс хĕрринҫи ҫул хӳме; шĕкĕ.

Моли́ться—Турра кĕл-ту; молись—тархасла.

Моле́ніе—кĕл—туни, тархаслани; моле́льня—кĕл—тумалли пӳлĕм, пӳрт, ҫурт.

Моли́тва—кĕлĕ; моле́бствіе—халăхпа мĕн-те пулсан ыйтса йе тав—туса кĕл—туни.

Моли́твенникъ—кĕлĕ кĕнеки; ҫĕререн кĕл—тăвакан.

Моля́щійся—кĕл-тăвакан—(ҫын—арҫын, хĕр—арăм, арҫын аҫа, хĕр—аҫа, Турă, турăш, хĕрес, ҫурта, сăх—сăх).

Мо́лкнуть—калаҫма, йурлама, кăшкăрма ҫарăн.

Мо́лнія—ҫиҫĕм; — (аслă-ати, мăн аҫи, ҫумăр пĕлĕҫĕ, аҫа ҫапни).

Молокоѣдъ—кăрăç пĕк кăмпа.

Молóчница—аҫа çăварĕ пăсăлни, çăмăлланнă арăма сиве шăнтни; молóчная—сĕт нӳхрепĕ.

Молодéжь—çитĕнекен аҫасем, çамрăк çынсем.

Молодéцъ—маттур.

Молодéчество—маттурлăх.

Молодýшка—çĕнĕ çын, кин.

Молодúть—çамрăклат.

Молодѣть—çамрăклан.

Молотьбá—тырă çапни, тырă çаннă вăхăт, авăн илни.

Молокó—сĕт.

Молóчный—сĕтлĕ.

Молóчникъ—сĕт ҫашки, сĕт савăҫĕ.

Молотúть—тырă çап.

Молотúло—тăпаҫă, çап йывăççи, çапыççи, çапуççи.

Молóть—авăрт,—(çăнăх, арман).

Молóть—кирлĕ—кирлĕ мар калаç; мĕн кирлĕ—кирлĕ мара калаçан—что ты мéлешь?

Молчáть—ҫĕнмесĕр тăр, ан кăшкăр, калаçма ҫарăн.

Молчáніе—ҫĕнмесĕр тăни, калаçмасăр тăни.

Молчалúвый—ҫĕнмесĕр тăракан, калаçма йуратман çын.

Молчáльникъ—пĕр ҫĕнмессе Турра сăмах панă монах.

Моль—кĕве;—кунта кĕве те çийет, тутăхса та пĕтет.

Моля́ръ—сăрлакан—(сăрă, вĕретнĕ çу, шăвăç, пӳрт тăрри, мелке).

Момéнтъ—кĕске вăхăт.

Монáда—йапала пуçламăшĕ, пуçланса кайни, пĕр пайлă, уйăрăлми йапала.

Монáрхія—пĕр пуçлăхлă патшалăх.

Монастúрь—мăнастир, монахсем пурăнакан çуртсемпе ҫиркӳсем.

Монáхъ—çĕр çинҫи шухăша тытмасса Турра сăмах панă çын—(арçын манах; хĕрарăм манах—монахиня; вĕсен тумтирĕсем—мáнтія—çине тăхăнмалли çанăсăр тумтир, клóбукъ—пуçа тăхăнмалли).

Монéта—пăхăр укçа, кĕмĕл укçа, ылтăн укçа (хут укçа мар)—ҫанкăртатакан.

Монéтчикъ—укçа çапакан, укçа тăвакан.

Моногáмія—пĕр арăмпе пурăнни.

Монополóлія—тавара пĕр алла тытса сут туни.

Монотеúзмъ—пĕр Турра ĕненни.

Монотóнія—пĕр сасăлă, сасса улăштармасăр йурлани.

Монумéнтъ—ҫукун мĕлке, памĕтник; монументáльный—ҫаплă, аслă, астума тивĕçлĕ.

Мопсъ—пĕҫĕкçĕ йăтă.

Морáль—ӳкĕт.

Моргáть—куçа уçса хуп, куçа хĕс; моргáнье—куçа уçса хупни, куçа хĕсни; моргýнъ—куç хĕсекен.

Мóрговать, мóргать—йĕрĕн, çимене тирке, çынна хисеплеменни, нимĕн вырăнне хуманни.

Морготúна—хăсас килни, пуç çаврăнни, йĕклентерни.

Мóрда—йăтă, выльăх çăварĕ, пиҫĕ куçĕ.

Мордáсникъ—(намóрдникъ)—çыртаймасса çăвара çыхни.

Мордвá—ирçе, мăкшă; мордóвка—ирçе хĕрĕ, арăмĕ.

Мóре—тинĕс; морскóй—тинĕсри, тинĕсĕн.

Мореплáваніе—тинĕсре ишсе çӳрени.

Морякъ—тинĕсре çӳрекен çын (карап).

Мори́ть—муритле, асаплантар, вĕлер, вăйран тулашне ĕçлеттер, çĕклеттер.

Морковь—кишĕр; морковникъ—кишĕр сутакан.

Моркотáть—мăрăлтатса калаç.

Морóженое—сивĕтсе тунă тутлă çимĕç.

Морóзъ трескýчій—шартлама сивĕ, хытă сивĕ, тăм ӳкни.

Морóзный—сивĕ; морóзный день—сивĕ кун.

Морóзить—шăнт, пăрлат, сивĕ çĕрте тыт.

Морóзиться—сиве шан. Морóзится—йапалапа шăнтма кăларни, сивĕнет, шăнса тăраҳ.

Моросúть—çумăр вĕттĕн çуни, алласа çуни.

Морóка—тĕттĕмлĕх, курăнми пулни, тĕксĕмлĕх.

Мороковáть—кăшт пĕл, ăнла, пĕлкеле, шухăшлакаласа туп.

Морокýнъ,—ья—пĕлкелекен, калтун, йумăç.

Морочáть—тĕттĕмлен, тĕтĕрелен, йĕпене кай.

Морóчить—ухмахлантар; мĕн есĕ мана ухмахлантаран—что ты меня морóчишь; ултала, суйеçтер, тĕрĕс ан кала.

Морóшка—çырла (хăла çырли майлă).

Мóрсъ—çырла шывĕ.

Мортúра—кĕске кĕпçелĕ тупă.

Мóрфiй—çывăртаракан имçам, амал.

Мóрщить—пĕр—(питĕ пĕркеленнĕ—лицó смóрщилось); лăтăрка, пĕрĕм—морщúна, мóрщенье—лăтăркани, пĕрни.

Моръ—мур, выльăх ĕирĕ.

Москáль—мускав çынни, вырăс, салтак; москáлить—сутăилý тунă ĕух ултала.

Москвá—Мускав, Москов—(Ядр. у.).

Москóвка—пăтавка, маленкă; хутран тунă вĕçтермелли.

Мосóлъ—хулăн, пысăк шăмă; мосóлить—шăмă кăшла, ĕм; аптăратса пĕтер, йĕк кýр; мосолúга—кĕлĕмçĕ.

Мóстъ—кĕпер.

Мостки́—çырмана, шыва, кĕпе çума шаларах сарнă хăмасем; каçма; çурт ĕçленĕ ĕух тунă пусма.

Мостовóй—çулсем, кĕперсем пăхакан; мостовáя—ĕул сарнă урам, çул; мóстникъ—кéпер тăвакан, кĕпер укçи пуçтаракан.

Мостови́на—кĕпер хăми.

Мостúрникъ—кĕпер çинĕе ыйткаласа тăракан.

Мости́ть—кĕпер çине хăма сар; ĕул сар.

Мóська—йăтă йаĕĕ, Муçка,

Мотáть—салат—(укçа, мул), сулла;—урăна сулла—мотáй нóгу; мотáть—ĕĕрке; çăмхала.

Мотáться—суллăнса, сĕтĕрĕнсе, аран тăранкаласа çýре.

Мотúвъ—кĕвĕ.

Мотóкъ—çăмха; мотáльщикъ—çăмхалакан.

Мотовáтый—сайа йаракан, мула çалатакан. Мóтня—мăйăх мишук; усăнса çýрекен йĕм тĕпĕ.

Мотóръ—правур, ҫĕрĕ; пысăк патак—(шетникце шыв йăтнă ҫух), машинанăн тĕртсе йаракан ĕриҫекĕ.

Мотóрить—супăлтетсе лар, калаҫ; хăс, варла; вăрла.

Мóторно—илемсĕр йĕркесĕр, йĕрĕнтермелле йапала; пăхас килменни.

Мотóрный—правур, ҫĕрĕ, васкаса тăвакан, матур; калаҫма йуратакан; ытла салатакан; сайа йаракан.

Мотъ—йĕркесĕр пурăнакан, салатакан; мотáть—салат.

Мотóкъ—çăмха, хутăр, виçĕ вун хутăр шит 561.

Мотýшка—çăмха хутăр.

Моты́га—çĕр ҫавмалли—(урлă пуртă). Моты́ра—ларса тăра пĕлмен çын; мотыль—лĕпĕ, лĕпĕш; çăмăл шухăшлă çын, унта кунта сĕтĕрĕнсе çýрекен.

Моты́льникъ—лĕпĕш таврашне пуçтарма йуратакан; мотылъ—пýр; мотыля́ть—лĕпĕ пек вĕç; мотыльничать—иккĕленсе тăр, сăмаха ан тыт; мотырнýть—çапса йар, тéк, сĕк; мотыриться—мăшăкласа кул; мотóшиться—йашăлтат, хускал; çаврăнкала; хуйхăртса ҫупкаласа çýре.

Мохъ—Мăк. Моховóй—мăклă.

Мохнáтый—мăн тĕклĕ, вăрăм çăмлă; мохнокóсмый—çýçне тураман çын; мохнáтый, мохнонóгій—тĕклĕ уралă; мохнáтить—çăмлат, тĕкле; мохнáтéть—çăмлан, тĕклен; мохнонóша—çĕтĕк çатăк тумтир тăхăнса çýрекен.

Мошáникъ—вĕлле хурҫĕсене хĕлле усрамалли вырăн.

Мшúть—мăкла, пýрт мăкла; мшáвить—катрашкалат вирелле тăрат; мшавéть—тĕклен, катрашкалан; мохомóйникъ—хăйне хăй астумасăр çýрекен çын, тĕлĕк пек çýрекен.

Моціóнъ—уçă сывлăш çинҫе уткаласа çýрени; урасене, алăсене хускатни, ĕçлеттерни.

Мочá—шăк, йĕпе, нýрĕ.

Мочáло—муҫала (ракуша, кулă), мочáльный—муҫаларан тунă йапала; мочалы́га—муҫала кантра, вĕрен; мочáльникъ—курăс; мочегóнное питьé—шăк кăларакан имçам, шыв; мочевóй пузы́рь—шăк хăмпи.

Мочетечéніе-Мýдрствовать.

Мочетечéнье—шăк йухни (шăк шалта тăманни).
Мочúво—йĕптмелли, хутмалли йапала—(йĕпетме хатĕрленĕ).
Мочúть—йĕпет, хут—(кантăр хут), шăр, шыва йар, улма йўçĕт; вăрлăхĕсене шўтер.
Мочúло—шыври шăтăк, сакăлта, кантăр йĕтĕн хутмалли вырăн.
Мочлúвый—йĕпе, нўрлĕ, пыӆӆăклă, çумăрлă çул, кун.
Мóчка—йĕпетни, хутни; çип, сўс, татăк.
Мочковáтый—çиплĕ, сўслĕ, муӆалалă; мóчкать—ĕм, аран ӆăмла, ӆаплатарса ӆăмла.
Мочь—пултарай тăвай.
Мóщи—святой çыннăн çĕрмен ўӆĕ; мощехранúлище—святой çыннăн çĕрмен ўтне усрамалли.
Мощь—вăй, хăват, тĕрек.
Мощевáть—вилнĕ çыншăн хуйхăрса йĕр, куӆан.
Мóщный—вăйлă, хăватлă, тĕреклĕ, паттăр, пултаракан, вăй çитекен.
Мошéнникъ—ултавçă, вăрă, ăнман, усал; кăсийа çаратакан.
Мощéнничать—ултала, вăрла, кăсийа çарат.
Мошнá—хутаç, йенӆĕк, укçа хутаççи; укçа, пуйанлăх, мул; мошнúстый—мошнякъ—пуйан, муллă.
Мошóнникъ—хутаç, йенӆĕк таврашне тăвакан, çĕлекен.
Мразь—ăнман, ирсĕр, йĕркесĕр, кирлĕ мар, йĕрĕнмелле йапала.
Мракъ—тĕттĕм, сĕм тĕттĕм, çутă сахалли, çукки; тĕтĕре хупласа илни; мрáчный—тĕттĕм, хуйхăлă, салху, савăнăçлă мар.
Мрáморъ—ӆул йаӆĕ—(исвĕс манерлĕ йе кăвакрах ӆул); мрáморный—мăрамăртан тунă йапала; мрáморникъ—мăрамăртан йапала тăвакан, мăрамăр сутакан.
Мрéжа—тетел.
Мстить—тавăр.
Мýдрый—ăслă, çынна йуратса пурăнакан, лайăх шухăшлă.
Мýдрость—ăслăлăх, ӆăнлăх, тĕрĕслĕх, пĕлни.
Мýдрствовать—ăслă шухăшла, ăслă ту, ăслă калаç, куçа курăнма пултарайми йапаласем çинӆен шухăшла.

Мудре́но—тĕлĕнмелле ăслă, ăсласа тунă, ăнласа илме çук йапала, пĕлме йывăр; пит ăсласа тунă.

Мудре́цъ—ытла ăслă çын, нумай вĕреннĕ çын, нумай пĕлекен çын. Мудролю́біе — шухăшлама йуратакан; мудренѣ́ть—ăслăлан, вĕренсе çит, пĕлсе çит.

Мужа́ть—ӳссе çитĕн, пысăклан, çитĕнсе пыр.

Мужа́ться—тăшмана хирĕç пĕр хăрамасăр, ҫакмасăр тăр.

Му́жескій—арçыннăн.

Му́жество—хăраманни, хăраманлăх, ҫакмасăр тăни, нимĕнрен хăраманни.

Му́жественный—хăраман çын, тӳсекен; паттăр, вăйлă, хăрушă ĕçрен хăраман çын.

Му́жествовать—хытă тăр, ан парăн, лайăх тавлаш.

Мужи́къ—çĕр ĕçлекен çын, хĕресҫен çынни, хура халăх çынни; мужи́чка—хĕресҫен çынни арăме.

Мужикова́тый—мужик майлă; алли ури хăвăрт мар, тикĕс мар, вăрахăн, çемçе мар çын.

Му́жъ—çын, арçын, упăшка, çитĕннĕ арçын.

Му́жняя—упăшканăн.

Мужчи́на—ӳссе çитĕннĕ арçын.

Му́зыка—выльăни— купăс калани — (кĕсле, хут купăс, купăса йе кĕслене лайăх, ҫипер кăмаллă калани).

Му́зыка́нтъ—вăйçă, вăйăç, кĕсле йе купăс калакан.

Музю́кать—ĕм, ăшлатса калаç—(шăнсăр çын), калаç, супăлтат.

Му́ка—асап, хĕн—хур, йывăрăх.

Мука́—çăнăх—ыраш, тулă, пăрçа, йасмăк.

Мучни́ть—çăнăх сап, çăнăх вĕçтер; мучнѣ́ть—çăнăхлан, шурал; мучно́й—çăнăхлă; мучни́къ — çăнăх мишукĕ мăйăхĕ, çăнăх сутакан.

Мукомо́лъ—çăнăх авăртакан, авăртни.

Мукомо́льня—арман—(çăнăх авăртмалли).

Мули́ть—хĕс, пус, ыратмалла ҫăмăрта; аран, вăрах ҫăмла, калаç; кансĕрле, йĕрĕнтер, пама пул та ан пар.

Му́мія—вилнĕ çыннăн типĕтсе хунă ӳҫĕ; хĕрлĕ, сарă, краска тимĕрлĕ тăм.

Мундиръ—çутă тӳммелĕ вăрăм тумтир, сăхман.
Муравá—курăк, тымарта ларакан сĕтеклĕ курáк.
Муравить—сăрла, тăм ҫашкасене йакатакан сăрпа сĕр; çутат, ҫиперлет, улалат.
Муравленный—сăрласă йакатнă, çутатнă.
Муравчатый—ула, ҫăпар.
Муравéй—кáткă, ерлҫен.
Муравéйникъ—кăткă тĕмп, кăткă йăви, купи.
Муравьúстый—кăткăлă вырăн.
Мурзá—мишерсен пуçлăхĕ, княçĕ.
Мурлы́кать—мăрла; кушак мăрлаҫ—кóшка мурлы́чить.
Мурлы́ка—мăрăлти, мăрăлатакан кушак.
Мурмóлка—çĕлĕк.
Муровáть—тултан купаласа ту, тул купала.
Мусикíя—купăс выльăни.
Мускéтъ—пăшал (салтак пăшалĕ).
Мускáтъ—тутлă ерек.
Мýскулъ—ӳҫ, таҫăка ӳҫ, ашлă ӳт.
Мýскусъ—имçам, амал.
Мýслить—сурҫăкла, сĕлекене ҫăмла.
Мусля́къ—сĕлеке çăвар.
Мусóнъ—тинĕсрен вĕрекен çил—(пĕр вăхăтра пĕр йенне вĕрекен, тепĕр вăхăтра пĕтĕмпех урăх йенелле вĕрекен).
Мýсоръ—çӳпĕ-çапă.
Мýсорникъ—çӳпĕ тăкмалли шăтăк.
Мусульманúнъ—Магометъ тĕнне тытакан.
Мути́ть—пăтрат, пăлхат, тасамарлат; халăха пăлхат; килĕштер, вăрçтар, тавлаштар.
Мутнéть—пăтран; шыв пăтрана пуçларĕ—водá началá мутнéть; тĕксĕмлен, рас курăнми пул.
Мýтный—пăнтранҫăк, тăрă мар, тĕксĕм, рас мар, лайăхах курăнман йапала, таса мар.
Мутóвка—шĕвĕ йапалана пăтратмалли патак, калак, пура çука каласа çӳрекен.

Мутóврить — кансӗрле, кирлӗ кирлӗ мара калаҫ, сӑмах ҫӳрет.

Му́фта — майрасенӗн алса вырӑнне тӑхӑнмалли алӑ ӑшатмалли, йапала.

Му́фтій—мулласен пуҫлӑхӗ (Магомет тӗнне тытса тӑракансенӗн пуҫлӑхӗ).

Му́ха—шӑна; му́шка—пӗҫӗкҫӗ шӑна; мухолóвъ—шӑна тытакан; мухолóвка—пӗҫӗк вӗҫен кайӑк, курӑк йаҫӗ.

Мухаммедáнинъ—Магомета пуҫҫапакан—мишер, тутар, тӗрӗк (туркӑ). Магомет тӗнне тытакан.

Мухомóръ—ӑнман, вӗлерекен кӑмпа; шӑна вӗлермелли.

Мухóртый—турӑ лаша—(ҫӑварӗ патӗнҫе; урисем патӗнҫе кӑшт ӗннӗ пек сарӑ вырӑн пур).

Мухрóла—тирпейсӗр, таса мар ҫӳрекен.

Му́чить—асаплантар, хӗнесе пӗтер; му́читься—асаплан.

Мучéніе—асапланни, асаплантарни.

Му́ченикъ—Турӑшӑн асапланса вилнӗ ҫын; асаплӑ ҫын.

Мучи́тель—асаплантаракан, муритлекен.

Мушкарá—вӗт шӑна; мóшка—ӳпре.

Муштровáть—ҫынна хыта тыт, ирӗк ан пар; вӑрҫса вӗрент.

Мухэзи́нъ—тутарсен меҫет тӑрринҫе кӑшкараканӗ.

Мха—ыраш амӑшӗ—(пуҫах ҫинҫи хурӑ пӗрҫӗ).

Мчать—хытӑ кай, пӗтӗм вӑйпа ӳп, хытӑ йухса пыр.

Мшáникъ—вӗллесем хӗлӗ каҫмалли вырӑн.

Мшить—мӑкла—(пӳрт мӑкла—мши и́збу), мӑклӑ—комóлый.

Мщéніе—тавӑрни.

Мы—епир.

Мы́згать—ӗҫсӗр сулӑнса ҫӳре; унта кунта ӳпса ҫӳресе вӑхӑта ирттер; аҫа пек кутпа шу.

Мыкáть—питӗр, хутшӑн, ҫумнех ҫыпӑҫ, йунашартӑр, карта тытса ҫавӑр.

Мы́кать—сӳс тура, шӑртла; мы́каться по све́ту—тӗнҫе тӑрӑх ҫӳре; мы́калка—турамалли (тура, хуп шҫутка).

Мы́ло—супӑҥ.

Мы́лить—супӑҥла, супӑҥпа сӗр.

Мы́льный—супăӈлă, супăӈран пулнă, супăӈрăн тунă йăпала; мы́лкiй—лайăх кăпăкланакан, çăвакан, тасатакан.

Мы́льница—супăӈ хумалли.

Мы́льщикъ—çăвакан.

Мы́сль—шухăш—(пуç, миме, ниме, сăмах).

Мы́слить—шухăшла, хисепле, шутла.

Мы́слящiй—шухăшлакан; мы́сленный—пуçри, шухăшри.

Мыслѝтель—ытла ăсла шухăшлакан çын.

Мы́слимый—шухăша, пуçа кĕме пултарайнă йăпала.

Мысъ—шывалла тухса тăракан çĕр татăкĕ—(сăмсах).

Мытъ—ӳыха ҫирĕ—йăнах анĕ шыçни, саха, сакав.

Мы́тарь—куланай пуçтаракан.

Мыта́рство—вилсен ҫун вырăнаçаҫҫен тĕрлĕ çĕре çӳрени; мыта́рить—ултала, вăрлакаласа тăранса пурăн; аран пурăн; йĕркесĕр пурăн, тустар.

Мыть—çу, урай çу—полъ мой; ҫӳхе—кĕпе ҫӳхе—полощи́ руба́шки; мы́ться—çăвăн.

Мыча́ть—мĕкĕр, макăр.

Мы́шки—хул—пуççи айĕ, шăшилле выӈăни; лашана сула пулни; шăши çурисем, пĕҫĕк шăшисем.

Мышёнокъ—шăши çӳри; мыши́ный—шăшийĕн.

Мы́шца—вăй.

Мышь—шăши.

Мышело́вка—тапă, шăши тытмалли.

Мышья́къ—мăшăйак; çисе вилмелли имçам, емел.

Мѣдь—пăхăр, йĕс пăхăр укçа, йĕс сăмавар.

Мѣ́дяный—пăхăртан, йĕсрен тунă йăпала.

Мѣ́дникъ—пăхăрçă; йĕсрен йăпаласем тăвакан.

Мѣ́дить—пăхăрлат, пăхăрпа вит, йĕспе вит.

Мѣдя́нка—симĕс сăрă, симĕс кăраска; мѣдя́шка—пăхăр укçа, пăхăр татăкĕ.

Мѣлъ—пурă, шур тăм.

Мѣлово́й—пурăлă, шур тăмлă; мѣло́къ—пуртан, шур тăмран тунă çырмалли патак.

Мѣ́лить—шур тăмла, шурă тăмпа сĕр, çыркаласа пĕтер.

Мѣ́на—улăштару.

Мѣновщи́къ-Мѣшка́ть.

Мѣновщи́къ—улăштаракан; улăшуçă, лаша йĕ урăх йапала улăштаракан—(паришник).

Мѣня́ть—улăштар, пĕрне парса тепĕрне ил.

Мѣ́ра—виçе; въ мѣру, въ пору—ҫух—кĕренке, кĕрепенке, кир пукан, шит, аршăн, ҫалăш, хăлаç.

Мѣ́рить—виç; мѣропрія́тіе—тума пуçлани, тума тытăнни.

Мѣ́рный—виçелĕ; мѣ́рщикъ—виçекен.

Мѣси́ть—пăтрат; лашана пăтратса пар—ло́шади замѣси́, çăр—тѣ́сто мѣси́—ҫуста çăр; мѣ́сиво—пăтратни, пăтратмăш; мѣси́лка—карлав, пăтратмалли.

Мѣ́сто—тĕл, вырăн.

Мѣ́стность—вырăн, çĕр, тĕл.

Мѣ́стничество—авалхи йăла: аслă вырăнсене ашшĕ ывăлне йышăнтарнă—(вăл тивĕçлĕ мар пулсан та).

Мѣстоиме́ніе — йатран ҫĕнсе калас вырăнне каламалли сăмах—(епĕ, есĕ, вăл);

Мѣ́стный—çав вырăнти.

Мѣстопребыва́ніе—пурăнакан вырăн, çĕр.

Мѣсторожде́ніе—çуралнă вырăн, çĕр.

Мѣсти́ть—вырăна ку́рт, вырăнаçтар; вырăн йышăнтар; мѣстоблюсти́тель – вырăнне вăхăтлăха тăракан; пуçлăха пулăшакан.

Мѣ́сяцъ—уйăх; мѣсяцесло́въ—çулталăк кĕнеки (календа́рь)

Мѣ́сячный—уйăхри; мѣ́сячникъ—(луна́тикъ)—çĕнĕ уйăхăн тытса пăрахакан.

Мѣ́та—паллă, тумха.

Мѣ́ткій — лайăх тивертекен, кирлĕ çĕре перекен (пăшал, салтак).

Мѣ́тить—тĕлле, паллă ту.

Мѣхъ—тир, тунă тир, вĕркĕҫĕ—(кайăк тирĕ, упа тирĕ, тимĕрçĕн вĕркĕҫҫи—мѣхи́ кузнеца; мѣхъ—мăйăх, мишук; мѣхово́й—тиртен çĕленĕ йапала.

Мѣша́ть—пăтрат; кансĕрле.

Мѣша́лка—пăтратмалли патак, карлав.

Мѣ́шкать—вăрах ĕçле, вăрах ту, ан васка, вăрах, нумай тăр.

Мѣшковáтый-На.

Мѣшковáтый — шалпар, ытла пысăк, аслă; мѣшéчникъ мишук, мăйăх çĕлекен.
Мѣшóкъ—хутаç, мишук, мăйăх.
Мѣщанúнъ—çĕрсĕр çын; хулари йурлă пурăнакан çын.
Мя́гкій—çемçе; ҫас лапҫăнакан йăпала; мягковáтый—кăшт çемçе.
Мя́кишь—çăкăр çемçи; мя́коть—çемçе йăпала.
Мя́кнуть—çемçел; мягконрáвіе—кунĕ, йăваш, ырă, çемçе кăмăллă.
Мякúна—арпа; мякúнистый—арăплă, арпа майлă.
Мякúнникъ—арпалăх; арпа çийекен.
Мя́лка—тылă, тылкăҫă.
Мя́мкать, мя́млить—йеррипе, аран ҫăмла; сăмаха тăсса калаç; ĕçе васкамасăр, вăрах ĕçле.
Мя́со—аш, ӳт, какай; мясно́й—ашлă; ашран.
Мясникъ—аш сутакан.
Мясни́чать—аш сутса çӳре.
Мясоѣ́дъ—аш çимелли вăхăт.
Мясопу́стъ—йулашки кун аш çийни (аслă çăварни).
Мя́та—курăк йаҫĕ, шăршлă курăк.
Мя́тный—мятаран тунă йăпала.
Мятéжъ—пăтранни, пăлханни, хускални.
Мятéжный—пăтранакан, пăлханакан, хускалакан.
Мятéжникъ—пăтратакан, пăлхатакан.
Мятéжничать—пăтрат, пăтратса пурăн, пăтратса çӳре.
Мятéль—тăман, йур вĕçтерсе çуни.
Мять—тылла, лутăрка, аштар.
Мя́льщикъ—тыллакан, тăм çăракан, тир çемçетекен.
Мяу́кать—макăр,—кушак макăраҫ—ко́шка мяу́читъ.
Мячъ—выҫамалли тупă—(Уф. губ.), хытă сикекен выҫамалли çăмха.

Н.

На—(предло́гъ)—çи (верхъ)—ту çинҫе, ман çине, хĕрес çинҫе.
На—(указáніе)—ун çинҫе, ун çине.

Набавля́ть—ытлашши хуш. На дрова́ набáвили цĕну—вутă хакне ӳстернĕ.

Набáвка, надбáвка—ытлашши хушни. Надбáвь буты́лку: она́ не полна́—кĕленҫене тултарса ҫитер: вăл тулли мар.

Набавля́ться—мĕшкáть, проводи́ть врéмя—ҫăрманса тăр, вăхăт иртер.

Набáвщикъ, надбáвникъ,—тотъ, кто набавля́етъ—хушакан.

Набагóрникъ—пакур аври.

Набáгрить—наловúть багрóмъ—пакурпа тыт; навязáться кому—нибудь безъ егó согласія—ҫынна ирĕксĕр ҫыпăҫ.

Набагрóвĕть—хĕрел; щéки отъ мороза набагровĕ́ли—пит ҫăмартисем сивĕпе хĕрелсе кайрĕҫ. Багрóвый—хĕрлĕ.

Набалагýрить—нумай шӳт ту, нумай калаҫ.

Набалдáшникъ—кĕмĕлтен, йĕсрен йе ытти йапаларан тунă туйа тытки, аври.

Набáлистый чай, неспóрый, котóраго нáдо класть бóльше,—перекетсĕр ҫей.

Набáлмошь, наобýмъ, сдýру—шухăшламасăр, ĕҫсĕр.

Набáловать—усала вĕрент; набалýешь óвцу, бýдетъ онá хýже козы́—сурăха усала вĕрент, каҫакаранта усал пулĕ.

Набáлываніе—усала вĕрентни.

Набальзáмить, натéреть бальзáмомъ—ырă шăршлă ҫусемпе сĕр.

Набальзáмиться—ырă шăршлă ҫусемпе сĕрĕн, бальзама ӳсĕрĕлеҫҫен ĕҫ.

Набаля́сничать—шӳт тăвас, нумай, калаҫ.

Набарабáнить—нумай шакка, сăмах ҫӳрет, ҫĕнĕ сăмах сар, хыпар сар.

Набарáхтаться—йăвалан; шывран, пылҫăкран тухасшăн тăрăш, перкелен (ывăнаҫҫен).

Набáтить—ҫан ҫап (вут тухсан).

Набáтовать—пулă тыт (пăр ҫĕмĕрсе).

Набáтъ—вут тухсан йе урăх тĕрлĕ хăрушă ĕҫ пулсан ҫан ҫапни.

Набахва́лить—мухтан, нумай мухтан.
Набахва́лъ—йĕк кӳртекен, мухтанҫăк.
Набахо́рить—нумай калаҫ.
Набаю́каться—аҫа сывăратнă ҫух нумай йурла.
Набя́ть—нумай калаҫ.
Набе́дерникъ—йĕнер ҫумне (урана ҫĕн хырасран) ҫакакан сăран.
Набе́дренникъ—кĕлĕ вăхăтĕнҫе пупсен сылтăм айакине ҫакакан тăрăхла тăваткал тумтир.
Набездэ́льничать—ĕҫсĕрлен, кирлĕ мар ĕҫ ту. Чита́ю отъ бездэ́лія—ĕҫсĕр аптăранăран вулатăп.
Набеззако́нничать—йĕркесĕрлен, сакунсăрлан, тивĕҫсĕр ĕҫ ту.
Набекре́нь—ҫĕлĕке (калпака) ҫалăш лартни, тăхăнни (куштан, шукăлъ, вĕҫкĕн ҫын).
Набере́дить—сурана шăйăр; хăйăр.
На́бережный—ҫыр хĕрĕнҫи. На́бережная у́лица—ҫыран хĕринҫи урам.
На́бережникъ—ҫыр хĕрне ларнă йушкăн.
Набере́чь—сыхла, пуҫтар.
Набздава́ть—ăшă пар (мунҫа ҫулĕ ҫине шыв сап).
Набива́ть—тултар. Наби́ло ве́тромъ мно́го сне́гу—ҫил йур нумай тултарнă. Ло́шадь наби́ла спину—лаша ҫурăмне пăснă. Наби́ть мозо́ли—хăпартса кăлар. Наби́ть оско́мину—шăл шантар. Наби́ть карма́нъ—кăсийуна тултар, пуй. Набива́ть узо́ры—тĕрле. Набива́ть кому въ у́ши—инерт, вĕрент. Наби́ть ру́ку—алă ĕҫне вĕрент. Наби́ть го́лову—пĕр шухăш тыт. Наби́тый братъ—тӳрĕ, шанҫăклă йулташ.
Наби́тый дура́къ—пит ухмах. Наро́дъ наби́лся въ це́рковь—халăх ҫиркĕве тулнă. На слу́жбу наби́ться—ĕҫе кĕҫлесе ан кĕр (Оренб.). Набивна́я цэна́—хушнă хак. Набо́йка—тӳсе тултарнă йапала, шĕпĕн (ыраттарнă вырăн). Вы́бойка—пусма (хулăн ҫитсă). Набо́йка—атă кĕли айне хушнă сăран; атă ҫĕлекенсен тимĕр пуҫлă туйи; кăшăл ҫапакан мăка савăл; сунтал (ҫава туптакан).

Набира́нье—пуҫтарни. Набира́тель—пуҫтаракан.
Набира́ть—пуҫтар, пух, суйласа пуҫтар.
Набе́рышъ—пит вĕтĕ кăмпа.
Набиро́ха—ĕмĕтсер, сĕмсĕр (Оренб,) ҫын.
Набиру́нъ, набиру́шка—мĕн лекнине суйламасăр пуҫтарса усракан.
Набиро́шничать—мĕнте пулсан ыйтса илсе пуҫтар.
Набла́говѣ́стить—тăранатӳен ҭан ҫап, ҭан ҫапса ҭарăн.
Наблажи́ть—ухмахлан, итлемесĕр алхас.
Наблева́ть—хăс, хăсса тултар.
Наблея́ть—сурăх пек кăшкăр.
Наблошни́ть—пăрҫа йерт, ĕрӳет.
Наблошни́ться—хăна пăрҫа йерт; вĕрен, ăсталан.
Наблуди́ть—алхас, алхасса йапала пăс, ҫĕмĕр; вăрттăн ҫи.
Наблуди́ться—алхасса тăран. Блуди́ть—аташса ҫу́ре.
Наблюда́ть—асту, сăна, сыхла, тĕрлĕ йенӳен пăхкала, асту, тыт. Наблюда́тельный человѣ́къ—пур йапалана та астуса тăракан ҫын. Наблюда́тель—астăвакан, сăнакан, пăхса тăракан; ҭиркӳ школĕсене (церковно-приходская) пăхакан.
Наблюде́ніе—пăхни, сăнани, пăхса тăни.
Наблю́день—ҭашăк (блю́до) хупăлӳи.
Набогаща́ть—пуйтар. Набогаща́тель—пуйтаракан.
Набода́ться—сĕкĕш, тĕкĕш, тĕкĕшсе тăран.
Набодри́ться—шухăлан, ҭĕрĕлен.
Набожи́ться—тупа туса ҭарăн.
Набо́жникъ—турăш ҫинӳи сурпан.
На́божный—Турра хисеплекен, Турра астуса тăракан, Турăран хăракан, Турра хытă кел—тăвакан. На́божность—Турра хисеплени, кĕл—туни.
Набо́кій—ҭалăш.
Наболо́тный—шурлăх ҫинӳи. Наболо́тникъ—шурлăх ути.
Наболта́ть—елекле, сыхланмасăр калаҫ, хушса пăтрат.
Набо́лтко—выӆăх валли пăтратни.
Набо́лтень—ҭӳреӳе питĕркĕӳи.
На́большій—ҭăн асли, ҭăн пысăкки.
Наболѣ́лый—вăрах ыратнă вырăн.

Набóрзиться-Набýчивать.

Набóрзиться—хăвăртлан, шухлан, васкаса хăваласа ҫарăн.
Набóристый—пĕрмелĕ, пĕркеҫĕлĕ, пĕрле лайăх пуҫтарăнакан.
Набóрка—пуҫтарни, пухни. Набирáть—пĕр ҫĕре пуҫтар.
Наборóздить—йĕр туса, ҫĕрсе, йăранласа тултар.
Набóръ—пуҫтару; ҫамрăк ҫынсене салтака суйлама пуҫтарни; лаша таврашне илемлетме ҫĕленĕ йĕс—кĕмĕл; ҫанă пĕрни, хулпуҫҫи ҫине тĕрлени.
Набóрыщъ—йĕркесĕр пуҫтарнă йапала, йулашкинҫен пуҫтарса тунă йапала.
Нáбосо—ҫара ура ҫине, ҫара уран (ҫăлхасăр) атă тăхăнни.
Набóтать—патлаттарса ĕҫле, пулă тыт.
Набраковáть—суйланҫăка кăларса пĕтер.
Набранúться—вăрҫса (йатлаҫса) ҫарăн.
Набрáсывать—ҫине пăрахкала, пăрахса тултар; наброса́ние—ҫине пăрахни, пăрахса тултарни. Наброса́ть—ҫине пăрах.
Набрéдить—ăйăх тĕлĕшшĕн калаҫ, хăна ху астумасăр пăтранса калаҫ.
Набрестú—пырса тух, пырса тĕл пул, ҫине пырса тух, шухăша пырса перĕн, шухăша тӳрĕ кил.
Набрехáть—улталаса, мухтанса калаҫ.
Набрызгать—шывпа йĕ пыльăкпа сирпĕт.
Набрюзжáть—ҫиленсе усал калаҫ, сиввĕн калаҫ, сивĕ сăмах каласа пĕтер.
Набронзúровать—йĕс пек йапалапа вит.
Набуксировáть—киме, парохода тийе; параход ҫумне паршăсем (баржа) ҫеклетсе йар.
Набунтовáть—шавла, хăвăнтан аслине хирĕҫ тăр, пăтратса пĕтер.
Набурáвить—пăрана шăтар.
Набурлáчить—кимĕ туртса укҫа туп, (ĕлĕк пароходсем ҫук ҫухне шыв тăрăх кимĕсене ҫынсем туртнă, вĕсене бурлаксем тенĕ).
Набýчивать—кĕпе—йĕме ҫума сĕлтĕ шывне хур. Набутúть—ҫурт айне никĕс вырăнне шăтăк алăтса ҫулсем, кирпĕҫ катăкĕсем тултар.

Набушева́ть—шавлаш, çапăç; çурхи шыв шавлаҫ.
Набуя́нить—пăлаш, çапăç, вăрç.
Набылбо́й—килсе хутшăнни.
Набе́гивать, набе́гаться—ӳпкаласа ҫарăн; лашана хытăрах ӳпма вĕрент.
Набе́жа́ть—ӳпнă ӳх пырса перĕн.
Набе́гъ—тăшман пырса антăратни. Набе́гать—ӳпса туп. Ӳпа-ӳпа хама ӳир тупрăм. Набе́га́ть—çине ӳпса тух.
Набе́докýрить—сăйан ту, шăйăрса (выльаса алхасса) сăйан ту. Набе́дова́ться—нумай хĕн—хур кур. Набе́дно́—пит йăпăх (ӳухăн, наҫар) пурăн.
Набе́ли́ть—шуратса пĕтер, шур тăмпа шурат (кăмакана). Бе́ли́ть холстъ—пир шуратни.
Набе́ло́—хута пĕр пăсмасăр (варламасăр) çырни.
Набе́си́ть—пит çилентер, усал тума вĕрент.
Набе́снова́ться—вăрах ăссăр хăтланса ҫарăн.
Нава́дить—вĕрент, йавăçтар. Нава́дить ýтокъ корми́ть до́ма—кăвакалсене килте çиме вĕрент.
Нава́женный—вĕрентнĕ.
Нава́дкій—ӳас илĕртĕнекен, çавăрнакан.
Нава́дный—илĕртекен йапала.
Нава́дчивый—илĕртме хавасланакан.
Нава́дчикъ—илĕртекен çын.
Нава́ксить—ваксăпа сĕр, тасат (ваксăпа атта çутатаççĕ).
Навала́ндаться—ĕçсĕр çýре; тăранаӳӳен çи.
Нава́ливать—купала, çине купала, çине йăвантар. Навали́ли на дворъ камне́й—карташне ӳул тултарӳĕçĕ. Онъ навали́лся на столъ—вăл сĕтел çине тайăнӳĕ; на меня́ навали́ли мно́го рабо́ты—ман çийе нумай ĕç купаларĕç. Наро́ду навали́лось мно́го—халăх нумай пуçтарăннă. Навали́сь дружне́е (крича́ть гребца́мъ)!—хытăрах иш. Навали́лся съ голоду́хи на ка́шу—выç варла пăтă шĕн çийе пуçланă.
Навали́ть—витнĕ карт çине витме хунă карт (картла выльанă ӳух).

Нава́лъ-Наве́рстывать.

Нава́лъ, нава́лщина, нава́лный, нава́лочный—куланайран пуçне пуçтарнă (йал расхутне) укçа. Нава́льная земля́—шывпа купаланнă йе ахаљ купаланă тăпра. Нава́льный долгъ—ирĕксĕр хутшăннă парăм; нава́льная ка́рта—витме хунă карт; нава́льный вѣ́теръ—кимме çĕр хĕрне перекен çил.

Навальси́роваться—ывăнаҕҕен ташла.

Нава́льщикъ—тийекен.

Навалю́шки—у́кнĕ (йывăç çинҕен) панулми.

Наваля́ть—ĕçе наҕар ту, йепле кирлĕ апла—кое—какъ. Наваля́ть къ я́рмаркѣ ва́ленокъ—ерминкене валли çăн атă пусса тултар.

Наваля́ться—пăрахăçра вăрах вырт.

Нава́ривать—хурçă хыв; пĕçерсе çитер (кирлĕ ҕухлĕ). Навари́ть топо́ръ—пуртта хурçă хыв; навари́ли по́лонъ коте́лъ ка́ши—хуран тулли пăтă пĕçернĕ. Нава́рщикъ—хурçă хывакан.

Нава́ръ—йашкана йанă йапала вĕресе тухни. Щи съ нава́ромъ—çулă йашка.

Нава́стривать—шĕвĕрт, çивҕĕлет.

Навахла́читься—ипсĕрлĕхе вĕрен; (йăваш калаçма пĕлменни).

Нава́щивать—ăвăсла. Çĕленĕ ҕух çиппе ăвăслаççĕ.

Навезти́—лашапа илсе килсе тултар.

Навербова́ть, навербо́вывать—ирĕклĕ пыракансене салтака пуçтар (кайас тейекеннисене, хăй кăмăлĕпе пыракансене). Навербова́ться—хăй ирĕкĕпе (кайас тунине) суйланни. Навербова́нье—хăй ирĕкĕсемпе пыракансене салтака суйлани.

Навереди́ть—сурана шăйăр.

На́вередки—усаллăхпа туни, хирĕçсе усал туни.

Наверещáть—ҕĕнкĕртетсе (хăвăрт) йатлаç, вăрç; усал сасăпа калаç.

На́верни—наҕар, илемсĕр çĕленĕ йапала.

Наве́рстывать — çитменнине ĕçлесе çитер, тикĕсле. Епир ĕнер ĕçлесе çитерейменнине пайан нумайрах

ĕçлесе çитертĕмĕр; тупăшпа сăйана тикĕсле. Усал тунă ĕçшĕн усаллăхпа тавăр (мсти—наверста́й). Наве́рстчикъ—тавăракан, тикĕслекен.

Наве́ртывать—йапала çине ҫĕрке. Уруна тăла ҫĕрке. Шăтар, пăрала. Наверну́ть—укçа вырăнне укçа, усаллăх вырăнне усаллăх тавăр. Наве́ртывается—куç умне пулаҫ, килсе тухкалаҫ. Покупа́тели наве́ртываются—сутăн илекенсем килсе тухкалаççĕ; слеза́ наверну́лась—куç çулĕ тухрĕ.

Наве́ртышъ—кантăра пăри.

Навертѣ́ться—çаврăнса ҫаран, ташласа ҫаран. Наве́ртокъ пĕҫĕкçĕ (кантăра) пăра.

Наве́ртчивая га́йка—пушă винт.

Наве́ртчикъ—пăракан, шăтаракан.

Наве́рхъ—çу́ле, çу́лелле.

Наве́ршье—тăрă, капан тăрри; çĕнĕ çынна пĕркекен пысăк туттăр—пĕркенҫĕк.

Навеселя́ть—сăрана хăмла йарса çĕнет; навеселя́ться—выльаса кулса ҫаран, тăран; ĕçкĕ—çикĕ ирттер.

Навести́—çавăтса çитер, кăтартса пар; ма́льчикъ наве́лъ слѣпца́ на лу́жу—аҫа астумасăр суккăра кӳленҫĕк çине çавăтса кӳртнĕ. Онъ наве́лъ меня́ на до́брую мысль—вăл мана ырă шухăш кăтартса паҫĕ.

Наве́тошить—тир çине кĕрĕк çĕленĕ ҫух, кивĕ пир йе çитсă çĕле. Наветопничать—тир çине кивĕ пир йе çитсă çĕлесе укçа пуçтар, ырă кур, усаллăх кур.

Наветху́—уйăх пĕтнĕ ҫух; киввĕн.

Наве́тшить—кивĕлентĕр.

Наве́черiе—каç. На́вечерiе Рождества—Раштав каçĕ. На́вечеръ—каçпа, каçала сулăнсан. Навече́рнiй—каçхи.

Навечеря́ться—апат çисе тăран. Навече́ркаться—каçхи вăйă выльаса ҫаран.

Навзгля́дъ—пăхма; пăхма çăмăл, йăтма йывăр. На́взничь—питĕ йенĕпе, питĕҫĕн, месерле.

Навзры́дъ—у́кĕрсе макăрса.

Навзрѣ́зъ—касса, ăшне пăхса илни; арпуса касса пăхса пл.

Навзря́чь-Наводни́ть.

Навзря́чь—пăхса, куçпа пăхса; йытăсем куйана куçпа курса (шăрăшласа кăна мар) хăвалană.

Навива́ть—çине çăмхала, ĕстесе йав, пĕтĕр.

Навива́лка—хултăрмаҫă, хутăр йывăççи, кумма йывăççи. Навива́льщикъ—çĕрĕ тăвакан, хутăракан, çип кумакан.

Нави́вокъ—çăмха пуçлама хунă йапала (хут, туттăр татăкĕ).

Навига́ція—шыв шăнмасăр тăнă вăхăтра шывпа çӳрени; тинĕсре çӳрени; карап çӳретме пĕлнĕ ӳнер; тинĕс çинҫе карап пынă вырăна, çĕре пĕлни.

На́вида—арăм çăмăллансан кӳнĕ апат (аҫа пăтти); сутăн илес йапалана малтан пăхни; çураçнă хĕре пăхни.

Навида́ться—пăхса тăран, курса пĕтер.

На́видъ—хăрушă (вĕлермелле) суран.

Нави́дѣть не могу́—кураймастăп (йуратмастăп).

Навизжа́ть—çухăр, йăнăш (йытă).

Нави́льникъ—пĕр сенĕк утă йе улăм.

Навиля́ть—авкалан, йавкалан, хӳрепе пăтрат.

Навини́ться—айăплан; нави́нка—айăп.

Навино́—ерех валли, ерехлĕх, ҫейлĕх.

Нави́нчивать—çине винт пăрса кӳрт. Навинти́ться—«винт» тенĕ вăйă выльаса ҫаран. Нави́нчиванье—винт пăрса кӳртни.

Навира́ть—ултала, улталаса кала.

Нависа́ть, нави́снуть—такăн, çакăн, уртăн.

На́висъ—çилхе, çилке, хӳре. Нависѣть—вăрах çакăнса тăр.

Наводи́ть, наводи́ть мостъ—кĕпер хыв; наводи́ть кра́ской—сăрла; навести́ прицѣлъ—пăшалпа тĕлле; навести́ на грѣхъ—çылăха кӳрт.

Наво́дку—ĕç хакĕ çине тата укçа пани.

Наво́дная—куç кĕçки ĕçлекен çурт.

Наводне́ніе—шыв çырантан тухни.

Наводни́ть—шывпа путар, шыв илтер: пирĕн урама шыв илет; вырăна пĕр-пĕр йапалана тултар.

Навóдный—шыв çинҫи, подвóдный—шыв айĕнҫи.

Наводнéніе—шыв—илни; пирĕн йалăн вĕçне шыв илет.

Наводня́ть—тултар.

Навоева́ть—вăрçăпа туртса ил.

Навоева́ться—вăрçса ҫăрăн.

Навождéніе—шуйтан илĕртни, аташтарни.

Навóзить—тирĕслĕкле, тирсĕлĕк тăк (унава́живать).

Навози́ть—туртарса тултар; навози́ться — туртарса ҫăрăн; выльаса, ҫупкаласа ҫăрăн.

Навóзъ—тирĕслĕк, навус.

Навóзрастъ—ӳссе çитнĕ çын.

Навола́кивать—пĕлĕтпе хупла, наволокло́—тĕтрелĕ, пĕлĕтлĕ кун; на́волока—тӳшек, çытар, минтер (кӳпҫĕк—Оренб. г.) питҫĕ.

Навóлжиться—Атăл (Вóлга) çинҫе çӳресе усала вĕрен.

Наволóкъ—сĕтĕрсе илсе килсе тултарнă.

На́волочка—çытар, минтер, кӳпҫĕк питҫĕ.

Навоня́ть—усал шăршă кăлар.

Навопи́ть—хытă макăр, йĕр, кăшкăр.

Навопи́тьея—хытă макăрса, йĕрсе, кăшкăрса ҫăрăн.

Наворá́живать, наворожи́ть—йумăç пăх; малашне мĕн пулассине кала.

Наворá́живать—ĕçме—çимене, çăкăр—тăвара çынна пăсасшăн, йе тӳрлетесшĕн вĕрсе йе пăсса пар; çынна çынран сивĕт, йе варлантар; вĕрсе—сурса мул туп (тупăш туп); пĕрте шухăшламан çĕртен мул тупни. Наворожéнье, наворóжка—йумăç пăхни. Наворóженный—йумăç пăхса, вĕрсе, пăсса пулнă йапала. Наворóженный ка́шель—пăснăран лекнĕ ӳслĕк.

Наворкова́ть—йуратса калаç, ырă сăмахсем кала; наворкова́ться — кăлтăртат; го́лубь воркýетъ — кăвакарҫăн кăлтăртатаҫ.

Наворова́ть—вăрласа туп. Наворова́ться—вăрласа ҫăрăн. Онъ наворова́лся, а теперь живéтъ ба́риномъ—вăл вăрласа ҫăрăнҫĕ те (пуйрĕ те), халĕ улшут пек пурăнаҫ. Онъ наворова́лся—убúтъ — вăл вăрласа ҫăрăнҫĕ—ăна вĕлернĕ.

Наворони́ть-Навощи́ть.

Наворони́ть, навора́нивать—тимĕре хура сăрпа вит. На́воронь—тимĕрĕн хура сăрĕ; тимĕре икĕ тĕрлĕ сăрласççĕ: вутпа хĕртсе, унтан çупа тунă сăрпа йе тимĕре çийекен емелпе.

Наворотѝть—пăрса тӳрĕ кӳр. Наворотѝлъ телѣгой на столбъ—урапана пăрса йупана тӳрĕ кӳҫĕ. Навора́чивай столбъ ко́млемъ къ я́мѣ—йупана тĕпĕпе шăтăк патнеле çавăр (пăрса кӳрт). Наворо́чать—пуçтарса пĕр çĕре купала, ĕçе çавăр. Онъ на своѐ навора́чиваетъ—вăл пĕр кăна хăй йенелле çавăраҫ (ĕçе).

Наворо́тный—çуха çинҫи. Наворо́тная вы́шивка краси́ва—çуха çинҫи тĕрĕ илемлĕ.

Наворо́чаться—вăрах çавăрăнас (асапланас), выртнă çĕрте пĕр йенҫен тепĕр йенелле çавăрăнкала. Онъ до́лго воро́чался съ письмо́мъ—вăл çыруна вăрах асапланҫĕ (çырса йе вуласа).

Наворошѝть, навора́шивать—кăшăл (тырă кăшăлĕ) купала. Во́рохъ—тырă кăшăлĕ, çапса сăвăрмăсăр купаланă тырă.

Наворошѝться—кăшăл купаласа ҫаран, ывăн, пăрах.

Наво́рсить—тăлани, пархата йе çăмран пуснă йапалана çăмлантар, тĕклентер, мамăклантар; наворше́нье, наворсова́нье, наворсо́вка—çăмлантарни, тĕклентерни, мамăклантарнн.

Наворча́ть — мăркăлтат; наворча́ться—мăркăлтатса ҫаран, пăрах.

Навостри́ть——шĕвĕрт, хăйра, çивĕҫĕлет; навостри́ть но́жикъ—çĕççе хăйра; навостри́ть челове́ка — çынна вĕрентсе пĕтер, виҫкĕнлет.

Наво́хрить—хĕрлĕ сăрпа сăрла. Наво́хриться—хĕрлĕ йе сарă сăрпа сăрлан. Наво́хриванье, навохре́нье—хĕрлĕ йе сарă сăрпа сăрлани.

Наво́шиваніе—тирĕслĕк турттарни. Наво́щикъ—тирĕслĕк (навус) туртаракан.

Навощи́ть—ăвăспа сĕр; пушă вĕллене карас тултар. Наво́щиваться—ăвăспа сĕрĕн, карасна тултарăн. Наво́щиванье—ăвăспа сĕрни, карасна тултарни

Н а в р а́ т ь—ултала, суйеҫтер, ҫука калаҫ, елекле; навра́ться—улталаса пётер. Навра́нье — улталани, суйеҫтерни, елеклени. Навра́кать—улталаса калаҫса пётер, елеклесе пётер.

Н а в р а ч е в а́ т ь с я—тару сёрсе йе ёҫтерсе тӳрлетме ҫарӑн.

Н а в р е д и́ т ь—сӑйан кӳр.

Н а в р е д к и́—усаллӑха, хирёслёхе.

Н а в р я д ъ, навря́дъ-ли—темён. Те килё темён—навря́дъ (едва́ли) прі́е́детъ (приде́тъ).

Н а в с е г д а́—йаланлӑха, ёмёрлёхе; навсегда́шній—ёмёрлёхе тунӑ, пулнӑ, пур йапала.

Н а в с к а́ ч ь—сиккипе.

Н а в с к о́ с ь—ҫалӑш.

Н а в с т р е́ ч ь, навстре́чу—хирёҫ, хире—хирёҫ пулни; навстре́чный—хирёҫ пулнӑ йапала, хирёҫ тӑракан йапала.

Н а в ы б е́ г ъ—тупӑшса ҫупни.

Н а в ы́ в о р о т ъ—тавӑрса, тӳнтер йен; кафта́нъ наде́лъ навы́воротъ—сӑхманне тавӑрса тӑхӑннӑ. Наде́лъ шӳбу навы́воротъ—кёрёкне тӳнтерле тӑхӑннӑ. Онъ толкӳетъ навы́воротъ—вӑл сӑмахне кутӑн калаҫаҫ.

Н а в ы́ г л а з ъ—куҫӑр ҫын.

Н а в ы к а́ т ь—вёрен, хӑнӑх; на́выкъ, навыка́нье—хӑнӑхни, вёренни; навы́чный—вёреннё, хӑнӑхнӑ; навы́кчивый—вёренме хавас, ӑста ҫын.

Н а в ы́ н о с ъ—хупахран йе сӑра лавкиҫен ерех—сӑра илсен тухса ёҫмелли; распи́вочно—хупахрах йе лавкарах ёҫмелле, илсе тухмалла мар.

Н а в ы́ р и в а т ь—кускалла, выҫанӑ ҫух тиверт.

Н а в ы́ р е́ з ъ—суйласа касса. Купи́ли мя́са навы́рёзъ—аша суйласа касса илнё; ка́ждое сло́во навы́рёзъ—кашни сӑмахё пит палла (хӑрушӑ, йывӑр).

Н а в ы́ т у л к у—хырӑмне каҫартса.

Н а в ы́ т ь—уласа; навыва́ть—улакала; навы́ться—уласа ҫарӑн.

Н а в ы́ т я ж к у—тӑсӑлса тӑни; солда́тъ стои́тъ пе́редъ офице́ромъ навы́тяжку—салтак офицер умёнҫе (тӳрё) тӑсӑлса тӑраҫ.

Навы́чливый—ӗҫе йе ӳкерессе ҫас улӑштаракан.

Навью́чивать—тийе; навьючили осла́—ашак ҫине тийенӗ; на меня́ навьючили мно́го дѣ́ла—ман ҫине нумай ӗҫ тийерӗҫ; навьюченный верблю́дъ—тийенӗ тӗве; навьючиванье—ҫине тийени; навьючникъ—тӗве.

Навѣ́ва́ть—хуллен вӗр; навѣ́ва́етъ вѣтеро́къ—ҫил хуллен вӗрет.

Навѣ́дывать—пырса, килсе ҫӳре, пӗл; навѣ́дыванье—пырса пӗлни, сӑнани; навѣ́ды—см. нави́ды.

Навѣ́ки—ӗмӗрлӗхе, пурнӑҫӗ пӗтеҫҫен, ӗмӗр—ӗмӗрех, тӗнҫе пӗтеҫҫен; навѣ́кова́ть—хӑвӑн ӗмӗрне пурӑн.

Навѣ́рно—ҫӑн, ахӑр, пулӗ; навѣ́рно—палла́; навѣ́рняка́—шанса, пулассине шанса; навѣ́рить—шанса укҫа йе тавар кӗтесле пар; навѣ́риться—шанма ҫарӑнни.

Навѣ́сить—ҫине ҫак; навѣ́шивать сере́брянныя моне́ты—кӗмӗл тенкӗсем ҫакса тултар; навѣ́сить дверь—алӑк ларт; навѣ́шено са́хару по два фу́нта—сахӑра икшер кӗрепенкенӗн виҫсе хунӑ; и́вы навѣ́сились надъ пру́домъ—йӑмӑрасем пӗве ҫине усӑнса тӑраҫҫӗ. Навѣ́сился на меня́ попроша́йка—кӗлӗмҫӗ ман ҫийе усӑнҫӗ. Навѣ́шиванье—ҫакни, усни. Навѣ́сный—ҫакӑнса тӑнӑ йӑпала, йӑпала тӗлӗнҫе уртӑнса тӑни. Навѣ́систый—пит уртӑннӑ йӑпала. Навѣ́систыя брови—усӑнса тӑракан куҫ харшисем.

Навѣ́сти́ть—кайса, пырса пӑх, пӗл.

Навѣ́сть—ӑнсӑртран, шухӑшламан, кӗтмен ҫӗртен пулнӑ ӗҫ.

На́вѣсъ—сулӑ ҫинҫи пыса́к ишкек.

Навѣ́съ—лупас; подъ навѣ́сомъ—лупас айӗнҫе.

Навѣ́теръ—ӗҫсӗр, вырӑнсӑр калана́ сӑмах.

Навѣ́тренничать—ӑссӑр хӑтлан, навѣ́тренничаться—ӑссӑр хӑтланасран ҫарӑн. Навѣ́тренный—ҫил йенҫи; навѣ́тренная сторона́ ло́дки—киммӗн ҫил йенӗ.

Навѣ́трie—йӑпалан ҫил вӗрнӗ йенӗ.

Навѣ́тру́—тулта (пӳртре мар).

Навѣ́тъ—елек, усалласа калани, нахакран пулнӑ ӗҫ.

Навѣ́тъ—сӑйан; конь безъ навѣ́ту—лаша сӑйансӑр (сывӑ).

Навѣ́тки—çына тĕллесе калани; ко́шку бьютъ, а невѣ́сткѣ навѣ́тки даю́тъ—кушака хĕнеççĕ, кинне пĕлме хушаççĕ; хĕрĕме калатăп, кинĕм илт (Чув. посло́вица).

Навѣ́тничать—елекле, хĕтĕрт. Навѣ́тничанье—елеклени, хĕтĕртни. Навѣ́тливый—елекеме хавас çын. Навѣ́тникъ—елекçĕ. Навѣ́тниковъ—елекçĕн.

Навѣ́шивать—çине çак, çакса тултар.

Навѣ́шиванье—çине çакни, çакса тултарни.

Навѣща́ть—пырса çӳре, кайса çӳре. Навѣща́тельница—пырса çӳрекен.

Навя́зывать—çине çых.

Навя́за—кĕлĕмçĕ, çынна аптăратакан çын, намăссăр.

Навѣ́чный—ĕмĕрлĕх.

Навѣ́шень—пахҫара кайăк хăратма çакнă йапала.

Навяза́ть, навя́знуть—варалан, пылҫăклан, çыхлан (çынна). Навяза́нье—çыхланни; навяза́ть—йапала çине çыхса тултар. Навяза́ли на меня́ мно́го дѣлъ—ман çийе нумай ĕç тийерĕç. Самъ навя́зывается на глу́пое дѣ́ло—хăй ухмах ĕçе çыпăçать. Надвя́зка—кĕске йапалана сыпни.

Навя́зень—тăпаҫă муклащки.

Навя́зить—путар, хĕстер. Навязи́ть зу́бы—шăл хушшине. аш кӳртсе тултар.

Навя́зчивый—çыхланакан çын.

Навя́лить—пулă йе аш типĕтсе хатĕрле.

Навя́литься—çынна ирĕксĕр ĕç пар.

Нага́вкать—йытă пек вĕрсе аптăрат.

Нагага́кать—хур пек кăшкăр.

Нагада́ть—астутар; нагада́ться—тăранаҫҫен йумăç пăх.

Нага́дить—вараласа пĕтер, пылҫăкласа пĕтер; нага́диться—вараланса пылҫăкланса пĕт.

Нага́йка—нухайка, саламат, Нага́ечка—студентсен, аслă шкулта вĕренекенсен йурри: ĕлĕк вĕсем пăлханнă вăхăтра вĕсене нухайкапа ҫарнă, çавна асăнса нухайка çинҫен йурлаççĕ.

Нагали́ть—мыскара ту, кулмалли сăмахсем калаç.

Нага́лище—пăшал хутаççи.

Нага́ль—ĕçленĕ ӷух кăшкăрнă сăмах.

Нага́льщикъ—ĕç вăхăтĕнӷе кăшкăрнă ӷух пуçлакан çын.

Нага́мить—ушкăнпа шавла, кăшкăр.

Нага́миться—ушкăнпа кăшкăрса шавласа ӷăрăн.

Нага́ркать—кăшкăр, сасă пар, хăратмалла кăшкăр.

Нага́ръ—çунса кăмрăкланни; свѣча́ нагорѣ́ла—çурта сăмсаланнă, кăмрăкланнă.

Нагати́ть—ӷул, йывăç сар; çĕре тӳрлет. Нага́чиванье—урама, çула, карташне ӷул йе йывăç сарса тӳрлет.

Нагбе́нный—пĕкĕрĕлнĕ, авăннă; курпунланнă çын.

Нагвозди́тъ—пăта çапса пĕтер. Ему́ нагвозди́ли го́лову—ăна хытă йатласа каласа пĕтернĕ, хĕненĕ.

Наге́ль—ӷӳреӷе хупăлӷинӷи (çĕрле вут—кăвар тухнине курасшăн) шăтарнă шăтăк.

Нагиба́ть—кăшт кăна ав, пĕв.

На́гибь—ӷăркуççи, ӷавса (авăнса тăрăкан çĕр).

Нагиби́вый—авăнакан, авăнма пултаракан.

Нагій—çап çарамас; хупăсăр, çăмсăр, палла́ йе палăрнă (пĕлĕннĕ) ĕç. Это нага́я и́стина—ку тĕрĕслĕ палла́. Нагиш́ка—çарамас çын, çук çын. Нагишо́мъ—çарамас. Изъ ба́ни вы́шелъ нагишо́мъ—мунӷаран çарамас тухрĕ.

Наглаго́лить—ăста каласа пар, пĕтер, вăрах калаç; нумай, вăрăм калаç.

Нагла́дить—йакат; нагла́живанье—йакатни; на́гладко—пит йака.

Наглазки́—куçран куçа; нагла́зный—куç çине тăхăнакан йапала; куç умĕнӷе тунă ĕç. Загла́зный—куç хыçăнӷĕ. Онъ нагла́зно вору́етъ—вăл куç умĕнӷе вăрлаҫ. Нагла́зники—куç çине çыхакан йапала, йĕвен çумне çĕленĕ ĕрĕхекен лаша куçне хуплакан сăран татăкĕ.

Наглазу́рить—йакат, лаклат, (ӷӳлмĕке), тăмран тунă савăта. Тăмран тунă йапалана малтан хĕртсе типĕтеççĕ, унтан ăна хăйăрпа шыва ӷиксе кăлараççĕ, шыври хăйăр ӷӳлмек çумне çыпăçсан ăна тата вутра пит

хĕртеççĕ, ҫӳлмек çумăнҫи хăйăр тăмпа хутăшса прĕлет те, ҫӳлмеке вутран кăларсан, кĕленҫе пек пулса хыпаҫ.

Наглáзъ—куçпӑпăхса, ҫамаласа; наглазѣ́ть—ĕçсĕр, вырăнсăр вăрах пăхса тăр.

Нагласи́ть—çын çинҫен усал сăмах (хыпар) сар.

Наглáска—усал сăмах сарни.

Наглéцкій, наглéцкій постýпокъ—сĕмсĕр, пуççăр, намăссăр тунӑ ĕç.

Наглúнить—тăмпа вараласа пĕтер. Наглúнокъ—тăм çинҫи хура тăпра.

Нáглость—сĕмсĕрлĕх, пуççăрлăх, намăссăрлăх. Наглéнько—намăссăр пакрах. Наглéшенько—пит намăссăр; наглѣ́ть—намăссăрлан.

Нáглый—сĕмсĕр, пуççăр, намăссăр. Наглова́тость—сĕмсĕрлĕх, пуççăрлăх намăссăрлăх. Нáглиться—пуççăрлăха кăтартма тăрăш (йурат). Наглодýпье, наглодýшный,—намăссăрлăх, хĕрýлĕх.

Нáглода́ть, наглота́ть кóрокъ, костéй—çăкăр хытти, пĕр—пĕр йапала хуппи, шăмă хышласа, кăшласа, ҫăмласа, пăрах. Наглода́ться—кăшласа тăран, ҫăрăн, пăрах.

Наглота́ть—çăтса тултар, нумай хăвăрт çи; наглота́ться—ытлашши çиçе тăран; наглота́нье—ытлашши çисе тăранни.

Наглóхнуть—вăхăтлăха санкравлан (илтмес пул), пăшал, тупă сассипе илтмес пулни. Нáглухо—хупласа питĕр. Забúть нáглухо двéри—алăка çӳремелле мар туса питĕрсе ларт.

Наглумúться—çынна мăшкăласа ҫăрăн, çынран кулса ҫăрăн, пĕтер. Наглýмчивый—çынран кулма, çынна мăшкăллама хавас çын.

Наглушúть—пулă тытса тултар; наглушúть ýшп—хăлхана санкрав ту (илтмелле мар ту).

Наглядокъ—пăхса, сыхласа ýстернĕ йапала, выльăх, аҫа, ҫеҫек. Наглядный—кăтартса вĕрентни, вĕренни.

Нагля́дный—паллӑ, курӑнса тӑракан.

Нагля́дчикъ—пӑхса тӑракан; нагля́дчиковъ—пӑхса тӑраканӑн; нагля́дничать—çын ӗçне пӑх, вӑрттӑн пӑх, çын ӗçне хапсӑн.

Нагля́дывать—пӑхса тӑр, асту, сыхла; наглядѣ́ться—пӑхса тӑран; наглядѣ́лся—пӑхса тӑранӯӗ, пӑхса пӗлӯӗ. Нагля́дыванье—пӑхса тӑранни, пӑхни.

Наглянцева́ть—çутӑлтар. Сапоги́ покры́ть гля́нцемъ—атта çутӑлтар.

Нагнета́ть—пусар (гнетъ—пуслӑх), хӗс; нагнета́ться—пусарӑн, хӗсӗн; нагнета́нье—пусарни, хӗсни; нагне́тка—пусаракан, хӗсекен йӑпала.

Нагни́ть, нагнива́ть—çӗр, çӗрсе пӗт, çӗре пуçла. Нагно́й—çӗрнӗ тирӗслӗк.

Нагну́ть—авса антар, патне авса хур, авса хатӗрле, тайӑлтар. Нагне́тъ—авса антарӗ, ултталӗ. Нагни́ самова́ръ!—самовара тайӑлтар. Нагни́сь и поклони́сь—пуçна пӗшкӗртсе пуççӑп. Нагбе́нный лѣта́ми ста́рецъ—вӑрах пурӑннӑ, çулласа пӗкӗрӗлнӗ старик. Нагиба́ться—авӑнма. Нагиба́нье—авӑнни. Пить изъ ведра́ нагиба́ясь—витререн пӗшкӗнсе ӗç.

Нагнѣви́ть—çилентерсе пӗтер. Нагнѣви́ться—çиленсе ӯӑрӑн, çиленсе тӑран.

Нагова́ривать—елекле; çын çинӯен усал сӑмах кала; вӗрес (йумӑç); наговори́ться—калаçса тӑран; говóрка—елек. Наговóрный—вӗрнӗ, емелленӗ, пӑснӑ йӑпала. Наговóрчивый—елеклеме хавас çын. Наговóристый—калаçма йуратакан. Наговóрчивость—калаçма йуратни. Наговóрщикъ—елекçӗ, йумӑçӑ. Наговóрщиковъ—елекçӗн, йумӑçӑн.

Наговóръ—вӗрен-суран.

Нагогота́ть—çӑвар тултарса калаçса пӗтер. Нагогота́ться—хытӑ кулса ывӑн.

Нагоди́ться—кӗтсе ывӑн, вӑрах кӗт, кӗтсе тӳнсӑхла.

Нагóленки—ӯӑлха купӯи, ура туни çине кӑна тӑхӑнакан ӯӑлха.

Наголо́—çара халлĕн, çап—çара. Разде́ться наголо́—çаппа çарамаслан. Наде́нь сапоги́ наголо́—атта çаран (çара—уран) тăхăн. Са́бли наголо́—йĕннинъен кăларнă хĕçсем. Все наголо́ вы́горе́ло—тăп—таса çунса пĕтнĕ. Тутъ живу́тъ наголо́ во́ры—унта çара (шав) вăрăсем пурăнаççĕ. Онъ набра́лъ наголо́ гру́зди—вăл çара кăрăç кăмпи пуçтарнă.

Наголова́тки—куршанкă.

Наголо́вень—пуçа çыхнă ъĕн.

Наголо́вный—пуç çинъи. Наголо́вное украше́ніе—пуçа илемшĕн тăхăнакан йăпала. Наголо́вье—пуçелĕк, пуç айĕ (выртас вырăнăн). Наголо́вникъ—пуç çитти, пĕркенъи.

На́голову—пĕтĕмпе. Непрія́тель разбилъ на́голову—тăшман пĕтĕмпех пĕтернĕ.

Наголода́ть—вăрах выçăхса тăр. Наголода́ться—выçăхса пĕт.

Наголоси́ть—саспа макăр. Наголоси́ться—саспа макăрса суп. Нагóлосокъ—хыпар, сăмах; сас йăнăрани.

Нагóльный—тулсăр, тăпсăр (Оренб.). Нагóльная шу́ба—тул туртарман, çине витмен кĕрĕк. Голи́цы—çăмсăр алса тулĕ. Нагóльный дуракъ—çара ухмах.

Наголе́—çара çĕрте. Спать наголе́—çара çĕре (çĕр çине, урайне пĕр йăпала сармасăр) вырtса çывăр. Наголе́лый—çаралнă.

Нагóнистый—лайăх хăвалакан, хăваласа тытакан. Нагóнный—хăваласа килнĕ. Нагóнный скотъ—хăваласа килнĕ выльăх.

Нагоня́ть—хăваласа çит. Не бе́жа́ть, такъ не нагóнишь—ъупмасан хăваласа çитеймĕн. Нагна́ть ши́ну на о́бодъ—кускăça (урапана) шин туртар. Ты на меня́ тоску́ нагна́лъ—есĕ—манăн кăмăла пăсрăн. Мно́го скота́ нагна́ли—выльăх нумай хăваласа килнĕ. Ему́ да́ли нагоня́й—ăна пит хытă лекрĕ. Нагóнщикъ—хăваласа çу́рекен.

Наго́рбить—курпунлат, ав. Жизнь наго́рбила меня́—пурӑнӑҫ мана курпунлатрӗ. Наго́рбиться—курпунлан, авӑн, пӗшкӗн.

Нагордѝ́ться—мӑн кӑмӑлланса ҫит.

Нагорева́ть—хуйхӑрса пӗт, ху хуйхуна каласа пӗтер. Нагорева́ться—хуйхӑрса ҭарӑн, хуйхӑран хӑтӑл.

Нагорла́нить—кӑшкӑрса тӑран, тӑранаҭҭен кӑшкӑр.

Наго́рный—ту ҫинҭи. Наго́рный бе́регъ—ҫырман ҫӳлӗ (тулӑ) йенӗ.

Наго́рный—ту ҫинҭи, сӑрт ҫинҭи.

Нагороди́ть, нагора́живать—картала, карта тыт; килшӳсӗр, вырӑнлӑ вырӑнсӑр калаҫ. Нагора́живанье—карта тытни; килӗшӳсӗр каласни.

Наго́рокъ—сӑрт, пӗҭӗкҫӗ ту, тӗме.

Нагорчи́ть—йӳҫӗт. Нагорчи́ться—йӳҫӗ йапала ӗҫсе тӑран.

Нагорѣ́ть нагора́ть—вутра хӗр; ҫийелтен кӑмӑрклан; пыр типни. Въ го́рлѣ нагорѣ́ло—Пыр типсе ҫитрӗ.

Нагости́ть—пӗр вӑхӑтлӑха хӑнара пул; нагости́ться—хӑнара вӑрах тӑр, хӑнара вӑрах пул.

Нагота́—ҫарамаслӑх; нагишо́мъ—ҫарамас.

Наготи́ть—ҫарат, ҫарамаслантар. Наготи́ться—ҫарамаслан; ҫарал.

Нагото́вить, нагота́вливать—хӑтерлесе ситер; нагото́вь—хатӗрле.

Награ́бить—вӑрласа, туласа тух; награ́биться—ҫынна туласа пуй, вӑрласа тӑран.

Награвѝ́ровать—йывӑҫ ҫине, ҭул ҫине йе тимӗр ҫине мӗн те пулсан тӗрле. Награвиро́вка—хӑма, ҭул ҫине ҫырни.

Награ́да—сӑвап лайӑх тунӑшӑн мӗн те пулсан пани; ӗҫленӗшӗн хак пани. Савӑнӑр, хе́пӗртенӗр сире пӗлӗт ҫинҭе пысӑк сӑвап пулӗ.

Награжда́ть—лайӑх пулнӑшӑн, ӗҫе лайӑх тунӑшӑн мӗн те пулсан пар.

Награмотѣ́ть—ҫырӑва ӑсталан.

Нагрaфи́ть, награ́фливать—йĕр ту хут çине. Нагрaфи́ться —ывăнаҫҫен йĕр ту.

Награ́фка—йĕр туни.

Нагреба́ть—хырса пуçтар; нагребли́ три копны́ сӗ́на—виçĕ купа утă пуçтарнă; нагреби́ пудо́вку овса́—пăтăвкана сĕлĕ тултар. Нагрести́—ишсе ҫаран, ывăнаҫҫен иш. Нагреба́ться—ывăнаҫҫенех ишес. Нагре́бъ—хырса тултарнă йапала.

Нагреба́тель—хырса пуçтаракан. Нагреба́льщикъ—хырса пуçтаракан. Нагреба́лка—сăскă, лутук кĕреçе. Нагреблены́—хырса пуçтарнă. Нагребе́ннымъ ко́рмомъ скоти́ну не нако́рмишь (до жи́ру)—хырса пуçтарнă апатпа выльăха мăнтăрлатаймăн.

Нагре́зить—тĕлĕкре курса пĕт, кирлĕ кирлĕ мара калаçса пĕтер.

Нагрем̀е́ть—шавла, тĕнкĕртет, кĕмсĕртет.

Нагрем̀е́ться—кĕмсĕртетсе пĕтер.

Нагри́вный—çилхе çинҫи. Нагри́вокъ—çивĕтленĕ лаша çилхи.

Нагромозди́ть—йĕретсĕр купаласа ларт.

Нагро́хать—купаласа пăрах, пăрахса купала.

Нагруби́ть, нагрубія́нить—сивĕ усал сăмах кала. Нагруби́ться—усал сăмах каласа пĕт; çынна усал сăмах кала. На́грубо—пит усал ҫăтайми сăмах.

Нагру́дный—кăкăр çинҫи. Нагру́дникъ—кăкăрлăх, кăкăр çине тăхăнмалли йапала; саппан.

Нагрузи́ть, нагружа́ть—тийе, тийесе тултар урапа çине, çуна çине, кимĕ çине. Нагружа́нье, нагру́зка—тийени. Нагру́зчикъ—тийекен. Нагру́зчиковъ—тийекенĕн.

Нагру́нка—утăлă—йуртăлă (утнинҫен хытăрах, йуртнинҫен хуллентерех.

Нагрунтова́ть—малтан сăрла.

Нагрунтова́нье—ҫи малтан сăрлани.

Нагруппи́ровать—ушкăнла, тикĕсле, тивĕслипе ушкăнласа уйăр.

Нагрусти́ться—хуйхăрса пĕт.

Нагру́стно—пит хуйхăлă.

Нагры́зть—кăшласа пĕтер. Бе́лка нагры́зла оре́ховъ—вакша мăйăра кăшласа тултарнă. Нагры́зться—йатлаç, На́грызъ—кăшланинҫен йулни. Нагры́зчивый—кăшлама хавас тăвакан.

Нагре́ть, нагрева́ть — ăшăт, хĕрт; нагрева́ться — ăшăн. Нагре́ть руки—алăсене ăшăт. Нагрева́нье—ăшăтни.

Нагрева́льникъ—ăшăтакан йапала.

Нагрева́льщикъ—ăшăтакан.

Нагреховоди́ть—çынна çылăха кӳрт; усал ĕç ту.

Нагреши́ть—çылăха кĕрсе пĕт; загоре́лась изба́, а нагре́хъ и воды́ не́тъ—пӳрте вут хыпнă, çылăха кура шыв та çук.

Нагря́дникъ—йăран çине акнă çимĕççене тăм ӳкесрен витнĕ йапала.

Нагрязни́ть—пыҫҫăкпа варла, пӳрте çӳпле. Нагрязни́ться—пыҫҫăкпа вараланса пĕт.

Нагря́нуть—кĕтмен вăхăтра пыр.

Нагу́бный—тута çинҫи. Нагу́бникъ—сăмсалăх (пăру йĕ ҫыха ĕмесрен тăхăнтартмалли йапала).

Нагуде́ть, нагуди́ть—вĕлле хурҫĕ шавлани пек шавла. Нагуде́ться—шавласа ҫаран.

Нагу́ливаться—ирĕкре çӳре, куҫаҫ ту.

Нагу́льчивость—мăнтăрланнăлăх.

Нагу́льное ме́сто—выҫăх çӳренĕ лайăх вырăн.

Нагуме́нный—анкартинҫи.

Нагуме́жникъ—хут укçа хутаççи.

Нагусти́ть—çăралантар. Нагусте́ть—çăрарах пул. Нагуще́нье—çăра туни. На́густо—пит çăра.

Надава́ть—парса пĕтер. Надава́ться—парса ҫаран.

Надави́ть—пус, пусар, хĕс, хĕссе кăлар. Нада́вливанье—пусни, хĕсни, пусартни. Надави́ться—пусарăн, хĕсĕн.

Нада́вливать—пусар, пусаркала.

Нада́ивать—суса ил, суса пĕтер.

Нада́кать, нада́кивать—«да» тесе «такъ» тесе елекле, çынна йурăхлă пуласшăн елекле. Нада́каться—елеклесе ҫаран.

Нада́лбливать—хыр, ҫав, шăтар.
На́даль,—инҫе ҫĕре; на́даль не ви́жу—инҫе курмастăп.
Нада́сь—пĕркун, иртнĕ кунсенҫе.
Нада́ть, надда́ть—пани ҫине пар.
Нада́ча—ĕстесе панă йăпала.
Надба́нникъ—мунҫа ҫийĕ, тăрри.
Надби́ть—ҫĕмĕр (пĕтĕмпех мар), ҫур (хытă йăпалана: хуран, шăнкăрав...), кат.
Надбива́нье—катни, ҫурни.
Надбро́вный—куҫ харши ҫинҫи. Надбро́вье—куҫ харшинҫен ҫӳлелĕш ҫамка.
Надбро́сить, надбра́сывать—ҫӳлелле пăрах. Надбра́сываться—ҫӳлелле пăрахăн.
Надбра́сыванье—ҫӳлелле пăрахни.
Надбро́съ—ҫӳлелле пăрахнă йăпала.
Надбура́вить, надбура́вливать—пăралама пуҫласа хур. Надбура́вливаться—пăраланма пуҫлан. Надбура́вливанье—пăралама пуҫлани.
Надбы́ть, надбыва́ть—хушăн. Вода́ надбыла́—шыв хушăннă (нумайланнă).
Надве́ртываніе—ҫĕркени.
Надве́ртыванье—ҫавăра, пăра, пăрала пуҫлани.
Надве́ртывать—ҫĕркке, шăтарма, пăралама пуҫла.
Надве́ртышъ—пĕҫĕкĕ, кантра пăри.
Надверте́ть, надве́ртывать, надверну́ть—пăра пуҫла, ҫавăра пуҫла; ҫурринҫен ытларах ҫавăрса ҫитер; пăрала пуҫла.
Надве́черя́ть—каҫхи апат умĕн ҫи, каҫхи апат, ентри апат, ентри апаҫĕ (оренб.) На́двечерокъ, на́двечерь—каҫ умĕн; на́двечеркомъ—каҫалана; надве́чери—каҫ умĕн.
Надви́гать, надви́нуть—йăпала ҫине йăпала шутар, куҫар. Надви́нулъ шапку на глаза́—ҫĕлĕкне куҫ ҫине хупларĕ. Надви́нулъ бро́ви—куҫ харшине куҫ ҫине усрĕ—ҫиленҫĕ. Во́йско надви́нулось—ҫар куҫса ҫывхарҫĕ. Надвига́ться—ҫывхар.
Надви́гаться—куҫкалани, куҫни. Надви́гатель куҫаракан.

Надвигáть—куçар; куçарса пыр; надвигáется тýча—пĕлĕт шуса килет.

Надвилováтый—вĕçĕнҫе сенĕк пек йапала.

Надвúслый—çийĕнҫен çакăнса тăракан.

Надвúть, надвивáть—ĕстесе йав.

Надвихáть, надвихнýть—сыппине хайăр (сыппине сиктерсе йуса), шăнăрне туртăнтар. Надвихáнье—шăнăрне туртăнтарни.

Надвúхорный—çавра çилтен çýлереххи.

Надвóдный—шыв çинҫи, шывран тулта тăни.

Нáдвое—икке, икĕ пайа.

Надвóрный—çуртри, кил карташĕнҫи; надвóрное строéніе—çуртри хуралтă.

Надвы́ситься—хăвăн хакна хуш. Надвы́ситься—хăвăн хакна хуш.

Надвы́ться—сасăпа макăрса ҫарăн; уласа макăрса ывăн.

Надвышáть—çýлерех çĕкле.

Надвя́зывать—çых, çыхса хур; надвя́зывать чулкú—çĕтĕлнĕ ҫăлхана çыхса сапла.

Надгáнивать—ĕстесе хăвала, хăвалана çине хăвала.

Надгарáть—çийелтен çун.

Надгибáнье—кăшт авни. Надгибáтель—кăшт авакан. Надгибáть—кăшт ав.

Надглáвный—пуç тĕлĕнҫе тăракан.

Надглáвокъ—кĕнеке пýлĕмĕсенҫе мĕн çырнисене кăтартакан кĕнеке питҫĕ; ҫиркý хĕресĕ айĕнҫи шар.

Надглáзный—куçран çýлереххи.

Налглотнýть—çăткала.

Надглóточный—çăтакан пыр тĕлĕнҫи.

Надглотúть—васкаса, ăмăртса (Оренб.) çăткала.

Надгляд-Ѣть, надгля́дывать—çийĕнҫен пăх, асту, сыхла. Надгля́дыванье—сыхлани, астуни, пăхни.

Надгля́дчикъ—пăхакан, астăвакан, сыхлакан.

Надгнетáть—кăшт кăна ав, кăшт кăна хуç. Надгнетáться—кăшт авăн, хуçăл; ĕçпе хуçăл. Надгнетáнье—кăшт кăна авни. Надгнéтный вѢнéцъ—пýртĕн кашта çинҫен хунă пĕр йĕрке пĕрене.

Надгни́ть—çĕре пуçла, пуçĕнҫен, хĕрринҫен çĕре пуçла.

Надго́ленный—ура туни çинҫи (çӳл йенҫи).

Надголи́ть, наголя́ть—кăшт кăна çарат. Наголя́ться—кăшт кăна çарал, йакал.

Надголо́вный—пуç тĕлĕнҫи (çӳлти).

Наголо́вокъ—пуç çине тăхăннă йапалан тăрри.

Нагоня́ть—хăваласа çитер, тăвалла хăваласа хăпарни. Надогна́ть—хăваласа çит. Надогна́ніе, нагóнъ, надго́нка—хăваласа çитни.

Надгора́живать—çӳле тĕлне картала.

Надгора́живанье—çӳле, тĕлне карталани.

Надго́рбить—курпунлат, çӳл йенеле кăшт ав. Надго́рбиться—курпунлан (Оренб.). Надго́рбный—курпун тĕлĕнҫе çӳлти.

Надгорди́ться—мăнкăмăллан (кам та пулсан умĕнҫе).

Надгорла́ниться—кăшкăрса сасна тытăнтар.

Надго́рный—çӳлте, ту тĕлĕнҫи (пĕлĕт).

Надгорта́нный—типĕ пыр тĕлĕнҫи; типĕ пыра питĕрекен.

Надгра́дный—çӳлти, хула тĕлĕнҫи; пăрлă пĕлĕт тĕлĕнҫи çӳлти.

Надгра́нить—кĕтĕслете пуçла. Надгра́ниться— кĕтеслене пуçла. Надгра́ниванье—кĕтесле пуçлани.

Надграфи́ть, надгра́фливать—йĕр тăва пуçла, çӳлтен йĕр тăва пуçла (хут, кĕнеке çине).

Нагреба́ть, надгрести́—ишкекпе ише пуçла.

Надгро́бный—тупăк çинҫи; надгро́бное рыда́ніе—тупăкра выртакан çыннăн йĕни; вилнĕ çын пытарнă шăтăк çинҫи. Надгро́бница—вилнĕ çын пытарнă çĕре лартнă палла ҫул, хĕрес. Надгро́біе, надгро́бница—тупăк çине çырнă сăмахсем.

Надгру́дный—кăкăр çинҫи.

Надгры́зть, надгрыза́ть—çырткала пуçла. Надгрыза́ться—çырткалана пуçла. Надгрыза́нье, надгрызе́нье, на́дгрызъ, надгры́зка—çырткала пуçлани. Надгры́зка—çырткаланă (кышланă) вырăн.

Надгры́зокъ—çырткалăнă йăпала.

Наддава́ть, наддáть—ытларах пар, ытлашши пар, парса ĕсте, ĕстесе пар; хак хуш. За́яцъ наддáлъ бе́гу—куйан хытăрах ҫупа пуçларĕ. Наддáча, наддáтокъ—хушнă, ĕстенĕ йăпала. Наддáтливый—хушма ĕстенĕ, хавас çын. Наддáтчикъ—ĕстекен, хушакан.

Наддáлбливать—хыр, ҫав, шăтар.

Наддве́рный—алăк çинҫи, алăк тĕлĕнҫи (çӳлти).

Наддве́ри—алăк çинҫи вырăн.

Наддéржать, наддержáть—пуçла, иле пуçла, тытăна пуçла. Эта бóчка наддéржана—ку питĕке пуçланнă.

Наддра́ть, наддирáть, надúривать—ҫĕре, сĕве пуçла. Наддира́ться—сĕвĕне, ҫĕрĕне пуçла. Наддира́нье, наддра́нье, надодра́нье—сĕвĕнмс, ҫĕрĕлме пуçлани. Наддúръ, наддóръ, наддúрка — сĕвĕне, ҫĕрĕле пуçланнă вырăн. Наддира́тель, наддúрщикъ — сĕве, ҫĕре пуçлакан.

Наддúрочный—ҫас ҫĕрĕлекен, сĕвĕнекен.

Наддýжный—çӳлти, пĕкĕ çинҫи.

Наддýльная мýшка — пăшал кĕпçи çинҫи тĕллемелли палли.

Наддушúть—пăва пуçла, шăршлантар.

Наддымный—тĕтĕм тĕлĕнҫи çӳлти.

Наддырúть—шăтара пуçла, пăрала пуçла; наддырúться—шăтарăна пуçла.

Наддéлать, наддéлывать—çӳлелле тăва пуçла; наддéлать лóдку — кимĕ айаккисене тарăнлат; наддéлыванье—çӳлелле туни.

Наддéвъ, наддéвка — тăхăнни; çийелтен тăхăнакан кĕске тумтир. Наддéвокъ—йĕпере тăхăнакан кивĕ сăхман. Наддéвщикъ—çийелтен тăхăнакан.

Надегтя́рить—тикĕтпе сĕр, тикĕт ĕçтер. Надегтя́риться—тикĕтпе сĕрĕн, варалан, ĕç.

Наде́жда—ĕмĕт, шанҫăк; моя́ наде́жда испóлнилась—манăн ĕмĕтĕм çитрĕ; наде́жный — шанҫăклă; обнаде́жить—шантар, ĕмĕтлентер.

Надеревенѣ́ть—хыт, шыҫӑн; хытни, шыҫӑнни; Рука надеревенѣ́ла—алӑ хытрӗ.

Наде́ргивать—ҫӑлса тух, туртка́ла; наде́рнуть—турт, кар. Наде́ргивать со́рную траву́—ҫума туртка́ласа тух.

Наде́рзка—пит усал. Пит усал сӑмах кала.

Надешеви́ть—йӳне нумай йапала сут. На́дешево—пит йӳн.

Наджа́бить—кӑшт хуҫ; наджа́биться кӑшт хуҫӑл.

Наджа́ть—хӗс, пусара пуҫла; кӑшт кӑна хӗс, пусар; наджа́ться—пусарӑн, хӗсӗн.

Наджа́ть—выра пуҫла; наджа́ться—вырӑна пуҫла.

Наджева́ть—ҫӑмла пуҫла, кавла пуҫла; кӑшт кӑна кавла, ҫӑмла. Наджева́ться—ҫӑмла кӑшт кӑна. Наджева́нье—кӑшт кӑна ҫӑмлани.

Наджо́чь—ҫунтара пуҫла; ӗнтӗ пуҫла; пуҫӗнҫен йӗ хӗринҫен ҫунтар. Наджо́чься—ҫуна пуҫла.

Надживо́тный—хырӑм ҫинҫи, хырӑм тӗлӗнҫи.

Надживо́тникъ—кӗпе пиҫихи. Надживо́тникъ, надживо́токъ—хырӑмӑн ҫӳл йӗнӗ.

Наджи́льный—шӑнӑр ҫинҫи, тымар ҫинҫи.

Надзвѣ́здный—ҫӑлтӑртан ҫӳлерехи.

Надзе́лень, на́зелень—йӗшӗл тырӑ, симӗс тырӑ.

Надзе́мный—ҫӗр ҫинҫи; надзёмокъ—ҫӗрӗн ҫийелти сӑйӗ.

Надзерни́ть крупу́—кӗрпе тӗшле.

Надзира́ть—пӑх, сыхла, асту, усра; надзира́тель—пӑхакан, сыхлакан, астӑвакан; надзо́ръ—пӑху, сыхлу, астӑву.

Надзо́ла, назо́ла, назо́лъ—усалласа, мӑшкӑласа туни. Надзо́лить—усалӑх ту, мӑшкӑл ту. Надзо́листый, назо́льчивый—усал, мӑшкӑл тума хавас ҫын. Надзо́льщикъ—усал, мӑшкӑл тӑвакан.

Надиви́ть, надивова́ть—тӗлӗнтер, тӗлӗнтерсе аптӑрат, нумай ҫынна тӗлӗнтер. Надиви́ться, надивова́ться—тӗлӗн, тӗлӗнсе пӗт.

Надѝвки—надѝвокъ—см. надѣвъ.

На́дивно—пит тӗлӗнмелле.

Надикова́ть, надикообра́зить—ухмах, ӑссӑр хӑтлан.

Надира́ть—см. надрать.

Надичи́ть—çынран пистер (таракан, хăракан ту). На́ша у́тка одича́ла—пирĕн кăвакал кайăкланнă.

Надка́лыванье, надка́лывать—шăтара пуçла, пĕҫĕкçĕ шăтăк ту; кăшт кăна çур. Надколо́ться—çурăл. Надка́лыванье—çурни.

Надками́нный—сывлăш тасалма тунă кăмака çинҫи (тĕлĕнҫи).

Надката́ть—йапала тĕлне, çу́ле йăвантарса (кустарса) хăпарт.

Надкати́ться—йăванса, кустарăнса хăпарăн. Надка́тыванье—йăвантарса хăпартни.

Надкида́ть, надки́дывать, надки́нуть—ĕстесе пăрах, ĕстесе купала, хак хуш. Надки́дываться—ĕстесе пăрахăн. Надки́дка—ĕстесе пăрахнă йапала, хушнă хак.

Надкла́сть, надкла́дывать—хуни çине хур. Надкла́дываться—çийеле хурăн.

Надклева́ть, надкле́вывать, надклю́нуть—ҫука (сăха) пуçла. Ку́рица надклева́ла яйцо́—ҫăх çăмартана ҫукаса (сăхса) шăтарнă.

Надклеи́ть—надкле́ивать—çилĕмпе çине çыпăçтар. Надкле́иванье, надкле́йка—çыпăçтарнă йапала. Надкле́йщикъ—çыпăçтаракан.

Надклепа́ть, надкле́пывать—лапҫăт (кăшт кăна); надклепа́ться—лапҫăн. Надкле́пыванье, надклепа́нье, надкле́пъ, надкле́пка—лапҫăтни.

Надкли́росный—клирос тĕлĕнҫе çу́лте тăракан.

Надклони́ть, надклоня́ть—пĕрер йапала тĕлĕнҫе çу́лте тайăлтар. Надклони́ться—йапала тĕлĕнҫе çу́лте тайăл. Надклоне́нье, надкло́нъ—çине тайăлтарни, йапала çинҫе (тăрăнҫе) тайăлса тăни.

Надкле́тный—клет çинҫе.

Надклю́чная часо́вня—çăл çине лартнă ҫасавай.

Надкова́ть, надко́вывать—тимĕр ĕçле пуçла, хĕртсе çыпăçтар. Надкова́ться—хĕртсе çыш(ă)çăн.

Надковыря́ть, надковы́ривать—тире пуçла, ҫава пуçла. Надковы́риванье—тирни, ҫавни.

Надко́ечный—кроват тĕлĕнҫи (çинҫи).

Надко́кать, надко́кнуть—кăшт пер, çĕмĕр, çур.

Надколе́нный—ҫăркуççи çинҫи.

Надкоме́льный—йывăççăн парка çĕрĕнҫен çӳлереххи.

Надкопа́ть, надка́пывать, надкопну́ть—ҫава пуçла, шăтăк ҫавса палла ту. Надка́пываться—ҫавăна пуçла. Надка́пываньe, надкопа́ньe—ҫава пуçлани.

Надкоси́ть—çула пуçла, çулма пуçла, (йупана) тайăлтар. Надкоси́ться—çулăнма пуçлан, ҫалăша пуçла.

Надкружи́ть,—ать до́ску—хăмана çавракалат, хĕрине, вĕçне çаврақалат.

Надкрыле́чный—крылутса çамки, çинҫи.

Надкры́льный—çунатран çӳлереххи.

Надкуса́ть, надку́сывать—çийĕнҫен çырткала; надкуси́ться, надку́сываться—çырткалан; надку́сываньe, надкуса́ньe—çырткалани; надку́сышъ, надку́сокъ—çыртăк (çыртнă çăкăр татăкĕ).

Надку́шать, надку́шивать—ĕçсе, çисе пăх, активсе пăх; наку́шаться—çисе, ĕçсе ҫарăн; надку́шиваньe, надку́шаньe—çини, ĕçни.

Надла́вочный—лавка тĕлĕнҫи (çӳлти), сак тĕлĕнҫи.

Надла́тать—саплăкла, саплăк хур.

Надлежа́ть—тивĕçлĕ пул; кирлĕ пул. Надлежа́щій—кирли, тивĕçли.

Надлете́ть—вĕçсе хăпар (йапала тĕлне).

Надлива́ть—ĕçтерсе йар (шĕвĕ йапалана), тултар.

Надлиза́ть, надли́зывать, надлизну́ть — кăшт-кăна çула, çӳл йенҫен çула, çула пуçла; надли́зываньe—çулани, çула пуçлани.

Надлинева́ть, надлинёвывать—йапалана çӳл йенҫен йĕр ту.

Надлиня́ть—çарала (йупах тăка) пуçла; кăшт-кăна çарал.

Надли́стный—çулçă тĕлĕнҫи (çӳлти).

Надли́шекъ—ытлашши, йулашки.

Надло́бный—çамкаран çӳлереххи, çамкапа лĕпке хушши.

Надло́женный—çине хуни, ĕстесе хуни; надложи́ть—ĕстесе хуш.

Надлока́ть—(йытă, кушак ĕçни) éç, ҫĕлхепе çуласа ĕçе пуçла.

Надло́котный—ҫавса çӳл йенҫи.

Надлопа́точный—лапатка çӳл йенҫи, лапатка çийĕ.

Надлу́бная кора́—хуп хушши, пушăт хушши, мунҫала хуппи.

Надлу́нный—уйăх çӳл йенӗи.

Надлупи́ть, надлупля́ть; надлу́пливать—хуппине шурата пуçла (çăмарта, улма); надлупи́ться—(хуппăна) шурал, сӗвӗн; надлу́пливанье, надлупле́нье, надлу́пъ—хуппи шурални, тирӗ сӗвӗнни; надлу́покъ, надлу́пышъ—сăхнă (ӗăх, хур, кăркка йе ытти кайăк айӗнӗи) çăмарта.

Надлущи́ть—хăйăрла пуçла (тырра), суртар (мăйăр хуппине, хӗвелҫаврăнăш хуппине çу саптарма); надлуще́нье—хăйăрлама, çуртарма пуçлани; надлущи́ться—хăйăрланма, çуртарăнма пуçлан.

Надлыча́ться—улталаса пӗт ултавпа, çыхланса пӗт.

Надлӗпи́ть, надлӗпливать, надлӗпля́ть—çине çыпăçтар; надлӗпи́ ярлыче́къ на буты́лку—путылка çумне ерлик çыпăçтар; надлӗпи́ться—çине çыпăçтарăн; надлӗпле́нье—çине çыпăçтарни.

Надлю́чный—люк (тӗлӗнӗи) çинӗи. (Люкъ—барка ăшӗ, прахутăн ӗи айалти йаташӗ).

Надма́йка—йывăр ӗçлесе халтан супни.

Надмака́ть, надмакну́ть—кăшт кăна ӗиксе ил, пӗр пуçӗпе (вӗçӗпе) пусса (ӗиксе шӗвӗ йапала ăшне) ил.

Надмака́ться—пӗрер шӗвӗ йапала ăшне ӗиксе ил. Надмака́нье, надма́киванье—ӗиксе (пусса) илни.

Надма́яться—см. надма́йка.

Надмере́ть—ăнтан кай, вилнӗ пек пул.

Надме́цъ—мăн кăмăллă çын.

Надмина́ть—имкет, ыраттар, хăмăт йе йӗнерӗӗк тиверт. Ло́шадь сӗде́лкой надмя́ла спи́ну—лаша çурăмне йӗнерӗӗк тивнӗ.

Надмога́ть—вăйран ытлашшине ӗçлеттер, вăй çитмес ӗçе хуш. Надмога́ться—йывăр ӗçлесе хуçăл (аман); надмога́нье, надмо́га—вăйран ытлашшине ӗçлеме хушни.

Надмоги́льный—вилнӗ çын пытарнă çӗре хунă йапала (паллă).

Надмоги́льный ка́мень—вилнӗ çын пытарнă вырăна тунă (лартнă) ӗул.

Надмока́ть—хӗрринҫен, ҫинҫен, вӗҫӗнҫен, пуҫӗнҫен кӑшт кӑна йӗпет. Надмока́ніе, надмо́чка—хӗрринҫен, ҫинҫен, вӗҫӗнҫен, пуҫӗнҫен йӗпетни. Надмо́клый това́ръ—йӗпеннӗ тавар.

Надмола́ть, надма́лывать—авӑрта пуҫла; надма́лываться—авӑрӑна пуҫла; надма́лыванье—авӑрӑна пуҫлани.

Надморо́зить, надмора́живать — ҫийӗнҫен шӑнт, кӑшт—кӑна шӑнт, тӑм илтер.

На́дморозъ—тӑм (ӳкни).

Надмо́рье—тинӗс ҫийӗ.

Надмости́ть, надма́щивать—йапала ҫине йывӑҫ йе ҫул сар; надма́щиванье—йапала ҫине йывӑҫ,ҫул сарни.

На́дмостъ, надмо́стка—йывӑҫ, ҫул сарнӑ вырӑн.

Надмота́ть, надма́тывать—йаваласа, ҫӑмхаласа тултар.

Надмота́ться—йавалан, ҫӑмхалан.

Надма́тывать, надмота́нье—ҫӑмхалана, ҫӗркене пуҫлани.

Надмоты́жить—ҫавкаласа ҫемҫет (йывӑҫ кутне).

Надмочи́ть—см. надмока́нье.

Надмо́чь—см. надмога́ть.

Надмѣ́рный, надмѣ́ру—виҫерен ытлашши.

Надмя́ть, надмина́ть—лутӑрка, лутӑрка пуҫла, кӑшт кӑна лутӑрка, хуҫкала.

Надмя́ться—лутӑркан, ӑнсӑртран лутӑркан (хӑвна ху); надмя́тье—лутӑрканни, хуҫкаланни.

Надневá́ть (нӳмай, сахал) кун иртер; кун иртернипе пӗрер йапала (хуйӑ, савӑнӑҫ, ӗҫ...) туп; надневáться—кун, вӑхӑт иртерсе пӗтер; тӑранаҫҫен вӑхӑта иртер.

Наднести́, надноси́ть—йапаласран ҫӳлерех ҫӗкле, йапаласран ҫӳлерех кӑлар (кӑтарт); надноси́ться—йапаласран ҫӳлерех тӑр, хӑпар. Наднесе́нье—йапаласран ҫӳлерех хуни, хӑпартни, ҫӗклени, ҫӑсни.

Наднѣ́сь—пайан, ҫак кунсенҫе, пӗркун.

Надника́ть, надни́кнуть—уртӑн, усӑн, тайӑн, пӗшкӗн.

Наднѣть—хĕлле кăнтăрла хĕрни (йура ирĕлтерни).

Надняхъ—çак кунсенҫе (малалла та кайалла та).

Надо, надобно, надобѣ, надобѣть, надоби, надобъ, надобить, надобно, надотка, надетъ, надоти; надось, надыть—кирлĕ, тивĕçлĕ. Мнѣ надо денегъ, надо достать—мана укçа кирлĕ; тупас пулать; изнадобился—кирлĕ мар пулнă; надобность—кирлĕлĕх; надобчикъ—кирлĕ çын.

Надоблачный—пĕлĕтрен çӳлереххи, çӳлерехри.

Надобрать, надбирать—иле пуçла, пуçтара пуçла; надобраться—иле, пуçтара пуçласа ҫаран; надбиранье, надобранье, надборка, надбирка—пуçтара, иле пуçлани.

Надобрить, надобрять, надабривать—лайăхлат, хăватлат хăватлăлат, çĕнет. Надобрить землю—çĕре (вырттарса акмасăр) лайăхлат. Скотина надобрѣла—выльăх мăнтăрланнă, (лайăхланнă), надобрѣнье — лайăхланни, мăнтăрланни, хăватлăланни.

Надобщикъ,—ица—йапала кирлĕ пулнă çын. Мнѣ надобенъ топоръ; подождешь, надобщиковъ много—мана; пуртă кирлĕ; кĕтĕн, кирлĕ тинекен нумай.

Надобыть, надобывать—туп, хастарласа туп, йӳнле.

Надобье—кирлĕлĕх; снадобье—тару (Оренб.), емел, амал, имçам.

Надоволить, надовольствовать—кăмăл ту, кăмăлне кӳр, çителĕклĕ ту. Надоволиться—кăмăллă ту, кăмăлна кӳр, çителĕклĕ туйан, ырă кур. Надоволь, вдоволь—çителĕклĕ.

Надогнуть, надгибать—кăшт кăна ав, кукăрт; надогнуться, надгибаться—йапала çине пĕшкĕн, кăшт кăна пĕшкĕн. Надгибанье, надогнутіе—кăшт кăна авни, пĕшкĕнни.

Надождить, çумăр çутар. Надожденье—çумăр çутарни.

Надозрѣвать, надзирать—пăх, сыхла, сăна, пулса çит; тырă пулса çитнĕ—хлѣбъ надозрѣлъ. Надозрѣнье—пăхни, сыхлани; сăнани; пулса çитни.

Надо́й, надо́йка—пĕрре суса илнĕ сĕт. Надо́йливая коро́ва—сĕтлĕ ĕне.

Надои́ть, надоя́ть, нада́ивать молока́—суса пĕтер, çитер, тултар. Надои́ться—суса ҫарăн; сăвăн. Нада́иванье, надое́нье—суса тултарни, ҫарăнни. Надо́йчивая ско́тница—ыттисенҫен нумайрах суса пуçтаракан, тултаракан хĕр-арăм.

Надоко́нный—ҫӳреҫе тĕлĕнҫи (çӳлти), ҫӳреҫе çинҫи. Надоко́нникъ, надоко́нье—ҫӳреҫе çине (çӳле) илемлĕлĕхшĕн туса (сăрласа, çырса, çыпăçтарса) хунă йăпала.

Надоко́нъ—надо́конъ—пĕтеҫҫен çука йулни (пĕлни).

Надоку́чить, надокуча́ть—ҫăрмантар, йĕк ту, ҫăрмантарнине аптăрат; ыйтса аптăрат. Надокуча́нье, надоку́ка—аптăратни, ҫăрмантарни. Надокуча́тель,—ница, надоку́чникъ,—ница—аптăратакан, ҫăрмантаракан çын.

Надолби́ть, нада́лбливать—йывăç йе ҫул çине шăтарса пĕтер; шăтара пуçла; нумай каласа ăнлантар. Надолби́ться—шăтаркаласа ывăн, ҫарăн, тăран; шăтарăн. Нада́лбливанье, надолбле́нье—шăтарни. На́долбень—ухмах, ăнсăр.

Надолга́ться, надолыга́ться—улталаса пĕт, ху улталанине антăра.

На́долго, надо́лго—вăраха. Надолгѣ, на́долгѣ, на́долги, надолзѣ—нумайранпа, вăрахранпа.

Надолжа́ть—парăма кĕр. Надолжа́ться — парăма кĕрсе ҫарăн.

На́доль, навдо́ль—тăрăх, тăрхăн, тăрăшшипе.

Надо́мный—пӳрт, çурт çинҫи.

Надо́нный—савăт тĕпĕнҫи. Надо́ныши, надо́нышки—савăт тĕпĕнҫе йулни.

Надоня́ть—çилентер, хирĕçтер.

Надопрѣ́ть, надопрѣва́ть—çĕре пуçла, кăшт кăна çĕр. Надопрѣ́лый—кăшт—кăна çĕрни, çĕрни, çĕре пуçлани.

Надоразу́мить—ăс пар, астутар

Надорва́ть, надрыва́ть—ҫĕре, çура пуçла; йывăрпа хуç, амант (выльăха, çынна). Верёвка надо́рвана—вĕрен,

пăйав татăла пуслапă. Надорва́ться—(йывăрлăхпа) хуçăл, аман. Надрыва́нье, надорва́нье—(выльăха) хуçăлтарни, амантни.

Надорва́ться, надрыва́ться, пла́кать, крича́ть—хытă, ывăнаттăн макăр, кăшкăр.

Надоро́жный—çул çинтăи, çул тĕлĕптăи; çул çӳренине пĕлекен çын. Надоро́жничать—çул çинтăе çынна туласа пурăн. Надоро́жить до́ски—хуралтă çине витес хăмана шыв йухма тăмăр савапа туртса тух; çуна çулĕ ӳкни.

Надоро́жье—çула кайма пахиллени.

Надо́рщикъ, надирщикъ,—ица—çуракан, тăрекен.

Надосади́ть, надосажда́ть—усал ту, çилентер. Надосади́ться—усаллăх кур. Надосажде́нье, надосажда́нье—усаллăх кăтартни. Надосажда́тель—усаллăх кăтартакан. Надоса́дливый, надоса́дчивый—усаллăх кăтартма хавас çын. Надоса́дь—усаллăха.

Надосла́ть, надсыла́ть письмо́—çыру йăр, çыр.

Надоу́мить, надоуми́ть, надоумля́ть, надоу́мливать—ăс пар вĕрент, канаш пар. Надоу́миться—канашлан, вĕрен. Надоу́мливанье—канаш, ăс пани. Надоу́мщикъ—канаш, ăс паракан. Надоу́мливый—итлекен, çын сăмахне пăхакан.

Надохну́ть—сывлăш нумай вĕрсе кӳрт; нумай вилсе пĕт. Скота́ надо́хло мно́го—нумай выльăх вилсе пĕтнĕ.

Надое́да́ть, надое́сть—аптăрат, тăрмантар. Надое́дчивый, надое́дливый—аптăратакан, тăрмантаракан.

Надпа́житный (туманъ)—выльăх çӳрекен хирти тĕтĕре.

Надпа́зить, надпа́жинать—пĕренене хыра пуçла, ырăна палла ту.

Надпа́иванье—хĕртсе çине çыпăçтарни (пăхăра, тимĕре, кĕмĕле...) Надпа́ивать—хĕртсе çыпăçтар. Надпа́йка—хĕртсе çыпăçтарнă вырăн.

Надпали́ть, надпаля́ть, надпа́ливать—ĕнте пуçла, çийĕнҫен ĕнт, кăшт ĕнт. Надпа́ливаться—ĕне пуçла, кăшт ĕн. Надпа́ливанье, надпале́нье—ĕнте пуçлани.

Надпа́льныя лоды́жки—сыпă тĕлĕнҫи мăкăҗ (мăклĕ Оренб.)

Надпари́ть, напаря́ть—(кайăк) ташла, вĕç; кĕрхи ташпа, хĕрĕх çулхи хĕрĕме парăп (Оренб); кайăк пĕр çĕртен куçмасăр вĕçсе (ташласа) тăни.

Надпаха́ть, надпа́хивать—йăран çыр, сухала пуçла. Надпа́хиванье—йăран çырни, сухала пуçлани.

Надпа́шный—хыса çинҫи, хыса çӳл йенҫи.

Надпая́ть—тăхлан, пăхăр ирĕлтерсе çине çыпăçтар. Надпая́нье—ирĕлтерсе (тăхлана, пăхăра çыпăçтарни).

Надпе́рстный—пурне çинҫи, пурне çӳл йенҫи.

Надпе́чный—кăмака çинҫи; çӳлте кăмака тĕлĕнҫи.

Надпечу́рочный—кăмака шăтăкĕ çинҫи, пиҫурка çинҫи (Оренб).

Надпили́ть, надпи́ливать—пăҫăкăпа касса паллă ту. Надпи́ливанье—пăҫăкăпа касса паллă туни.

Надписа́ть, надпи́сывать—çырса паллă ту; йатна ăçта пурăннине çыр (çыру çинҫи пек). На́дпись—йапала çине, вăл мĕн ҫухлĕ туртнине, тăрăшшĕне çырни; çыру çине (конверт çине) вăл ăçта кайассине çырни. Укçа çинҫи, йупа çинҫи, вилнĕ çын çине лартнă ҫул çине çырнă çыру. Кĕнеке йаҫĕ кĕнеке пӳлĕмин пуçламăшĕ. Çырнă ҫух йĕр çине ĕстесе çырни.

Надпи́ть, надпива́ть—савăтран кăшт кăни ĕç, сып. Эта буты́лка надпи́тая—ку кĕленҫерен кăшт кăна ĕçме пуçланă.

Надподва́льное жилье́—патвал çинҫи пӳрт.

Надпо́лочный—шӳрлĕк, çӳл йенҫи, сентĕре çӳл йенҫи, çӳлĕк çинҫи (Ядр.).

Надпо́льный—урай çӳлĕ йенҫе, унтан çывăхра.

Надполо́жный—алăкăн айалти йанах айĕ; поро́гъ—алăк патĕнҫи, кайри вырăн; пысăк шывсем (Атăл)

урлӑ выртакан ҫул, шыв айӗнҫи ҫыран. Надпоро́жье —шыва урлӑ выртнӑ ҫултан сӳлӗрех вырӑн.

Надпоро́ть, надпа́рывать—сӳте пуҫла. Надпоро́ться—сӳтӗле пуҫла. Надпа́рыванье, надпо́рка—сӳте пуҫлани.

Надпоста́вный—арманӑн пӗр мӑшӑр ҫул ҫинҫи.

Надпотѣ́ть—тарла пуҫла.

Надцо́чечный—шӳре ҫинҫи.

Надпу́пье—кӑвапа ҫинҫи, ҫӳл йенҫи.

Надпуха́ть, надпу́хнуть—шыҫа пуҫла. Надпу́хлый—шыҫа пуҫланӑскер.

Надрабо́таться—ӗҫлесе аман, ывӑн, аптӑра.

Надра́внивать—тикӗсле; надра́вниванье—тикӗслени.

Надразни́ть, наддразни́ть, надра́знивать—витле, ҫилентер, хирӗҫтер. Надразни́ться—хирӗҫ; виртлесе, хирӗҫтерсе ҫӑрӑн. Надра́зниванье –хирӗҫтерни, виртлени, ҫилентерни.

Надразу́мить—см. надоу́мить.

Надраме́нный—хулпуҫҫи ҫинҫи. Надраме́нье, омофо́ръ—архіерей хулпуҫҫи ҫине хуракан вӑрӑм тутӑр пек тумтир.

Надра́нье—сӳни, ҫӗлни, ҫӗрни. На́дрань—сӳнӗ йапала: пушӑт, курӑс, хӑйӑ. Надра́ть—сӳсе, ҫӗлсе, ҫӗрсе тултар; туртказаса пӗтер. Надра́ть у́ши—хӑлхине туртказаса, пӗтер. Надра́ться—сӳсе тӗлсе пӗтер; ҫапӑҫса пӗт, ҫӑрӑн.

Надребе́рный, надре́берный—айак пӗрҫи ҫинҫи.

Надревѣ́ться—макӑрса, йӗрсе пӗт.

Надрема́ть—тӗлӗрсе ирттер, тӗлӗрсе кай. Надрема́ться—тӗлӗрсе тӑран.

Надро́бно—вӗт, вак. Ледъ ра́зби́лся надро́бно—пӑр саланса кайрӗ. Надроби́ть—вакла; хӑвӑрт калаҫ; хӑвӑрт ут.

Надровня́ть, надра́внивать—касса тикӗсле. Надровня́ться тикӗслен; тӗлне ҫит.

Надро́гаться, надрожа́ться, надро́гнуться—ҫӗтӗресе пӗт, ҫӑрӑн, ывӑн шӑннипе, хӑранипе.

Надрони́ть—ӳкере пуҫла, кӑшт кӑна антар.

Надростй, надростáть—çине ӳс; Надростóкъ—çине ӳсни.

Надрубúть, надрýбливать—пӳке пуçла. Надрубúться—пӳкĕне пуçла. Надрубúть дéрево—йывăç каса пуçласа хур. Надрубúть úзбу—пӳрте тата йĕркĕ хушса çӳлĕлет.

Нáдрубь—ĕстенĕ пура йĕрки.

Надругáться—хур ту, хурлăх кăтарт, йата пăс. Надругáтельство—хур туни, кăтартни, йата пăсни.

Надругорядь—икĕмĕш хут.

Надружúть—варлăлăха кăтарт; тус усаллăх туни.

Надружúться—туслăх пĕтни, татулăх пĕтни. Нáдружно—пит тату, варлă.

Надрукáвный—çанă çӳл йенӳи. Надрýчный—алă çинӳи, çӳл йенӳи.

Надрывокъ—татăла пуçланă çĕр; вырăн. Надрывщикъ—тата, татма пуçлакан. Надрывъ, надрывка—тата пуçланни.

Надрывнóй, надрывочный—тата, татăла пуçлани.

Надрыгáться—ӳĕтĕресе пĕт, ӳарăн, ывăн.

Надрыгáться—мăшкăлла, ĕксĕк килтер (Ядр.).

Надрыдáться—уласа макăрса пĕт, ывăн.

Надрыжéть—хĕреле, çӳренлене пуçла; кăшт кăна хĕрел.

Надрыльный—тута—çăвар çинӳи.

Надрыть, надрывáть—ӳава пуçла; айне ӳав. Надрывáнье, надрытье—ӳава пуçлани; айне ӳавни.

Надрыхнуться—çывăрса тăран.

Надрéзáть, надрéзывать, подрéзать—каса пуçла; касса палла ту. Хлéбъ надрéзанъ—çăкăр пуçланă. Надрéзаться—касăл. Надрéзыванье, надрéзáнье, надрéзанье, надрéзъ, надрéзка, нáдрéзъ—каса пуçланă çĕр. Рéзь въ животéˊ—ăш касса ыратни. Надрéзчикъ—каса, касма пуçлакан. Надрéзокъ—каса пуçланă йапала.

Надрябленть—шан, çемçел; шанса кай, çемçелсе кай.

Надрягáться—тапаланса ӳарăн.

Надрядная плáта—килĕшнĕ хакран тулашне панă укçа, йапала.

Надрязгать—наӳарлат, çӳпле; елеклесе пĕтер. Надрязгнуть—çӳплен, çӳппе тул, пылӳăкпа тул.

Надсади́ть, надсажа́ть, надсажда́ть, надса́живать—ӗҫпе амант; йапала ҫине, ҫӳле ларт. Надса́женный конь—йывӑрпа амантнӑ лаша. Надсади́ли бока́ со́ смѣху—кулса ӑша ыраттартӑмӑр; усаллӑх ту. Надсади́ться—йывӑрпа аман. Надса́дка капу́сты—купӑста ӗстесе лартни. Надсаду́ха—усаллӑх.

Надсверли́ть, надсве́рливать—шӑтара пуҫла (пӑрапа), пӑрала пуҫла. Надсверли́ться—пӑралана пуҫла. Надсве́рливанье, надсверле́нье—пӑрала, шӑтара́ пуҫлани.

Надсво́дный—„сводъ“ ҫинҫи (сводъ—ҫул хуралтӑн ҫултан тунӑ маҫҫа).

Надсиде́ть яйцо́—ҫӑмартана ҫӗпӗлентер, тымарлантар.

Надси́живать—ларса кӗт, пӑх, сыхла, асту.

Надси́ловать, надси́лить—йывӑрпа амант, вӑй ҫитмес ӗҫе хуш. Надси́литься—йывӑрпа аман. Надси́ливанье—йывӑрпа амантни.

Надсло́йный—сӑй ҫинҫи.

Надсле́ди́ть—пӑх, сыхла; ҫын ӗҫне, мӗн тунине пӑх.

Надсмотре́ть, надсма́тривать—пӑх, сыхла, асту; надсма́триваться—пӑхӑн. Надсма́триванье, надсмотре́нье, надсмо́тръ—ҫинҫен пӑхни, астуни, сыхлани. Надсмо́трщикъ—ҫинҫен пӑхакан. Надсмо́трщичій—пӑхаканӑн.

Надсме́тный расхо́дъ—хисеплесе, шутласа хунӑ расхутран пуҫне.

Надсмѣха́ться, надсмѣя́ться—мӑшкӑлласа кул; надсмѣ́шка—мӑшкӑлласа кулни; надсмѣ́шникъ—мӑшкӑлласа кулакан.

Надсо́бный—хӑвӑн ҫинҫен ху. Надсо́бный надзо́ръ—хӑвӑн ҫинҫен ху пӑхни.

Надсова́ть, надсо́вывать, надсу́нуть—йапала тӗлне ҫӳле ҫик, хур. Надсова́ться—йапала ҫине ҫикӗн; надсо́выванье—йапала ҫине ҫикни. Надсо́вка—йапала ҫине ҫӳле ҫикнӗ йапала.

Надсо́лнечный—хӗвелтен ҫӳлереххи.

Надсоса́ть, надса́сывать—ӗме пуҫла; кӑшт кӑна ӗм; надсоса́ться—кӑшт кӑна ӗмӗн, ӗмӗне пуҫла; ӗмнипе ӗҫсе тӑран. Надса́сыванье—ӗме пуҫлани, кӑшт ӗмни.

Надсóхнуть, надсыха́ть—çийелтен типе пуçла; надсóхлый —типе пуçлани.

Надста́вить, надставля́ть йапала тĕлне çӳле ларт; çумне хушса çыпăçтарни, лартни, тăратни. Надставно́й—хушса тунă йапала, пĕтĕм—мар йапала. Надста́вщикъ хушса хуракан, çыпăçтаракан, тăратакан.

Надста́нный—стан тĕлĕнҫи, çӳлти.

Надста́ршій, надстаршо́й—аслăраххи, асли, пуçлăхĕ.

Надстега́ть, надсте́гивать—ик йапалана хушса çĕленĕ ҫух вĕсем ан куçкаланҫăр тесе сайранăн çĕлесе тух.

Надстеко́льный—кĕленҫерен çӳлереххи.

Надсти́шный—стих тĕлĕнҫи, çийĕнҫи.

Надсто́льный—çӳлте, сĕтел тĕлĕнҫи.

Надсто́на́ться—ахлатса аптăра, ывăн.

Надстра́гивать—настуркпа, савапа кăшт савала; надстра́гиванье—настуркпа кăшт савалани.

Надстри́чь, надстрига́ть, надстригну́ть—хаҫăпа касса тӳрлет; хĕрринҫен хаҫăпа касса ил.

Надстрога́ть, надстрогну́ть, надстра́гивать — настуркпа турта пуçла; настуркпа туртса тӳрлет; настуркпа кăшт турт. Надстра́гиванье, надстрога́нье—настуркпа турта пуçлани; кăшт туртни.

Надстро́ить, надстра́ивать — хуралта çӳлĕлет (пураса); хуралтă çине тата хуралтă ту; хуралтă çумне хуралтă ту; çынна йĕкĕлте. Надстро́иться—çын кăмăлне пĕлсе çитсе ăна йурасшăн пул.

Надстро́чный знакъ—йĕр çинҫи палла.

Надсу́чный—турат çӳл йенҫи.

Надсуши́ть, надсу́шивать—типĕте пуçла, кăшт кăна типĕт. Надсуши́ться—типĕне пуçла, кăшт типĕн. Надсу́шиванье—кăшт типĕтни, типĕте пуçлани.

Надсы́льное, надсы́лъ—пĕлме йани. Надсы́льный человĕкъ—пĕлме йанă çын. Надсыла́тель, надсы́льщикъ—пĕлме йаракан.

Надсы́пать-Надтрави́ть.

Надсы́пать, надсыпа́ть, надсы́пнуть—ӗстесе (тырра, хӑйӑра, кӗрпене, йе урӑх ҫавӑн пек йапалана) йар, тултар. Надсыпа́нье, надсы́панье, надсы́пъ, надсы́пка—ӗстесе тултарни, йани. Надсыпа́тель—ӗстесе тултаракан.

Надсыре́ть, подсыре́ть—ҫийелтен нӳрлен.

Надсе́да́ть, надсе́сть—лутралан; ан; айӗ авӑнса, хуҫӑлса ан, пут; кӑшкӑрса ывӑн. Надсе́сться—вӑйран тулашне ту, кӑшкӑр. Надсе́дина—хытӑлӑхпа ҫурӑлни.

Надсе́дъ—лашан ура тупанин ҫирӗ.

Надсе́дный—кӑвакара (шурала) пуҫланӑ (сухал).

Надсе́ка́ть, надсе́чь—касса палла ту. Надсе́чь го́ренку надъ и́збу—пӳрт ҫине таса пӳлӗм (курнитса) ту (пураса ту). Надсе́ка́ться—касӑнса палла пул; во́лосы се́ку́тся—ҫӳҫсем хуҫӑлса тӑка́наҫҫӗ. Надсе́ка́нье, надсе́че́нье, надсе́къ, надсе́чка—касса палла туни. Надсе́чина—касса тунӑ палла.

Надсе́ка́тель,—касса палла тӑвакан.

Надтека́ть, надте́чь—ҫийӗнҫен йух. Надтека́нье—ҫийӗнҫен йухни.

Надтемя́нная то́чка—лӗпке ҫийӗ.

Надтеса́ть, надте́сывать—шуна пуҫла (пуртӑпа) кӑшт—кӑна шун. Надтеса́ться—шунӑн. Надте́сыванье, надтеса́нье, надте́съ, надте́ска—шунни, шуна пуҫлани, шуннӑ вырӑн.

Надти́нный—йушкӑн ҫинҫи.

Надтоми́ть, надтомля́ть—йывӑр ӗҫпе ывӑнтар, амант. Надтоми́ться—йывӑр ӗҫпе ывӑн, аман. Надтомле́нье—йывӑр ӗҫпе ывӑнтаракан; ҫас ывӑнакан; вӑйсӑр.

Надтони́ть, надтоня́ть—вӗҫне ҫинҫет (йӗппе ҫип тирнӗ ҫух), надтоне́нье—вӗҫне ҫинҫетни.

Надтори́ть—такӑрлат; надторя́ть доро́жку—ҫула такӑрлата пуҫла; йӗр ту. Надторе́нье, надто́ръ—такӑрлата пуҫлани.

Надтрави́ть, надтравля́ть—йуҫӗ, хӑватлӑ йапалапа йывӑҫа, тимӗре, йӗсе тата ҫавӑн пек урӑх йапалана ҫи-

тере пуҫла; хирӗҫтер, вӑмат кӑшт—кӑна. Надтра́вливанье, надтравле́нье, надтра́ва, надтра́вка—хирӗҫтерни, вӑматни.

Надтра́тить, надтра́чивать—тытӑна пуҫла, пӗтер.

Надтрепа́ть, надтре́пывать—тӑпӑлтара пуҫла, хӑрах йенӗен тӑпӑлтара пуҫла. Надтрепа́ться—тӑпӑлтан; надтре́пываньс, надтрепа́нье—тӑпӑлтара пуҫлани.

Надтре́скаться, надтре́скиваться, надтре́снуть—ҫурӑла, ӗатла пуҫла.

Надтрости́ть, надтра́щивать вере́вку—пӑйава, вӗрене ӗстесе йав.

Надтру́бный—мӑйра, мӑриле, мӑрйа тӗлӗнӗи (ҫӳлте).

Надтруди́ть, надтружда́ть—йывӑрлӑх кӳр. Надтруди́ться, надтружда́ться—йывӑрлӑх кур. Надтружде́нье—йывӑрлӑх кӑтартни.

Надтру́нить, надтру́нивать—мӑшкӑлласа кул; кулса хирӗҫтер, ҫилентер, йӗкӗлте.

Надту́ловищный—хевте ҫинӗи (ҫӳл йенӗи).

Надтума́нный—тӗтӗререн ҫӳлереххи. Надтума́ниться—тӗтӗрепе витӗн (кӑшт—кӑна).

Надтупи́ть, надтупля́ть ножъ—ҫӗҫҫе мӑката пуҫла; кӑшт—кӑна мӑкат. Надтупи́ться—мӑкала пуҫла, каҫ—кӑна мӑкал. Надтупле́нье—мӑката пуҫлани.

Надту́чный—пӗлӗтрен ҫӳлереххи.

Надты́кать, надтыка́ть, надоткну́ть—йапала тӑрне ӗиккеле, ӗиксе хур. Надтыка́нье, надты́чка—тӑрне ӗикни.

Надты́нный—тӗкмерен, ӗикмекрен ҫӳлереххи.

Надтяга́ть, надтя́гивать; надтяну́ть—кӑшт тӑс, ӗӑс; ҫинӗен ӗӑс, турт. Надтяга́ться—ҫинӗен ӗӑсӑл, туртӑн. Надтя́гиванье, надтяга́нье, надтя́га, надтя́жка—ҫинӗен туртни, тӑсни.

Надтя́пать, надтя́пывать, надтя́пнуть—пуртӑпа шун, ҫун, кас, палла́ ту. Надтя́паться—пуртӑпа палла́ тӑвӑн. Надтя́пыванье, надтя́панье, надтя́пка—пуртӑпа касса палла́ туни.

Надуби́ть, надубля́ть ко́жу—тир туса çитер; тир туса тултар, çитер (хисепе). Надубле́нье, наду́бка—тир туса çитерни.

Надува́тельство,—емость—улталама пĕлни, хăпартăнни, надува́льщикъ, надува́ла, надува́ло—улталакан. Надува́нье—улталани, вĕрсе хăпартни; надува́ть—ултала; надува́тель—улталакан; вĕрсе хăпартакан; надува́тельный—улталамалли; вĕрсе хăпартмалли; надува́тельство—ултав; надувно́й—çил вĕрсе кӳни.

Наду́жный—пĕкĕ çинҫи.

Наду́льный—пăшал кĕпçи çинҫи.

Наду́мать, наду́мывать—шухăшласа çитер, ил; маннине асту; тĕрлине шухăшла. Наду́маться—шухăшласа ҫарăн, ывăн. Наду́мыванье, наду́мье, наду́ма, наду́мка—шухăш.

Наду́нуть—йапала çине вĕрсе йар.

Надура́чить—нумай ухмах ĕç ту; надура́читься—нумай ухмахлан. На́дурь—ухмахлăха (ухмах тăвасшăн).

Надуша́ть, надуши́ть—шăрăшлантар; надуши́ли и́збу чадомъ, уга́ромъ—пӳрте сĕрĕм тултарнă; надуше́ный—шăршлантарни.

Надшива́нье—çӳл йенҫен, çине çĕлени; надши́ть—çиелтен çĕле; надши́вка—çийелтен çĕлени.

Надшути́ть, надшу́чивать—çынтан (выҫаса) кул.

На́дъ—çӳл йенҫе, тĕлĕнҫе. Ла́мпа виси́ть надъ столо́мъ—лампа сĕтел тĕлĕнҫе (çӳлте) çакăнса тăраҫ. На́дъ—çинҫе. Надъ у́ѣздомъ надсма́триваетъ испра́вникъ—уйăс çинҫен исправник пăхаҫ. Надо́ мной пронесла́сь ту́ча—ман çийрен пĕлĕт иртсе кайрĕ.

Надыми́ть—тĕтĕмлесе, тĕтĕрсе пĕтер. Лучи́на надыми́ла въ избѣ́—хăйă пӳрте тĕтĕм кăларса тултарҫĕ.

Надѣ́лать, надѣ́лывать—туса, ĕçлесе тултар, пĕтер, çитер.

Надѣли́ть—пар, уйăрса, валеççе пар; çителĕхлĕ пар. Богъ надѣли́лъ его́ умо́мъ—ăна Турă ăс çителĕхлĕ панă.

Надѣ́ть, надѣва́ть—тăхăн, тăхăнкала.

Надѣ́яться—шан, ӗмӗтлен; надѣ́жда—шанҫăк, ӗмӗтлĕх.

Наединѣ́—уллахра, куҫа куҫăн, пĕҕҕен ҫĕрте.

На́емный—тара тытнă. На́емная рабо́та—тара тытса ĕҫленĕ ĕҫ. На́емникъ—салтака (ĕлĕк) хăвăншăн тара тытса йанă ҫын. На́емъ—тара тытни.

Нажа́рить, нажа́ривать—ăшаласа ҫитер, ăшала ăшала хур. Нажа́рили куръ—ҕăхсене ăшаласа тултарнă. Нажа́рили ба́ню—мунҕана хĕрӳ хутнă.

Нажа́ть, нажима́ть—хе́с, пус (пурнепе, урапа); сăхса кăлар. Возъ нажа́ли бастрыго́мъ (гне́томъ)—урапана (кĕлте, утă тийенĕ) пуслăхпа хĕснĕ. Изъ я́годъ нажа́ли ста-ка́нъ со́ку—ҫырларан пĕр стакан шыв сăхса, пăрса кăларнă. При поку́пкѣ това́ра нажима́ютъ цѣ́ну—йапала сутăн илнĕ ҕух хакне хĕсеҫҫĕ (сахалрах пама тăрăшаҫҫĕ).

Нажё́чь, нажига́ть—ҫунтарса, ĕнтсе, вĕтелесе ҫитер.

Нажи́ть, наживать—туп, туйан, пуй. Что ку́плено, то на́жито—Сутăн илни туйанни пулаҫ.

Нажи́вный, наживно́й—ĕҫлесе тупни, туйанни, Де́ньги не голова́: де́ло наживно́е—укҫа пуҫ мар: ĕҫлесе тупнă йапала.

На́живо—Пит хăвăрт, ҕасах. Сѣдла́й на́живо—йĕнерле хăвăртрах.

Нажи́мъ, нажи́мка—алăпа пусни, алăпа пуҫса ҕармалли, пуслăх.

Нажужжа́ть—сĕрле, хăлхана йĕрĕнтер, пăшăлтат. Нажужжа́нье—Сĕрлени, хăлхана йĕрĕнтерни, пăшăлтатни. Ты мнѣ у́ши нажужжа́лъ—есĕ манăн хăлхана сĕрленипе йĕрĕнтертĕн.

Нажури́ть—Вăрҫса хăрат, аптăрат, вăрҫса тăран.

Наза́втра—Ыран валли, ыран, тепĕр кун, ирхине. Назавтра би́тва—Ыран ҫапăҫу пулĕ.

Назади́—хыҫалта, кайра. Осади́ наза́дъ—ҕак. На́ши часы́ хо́дятъ позади́—пирĕн сехет кайра ҫӳрет. Сза́ди—хыҫалтан.

Назва́ть, называ́ть—йат хур, йат пар, йатран кала. Назови́, по и́мени, не огля́нется-ли?—Йаҕĕнҕен ҕĕн—ха, ҫавăрăнса пăхмĕ-и? Назва́ніе—йатран ҕĕнни, йат.

Назвони́ть, назва́нивать — тăраниҫҫен шăнкăртатар, ҫан ҫап, сас йанратса ҫӳре.

Назида́ть—вĕрент, ăс пар, ăса кӳрт. Назида́ніе—вĕрентни, ăс пани. Назида́тель—вĕрентекен, ăс паракан.

Назира́ть - ҫын ĕҫне пăхса тăр, ҫын ĕҫленине асту. Назира́тель—ĕҫленине пăхакан.

Назна́меновать—пĕлтер, систер, тĕлне пĕлтер.

Назна́чить—ĕҫ пар, вырăн пар, вырăна йăр.

Назначе́ніе—ĕҫ пани, вырăна йăни. Назначе́ніе свящéнника—священнике вырăна йăни.

Назо́ла—хуйхă, ҫун йӳҫĕхни, ăш вăркани.

Назолоти́ть—ылтăнла, ылтăнпа сăрла.

Назрéть, назрéва́ть—пиҫсе ҫит, ĕлкĕр, пулса ҫит; чи́рій назрéлъ—ҫăпан шыҫса тулҫĕ.

Называ́ть—йатран кала, ҫĕнсе кала; йат хур; какъ на́звали ребёнка—аҫана мĕн йат хутăр, патăр.

Найвный—аҫа ăслă ҫын, ухмахтарах, пĕлсе ҫитмен; найвпичать—аҫа пек хăтлан, пĕлмен пул; ухмаха пер—(ухмах пек пул).

Наи́грывать—выльăкаласа тăр—(купăс), выльăса кӳрт—(картла выльăса); выльăса ыраттар, асап туп, нуша кур.

Наизу́сть—пе́р пăхмасăр кала, пĕл—(кĕнеке).

Наименова́ть—йат хурса тух, пĕтер.

Наймити́ъ—тарҫă, укҫалла ĕҫлеме кĕрĕшнĕ ҫын; наймиты—тарҫăра пурăнакансем; ĕҫлеме тытнă ҫух ерех ĕҫни мăкăриҫҫи; наймъ—ĕҫлеме тытни, кĕрĕшни; наймись—укҫалла ĕҫлеме ҫӳре, кай.

Наипа́че—ытларах, унтан ытла.

На́искосъ—ҫалăшăн, ҫалăш, айăккăн.

Наи́тіе—ҫӳлтен анни; наи́тіе Ду́ха Свята́го—Свято́й Сывлăш анса вырăнаҫни—(ҫын ăшне).

Наказа́ть,—нака́зывать—хĕрт, хĕне, ҫаптар, укса тӳлемелле ту—(ҫылăх тунăшăн, айăпшăн); хушса йăр, каласа йăр; накажи́ пло́тнику принести́ топо́ръ—каскалакана пуртă илсе килме хушса йăр; нака́зъ—мĕн тума та

пулсан хушакан çыру—(пуçлăхсенҫен, патшасенҫен тухнă хут, çыру); «Наказна́я па́мять»—Хăрушă Иван патша çырăвĕ—(Хусан Архіерейе Гуріе çырса йанăскер). Наказна́я гра́мата—вĕрентсе калакан, хушса калакан хут, çыру.

Накали́ть—хĕрет, хĕп—хĕрлĕ ту—(тимĕре); пĕçерекен ту—(хĕвел хĕртсе па́хнипе хăйăр пĕçерекен пулаҫ).

Наканиф о́ лить—сухăрласа хур, сухăрпа сĕр—(купăс сĕркĕҫҫине); çиçсе йăр, çап, ват, хĕне.

Наканý нѣ—умĕн, каç; наканýнѣ Па́схи—Мун—кун каç; наканýнѣ сме́рти—вилес умĕн.

Нака́пать—тумлатса пĕтер—(çурта, çу, шыв).

Нака́ркать—пулассине пĕлтерсе кала; воро́на нака́ркала бѣдý—курак асап пулассине пĕлтерҫĕ, асап кýҫĕ.

Накати́ть—шутарса йăр, туртса кýрт, кустарса çитер; накати́ло на́ но́гу—урана пырса перĕнҫĕ.

Накача́ть—ăсса йăрса тултар—(машинапа); накача́ть воды́—шыв (шу) тултар.

Накача́ться—йĕркесĕр нумай ĕçсе ýсĕрĕл.

Накачну́ться—кăшт сулăн, тайăл, лăкана пуçла, пушан.

Наква́сить, наква́шивать—йýçĕт.

Наквита́ть—тавăр, выҫаса тавăр.

Накида́ть, наки́дывать—пăрахса тултар, пăраха—пăраха тух; наки́нь—тăхăн, урт; наки́нь на себя́ тулýпъ—тăлăпна ху çине уртса йăр; наки́дка—уртса йăракан тумтир.

Накипа́ть—вĕресе çит, çиленсе, шăртланса çит; хытса лар; въ самова́рѣ мно́го на́кипи—сăмавар ăшне пит нумай туйан вĕресе ларнă.

Накиса́ть, наки́снуть—йýçĕх, йýçĕхсе кай.

Накла́дывать—Çине—çине хур; накла́сть—пĕр çĕре нумай хур; накла́дь—сийен; накла́дка—алăк çекли.

Наклю́нуть—сăх.

Наклевета́ніе—елеклени; наклевета́ть—елекле.

Наклеи́ть, наклéивать—çыпăçтар; получи́лъ наклéйку—намăса йулҫĕ, йат илтрĕ, йатланине ҫăтрĕ.

Наклепáть, наклёпывать—см. наклеветáть.

Накликáть—ҫӗн, йыхӑр; худýю слáву на себя́ накликáешь—усал ҫапа ху ҫине йыхӑратӑн.

Наклóнить, наклóнивать—савӑл ҫапса тултар.

Наклобýчить—тӑхӑн; наклобýчилъ шáпку — ҫӗлӗкне тарӑн антарса лартрӗ; наклобýчка — пӗҫӗк ҫӗлӗк, пуҫран ҫапни, йатлани, намӑс, усал йат илтни.

Наковáть—туптат; топóръ наковáть—пуртта туптат, хурҫӑ хывтар; подкóвывать—таканлат.

Нáковальня—сунтал.

Наковыря́ть—ҫакаласа туп (ӑман, хур), ыратакан вырӑна ҫакаласа пӗтер; ҫавкаласа пӗтер.

Накóжный—ӳт ҫинҫи йапала (ҫир).

Наколдовáть—пӑс, тухатмӑш ту.

Наколесúть—темӗн те пӗр калаҫ, авӑрт.

Наколотúть—ҫапа—ҫапа кӳрт, хӗнесе пӗтер.

Наколóть—ҫик, ҫиксе шӑтар; наколóлъ пáлецъ игóлкой—пӳрнене йӗппе ҫиксе шӑтартӑм,

Наконéцъ—йулашкиҥҫен.

Накопáть—кӑларса, ҫавса кил; накопáлъ картóфель—улма кӑларса килтӗм.

Накопúть—пуҫтар, пух; накопúлъ дéнегъ—укҫа пухрӑм.

Накоптúть—тӗтӗм кӑларса, тӗтӗм ҫинҫе тытса тӑр. Накоптúли нá зиму óкороковъ—хӗле валли сысна ашне тӗтӗм ҫинҫе тытса ҫиме йурӑхлӑ туса хунӑ. Чѣмъ здѣсь накоптúли?—кунта мӗнпе тӗтӗм кӑларса, хӑрӑм кӑларса пӗтернӗ. Лáмпа коптúтъ—лампӑ вӑйлӑ ҫунса тӗтӗм кӑларать.

Накормúть—ҫитерсе тӑрантар.

Накорóбить—авӑрҫ; доскá накорóбилась—хӑма авӑрҫса пӗтрӗ.

Накосúть—ҫулса тултар, ҫулса пӗтер; накосúться—ҫиленме ҫӑрӑн.

Накрáсить—сӑрласа тултар; къ Пáсхѣ накрáсили яúцъ—Мӑн—кун валли ҫӑмарта хӗретсе, сӑрласа хатӗрленӗ, тултарнӑ; накрáшивать—ҫийелтен сӑрла.

Нáкрасно—хĕп хĕрлĕ, пит хĕрлĕ.

Накраснобáить—ӷипер, нумай, лайăх калаç.

Накрáсть—вăрласа тултар.

Накрахмáлить—кăрахмалпа сĕрсе хытар.

Накрени́ть—пĕшкĕрт, ав, кукăрт.

Накрести́ть—тĕне кӳрт. Онъ накрести́лъ калмыкóвъ никáкъ съ деся́токъ—вăл калмăксене вунă çынна йăхăн тĕне кӳртнĕ.

Накриви́ть—кукăрт, ӷалăштар, суйестер.

Накричáть—çуйăх, кăшкăраш; пришёлъ накричáлъ, а дѣ́ла не сдѣ́лалъ—килсе кăшкăрашрĕ, ĕçне тумарĕ.

Накрои́ть—виçсе кас; Кроить плáтье—тумтир (кĕпе—йĕм, ытти тăхăнмалли йапаласене) çĕлеме касса хатĕрле, виçе тăрăх кас; накроилъ къ обѣ́ду ломти́щей, хоть коро́вушку корми́—апат умĕн çăкăра темĕн ӷухлĕ ӷĕлĕлесе касса тултарӷĕ: ĕнене те тăрантармалăх пур.

Накромсáть—касса вакла, тура.

Накроши́ть—тура. Накроши́лъ да не вы́хлебалъ—тураса тултарӷĕ те, çисе йамарĕ.

Накры́ть—виҥ, сар, ӳпĕнтер. Накро́й столъ клеёнкой—сĕтел çине клейункă сар. Накро́й чáшку—тиркĕ ӳпĕнтер.

Накрѣпи́ть—хытар, çирĕплет.

Накрѣпле́ніе—хытарни, çирĕплетни.

Накудéсничать—иртĕн, йумăç пăх, пăс.

Накýзничный—тимĕрçĕ лаççинӷи. Накузнéчить—тимĕрçĕ ĕçĕпе укçа пух. Накузнéчиться—тимĕрçĕ ĕçне ĕçлесе тăран.

Накупи́ть—ил (укçа парса), нумай ил, илсе çитер. Его́ накупи́ли на мою́ поги́бель—ăна мана пĕтерме укçа парса тытрĕç.

Накури́ть—шăршă, тéтĕм кăлар. Накури́ли табакý, что и дыша́ть нельзя́—сывлама та çук, ӷĕлĕм шăрши, тĕтĕмĕ тултарнă. Мно́го снѣ́гу накури́ло—йур нумай шăлса тултарнă.

Накуролéсить—иртĕн.

Накусáть—çырт, кăшла. Накусúлъ ломóть, да и положúлъ —çăкăр ҫĕллине çыртнă та кайалла хунă.

Накýтать—çăмхала, ҫĕрке. Цĕ́лый возъ одéжды накýтали на ребéнка—аҫана пиҫ хытă ҫăркаса тултарнă.

Налáдить—йуса, хатĕрле, ĕнтер, ĕнкерт. Налáдить бóрону—сýре хатĕрле. Скрúпка не налáжена—купăс ĕнтермен. Налáдилъ своé—ĕнкертнĕ хăйĕнне. Часы́ не бьютъ, нáдо налáдить—ҫасси çапмаҫт, йусамалла. Налáдиться —йурас, килĕштерес. Налáживанье—йусани, килĕштерни, ĕнтерни, ĕнкертни.

Налгáть—суйеҫтер, ултала, кала. На людéй налгáть, не себя́ очищáть—çын çинҫен суйеҫтересси, хуна тасатни мар. Налгáнье—суйеҫтерни.

Налегáть—пус; вырт, уртăн, хĕсĕрле. Не налегáй грýдью на столъ—кăкăруна сĕтел çине ан вырт. Налегáнье —выртни, уртăнни, хĕсĕрлени.

Налетéть—сасартăк вĕҫсе ан. Кóршунъ налетéлъ и поймáлъ кýрицу—хурҫăка сасартăк вĕҫсе ан-ҫĕ те ҫăхха тытрĕ; тĕлне килмен ĕҫ ту; налетéла косá на кáмень —çава ҫул çине лекрĕ; вĕҫсе тул, кил. (Скóро налетя́тъ журавли́—тăрнасем вĕҫсе килме пуçлаҫҫĕ).

Налéтъ—вĕҫсе килни ларни; налéтъ пы́ли—тусан вĕҫсе ларни.

Налéчь—тайăн, вырт. (Не налегáй на грудь—кăкăр çине ан вырт, ан тайăн).

Наливнóй—пиҫсе, ĕлкерсе тул. (Наливнóе я́блочко—пиҫнĕ, ĕлкĕрнĕ улма); пĕвелесе пухнă шыв. (Наливна́я мéльница—пĕвере шыв тулли вăхăтра авăракан шыв арманĕ).

Налимóниться—ерех ĕҫсе ӳсĕрĕл. (Онъ у меня налимóнился—вăл ман патăмра ĕҫсе ӳсĕрĕлҫĕ).

Налúмъ—шампа пулă. (Съѣсть налúма — шампа пуллине çисе йар).

Налиневáть—йĕр, йĕрке туса пĕтер.

Налиня́ть-Налѣпи́ть.

Налиня́ть—тĕсле, тĕс кӳрт, урăх тĕслĕ ту, тĕсрен кай си́цевая рубаха линя́етъ—çитсăран çĕленĕ кĕпе шуралаҫ, урăх тĕслĕ пулаҫ.

Налипа́ть—çыпăçăн; на оде́жду нали́пло мно́го пу́ху—тумтир çумне мамăк нумай çыпçăннă.

Нали́ственный—çулçă (шулҫă) çинҫи.

Нали́ть—йар, йухтар. Налéй мнѣ рю́мку вина́—мана пĕр ҫерке ерех йарса пар. Коро́ва ста́ла наливáть—ĕне тапратса тултара пуçларĕ. Се́рдце нали́лось злобо́ю—ҫĕре усалланса çитрĕ; глаза́ налили́сь кро́вью—куçĕсем хĕрелсе кайрĕç.

Налицева́ть—тĕс кӳрӗ, пĕвет. Сукно́ ну́жно налицева́ть—тăла пĕвет.

Нали́чный—куç умĕнҫи, пур йапала. Нали́чныя де́ньги—пур укçа. Я купи́лъ коро́ву на нали́чныя де́ньги—епĕ ĕне пур укçапа, (укçалла) хам укçапа илтĕм.

Наловй́ть—тытса тултар, тыт. Ско́лько карасе́й наловй́лъ—миçе караç тытрăн.

Наловчи́ть—матурланса çит. На Во́лгѣ всему́ наловча́ются—Атăл çинҫе пур йенҫен—те матурланса çитеççĕ.

Наложи́ть—нумай хур; йывăр йапала хур. Наложи́ть возъ—ăлава йывăр тийе. Наложи́ ка́мень на капу́сту—купăста çине ҫул хур; Не налага́йте на меня́ око́въ—ман çине сăнҫăр на хурăр. Наложи́ть тру́бку—ҫĕлĕме тапак тултар.

Наломá́ть—хуççа тултар, хуçкала.

Налощи́ть—вуспа сĕрсе тултар, вусла, ăвăсла.

Налупи́ть—шурат, висте. Налупи́ть орѣховъ—мăйăр шăкăнҫа, шăкăлҫат.

Налы́сить—кукшалат, çарат. Налы́сить го́лову—пуçа кукшалат, çарат.

Налѣ́во—сулахайа, сулахай йенне. Иди́ налѣ́во, поворо́тись напра́во—сулахайа кай, сылтăмалла çавăрăн (пăрăн).

Налѣ́зть—кĕрсе тул. Въ гре́бень налѣ́зло дря́ни—пуçтурийа тумхах кĕрсе тулнă.

Налѣпи́ть, налѣпля́ть—çине çыпăçтар; налѣ́пка—çыпăçтарни.

Нама́зать—çине сĕр, варала, паӷка (Курм. уѣз.).

Намака́ть—пуççа ил, йĕпетсе ил, сĕрсе ил.

Намалева́ть—краскăпа, сăрăпа сĕр (тусансем).

Нама́нить, нама́нивать—йăпатса ил, астарса ӷĕн; нама́ниванье—йăпатса ӷĕнсе илни. Нама́нка—йăпатмалли йапала.

Намара́ть—вараласа пĕтер. Такъ намара́лъ, что не прочте́шь—ытла вараласа пĕтертĕм, вуласа та кăларас çук.

Нама́слить—çупа сĕр, çула; çын умĕнӷе хӳрӳне пăтрат (çула). Нама́слить го́лову—пуçа çу çĕр.

Намаха́ть, нама́хивать, намахну́ть-сулса вĕртер, вĕртер. Лёгче возя́сь, намахне́шь пы́ли—хуленрех хăтлан, тусан вĕçтерĕн. Нама́хиванье—сулса вĕрни.

Нама́ять, нама́ивать—асаплантарса пĕтер, хĕн кăтарт.

Наме́дни, наме́днись, наме́днича—пĕр кун, иртнĕ кун, иртнĕ кунсенӷе.

Намека́ть—систер, систерсе кала, ăнлантар. Намекни́ ему́ въ бесѣ́дѣ, что пора́ расплати́ться—сăмах хушшинӷе тӳлесси çинӷен систер.

Намели́ть—вакла, вĕтĕ ту.

Намерза́ть—шăнса çыпăç. На коле́са наме́рзло мно́го льду—уранана пăр нумай шăнса хытнă.

Намести́—шăлса пуçтар (тултар). Намели́ сто́лько со́ру, будто вѣкъ не мели́—çӳппе ĕмĕр шăлман пек шăлса тултарнă.

Намига́ть—куçа уçса хупкала.

На мірщиться—тĕнӷери йапаласем çинӷен шухăшларах пурăн; тĕн, Турă йĕркине наӷартарах тыт.

Намно́жить—кăшт ӳстер, йышлăлантар, нумайлантар.

Намоги́льный крестъ—масар (çăва) хĕресĕ.

Намоги́льникъ—асăнмалăх вилнĕ çынна пытарнă çĕре туса лартнă йапала.

Намозгова́ть—шухăшласа кăлар.

Намозо́лить—алла, урана хăпарт, ĕçлесе хытар; э́тимъ мя́сомъ зу́бы намозо́лишь—ку ашпа шăла ыраттарса пĕтерĕн.

Намо́лвить—çапла—капла калаçкала; вăл çапла „капла" тесе темĕн те пĕр каласа пĕтерҫĕ; çын çинҫен ҫăс; суйеçтер, елекле.

Намолоти́ть хлѣба, зе́ренъ—тырра мĕн ҫухлĕ те пулин çапса ил.

Намоло́ть—авăртса ил.

Намори́ть—ыраттар, асаплантар, вĕлер. Холе́ра не ма́ло наро́ду намори́ла—мурпа (ҫĕмерепе) нумай халăх тарăхса пĕтрĕ; халера нумай çынна вĕлерҫĕ.

Наморо́зить—шăнт. Наморо́зить я́блоки—улмана шăнт.

Намости́ть—кĕпер ху, ҫул сар.

Намота́ть—ҫăрка, çăмхала (çип). Намота́й бече́вку на па́лецъ—пурнӳ çине çип-кантăра ҫăрка.

Намоча́лить—курăслантар, муҫалантар, сӳслентер; çемçет, хĕне, сӳслентер (çынна).

Намочи́ть—йĕпет, шӳтер, нӳрет, йӳçĕт (улма). У насъ на зи́му нама́чиваютъ я́блоковъ—пирĕн хĕлле валли улма йӳçĕтеççĕ.

Намудри́ть—ăсла кăлар; нужда́ намудря́етъ—нуша ăслăлантараҳ; ăса вĕрентет, кӳртет.

Намути́ть—пăтрат, ҫӳхентер; çынна вăрçтар, елеклесе пĕтер.

Намы́лить—супăҥла, супăҥшывне ҫик. Намы́ленная вода́—супăҥлă шыв.

Намѣля́ть, намѣли́ть—шурат; пурăпа сĕр.

Намѣня́ть, намѣнивать—улăштар; барышникъ намѣня́лъ лошаде́й—паришник лаша улăштарса тултарнă.

Намѣ́рить—виçсе пĕтер; много ли хлѣба намѣ́рили?—тырă нумай виçĕрĕр-и?

Намѣси́ть—пăтратса хур, йур, çăр; намѣси́те гли́ны—тăм çăрса хурăр.

Намѣ́стный—çакăнти, выраҥти; намѣ́стный жи́тель—çакăнта пурăнакан çын.

Намѣ́тить, намѣчáть—паллă ту, клеме çап; всё ли бѣльé намѣ́чено?—кĕпе—йĕме пурне те паллă тунă-и, (хывни).

Намя́ть, намина́ть—лутăркаса пĕтер, луҫăркаса тăк; намя́ться—луҫăркан, лутăркан.

Наневѣ́жничать—ирсĕрленкелен.

Наниза́ть—тăхăнтартса пĕтер, тир; наниза́ла бы грибки́ на ни́тку да вы́сушила бъ ихъ—кăмпасене çип çине тирсе типĕт; наниза́ться—пырса тирĕн.

Нанима́ть—тара тыт; на́нятъ-ли ку́черъ?—куҫҫăр (йамшăк) тытнă-и?; нанима́ть зе́млю—çĕре тара ил, сутăн ил; поче́мъ нанимали́сь?—мĕне кĕрĕшрĕр?.

На́новѣ—малтан, çĕнĕрен; дѣ́ло на́новѣ—çĕнĕ ĕç; на́ново çĕнĕрен.

Наноси́ть—йăтса тултар; дво́рникъ нана́шиваетъ дровъ про всѣхъ жильцо́въ—карташ пăхакан пур пурăнакансемшĕн те вутă тултаҫ; наноси́те воды́ въ ба́ню—мунҫана шыв тултăр (сĕклĕр); тутъ всегда́ нано́сится мно́го сне́гу—кунта йаланах нумай йур капланаҫ (тултарăнаҫ); не наношу́сь я э́того пла́тья—тăхăнма йурататăп ку тумтире (савăнса тăхăнатăп çак тума); наноси́тель оби́дъ—хурлантаракан.

Нано́сный—килсе тулни; килсе каплании; нано́сный илъ илсе килсе лартнă йушкăн; нано́сная боле́знь—тавраран илсе килсе йертнĕ ҫир.

Нано́счивый—сикекен, йерекен; нано́счикъ—елекçĕ; засту́пниковъ ма́ло, а нано́счиковъ дово́льно—хута кĕрекен сахал, елекçĕсĕм, пайтах.

Нанюниться—тăранаҫҫен йĕр, макăр, ула (ӳле).

Нанюхать—шăршăпа пĕл, сис; нанюхаться—нумай, тăранаҫҫен шăршла.

Нанячить—ҫителĕхлĕ пăх, аҫашла; нанячиться аҫа пăх, аҫана аҫашла.

Наобу́мъ—лайăх шухăшламасăр, пĕлнĕ пĕлмен, шухăшланă шухăшламан.

Наобѣща́ть—нумай тума, нумай пама пул, (сăмах пара пара хур).

Наора́ть—нумай кăшкăр; вăрçса пĕтер; тăранаҫҫен, пыр ыратаҫҫен кăшкăр; наора́ть—сухаласа хур, алса хур—(акапа).

Наостри́ть—хăйра, хăйраса хур, вĕçлет, шĕвĕрт, çивҫĕлет навостри́ть у́ши—хăлхасене ҫанк тăрат; о́стрый язы-ко́мъ—ҫĕлхи çивĕҫ çын, лайăх калаçма пултаракан.

Наотва́лъ—йăванса кайиҫҫен кӳп, кӳпĕнеҫҫен çи, ҫых; хырăм ыратаҫҫен çи; вода́ пошла́ наотва́лъ—шыв ҫака пуçларĕ—(иксĕле пуçларĕ).

Нао́тмашь—сулса çап; (сулăнса çап).

Наотрѣ́зъ—патах, йăлтах, шалтах, пĕтĕмпех; отказа́лся наотрѣ́зъ—патах тунҫĕ.

Нао́щупь—хыпалама, хыпаласа; нао́щупь мя́гкій—хыпалама çемçе; узна́ть нао́щупь—хыпаласа пĕл.

Напа́губить—ăнман, усал ĕç тăва тăва хур, темĕн ҫухлĕ сийен туса пĕтер.

Напада́ть—тапăн, пыра пыра пусмăрла, хĕсĕрле; на меня́ напа́ли во́ры—мана вăрăсем тапăнҫĕçĕ. Напа́дать—темĕн ҫухлĕ ӳк, ӳке ӳке пĕт, тул.

Напа́ивать—шăратса çыпăçтар (тăхлан).

Напа́ивать—ĕçтерсе тăрантар; ĕçтере ĕçтере ӳсĕрт; напи́ться—ĕçсе тăран, ӳсĕрĕл; напива́ться темиçе тапхăр ĕçсе ӳсĕрĕл.

Напа́костить—ăнман, ирсĕр, йĕрĕнмелле ĕç, кирлĕ кирлĕ мар ĕç туса пĕтер; ĕçе пăсса пĕтер.

Напали́ть—ĕнте ĕнте хур, çунтарса хур; напали́лся—ĕнтĕм.

Напа́личный—пурне çинҫи.

Напа́лочный—патак çинҫи, туйа çинҫи.

Напа́мятовать—астутарса илтер.

Напара́дить—пăраçникре тăхăнмалли тумтир(е) тăхăнтар, лайăх тумлантар.

Напа́рiе—тĕплĕ пăра, салма пăра, пуклак вĕçлĕ пăра.

Напарщи́вѣть—кĕсенлен, шатралан, ăнманлан.

Напа́смуриться—тĕттĕмлен, тĕтĕрелен, пĕлĕтлен, хуралса çит, сиввĕн пăх, хуйхăлă çӳре, салхулан, тĕксĕмлен.

Напасти́-Напилю́кать.

Напасти́—выђăхсене тăраниђђен кĕтсе çўре—(тăрантариђ-ђен); нумай хатĕрлесе хур.

Напа́сть—пусмăрла, хĕсĕрле, аптăрат; пынă ђух тĕл пул, туп.

Напа́сть—хĕн хур, сийен, асап.

Напаха́ть—сухаласа хур, пĕтер; сывлăша аллупа сулса ху çинелле вĕртер. Напаши́—сухаласа хур.

Напахну́ть—шăршă кĕр, шăршă тул; шăршăлат;—ся—шăршăлан, шăршăлантар,

Напа́хтать—уçласа хур.

Напа́чкать—вараласа пĕтер, сĕркелесе пĕтер.

Напека́ть—пĕçере пĕçере хур—(çăкăр, кукăљ).

Напелени́ть—кипкепе ђăрка, вит.

Напеня́ть—макрашса пĕт, айăп ту.

Напе́пелить—кĕлле, тĕрлĕ çĕре кĕлпе варласа пĕтер, кĕл салат, тустар, кĕлпе вит.

Наперёдъ—малтан,—(пырађђен, тăвађђен); напереди́—малти, малтанхи, малта, умĕнђе, кунтан урăх, кунран кайран.

Напе́рво—пирвай, малтан, пуçламăшĕнђен.

Наперева́лъ по́ля—тўрех, çулсăрах, хир урлă—(уй урлă) кай.

Наперерыв̆ъ—пĕринђен пĕри тавлашса туртса илни; ăмăрт-малла.

Напере́ть—хытă пус, ђăмăрта, хĕс, тайăн, пусмăрласа пыр, тăкăсла, тĕрт, тĕк,—(хытă).

Наперна́тить—тĕклесе йар.

Напе́рсникъ—кăкăр çине çакмалли; кăкăрлăх; çывăх, йу-ратнă çын; напе́рсный—кăкăр çинђи, кăкăр çине çакмалли—(çакса çўремелли).

Напе́рстокъ—пўрнеске.

Напестри́ть—улалатса, ђăпарлатса пĕтер.

Напе́тлить—çакса тух, çакса тултар; ђăлха çых.

Напе́ча́тать—çаптар, пустар—(кĕнеке); пиђетлесе пĕтер.

Напили́ть—пилапа, пăђăкăпа касса хатĕрлесе хур; тăра-нађђен кас; напи́лъ—пилапа касса, çурса хунă йапала.

Напилю́кать—купăса нађар кала.

Напина́ть—урапа тапа тапа пӗтер; такăн.
Напира́ть—см. налега́ть.
Написа́ть—çырса хур, çыру çыр, ӗмӗлке, сăн ӳкерсе пар.
Напискля́вѣть—ҫӗриклетекен пул; хуйхăлă сасăпа йăлăн.
Напи́токъ—ӗçмелли йапала—(сăра, ерек).
Напи́тывать, напита́ть—тăрантар—(ӗçтерсе, çитерсе тăрантар), шăршăнтар, сăрхăнтар; пӗр—пӗр йапалана шыва пăрахса шăршăнтар, йӗпет.
Напи́ться—ытлашши ӗçсе хăна ху ҫир туп.
Напиха́ть—тӗрт, ҫик, тӗркелесе ҫик; тӗрткелеш.
Напи́чкать—нумай ҫик, тултар.
Напла́вить—шывпа, шыв тăрăх йăр; пла́вить—пӗренесене шывпа йăр.
Напла́кать—йӗрсе куçа хӗрет, йӗр; хуйхăна́ каласа кăтарт, каласа пар.
Напла́стать—ҫӗлсе, çурса хур; напла́стовать—çийӗн (сăйăн) хурса тух.
Наплати́ть—укçа тӳле; саплăк хур.
Наплева́ть—сур, сурса тултар, сурса пӗтер; наплева́ть на него́—сурса хумалла ун çине.
Наплеска́ть—шыв тăкса, сирпӗтсе пӗтер, сап.
Наплé́снѣть—кăвакар—(çийелтен).
Наплести́—çыхса ту—(çăпата туса, хатӗрлесе хур), çатан тыт; кирлӗ кирлӗ мар кала, ытлашши калаç—(çын çинҫен), суйа кала; плести́сь—аран утса ныр.
Наплé́чный—хул—пуççи çинҫи.
Напложа́ть—ӗрҫеттер, çуратса тултар.
Наплоти́нный—пӗве çинҫи.
Наплоти́ть—пӗренесене, йывăççене пӗр çӗре çых—(сулăла).
Наплó́тничать—пуртăпа, пилапа тăва тăва хур; каскаласа çӳресе укçа туп.
На́плотно—çумнех, пит таҫа, лайăх питӗр, çыпăçтар.
Наплоща́ть—наҫарлан, çемçел, халсăрлан, вăйсăрлан.
Наплута́ть—нумайҫҫен аташса çӳре; ăнман ӗç ту, улталаса пӗтер.
Наплы́ть—ишсе пынă ҫух йапалана тӗл пул; пухăн, каплан.

Наплѣни́ть-Напороди́ть.

Наплѣни́ть—темĕн ҫухлĕ тыткăна илсе кай.
Наплѣши́вѣть—кушкаланса пĕт.
Наплю́щать—авса, лапҫăтса туса хур.
Напляса́ть—ташла, ташласа ҫир туп.
Напо́варить—çимĕç пĕçере пĕçере (хатĕрлесе) хур.
Напо́вѣтный—аслăк çинҫи.
Напога́нить— вараласа пĕтер, ăнман, ирсĕр, йĕркесĕр кирлĕ мар ĕç туса хур—(туса пĕтер).
Напо́гребный—нӳхреп çинҫи.
Напода́ть—панă çине тата пар—(ăшша).
Напо́дличать—ăнман, усал ĕç туса пĕтер; улталаса пĕтер.
Наподо́біе—тĕслĕ, йевĕрлĕ, майлă, манерлĕ, пек.
Наподря́дить—ĕçлеме тыта тыта хур, тыта тыта йар, нумай тытса йар.
Наподхва́тъ—пĕринҫен пĕри туртса илсе; ăмăртмалла.
Напои́ть—тăрантараҫҫен ĕçтер; ĕçтерсе ӳсе́рт.
Напока́—вăхăтлăха, пĕр вăхăта.
Напока́зъ—кăтартма, мухтанма, пахалама.
Напока́тъ—анаталла, айалалла.
Напола́тный—пулат, пулат çинҫи, сентре çинҫи.
Напо́лзать—шуса пырса тĕл пул, шăва шăва кĕр.
Наполирова́ть—йаката йаката хур.
Наполи́чный—сентре çинҫи, шӳрлĕк çинҫи.
Наполоска́ть—ҫӳхе ҫӳхе, çăва çăва хур—(кĕпесем, йĕмсем).
Наполосова́ть—йĕрле йĕрле пĕтер; ҫĕле ҫĕле хур.
Наполо́ть—çумла çумла пуçтар, çумласа хур.
Напо́лье—аслă уй, хир.
Наполня́ть—тултар; напо́лниться—тул.
Напо́льный—хирти, уйри.
Напо́люсный—çĕрĕн çаврăнман пăнҫи çинҫи, çĕр тӳпи çинҫи.
Напомина́ть, напо́мнить—астутар, напомина́ніе—астутарни.
Напора́нить—суранлата суранлата пĕтер.
Напороди́ть—çурата çурата тултар.

Напорóжнѣ—пушăла, пушă ăлавпа, тийемесĕр.
Напóрознь—уйрăм, уйăрса, пĕрерĕн.
Напорошúть—тусан вĕçтерсе пĕтер, йур вĕттĕн вĕттĕн çуса тăни, çуса витни; тӳсе вĕтет.
Напóртить—пăса пăса пĕтер.
Напортняжить—çĕвĕ çĕлесе укçа тун; çĕле çĕле хур.
Напослѣдки—йулашкинҫен, пĕтеспе, кайас умĕн.
Напорóть—ҫиксе çур, ҫиксе шăтар; кирлĕ мар йапала кала кала хур.
Напостúть—пĕр вăхăт типĕ тыт.
Напотолóчный—маҫҫа çинҫи, çумăнҫи.
Напотрошúть—ăшĕ ҫиккисене кăлара кăлара хур, пăрах.
Напóтчевать—сĕне сĕне пĕтер; лайăх ĕçтерсе çитер—(хăнана).
Напотѣть—тарласа пĕт, çийелтен тарла.
Напотѣшить—култарса пĕтер.
Направлять—кăтартса йар; направляться—пĕр пĕр йенелле кай; направлять—йусат, ăнкарт, вĕрентсе йар; направлéніе—йен; кăтартса йани; по направлéнію къ гóроду—хула йенелле.
Напрáво—сылтăмалла.
Напрактиковáть—вĕрентсе пĕтер, хăнăхтар.
Напрáть—кĕпесене уха уха хур.
Напрáсный, напрáсно—пустуйа, тивĕçсĕр, вырăнсăр, тĕлсĕр, ахалҫенех, айăпсăрах; напрàслина—вырăнсăр айăплани, калани; напрáсный—усăсăр, кирлĕ мар.
Напрáшивать—ыйтса çӳресе пух; напрáшиваться—çыпçăн, хутшăн.
Напредкú—малашне, лерелле, кунтан урăх, ӳлĕмрен.
Напрéдь—малтан, ăна тăваҫҫен.
Напредѣльный—ҫикри, катари, хĕрринҫи.
Напрекáть—сăмахласа, вăрçса, йатласа пĕтер.
Напрестóлье—престол çинҫи тутăр—(антиминс).
Напрестóльный—престол çинҫи.
Напримѣръ—ак мĕнлĕ, ак çапла, сăмахран, тĕслĕх.

Напринима́ть—иле иле тултар—(аҫасене).
Наприпаса́ть—хатӗрле хатӗрле хур.
Напро́бовать—тутана тутана пăх.
Напрово́рить—васкаса тăва тăва хур.
Напрогля́дъ—ҫӗрпе тикӗс, тан.
Напрока́зить—выльаса пăс.
Напрока́тъ—вăхăтлăха, кайалла кӳрсе памалла.
Напроко́лъ—виттӗр шăтармалла.
Напрола́зъ—виттӗр тух; урлă каҫса.
Напроле́тъ—виттӗрех, пӗр ҫарăнмасăр, пӗр канмасăр.
Напроло́мъ—ҫӗмӗрсе виттӗр тух; попли́ напроло́мъ—виттӗр ҫӗмӗрсе кайрӗҫӗ.
Напромы́слить—ӗҫлесе, шыраса туп—(укҫа, ҫиме).
Напропалу́ю—пӗр хăрамасăр, пӗр ҫарăнмасăр, пуҫăрланса, вилессе пӗлмесӗр.
Напоро́чить—малашне мӗн пулассине каласа хур.
Напроси́ть—ыйтса пуҫтар.
Напроста́ть—пушатса хур.
Напрости́ть—темиҫе ҫынна каҫар; темиҫе хут каҫар.
На́просто—тӳрех кала; тӗлӗнмелле мар, ахальӑ.
Напросто́рить—ирӗклет, пысăклат, аслăлатса хур.
Напро́тивъ—хирӗҫ, умӗнҫе; апла мар.
На́прочь—пат, патах, йăлтах—(айаккалла, лерелле).
Напрощанье—йулашкинҫен, тухса кайнă ҫух.
Напруди́ть, напружа́ть—пӗвелесе хур, пӗвеле пӗвеле хур.
Напружи́нить—прушинала.
Напры́гать—сике сике кӗр; сиккелесе ҫӳресе ыраттар.
Напры́скать—сирпӗтсе, гумлатса пӗтер.
Напря́ть—тарла, хӗрсе ҫит.
Напряда́ть, напря́сть—авăрла авăрла хур (сӳс—кантăр).
Напрями́ть—тӳрӗлет, тӳрӗ ту.
Напря́тать—пытара пытара хур.
Напряже́нно—хытă; напряже́нно рабо́тать—хытă ӗҫле.
Напса́рный—йытă витинҫи.
Напу́гивать—хăратса пӗтер.
Напуде́лить—йăнăш пер, ан тивертей.

Напузы́рить—хăмпулат, ытлашши йăр, ытла нумай ĕç, вĕрсе хăпарт, хăпарта хăпарта йăр.

Напу́пный—кăвапа çинҫи.

Напу́рить—ытла нумай йăр, нумай хур.

Напуска́ть—йăра йăра тултар; напуска́ться—вăрçма, йăтлаçма тытăн; быва́ло, напу́стится на сноху́—кинне çиме, кăшлама, йăтлама тытăнаҫҫĕ, (йăрăнаҫҫĕ).

Напускно́й—çийелти, ҫăнни мар, мухтанҫăк, капăрҫăк.

Напусти́ть—çине йăр, мухтан; напусти́тьси — выраńсăр мухтан.

На́пусто—пушă, нимĕнсĕр.

Напу́тать—арпаштарса, ҫăлхантарса, çыхлантарса пĕтер, суйестерсе пĕтер.

Напутеше́ствовать--тĕрлĕ çĕре пырса кур, кура кура çӳре.

Напуши́ть—тĕклесе, мамăкласа пĕтер.

Напыли́ть — тусан вĕçтерсе, тустарса пĕтер, тусанлатса пĕтер.

Напыта́ть—тĕпҫе тĕпҫе пĕл.

Напы́щить—мăн кăмăллантар; напы́щиться—мăн кăмăллан.

Напу́тный, напу́тіе—çул валли, çул çӳренĕ ҫух кирлĕ; напу́тствовать—пĕрле кай, ăсат; вилес çын патне пырса ҫуншăн кĕл—ту, леш тĕнҫене ăсат.

Напе́въ—кĕвĕ, çем; напе́ва́ть—йурла.

Напе́жить—ҫăпарлатса, улалатса пĕтер, хур.

Напе́нить—кăпăклатса хур.

Напе́ствовать—аҫана алă çинҫе сиктер, илĕрт, йăпат.

Напе́ту́шиться—шăртлан, çилен.

Напе́ть—йурласа укçа туп; каласа, елеклесе кăтарт.

Напя́лить—уртса йăр, карса хур.

На́пятеро—пилĕк пайа, татăка.

Напя́тить—ҫакарса тăрат.

Напятна́ть—пăнҫăласа, хуратса, вараласа пĕтер.

Напя́точный—тупан çинҫи.

Нарабо́тать—ĕçлесе туп, ĕçлесе хатĕрлесе хур, тăва тăва хур.

Наравня́ть—тикĕслесе хур, пĕтер.
Нара́доваться—тăранаҫҫен савăн, хĕпĕрте.
Нарадѣ́ть—нумай тăрăш, хуйхăрт; тăрăшса пуҫтар.
Нараждáть—суратса тултар.
Наразбóйничать—вăрласа, çаратса пух.
Наразýмить—ăс кýрт, ăс пар.
Нарамéнный—хул-пуççи çинҫи.
Нараспáшку—тýммелемесĕр, аркăсене сирсе йарса вĕçтерсе; уçă.
Нарастáть—ýссе лар; на пенькáхъ мнóго наросло́ грибóвъ—тункатасем çине кăмпасем шăта шăта тухнă; наро́стъ—мăккăл, муклашка; наращáть—ýстер, çитĕнтер.
Нарвáть—тата тата тултар, пĕтер.
Нардѣ́ть—хĕрелсе, пиççе çит; тулса, пулса çит.
Нарéберный—айак пĕрҫи çинҫи.
Наребя́читься—пĕҫĕкçĕ аҫаланса пĕт, аҫа пек выльа, (тăраниҫҫен выльа).
Наревѣ́ть—мĕкĕрсе, уласа ҫарăн.
Нарекáть—йат хур; нарече́нный—кĕру нуласси, нарече́нная—çураçнă хĕр.
Наремúзить—мăшкăласа пĕтер; наремúзиться—мăшкăла йул.
Наржáвѣть—çийелтен тутăх.
Нарúнуться—персе ан, пырса ýк.
Нарисовáть—сăн, мĕлке ýкерсе хур.
Нарицáть—см. нарекáть.
Наркоти́ческій—ýсĕртекен, ăнран йаракан, пуҫа çавăракан йапала.
Наро́дъ—халăх; наро́дный—халăхăн; наро́дникъ—халăхшăн тăрăшакан; народоначáльникъ—халăх пуҫлăхĕ.
Нарожáть—см. напложáть; çуратса тултар.
Наро́жникъ—мăйрака çине хумалли, тăхăнтармалли.
Наро́зовѣть—хĕрелсе çит, çийелтен хĕрел.
Нарои́ть—(хурт) уйăрса тултар.
Нарони́ть—ýкере ýкере пĕтер; йапала çине йапала ýкер.
Нароптáть—макраш.

Наросúть—сывлăмпа йĕпетсе пĕтер.
Нарóстъ—çитĕннĕ йапала (çăпан, куçа тухакан урпа, йывăç тураҫĕсем).
Наротúться—темиçе хут тупа ту.
Наротозѣ́ять—çăвара карса йул; çăвара карса тăр.
Нарочúтый, нáрочный—йури кайакан; йури, йатне.
Нарощáть—ӳстерсе, çитĕнтерсе пыр.
Нартáчить—пăсса пĕтер—(лашана).
Нартӳ́тить—ҫĕрĕ кĕмĕллĕ туса хур; (ҫĕрĕ кĕмĕлпе вит, сĕр; ҫĕрĕ кĕмĕл тултар).
Нарубáть—каса каса, çура çура хур, тултар; вакласа хур.
Нарубéжный—катари, хушăри, ҫикери.
Наругáться—йатлаçса, вăрçса тăран.
Наружéйный—пăшал çинҫи.
Нарýжи—тулаш; нарýжный—тулашĕнҫи; нарýжность—тулаш, тул йĕн, сăн, çи.
Нарукáвникъ—çанă çине тăхăнмалли.
Нарукодѣ́лить—алă ĕçĕ тăва тăва хур
Нáруку намъ—пире май килҫĕ.
Нарумя́ниться—хăна ху хĕретсе йар
Нарушáть—пăс, хушнинҫен урăхла ту; нарушéніе—пăсни, хушнине туманни; нарушúтель—пăсакан, хушнине туман çын.
Нарýхнуть—мĕн çине те пулин ӳк, ишĕлсе ан.
Наручáться—сăмах парса, шантара шантара хăвар.
Наручéйный—çăл куçĕ çинҫи, çăл куç патĕнҫи пĕҫĕкçĕ шыв (çырма) çинҫи.
Нарýчный—алăри, алă çинҫи.
Нарýшить—урлă ту, урлă пыр; çĕмĕрсе пĕтер, пăсса пĕтер.
Нáры—сак, урлă сак, куҫник сакки.
Нарыбáчить—пулă тыта тыта хур.
Нарывáть—пĕвĕрлен, пӳрлен, шăтса йух, нарывъ—шыçса пӳрленни, шыçă, шыçса шăтни, шыçăнҫăк.
Нарыгáть—нумай кахăр—(какăр).
Нарыдáть—ыратаҫҫен макăр, ула, йĕр.

Нарыжѣть—хĕрелĕ пуçла, çийелтен хĕрел—(сухал).
Нарыночный—пасарти, пасарăн.
Нарыскать—ҫупса, йуртса çӳресе туп, йĕк кӳр.
Нарыть—ҫавса хур, ҫава ҫава кăлар.
Нарыхлить—çемçетсе хур.
Нарычáжный—кӳсек, ериҫак çинҫи.
Гарычáть—кăшкăра кăшкăра пăрах, вăрçса пăрах.
Нарѣдúть—сайралатса пĕтер, хур.
Нарѣзывать—каса каса, ҫĕле ҫĕле хур.
Нарѣзвúть—çивĕҫлетсе пĕтер, выльакан ту.
Нарѣчіе—каласçни, ҫĕлхе; сăмахсем—(кунта, унта, пĕрле, ыран, пайан...)
Нарѣчный—çырма патĕнҫи, çырма çинҫи.
Нарѣшéтить—ĕрешеткелесе хур—(ала пек ту).
Нарябúть—шатралатса хур, пĕтер.
Нарявкать—вĕр—(йăтă), кăшкăрса пăрах.
Нарядý—йĕркере, пĕрлех, çумĕнҫех.
Наряжáть—тумлантар; хушса, тытса йар; хатĕрлесе хур.
Нарядъ—тум, тумтир, хатĕр; нарядный—илемлĕ, ҫипер, лайăх тумланнă.
Насадúть—лартса тултар, ларта ларта тух; вĕрентсе тух, вĕрентсе хăвар—(Христос тĕнне).
Насáднить кóжу—ӳте ҫĕрсе, шăйăрса йар, ыраттар.
Насадóвничать—пахҫа ӳстерсе укçа ту.
Насáживать, насаждáть—ларта ларта тултар.
Насáливать—тăварла тăварла хур; çупа сĕре сĕре хур йашка çуне сĕр, йар.
Насамовóльничать—ху тĕллĕн темĕн—те пĕр тăва тăва хур.
Насапóжный—сăран атă çинҫи.
Насáривать—çӳпĕлесе пĕтер.
Насáсывать—ĕмсе тултар; насосáться—ĕмсе тăран.
Насóсъ—насус.
Насатанúть—усаллатса пĕтер.
Насáхарúть—сахăрпа тутлăлатса хур, сахăр сапа сапа хур—(вĕтĕ сахăр, сахăр хăйăрĕ).

Насбива́ть—пăтратса ту; уçла уçла хур.

Насбира́ть—çӳре çӳре пух; пуçтар; пуçтара пуçтара тултар.

Насверли́ть—шăтарса пĕтер, шăтара шăтəра хур.

Насвирĕ́лить—тӳтке каласа кăтарт, выльăса кăтарт; шăхлинҫă кала (Ядр.).

Насво́дный—ăспут çинҫи, свут çинҫи, çаврака маҫҫа çинҫу; трупил çинҫи.

Насви́стывать—шăхăркаласа кăтарт, çӳре.

Насвĕ́домиться—тĕпҫе тĕпҫе пĕлсе кил; тĕпҫесе пĕл.

Насвĕжи́ть—тасатса хур, уçăлтар—(сывлăш çинҫен).

Насвĕта́ть—çутăлса кил, çутăла пуçла.

Насвяти́ть—кĕл-туса тасата тасата хур.

Насдо́бить—ҫуста ăшне çусем мĕнсем йăрса тултар, йăрса хур.

Насекре́тничать—вăрттăн сăмаха кала кала пар, каласа хур; насекре́тничаться—тăраниҫҫен вăрттăн калаç.

Населя́ть—лартса тултар; населе́ніе—халăх, йал.

Насерди́ть—çилентерсе пĕтер.

Насеребри́ть—кĕмĕлпе витсе пĕтер, кĕмĕлпе вите вите хур.

Насерёжный—алка çинҫи.

Наси́живать—ларса кăлар—(ҫĕпĕсене); насĕ́лка—ҫĕпĕ амăшĕ, ҫĕпĕ кăларма лартнă ҫăх; насĕда́ло—ҫăх кашти.

Наси́ловать—тапăн; ирĕксĕрле, пусмăрла, вăйран тулашне тутар; наси́ліе, наси́льство—ирĕксĕрлени, пусмăрлани, тапăнни; наси́льно—ирĕксĕр; наси́лу—аран; наси́льемъ—ирĕксĕрлесе.

Наси́ни́ть—кăваклатса хур.

Насироти́ть—тăлăха хăварса пĕтер.

Насироте́ть—тăлăха йул.

Насказа́ть—нумай каласа пар.

Наска́лить—шăлна йĕр.

Наска́редничать—хытă тăрса пух, пуй.

Наскверни́ть—вараласа пĕтер, лапăрта, лапралат.

Насква́зь—виттĕр.

Наскúрдный—сурат çинҫи, тырă капанĕ çинҫи.
Наскоблúть—хыра хыра пуçтар, хырса хур.
Наскворóдный—çатма çинҫи.
Наскóль, наскóлько—мĕн ҫухлĕ, мĕн тĕрлĕ.
Наскользáть—шуса пырса тĕл пул, шуса ту.
Наскоморóшить—култарса пĕтер.
Наскорлýпный—çăмарта хуппи çинҫи.
Наскорня́чить—тир татăкĕсене ĕçе кýрсе укçа туп; тир татăкĕсене пĕр çĕре пуçтарса çĕлесе тир тăва тăва хур.
На́скоро—хăвăрт, вăрт—варт; на́скоро одéлся и вы́шелъ—вăрт—варт тумланҫĕ—те тухрĕ.
Наскотúниться—выльăхлан, выльăха тухса кай, выльăх йевĕрлĕ, майлă пул.
Наскочúть—пынă ҫух тĕлех пул, пырса перĕн.
Наскребáть—хыра хыра пуçтар.
Наскрижáльный—ҫул хăма çинҫи.
Наскрипéть—нумай ҫĕриклет.
Наскудéть—çука йулса пыр, наҫарлан.
Наскýльный—пит шăмми,—(ана—шăнни)—çинҫи.
Наскупúться—нумайҫҫен хытă тăр.
Наскучáть, наскýчить—йăлăхтар, тăрантар.
Наслáбить—кăшт йăр, пушат.
Наслáвить—сăмах салатса çýре, мухтаса çýре, ҫап йăр; сурăх—уринҫе—(Ăраштавра)—йурласа çýресе укçа туп.
Наслаждáть, насладúть—савăнтар, килентер; тутлăлантар; наслаждáться—ырă курса, савăнса пурăн; наслаждéніе,—киленӳ, савăнăç, тутлăлатни.
Наслáть см. Насылáть.
Насластúть—тутлăлантарса хур.
Наслезúть—куç çулĕпе йĕпетсе пĕтер.
Наслесáрить—пăхăр таврашĕнҫен йапала тăва тăва хур, пăхăртан мĕнтен йапаласем туса укçа туп, пух.
Наслúть—тĕрлĕ йапалана пĕр çĕре çыпăçтара çыпăçтара хур; шăрата шăрата хур.
Наслоúть—сăйла, сăйласа пĕтер, сийле.

Наслони́ть—кăшт тайăнтарса хур.

Наслу́дъ—шер тухни, шыв пăр çинҫен йухни.

Наслужи́ть—ăçта та пулсан ĕçлесе пурăнса укçа туп.

Наслу́шаться—темĕн—те пĕр илтсе пĕт; понаслы́шкѣ—илтнĕ тăрăх, илтнипе.

Наслѣди́ть—йĕрлесе пĕтер, йĕр тăрăх—(йĕрпе)—пырса шыраса туп.

Наслѣ́довать—мула, пурлăха йышăн—(кам-та пулсан вилсен); наслѣ́діе—мана тивĕçлĕ пурлăх, мул, пуйанлăх; наслѣ́дникъ—йышăнакан—(мула, пурлăха); Наслѣ́дникъ Цесаре́вичъ—Патша выränне патша пуласси; наслѣ́дственный—ăруран ăрăва пыракан; камран—та пулсан йулни.

Наслѣпи́ть—суккăрлатса пĕтер.

Наслю́нить—сĕлекепе йĕпетсе пĕтер, йĕпетсе хур.

Наслякотить—пыҫҫăкласа, пыҫҫăкпа—(çăхăрпа)—вараласа пĕтер.

Насма́ливанье—сăмалапа, сухăрпа сĕре сĕре пĕтерни, сĕре сĕре хуни; насма́ливать—сăмалала.

Насмека́ть—шухăшла шухăшла пĕл.

Насмерди́ть—тĕтĕм тултар, шăршă тултар.

Насмердѣ́ть—шăрăшланса шăрăш тултар; виле шăрши кăлар.

На́смерть—вĕлериҫҫен, вилес пек, ытла хытă—(ватнă, хĕненĕ).

Насморка́ть—шăнкартса тултар, йапала çине шăнкарса пăрах, сăмса шăнкарт, шăнкар.

На́сморкъ—сунас, сăмса питĕрĕнни.

Насмотрѣ́ть—пăх, кур—(пăхса, астуса тух).

Насму́тничать—пăтратса, пăлхатса пĕтер.

Насмѣлѣ́ть—хăраман пул, çĕмиллен.

Насмѣси́ть—пĕр çĕре хутăштарса пĕтер, хутăштарса хур.

Насмѣха́ться—мăшкăлласа кул; насмѣши́ть—култарса пĕтер; насмѣ́шка—мĕшкăллани, кулни; насмѣ́шникъ—мăшкăлакан, кулакан.

Насмя́кнуть-Насоса́ть.

Насмя́кнуть—кăшт ҫемҫел, ҫемҫелсе пĕт.
Наснá добить—кирлине туйантарса пĕтер, кирлине пар, тийесе йар.
Наснаряди́ть—тыта тыта йар, нумай хатĕрлесе хур.
Наснасти́ть—карап ҫине, кимĕ ҫине кирлĕ йапаласем—(вăрҫă хатĕрĕсем—пăшал, тупă)—выраҫтарса хур.
Наснести́—ҫăмарта тăва тăва хур.
Наснима́ть—иле иле хурса пĕтер, темĕн ҫухлĕ сăн ӳкер——(темиҫе сăн).
Насноси́ть—иле иле пырса купала.
Наснѣжи́ть—йур сапса пĕтер—(йур ҫуса вит).
Насоба́читься—вĕренсе, ҫивĕтленсе ҫит; ăнманланса, хайарланса, усалланса кай, ҫит.
Насобо́ровать—ҫирлĕ ҫынсемшĕн кĕл—туса вĕсене ҫупа сĕре сĕре тух.
Насобра́ть—нумай пух, пуҫтар.
Насова́ть—ҫике ҫике хур, тултар.
Насоверши́ть—тăва тăва пĕтер, хур.
Насовокупи́ть—пĕрлештере пĕрлештере хур.
Насовати́ть—пăса пăса пĕтер, усала вĕрентсе пĕтер.
Насо́вѣститься—намăсланса пĕт.
Насовѣ́товать—тĕрлĕ канаш пар.
Насодо́мить—кăшкăрса, вăрҫа, тĕмĕн—те пĕр туса пĕтер.
Насозда́ть—пултара пултара, тăва тăва хур.
Насоли́ть—тăварласа хур; кама та пулсан лайăх мар, ăнман ĕҫ ту.
Насоловѣ́ть—тĕткĕмлен—(куҫсем).
Насолоди́ть—салат тăва тăва—(хатĕрле хатĕрле)—хур.
Насомни́ться—иккĕленсе пĕт.
Насо́пъ—лаша ҫирĕ—(сунас пулни).
Насопѣ́ть—нумайҫҫен măшлат, ҫашкăр.
Насори́ть—ҫӳпĕлесе пĕтер, ҫӳпĕ тустар.
Насортирова́ть—суйла суйла, уйăра уйăра хур.
Насо́рчивый—ҫас тăкăнакан; ытла—(тĕлсĕр) салатакан.
Насоса́ть—ĕмсе кăлар; ĕмсе ыраттар.

Насочета́ть—мăшăрлăн мăшăрлăн, икшерĕн икшерĕн туса пĕтер.

Насочини́ть—тăва тăва, çыра çыра хур.

Наспаса́ть—нумайĕшне çăл, хăтар.

Наспа́ть—çывăрса ҫир туп.

Наспеси́вѣть—мăн кăмăлланса кай.

Наспи́нный—çурăм çинҫи.

Наспиртова́ть—çпирт йарса хур, çпирт ĕçтер; çпиртпа сĕрсе хур.

Наспи́хивать—тĕрте тĕрте антар, йар.

Насплавля́ть—шывпа йара йара пĕтер, нумай йар—(пĕрене-тавраш).

Насплó́шь—йĕркипе, виттĕрех, йăлтах, веçех, пĕтĕмпех.

Наспо́рить—тавлапса пĕт, нумай тавлаш.

Наспори́ть—ĕç тума пулăш; ĕçе ăнтарса пыртар,—(ĕç ăнса пыни).

Наспотыка́ться—такăна такăна ӳксе пĕт, нумай такăн.

Наспроси́ть—ыйта ыйта пĕл, тух.

Наспуска́ть—антара антара, вĕçере вĕçере йар.

Наспѣ́ть—пулса çите пуçла; ĕлкĕрсе пыр.

Насража́ться—çапăçса, вăрçса тăран.

Насрами́ть—намăса хăвар—(нумайĕшне), намăслантарса пĕтер.

Насреди́—варринҫи, хушшинҫе.

Наставáть, наста́ть—çит, пул; наста́ло ӳтро—ир пулҫĕ; наста́ла Па́сха—Мун-кун çитрĕ.

Наставля́ть, наста́вить—ларта ларта тух, лартса тух, тултар, ырра вĕрент, ӳкĕтле; наставле́ніе—вĕрентни, ӳкĕтлени; наста́вникъ—вĕрентекен; наста́вница—вĕрентекен хĕр-арăм, ӳкĕтлекен.

Наста́ивать,—настоя́ть—çине тăр; шыва йе ереке мĕн-те пулсан—(çырла, лимун)—йарса ларт.

Наста́лкивать—нумай тĕрте тĕрте антар.

Настана́вливать—тăрата тăрата хур, лартса тух.

Настаска́ть—турта турта антарса купала.

Наста́ть—см. наставáть.

Наство́льный—ӳссе ларакан йывӑҫӑн туни—(пӗрени) ҫинҫи.

Насте́бельный—курӑк аври ҫинҫи.

Насте́гивать, настега́ть—ҫаптар, вӗт, хӗрт; йӗппе ҫӗлесе хур, ҫиккелесе-туртказаса тух.

На́стежь-йарах уҫӑлни—(алӑк).

Настепени́ться—иплӗ пулма вӗрен; лайӑх, тирпейлӗ пулса тӑр.

Настервени́ть—пит хирӗҫлет, усаллат.

Настере́чь—хурал тӑр, хурал тӑрса туп.

Настига́ть, насти́гнуть, насти́чь—хӑваласа ҫит, персе ҫит.

Настила́ть, настла́ть—сар, сара сара хур.

Настира́ть—ҫӑва ҫӑва хур; ҫӑва ҫӑва—(уха уха)—алла ыраттар.

Насто́жный—утӑ купи ҫинҫи.

Насто́й, насто́йка—йӳҫӗтнӗ ерек.

Насто́йчивость—ҫине тӑни.

Насто́лпный—йупа ҫинҫи.

Насто́лько—ҫавӑн ҫухлӗ, ҫав тӗрлӗ.

Насто́льный—сӗтел ҫинҫи, сӗтел ҫинҫе тытмалли.

Настоля́рить—сӗтелсем тенкелсем тӑва тӑва хур; сӗтел ӗҫне туса укҫа туп.

Настона́ть—ахлатса пӗт, ахлатса ҫарӑн; йӑнӑша йӑнӑша, ахлата ахлата хӑлхана йӗрӗнтер, ыраттар.

Настора́живать—хурал тӑр, сыхласа тӑр; настора́живаться—сыхӑ тӑр; соба́ка насторожи́ла у́ши—йытӑ хӑлхисене ҫӑнк тӑратрӗ; бы́ть насторо́же́—сыхӑ тӑр, астуса тӑр, ан ман.

На сторо́не́—урӑх ҫӗрте, йут ҫӗрте, айакра, катара.

Настоя́ть—ерек йӳҫӗтсе хур; ҫине хытӑ тӑрса ху йенне ту, парӑнтар.

Настоя́тель—пуҫлӑх, асли, пысӑкки, ватти; настоя́тельница—хӗр-арӑм пуҫлӑх—(хӗр-арӑм манахсенӗн).

Настоя́тельный—ҫине тӑракан, сӑмаха хытӑ тытакан.

Настоя́щій—ҫӑн, халӗхи, ҫак, тӗрӗсси; настоя́щее вре́мя—халӗхи вӑхӑт; настоя́щій го́дъ—ҫак ҫул; настоя́щая свинья́—ҫӑн сыснах ҫав.

Настра́гивать—савала, йакат; савала—савала хур.
Настрада́ть—нумай асаплан.
Настра́ивать—ӗнер—(ӗнтер—Ядр. у.)—купăс, кӗсле).
Настрах у́—хăраса тăр, хăраса лар.
Настраща́ть—хăратса пӗтер.
Настрига́ть, настри́чь—кас, ил, ирт—(çӳс, çăм); касса, илсе, иртсе пӗр çӗре пуçтар, пух—(хаҫă).
Настрочи́ть—вӗттӗн çӗлесе тух; çыра—çыра хур, тур.
На́стругъ—настрăк, наструк—(саваламалли).
На́строго—пит хытă; шаккаса кала.
Настрое́нье—кăмăл; ман кăмăл улăшăнҫӗ—ӗнер кулаттăм, пайан йӗрес килнӗ пек—мое́ настрое́ніе измѣни́лось—вче́ра смѣя́лся, а сегодня ка́къ-бы пла́кать хо́чется.
Настро́ить—туса тултар, тăва тăва хур.
Настря́пать—пӗçерсе хатӗрле, пӗçере—пӗçере хур.
Настуди́ть—кăшт сивӗт, шăнт; шăнта—шăнта хур.
Насту́кать—шаккаса пӗл, туп.
Наступѣ́ть—кăрҫанкăланса пӗт; кӗсенленсе кай.
Настрѣля́ть—пăшалпа пере пере тыт, тыта тыта хур.
Насту́льная—пукан, тенкел çинҫи.
Наступа́ть—темиçе хут пус; кил, пул; ве́черъ наступа́етъ—каç пулаҫ; пра́здникъ наступа́етъ—праçник килет, çитет; наступа́ющій—пусакан, пусмăрласа, хăваласа килекен; килесси, пуласси; килес, пулас, çитес.
Настыва́ть—çийелтен шăн, сивӗн.
На́стъ—шăннă, хытнă йур.
Настѣ́нный—çтина çинҫи.
Насуесло́вить—кирлӗ кирлӗ мар сăмахсем каласа пар, каласа хур.
Насуети́ться—ҫупкаласа çӳресе, ҫăрманса çӳресе ывăн.
Насу́противъ—хирӗç; хирӗçле.
Насургу́чить—пиҫетле пиҫетле хур, суркуҫласа пӗтер—(тӗрлӗ çӗре).
Насурми́ть—куç харшине хуратса хур.
Насурове́ть—сиввӗн пăха пуçла; çилен.
Насу́шивать, насуши́ть—типӗт, типӗтсе хур, типӗтсе йар.

Насу́щный—пит кирли.

Насчита́ть—хĕсеплесе кăлар, суса хур.

Насъ—пире.

Насы́кать—вăслатса, вĕрентсе, илĕртсе, хăтăртса йар.

Насыла́ть, насла́ть—хуша хуша йар.

Насы́пать—йарса тултар (сĕлĕ, ыраш); на́сыпь—тăпра купалана выра́н, тĕмеске.

Насыре́ть—çийелтен нӳрлен, ӻĕрĕл; нӳрленсе, ӻĕрĕлсе кай, çит.

Насыти́ть—шерпетле, тутлăлат; насы́тить—тăрантар.

Насыща́ть—тăрантар—(нумайĕшне, тимиçе хут); насыще́ніе—тăранни, тăрантарни; насы́щенный—тăраннă, тулнă.

Насыха́ть—çине, çумне çыпăçса тип.

Насе́ва́ть—ака ака хур, çӳре; çăнăх алла.

Насе́да́ть—çине лар; анса лара пуçла—(пӳрт).

Насе́дка—ӻĕнĕ амăшĕ; пусма ларакан ӻăхă.

Насе́ка́ть—каса каса хур; (ката ката хур—ӻула).

Насе́ко́мое—шăна—пăван; хурт—кăшшанкă.

Насе́рить—кӳкĕртле (тĕкĕртле—Кур. у.), сухăрла.

Ната́йть—темĕн ӻухлĕ пытарса хур; пытара пытара пух.

Ната́лкивать—тĕксе—(тĕртсе)—купала; çынна пĕр пĕр йапала çинӻеп шухăшла пуçлакан ту.

Ната́пливать—хута хута ăпăт—(кăмака); шăрата шăрата хур—(ăвăс—воскъ); мы пе́чку очень жа́рко натопи́ли—епир кăмакана пит нумай хутса вĕрилетрĕмĕр.

Ната́птывать—таптаса пĕтер, тух.

Натараба́рить—темĕн—те пĕр, кирлĕ кирлĕ—мар—кала кала пĕтер, тух, пар.

Натара́щить—куçа тавăрса йар, пăх.

Натаре́лочный—турилке, тиркĕ çинӻи.

Натасова́ть—арпаштарса хур, пĕтер—(карта).

Натача́ть—атă çĕлесе хур.

Ната́чивать—хăйраса, çивĕӻлесе хур—(çĕçĕ, пуртă); лапаткала—(çава), шĕвĕрте шĕвĕрте хур (крихвĕл, кăранташ).

Наташи́ть—сӗтӗре сӗтӗре килсе пух, пуҫтар, купала.
Ната́ять—ирӗлтерсе, шӑратса хур.
Натвердѝть—тӗреклӗлентерсе, хытарса хур; лайӑх вӗрене вӗрене хур.
Натвори́ть—темӗн—те пӗр туса пӗтер; тӑва тӑва хур.
Натворо́жить—тӑварук, тӑпӑрҫӑ тӑва тӑва хур; сӗте тӑпӑрҫӑ тума йӳҫӗтсе хур.
Натека́ть—йухса пухӑн; пырса пухӑн.
Нателѝться—пӑрулан (ӗне ҫинҫен), пӑру ҫурат; нателѝлось—темиҫе ӗне пӑрулана.
Нателёжный—урапа ҫинҫи.
Натѐменный—лӗпке ҫинҫи.
Натемни́ть—кӑшт тӗксӗмлет, тӗттӗмлет, хуратса хур.
Натене́тить—каркаласа ил, пӗтер—(ерешмен карти).
Натепли́ть—ӑшӑтса хур; ҫут—(лампат).
Натереби́ть—тӑлпӑнтарса, лӑскаса, ҫӑлса илсе пух, пуҫтар, хур.
Натерза́ть—туласа пӗтер, тух; ҫӗрене ыраттарса пӗтер.
Натерпѐться—нуша, асап курса пӗт.
Натеря́ть—ҫухатса пӗтер.
Натеса́ть—ҫунса, сунса, шунаса, хур; ҫунса, шунаса хатӗрлесе хур.
Натесми́ть—тасма, хӑнтӑр, ҫӑнтӑр тытса тух, ҫаврӑн.
Нати́брить—вӑрттӑн иле иле пух, пуҫтар.
Натипу́нѐть—ыратакан пул—(ҫӗлхе вӗҫӗ).
Натира́нить—усал туса, асаплантарса пӗтер.
Натира́ть, натере́ть—пусса сӗр; сӗрсе шӑйӑрса йар; натира́ться—пусса сӗрӗн, хӑна ху сӗр.
Нати́скать—тӗркеле ҫик; тӗве тӗве тултар.
Натка́ть—тӗртсе хур, тӗрте тӗрте хур—(пир.).
Натли́ть—ҫӗртсе хур, пӑсса пӗтер; усала вӗрентсе ӑнмана кӑлар—(нумайӗшне).
Натова́рный—тавар ҫинҫи; тавар ҫинҫисем.
Натока́рить—хыра хыра ту, хырса тӑва тӑва хур—(шарсем, ҫаврака йапаласем); ҫаврака йапаласем туса укҫа тун.

Натолка́ть-Натруби́ть.

Натолка́ть—ҫышса кӳрт, тӳсе тултар.
Натоло́чь—тӳсе, ватса хур—(тӑвар).
Натолкова́ть—ӑнлантарса пар.
Натолма́чить—куҫара куҫара каласа пар (урӑх ҫӗлхерен).
Натоло́чить—хире, уйа таптавлӑ ту таптаса хытар.
Натоми́ть—ывӑнтарса, асаплантарса пӗтер.
Нато́пать—урапа тап, тапкаласа пӗтер, тух.
Натопи́ть—(см. ната́пливать)—нумай хут, хутса ӑшӑт; хута хута хур—(кантӑр).
Натопта́ть—(см. ната́птывать)—таптаса пӗтер, варала.
Натопы́рить—саркаласа, ҫаркаласа хур; вирелле тӑратса йар, каҫарт.
Наторгова́ть—сутса пуй, укҫа туп (сут туса).
Наторы́ть—йакатса, такӑрлатса пӗтер.
Наторопи́ться—васкасси пӗтни; васкаса тӑва тӑва ҫарӑн.
Наторо́чить—пӳклесе тух, хӗррине тытса тавӑрса тух.
Натра́вная—курӑк ҫинҫи.
Натравяне́ть—курӑкпа витӗн, курӑкланса кай.
Натрапе́зный—сӗтел ҫинҫи.
Натра́тить — салата салата пӗтер, нумай салат — (укҫа, мул).
Натре́бовать—темӗн ҫухлӗ ил—(ыйтса), ыйтса аптӑратса пӗтер.
Натревóжить—хӑратса, пӑлхатса пӗтер.
Натрезви́ть—урӑлтарса пӗтер.
Натрезво́нить—пур ҫанпа та ҫап; темӗн те пӗр каласа тух—(хӑвӑрт), кӑтарт, ҫӳре; сасӑ, сӑмах сар.
Натре́лить—ҫӗтреттер—(йурланӑ ҫух, мусык выльӑпӑ ҫух; шӑпҫӑк).
Натре́нькать—купӑс, кӗсле выльӑса кӑтарт—(наҫартарах).
Натрепа́ть—лӑскаса тух, пӗтер.
Натрепета́ться—хӑраса, ҫӗтресе пӗт.
Натре́скаться—ҫуркаланса пӗт; кӳпсе тӑран, нумай ҫи.
Натро́гать—тивкеле, сурана ҫавкаласа ыраттар.
Натруби́ть—трупапа кӑшкӑрт; трупа кӑшкӑртса хӑлхапа ыраттар, йӗрӗнтер.

Натруди́ть—ĕçлеттерсе ывăнтар; ĕçлесе ыраттар.
Натру́нить—çынтан мăшкăласа кул.
Натруси́ть—пĕрӗĕн пĕрӗĕн йарса, сапса тултар
Натру́тить—ăвăласа хур, ăвăла.
Наточи́ть—çивĕтӗлесе, хăйраса, шĕвĕртсе хур.
Натоща́къ—выçăла, выçă варла, çийеӳӗен.
Натра́вливать—ĕшкĕртсе йар—(про людей), ĕслет, вăслат.
тулаттар, хăтăрт; тырра таптат, çитер.
Натрясти́—силле, силлесе антар, ӗĕтреттерсе пырса ыраттар.
Нату́ги—мекĕрленни, ватăрланни; нату́жный—йывăр, мекĕрлентерекен.
Натузи́ть—ӗăмăрпа паркаласа, ватса, хĕнесе тух.
Натума́нить—тĕксĕмлетсе пĕтер, хур; ăнланмалла мар сăмахсем каласа хур, пĕтер.
Натума́чить—паркаласа ил, тăхăнтарса йар; ват, хĕне.
Натупи́ть—мукатса пĕтер.
Нату́ра—тĕс, алăпа туман йапала.
Натури́ть—васкат, хăвалса кăлар, перкелесе кăлар; ĕнсерен парса кăлар, тапса сиктерсе кăлар.
Нату́рщикъ—сăнне, мĕлкине ӳкерттерекен,
Натускне́ть—хурала пуçла; тĕксĕмлене пуçла.
Натушева́ть—кăранташпа кирлĕ çĕре хурат, тĕксĕмлет; хуратса ту, хур.
Натуши́ть—сӳнтерсе тух, пĕтер.
Натыка́ть—тăрăнтарса пĕтер; ӗике ӗике тух; лартса тух.
Натыльникъ—ĕнсене витмелли; ĕнсе çине тăхăнмалли, хумалли.
Натынный—тĕкме çинӗи.
Натéльный—ӳт çинӗи.
Натéсни́ть—тăкăсласа, пусмăрласа пыр, пĕтер.
Натéшить—хĕпĕртеттер, йăпат, савăнтар; култарса пĕтер;
Натéшиться—тăраниӳӗен савăн, йăпан, кул.
Натю́рить—сĕт çине, шыв çине çăкăр мĕн тураса тултар. йар.

Н а т я́ г и в а т ь—туртса кар, карӑнтар,—(кантӑра), туртса тӑс; хур—(хӗлӗх); о́чень то не натя́гивай—ытла ан туртӑнтар, ан карӑнтар, натя́гиваться—хытӑ туртса карӑн.

Н а у г а́ д ъ—виҫмесӗр, шухӑшламасӑр, пӗлнӗ пӗлмен.

Н а у́ г л и т ь—кӑмӑрӑклат, кӑмӑрӑкласа пӗтер, кӑмӑрӑкпа сӗр.

Н а у г о́ л ь н ы й—кӗтесри, кӗтес ҫинҫи.

Н а у д а́ ч у—мӗн пулсан пулӗ; телейӗ, телейшӗн; пӗлнӗ пӗлмен; шухӑшламасӑр,

Н а у́ д и т ь—вӑлтапа пулӑ тытса тултар.

Н а у́ ж и н а т ь с я—каҫхи апат ҫисе тӑран.

Н а у́ к а—вӗренӳ; вӗренес; вӗренмелли, пӗлмелли; наўча́ть, наўчи́ть—вӗрентсе пӗлтер; наўчи́ться—вӗрен, пӗл; вӗренсе ҫит, вӗренсе пӗл; наўща́ть—ӗшкӗрт, хӗтӗрт, хӑтӑрт, (кӑтӑрт); вӗрентсе йар—(усал тума) илӗрт, елекле.

Н а у м и́ т ь—ӑс пар, вӗрент, ӑслӑлантар, тӑнлӑ ту.

Н а у р а́—пӗрле, харӑс, трук, „ура“ кӑшкӑрса.

Н а у́ с ь к и в а т ь—вӑслатса, вӗрентсе йар; вӑрҫтар, хӑтӑртса, хӗтӗртсе, кӑтӑртса йар, тӑр.

Н а у т е́ к ъ—тара пуҫла; тарса кай; тар; пытан; куҫран ҫухал.

Н а у́ т р і е—ирхине, тепӗр кун ир; ыран ир.

Н а у ч а́ т ь—см. наўка.

Н а у́ ш н и к ъ—хӑлха витмелли—(ҫӗлӗкӗн пулаҫ) елекҫӗ—(клеветни́къ); наўшный—хӑлха ҫинҫи.

Н а у щ а́ т ь—см. Наўка.

Н а ф а р ш и р о в а́ т ь—ӑшне тултарса хур; йӳҫӗте йӳҫӗте хур.

Н а ф о р м о в а́ т ь—хурмӑсем, тӗслӗхсем туса хур; тӗсе, майа, йӗркене кӳртсе хур.

Н а́ ф т а—ҫӗртен кӑларакан ҫу, таса тикӗт.

Н а ф ы́ р к а т ь—талхӑр—(кам ҫинелле—те пулин), хартлат.

Н а х а́ л ъ, наха́льникъ, наха́льный—кутӑн, сӗмсӗр, намӑса пӗлмен, вӑтанман, пуҫсӑр; наха́льничать—кутӑнлан, сӗмсӗрлен, пуҫсӑрлан.

Наха́миться—усалланса, ăнманланса пĕт.

Нахандри́ть—найанланса, кахалланса тăр; ĕçлемесĕр пурăнса ӳир туп.

Наха́нствовать—патшара ларса тăран, ирттер.

Нахапа́ть—турта турта илсе пух, пуçтар—(пуçсăрланса).

Нахарка́ть—ӳсĕрсе сурса тултар; сурса хур.

Нахарчи́ть—çиме нумай тийе; çителĕклĕ çиме хатĕрлесе хур.

Нахвали́ть—мухтаса пĕтер.

Нахва́стать—улталаса пĕтер; тĕрлĕ, кирлĕ кирлĕ мар йăпала каласа кăтарт; мухтанса кăтарт; вĕçкĕнлен.

Нахвата́ть—йара йара, турта турта илсе пуçтар, пух.

Нахвора́ться—ӳирлесе, халсăрланса пĕт; ӳĕрĕле пуçла.

Нахворости́ть—хулăпа вĕтсе, хĕртсе, хĕнесе, çаптарса, паркаласа тух, пĕтер.

Нахе́рить—кăларса ыт, пăрах; пăрахăçа кăлар; пăс.

Нахи́тить—вăрласа пух.

Нахла́мить—кирлĕ кирлĕ мар, пăрахăçа тухнă йăпаласемпе тултар—пĕр çĕрелле купала.

Нахлеба́ть—нумай сып. Нахлеба́ться—сыпса тăран.

Нахлеста́ть—пушă вĕçне çапа çапа çĕт, пĕтер; вĕтсе, хĕнесе, хĕртсе пĕтер, тух.

Нахле́стка—ӳреӳе; вĕтни, хĕртни.

Нахлёстывать—çаптар; вĕт—(пушăпа, хулăпа); çаклата çаклата йар, хур.

Нахли́паться—макăрса, йĕрсе пĕт.

Нахлобу́чивать, нахлобу́чить—пуçа пысăк, ирĕк йăпала тăхăнтар; пуçран тăхăнтартса йар—(ват, хĕне, паркаласа ил, хытах пар, ват).

Нахло́пать—вĕтсе, хĕнесе, çапса ил, тух, пĕтер; кутран çаптар.

Нахлы́нуть—сасартăк, трук нумай кил (капланса); хупла (хум); йухса кил; пухăнса кил.

Нахлы́бникъ, нахлы́бница—укçалла çисе пурăнакан.

Нахлѣпа́ть—шыв сапса пӗтер, тăкса тултар, сирпӗтсе пӗтер.

Нахма́рить—тӗксӗмлет, тӗттӗмлет, пӗлӗтле, карса ил.

Нахму́ривать—сивӗн, тискерӗн пăх, куҫа тавăрса пăх.

Нахны́кать—йӗрсе, хуйхăрса каласа пар; хуйхăрса, йӗрсе, ахлатса хăлхана йӗрӗнтер.

Находи́ть—туп, ҫӳресе ыраттар; находи́ться—ывăнаҫҫӗн ҫӳре; пурăн, пул; въ то вре́мя я находи́лся въ го́родѣ—епӗ вăл вăхăтра хулара пулсаттăм; наход́ка—тупăш, тупни, тупăлҫа.

Нахо́литься—тăраниҫҫӗн аҫашла, пăх.

Нахо́лкать—ҫӳҫрен лăска, турт.

Нахоми́ть—тăпра купаласа сăртла, ҫăрт туса хур.

Нахолоди́ть—сивӗтсе хур.

Нахому́тить—темиҫе хут тăхăнтар; нахому́титься—ху ҫине тийе; темӗн—те пӗр ҫыркаласа, тукаласа хур.

Нахоте́ться—пит илес, тăвас килни—(нумайранпа).

Нахо́хлить—вирелле тăратса йар.

Нахохота́ть—ахăлтатса кулса каласа пар, ахăлтатса кул.

На́храпъ—ирӗксӗр, пуҫҫăрланса илни; вăрлани, туртса илни, сӗмсӗрленни.

Нахребе́тный—ҫурăм шăмми ҫинҫи.

Нахрипе́ть—сасăсăрлан; харăлтатса каласа пар.

Нахристо́соваться—Мун кунта тăраниҫҫӗн ҫуп-ту (нумай ҫуп—ту, тута ту).

Нахрома́ться—уксаклăхпа нуша курса пӗт, нумайҫҫӗн уксакла.

Нахрусте́ть—каҫăртат, каҫăртатакан пул.

Нацапа́ть—йара йара илсе пух; турткаласа ил.

Нацара́пать—ҫӗркелесе, шăйăркаласа пӗтер.

Нацвѣти́ть—ҫеҫеклесе хур, пӗтер; илемлӗлет.

На́ція—халăх—(ăру, ҫӗлхе, йăх—ҫăваш, вырăс, нимӗҫ, тутар...). Націонали́стъ—хăй халăхӗшӗн тăрăшакан.

Нацура́ть—малган йышăнса хур.

Нацыга́нить—улăштарса йар, пӗтер; лашасем мӗнсем улăштарса ҫӳресе тупăш кур, укҫа туп.

Нацы́ркулить—çавăра çавăра йĕрлесе хур—(цыркулĕпе).
Нацыфи́рить—ҫихвăрсем çыра çыра пĕтер, çырса тух, хур.
Нацѣ́вкать—çĕрĕ тăва тăва хур.
Нацѣди́ть—йухтарса пар—(ала виттĕр, питĕкерен), ăс; питĕкерен виçĕ витре сăра ăсрăм.
Нацѣ́лить—тĕлле, тĕлĕнĕе тытса тăр—(пăпала).
Нацѣлова́ть—нумайĕшне ҫуп—ту.
Нацѣ́лъ—пăшал вĕçĕнĕи пăта—(тĕле кăтартакан).
Нацѣни́ть—хак хур.
Нацѣпля́ть—çумне çаклат.
Нача́вкать—ҫăмласа çи; ҫăмласа (ҫаплатарса çинипе) йĕрĕнтер.
Начади́ть—тĕтĕм, сĕрĕм, шăршă тултар.
Нача́йный—ҫей çинҫи; ҫейлĕхе панă укçа.
Нача́лить—пуçлăхра тăр; çыхса, кăкарса хур—(кимме).
Нача́лка—кимме кăкармалли, çыхмалли.
Нача́ло—вĕçĕ, пуçламăшĕ, пуç; нача́ло рĕки́—çырма пуçĕ; Богъ—нача́ло всего́—пур йапаланăнта пуçламăшĕ—Турă; ни́тки такъ перепу́таны, что не найдёшь—ни нача́ла, ни конца́—çипе йăлт ҫăлхантарса пĕтернĕ—пуçне—те вĕçне—те тупас çук; нача́льное учéніе—ҫи кĕçĕн шкулра вĕрентни, вĕренни, вĕренмелли; тин вĕренме пуçлани.
Нача́льство, нача́льникъ—пуçлăх; нача́ль ствовать—пуçлăхра тăр, лар.
На часа́хъ—ҫас (сехет) тăрăх хурал тăни—(салтак).
Начасти́ть—ҫас—ҫас çӳре пуçла; вĕтĕ çĕле, йывă ака пуçла.
Нача́ться—кĕтсе ывăн.
Начва́ниться—măн кăмăлланса тăр.
Начека́нить—укçа çапа çапа—(тăва тăва) хур.
Начеку́ (начику́)—хатĕр тăр.
Начелоби́тничать—ĕç пуçла—(сут ĕçĕ); ĕç çинҫен каласа пар; ĕç çинҫен çыра çыра пар—(темиçе хут).
Начéльный—çамка çинҫи.

Начéлюстный—йанах шăмми çинҫи.
Начервúть—вĕллесене çамрăк хуртсем йарса тултар.
Начéревный—хырăм çинҫи.
Начеркáть—çыркаласа, йĕр туса, ҫĕркелесе пĕтер.
Начернúть—хурат, хуратса хур, пĕтер.
Начерпáть—ăса ăса илсе йарса тултар.
Начерствéть—типсе кай, хытса кай.
Начéртывать—çырса пар; йĕрлесе, ҫĕркелесе, шăйăркаласа пĕтер.
Начесáть—хырса, ҫĕрсе, хыççа ыраттар; çăм тапса хур.
Начестúть—хытă ҫисла, хытă пăх—(хăнасене).
Нáчестно—вăрçмасăр, килĕшсе.
Нáчетверо—тăватă пайа, татăка.
Начинáть—пуçла; начинáться—пуçлан.
Начинять—кукăлҫ—(кукли)—ăшне йапала тултар; начúнка—кукăлҫ ăшĕ; начинúть—темĕн ҫухлĕ тӳрлете тӳрлете хур—(йусаса хур).
Начирúкать—ҫĕриклетсе кăтарт.
Начиркáть—çумне сĕр; сĕрсе пăсса пĕтер—(çпиҫка, шăрпăк).
Начúслить—хисеплесе, суса хур—(çумне хушса хисепле).
Начúстить—тасатса хур.
Начитáть—çумне хушса хĕсепле; ытла нумай вула—(вулани çине вула).
Начúтанный—кĕнеке нумай вуланă çын; начúтанность—нумай вулани.
Начихáть—сăмсаран ӳсĕрсе кăлар.
Начóсокъ—тапнă çăмăн татăкĕ, ҫӳпĕк.
На что́—мĕшĕн, ма, мĕн тума.
Начудúть—ухмах ĕç, кулмалла ĕç туса хур, пĕтер.
Нашатáться—тăраниҫҫен, ывăниҫҫен çӳре—(сĕтĕрĕнсе, уткаласа).
Нашáмкать—шăлсăр çăварпа каласа кăтарт, пар.
Нашáпочный—çĕлĕк—(калпак)—çинҫи.
Нашáркать—ута пĕлмесĕр утса—ҫĕркелесе, йĕрлесе, шăйăрса пĕтер.

Нашарамы́жать — улталаса, ăнман ĕç туса пух, туп, улталаса пĕтер.

Нашата́ть—вырăнтăн вырăна çӳресе—(сĕтĕрĕпсе çӳресе) —туп.

Нашаты́рь—нашатар.

Нашвыря́ть—ывта ывта йарса пĕтер, тултар, купала.

Нашевели́ть—кăшт хускат; хускатса пĕтер.

Наше́йный—мăй çинӗи, ĕнсе çинӗи.

Нашелуши́ть—шĕкĕлӗесе хур.

Нашепеля́вить—шăхăрса калаç.

Наше́птывать—пашăлтассă каласа пар, вăрттăн кала; елекле.

Нашерсти́ть—çăмлатса, тĕклетсе хур (çăмпа, тĕкпе вит).

Нашива́ть—çĕлесе ларт; наши́вка—çĕлесе лартнă татăк саплăк; наши́ть—çĕлесе хур; çĕлесе укçа туп.

Нашинова́ть—шинласа хур—(кустăрма).

Нашко́лить—вĕрентсе çитер, хăнăхтар.

Нашлёпать—çупса ил, алăпа çаптар.

Нашныря́ть—кайалла—малалла ӳпкаласа çӳре, вĕçкелесе çӳре.

Нашпаклева́ть—шăтăксене, çурăксене самаскăпа сĕрсе питĕр.

Нашпа́рить—вĕри шывпа сапса пĕçерсе хур.

Нашпи́лить—пăтасем, йĕпсем ӳиксе хур; йĕплесе хур, пăталаса хур.

Нашпио́нить—сăмах вăрласа çӳре; итлесе çӳресе пĕл.

Наштопать—сапласа, питĕрсе хур.

Наштукату́рить—пӳрте шур тăмпа, исвĕспе шăлса тух, шăлса сапла.

Наштычникъ—штык йĕпни.

Нашу́бный—кĕрĕк çинӗи.

Нашуга́ть—хăратса йар; хăратса пĕтер.

Нашу́лерить—улталаса, лартса тух; кăсейесене çаратса пух—(укçа).

Нашумĕ́ть—кăшкăрса, вăрçса пăрах; хытă шавла.

Нашустри́ть—çивĕӳлет, вĕрентсе пĕтер, хăнăхтар.

Нашути́ть—култарса пĕтер.

Нашушу́кать-Неаккура́тный.

Н а ш у ш у́ к а т ь—пăшăлтатса каласа пар.
Н а ш ъ—пирĕн;—мăр,—мĕр—на́ша ло́шадь—лашамăр; нашъ оте́цъ—аттемĕр.
Н а щ е́ л и т ь—çурăклатса (çуркалантарса)—пĕтер.
Н а щ е м и́ т ь—хытă хĕстер; хĕстерсе ыраттар.
Н а щ е п а́ т ь—ӳĕлсе хур—(хăйă), турпасласа пĕтер; ӳĕле ӳĕле хур.
Н а щ и п а́ т ь—турта турта хур, кăлар, тат—(тĕке); ӳĕпĕт, ӳĕпĕтсе ыраттарта пĕтер.
Н а щ е л к а́ т ь—кăшласа, шĕкĕлӳесе хур.
Н а щ у́ п а т ь—хыпаласа туп.
Н а е́ с т ь с я—çисе тăран.
Н а е́ з д и т ь—çу́рет—(лашана), çу́реме вĕрент.
Н а е́ з д н и к ъ—лашапа пырса кĕрекен—(касак, хусах), çу́рекен.
Н а е́ х а т ь—лашапа пынă ӳух мĕн çине ӳе пулин кĕрсе ӳк.
Н а э к о н о́ м и т ь—сыхă тăнипе мĕн ӳухлĕ—те пулсан пух, пуçтар—(укçа).
Н а ю л и́ т ь—сăмах каласа пар, сăмах çу́рет; ху́рĕне пăтрат, çăвăн, ӳейе пул.
Н а ю р у́—уçă çĕрте, çу́лĕ çĕрте, сăр çинӳе.
Н а я́ б е д н и ч а т ь—елеклесе кăтарт.
Н а я́ б л о н н ы й—улма йывăçĕ çинӳи.
Н а я в у́—çывăрман ӳух; куç кура тăркаӳĕ.
Н а я́ н ъ—йулхав, кахал, найан; намăссăр, сĕмсĕр, çынна çыпçăнакан, аптăратакан.
Н а я́ р и в а т ь—пĕтĕм вăйпа ту, выӆа—(купăс).
Н д р а́ в и т ь с я—кăмăла кай, кил.
Н е—мар,—масть, мест, ан; не сде́лалъ—туса памарĕ; не тро́гай—ан тив; не поётъ—йурламасть; не е́стъ—çимест; не ну́жно—кирлĕ мар; (мар—употребля́ется отде́льно отъ те́хъ сло́въ, къ кото́рымъ отно́сится;—ма,—ме—сли́тно пре́дъ глаго́льными оконча́ніями; ан—пре́дъ глаго́лами—отде́льно; масть, мест—глаго́льныя оконча́нія отрица́тельныхъ фо́рмъ).
Н е а к к у р а́ т н ы й—ĕçне ӳипер, лайăх, тирпейлĕ, вăхăта туман çын.

Небезвре́дный—сийен тумас мар—(сийен тăвакан).

Небезвы́годный—паришсĕр мар, усăсăр мар, тупăшсăр мар—(паришлĕ, усăлă, тупăплă).

Небеса́—кăвак пĕлĕт, пĕлĕт çинҫи тĕнҫе: ангелсем, мĕн пур çăлтăрсем; небожи́тель—пĕлĕт çинҫе пурăнакан; небе́сный—пĕлĕт çинҫи, çӳлти, пĕлĕтри.

Неблагода́рный—ырă тунăшăн тав туман, ырăшăн усал тăвакан; тав тăва пĕлмен; неблагода́рность—тав тăва пĕлменлĕх; ырă тунă вырăнне усал туни.

Небла́зненный—илĕртнипе пăсăлман, илĕртне́ йĕнне кайман, таса; ултава парăна пĕлмен.

Не́бо—пĕлĕт; нĕбо—çăвар тӳпи, маҫҫи.

Небольшо́й—пысăк мар, аслă мар—(кĕçĕн, пĕҫĕкçĕ).

Небописа́ніе—пĕлĕт çинҫи йăпаласене—(çăлтăрсене) хут çине ӳкерсе кăтартни.

Небоскло́нъ—пĕлĕт хĕрри.

Небо́сь—ан хăра, нипуç.

Неботе́чный—пĕлĕт çинҫе шуса çӳрекен йăпала.

Небо́язный, небоя́зненный—хăраман, хăруша́ мар.

Небре́чь—пăрахăçа кăлар, вырăна хурас мар, хисепе кӳртес мар; небреже́ніе—вырăна хуманни, хисеплеменни; небре́жный—ирсĕр, пуçтарусăр, тирпейсĕр; небре́жность—тирпей çуклăх, ирсĕрле́х.

Небыва́лый, небыва́льщина, небыли́ца, небытіе́—халҫен пулман йăпала, çук йăпала, суйа; халҫен пурăнман, пулман, çук; пулман ĕç.

Невдалеке́—инçе те мар, айакра мар, инçетре мар—(çывăх).

Невдога́дъ—пĕлмесĕр, шухăшламасăр, пĕлмен те шухăшламан—та, астуман—та.

Невдогля́дъ—лайăх пăхса, лайăх астуса çитереймен.

Невече́рній,—каçхи мар; невече́рній свѣтъ—йалан çутăлса тăракан çутă; ĕмĕр пĕтми çутă.

Невещественный—ӳтсĕр—(ҫун).

Невзвиде́ть—курмасăр йул, курайми пул.

Невзгля́дный—пăхма илемлĕ мар, ҫипер мар (илемсĕр),

Невзго́да—хуйхă, нуша, асап, йывăр пурăнăç.

Невзира́я—нимĕне пăхмасăр.

Невлюби́ть—йуратми пулса тăр, кураймн пул.

Не́взнать—курăнми, вăрттăн, пĕлтермесĕр.

Невзнача́й—асăрхамасăр, астумасăр, пĕлмесĕр.

Неви́димый—курăнман, курăнми, неви́данный—халиҫҫен курман, илтмен, пĕлмен; тĕлĕнмелли; неви́дный—пысăк мар, илемлĕ мар, пĕҫĕкçĕ, кĕçĕн.

Неви́нный—айăпсăр, çылăхсăр; неви́нность—айăпсăрлăх, çылăхсăрлăх, таса пурăнни.

Невку́сный—тутлă мар, тутăсăр, техĕмсĕр; дĕлаться невку́снымъ—тутăсăрлан, тутлă марлан.

Невла́дъ—пĕрле мар, килĕшӳлĕ мар, уйрăм.

Невмо́чь—вăйран тулашне, ытлашши; вăй çитес çук, тăвайманни, пултарайманни, халсăр, ҫирлĕ.

Невмĕсти́мый—шăнăçман, вырăнаçайман, ытла аслă, пысăк, мухтавлă, ҫаплă.

Невмĕсти́тельный—ăшăк, тăвăр, ансăр, ирĕк мар, сарлака мар, аслă мар.

Невнима́нье—итлеменни, итлемесĕр ларни.

Не́водъ—çилĕм—(пулă тытмалли), пратнĕк, нерет.

Невозбра́нный—йатлас çук, ҫарас çук, ҫарман йапала.

Невозвра́тный—тавăрма йураман, çук; тавраннăçсăр; ĕмĕрлĕхе иртсе кайнă, урăх пулмас.

Невозде́ржный—ҫарусăр, ытлашши хăтланакан, иртĕнекен; невозде́ржность—ҫарусăрлăх, иртĕнни; невозде́жничать—ытлашши хăтлан, иртĕн.

Невозмо́жный—майсăр, йĕркесĕр, ытла; тума йураман, пулас çук.

Невозрастный—çитĕнсе çитмен, çамрăк, кĕçĕн.

Нево́ля—ирĕксĕрлĕх, нуша, асап; тыткăнра, тĕрмере пурăнни, ларни; нево́льный, нево́льно—ирĕксĕр; нево́лить—ирĕксĕрле; нево́литься—ирĕксĕрлен; нево́льникъ, нево́льница—тыткăнри çын, ирĕксĕрлĕхре пурăнакан.

Невпопáдъ—пат, пĕлнĕ—пĕлмен кала, вырăнсăр, тĕлсĕр.
Невпóру—вăхăтсăр, ӷухах мар.
Невпримѣ́ръ—калама—та çук, ытла та, пит те—(пурин-ӷен уйрăм, урăх; çынсенĕнни пек мар).
Невроѣ́дъ—çисе пĕтерес—те çук.
Невра́лгія—ӷир—(шур тымарсем ыратни).
Невреди́мый—сийен тивмен, сийенленми, пăсăлми; пăсăлас çук, сийенлес çук; пăсма, çĕмĕрме йывăр.
Невро́логъ—шурă тымарсем çинӷен—(çыннăн)—лайăх пĕлекен, пĕлсе çитесшĕн тăрăшакан.
Невсма́къ—епĕ йуратман, ман кăмăла килмен йапала.
Невсхо́жій шăтман; невсхо́жее сѣ́мя—шăтман вăрă, йурăхсăр вăрă.
Не́всыть—тăраннине ан пĕл; усăсăр çи.
Невто́лкъ—тулкăсăр, усăсăр.
Невхо́дный—кĕме йураман.
Невыла́зная гря́зь—ытла пылӷăк, çӳреме çук пылӷăк.
Невыноси́мый—тӳсме çук; илсе тухас, кăларас çук.
Невысыха́емый—типми, типмесĕр выртакан.
Невы́годный—усăсăр, усламсăр, тупăшсăр, паришсĕр; усă паман, кӳмен.
Невѣ́домый—пĕлмен, курман—илтмен, паллă мар, ӷаплă мар, пĕлме çук.
Невѣ́дѣніе—пĕлменни, пĕлменлĕх.
Невѣ́жливый — тирпейсĕр, намăссăр; невѣ́жество— намăссăрлăх, тирпейсĕрлĕх; невѣ́жничать — намăссăрлан, тирпейсĕрлен, йĕркесĕр хăтлан; невѣ́жда—пĕлмен, вĕренмен.
Невѣ́нчáніе—венӷет, минӷет туманни.
Невѣ́ріе — ĕненменни; невѣ́рность—шанӷăксăрлăх, сăмаха тытманни; невѣ́рная жена́—урăх çынпа пурăнакан, урăх çынна йуратакан арăм; невѣ́рующій — Турра ĕненмен çын; невѣ́роя́тный — ытла, шанмалла мар, тĕлĕнмелле; невѣ́ръ—тĕнсĕр, нимĕне ĕненмен çын.
Невѣ́сóмый—виçме йураман йапала.
Невѣ́ста—çураçнă, çитĕннĕ хĕр; невѣ́стка—кин—(такъ зовýтъ ста́ршіе), инке—(такъ зовýтъ мла́дшіе).

Невѣ́сть—палла́ мар, темĕн, те-кам.

Негаси́мый—сӳнмесĕр çунакан.

Негати́въ—сăн ӳкермелли кĕленҫе—кантăрăк (сăн малтан никатив çине ӳкет, унтан вара никатива тĕрлĕ шĕвĕ йăпаласем çине ҫике ҫике кăлараççĕ—те типĕтеççĕ, типсе çитсен ун айне хут хураççĕ те çутă çĕрте (хĕвел çутти) тытаççĕ, çавăн ҫух çапла вара сăн хут сине ӳкет.

Нега́шенная и́звесть—çунтарнă исвĕс.

Не́гдѣ—вырăн çук.

Неги́бельный—пĕтмес, çухалмас, вилмес йăпала.

Не́гли—ши—(части́чка); вăл-та килмĕ—ши—неуже́ли—(негли)—и о́нъ не придётъ?

Неглижи́ровать—лайăх ан асту, ан пăх; тирпейсĕр çӳре.

Неглубо́кій—тарăн мар—(ăшăк).

Негніющій—çĕрмес, пăсăлмас йăпала.

Негнѣвли́вый—çилĕлĕ мар, çиленмен, çиллес мар; негнѣвли́вость—çиленменни.

Негоди́ться—ан йура, вырăнлă ан пул; негоди́тся—йурамасҫ; него́дникъ, него́дница, негодя́йка, него́дный—йурăхсăр, ăнман, йураман; него́дность—йурăхсăрлăх. йураманлăх, ăнманлăх; сдѣ́латься него́днымъ—йурăхсăра тух, ăнманлан, усаллан, кирлĕ мара тух, пăрахăҫа тух.

Негодова́ніе—йуратманни, кăмăлсăрланни, çиленни; негодова́ть—çилен, кăмăлсăрлан.

Негора́здо—лайăх мар, аван мар, ăста мар.

Негоціа́нтъ—таварпа сут тăвакан; хуҫа—(купе́цъ).

Негра́мотный—çырăва пĕлмен çын.

Негръ—хура ӳтлĕ çын, халăх—(Африка çĕрĕнҫе пурăнаççĕ—ăшă йенҫе).

Неда́вній—халĕрех пулнă, нумай иртмен, ĕлĕкхи мар.

Недалёкій—инçе мар, инҫетри мар, айакри мар; ытлашши ăслă мар.

Недви́жимый—хускалман, пĕр вырăнта тăракан, шуман.

Неде́ржкій—тытман, тытайман, тĕреклĕ.

Не́длячего—кирлĕ мар, усăсăр.
Недоба́йка—калаçса çитерменни.
Недоби́тышъ—вĕлерсех вĕлереймен.
Недобо́ръ—пуçтарса, суйласа çитермен, пĕтермен.
Недобра́нка—вăрçсах вăрçманни, хытах вăрçманни, йатлаçманни.
Недобри́тый—хырса çитермен, пĕтермен.
Недоброди́ть—йăççе ан çит, йăççе çитменни.
Недоброжела́тельный—ырă сунман.
Недобро́совѣстный—улталакан, лартакан, калаçса хуни пек туман.
Недо́брый—ырă мар; лайăх кăмăллă мар, (усал).
Недобу́дчивый—ытла хытă çывăракан; вăратма çук, вăранас çук.
Недобѣ́лъ—шуратса çитермен, пĕтермен.
Недова́рный—пĕçерсе, вĕретсе çитермен, писçе çитмен.
Недови́дѣть—курса, астуса ан çитерей; питех, лайăхах, виттĕрех ан курай.
Недово́льный—çителĕклĕ мар; кăмăлсăр йулнă.
Недовы́кшій—вĕренсе, хăнăхса çитмен.
Недовы́рученныя де́ньги—тавăрса çитереймен укçа.
Недовѣ́домый—пĕлсе çитме çук.
Недовѣ́ріе—шанса, ĕненсе çитерейменни; питех ĕненменни, шанманни.
Недовѣ́шивать—висене ан тултарай; катса турттар, кайа виç; недовѣ́съ—катăк турттарни, висни, висене хумасăр йулнă татăк, пай.
Недога́дливый—ăнкарса илеймен.
Недога́рь—йăççи çитейменни—(ерех).
Недоги́бнуть—хăтăл, пĕтсех ан пĕт.
Недогла́дъ—кăшласа кăшламан; çинĕ, кăшланă йулашки; йакатса çитерменни.
Недоглядѣ́ть—пăхса, астуса ан çитерей.
Недогно́й—çĕрсе çитмен.
Недогово́ръ—пĕтĕмпех, каласах каламанни.
Недого́нъ—тухса çитмен, мĕн кирли тухман—(тикĕт, ерех).

Недогру́зъ—тийесе çитерменни.
Недода́ча—парса татайманни, пĕтĕмпех ан пар.
Недодо́й—суса пĕтермен; пĕтиҫҫен суман; вăхăт çитмесĕр сĕт пăрахакан.
Недоде́лъ—туса çитермен йапала.
Недожи́гъ—хĕртсе çитермен.
Недожи́нъ—йулашки тырă, вырса пĕтермен.
Недожо́въ—лайăх ҫăмламан, кавламан, ҫăмласах ҫăмламан.
Недозре́ть—пăхса, астуса ан çитерей; лайăхах ан пăх, ан асту.
Недозре́ть—писçех, ĕлкĕрсех ан çит.
Недои́мка—татса пĕтермен парăм, кивĕ парăм, кивĕ хырăç, кивĕ куланай.
Недола́дъ—ĕнерсех çитермен; килĕштерсе çитмен.
Недо́лгое вре́мя—нумай, вăрăм, вăрах вăхăт мар—(кĕске вăхăт).
Недолежа́ть—вăхăтсăр тăр, вăхăт çитиҫҫен ан вырт.
Недоле́тъ—вĕçсе çитмен.
Недоли́въ—тулиҫҫен ан йар, тултарса ан çитер; йарасси.
Недолови́ть—тытас тенĕ ҫухлĕ ан тыт, тытманни.
Недолу́пъ—тухса çитмен—(ҫĕпĕ).
Недолю́бливать—йуратсах ан йурат; йуратсах çитерейменни; питех ан йурат.
Недо́ля—сийен, нуша, асап, телейсĕрлĕх, телей çукки.
Недома́лчивать—ытлашши калаç, пытарса çитерейменни, пĕлменни.
Недомо́вникъ—çуртсăр, çурт тыта пĕлмен; çуртпа пурăнма йуратман.
Недомо́лвка—пĕтĕмпех каламанни, каласа пĕтерменни; хушăра мĕн-те пулсан пурри.
Недомо́лотъ—çашнă тырă тухас ҫухлĕ тухманни; йулашки (çапас)—тырă.
Недомо́лъ—шултăра авăрнă тырă, лайăхах авăртман; тухмалла ҫухлĕ тухман—(авăртсан).

Недомóстъ—хăмасем, ӳлсем сарса çитермен вырăн.
Недомóтъ—çăмхаласа çитермен, пĕтермен.
Недомóчка—шывран вăхăтсăр кăлар—(каптăра, йĕтĕне), хутса çитермен.
Недомы́слимый—ăнласа илме çук йăпала, ăнласа çитермелле мар, ăнлас çук.
Недомѣ́рить—виçене ан çитер, кайа виç—(хăлаçпа, ӳалăшпа, аршăнпа).
Недомѣ́сь—çăрса, пăтратса çитермен.
Недонóсъ—илсе çитермен, йăтса çитмен; недонóсокъ—вăхăтсăр çуралнă.
Недопа́шка—сухаласа пĕтермен; сухаласси (йулашки).
Недопе́къ—пĕçерсе çитермен, лайăхах пĕçермен.
Недопеча́тка—лайăх пусман; пустарса çитермен; питӳет—лесе çитермен.
Недопи́лка—çурса, касса тухман, çитмен, çитермен.
Недопи́ть—йăлтах ĕçсе ан йар, кăшт ĕçмесĕр хăвар.
Недопла́та—тӳлесе çитерменни, тултарманни, татманни.
Недопла́ченный—тӳлесе татман, тултарман, çитермен.
Недополучи́ть—илсе ан пĕтер, кăшт илмесĕр хăвар; пĕтĕмпех ан ил.
Недопрода́ть—кăшт сутмасăр хăвар, пĕтĕмпех ан сутай, сутса ан пĕтерей.
Недорабóтка—ĕçлесе çитерменни.
Недоразви́тый—пулсах çитмен, ӳссех çитмен.
Недоразумѣ́ніе—йăнăшни, лайăх пĕлсе ăнласа çитменни; çитменлĕх.
Недороди́ть—пулас ӳхлĕ ан пул—(тырă), сахал пул; çуратса ан çитер.
Недорóслый—ӳссе çитмен; пĕчĕкçĕ, çамрăк.
Недорӳ́бъ—касса, татса çитермен; касмасăр йулнă—(кăшт); çурмасăр йулнă.
Недоря́дить—килĕшсе çитменни, çитерменни.
Недоса́дъ—лартса çитерменни.
Недосидѣ́ть—вăхăтсăр тăрса кай; вăхăт çитиӳӳен, тулиӳӳен ан лар.

Недостáть—тутлах ан ту; тутлăлатса çитерменни.
Недослýга—вăхăт çитиҫҫен вырăнтан тухакан, тухни.
Недослýхъ—лайăхах, уçах илтменни.
Недосмотрéть—пăхса, астуса çитерменни — (пăхса ан çитер).
Недосóлъ—тăвар каласа çитмен, тăвар кăлаттарман.
Недосóхлый—типсе çитмен.
Недоспáть—тăраниҫҫен ан çывăр.
Недоспéлый—пиççе çитмен, лайăхах ĕлкĕрмен.
Недоставáть—çитес мар; недостáтокъ—çитменни, çукки; сийен пурри; недостáточность—çуклăх, çитменлĕх; недостáточный—çителĕклĕ мар, çитсе пыман, çитмен, йурлă пурăнакан.
Недостижúмый—ăс пĕлейми, ăс çитес çук; недостóй—тăрас ҫухлĕ тăманни; вăхăт çитиҫҫен тăманни.
Недострúжка—иртсе, касса илсе çитерменни, пĕтерменни (çýç, çăм), касмасăр хăварни.
Недостóйный—йурăхсăр, тивĕçсĕр; недостóинство—йурăхсăрлăх, тивĕççĕрлĕх; быть недостóйнымъ—тивĕçсĕр, йурăхсăр пул.
Недоступный—патне пымалла мар, пыма çук; пĕлмелле мар; ытла аслă, пысăк, ҫаплă, вăйлă, тĕреклĕ; мăн кăмăллă; патне йаман, тархасланине итлемен.
Недосýгъ—вăхăт çук; йерĕçмен вăхăт; йерĕçменни.
Недосчитáть—пĕтиҫҫенех ан хисепле, су, шутла; пуртех мар; хисеп тулманни.
Недосылъ—пурнете ан йар—(хушса); хĕсепе ан тултар—(хушса йарса); йамасăр кăшт хăвар.
Недосягáемый—çитейми, илес çук; патне пыма çук; ытла аслă, пысăк, ҫаплă, çýлĕ, тарăн.
Недотрóга—тивме, сĕртĕнме йураман; кăшт перĕнсенех, тивсенех—йĕрсе йаракан, çиленекен.
Недоýглить—кăмрăкласа ан çитер—(кăшт), пĕтĕмпех ан кăмрăкла.
Недоýзокъ—нăхта.
Недоýмъ—пĕлсе çитмен, ухмахтарах, пуçра кăшт çитеймен.

Недоумѣва́ть—пĕлмесĕр аптăраса, иккĕленсе тăр; недоумѣ́ніе—пĕлменни, пĕлсе çитменни, иккĕленсе тăни.

Недоу́чка—шкулран вăхăтсăр тухнă; вĕренсе çитмен; лайăх пĕлмен çын.

Недочёт—хисепе çитмен, тулман.

Недочи́тывать—вуласах тухас мар; вуламасăр кăшт хăвар.

Недо́шлый—наӳар, пулса çитмен; ӳейе мар.

Недоѣда́ть—çимесĕртерех, çинĕ-çимен пурăн; пĕтĕмпех çисе ан йăр.

Не́другъ—тус мар, тăшман, мана курайман çын.

Недо́ўгъ—ӳир, халсăрланни, асап.

Недѣйстви́тельный—ӳăн мар, суйа, тĕрĕс мар, ку мар.

Недѣ́лать—тăвас мар, ан ту, ан ĕçле, ĕçлес мар.

Недѣлимое—уйăрăлас çук йапала, уйăрма йураман йапала; уйăрăлман.

Недѣ́лить—ерне ӳеретне ирттер; ернерен улăшăн.

Недѣ́ля—ерне—(çиӳĕ кун), вырсерни—кун; недѣ́льный—ернери, ернелĕх; ĕçе пултарайман, тăвайман; ĕçлемен.

Недѣ́ятельный—ўркенӳĕк, ĕçлемен, тума йуратман; ĕçе пултарман.

Неждáнный—кĕтмен, сасартăк, трук; нежда́нный гость—кĕтмен хăна, кĕтмесĕр килсе кĕнĕ хăна.

Неженáтый—авланман.

Нежило́й—пурăнман, пушă, çынсăр; нежило́й домъ—пурăнман, пушă кил, çурт; нежиле́цъ—нумай пурăнас çук çын.

Незабве́нный—асран кайман, манас çук; незабве́нный другъ—асран каймн тус, шит йуратнă тус; манас çук.

Незави́дный—питех мар, лайăхах мар, ытлах мар, хапсăнас çук.

Незави́симый—хăй тĕллĕн, хăй ăсĕпе пурăнакан; ирĕклĕн пурăнакан; никама парăнман; хăй тĕллĕн пурăнакан, пулса тăракан; никамран вăй илмен, пуçланман.

Незави́стный—хапсăнас çук, ăмсанас çук; незави́стливый—ăмсанман, хапсăнман çын; хăйĕннипе тăранакан.

Незада́ча—ăнăçсăрлăх, телей çук, пулмарĕ, ăнса пыманни
Незадо́лго—нумай та пулмасть, иртмен—(унтăн, кайран).
Незадо́рный—хайар мар, çиллес мар; кунĕ, лăпкă, лайăх, тăпер.
Незако́нный—йĕркесĕр, сакунсăр; сакун хушни мар; незаконноро́жденный—вентăтсĕр (минтăтсĕр) çуралнă.
Неизме́нный—улăшăнман, улăшăнмас йăпала; урăхла тума йураман.
Незаме́нимый—ытла лайăх; ун вырăнне урăх тупас çук; улăштарас çук.
Незано́счивый—мухтанăк мар, вĕçкĕн мар; кутăн мар, шăртăк мар, çиллес мар; пуçласа йама йуратман—(вăрçма).
Неза́нятый—кивçен илмен; йерçӳлĕ, пушă; ахалех тăракан; йышăнман; быть неза́нятымъ—йерç; йерçӳлĕ пул, пушă пул.
Незапа́мятный—астăвас çук, ĕлĕкхи, авалхи, ĕлĕк пулнă.
Незате́йливый—питех ăсласа туман.
Незаходи́мый—анса ларман, нихăçан анман, пĕтмен; анми, пĕтми, çухалми.
Нездоро́вье—тăвар, хал çукки; сывлăхсăрри; нездоро́вый—тăвар, сывлăхлă мар—(сывлăхсăр), халсăр, сыв мар; нездоро́вѣть—тăвар, сывă марлан, халсăрлан, вăйран кай.
Неземно́й—çĕр çинтăи мар; çĕрĕн мар.
Незло́бие—йăвашлăх, кунĕ пулни; çиллес марри, хайарсăрлăх; незло́бивый—йăваш, кунĕ, çиллес мар, шăртлă мар; ырă кăмăллă—(усал тăрелĕ мар).
Незна́емый—палла мар, тапла мар, пĕлмен-илтмен, курман; незна́ніе—пĕлменни, пĕлменлĕх; незна́тный—тапсăр, аслă мар, палла мар; незна́ющій—пĕлменскер; пĕлекен мар.
Незы́блемое—тăтренми, кисренми, ванман, тĕреклĕ, паттăр, саланман.
Неизбе́жный—пуласси, нийепле хăтăлас çук; тарас çук; иртсе кайас çук.

Неизвѣ́стный—пĕлмен, ҫаплă мар, аслă, пысăк мар, никам пĕлмен, тахăшшн, такам; палла мар, палламан.

Неизгладѝмый—йăкалман; манас ҫук, пĕтес ҫук, ҫухалас ҫук; йăкалса пĕтес ҫук йăпала.

Неизлѣ́чѝмый—тӳрлетес, ҫĕртес ҫук; йусанман, ҫĕрĕлмен; ҫĕртме ҫук.

Неизмѣ́нный—улăшăнми; йалан ҫавах; урăхланман; улăшăнман; неизмѣ́нность—улăшăнманнн.

Неизмѣ́рѝмый—виҫме ҫук, виҫесĕр, ытла пысăк, аслă; вĕҫĕ—хĕррисĕр.

Неизречѐнный—калама ҫук; ăнлантарса пама ҫук.

Неизслѣ́дѝмый—тĕпҫесе пĕлес ҫук.

Неизсяка́емый—нихăҫан типми, типмен; нихăҫан типес ҫук; типмесĕр выртакан; пĕтес ҫук.

Неизъясни́мый—тăнлантарма ҫук; ăс пĕлсе ҫитмен.

Неимовѣ́рный—шанмалла мар, ĕненмелле мар.

Не имѣ́ю—манăн ҫук; неимѣ́ющій—ҫукскер, наҫар пурăнакан—(йурлă); неимѣ́нье—ҫукки.

Неи́скренній—пытарса калакан, ҫĕререн мар; икĕ питлĕ; уҫă мар.

Неискусобра́чная невѣ́ста—арҫынна пĕлмен, Таса Хĕр.

Неисповѣ́дѝмый—пĕлме ҫук, калама ҫук.

Неиспра́вный—йусав мар, тĕреклĕ мар; ĕҫе лайăх туман ҫын; таса туман, йĕркелĕ мар.

Неи́стовый—ҫарусăр, йӳнсĕр; урнă пек; ҫĕререн мар, йĕрипе мар—(васкаса); неи́стовство—ҫарусăрлăх, йӳнсĕрлĕх, ытла хăтланни; неи́стовствовать—урнă пек хăтлан, ҫарусăрлан, йĕркерен тухса хăтлан.

Неисто́мный—ывăнми, ывăна пĕлмен.

Неистощѝмый—пĕтмен, ҫакман, иксĕлмен, хухман, катăлман; наҫарлана пĕлмен.

Неисхо́дный—тухман, тухмалла мар.

Неисцѣ́лѝмый—ҫĕртме ҫук, ҫĕрĕлми; никам ҫĕртес ҫук; тӳрленес ҫук; ҫĕрĕлес ҫук.

Неисчерпа́емый—ăсса илсе пĕтерес ҫук; пĕтми, йĕркесĕр нумай; иксĕлми, ҫакми; типми.

Неисчётный—хисепсĕр, йĕркесĕр, шутсăр (нумай), суса кăларас çук.

Нейтрáльный—никам хутне кĕмен, айакра тăракан.

Неклáссный—классри мар; пўлĕмри мар.

Неключúмый—кирлĕ мар, ытлашши, йурăхсăр.

Некнúжный—кĕнекелĕ мар, кĕнекери мар, кĕнекене пĕлмен; кĕнеке сахал вуланă çын.

Нéкогда—вăхăт çук, йерĕçменни; мнѣ нéкогда—епĕ йерĕçместĕп, манăн вăхăт çук.

Неколебúмый—хăраман, ҫĕтремен, хускалман, шанҫăклă, тĕреклĕ, хытă тăракан—(сăмах çине); кисренмен; саланман.

Неколúко—нимĕн ҫухлĕ те мар, пĕр те çук.

Неколю́чій—тăрăнман, ҫикмен, ҫикекенҫмар.

Неконча́емый—пĕтми, пĕтес çук, вĕçĕмсĕр.

Некорыстный—нумайа хапсăнман, ĕмĕтсĕр мар.

Некóсный—вăрах тăман, туман; ҫас, хăвăрт тăвакан.

Некрáдомый—вăрлас çук, вăрлайми, вăрлама йураман; çухалми.

Некрóлогъ—вилнĕ çын çинҫен çырса калани.

Нéкрутъ—салтака кайас аҫа, никрут.

Нéкуда—ниçта, вырăн çук, кайма çук—(ниăçта та).

Нé къ чему—нимĕне кирлĕ мар, нимĕне йураман; кирлĕ мар.

Нелáдный, нелáдно—майсăр, лайăх мар, аван мар, йурăхлă мар майа килмен.

Нелады—вăрçса пурăнни, лайăх, ҫипер пурăнманни, лăпкă, килĕштерсе пурăнманни; килĕшӳ çукки.

Нелегáльный—сакун хушман, вăрттăн, сакуна хирĕç тунă, ĕç; сакуна хирĕç тăвакан; нелегáльщина—патшалăхри сакунсене хирĕç пыракан ĕçсем.

Нелёгкій—ырă мар, лайăх йапала мар, çăмăл мар, йывăр, усал вăйĕ, шуйтан вăйĕ.

Нелéстный—кăмăла лайăх мар; ҫейе мар, усал мар; ҫĕререн калакан, тăвакан; уçă кăмăллă.

Нелóвкій—çавăрăнăçсăр, çавăрăнăçусăр, çивĕҫ мар, кăнттам; кӳптек, кӳтрем, упа пек хăтланни; нелóвкость—

çавăрăнăççăрри, кăнтанми; майсăрлăх; аванмар, лайăх марри.

Нело́жный—суйа мар, тĕрĕс, ҫăн.

Нельзя́—йурамасть.

Нелёпый—йурăхсăр, ҫипер мар, илемлĕ мар, вырăнсăр, суйа, майа килмен, пулас çук; нелёпость—йурăхсăрлăх, йурăхсăрри, пулас çукки; пулмас; майа, йĕркене килменни.

Нелюбіе—йуратманни, курайманни.

Нелюди́мый—çынпа курăнăçман, тискер, паллашман çын, илешмен, алла вĕренмен; усал, çиллес, хайар; çын пурăнман вырăн.

Нема́лый—сахал мар; пĕҫĕкçех, кĕçĕнех мар.

Неме́дленный, неме́дленно—ҫас, васкаса, хăвăрт, халех, вăраха хăвармасăр, самантра, минутра; неме́дленно сдёлай—халех ту, васкаса ту...

Немилосе́рдіе—хĕрхенменни, шеллеменни, хытă ҫĕреленни; немилосе́рдый—хытă ҫĕрелĕ, шеллемен, хĕрхенмен, каçарман; неми́лость—çилĕ, çиленни; шеллемесĕр асап кăтартни.

Неми́лый—ҫун туртман, ҫипер мар, лайăх, аван мар; кăмăла килмен, кайман; ҫун савман, йуратман çын; хĕре ҫунĕ савмана каҫҫа панă; у него́ неми́ло живётся—ун патĕнҫе пурăнма лайăх мар, кăмăл туртмасть, ҫун туртмасть.

Неминуемый—пуласси, иртес çук, хăтăлас çук; темĕн тусан та пулас.

Немно́го—нумай мар, сахал, пăртак, пĕҫĕкçĕ, кăшт, ытлашши мар; немно́го спу́стя—пăртак тăрсан.

Немогузна́йка—епĕ пĕлместĕп, епĕ ăçтан пĕлетĕп тийекен.

Немо́лчный—пĕр ҫарăнмасăр шавлакан, кăшкăракан, йурлакан, каласакан.

Немо́чь—ан пултарай, халсăрлан, ҫирле; не́мощь—халсăрлăх, вăйсăрлăх, ҫир; немоществова́ть—ҫирле, халсăр

çýре, вăйсăрлан; нéмощный—ӷирлĕ, халсăр, вăйсăр, наӷар, сывă мар; пит ырхан.

Немýдрый—ăста мар, ăслă мар, ӷейе мар, ăсласах тунă йапала мар.

Ненави́деть—ан курай, кураймасăр тăр, нéнависть—курайманни; ненави́дящій, ненави́стный — куриман, курайман, усал сунакан, кăмăл тавăраннă; кăмăла килмен.

Ненагля́дный—пăхса тăранма çук; ытарма çук, пит лайăх, аван, ырă, илемлĕ, ӷипер—(ытла).

Ненадёжный—шанӷăклă мар, шанас çук, тĕреклĕ мар; ĕненес çук.

Нена́добный—кирлĕ мар, ытлашши, йурăхлă мар, йураман, пăрахăçа тухнă.

Ненажи́ра—апшур, тăрана пĕлмесĕр, çийекен; йурăхсăр нумай çийекен, кýпекен.

Неназы́вный—йатсăр, йатран калама çук, йураман.

Ненапля́съ—ташласа тăранман, ташлама йуратакан.

Ненарóчно—йури мар, астумасăр, тăвас темесĕр.

Ненаруши́мый—çĕмĕрĕлмен, çĕмĕрме, салатма йураман, пăсма йураман,—тĕреклĕ, паттăр, вăйлă; салатма, ишме йывăр, хĕн.

Нена́стье—пăсăк çанталăк—(уйар мар), йĕпе—вăхăт, тăман—вăхăт; нена́стный день—йĕпе кун, тăманлă кун.

Ненасы́тный—тăрана пĕлмен, тăранман, нумайа хапсăнакан, ĕмĕтсĕр.

Не́начто—нимĕн çине, нимĕнпе—(çук); ниăçта ларма çук—(нимĕн çине); нимĕнпе туйанма çук—(ăçта ларас? мĕнпе илес?).

Необду́манный, необду́манно—лайăх шухăшламасăр (патах), необду́манное дéло—шухăшламасăр тунă ĕç.

Необдéланный—туса пĕтермен, лайăх туман, ӷисласа туман, йака туман.

Необи́дчивый—çиленмен, çиллес мар; быть необи́дчивымъ—çиллес мар пул; кăмăлсăр пулман çын

Необозри́мый—пăхса илме çук, пăхса тухма çук; пит пысăк, аслă; ытла сарлака, ирĕк; вĕçĕ—хĕррисĕр.

Необразо́ванный—çырăва вĕренмен çын; пĕлмен çын; тĕттĕмре пурăнакан.

Необрѣ́занный—ӳтне касман.

Необу́зданный—ҫарусăр, шăнăçсăр; тытса ҫарас çук; ирĕке вĕреннĕ; тулакан, çĕмĕрекен, тăллакан.

Необходи́мый—пит кирли, упсăрăн пурăнайманни (çăкăр, шыв тата ытти йăпаласем).

Необходи́тельный—ăшă кăмăлсăр, сиввĕн пăхакан, вашаватсăр, çемçе тыткаламан; пăхман; çиленсе пăхакан; лайăх усрама пĕлмен.

Необъёмный—нумай шăнăçтарма, вырăнаçтарма пултарайман, пысăк мар, аслă мар, сарлака мар, ирĕк мар; тăвăр, кĕçĕн, пĕҫĕкçĕ, ăшăк.

Необъѣ́женный—кӳлмен, çӳретмен, çӳремен, çӳреме пĕлмен—(лаша); такăр мар, çын çӳремен—(çул.).

Необъя́тный—пăхса курăнми, ăс пĕлейми, ытла аслă, пысăк, ҫаплă, мухтавлă; вĕçĕмсĕр; ниăçта шăнăçайман; çавăрса илме çук, пăхса илме çук; вĕçĕ—хĕррисĕр.

Необыкнове́нный, необыча́йный—ахаль ҫухнехи пек мар, ыттисем пек мар, тĕлĕнмелле, сайра пулакан.

Неодина́ковый—пĕр мар, пĕр пек мар.

Неодоли́мый—çĕнме çук; пит паттăр, ытла вăйлă, тĕреклĕ.

Неодушевлённый—ҫунлă мар—(ҫунсăр).

Неожи́данный—кĕтмен; неожи́данно—кĕтмен çĕртен, кĕтмесĕр, трук, сасартăк.

Неоко́нченный—пĕтермен, пĕтмен. Неоконча́тельный—лайăхах туман.

Неопали́мый—çунман, ĕнмен.

Неопи́санный—калама çук, çырма пĕлми.

Неопла́тный—тӳлевсĕр, тӳлесе пĕтерме çук.

Неопредѣлённый—уçăмсăр, лайăх пĕлмен, хĕсеплемен, татса каламан, уçă мар; тĕксĕм.

Неопровержи́мый—парăнтарма, çĕптерме çук; йĕркелĕ, тĕплĕ каласа панн; пит вăйлă, паттăр.

Неопря́тный—таса мар, тирпейсĕр; неопря́тность—тирпейсĕрлĕх.

Неорганѝческій—ӷунсăр, ӷĕрĕ мар, ӳсмен, ҫитĕнмен йапала—(ӷулсем).

Неоску́дный—пĕтмен, иксĕлмен, пĕтми, иксĕлми.

Неосла́бный—ывăнми, халран кайман; канмасăр ĕҫлекен.

Неосмотри́тельный—сыхланман, сыхăсăр, лайăх астуман.

Неоснова́тельный—тĕплĕ мар, тĕреклĕ мар.

Неоспори́мый—ӷăн, тĕрĕс, тавлашас та ҫук; тавлашса ҫĕнме ҫук.

Неосторо́жный--сыхланман; неосторожность--сыхланманни.

Неосужде́нно—айăпламасăр; айăпа хăвармасăр.

Неосуществи́мость—пулайас ҫукки, тăвайас ҫукки; неосуществи́мый—пулас ҫук, тăвас ҫук.

Неосяза́емый—сисми, туйми, сисме ҫук, туйма ҫук.

Неосѣ́длый—килсĕр, ҫуртсăр; пĕр вырăнта ларма йуратман; куҫса ҫӳрекен.

Неотврати́мый—хăтăлас ҫук, сирсе йарас ҫук

Неотвя́зный—салтăнми, ĕҫерĕнми; салтăнман, ĕҫерĕнмен, ҫумран кайман.

Неотдѣли́мый—уйăрăлми, хăйпăнми, сивĕнми, илĕнми—(уйăрăлман, сивĕнмен).

Неотло́жный—хăвармалла мар; ӷас, халех тăвас ĕҫ.

Неотлу́чно—уйăрăлмасăр, каймасăр, пăрăнмасăр, йулмасăр.

Неотмѣ́нный—улăштарма ҫук, урăхла тăвас ҫук.

Неотрази́мый—ҫĕнес ҫук, хăваласа йарас ҫук; темĕн тусан—та пуласси.

Неотъе́млемый—туртса илес ҫук, илĕнми.

Неохо́та—килменни—(тăвас, пурăнас).

Неоцѣне́нный—хак хуман, хаксăр; ытла хаклă, пит лайăх; ытарма ҫук; кăмăла килнĕ—(Мĕн ӷухлĕ Вăл сире ырă турĕ, ҫапах—та есир Ăна пĕлмерĕр; пин тенкĕ парсан—та кирлĕ мар).

Непа́мятный—тăнлă мар, ăнлă мар, тăнсăр, ăнсăр.

Непа́рный—майа килмен; ăпа йурăхлă мар, мăшăрлă мар, мăшăрсăр, икшерлĕ мар.

Неплóдіе, неплóдство—аҫасăрри, аҫа пулманни; неплóдный—аҫа çуратман.

Непобѣди́мый—парăнтарма çук, çĕнме çук, пит вăйлă, паттăр, çивĕҫ, ҫейе.

Неповиновéніе—пăхăнманни, парăнманни, итлеменни.

Непови́нный—айăпсăр, çылăхсăр.

Неповорóтливый—çаврăнăҫҫăр, çăмăл мар, аран çаврăнакан, вăрах тăвакан, васкаман.

Неповреждéнный—сийенленмен,—(сăйанланман), пăсăлман.

Непогóда,—нéпогодь—пăсăк çанталăк, йĕпе, тăман.

Неподалéку—инçе мар—(çывăхра).

Неподáтливый—çаврăнман, парăнман.

Неподви́жный—тапранман, хускалман, пĕр вырăнта тăракан.

Неподкýпный—укçа хыççăн кайман, укçана ăмсанман, укçапа улталанман; шанҫăклă.

Неподража́емый—майсăр, йĕркесĕр, ытла, йурăхсăр—лайăх, аван); ун пек тăвас—та çук.

Неподстýпный—патне пыма çук.

Непозвóленный—тума йураман, хушман.

Нецозволи́тельный—йураман, йурамасҫ.

Непознава́емый—пĕлме çук, пĕлме йураман.

Непокóйный—канăҫсăр, тăнăҫсăр, канлĕ мар.

Непоколеби́мый—хускалман, кисреннен, ҫĕтремен; паттăр, хăватлă; пит вăйлă.

Непокóрный—пăхăнман, пăхăнми, парăнман, итлемен; непокóрность—парăнманни, итлеменни, пăхăнманни.

Непокры́тый—витмен, витĕнмен, уçă.

Непóмнящій—маннă, астуман, манакан.

Непомѣ́рный—ҫамасăр, виçесĕр, ытла, виçерен тула.

Непóлный—тулли мар, тулман; пĕтĕмпех мар.

Непонима́емый—тăпламалла мар, ăнламалла мар, ăнлама çук; непонима́ніе—ăнланманни, тăнланманнн; непоня́тливый—тăнсăр, ăнсăр; тăнланман, ăнланман; непоня́тливость—тăна кĕменни, тăнланманни, ăнланманни; тăнсăрлăх, ăнсăрлăх; быть непоня́тливымъ—тăнсăр, ăнсăр пул, ан тăнла, ан ăнла.

Непоро́чный-Непреобори́мый.

Непоро́чный—таса, айăпсăр, çылăхсăр, сийенсĕр; никам тивмен; непоро́чность—тасалăх, айăпсăрлăх, çылăхсăрлăх.

Непоря́докъ—йĕрке çукки, йĕрет çукки; йĕркесĕр.

Непосе́бѣ—ӳирлĕ, халсăр, йывăр, лайăх мар; кăмăла килмен.

Непослу́шаніе—итлеменни, парăнманни; непосло́ушный—итлемен; парăнман.

Непосре́дственный, непосре́дственно—çын урлă мар, йапала урлă мар, çумĕнӳе, куçа куçăн; хушшинӳе нимĕн çук, никам çук—(ӳаракан).

Непости́жи́мый—пĕлме çук, пĕлейес çук; ăнлама çук; шухăшпа пĕлме çук; çитме çук; намъ э́то непости́жи́мо—епир ăна пĕлейес çук.

Непостоя́нный—пĕр мар, улăпăнакан, пĕрре апла, тепĕре капла.

Непосты́дный—вăтанас çук, намăса хăварас çук, вăтанмалла мар.

Непосѣ́дъ—пĕр выранта ларман.

Непота́чь—йурĕ, çапла; пулĕ—те; «çапла» тесе ан тăр.

Непотре́бный—йурăхсăр, кирлĕ мар, тыткаламан; быть непотре́бнымъ—йурăхсăрлан, кирлĕ мара тух, кирлĕ марлан.

Непочти́тельный—хисеплемен, сума—суман.

Непра́вда, непра́ведный, непра́вильный—ӳăн мар, тĕрĕс мар, тӳрĕ мар, таса мар; неправосу́діе—тĕрĕс мар сут; суйа сут; непра́вдовать—йĕркесĕр пул, çылăх ту, йĕркесĕр, çылăхлă пурăн.

Непра́здная—йывăр çын (арăм).

Непрекло́нный—хытă тăракан, сăмахне тытакан, пĕрре шухăшланă шухăша пăрахман; тархасланине итлемен.

Непрело́жный, непремѣ́нный—улăпăнман, пулмасăр йулман.

Непреодоли́мый—çĕнме çук, çĕнтерме çук, пит вăйлă, ытла паттăр, тĕреклĕ; çĕмĕрме çук.

Непреобори́мый—çĕнме çук, паттăр, ытла вăйлă.

Непререка́емый—ҫăн, тавлашас—та ҫук; ăна—кăна калама-лли ҫук.

Непреры́вный—татăлман, пĕтмен, пĕр вĕҫсĕр, вĕҫĕмсĕр.

Непреста́нно, непреста́нный—пĕр ҫарăнмасăр, йаланах, кунтан—куна, ҫултан—ҫула.

Непригля́дный—наҫар, ырхан, илемсĕр, шеллемелле.

Неприкоснове́нный—тивме, сĕртĕнме йураман; патне пыма йураман.

Неприли́чный—килĕшӳсĕр, лайăх мар, майа килмен, майсăр; йĕркелĕ мар; намăс.

Неприме́тно—палăртмасăр, палăрмасăр.

Непристо́йный—намăс ĕҫ, килĕшмен, намăссăр, тума йураман—(ҫын умĕнҫе).

Непристу́пный—ҫывăха, патне пымалла мар, патне пыма ҫук; пит ҫаплă, вăйлă, хăватлă...

Непрису́тственные дни—праҫник кунсем, ĕҫлемелле мар кунсем.

Неприхотли́вый—тиркемен.

Непричáстный—ҫыпҫăнман, хутшăнман, пайа кĕмен.

Непрія́тель—тăшман, ырă сунман, курайман.

Непрія́тный—кăмăла килмен, кăмăла тавăракан; ăнман, илемсĕр, пăхма лайăх мар.

Непробу́дный, непросы́пный—вăранман, вăрана пĕлмен, вăранмасăр ҫывăракан.

Непрогля́дный—виттĕр курăнми, пăхсан курăнман; непрогля́дная тьма—ытла тĕттĕм, сĕм тĕттĕм.

Непродолжи́тельный—вăраха пыман, ҫас пĕтекен; кĕске; нумайа пыман.

Непрозра́чный—ҫутă мар, виттĕр курăнман,—кĕленҫе пек мар, шыв тĕслĕ мар.

Непромока́емый—йĕпенми, шыв кĕмен, витмен; шыв кайман.

Непроница́емый—кĕме пултармалла мар; хăй ăшне илмен.

Непростúтельный—каҫарăнми, каҫарма йураман; ытла пысăк айăп.

Непрото́чный—пĕр ҫĕрте тăракан шыв; йухмасăр тăракан—(выртакан) шыв; йухман.

Непроходи́мый, непрохо́дно—тухса ҫӳреме йураман, тухса ҫитми, вĕҫĕ—хĕррисĕр,—ҭăтлăх.

Непрямо́й—тӳрĕ мар—(куккăр, ҭалăш).

Нептӳнъ—хĕвелтен айакрарахри саккăрмĕш ҫăлтăр.

Непу́тный—ăнман, ниăҫталисĕр; йĕркесĕр пурăнакан; ĕҫлеме йуратман.

Непью́щій—ĕҫмен ҫын.

Нера́вный—тан мар, тикĕс мар, пĕр пек мар.

Неради́вый—пуҫтарусăр, хуйхăртман, тăрăшман; нерадĕ́ніе—пуҫтарусăр пурăнни, тăрăшманни; нерадĕ́ть—пуҫтарусăр пул, ан тăрăш; никто́ не мо́жетъ двӳ́мъ господа́мъ служи́ть, или́ одному́ ста́нетъ усе́рдствовать, о друго́мъ же нерадĕ́ть—никам та икĕ хуҫана йураймасăр: пĕриншĕн тăрăшаҫ, тепĕриншĕн пуҫтарусăр пулаҫ—(тăрăшмасăр, хуйхăртмасăр).

Неразбери́ха—пĕлме ҫук, арпашса пĕтнĕ; майа, йĕркене кӳ́мелле мар.

Неразбо́рчивый—тиркемен—(тиркевсĕр); уҫă мар, лайăх ҫырман; пĕлмелле мар, вуласа кăлармалла мар.

Неразга́данный—пĕлĕнмен, пĕлмен, ăнласа илмен.

Нераздĕ́льный - уйăрăлми, уйăрăлман; уйăрма йураман; нераздĕ́льно—уйăрмасăр, пĕрле, уйăрăлмасăр; нераздĕли́мый—уйăрма йураман, уйăрăлман, уйăрăлмас; уйăрас ҫук.

Неразлу́чный—пĕр каймасăр, пăрăнмасăр, уйăрăлмасăр; неразлу́чно—кайман, уйăрăлман, йалан пĕрле ҫӳрекен патĕнҭе тăракан.

Неразмĕ́нный—ваклама йураман.

Неразруши́мый—ҫĕмĕрĕлми, ҫирĕп, ытла хăватлă, паттăр, саланми.

Неразрĕши́мый—шухăшпа пĕлмен, пĕлме ҫук.

Неразу́мный—ăссăр, йĕркесĕр, ăнсăр, ухмах; неразу́міе—ăссăрланни, ăссăрлăх, ухмахлăх йĕркене пĕлменлĕх.

Нераскáянный—ӳкĕнмен, ӳкĕнми, каçарттарман.
Нерастворя́емый—ирĕлми, ирĕлмен, саланман.
Нервъ—сисӳ шăнăрĕсем—(çинçе шурă шăнăр).
Нерасположéніе—кăмăл туртманни, кăмăла килменни, йуратманни.
Нерéта—çĕке, нерет—(пулă тытмалли).
Неробкій—хăраман, шикленмен.
Нерóвный—тикĕс мар, йака мар, тан мар, пĕр пек мар.
Нерукотворéнный—алă туман—(алăпа туман), алă çырман; хăй тĕллĕн пулнă.
Нерѣдко—ҫас—ҫасах, сайра мар.
Нерѣчúстый—калаçайман, виттĕр калаçайман, ҫĕлхе витмен; çивĕҫ ҫĕлхелĕ мар; калаçма йуратман.
Нерѣшéнный—каласа татман—(татса каламан) туман; нерѣшéнная задáча—туман сатаҫҫă; нерѣшúтельный—иккĕленсе тăракан, хăйусăр—(несмѣлый).
Неря́ха—тирпейсĕр; неря́шливость—тирпейсĕрленни, тирпейсĕрлĕх; таса тытманни.
Несвѣдомое—пĕлмелле мар, ăнламалла мар.
Несвя́зный—пĕр вĕçрен мар, татăклă, çыхман, çыхăнман.
Несгара́емый—çунми, çунман, çунмас.
Несговóрчивый—çураçусăр, килĕштерӳсĕр; калаçтарса çавăрма çук; хăйĕнни пекех тăвакан.
Несдоброва́ть—лайăх иртес çук; (мĕнле—те пулсан нуша пулĕ).
Несéніе—илсе çӳрени, йăтса çӳрени, илсе пыни.
Несказáнный—см. неизречéнный.
Нескверный—йĕрĕнҫĕк мар, таса, лайăх, илемлĕ, ҫипер, айăпсăр, çылăхсăр, пăсăлман.
Нескла́дный—çыпăçулă мар, çыпăçусăр, майа килмен, ҫипер мар, лайăх мар, аван мар, килĕшӳлĕ мар.
Несля́нно—хутăшмасăр, пĕрлешмесĕр.
Нéслухъ—итлемен, хăйĕннех тăвакан.
Несмолка́емый—пĕр ҫарăнман, ҫарăнмасăр, пĕр вĕçрен—(калаçни, йурлани).
Нескончáемый—вĕçĕмсĕр, пĕтес çук,—(нихăçан—та); пĕтми.

Несмы́сленный—ухмах, йӗркесӗр, пӗлмен, ӑссӑр, ӑслӑ мар.

Несме́лый—хӑйусӑр, ҫивӗҫ мар, вӑтанакан.

Несме́тный—хисепсӗр, темӗн ҫухлӗ, тӗпсӗр—йӗрсӗр; калама ҫук нумай.

Несно́сный—ҫӑтмалла мар, ҫӑтма ҫук; лайӑх мар.

Несовершеннолѣ́тній—ҫул ҫитмен, ӳссе, пысӑкланса ҫитмен.

Несоверше́нный—пулса ҫитмен, туман; ҫылӑхсӑр мар, айӑпсӑр мар; несоверше́нство—пулса ҫитменлӗх—(мӗн кирли ҫитейменни); оди́нъ то́лько Бо́гъ соверше́нъ—Турӑ пӗр анҫах ҫителӗклӗ, ҫылӑхсӑр...

Несовме́стный—пӗрле мар, килӗшӳлӗ мар.

Несогла́сіе—килӗштерменни, ҫураҫусӑрлӑх, йыратманлӑх; пӗрле марри; вӑрҫни, йӑтлаҫни; несогла́сный—килӗштермен, килӗшмен; пӗрле туман.

Насоизмѣри́мый—ытла аслӑ, пысӑк, сарлака; виҫме йураман, виҫерен тула.

Несокруши́мый—ҫӗмӗрӗлми — (ҫӗмӗрӗлмен), саланми—(саланман), ванми—(ванман).

Несомне́нный—ӗненмелле, ҫӑн, иккӗленес ҫук.

Несообра́зный—манӗрсӗр, йӗвӗрсӗр, майа килмен, йӗркене килмен; несообрази́тельный — шухӑшлайман, ӑнлайман; ӑнласа илеймен; ӑнкарайман.

Несостоя́тельный—йурлӑ; укҫасӑр, ҫителӗклӗ мар.

Несподру́чный—майа килмен, алӑ майӗ мар.

Неспосо́бный—тӑнсӑр, пултарайман—(вӗренме, хисеплеме, тума), ӑссӑр.

Несправедли́вость—тӳрӗ марри, тӗрӗс туманни, ултани, сакуна хирӗҫ туни, пыни; несправедли́вый—тӳрӗ мар, тӗрӗс туман.

Неспѣ́лый—пиҫмен, пулман, ӗлкӗрмен—(йешӗл, ҫамрӑк).

Несравне́нный—танлаштарма йураман, пӗр хума йураман; танлаштарма ҫук.

Несте́льная—йертмен, кусман, хӗсӗр (ӗне).

Нестерпи́мый—тӳсмӗ ҫук, ҫӑтма ҫук, тӳсейми, ҫӑтми.

Нести́—йӑтса, илсе кай, ҫӳре; куда́ тебя́ Госпо́дь Богъ несе́тъ—сана Турӑ ӑҫталла илсе пыраҫ, кайаҫ, леҫет.

Нестяжа́ніе—мула, пуйанлӑха пуҫтарманни, хапсӑнманни (пухма йуратманни).

Несуди́мый—сутсӑр, айӑплама йураман, айӑплас ҫук.

Несура́зный—килӗшӳсӗр, ҫипер мар; илемсӗр, тӗссӗр, кӗрӗс—мерӗс; майсӑр.

Несча́стіе—телейсӗрлӗх—сийен, нуша, йӗк, шар, хурлӑх, хур; съ на́ми несча́стіе случи́лось—епир шар куртӑмӑр; сме́рть отца́ принесла́ намъ большо́е несча́стіе—атте вилни пире пит хытӑ мӑкӑлтарӗ—(пысӑк нуша асап кӳҫӗ, кӑтартрӗ); несча́стный—телейсӗр, а́нӑҫсӑр, хурлӑ; нушалӑ, асаплӑ, тӗкӗннӗ, мӗскӗн, пилсӗр; быть несча́стнымъ—телейсӗр пул, асап курса пурӑн; принести́ кому́ несча́стіе—кама-та пулсан нуша кӑтарт, асап курмалла ту, хур ту, кӑтарт, кӳр.

Несъѣдо́бный—ҫимелле мар, ҫиме йураман.

Несы́тый—тутӑ мар, выҫӑ; тӑранман, тӑрана пӗлмен; ырхан, тулли мар.

Нетерпѣ́ніе—тӳсменни, ҫӑтманни, васкани; нетерпѣли́вый—ҫӑтусӑр, ҫӑтӑмсӑр, тӳсеймен.

Нетлѣ́нный—ҫӗрми, ҫӗрменни, ҫӗрмес.

Нето́кмо—вӑл кӑна мар, ҫеҫ мар, тата-та пур, апла кӑна мар.

Нетре́звый—урӑ мар, ӗҫме йуратакан, пуҫтарусӑр, йӗркесӗр пурӑнакан; ӳссӗр ӗссӗр.

Нетру́дный—йывӑр мар—(ҫӑмӑл).

Неубы́точный—сийен кӳрес ҫук, сийенсӗр.

Неуважа́ть—хисеплес мар, сума сӑвас мар; неуважи́тельный—хисеплемен, сума суман; каҫармалла мар.

Неуда́чный—ӑнӑҫсӑр, ӑнман, лайӑх пулман, тухман, майа килмен.

Неудержи́мый—ҫарас ҫук, ҫарайми, ҫарма ҫук, ӗрӗхекен; ҫӗмӗрсе кайакан.

Неудóбный-Неупотребúтельный.

Неудóбный—йурăхсăр, йураман, кансĕр, майа килмен; неудóбная земля́—йурăхсăр, çĕр; канлĕ мар; мнѣ неудóбно—мана кансĕр, майлă мар.

Неудовлетворéнный—кăмăл тулман, çырлахман, каçарăнман.

Неудовлетворúтельный — çителĕксĕр, наӳар, лайăх мар, кăмăла тултарас çук.

Неудовóльствіе—килĕштерменни, савăнтарманни; кăмăла хăварни, кăмăлсăр йулни; междý ними неудóвольствіе —вĕсем килĕштермеççĕ—(вĕсем хушшинӳе килĕшӳ çук), вĕсем пăтранаççĕ, пăлханаççĕ.

Неудостóить—пăхас мар, парас мар, тивĕçсĕр ту, памасăр, туаасăр хăвар.

Неуклóнный—пăрăнман, кайман, тĕреклĕ, ӳакман, сулăнман, ӳалăшми.

Неуклюжій—çăмăл мар, аран çаврăнакан, кĕрĕс-мерĕс—(упа пек), илемсĕр пысăк, шултăра.

Неукорúзненный—лайăх, кăмăлсăр йулас çук, макрашас çук; ӳипер, пымалла.

Неукоснúтельный — вăраха йулман, вăраха хăварма йураман; халĕ тумалли, васкас ĕç.

Неукротúмый—ӳарма çук, ӳарас çук, урнă пек хăтланакан; ĕрĕхекен.

Неуловúмый—тытма çук, йураман, тытайман; шухăша кĕмен, шухăшласа илмелле мар—(неуловúмая мысль).

Неумолúмый—тархасланине итлемен, тархасласа илме çук, хытă ӳĕрелĕ, шеллемен, хĕрхенмен.

Неумѣ́ніе—пĕлменни, пĕлменлĕх.

Неумѣ́стный—вырăнсăр, вырăна килмен.

Неуплáта—тӳлеменни, тӳлесе татманни, тултарманни.

Неурóчное врéмя—кирлĕ мар вăхăт, вăхăтсăр, вăхăтлă мар.

Неумѣ́ренный—ытлашши, виçерен ытла, ӳамасăр, ӳамалă мар.

Неупотребúтельный—йурăхсăр, йураман, пăрахăçа тухнă, тыткалама йураман, кирлĕ мар.

Неурожа́й—тырă пулманни; неурожа́йный годъ—тырă пулман çул, выçлăх çул, выçă çул.

Неуря́дица—йĕркесĕрлĕх, йĕркерен тухнă вăхăт, пăтраннă вăхăт; вăрçнă, çапăçнă вăхăт; килĕшӳсĕр пурăнни.

Неуста́нный—ывăнмасăр, пĕр канмасăр ĕçлекен; ывăна пĕлмен.

Неусто́йка—ӑăтманни, тӳсменни, сăмаха тытманни, сăмаха тытмасан тӳлесси.

Неустраши́мый—шикленмен, хăраман, хăра пĕлмен.

Неустро́енный—вырăнаçтарман, туса йĕркене кӳмен, тăрăсăр, тăрлавсăр.

Неутоми́мая жа́жда—ытла ĕçес килни, ĕçсе тăранмасса сунни.

Неутом·и́мый—см. неустанный.

Неутѣ́шный—йĕпенми, пĕтес çук хуйхă, хуйхăрса, йĕрсе ӑарăнмалла мар; ытла пысăк хуйхă.

Неуче́ный—вĕренмен.

Неучти́вый—хисеплемен, сума-сăва пĕлмен, хăйне хăй тыта пĕлмен; неучти́во—хисеплемесĕр, сум—сумасăр; хăйне хăй тыта пĕлмесĕр.

Неуязви́мый—суран тивес çук, суранлама çук, çиленмен, çилентерес çук.

Нефть—таса тикĕт, тавăрна тикĕт, нефтă.

Нехи́тростный—ӑейе мар, ăсласа туман.

Нехотѣ́нье—килменни—(çийес, ĕçес, тăвас).

Не́христь—Христоса ĕненмен, Турăран хăраман; тĕне кĕмен—(шыва кĕмен)

Нехоро́ший—аван мар, лайăх мар, ӑипер мар, илемлĕ мар, усал.

Нечя́янный—кĕтен—кĕтмен çĕртенех; нечя́янно—астумасăр, кĕтмесĕр, сасартăк.

Не́чего съ на́сть взя́ть—пиртен нимĕн-те илмелли çук; илейес çук; имъ не́чего ѣсть—вĕсен çимелли нимĕн-те çук; не́чему—нимĕнте, нимĕне-те мар.

Нечести́вый—усал, çылăхлă, таса мар, йĕркесĕр пурăнакан, усал; нече́стіе—усаллăх, çылăх, йĕркесĕр пурăнни.

Нечéстный—намăссăр, пăсăк, улталакан, сăмаха тытман.

Нéчетъ—ытă, мăшăрлă мар.

Нечистотá—лапăрҫăк, таса марлăх; нечистоплóтный—ирсĕр пурăнакан, таса тытман—(ӳтне, ҫуртне); нечúстый—таса мар, хура, ăнман, тусанлă, пылҫăклă: нечúстый нá руку—алă кукăрри пур, алă хыпăйĕ.

Нечувствúтельный—сисмен, хытă ҫĕрелĕ; ҫын хăй ӳснине сисмест.

Нещáдный—хĕрхенмен, шеллемен, хытă ҫĕрелĕ.

Неѣзжáлая дорóга—ҫӳресе йăкатман ҫул, ҫӳремен ҫул, такăр ҫул мар.

Неявка—пырса курăнăҫманни, хăна ху кăтартманни.

Невеллúровать—ҫĕр тикĕсне, тикĕс марне пĕлсе ҫӳре, ҫĕре тикĕсле; невеллúръ—ҫĕр ăҫталла ҫалăшне, мĕн ҫухлĕ ҫалăшне пĕлтерекен йăпала.

Нешутя́—выльамасăр, кулмасăр.

Нея́вный—вăрттăн, кăтартма йураман, курăнман; пытанса тăракан.

Ни-пи; нигдѣ́—ниҫта; ни что́—нимĕнте; кто́-бы что́ ни́ сказáлъ—те кам-(такам)—темĕн каласан—та; ни на что́ не промѣня́ю дру́га своего́—йулташа, туса нимĕн парсан—та улăштармастăп

Ни́ва—ӳсекен тырă, вырман тырă, ана.

Нивеллúровать—(см. выше) невеллúровать.

Нигилúзмъ—алăпа хыпаласа пĕлмен, йураман, куҫа курăнман йăпала—вăл тĕнҫере ҫук йăпала тесе вĕрентни; тĕнҫери мĕн пур йĕркесене, сакуна, пĕтĕм пурăнăҫа пăсса, ҫĕмĕрсе—ҫĕнĕ сакун, ҫĕнĕ пурăнăҫ, ҫĕнĕ йĕрке кăларас тесе вĕрентни.

Нижеизлóженный—айаларахри, айаларах ҫырса хуни, каласа пани.

Нигдѣ́—ниҫта.

Ни́жній—айалти, лапри, анатри; нижáйшій—ҫи айалти, ҫăн айалти, анатри.

Низáть—тир, (йĕпе ҫип тир; шăрҫа тир); низáніе—тирни.

Низъ—ай, айал, лăп, лап, никĕс—(фундáментъ), тĕп—(дно); низверга́ть—айала пăрах, ытса йар, шисе антар, хăваласа антар, çӳлтен пăрах; ни́зкій—ни́зко—лутра, кĕçĕн, кĕске; ăнман çын; ни́зменность—лăп çĕр, айлăм; ни́зость—ăнман туни, лайăх мар йапала; ни́скій человѣ́къ—ăнман çын йĕркесĕр пурăнакан, улталакан, намăссăр, питне кĕçе çĕленĕ.

Ни́ка—тӳнтер, пиҫĕ майĕ мар, тавăрнă.

Ника́кій—нимĕнле; здѣ́сь нѣ́тъ никако́й доро́ги—кунта нимĕнле çул—та çук—(нийепле); онъ, никакъ, на́чалъ пошáливать—вăл выльама пуçларĕ, темĕн.

Ни́кель—çĕртен ҫавса кăларакан йапала (йĕс майлă).

Ники́тки—хул айĕ, айак.

Ни́клый—шăннă, сарăхнă, шурса кайнă; айала аннă, пĕшкĕннĕ, усăннă, ҫирлĕ.

Никогда́—нихăçан—та.

Нико́линъ день—Микула кунĕ.

Никото́рый—никĕш—те; пĕри—те мар.

Никто́—никам.

Никуда́—ниăçта.

Нима́ло—(ничу́ть), ниско́лько—кăшт—та çук, кăҫ, нимĕн—те çук, кăшт, пăртак.

Ниспосыла́ть—антар, пар; Турă çăмăр паҫĕ; йар—(Турă хăй ангелне йаҫĕ).

Ниотко́ль—ниăçтан, таçтан.

Нипо́что—нимĕн илме, нимĕн тума; ахлă.

Ни прежъ ни по́слѣ—халăҫҫен—те çук, малашне те; нихăçанта.

Ниспуска́ть—антар; ниспуска́ться—ан.

Нисходи́ть—утса ан.

Нить, ни́тка—çип, ытла çинçе йапала; ни́точный—çип пек, çипрен тунă йапала.

Ницъ—ӳпне ӳкнĕ, ӳксе.

Ничего́—нимĕн—те; ан тив; пĕр майлă, пыраҫ, йураҫ.

Ниче́й—никамăн—та мар.

Ни́ша—çтена ăшне ăшкăп пек тунă вырăн—(ҫул çуртсенҫе).

Ни́шкнуть—пĕр сăмах—та ан кала, пĕр ҫĕнмесĕр тăр.

Ни́што-Номока́нонъ.

Ни́што—и—мӗн; вӑл—и—мӗн—ни́што онъ?
Ни́четки—кӗрӗ.
Ни́чка—см. ни́ка.
Ничто́—нимӗн—те.
Ничто́жество—нимӗн тӗшне туманни; ҫукпа пӗр; ничто́жный—ним тӗшне тӑман ҫын; пӗҫӗкҫӗ, курӑнманпа пӗр; ҫукпа пӗр.
Ничу́ть—кӑҫ—те, кӑшт—та—(ҫук).
Нища́ть—ҫука тух, йурлӑлан; ни́щить—ҫука кӑлар, ыйткалакана кӑлар; ни́щенство—ҫуклӑх, наҫарлӑх, ҫитменлӗх; ни́щенствовать—наҫар пурӑн, ыйткаласа ҫӳре; ни́щій—ыйткалакан, кӗлмӗҫ, кӗлӗмҫӗ.
Но—анҫах. Есть то е́сть у меня́ де́ньги, но то́лько самому́ нужны́—манӑн укҫа пурри пур — та, анҫах хама кирлӗ.
Новобра́чный—халӗ авланнӑ (ҫӗнӗ ҫын).
Новозда́нный—халӗ тунӑ, ҫӗнӗрен тунӑ.
Новообраще́нный—халӗрех урӑх тӗне ҫаврӑннӑ ҫын.
Новоя́вленный—халӗ курӑннӑ, тупа́ннӑ.
Новокре́щенный—урӑх тӗнрен куҫакан, халӗ тӗне кӗнӗ, шыва кӗнӗ.
Новолу́ніе—ҫӗнӗ уйӑх.
Но́вый—ҫӗнӗ; Но́вый Завѣ́тъ—ҫӗнӗ йӗркке; но́вый годъ—ҫӗнӗ ҫул; но́вость, новизна́—ҫӗнӗрен кӑларнӑ, тухнӑ; ҫӗнӗ йӑла.
Новь—ҫӗнӗ ҫӗр, ҫерем; ҫӗнӗ йӑла, ҫӗнӗ йапала.
Нога́—ура.
Нога́йка—нухаҫка, нухайка, саламат, хытӑ ҫӑмлӑ сурӑх.
Но́готь—алӑ—ура ҫӗрни.
Ножъ—ҫӗҫӗ; но́жницы—хаҫӑ.
Но́жны—йӗн—(хӗҫ йӗнни).
Ноздря́, но́здри—сӑмса шӑтӑкӗ.
Но́ра—шӑтӑк—(шӑши шӑтӑкӗ, кайа́к шӑтӑкӗ).
Но́меръ—ҫисла, ҫихвӑр, нумӗр; пу́лӗи—(пысӑк ҫуртсенҫи).
Номина́льный—пӗрре хунӑ; (номина́льная цѣна́—пӗрре хунӑ хак).
Номока́нонъ—ҫиркӳ сакунӗсем кӗнеки.

Но́не—халĕ, пайан, кăçал, кăҫухне.

Но́нешнiй—пайанхи, халҫхи, кăçалхи; кăҫухнехи, çак вăхăтри.

Но́рма—йаланхи, çавăн пек, çавăн майлă; тĕс, май.

Норма́льный—пăсăлман; мĕнле кирлĕ çапла, кирли пек.

Норови́ть—мелле, майла, шухăш тыт.

Но́ровъ,—съ но́ровомъ—ҫăхăмçă, ҫăхăмăç, ҫăхăмлакан, ҫăхăмлани, йăли пур.

Носи́ть—тăхăнса çӳре, йăтса çӳре. Носи́ть въ се́рдцѣ—ҫĕрере тытса çӳре. Носи́ться—вĕç, хытă çӳре. Но́ситься по во́здуху—сывлăшра вĕçсе çӳрет. Носи́лки—йăтмалли, наçилке. Носи́льщикъ—йăтакан, çĕклекен. Но́ша—çĕклем, çĕкленĕ йапала.

Носки́—ҫăлха пуç.

Носъ—сăмса. Большено́сый—пысăк сăмсалă. Курно́сый—лапҫăк сăмса. Пти́чiй носъ (клювъ)—кайăк сăмси. Соба́чiй носъ—йытă сăмси.

Носоро́гъ—ăшă йенҫе пурăнакан выльăх.

Но́ты—йурламалли сас паллисем.

Ночь—çĕр. Наста́ла ночь—тĕттĕм пулҫĕ, каç пулҫĕ, çĕрле пулҫĕ. Ночева́ть—каç выртас, çĕр каçас. Ночева́льщикъ—çĕр выртакан, çĕр каçакан. Ночле́гъ, ночле́жное—çĕр каçмалли вырăн (пӳрт). Ночни́къ—пĕҫĕк лампăă; ночно́е—аҫасем утсемпе каç выртма кайни.

Ноя́брь—ҫӳк уйăх.

Но́ша—см. носи́ть.

Нравъ—кăмăл. Нра́виться—кăмăла киль. Нравоуче́нiе—ӳкĕтлени, ырра вĕрентсе калани. Нра́вственность—тирпейлĕ пурăнăç.

Ну—ну,—ĕнтĕ, тата; ну; иди́—кай ĕнтĕ. Ну, что же молчи́шь—мĕн тата калаçмасăр тăран.

Ну́дить—ирĕксĕрле, ĕрле.

Ну́кать—нулат (лашине нулатса хăвала).

Нужда́—нушта, нуша, хĕн, асап. Нужда́ться—антăра; я нужда́юсь въ деньга́хъ—епĕ укçасăр аптăратăп. Нужда́ющiйся—аптăракан.

Ну́жный, ну́жно—кирлĕ.

Нуль-О.

Нуль—нуӆ, ункӑ, ҫук, нимӗн ҫукне пӗлтерекен паллӑ.
Нынѣ—халӗ. Нынѣшнiй—халӆхи. Нынѣшнiй (годъ)—кӑҫалхи,—(день)—пайанхи.
Нырять—ҭӑм.
Нутро́—ӑш ҭик, вар.
Ныть—ыратса, сурса, туртса ырат, йӑнӑш (ҭӗре ыратаҫ, ҫӑпан сураҫ йе туртса ыратаҫ). Ныть—куӆан.
Нѣга—аҭашланса пурӑнни. Нѣжить—аҭаш усра;—ся—аҭашлан. Нѣжный—аҭаш, ирӗк пурӑннӑ, ҫемҫе, ҫӳхе.
Нѣдро—ӑш, варри; ҫӗр ӑшӗ—нѣдро земли́.
Нѣкiй, нѣкоторый, нѣкто—пӗр ҫын, пӗри; нѣкiй, нѣкто купи́лъ това́ру—пӗр ҫын тавар илнӗ.
Нѣкогда—авал, тавну, ӗлӗк, пӗрре.
Нѣмецъ—нимӗҫ ҫынни.
Нѣмо́й—ҭӗлхесӗр, нимӳй, каласма пӗлмен.
Нѣмѣть—ҭӗлхесӗр пул; хытса кай, сисми пул.
Нѣсколько—темиҫе.
Нѣтъ—ҫук.
Нѣчто—пӗр йапала; мӗн те пулин.
Нюни—тутана усни, сӗлеке йухтарни.
Нюхать—шӑрӑшла; нюхательный таба́къ—сӑмсапа туртмалли тапак.
Ня́ня—аҭа пӑхакан.
Ня́ньчить—аҭа пӑх, асту.
Ня́мкать—аҭасене ҭӑмласа пар. Нямня́мъ хо́чешь?—пӗҭӗкҫӗ аҭана ҫийес килет—и тесе калани.

О.

О.—вырӑссен букварӗнҭи вун пиллӗкмӗш сасӑ палли.
О! (восклица́ніе)—ей! ах! О Бо́же!—ах Турӑ! Ей Турӑ.
О́зисъ—пушӑ хир варринҭи тырӑ, йе курӑк ӳсекен пӗҭӗкҫӗ выран, лаптак.
О, объ—обо—ҫинҭен. Я размышля́лъ о Бо́гѣ—епӗ Турӑ ҫинҭен шухӑшларӑм.

О б а—мăшăр, иккĕш (они́), иксĕмĕр (мы), иксĕр (вы), иккĕш те—(они́ о́ба).

О б а́ б и т ь—хĕр—арăм майлă пул, хăтлан, авлантар.

О б а г р и́ т ь—хурарах хĕрлĕ йапалапа илемлĕлет, сăрла; йун тăк, вĕлер.

О б а й б а́ ч и т ь с я—нимĕн ĕçлемен пул, килте ахаҗ вырт

О б а л а п о́ ш и т ь—ҕейелĕхпе ултала, шĕвĕртсе хăвар.

О б а л б е́ с и т ь с я—ухмаха тух, нимĕне пĕлмен пул.

О б а л д ѣ́ т ь—ăнран кай, нимĕн ăнлами, калайми пул.

О б а́ л т у с ъ—кахал, ĕçлеме йуратман, найан.

О б а н а́ д е с я т ь——вуниккĕш те, вуниккĕн.

О б а н к р о́ т и т ь—çука хăвар, пĕтер; тӳлеме пултарайми ту.

О б а р а б а́ н и т ь—пурне те каласа тух, кăтарт; йанăратса тух.

О б а́ р и т ь—улпута тух, кăлар.

О б а р и́ т ь—пиçтер, вĕри шывпа сап, вĕри шыв йар.

О б а с у р м а́ н и т ь—Магомет тĕнне кăлар; тутара кăлар; обасурма́ниться (омусульма́ниться)—Магомет тĕнне тух; тутара тух.

О б а х р о́ м и т ь с я—тĕклен, мамăклан, çĕткеленсе пĕт.

О б а́ ч е—çапах та; çапла пулсан та.

О б а я́ т ь—(очарова́ть)—ху йенне çавăр тĕлĕнтер.

О б б ѣ ж а́ т ь—ҕупса çавăрăн.

О б в а́ л и в а т ь—пĕр çĕре купала; купаласа çавăр, ишĕрĕлтер; обва́ливаться—ишĕркелесе ан, татăлкаласа, вĕçерĕнсе ӳк; обвали́ться—ишĕрĕл.

О б в а́ л ъ—ишĕрĕлни, ишĕрĕлсе аннă йапала.

О б в а р и́ т ь—пĕçер, вĕрилет, вĕри шыв йар, сап.

О б в е́ р т ы в а т ь—ҕĕрке; обве́ртка—ҕĕркемелли; ҕейе хут тăхланпа ҕĕркеççĕ.

О б в е р ш и́ т ь—тăрăла, тăррине вит.

О б в е т о́ ш и т ь—çĕтĕк çурăкпа ҕĕрке, çĕтĕк çатăкпа тир.

О б в е т ш а́ т ь—кивел; обветша́лый—кивелнĕ.

О б в е́ т ш и т ь—майак лартса ту, майакла.

О б в и в а́ т ь—йавса ҕĕрке, йавса ил.

О б в и н я́ т ь—айăпла; обвине́ніе—айăплани; обвини́тель—айăплакан.

Обви́снуть-Обдерни́ть.

Обви́снуть—усăнса ан; обви́сшій—усăннă.
Обводи́ть çавăр (кого́-ли́бо), йĕри тавра çавăрса ил; обво́дный—патĕнҫен кайакан, пыракан; айăккинҫен иртсе кайакан.
Обвози́ть—айăкрарахран турттарса кил.
Оболо́чь—айăкинҫен, патĕнҫен сĕтĕрсе иртсе кай.
Обвора́живать—см. очаро́вывать.
Обворо́вывать—вăрласа пĕтер.
Обвощи́ть—ăвăсла.
Обвы́кнуть—хăнăх; вĕрен, илеш.
Обвѣ́нча́ть—венҫетле; мăшăрлат.
Обвѣ́шать—йĕри тавăра çакса тух.
Обвѣ́шивать—турттарса ултала.
Обвѣ́ять—вĕрсе сир.
Обвя́зывать—çых; ҫĕрке, ҫăрка йĕри тавăра ҫăркаса çыхса тух.
Обга́дить—йĕри тавăра вараласа пĕтер, вараласа тух, пăсса усаллатса çĕмĕрсе пĕтер.
Обгати́ть—йĕри тавăра ҫул сарса тух.
Обгиба́ть—йĕри тавра ав.
Обгла́дить—йĕри тавăра йăкатса çавăр, йăкатса пĕтер.
Обглода́ть—кăшласа çавăрăн, кăшласа пĕтер.
Обгляде́ть—пăхсă çавăрăн, пăхса ил.
Обгни́ть—çийелтен çĕр, çĕре пуçла, çĕрме тытăн.
Обгоня́ть—ирттер, ирт.
Обгора́ть—вут пуçланни, çийелтен çунса пĕт; обгоре́лось—вут пуççи çуна пуçланă; обгоре́ло—çунса пĕтнĕ, тухнă.
Обгрыза́ть—кăшласа çаврăн; обгры́зокъ—кăшланă йулашки.
Обгуля́ться—кус (выльăхсем çинҫен калаççĕ).
Обдави́ть—таптаса çавăрăн, йĕри тавăра тапта.
Обда́ть—сасартăк сап, сирпĕт; обдава́ть—сасартăк паркала.
Обдёргать—турткаласа пĕтер, лăскаса тух.
Обдерни́ть—çеремлет, çерем сарса тух, сарса çавăр.

О б д и р а́ т ь—сӳ (снима́ть ко́жу); тӗшле (сӗмена́); обдира́ніе —тӗшлени, тӗшлеттерни; обди́рка—ӳт арманӗ.

О б д о и́ т ь—сӗтрен ултала, ху валлп нумайтарах суса ил.

О б д о л ж а́ т ь—парӑма кӗрсе пӗт; парӑмланса пӗт.

О б д у в а́ т ь—ларт, шӗвӗрт, йакат, ултала.

О б д у́ т ь—вӗрсе вӗҫтерсе йар.

О б д у́ м ы в а н і е—шухӑшлани; лайӑх шухӑшлани; обду́мывать—шухӑшла, лайӑх шухӑшла.

О б д ӗ́ л ы в а т ь—лайӑх, йака ту, ӗҫ пӗтер.

О б д ӗ л я́ т ь—катӑк пар; уйӑрса пана ҫух пӗрне нумай, тепе́рне сахал пар; обдӗле́нный—катӑк илнӗскер; камӑлсӑра йулнӑ; сахал панӑ; сахал тивнӗ.

О б е з в и н и́ т ь—айӑпсӑра кӑлар; айӑпсӑрла, айӑпа ан ку́рт.

О б е з в о́ д и т ь—шывсӑр хӑвар.

О б е з в о́ л и т ь—ирӗксӗр хӑвар, ирӗксӗрле.

О б е з в р е́ д и т ь—сийен тивмелле мар ту.

О б е з в ӗ́ р и т ь с я—ӗненми пул; ӗненме пӑрах.

О б е з г л а́ в и т ь—пуҫа тат; пуҫсӑр хӑвар.

О б е з г л а́ з и т ь—суккӑрлат; куҫне ҫиксе шӑтар.

О б е з г л а́ с и т ь—сасӑсӑр ту.

О б е з д е́ н е ж и т ь—укҫасӑрлан, укҫана пӗтӗмпех пӗтер.

О б е з д о́ л и т ь—пайсӑр хӑвар, пайа ан ку́рт; нушана хӑвар; хӗн—хур курмалла ту; обездо́лӗть—пайсӑр йул.

О б е з д о́ м и т ь—ҫуртсӑр хӑвар; обездо́мӗть—ҫуртсӑр йул.

О б е з д о р о́ ж и т ь—ҫулсӑр хӑвар; ҫула пӑс.

О б е з ж а́ л и т ь—сӑнӗпне туртса кӑлар; сӑхаймп ту (вӗлле хурҫӗ).

О б е з з а б о́ т и т ь—ирӗке кӑлар; ӗҫе ан хуш; ӗҫ шухӑшӗсӗр пурӑнмалла ту.

О б е з з е м е́ л и т ь—ҫӗрсӗр хӑвар, ҫӗрне туртса ил.

О б е з з о́ б и т ь — пӗсехесӗр ту; пӗсехесӗр йул; пӗсехесӗр хӑвар.

О б е з з у́ б ӗ́ т ь—шӑлсӑрлап.

О б е з к о́ г т и т ь—ҫӗрнесӗр ту; ҫӗрнене туртса кӑлар.

О б е з к р о́ в ӗ́ т ь—йунсӑр пул; шуралса кай; обезкро́вить—йупсӑр ту.

О б е з к р ы́ л и т ь—ҫунаттине хуҫ, ҫунатсӑр хӑвар.

Обезкура́жить—вăйне пĕтер; ĕç тăвас килми ту; ĕмĕтне тат; шанҫăксăра хăвар.

Обезли́ствить—çулçăсăр ту, хăвар, йывăçа çарат.

Обезли́чить—çынна çын вырăнне ан хур, йăпалана йаҫĕпе ан кала.

Обезлоша́дить—лашасăр хăвар.

Обезлĕ́сить—вăрмана пĕтер; вăрмансăр йул; вăрмана касса пĕтер.

Обезлю́дить—çынсăр, етемсĕр хăвар; куçарса пĕтер; вĕлерсе пĕтер.

Обезнаде́жить—ĕмĕтленми ту, шанми ту.

Обезно́жĕть—урасăрлан; урасăр йул.

Обезобра́живать—сăпсăрлат, илемсĕрлет; ăнманлат; пăсса пĕтер.

Обезопа́сить—хăрамалла мар ту.

Обезору́живать—хатĕрсĕрлет; хĕç—пăшалсене турта—турта ил; нимĕнпе те çапайми ту.

Обезпа́мятить—тăпсăрлат, тăнран йар; сисми ту.

Обезпа́рить—мăшăрсăр хăвар.

Обезпе́чить—хатĕрле (пригото́вить, припасти́); обезпе́ченіе—хатĕрлени, мул, шалу, укçа; обезпе́ченный—хатĕр çитерни, çителĕклĕ шалу илекен; укçалă.

Обезпе́чить—кирлĕ йăпалана пар, нушасăр ту.

Обезпоко́ивать—кансĕрле, ҫăрмантар; обзпоко́енный—ҫăрмантарнă, кансĕрленĕ.

Обезпрію́тить—вырăнсăр, çуртсăр, хăвар; хӳтлĕхсĕр пурăнмалла ту.

Обезру́чить—алăсар ту, аллăна хуç, амат, сиктер.

Обезси́лить—йăштар, вăйсăрлат; обезси́лĕть—вăйсăрлан, наҫарлан.

Обезсла́вить—хурлăха хăвар, йат пар, ăнман, лайăх мар сăмах çӳрет (кам çинҫен те пулсан).

Обезсме́ртить—вилĕмсĕр ту; манмалла мар ту; ĕмĕр астумалла ту.

Обезсмы́слить—кирлĕ мара кăлар; йурăхсăра тух, кăлар.

Обезсу́дить—сутсăр айăпла; айăп ту; айăпла.

Обезу́мить-Обжира́ться.

Обезу́мить—ухмаха кӑлар, тӑнсӑрлат; обезумѣ́ть—ухмаха тух, ӑссӑрлан, тӑнна-ӑсна çухат.

Обезу́шить—хӑлхасӑр ту (хӑлхине тат).

Обезхво́стить—ху́ресӗр ту (ху́рине тат).

Обезхлѣ́бить—çӑкӑрсӑр хӑвар.

Обезцвѣ́тить—тӗссӗр ту.

Обезча́дить—аҕасӑр ту.

Обезче́стить—йата пӑс, йата йар; йата çӗрт.

Обезъязы́чить—ҕӗлхине тат, ҕӗлхесӗр ту.

Обезья́на—упӑте.

Обели́скъ—ҕултан тунӑ ансӑр тӗплӗ; вӑрӑм ҕул йупа (паметник)—айаккисем кӗтеслӗ, тӑрри шӗвӗр.

Оберега́ть—сыхла, пӑх; оберега́ться—сыхлан.

Обе́ртывать см. обве́ртывать.

Оберъ—полиціймéйстеръ—уретник—становуй таврашӗсен ҕи аслӑ пуçлӑхӗ, вӗсем патша пурӑнакап хуласенҕе кӑна пурӑнаççӗ (Питӗрте, Мускавра).

Оберъ—ҕи асли, ҕи пысӑкки (пуçлӑх).

Обе́щникъ—пӗрле пурӑнакан йулташ, тус.

Обжа́ловать—кам çинҕен те пулсан тепӗр тут шалӑп пар (сут тунипе ху çырлахмасан).

Обжа́рить—лайӑхрах хӗрелеҕен ӑшала.

Обжа́ть—хытӑ пӑҕӑрта, пус, йӗри тавӑра пӑҕӑрта.

Обжа́ть—пӗтӗмпе вырса пӗтер (тырра).

Обже́стить—шӑвӑçлӑ, шӑвӑçпа вит—(çине, йӗри тавра).

Оже́чь, обжига́ть—вутпа пӗçертсе ырттар; çийелтсн кӑшт çунтар; ӗнт; обжига́ться—пиç, ӗн (пӗçерӗн); обжига́ніе—пӗçертни; обжо́гъ—пиçсе кайни.

Обжида́ть—кӗт, кӗтсе тӑр; обжида́ніе—кӗтсе тӑни.

Обжи́дить—шӗвет.

Обжима́ть—пӑҕӑртаса кӑлар, пусса кӑлар.

Обжина́ть—пӗтӗмпе вырса пӗтер, тырӑ ку́ртсе пӗтер.

Обжирѣ́ть—мӑнтӑрланса, хулӑнланса кай.

Обжира́ться—çисе ку́пӗн; обжо́ра—выçлӑх, ӗмӗтсӗр; нумай çийекен, тӑрана пӗлмен çын; обжо́рство—тӑрана пӗлменлӗх, нумайа хапсӑнни, ӑмсанни.

Обзаводи́ть—мĕн кирлине туйантар
Обзада́тчить—кама та пулсан парса шантарса хăвар.
Обзако́нить—сакуна, йĕркене кӳрт.
Обзанавĕ́сить—ҫаршав карса хур.
Обзелени́ть—(ко́мнату) илемлĕлет, тĕрлĕ ӳсекен (курăксем ҫеҫексем) йапаласем лартса тултар.
Обземе́литься—ҫĕрлĕ пул; ҫĕр туйан.
Обзерка́лить—кĕленҫене (кантрăка) ҫĕрĕ кĕмĕлпе сĕр, вит; кĕленҫерен, куҫ кĕски (сăн виттер) ту (куҫ виттĕр).
Обзнако́мить—палаштар, пĕлекен ту.
Обива́ть—(см. отбива́ть)—кирлĕ—кирлĕ мара каласа хăратса пĕтер.
Обива́ть—пӳрт ăшне мĕн те пулин (картинкасем, мĕнсем) ҫапса, ҫакса тултар; ҫапас; оби́ть кошмо́й дверь—алăка кĕҫе ҫаптар.
Обива́ться—ҫĕтĕл, ҫĕтĕлсе кай.
Обиго́рить—ултала, шĕвĕрт, ларт.
Оби́да—кӳрентерни, тивни; обижа́ть—ахалленех, вырăнсăр тив; кӳрентер (въ слабой степени); хĕсĕрле; обижа́ться—кӳрен, ҫилен, кăмăлсăрлан; оби́дный—кӳренмелле; оби́дно—кӳрентермелле; оби́дчивый—кӳренекен, силенекен; оби́дчикъ—кӳрентерекен, вырăнсăр ҫынна хуйхă тăвакан.
Оби́лiе, оби́льный, оби́льно—мул, пуйăлăх, ҫителĕхлĕ, ытлашши нумай.
Обира́ть, обобра́ть—ҫарат; его́ обобра́ли въ э́ту ночь до чиста́—ăна кĕҫĕр шалт ҫаратнă.
Обинова́ться—иккĕленсе тăр, пикленсе тăр; тӳрех кала (иккĕленмесĕрех)—говори́ не обину́ясь.
Обита́ть—пурăн; обита́лище—пурăнмалли (ҫурт); обита́ніе—пурăнни; обита́тель—пурăнакан; оби́тель—мăнастир.
Оби́ть см. обива́ть.
Обихо́дъ—ҫуртра кирлĕ йапаласем.
Обкади́ть—кадит туса (тĕтĕрсе) ҫаврăн.

О б к а л и́ т ь—çийелтен хĕрт; калитле.
О б к а́ л и т ь—навуспа вараласа пĕтер.
О б к а́ п а т ь—тумлатса пĕтер (йапала çине).
О б к а т а́ т ь—йăваласа çаврака ту, катрашкалă (çула) тикĕсле; сӳресе çавăрăн.
О б к а т и́ т ь—шывпа сап
О б к и д а́ т ь—йĕри тавра пăрах, купала.
О б к л а́ с т ь—хурса çаврăн, купаласа çаврăн.
О б к л е в а́ т ь—сăхса пĕтер.
О б к л е и́ т ь, обкле́ивать—çыпăçтар (çтенана хутпа вит), çилĕмле.
О б к л е п а́ т ь—сивĕ тимĕртен лапӑтса авса ту.
О б к л и н и́ т ь—савăлла, савăлпа хытар.
О б к о в а́ т ь—тимĕрле (йĕри тавра).
О б к о в ы л я́ т ь—уксакласа çӳресе çаврăн, ултала, ларт, шĕвĕрт.
О б к о в ы р я́ т ь—ӑавкаласа пĕтер (йĕри тавра).
О б к о л е с и́ т ь—çӳрекелесе çаврăн; обколеси́ть свѣтъ—пĕтĕм тĕнӗене çӳресе çаврăн.
О б к о л о́ т ь—кат, катса ил.
О б к о н о п а́ т и т ь—йĕри тавра мăкласа çаврăн; питĕр сӳспе.
О б к о п а́ т ь—йĕри тавра ӑавса çемçет, йĕри тавра канав алтса тух.
О б к о р м и́ т ь—çитерсе тăрантар, кӳптер; ытлашши çитер.
О б к о р о н а́ т ь—татса, касса ил (хӳре, хăлха).
О б к о с и́ т ь—леререхрен çулса ирт, мана утăран катăк хăвар.
О б к р о и́ т ь—пурин валли—те кĕпе, йĕм, тумтир кас.
О б к р о ш и́ т ь—тĕпретсе пĕтер, йĕри таврашне кат, тĕпрет
О б к у р г у́ з и т ь—касса кĕскет (илемсĕр ту).
О б к у́ с ы в а т ь—çыртса çавăрăн.
О б к у́ т ы в а т ь—йĕри тавра ӑăрка, ӑĕрке, ӑăпта.
О б л а́ в а—çавăрса илни.
О б л а г а́ т ь—хур, çап; обложи́ть же́стью—шăвăçпа, калайпа вит, шуç çап; обложи́ть по́датью—куланай хур, тӳлемелле ту.
О б л а г о в о́ н и т ь—ырă шăршă тултар.

О б л а г о д а́ т и т ь — ырăлăх пар, тивлетлĕ ту.
О б л а г о д у́ ш и т ь — кăмăллат.
О б л а г о р о́ д и т ь — лайăхлат, лайăха вĕрент; кăмăллă ту.
О б л а г о т в о р и́ т ь — ырă ĕç туса пулăш.
О б л а д а́ т ь — тытса тăр; облада́ніе-тытса тăни; облада́тель ъ — ница — тытса тăракан.
О б л а́ з и т ь — кĕрсе çӳре.
О б л а з н и́ т ь — ултала, йăнăштар.
О б л а к и р о в а́ т ь — лакпа вит, лакпа сăрла.
О б л а к о — пĕлĕт; о́блачный — пĕлĕтлĕ.
О б л а́ к о м и т ь — ытлашши тутлă çитер.
О б л а́ м ы в а т ь — хуç.
О б л а́ п и т ь — ыталаса ил.
О б л а п о́ ш и т ь — çарат, ултала, ларт, шĕвĕрт.
О б л а с к а́ т ь — аҫашла, лайăх куçпа пăх, йуратса пăх.
О б л а с т ь — хăват, ирĕк (си́ла, власть, могу́щество) çĕр (земля́), вырăн.
О б л а ч а́ т ь — тумлантар; облаче́ніе — тумлантарни, ҫиркӳри тумтирсем.
О б л а́ я т ь — ăнман сăмахсем кала кала вăрç, йатлаç; ыракана хирĕç вĕр (йытă).
О б л е в а́ т ь — хăсса варала; хăсса пĕтер.
О б л е г а́ т ь — йĕри тавра вырт, пул, тăр, çавăрса ил, сĕтел çине тайăнса çи.
О б л е г ч и́ т ь — çăмăллат; облегчи́ться — çăмăллан; облегче́ніе — çăмăллатни, çăмăллани.
О б л е д е н е́ т ь — пăрлан; обледени́ть — пăрлат, пăрпа вит.
О б л е ж а́ т ь — выртса ăшăт, выртса хатĕрле
О б л е к а́ т ь — тумлантар.
О б л е́ к н у т ь — сарăх, шурса кай.
О б л е м е́ ш и т ь — аканăн кастарса ыракан тимĕрĕсене ларт.
О б л е т а́ т ь — вĕçсе çавăрăн, тăкăн (о ли́стьяхъ).
О б л и в а́ т ь — йĕпет, облива́ться — йĕпен.
О б л и́ з ы в а т ь — çула; облизываться — çулан.
О б л и к ъ — тĕс, сăн.
О б л и н я́ т ь — çарал, (тĕс кайни), тăкăнни (лаша çăмĕ).

Облипа́ть-Обма́зывать.

Облипа́ть—çумне çыпăç, çыпăç.
Облиста́ть—йăлтăртат, çутатса йар.
Облиственѣ́ть—çулçăлан, çулçăпа витĕн.
Обли́ть—сап, тăкса, йарса варала.
Облицева́ть—çине вит, тăхăнтар
Обличи́ть—суйине кăлар, питле.
Облобыза́ть—ҫуп туса ил; тута туса ил.
Облови́ть—тытасшăн çавăрса ил.
Обложи́ть—йĕри тавра хурса, купаласа, сарса çаврăн.
Обло́жка—çи. Обложи́ть кни́гу—кĕнеке çине хур.
Облока́чиваться—ҫавсалан, тайăн (ҫавса çине).
Обломáть—хуç.
Обло́мовщина—кахаллăх, найанлăх, ĕçлес килменни, çăмăллăн çӳременни.
Обло́мокъ—катăк, татăк, кусăк, хуçăлса ӳкнĕ татăк
Обло́паться—çурăлса пĕт, çурăлаҫҫен çи, кӳп.
Облуди́ть—тăхланпа вит (сăмавар ăшне).
Облужа́ть—çаранла.
Облу́къ, облуче́къ—кусла, ларкăҫă, ларҫăк.
Облупа́ть—шурат, висте, хыр, сӳ.
Облыга́ть—ултала.
Облы́сить—кукшалат, çӳçсĕрлет; облы́сѣть—кукшалан.
Облѣ́зать—çарал, шаллан. Облѣ́злый—çаралнă, шалланă.
Облѣза́ть—каç; мĕн урлă та пуллин каçса кай.
Облѣ́ниваться—ӳркен, кахаллан, найанлан.
Облѣпи́ть—çыпăçтар, сарса ил (шăна, хурт).
Облѣтова́ть—çу иртер.
Облюби́ть—йурат; кăмăла кайнине суйласа ил.
Облюда́ть—сыхла, хурал тăр.
Обляга́ться—тапса ывăн, тапса ҫарăн.
Обля́пать—çыпăçтарса пĕтер, пыҫҫăклă тăмпа çапса çыпăçтар.
Обмагни́тить—тимĕре магнитла, магнит çумне сĕрĕнтер, перĕнтер.
Обма́зывать—сĕр, сĕркелесе пĕтер (йĕри тавра), вараласа пĕтер.

О б м а к а́ т ь—ӷиксе кӑлар, пуҫса ил.
О б м а́ л и т ь—пӗӷӗкҫӗлет, тӑвӑрлат, кӗскелет, кӗҫӗнлет.
О б м а́ н ъ—улталани. Обма́нщикъ—ултавҫӑ.
О б м а́ н ы в а т ь—ултала. Обма́ниваться—улталан. Позво́лить, доста́вить возмо́жность обману́ть—улталантар. Онъ не дастъ себя́ обману́ть—вӑл хӑйне ултала́ттармӗ.
О б м а́ н ч и в ы й—ултавлӑ, ултавлӑ курӑнакан, суйа курӑнакан. Обману́вшійся—улталаннӑскер.
О б м а́ н ч и в о с т ь—ултавлӑх, суйалӑх, тӗрӗс марлӑх.
О б м а р а́ т ь—вараласа пӗтер (тӗрлӗ ҫӗре, йӗри тавра).
О б м а́ с л и т ь—ҫу сӗр, ҫупа варала.
О б м а х а́ т ь—сулса сир; обмахну́ться—йӑнӑш пер.
О б м а́ ч и в а т ь—йӗпет, ислет. Обмо́ченный—йӗпетнӗ, исленӗ.
О б м е б л и р о в а́ т ь домъ—ҫурта сӗтелсем, тенкелсем (пукансем) лартса тултар, лартса тух.
О б м е ж е в а́ т ь—йӑран туса тух, ҫавӑрӑн, ҫӗр касса ҫавӑрӑн (ӷике ту).
О б м е л е́ т ь—ӑшӑхлан; обмели́ть—ӑшӑклат.
О б м е р з а́ т ь—шӑнса кай, йӗри тавӑра шӑн.
О б м е т а́ т ь—шӑлса тух (тусан) тапса тух. Лицо́ обмете́но прыща́ми—пите пӗвӗрлешкесем тапса тухнӑ.
О б м и г а́ т ь—куҫ хӗссе ҫавӑрӑн.
О б м и к у́ л и т ь—ултала, шӗвӗрт, ларт.
О б м и л о в а́ т ь—аӷашла, йурат, лайӑх куҫпа пӑх, ӷуп ту, тута ту.
О б м и р а́ т ь—сисми—туйми пул, вилнӗ пек пул. Обморокъ—сисми пулса кайнӑ, тӑн-пуҫ кайнипе у́кни, тытса пӑрахни.
О б м и р в о́ л и т ь с я—ирӗке вӗренсе пӗт.
О б м и ш е́ н и т ь с я—йӑнӑш пер, тӗленӗ ҫӗре ан тивертет.
О б м и ш у́ л и т ь—см. обмику́лить.
О б м о з г о в а́ т ь—лайӑх, тӗплӗ шухӑшла.
О б м о́ к н у т ь—ҫийелтен йӗпен.
О б м о́ л в и т ь с я—йӑнӑш кала, калас сӑмах выра́не урӑх сӑмах кала.
О б м о л и́ т ь—кӗл—туса ҫавӑрӑп.

О б м о́ л к а—арманта вĕҫсе ларнă ҫăнăх, шăлса пуҫтарнă йулашки ҫăнăх.

О б м о л о т и́ т ь—ҫап (авăн), кирлĕ ҫухне ҫап.

О б м о л о́ т ь—армантан ҫĕнĕ ҫулĕсене пĕрин ҫумне тепĕрне сĕртĕнтерсе тикĕсле; тырă авăрт.

О б м о́ л ч и в ы й—лайăх авăртакан ҫул.

О б м о р о́ ч и т ь—улталаса, йĕкĕлтесе пĕтер.

О б м о с т и́ т ь—ҫул сарса тух, кĕпер сар.

О б м о т а́ т ь—ҫăмхаласа тух, пĕтĕр, ҫиппе ҫĕркке, ҫăрка.

О б м у н д и р о в а́ т ь—салтака йĕ ытти ҫынлă ҫынна тумлантар, тум пар.

О б м у р о в а́ т ь—ҫул ҫтена тытса ҫавăр.

О б м у́ с о р и т ь—ҫу́пĕлесе пĕтер.

О б м у ч и́ т ь—ҫăнăхла, ҫăнăхпа шуратса пĕтер.

О б м ы в а́ т ь—ҫу; обмыва́ться—ҫийелтен ҫăвăн.

О б м ы к а́ т ь—карта тытса ҫавăрăн.

О б м ы́ к а т ь—тĕрлĕ ҫĕрте ҫу́ресе кил, ҫавăрăн; авăрлама сӳс хатĕрлесе, тасатса хур.

О б м ы́ л и т ь—супăньла.

О б м ы ш а́ т ь т ь—шăши тĕслĕ пул (лаша).

О б м ѣ л и́ т ь—пурăла, пурăпа сĕр.

О б м ѣ́ н ъ—улăшу, улăштарни. Обмѣ́нивать—улăштар. Обмѣ́ниваться—улăшăн. Обмѣ́нщикъ—улăштаракан.

О б м ѣ́ р и в а т ь—виҫ, виҫнĕ ҫух ултала, тĕрĕс виҫсе ан пар.

О б м ѣ с т и́ т ь—вырăнаҫтарса тух.

О б м ѣ́ т и т ь—йĕри тавăра тĕрлĕ ҫĕре паллă туса тух, паллăтуса пĕтер.

О б м я г ч и́ т ь—йĕри тавăра ҫемҫет.

О б м я́ т ь—тапта (йĕри тавăра) лапҫăт, лутăрка.

О б н а г л ѣ́ т ь—питсĕрлен, пуҫсăрлан, намăссăрлан.

О б н а д е́ ж и в а т ь—шантар, ĕмĕтлентер. Обнажи́ть—ҫарамаслантар.

О б н а ж и́ т ь—ҫарамаслантар. Обнажи́ть са́блю—хĕҫҫе туртса кăлар.

О б н а з м и́ т ь—ҫĕре, анана навусла—(навус тăкса ҫемҫет); Обнале́чь—хытă тайăн.

Обнарóдовать—халăха пĕлтер.

Обнарýживать—пĕлтер, çийелелле кăлар, систер; пĕлтер, палăрт. Крáжи обнарýживать—вăрланине сисĕнтер. Обнарýживаться—сисĕн.

Обнарядúть—илемлĕлет, ҫиперлет, лайăхлат, кирлине туйантар, кирлине пар.

Обнаслĕдовать—ху пайна, хăна тивĕçлине ил.

Обнáшивать—тăхăнса çĕт, пĕтер.

Обневóлить—ирĕксĕрле.

Обнеря́шить—тирпейсĕре вĕрент.

Обнимáть—ытала. Обнимáться—ыталан.

Обнимáть—выраи илсе тăр, йышăнса тăр.

Обнищáть—çука тух, йурлăлан, наҫарлан.

Обновля́ть—çĕнет. Обновúть кафтáнъ—çĕнĕ сăхман тăхăн; сăхмана çĕнет. Обновля́ться—çĕнел. Обнóва, обнóвка—çĕнĕ тумтир.

Обноси́ть—парса çавăрăн, хýме тытса çавăр (угощáть чĔмъ-либо), панă ҫух сиктерсе хăвар (кого либо обойти́ при угощéніи), турăшсемпе çавăрăн (ходúть круго́мъ чего съ образáми).

Обноси́ться—çĕтĕл (объ одéждĔ).

Обночевáть—каç вырт, çĕр иртер.

Обню́хивать—шăрăшласа çавăрăн.

Обобрáть—см. обирáть.

Обобщи́ть—пĕр çĕрелле пуçтар, пĕр çĕре хуш.

Обогащáть—пуйтар;—ся—пуй.

Обогнáть—см. обгоня́ть—ирттер.

Обоготворя́ть—см. обожáть—Турă вырăнне хур; Турă тесе хисепле.

Обогрĕвáть—ăшăт.

Ободрáть—сýсе ил; сý.

Ободря́ть—хаваслат, шанҫăк кýрт, хайарлантар (Чебоксар уĕзд.).

Ободъ—тукун; тукăн (урапа тукăнĕ). Обóдникъ—тукун тумалли йывăç.

Обожáть—Турă вырăнне хур.

Обождáть—кĕтсе ил, кĕтсе тăр.
Обожрáть—çыннăне нумай çи.
Обозвáть—тĕрлĕ усал сăмахпа хăртса пĕтер.
Обозначáть—палла тăв, ту; палла пул.
Обозрĕвáть—пăх, пăхса тух, пăхса çӳре.
Обóзъ—лав, ăлав, темиçе ăлав умлă-хыçлă (ула хыçлă) пыни.
Обóй—çтинана çыпăçтармалли хут.
Обóйма—тимĕр кăшăл.
Обокóнный—ҫӳреҫе йĕри тавăрашĕнтӳи.
Обокрáсть—çаратса кай, вăрласа кай.
Обокрĕпнуть—çирĕпленсе, гĕреклĕленсе çит.
Обокъ—йунашар.
Оболвáнить—илемсĕрлет.
Оболгáть—суйа, тĕрĕс мар кала, ултала.
Оболкáть—карса ил (пĕлĕт).
Оболóнокъ—йывăç хысми.
Обóлтусъ—кахал, найан, тирпейсĕр; ухмах, сĕтĕрĕнсе çӳреме йуратакан.
Обольщáть, обольстúтъ—илĕрт, ултала.
Оболĕть—йĕри тавăра ырат.
Обомлĕть—сисми пул, çывăрса кай.
Обомшúть—мăкласа, мăк хурса çавăрăн.
Обонпóлъ—леш айакки, леш йенĕ, тепĕр йенĕ.
Обонятъ—шăрăшла; обоняпіе—шăрăшлани, шăрша сисни.
Обопрĕть—тарласа пиç.
Оборáть—сухалса çавăрăн.
Оборáчивать—çавăр, тавăр; оборáчиваться—çавăрăн; оборóтъ—пĕре çавăрăнни.
Оборвáть—ҫĕрсе пĕтер, татса пĕтер; каласçă ҫух татса пăрах.
Обóрка—çăпата кантри, кантра.
Оборóздúть—йăран туса çавăр, урлă пирлĕ сухаласа пĕтер.
Оборóна—вăрçă ҫух хулашăн хыта тăни, хута кĕни, пулăшни; оборонéнье—пулăшни, хута кĕни, хыта тăни.

Оборотить—см. обора́чивать.
Оборо́тный—тепĕр йенӳи.
Оборо́ть—çĕн, ху айна ту.
Обосла́ть—тĕрлĕ çĕре йар—(темиçе çĕре).
Обсо́бить—уйăрса хур, уйрăм хур; уйăрса ил.
Обостри́ть—вĕçлет, çивĕӳлет.
Обостро́жить го́родъ—хула йĕри тавăра хӳме хуса хур, хӳме тыт, çавăр.
Обостре́ть—çивĕӳлен, вĕçлен.
Обосе́ть—çара уранлан.
Обо́чина—йунашарри; çул хĕрринӳи лаптăк, ана.
Обою́дить—иккĕле калаç.
Обоюдуо́стрый—икĕ çивĕӳĕшлĕ, икĕ йенĕ, икĕ вĕçĕ çивĕӳ.
Обрабо́тывать—лайăхлат, йуса, çĕре лайăх çемçет.
Обра́внивать—тан тăв, ту; танашлат, тикĕсле.
Обра́довать—хĕпĕртеттер, савăнтар; обра́доваться—хĕпĕрте, савăн.
Образи́на—ăнман, илемсĕр пит—куç.
Образу́мливать—ăс пар, тăна кӳрт, лайăха вĕрент.
Образъ—тĕс, сăн, турăш; образецъ, обра́зчикъ—тĕслĕх, о́бразный—тĕслĕ, майлă пек; образо́вывать—вĕрент, ту, майа кӳр; образова́ніе—вĕренни, вĕрентни; образо́ванный—вĕреннĕ; образоно́сецъ—турăш йăтса пыракан.
Обракова́ть—йăпалана ан ил, пăрахăçа кăлар, кирлĕ мара кăлар.
Обрами́ть—ăрамка ларт, ӳĕнтĕр тытса çавăрăн.
Обра́нить—суранла, ыраттар.
Обра́тно—кайалла.
Обраща́ть—çавăр; обраща́ться—çавăрăн; обраще́ніе—çавăрăнни, çавăрни.
Обра́чить—авлантарса йар.
Обревизова́ть—мĕпле пурăннине, ĕçленине, йăпала мĕнле тăнине пăхса тух.
Обре́жье—çырма хĕрри.
Обрека́ть—сăмах пар—(вĕлересе), пама пул, тума пул.

О б р е м е н я́ т ь—йывăр çĕклем хур, ҫăрмантар, асаплантар, кансĕрле.

О б р е с т и́—шыв çинҫен айаккарахран (çавăрăнса) утса кил.

О б р и́ н у т ь с я—сирпĕнсе ан, салан, çĕмĕрĕл.

О б р и с о в а́ т ь—çырса ту, çырса, каласа пар—(йăпала çинҫен), хут çине ӳкер.

О б р и́ т ь—хыр (сухала), хырса йар.

О б р о в н я́ т ь—хĕррисене тикĕсле, йĕри тавăра тикĕсле.

О б р о́ к ъ—куланай, хырçă, апрук; шалу; шалунай.

О б р о м е́ т р ъ—çумăр мĕн ҫухлĕ çунине виҫсе пĕлмелли; (çумăр шывне виҫмелли).

О б р о н и́ т ь—алăран ӳкер, ӳкерсе çухат, ӳкер; ӳкерсе хăвар.

О б р о́ с и т ь—пăрахăçа кăлар, пăрахса хăвар, пăрахса кай.

О б р о с т а́ т ь—(бородо́й)—сухаллан; обростáть мхомъ—мăклан; обростáть травóй—курăклан.

О б р о т ь—нăхта; оботáть—нăхтала; обро́танный—нăхталанă;

О б р о́ ч и т ь—парăма хур, парăм тӳлемелле ту.

О б р у б а́ т ь—касса тат, йĕри тавăра кас; обрýбокъ—каска, вутă муклашки.

О б р у б и́ т ь—хĕррисене пӳкле, касса йуса.

О б р ý б ь—пура—(пусă пури).

О б р у г а́ т ь—вăрçса пăрах, йатла, хăрт.

О б р ý ж и т ь с я—кам çине те пулсан тăр (çапăçма).

О б р у к у—ала—алăн.

О б р ý с и т ь—тăваткал ту (пĕренене).

О б р у с и́ т ь—вырăса кăлар; обрусéлый—вырăса тухнă.

О б р у ч а́ т ь, обручéніе—венҫетре çĕрĕ улăштарни; çураç, çураçни.

О б р у ч ъ—кăшăл; óбручникъ—кăшăл çапакан, питҫĕке, шетник тăвакан.

О б р у ш а́ т ь—йăтса антар; обрýшиваться—йăтăнса ан, ишĕлсе ан, иш, çĕмĕрсе салат, тустар.

О б р ы в а́ т ь—тат; обры́въ—сакăлта, çӳлĕ, ҫанкă çыран; обры́вокъ—татăк.

О б р ы д а́ т ь—хуйхӑрса йӗр, йӗре—йӗре хӑлхана йӑлӑхтар.
О б р ы́ з г и в а т ь—сирпӗт, сап.
О б р ы́ к а́ т ь с я—таπса ҫарӑн, таπса ывӑн (лаша), тапми пул.
О б р ы́ с и т ь—йуланутпа тӗрлӗ ҫӗре ҫӳресе ҫавӑрӑн, тӗрлӗ ҫӗре ҫӳресе кил.
О б р ы́ т ь—йӗри тавӑра ҫавса ҫемҫет, ҫавса купала.
О б р Ѣ д и́ т ь—сайралаҫ.
О б р Ѣ́ з ы в а т ь—кас, касса тикӗсле, касса ҫавӑрӑн, касса кӗскет; обрѢ́зываться—касӑн; обрѢ́заніе—касни; обрѢ́занный—касӑлнӑ, каснӑ; обрѢ́зокъ—касӑк, татӑк.
О б р Ѣ т а́ т ь—туп; обрѢта́ться—тупӑн, вырӑнаҫса тӑр; обрѢ́теніе—тупӑнни, тупни; обрѢ́тенный—тупӑннӑ.
О б р Ѣ ш е́ т и т ь—шӑтарса пӗтер, решетке тыт.
О б р ю́ з г а т ь—шыҫӑн (нит — лицо́), илемсӗрлен, кӑвакар, тӗксӗмлен.
О б р ю х а́ т и т ь—пӗтӗлен, йывӑрлан.
О б р я д и́ т ь—тирпейле, лайӑхлаҫ, пӳҫтар, тумлантар.
О б р я́ д ъ—йӑла, йӗрке; кӗлӗ йерки, ҭӳк тӑвас йӑла.
О б с а́ в а н и т ь—вилнӗ ҫынна вит.
О б с а д и́ т ь—йӗри тавӑра лартса тух; лартса тултар.
О б с а́ л и т ь—ҫупа вараласа пӗтер, ҫупа сӗр.
О б с а п Ѣ́ т ь—ҭирле (лаша).
О б с а́ х а р и т ь—сахӑр сапса, йарса тутлӑлат.
О б с е л и́ т ь—пушӑ вырӑна йалсем ларт.
О б с е р в а т о́ р і я—пӗлӗт ҫинҭи йапаласене астуса, сӑнаса пурӑпмалли вырӑн.
О б с е р в а́ ц і я—астуни, пӑхни, сӑнани—(ҫӑлтӑрсене).
О б с и д і а́ н ъ—ҫӗр айӗнҭен тухакан кӗленҭе, кантрӑк.
О б с и д Ѣ́ т ь—ларса ӑшӑт, пӗр вырӑнта нумай пурӑн.
О б с и́ л и т ь—серепепе тыт.
О б с и н и́ т ь—кӑваклат, кӑвакарт.
О б с к а з а́ т ь—тӗплӗ каласа пар.
О б с к а к а́ т ь—ҭупса ирт, сиккипе (йӗри тавӑра) ҭупса ҫавӑрӑн, патӗнҭен ҭупса ирт.
О б с к у р а́ н т ъ—ҫынна вӗрентмесӗр, тӗттӗмре хӑварма тӑрӑшакан.

Обслáвить Христá—йурласа çавăрăн (Раштав).
Обслони́ть—йĕри тавăра тайăнтарса хур.
Обслу́шать—итлесе çӳре, йĕри тавăра итле.
Обслы́ть—пур çĕрте те пĕлекен ту.
Обслы́шаться—йăнăш илт.
Обслѣ́довать—тĕпчесе пĕл, шыраса пĕл; обслѣди́ть—йĕрĕпе пырса туп; обслѣди́ться—йĕрне çухат.
Обслю́нить—сĕлекепе йĕпетсе, вараласа пĕтер.
Обсмѣ́ять—мăшкăласа кул.
Обсна́добить—кирлĕ имçамсене пар.
Обснаряди́ть—мĕн кирлине пар, туйантар.
Обснасти́ть—карапа кайма хатĕрле—(-ун çине тупăсем, пăшалсем, мĕн пур кирлĕ йапаласем выраăнаçтар).
Обно́ровить—вăрттăн пырса тыт, сасартăк пырса ӳк.
Обснѣ́жить—йапала çине йур вит.
Обсоба́чить—усаллат, вăрçакан ту.
Обсова́ть—тумке—тумке тултар.
Обсолда́тить—салтак ту, салтак пек пурăнма вĕрен.
Обсоли́ть—çийелтен тăварла.
Обсо́хнуть—çийелтен тип.
Обстоя́тельный—тĕплĕ.
Обстоя́тельство—сăлтав, тӳрĕ килни, вăхăт килни.
Обстоя́ть—умĕнтĕ тăрса хута кĕр, йĕри тавăра тăр.
Обстрада́ться—нуша курса, асап курса пĕт.
Обстра́жить—хурал лартса тух.
Обстраши́ть—хăрат, хăратса пĕтер.
Обстрека́ть—вĕт—(вĕтрен), пĕçер—(вут), тумик—(йеп).
Обстрига́ть—илсе йар, çаратса йар, иртсе йар.
Обстрога́ть—саваласа йакат, (йĕри тавăра).
Обстро́ить—çурт çавăр; ултала.
Обстрочи́ть—çĕлесе çавăрăн—(кĕпе çухи).
Обструга́ть см. обстрога́ть.
Обструпѣ́ть—кĕсенлен, кăртанкăлан.
Обстрѣля́ть—пăшалпа нумайтӳлен пер; обстрѣ́ливать ружьé—пăшала сăна; обстрѣ́ливать ло́шадь—лашана пăшал сассине вĕрент; обстрѣля́ть—па́шал лайăх пенишĕн

пĕр йапала ил; камран та пулсан нумайтарах персе тыт—(кайăк).

Обстрѣтить—хирĕç пул, тĕл пул, хирĕç тух.

Обстряпать дѣло—ĕçе лайăх туса пĕтер.

Обстукать—катса пĕтер; шаккаса çавăрăн.

Обступать—сăрса ил; меня обступили—мана сăрса илӳĕç, çавăрса ил, йăнăш пус, такăн.

Обстѣнить—хуме тытса çавăр.

Обсугробѣть—йур хывса кай; йур тулни.

Обсудить—тĕплĕ шухăшла, лайăх шухăшла; тĕрлĕ йенӳен шухăшласа пăх.

Обсулить—пурне те тĕрлĕ йапала пама пул.

Обсунуться—йăнăш кĕр.

Обсургучить—сургуӳла, сургуӳ сĕр.

Обсучить—пĕтĕр, пĕтĕрсе пĕтер.

Обсушить—типĕт, типĕтсе йар, йĕри тавăра типĕт, çине типĕт.

Обсчитывать—йăнăш хисепле, ултала.

Обсыкать—хурла, кул.

Обсыпать—йĕри тавăра сапса тух, çине сап.

Обсыхать—тип, йĕри тавăра тип, ăшăклан; обсохла—типрĕ, типсе кайрĕ.

Обсѣвать—ак; обсѣй—мĕн пур анасене акса тух; обсѣвокъ—ытлашши ал палли (тырă акнă ӳух алă палли йулсан çын вилет теççĕ); акнă ӳух акман вырăн йулни, акнă йулашки; обсѣвокъ—ытлашши çын, кирлĕ мар çын.

Обсѣдать—анса лар (йĕри тавăра—пурт) йĕри тавăра лар.

Обсѣкать—кас, йĕри тавăра кас, касса тат.

Обсѣменить—анасене ак; вăрлăх туйантар.

Обсѣнить—мĕнпе те пулсан вит, тулхăн ту.

Обсѣтить—тетелсем карса тух, хурса тух.

Обсѣять—мĕн кирлĕ ӳухлĕ ак, акас вырăна акса пĕтер, акса тух.

Обсягать—çын урлă ил, айакран ил.

Обсядчивый—ларакан, айалалла анакан.

Обтабáчить—тапакпа варала, тапак туртма вĕрент.
Обтáивать—ăшăтса прĕлтер, ирĕл.
Обтаскáть—сĕтĕрсе çавăр.
Обтачáть—çĕле (атă).
Обтáчивать—шĕвĕртсе хăйра.
Обтекáть—патĕнҫен йух, айаккарарахран йухса кай, тавралла йух.
Обтемни́ть—тĕттĕмпе хупла, тĕксĕмлет.
Обтеплѣ́ть—ăшăн.
Обтеребúть—турткаласа пĕтер, туртса кăлар.
Обтерéть—шăл, шăлса тасат—(туттăр татăкĕпе), сĕр.
Обтéсывать—çун, шун, варта (пуртăпа), обтéска—шунăскер; обтéсывающій—вартакан, çунакан, шунакан; обтéсываніе—çунни, шунни.
Обтирáть—шăл, сĕр.
Обти́скать—хĕстерсе лутăркаса пĕтер, таптаса лутăрка.
Обтихáть—хулленлен, ҫарăн, лăплан.
Обтолкáть—такăс çĕрте хĕстерсе ыраттарса пĕтер.
Обтолковáть—ĕç çинҫен лайăхрах шухăшласа калаçса пăх.
Обтóлóчь—тӳ, тӳсе тасат.
Обтони́ть—çинçелет, çӳхет.
Обтопи́ть—шăрат, путарса пĕтер, хутса пĕтер.
Обтоптáть—йĕри тавăра тапта, такăрлат.
Обточи́ть—йĕри тавăра хырса çавăракалат, вĕçлет, çивĕҫлет.
Обтрави́ть—пуринҫен ытла çумла, пуринҫен ытла тула (йытă).
Обтрубúть—каласа, кăшкăрса çавăрăн.
Обтрýнить—пуринҫен те кул.
Обтрусúть—мĕн çине те пулсан мĕн те пулсан сап.
Обтухáть—сӳн, сӳне пуçла.
Обты́кать—шăтаркаласа пĕтер (йĕри тавăра) ҫике ҫике тух (лартса тух).
Обты́нить—тĕкмексем лартса çавăр.
Обтя́гивать—туртса кар.
Обтя́пать—улгала, ҫапкапа, ҫапкапа çемçет.

О б у в ь—урана тăхăнмалли ҫăлха,—ҫăпата, тăла, атă, калуш; обува́ть—сыр, тăхăнтар (урана); обува́ться—урана тăхăн, ура сыр.

О б у́ г л и т ь—кăмрăклат.

О б у́ з а—ҫĕклем, йывăрлăх, йывăр ĕҫ.

О б у́ з д ы в а т ь—ҫар, ҫăварăхла.

О б у́ з и т ь—тăвăрлат кĕҫĕнлет.

О б у д ы́ ж и т ь с я—ҫул пек хытса кай, йакал,—(ҫул).

О б у́ м и т ь—ăс пар, тăнă кӳрт.

О б у р е в а́ т ь—тăвăллат, хумхат.

О б у р о́ д и т ь—ҫăлаха кăлар, нимĕне йурăхсăр ту.

О б у р о́ ч и т ь—ҫĕре касса пар, уйăрса пар, йăран туса тух, ҫике йуписем лартса тух.

О б у с л о́ в и т ь—калаҫа хур.

О б у с у р м а́ н и т ь—тутара кăлар.

О б у х а́ т ь—шыҫăнса кай, кӳпсе кай.

О б у́ х ъ—пурт—тăрши, тӳртĕпĕ.

О б у ч а́ т ь—вĕрент; обуча́тель—вĕрентекен.

О б у́ ш и т ь—пăра ҫапса пулă тыт, пуртă тӳртĕпне ҫап.

О б у я́ т ь—ăсран йар, ăсран кай, ытла хăтлан, вăйа пĕтер (тăвар вăйĕ пĕтни).

О б х а́ ж и в а т ь—ҫӳресе ҫавăрăн.

О б х а́ п и т ь—алăпа йарса ил.

О б х а́ р к а т ь—сурса пĕтер.

О б х а р ч и́ т ь с я—ҫиме хатĕрлесе хур, ҫимелен.

О б х а́ я т ь—хурласа пĕтер, тиркесе пĕтер.

О б х в а л и́ т ь—мухтаса пĕтер.

О б х в а́ с т а т ь—улталаса пĕтер.

О б х в а́ т ъ—хăлаҫ, ытăм; обхва́тывать—ытала, тыткала—тыткала пăх, тыткаласа варала, хурат.

О б х в о р а́ т ь с я—вăрах ҫирлесе ҫĕрĕл, темиҫе хут ҫирле.

О б х в о с т и́ т ь—мунҫара милĕкпе ҫап.

О б х л е б а́ т ь—пуринҫен ытла ҫи, сып; ҫисе аптăрат.

О б х л е с т а́ т ь—пушша ҫапа ҫапа пĕтер сӳслет.

О б х л о́ п а т ь—ҫапса сир (тусана).

О б х о д и́ т ь—тавăра кай, лерехрен ҫавăрăнса пыр; квартѝра обхо́дится въ пять рубле́й—хватер пиллĕк тенкĕ лараҫ;

безъ по́мощи не обойде́шься—пулăшусăр пултарас çук; такъ съ чужи́ми вещáми не обхóдятся—çын йăпалипе апла тумаççĕ; обходи́тельный—варлă, кăмăллă, лайăх пăхакан; обходи́ть—пăхса çýресе çавăрăн.

Обцара́пать—ҫĕркелесе пĕтер (ҫĕрнепе).

Обцĕди́ть—ала виттĕр йухтарса ил; мĕн кирлĕ ҫухлĕ йухтарса ан пар (ултала).

Обцĕлова́ть—ҫуп—туса тух.

Обчакры́жить—касса вакла, кĕскет, ытла кĕскет.

Обча́хнуть—наҫарлан, сарăх; шурăх, шанса кай.

Обчека́нить—ултала, ларт, йакат, шĕвĕрт; ĕçе таса ту.

Обче́сывать—тура, тураса йакат.

Обчини́ть—тýрлет, сапла.

Обчища́ть—тасат (çийелтен), йĕрĕ тавăра тасат.

Обчо́тъ—йăнăш хисеплесе пани.

Обша́рить—ухтарса тух, шыраса тух, хыпала.

Обша́ркать—урапа ҫĕркелесе пĕтер;

Обша́стать—хăйăрла (тырра—пăри).

Обшата́ть—лăкаса пушат, хускат.

Обшиба́ть—персе кат; персе, çапса ыраттар.

Обшива́ть—йĕри тавăра тыт, тавăралла çĕле, тыт, çап; обши́тый те́сомъ домъ—ҫус çаннă пýрт; обши́вка—тавăралла тытни.

Обшла́гъ—çанă вĕçĕ.

Обшмы́гать—сĕрсе йакатса пĕтер.

Обшнурова́ть—кĕнеке виттĕр çип туртса кăларса вĕçĕсене ниҫетле.

Обшны́рить—тĕрлĕ çĕре кĕре кĕре тухса çýре.

Обшу́стать—çарат, йакат, ултала (ҫейелĕхпе).

Общи́пывать—тат, ҫĕпĕт; ку́рицъ общи́пали пе́рья—ҫăхăн тĕкне татнă.

Общи́ть—пĕрлештер, хутăштар.

Общій—пурне те тивĕçлĕ, ушкăнăн, пухăвăн; о́бщество—пуху, ушкăн; обще́ственный—халăхпа—пухупа тăвакан ĕç.

Объего́рить—ултала, шĕвĕрт, ларт, çарат.

Объедини́ть-Обыскъ.

Объедини́ть—нумайран пĕрре ту, пĕрлештер, хутшăнтар, килĕштер.

Объе́ктъ—йапала.

Объе́мъ—пысăкăш; объе́мъ ко́мнаты—пӳлĕм пысăкăшĕ.

Объе́рзать—кутпа шуса йакатса пĕтер.

Объеро́шить—тĕпĕ йĕрĕпе çавăрса пĕтер; ултала (ҫейелĕхпе).

Объ о, обо—вырăссен тепĕр сăмах умĕн çыракан сăмах; ҫăваш ҫĕлхине вăл сăмах уйрăмăн куçарăнмаст; мĕн çинҫен те пулсан калаçнă, çырнă ҫух вара; маншăн (о мнѣ), пурин çинҫен те (пирки) (обо всѣхъ) çырласемшĕн (объ ягодахъ) теççĕ.

Объѣда́ть—çисе пĕтер, çын вăйĕпе пурăн, çыннăнне нумай çи.

Объѣзжа́ть—тавăра кай (лашапа), лашана çӳреме вĕрент (пріуча́ть ло́шадь къ ѣздѣ́); объѣ́здъ—тавăра кайни; объѣ́здчикъ—палещĕк, вăрман пăхакан.

Объюнѣ́ть—çамрăклан.

Объюро́дить—ухмахлат.

Объявля́ть—йевитле, пĕлтер; объявля́ться—йевите кай объявле́ніе—йевит туни; объяви́тель,—ница—йевит тăвакан, пĕлтерекен.

Объя́гниться—пăрула, пăранла (сурăх).

Объякша́ться—пĕрлеш, туслан, илеш.

Объя́мить—шăтăкласа пе́тер.

Объясни́ть—лайăх каласа, тăнлантарса пар.

Объя́тіе—ытам, ыталани.

Обыва́тель,—ница—пурăнакан, (йалан пĕр çĕрте).

Обы́грывать—выҫаса ил, выҫаса кӳрт, ҫик, выҫаса çĕнтер.

Обыде́нно, обыде́нный—йаланхи, кашни кунхи.

Обыка́ть—хăнăхса çит, вĕренсе çит; обыкнове́нный—йаланхи, ҫас ҫасах пулакан; обыкнове́ніе—йăла.

Обыскъ—ухтарни; обы́скивать—ухтар, тĕпĕ йĕрĕпе çавăрса шыра; о́быскъ бра́чный—минҫет (венҫет) тăвас умĕн тĕпҫесе ыйтса çырни.

О б ы́ щ и к ъ,—ца—ухтаракан, шыракан.
О б ы́ ч а й—йăла.
О б ы́ ч и т ь с я—çынран сивĕнсе çӳре, сăмсана усса çӳре.
О б е́ г а т ь—тĕрлĕ çĕре пырса кил, ӌупса çавăрăн, айаккарахран ӌупса ирт.
О б е́ д н е в ы й—кăнтăрлахи кĕллĕн.
О б е́ д н и ц а—кăнтăрлахи кĕлĕ вырăнне тунă кĕлĕ.
О б е́ д н е́ т ь—йурлăлан, наӌарлан, çука тух, йул.
О б е́ д о в а́ т ь с я—нуша курса пĕт.
О б е́ д ъ—кăнтăрлахи апат; обе́дать—апатлан, кăнтăрла апат çи; обе́дня—апат кĕлли, кăнтăрлахи кĕлĕ.
О б е́ ж а́ т ь—см. обе́гать.
О б е́ л и́ т ь—шуратса пĕтер, йĕри тавăра шурат; обе́ле́нный—шуратнă, шуралнă.
О б е́ с и т ь—шуйтан йерт.
О б е́ т ъ, обе́ща́ніе—асăнса хуни, сăмах пани; обе́товать, обе́щать—пама пул; обе́то́ванный—пама пулни.
О б я́ з а н н о с т ь—тумалли ĕç; обя́зывать—тума хуш; быть обя́заннымъ—тума пул.
О б в а́ л ь н ы й—тăрăхла çавăрака; ова́лъ—ункă; çавăрака.
О в а́ ц і я—пысăк ушкăн умĕнӌе çынна мухтани.
О в д о в е́ т ь—упăшкасăр йе арăмсăр йул; овдове́лый—урçăна, овдове́лая—тăлăх йулнă, упăшкасăр йулнă арăм.
О в е́ н ъ—така.
О в е р ш и́ т ь—тăрăла, тăрăла пуçла.
О в е́ с ъ—сĕлĕ.
О в е́ ч к а, ове́чій см. овца́.
О в и́ н ъ—авăн.
О в л а д е́ т ь—тытса ил, ил, йышăн, туртса ил.
О в о д ъ—кут—тĕкен, шултăра пăван.
О в о л д ы́ р и т ь с я—хăпаланса тух.
О в о щ ь, о́вощи—пахӌа çимĕçĕ.
О в р а́ г ъ—çырма, вар, тип çыӷма; овра́жекъ—сăвăр.
О в т о́ р н и к ъ—ытлари кун.
О в ц а́—сурăх; овчи́на—сурăх тирĕ, кли́чка ове́чья: пыӌӌи, пыӌăк, пуӳи.

Овцево́дство—сурăх тытни, ӳстерни.
Овцеобра́зный—сурăх майлă, сурăх пек; овча́рня—сурăх вити.
Овши́вить—пытăлантар; овшивѣ́ть—пытăлан.
Года́ть—йĕрĕнтер, тĕрлĕ çĕре вараласа пĕтер.
Года́ра—кĕл,—(тапак кĕлĕ); года́рокъ—çурта тĕпĕ.
Гвозди́ть—йĕри тавăра пăта çап, çапса çавăрăн.
Главле́ніе—мĕн çинҫен каланине кăтартни.
Гла́зить—куçăхтар, пăхса çавăрăн, курмасăр йул.
Гла́ска—пĕлтерӳ; пĕлтерни; оглашáть—пĕлтер; оглаше́ніе—пĕлтерни, вĕрентни; оглаше́нный—пĕлтернĕ, тĕне кĕме шухăшлакан; огласи́тельное сло́во—тĕн çинҫен вĕрентсе калакан сăмах.
Гли́нить—тăм сĕрсе çавăрăн.
Гло́бля—турта.
Глода́ть—йĕри тавăра кăшла.
Глоу́шить—пуçран çапса анратса йăр.
Гло́хнуть—хăлхасăрлан, илтми пул; оглуши́ть—хăлхасăрлат; я гло́хъ (въ уша́хъ завали́ло)—хăлха питĕрĕнҫе (ухо́—хăлха).
Глуби́ть—тарăнлат.
Глуми́ться—ухмаха тух, ухмахлан.
Глы́бить—муклашкалат (ҫавса, сухаласа).
Гля́дываться—çавăрăнса пăх; огля́дываніе—йĕри тавăра пăхса çӳрени.
Гляде́ться—курмасăр йул (пăхнă ҫух.)
Гневи́ца—тар ҫирĕ; огнедышащій—вут кăларса тăракан; огнеупо́рный—çунса пăсăлман, пăсăлми.
Гненный—вутлă; огневи́дный—вут пекки.
Гни́ва—ҫакма, çулу, çулăм.
Гнѣви́ть—çилентер.
Гова́ривать—сăмахла, айăпла; говóръ—айăплани, сăмахлани, малтан каласа хуни.
Го́нь—вут; о́гненный—вутлă; огнепокло́нникъ—вута пуççапакан.
Голи́ть—çарат, çаралтар, çарамаслат.

О г о л о́ в ь е—пуҫейĕ, пуҫайĕ; оголо́вить—пуҫласа хур, пуҫламăшне ҫырса хур; оголо́вливать—пуҫ сыптар (атă).

О г о л о с и́ т ь—сасă сар, сăмах сар.

О г о л Ѣ́ т ь—йĕри тавăра ҫарал.

О г о р а́ ж и в а т ь—пӳл, йĕри тавăра карта тыт (жĕ́рдями), хӳме хӳв (забо́рами).

О г о р о́ д ъ—пахӑа; огоро́дникъ—пахӑаҫă; огоро́дничество—пахӑа ҫимĕҫĕсене ӳстерни.

О г о р о́ ш и т ь—тĕлĕнтер, нимĕн калайми ту.

О г о р ч а́ т ь—кӳрентер, кăмăлсăр хăвар; огорче́ніе—кӳрентерни; огорчи́тель—кӳрентерекен.

О г р а́ б и т ь—ҫарат, хурах пус, тăпăлтарса ил.

О г р а́ д а—карта, пахӑа карти.

О г р а ж д а́ т ь—сыхла.

О г р а н и́ ч и в а т ь—ӑикĕле, пĕр, ӑар, ирĕке ан йар; огра́нить кĕтесле, кĕтеслĕ ту—(патак ăстакан).

О г р е б а́ т ь—йĕри тавăра хыр, хырса купала: ишҫе пынă ӑух ҫавăрăнарах иртсе кай; кăвар туртса кăлар—(кăмакаран), тураса пуҫтар—(кĕрепле).

О г р и б Ѣ́ т ь—кăмпалан.

О г р и в Ѣ́ т ь—ҫилкелен.

О г р о́ м н ы й—ытла пысăк, йурăхсăр пысăк, аслă, катмар.

О г р у б и́ т ь—усал сăмах кала, ăнман сăмах сар, йата йар; огрубѢва́ть—хыт, кăшăркалан; ру́ки огрубѢ́ли—алăсем кăшăркаланӑĕҫ, хытрĕҫ.

О г р у́ д и т ь—пĕр ҫĕре тĕртсе купала.

О г р у з а́ т ь—йывăрлан, нумай тийе.

О г р ы з а́ н і е—харкашса илни, вăрҫса илни.

О г р Ѣ́ т ь—ăшăт, вĕтсе ил, ҫап; хĕрт (пушăпа, хулăпа).

О г р Ѣ ш и́ т ь с я—йăнăш ту, ҫылăха кĕрсе пĕт.

О г р я з н и́ т ь—вараласа пĕтер, пыӑӑакла.

О г р у́ з о к ъ—кайри пĕҫĕ ашĕ; огу́зить—ӑакар (хыҫалалла).

О г у́ л и в а т ь—уҫăлса ҫӳре, ҫӳрет (йĕри тавăра).

О г у́ л о м ъ—виҫмесĕр, куҫпа пăхса кăна ил, суйламасăр; ушкăнĕпе.

О г у́ р б и т ь—ушкăнпа ҫавăрса ил, пухăнса тăр.

Огуре́цъ-Однодерева́нецъ.

Огуре́цъ—хăйар; огуре́чное се́мя—хăйар вăрри.
Огусте́ть—çăрал; огусти́ть—çăрат.
Огурти́ть—пĕр çĕрелле пух. Огурти́ть ста́до—кĕтĕве пĕр çĕрелле хăваласа пуçтар.
Ода—кама та пулсан лайăх сăмахсемпе мухтаса çырнă йурă, такмак.
Одаль—айаккарах, айакка.
Дара́ть—парне пар, укçасăр пар (тӳлемелле мар).
Одвори́ться—кил çурта çавăр.
Одвуко́нный—икĕ лашалла.
Одебели́ть—мăнтăрлат.
Оде́жда—тумтир; ве́рхняя оде́жда—çийелти тумтир; ни́жняя оде́жда—айалти тумтир; заводи́ть оде́жду—тумтир туйан. Оде́ва—тумтир.
Одеколо́нъ—тутлă шăршăлă шĕвĕ йапала.
Оде́нежить—укçаллă ту.
Одеревяне́лый—хытса ларнă; одеревяне́ть—хытса кай.
Оде́рживать—парăнтар, çĕнтер; одержи́мый паду́чей боле́знью—тытса пăрахакан ҫирлĕ çын; тыткăнлă çын.
Одесну́ю—сылтăм йенне.
Одеся́тствовать—вуннăмĕш пайа тӳлемелле ту, вуннăмĕш пайне пар.
Одешеви́ть—йӳнлет, йӳнет.
Оди́нъ, одно́—пĕрре; одна́ сторона́—пĕр йен; оди́нъ изъ нихъ—пĕрри; по одному́—пĕрерĕн; оди́нъ по одному́-оди́нъ за одни́мъ—пĕрерĕн—пĕрерĕн, пĕрин хыççăн тепĕри; одина́ковый—пĕр пек; всѣ одина́ковы—пур те пĕр пек; одино́кій—пĕҫҫен; одна́жды—пĕр хут; одино́чный—пĕҫҫен, уйрăм; одни́—хамăр пĕҫҫен, хăйсем пĕҫҫен.
Одина́дцать—вунпĕр.
Одича́ть—пис, сивĕн.
Одна́ко—çапах, апла пулсан та.
Одного́докъ—пĕр çулхи, тантăш.
Однодерева́нецъ, односе́лецъ—пĕр йалти.

Однообра́зный—пĕр тĕслĕ, пĕр йевĕрлĕ, пĕр майлă.
Односторо́нній—пĕр йенлĕ, пĕр питлĕ.
Одобре́ніе—йураттарни хаваслантарни; одобря́ть—йураттар, мухта, ырăла.
Одожди́ть—çумăр çуса йĕпеттер.
Одолжи́ть—кĕтелле пар; одолжа́ться—кĕтмелле ил; одолже́ніе—кивçен пани.
Одолѣва́ть—парăнтар, аптăрат, çĕнтер.
Одо́нокъ—йулашки, тĕпне кăна йулни, хырса пуçтарни.
Одръ—выръăн (çывăрмалли); наҭар.
Одряблѣ́ть—йăш, шан, сисми пул, хытса кай.
Одряхлѣ́ть—кăптăрка, ватăл, кивелсе çит, наҭарланса çит.
Одуби́ть ко́жи—тирсене лайăхрах ту, сарат.
Одува́нчикъ—сĕт курăкĕ (унăн пуçĕ тĕклĕ пулаҭ, кăшт вĕрсенех тĕкĕсем вĕçе пуçлаççĕ).
Одува́ть—çийелтен вĕрсе йар.
Оду́мываться—шухăшласа ил, ӳкĕне пуçла.
Одура́чивать—мăшкăла, кул, ухмаха кăлар; одуря́ющій—ăнран йаракан.
Оду́ть—йĕри тавăра вĕрсе çавăрăн; одува́ться-шыçăн, сарăлса кай, кӳпсе кай, мăшлатса пыр.
Одухотворя́ть—сывлăш кӳрт, ҭун кӳрт.
Одушеви́ть—хаваслантар, ҭун, пурăнăç пар; одушевле́нный—ҭунлă, ҭĕрĕ; одуши́ть—пăвса, пуса вĕлер.
Одыша́ться—сывлăш çавăр; одышка—сывлайманни, сывлăша çавăрайманни.
Одѣва́ть—тăхăнтар; одѣва́ться—тумлан; одѣя́ло—витĕнмелли, атийал.
Одѣли́ть—уйăрса пар, уйăрса панă ҭух памасăр йе сахалтарах пар (пĕрне).
Жа́рить—ăшала, ĕнт.
Жа́ть—ҭăмăрта, пăҭăрка; вырса пĕтер.
Жени́ть—арăмлă ту, авлантарса йар.
Жереби́ться—хăмла (ҫыха).
Жере́лье—мăйа, мăй çыххи.
Жесточи́ть—ҭĕрине хытар, ытла çилентер, хытăлантар; ожесточи́ться—хыт, çилен.

Ожéчь—пĕçерттер, ожóгъ—пиçсе кайнă вырăн.
Оживáть—ҫĕрĕле пуçла; оживля́ть—ҫĕрт, ҫĕрĕлтер; хавасланар; оживлéнный—хавасланнă; онú ведýтъ оживлéнную бесéду—вĕсем хавасланса калаçаççĕ.
Ожидáть—кĕт, шан, ĕмĕтлен; ожидáніе—кĕтсе тăни, кĕтни, шанса тăни.
Ожидéть—шĕвел; ожúдить—шĕвет, шĕвĕнтер.
Ожинáть—вырса пĕтер; ожúнки—йулашки, вырса пĕтмен тырă.
Ожирéть—мăнтăрлан, тул, хулăнлан; ожирéніе-мăнтăрланни.
Ожúть—сисе пуçла, ҫĕрĕл, ҫĕрĕлсе тăр, вăй ил.
Ожурúть—вăрçса ил, йатласа ил.
Забáвить—илĕрт (аҫана), выльăт.
Забóриться—йĕри тавăра хýме çавăр.
Забóчивать—ҫăрмантар, хуйхăллă ту, пĕр—пĕр ĕç пар; —ся—ҫăрман.
Заглáвить—пуçламăшне çырса хур; кĕнеке йатне çыр.
Задáчивать—аппăрат, тĕлĕнтер, хирĕç калайми ту.
Зáдить—хыçалалла ҫакар.
Задóриться—çиленсе вăрçа пуçла, хĕрýленсе пыр—(çапăçма); оздóрить—çилентер.
Зайчúться—мулкаҫă çурлани.
Зарúть—çутатса йар; озáриться—хапсăнса пăх.
Звĕздúть—çăлтăрсем тухни, çутатни.
Звéрить—тискер кайăк пек ту, ытла çилентер, ăнмана кăлар; озвĕрéть — тискерлен, тискер кайăк майлă пул.
Здорáвливать—тырал, ҫĕрĕл, тасалса мăнтăрланса кай.
Здоровéть—хулăнлан паттăрлан.
Зеленúть—йешĕллет, симĕслет, (курăкпа).
Земь—çĕр çине.
Зéнокъ—куç йĕри тавăрашĕ.
Зернúть—вăрăла, вăрă ту, вăрă сап.
Зеро—кýлĕ; озéрный—кýлĕ патĕнҫи, кýллĕн.
Зимь—ыраш калҫи, уçăм.

Озира́нье—йĕри тавăра пăхса илни, йĕри тавăра пăхса çӳрени.

Озлобля́ть—çилентер, шăртлантар, çĕтĕлтер, йĕкĕлте, вăрçтар; озлобле́ніе—шăртланни, çиленни.

Озлосло́вить—сăмахласа пĕтер, усал сăмах каласа çӳре (çын çинҫен), елекле.

Ознаменова́ть—паллă туса хăвар; аслăла, паметник ларт.

Означа́ть—паллă тăв, ту.

Озно́бить—шăнт, тăм илтер; озно́бъ—шăнни, шăнтни.

Озоли́ть—кĕл сапса, тăкса пĕтер; кĕлле.

Озолоти́ть—ылтăнпа вит, ылтăнла.

Озорни́къ—алхасакан, асакан; озорни́чать—алхас.

Озу́бина—шăл йĕрĕ, çыртнă йĕр.

Озя́ва́ть—куçăхтар, куçпа пăс; çăвара каркаласа йĕри тавăра пăхса çӳре, пăхса тух.

Озяба́ть—шăн, шăнса кай, шăнса вил.

Ой—ай—хăраса кăшкăрни, ыратнă ҫух кăшкăрни; ах.

Окабали́ть—çынна пĕтĕмпех ху аллу айне ту, пусмăрласа пĕтер.

Окаба́чить—наро́дъ—халăха ерех ĕçме вĕрент.

Окаблу́чить—кĕлĕлĕ ту, кĕлине çĕлесе çыпăçтар.

Ока́зія—май, тӳрĕ килни, тĕл килни; мĕн те пулсан пулни—(нуша, лайăх мар, кăмăлсăр ĕç).

Ока́зывать—кăтарт, ту, курăнтар, пулăш.

Окаймля́ть—хĕррисене ҫĕнтĕр тытса çавăрăн илемлĕлетсе, тĕрлĕ илемлĕ йапалапа тытса (пӳксе) çавăрăн.

Окалга́нить—йака—ан ту, кăлтă кăлтă каскаласа йар—(çӳçе),

Окали́ть—çийелтен—(çине) хĕрт (тимĕр); ăшала (пăрçа).

Окалĕчить—ҫăлаха кăлар; йурăхсăра кăлар; алă—урасăр, куçсăр ту.

Окамени́ть—ҫул пек хытарса йар.

Ока́нчивать—туса пĕтер; оконча́ніе—пĕтерни, вĕçĕ йулашки; ока́нчиваться—пĕт; оконе́чность — пĕтмĕш, вĕç.

Окапу́тить—ĕçе арпаштарса пĕтер, кама та пулсан ĕçре ларт.

О к а́ п ы в а т ь—алтса çавăрăн, купала (йĕри тавăра).
О к а р а́ ч и т ь—хыçалалла ҫакар, тăват уран утакан ту.
О к а́ р к а т ь—курак пек кăшкăр; асап, нуша курассине малтан пĕлтер.
О к а р м а́ н и т ь—çынна укçа тĕлешĕнҫен ултала.
О к а́ р м л и в а т ь—çитерсе ҫĕрт;—ся—çисе ҫĕрĕл, çитер.
О к а р т а́ в и т ь—çын каласнинҫен мăшкăласа кул.
О к а т а́ т ь—йакат, тикĕсле; муклашкасене ват.
О к а́ ч и в а т ь—шыва кӳрт, ҫӳхентер.
О к а́ ш л я т ь—ӳсĕрсе çавăрăн.
О к а́ я т ь—айаккалла хăваласа йар, ылхан; окая́нный—ăнман, çылăхлă, ылхава тивĕçлĕ, уйăрнă çын.
О к в а́ с и т ь—ҫустана йӳçĕт.
О к е а́ н ъ—пирĕн çĕре йĕри тавăра çавăрса илнĕ тĕлсĕр, йĕркесĕр, аслă, тарăн, сарлака шывсем—(тинĕссем—вĕсем çумĕнҫе пĕҫĕкçĕ кӳлĕ пек кăна).
О к и в а́ т ь—пуçна тайса тух, çавăрăн—(пурин умĕнҫе).
О к и́ д и с т ы й—пысăк, сарлака, йывăр.
О к и п я т и́ т ь—вĕри шывпа сапса пĕçерсе ил.
О к и с а́ т ь—йӳçĕх; окисля́ть—йӳçĕт.
О к л а́ д ъ—турăш тумĕ, шалу; окла́дываньe—хурса, купаласа çавăрăнни; окла́дистая борода́—сарлака, пысăк сухал.
О к л е в е т а́ т ь—елекле, çын çинҫен темĕн те пĕр калаç.
О к л е́ и в а т ь—çыпăçтарса тух, (йĕри тавăра).
О к л е м а́ т ь с я—ҫирлеп хыççăн тӳрлене пуçла, ҫĕрĕле пуçла, лайăхлана пуçла.
О к л е ш н и́ т ь—хытă хĕстерсе, ҫăмăртаса ил, тыт.
О к л и к а́ т ь—пыракан çынна ҫĕнсе ил, кам вăл тесе кăшкăр.
О к л о́ ч и т ь—таткаланса, тĕкленсе, çĕтĕлсе пĕт, пĕтер.
О к л у б и́ т ь—çавăрака мăкăрлатса кăлар.
О к л ы́ ч и т ь с я—шăлна шăтăртаттара пуçла.
О к л я́ с т ь—ылхан.
О к н о́—ҫӳреҫе; о́кна—ҫӳреҫесем.
О к о—куç; очки́—куçлăх; оче́чникъ—куçлăх йĕнни.
О к о́ в ы—тăлă, сăнҫăрсем; око́вывать—тăлла; тимĕрле, сăнҫăрла; око́ванный—тимĕрленĕ.

Оковы́ривать—ҫавкаласа пӗтер.
Окожу́рѣть—хупӑлан.
Окози́ться—каҫака пӑрулани.
Околачивать—йӗри тавӑра ҫап; околачиваться—ҫапкалан.
Околдо́вывать—тухатмӑш ту.
Околеси́ть—ху йӗрӳ тавӑра ҫавӑр, таҫта ҫӳресе ҫавӑрӑнса кил.
Ко́листый—ҫавӑрӑнӑҫ ҫул.
Ко́лица—улиҫе, йал хапхи, укалҫа, йал тавӑрашӗнҫи вырӑн.
Около—пат, ҫум; о́коло него́—унӑн ҫумӗнҫе; о́коло меня́—ман ҫумӑмра; о́коло тебя́—сан ҫумӑнта; дай мнѣ о́коло двухъ хлѣбовъ—икӗ ҫӑкӑра йахӑн пар мана.
Около́токъ—тавӑрари вырӑнсем, йалсем.
Около́точный—хула урамӗсене хурал тӑракансенӗн пуҫлӑхӗ—(становуйран кӗҫӗнтерех).
Околпа́чить—калпак тӑхӑнтар.
Ко́лышъ—хӑрпу, картус кӑшӑлӗ.
Ко́льничій—патшана ҫывӑх ҫын.
Колѣнковой—ҫӑркуҫҫи—(ҫӑрпуҫҫи) йӗри тавӑрашӗнҫи, ҫӗркуҫҫи патӗнҫи.
Колѣть—вил, ӳк (выльӑх).
Ко́мить—муклашкалантар; окомли́ть ви́лку—сенӗке пуклак вӗҫлӗ ту.
Конец—пӗтеспе, пӗтес умӗн.
Ко́нница—ҫӳреҫе ӑрамки; око́ничникъ—ҫӳреҫе тӑвакан.
Конопа́тить—пӗрене хушшисене лайӑх питӗр.
Контӳзить—ыраттар—(хытӑ), сиктер (алла, урана).
Конфӳзить—намӑслантар, намӑса хӑвар.
Оконча́ніе—см. ока́нчивать; оконча́тельно—йӑлтах, пуҫӗпех (совсѣмъ)
Ко́панный—ҫавса лартнӑ; ҫӗре кӗрсе ларнӑ.
Коптить—хӑрӑмпа хуратса пӗтер.
Корени́ть—тымарланса пӗт.
Корми́ть—ытлашши ҫитер.
Коро́бить—пӗрӗнтер, катрашкалантар,
Корокъ—тӗтӗм ҫаптарнӑ сыснан кайри пӗҫҫи.

Окоро́стить—кĕсенлет, кĕсен йертни; окоростове́ть—кĕсенлен.

Окороти́ть—кĕскет (йĕри тавăра касна ҫух йăнăш кас).

Окоряве́ть—хыт, типсе кай.

Ко́сево—ҫава аври.

Окосма́тѣть—ҫăмлан, тĕклен, мамăклан; окосма́тить—ҫăмлат, мамăклат, тĕкле.

Окосне́ть—шăнă (шăмă) пек хытса кай, шăнса, кӳтсе кай.

Окосола́пить—ҫалăш урала ту; урине ҫалăштарса йар.

Окосе́ть—ҫалăш куҫлан.

Окоти́ться—кушак ҫăвăрлани.

Окочене́ть—куҫан пек кӳтсе, хытса кай.

Ко́шко см. окно́.

Окра́ина—хĕрри, вĕҫ, ҫик, хушă.

Окрамо́лить—халăха пăлхатнă тесе айăпла.

Окра́пать—сирпĕтсе пĕтер (йĕри тавăра), сирпĕтсе, тумлатса варала.

Окрапи́вить—вĕлтĕренпе вĕт.

Окра́шивать—хĕрет (йĕри тавăра, ҫине), сăрла.

Окрести́ть—тĕне кӳрт, шыва кӳрт; окрести́ться—тĕне кĕр, шыва кĕр.

Окрестъ—йĕри тавăра; окре́стность-тавăрари выра́н, тавăра; окре́стный—тавăрари.

Окриви́ть—ҫалăштарса йар.

Окри́кивать—кăшкăрса ил, ҫĕнсе ил, кăшкăрса, вăрҫса, пăрах.

Окро́ва́вить—йунла, йунпа сĕр, йун тăк, суранла.

Окромса́ть—каса каса пăс, касса вакла; ҫӳҫе илемсĕр кас.

Окропля́ть—сирпĕт, сап (йĕри тавăра).

Окро́шка—кăвас ҫине аш, сухан, ҫăмарта тата ытти йăнала та тураса йарса хатĕрленĕ сивĕ ҫимĕҫ.

Округля́ть—ҫăмăрлат, ҫавралат, ҫавракалат.

Округъ,—окру́га—тавăрари выра́н; темиҫе кĕпĕрнерен пĕр округ тăваҫҫĕ.

Окружа́ть—ҫавăрса ил, тавралла тăр; окру́жность—ҫавра́нăш, йĕри тавăрашĕ; окружно́й нача́льникъ-тавăрари

пуçлăх; окружно́й судъ—пĕр—ик—виç кĕпĕрне сутлашма пуçтарăнмалли сут.

Окрути́ть—икĕ çипе, хĕлĕхе пĕр çĕре пĕтĕр, йăпала тавăрашне йав, (йĕри тавăра йăваласа çавăрăн).

Окру́чиванье—пĕтĕрни.

Окрыли́ть—çунат пар, çунат çыхса йар; вăй кӳрт, хаваслантар; окрылѣ́ть—вĕçе пуçла, çунатлан.

Окры́ситься—шăртлан, çилен—(кам çине те пулсан).

Окры́ть—çине вит.

Окрѣ́пнуть—хыт, тĕреклен, тăнтăнлан, тăтăрхалан, патăрлан, вăй ил.

Окря́каться—калаçас умĕн йе ĕçес умĕн (ерех) пыр тĕпĕпе ӳсĕр.

Окстя́ть—шыва кӳрт, хĕрес хур, сăх—сăх.

Октава́ — саккăрмĕш сасă — (йурланă ӗух); ытла хулăн сасă.

Октаэ́дръ—сакăр кĕтеслĕ ӗăмăр, çавăрака йăпала.

Октя́брь—йупа уйăхĕ.

Окудла́тѣть—тĕклен, çăмлан, çӳçĕсене арпаштарса пĕтер.

Окудря́вить—кăтралат.

Оку́клиться—çуралас, тухас умĕн шăна—пăван хупăнса ларни.

Окукова́ть—усал, нуша пулассине пĕлтерсе куклат (куккук).

Оку́ксить—куçна йĕрсе йĕпет, хĕретсе йар.

Окулирова́ть—улма йывăçне авлантар, сып.

Окуми́ться—кумалă пул.

Окуна́ть—шыва ӗиксе кăлар.

Окунь—уланкă.

Окупа́ть—укçа парса хăтар, укçа парса ирĕке кăлар, тӳлесе ил; о́купъ—хак.

Оку́ривать—тĕтĕр; оку́риваніе—тĕтĕрни.

Окурно́сить—ӗăх сăмсилĕ ту, сăмсасăр ту.

Окурча́вить—кăтралат.

Оку́тывать—ӗăрка, ӗăпта.

О к у́ ч и в а т ь—купала, йĕри тавăра купала.
О к у́ ш а т ь с я—çисе тăран, ытлашши çи.
О л а́ д ь я—кăвас икерҫи, йăва (çимелли).
О л а к и́ р о в а т ь—лакпа çутат, вит; лак сĕр.
О л е д е н и́ т ь—шăнт, пăрлат, сивĕтсе йар.
О л ё н а—Йелина, Алӳна, Йелук, Йелка.
О л е́ н ь—пăлан.
О л и́ в а—çу йывăççи; оли́вка—çу йывăççи çимĕçĕ.
О л и́ с т в е н и т ь—çулçăпа вит, çулçăлат.
О л и́ ф а—кăраскă тума вĕретнĕ çу—(кантăр çăвĕ, йĕтĕн çăвĕ).
О л и ц е т в о р и́ т ь—ҫунсăр йапаласене, выльăха çын вырăнне хур; вĕсене каласта́р, шухăшлатар—(халлапсем).
О л о в о—тăхлан—(вăл çутă, çемçе).
О л о́ д ы р Ѣ т ь—кахаллан.
О л т а́ р ь—алтарь.
О л у б е н и́ т ь—хуп пек хытарса йар.
О л у х ъ—анкă минкĕ; ухмахрах çын.
О л ь х а—çирĕк; ольхо́вникъ—çирĕклĕх.
О л я д е н Ѣ т ь—çум пусни, кирлĕ кирлĕ мар курăк хупласа илни.
О л я́ п о в а т ь — çӳхе, йака туман йапала, пуртăпа тунă йапала.
О м е́ г а—грéксен азбукинҫи йулашки сасă палли.
О м е р з и́ т ь—йĕрĕнтер, йăлăхтар, курас килми ту, вараласа пĕтер; омерзи́тельный — ăнман, йĕрĕнҫĕк, курас килмен.
О м о в е́ н і е—çумалли йăла.
О м о л о д и́ т ь—çамрăклат.
О м о н и́ м ъ—пĕр майлă сăмахсем, пĕр пек сăмахсем—(тăвар—соль, тăвар—сдѢлаемъ; вĕрет—çил, вĕрет—хуран, вĕрет—йытă).
О м о ф о́ р ъ — архіерей хулпуççийĕ çине тăхăнмаллли тумтир.
О м р а ч а́ т ь—тĕттĕмлет, тĕксĕмлет, хурат, усал ĕç туса илемсĕрлет.

О м у́ т ъ—авăр, ҫавăрăнса йухса тăракан выр̆ăн,
О м ш а́ н и к ъ—хурт усрамалли ăшă выр̆ăн—(хĕлле ҫавăнта усраççĕ).
О м ы́ т ь, омыва́ть—хĕррисене ҫу, ҫине ҫу.
О н д а́ г р ъ—алла вĕренмен ишек (ашак).
О н д Ѣ—тамъ—ҫавăнта, лере.
О н е й́ с т о в Ѣ т ь—ытла ҫилен, ҫиллĕне шăнараймасăр темĕн те пĕр ту.
О н т о л о́ г і я—пур̆ăнăҫăн пуҫламăшĕ ҫинҫен вĕрентни.
О н у ч и—ура тăли, пурҫанка.
О н ъ, она́ оно́; вăл; онъ=о—выр̆ăссен азбукийĕнҫи вуншиллĕкмĕш букви (сасă палли) йаҫĕ.
О н Ѣ м Ѣ́ т ь—туйми пул, ҫĕлхесĕр пул, хытсă кай.
О п а́ д а т ь—ҫак (шыҫă ҫакрĕ), уйăрăл, ӳк, ан, айала ан.
О п а́ з д ы в а т ь—кайа йул, каҫа йул, вăрах тăр.
О п а́ и в а т ь—вĕрилле шăвăр; ло́шадь опои́ли—лашана вĕрилле шăварнă, ăшăла тунă.
О п а́ л а—пуҫлăх ҫиленни, (ҫилли).
О п а́ л и в а т ь—ĕнт.
О п а́ д ы в а т ь—ҫумла.
О п а́ л ь н и ч а т ь—ҫас ҫас ҫилен.
О п а́ м я т ы в а т ь с я—тăна кĕр, астуса ил.
О п а́ р а—ҫĕре йарса лартнă ҫуста.
О п а́ р и т ь—пăспа пĕҫер.
О п а́ р ы в а т ь—сӳтсе тух.
О п а с а́ т ь с я—сыхлан; опа́сливый—сыхланакан; опа́сность—инкек; опа́сный—хăрушă.
О п а с к у́ д и т ь—варала, пăс, ăнман ĕҫ ту.
О п а́ х и в а т ь—вĕҫтер, сирсе йар; опаха́ло—вĕрсе сирмелли—(сарлака, ҫавăрака йапала).
О п а́ х т а т ь—уҫласа ĕлкер, уҫласа пар.
О п а́ ш е н ь—сăкман.
О п а́ ш к а—сухаламасăр, шăйрăк йулнă выр̆ăн.
О п а я́ т ь—шăратса ҫыпăҫтар.
О п е́ к а—пăхса ӳстерни; пăхни, сыхлани. Опеку́нъ—пекун—тăлăх аҫасене пăхса ӳстерекен, пăхакан, сыхлакан.

О п е к а́ т ь—мӗн те те пулсан витсе пӗҫер.
О п е л е н а́ т ь—кипкепе ҫӗрке, ҫӑрка.
О п е м з о в а́ т ь—йӗри тавӑра шыв кӑпӑкӗпе (ҫул пек йапалапа) сӗрсе, хырса ҫавӑрӑн—(йакат).
О п е́ н к и—упӆунка, вӗтӗ, ҫумӑр кӑмписем.
О п е́ п е л и т ь—кӗлле, кӗл сап.
О п е р а́ ц і я—пысӑк ӗҫ тума тапратни (суту—илӳ ӗҫӗ, тырӑ акас ӗҫ; ҫирлӗ ҫынна ҫӗҫӗсемпе касни (ҫӗртесшӗн, тӳрлетесшӗн).
О п е р е́ ж и в а т ь—ирт, ирттер.
О п е р е́ т ь с я—см. опира́ться.
О п е р и́ р о в а т ь—пысӑк ӗҫ ту, пысӑк ӗҫе тытӑн.
О п е р и́ т ь—тӗкпе вит, тӗклентер, ҫӑмлантар.
О п е ч а́ л и в а т ь—хуйхӑрт, куӆантар; опеча́ливаться — хуйхӑр, куӆан, салхулан.
О п е ч а́ т а т ь—питӗет пус, питӗетле.
О п е ч а́ т к а—йӑнӑш ҫапни (кӗнекере).
О п е ч а́ т ы в а т ь—питӗетле питӗетле хур.
О п и́ л к и—пӑҫӑкӑ ҫӳппи.
О п и р а́ т ь—тӗреле, тӗкӗле; опира́ться—тайӑн, ҫавсалан; опо́ра—ӗрев, тӗкӗ пулӑшу; опира́ющійся—тайӑпакан.
О п и́ с ы в а т ь—ӑнлантарса каласа пар.
О п и́ с ы в а т ь—ҫыр — (парӑм тӳлеймен ҫынӑнне ҫуртне ҫыраççӗ); опи́ска—йӑнӑш ҫырни, ҫырнӑ ҫух сиктерсе хӑварни; о́пись—ҫырни, ҫырса кайни, ҫырса илни.
О п и́ т ь—ҫын укҫине ӗҫ, ҫыннӑнне ӗҫ.
О п і й—Индія ҫӗрӗнҫе ӳсекен макӑн сӗткенӗ—(вӑл орех пек ӳсӗртет).
О п л а́ в и т ь—шӑрат—(тӑхлан).
О п л а́ к и в а т ь—йӗр, макӑр, кама та пулсан шеллесе макӑр.
О п л а м е н и́ т ь—вут ҫулӑмӗпе ҫулӑмлат, ҫулӑм йӑрса илтер.
О п л а н и р о в а́ т ь—пӑлан ӳкер.
О п л а с т о в а́ т ь—сийӑн, сийӗн хур.
О п л а́ ч и в а т ь—тӳле; опла́та—тӳлев.
О п л е́ в ы в а т ь—сур, сурса пӗтер, сурса варала.

Оплескáть—сирпĕтсе пĕтер, йĕри тавăра сирпĕт; ҫӳхе.
Оплеснѣ́ть—йĕри тавăра кăвакар.
Оплетáть — çыхса ту—(çатан, ҫĕнтĕр, çăпата); ултала, ларт.
Оплеýшить—çуп; оплеýха—çупкă.
Оплечи́ться—пысăкланса çит, тĕреклĕлеҫен; оплéчникъ—хулпуççи çине тăхăнмалли, çакмалли тумтир, йăпала.
Оплодотвори́ть землю—çĕре тырă лайăх пултаракн ту, вăрлăх пăрах, ак.
Опложáться—ĕрҫе, нумайлан.
Оплóтъ—хӳме, тĕрек хӳмĕ.
Оплошáть—йăнăш, вăхăтра ан тăвай; оплóшка—йăнăшлни.
Оплы́ть—тĕрлĕ çĕрте ишсе çӳресе кил, çавăрăн.
Оплѣши́вѣть—кукшалан.
Оповѣ́дать—тĕрлĕ çĕре хыпар йар, пĕлтерсе çӳре, каласа пар.
Огáнить—ирсĕрлет, варала.
Опóдлить—ăнмана кăлар.
Оподозрѣ́ть—вăл тунă пулĕ тесе шухăшла—(таса мар ĕçре).
Опоздáть—см. опáздывать—хунă вăхăта ан кил, кайа йул.
Опознáть—лайăх пĕл, пĕлсе çӳре, шыраса туп.
Опозóривать—намăс кăтарт, намăса хăвар.
Опóить—ытлашши ĕçтер; сийен тăвакан йăпала ĕçтер, ӳсĕртеҫҫен ĕçтер, ăшăла ту—(лашана) ,опóйца—ĕçсе вилнĕ çын; опóйчатые сапоги́ — çемçе сăрантан (лайăхсăрантан) тунă атă.
Опóка—ҫул йаҫĕ, кăвак тăм, пас.
Оболáскивать—ҫӳхе.
Опóлдни—кăнтăрла тĕлĕнҫе.
Опóлзать—шуса çавăрăн.
Опóлки—пĕрене хĕрринҫен çурса илнĕ хăма—(горбыль).
Опсловúнить—çуррине çитер, çуррине ил.
Ополóвникъ—çăпала.
Ополóзить—йакатса пĕтер (çуна тупанĕпе).
Оплоскáть—ҫӳхе, ҫӳхесе тăк.
Ополóть—çумласа тух.

Ополоу́мить—ухмаха кăлар, ухмаха йерт.

Ополчи́ть—вăрҫа кайма хатĕрле—(салтаксене, халăха); пĕрин ҫине пĕрне тăрат, вăрҫтар, ҫилентер; ополче́ніе—пĕр ушкăн салтак,—вăрҫма тăнă халăх.

Опо́мниться—шухăшласа ил.

Опо́ра—см. опира́ть.

Опора́жнивать—пушат.

Опоро́чить—хурла, пăсăк туп.

Опоро́шить—ҫăнăхпа, тусанпа йе ытти вĕтĕ йапалапа сапса тух, йĕри тавра сап.

Опо́рши—атăран тунă пушмак (кунҫине касса пăрахса).

Опослу́шествовать—сутра кам ҫине те пулсан кăтартса кала.

Опосты́ть—кăмăла тавăракан пул, курас килми пул, курайми пул.

Опотроши́ть—ăшĕ ҫиккине кăлар.

Опотѣ́ть—йĕри тавра тарла.

Опоха́бить—ирсĕрлет, йĕрĕнмелле ту, пăс.

Опохмѣля́ть—măхмăрла; опохмѣля́ться—măхмăр ҫĕрт (мухмăр ҫĕрт).

Опочина́ть—пуҫла, тутанса пăх.

Опочи́ть—ҫывăр, кан, выртса кан.

Опо́шлить—йĕркесĕр пăсса пĕтер, йурăхсăра кăлар, йĕрĕнмелле ту.

Опоя́сывать—пиҫиххи, пыҫаххи ҫых; опоя́ска—пиҫиххи.

Опра́ва—ăрамкă, йапала йĕри таврашне тытни—(куҫлăх кĕленҫисене кĕмĕл ăрамкă ăшне кӳртсе лартаҫҫĕ).

Опра́вдывать—айăпсăра хăвар, тӳрре кăлар; опра́вдываться—тӳрре тух; оправда́ніе—тӳрре кăларни.

Опра́стывать—см. опора́жнивать.

Опра́ть—кĕпе ух.

Опредѣля́ть—вырнаҫтар; оте́цъ опредѣли́лъ сы́на въ гимна́зію—ашшĕ ывăлне гимназийе вырнаҫтарнă; опредѣле́ніе—вырнаҫтарни, уйăрса хуни, уйăрса, татса калани, сутри кайранхи сăмах; опредѣли́ть мĕн те пулсан тума хуш, сакун ҫырса хур.

Опри́былить—усă, тупăш кӳр.

Опривѣ́тствовать—лайăх куçпа пăхса ăшшăн калаç, пăхса йар.

Оприсѣ́сть—кăшт лар—(канма).

Опри́тчить—ăсран йар, ухмаха тух, анкă мĕнке тух.

Опри́хотить—тиркекен ту, усала вĕрент.

Опри́чина—супинкене панă çĕр; опричники — хăрушă Иван патшана сыхласа пурăннă салтаксем.

Опричь—пуçне (унсăр пуçне).

Опро́бовать—тутанса пăх, сăнаса пăх.

Опрова́дить—ăсат.

Опроверга́ть—сăмах суйине кăлар, кăтарт.

Опроки́дывать—тӳнтерсе йар, ӳпĕнтер, йăвантар.

Опроме́тывать—йăнăш пер, тĕллене çĕре ан тивертей; опро́метью—пĕтĕм вăйпа çил пек ҫупса пыни; опроме́тчивый—ĕçе ҫас, пĕр шухăшламасăр тăвакан—(йăнăш).

Опроси́ть—тĕпҫесе, ыйтса пĕл.

Опроста́ть—см. опора́жнивать.

Опростоволо́сить ба́бу—хĕр—арăм пуçĕ çинҫен туттăрне сӳсе пл.

Опроталѣ́ть—ирĕлсе хура çĕр курăна пуçла.

Опроти́вить—йĕрĕнтерекен, йăлăхтаракан ту, пăсса, вараласа пĕтер; опроти́вѣть—йĕрĕнтер, йăлăхтар.

Опро́чить—вырăнаçтар, тĕреклĕлентерсе хур.

Опруди́ть—пĕвелесе хур.

Опры́скать—сирпĕтсе, сапса пĕтер,—(шывпа).

Опрѣсни́ть—тăварсăрлантар (шыва); опрѣснокъ—тутлă ҫуста пашалувĕ.

Опрѣ́ть—хĕре пуçла, хĕрсе кай, хĕрсе пăсăл.

Опряда́ть—кирлĕ ҫухлĕ авăрла

Опря́тать—пуçтар, хăй вырăнне хур, опря́тный—тирпейлĕ; таса, тирпейлĕ; опря́тность—тирпейлĕх, тасалăх.

Оптика—çутă çинҫен, кӳç мĕнле курни çинҫен, кĕленҫесенҫен пăхмалли трупасем мĕнле тумалли çинҫен вĕрентни.

Оптими́стъ—пурăнăç çине ăшшăн пăхакан.

Опуза́тѣть—пысăк хырăмлă пул.
Опузы́рить—хăмпулат, хăмпу пек сарса, пысăклатса йар.
Опуска́ть—айалалла антар.
Опустоша́ть—çĕмĕрттер, салатса пĕтер, çаратса кай, çунтарса йар.
Опу́тывать—ҫăлхантар, çыхлантар, тăлла.
Опуха́ть—шыçăн; кӳпҫе; о́пухоль—пыçу, мăнкăль.
Опу́чить—кӳпĕнтерсе йар, пысăклат.
Опуша́ть—хăнтăр тыт, йĕри тавăра çемçе йапала тытса çаврăн.
Опуща́ть—ус, антар; у бере́зы ве́тви опусти́лись—хурăнăн тураҫĕсем усăннă.
Опыть—туса пăхни, сăнаса пăхни; о́пытный—пурăнма вĕреннĕ, тĕрлĕ ĕç туса пăхнă, тĕрлĕ çĕре çӳренĕ; нумай курнă; о́пытность—пĕлни, хăнăхни, вĕренсе çитни.
Опьяне́ніе—ӳсĕрĕлни; опьяни́ть—ӳсĕрт; опьяня́ющій—ӳсĕртекен; опьяне́ть—ӳсĕрĕл; опьяне́ть—опьяне́вшій—ӳсĕрĕлнĕскер.
Опе́нить—кăпăклат, кăпăкпа сап.
Опе́ть—кулса йурла, măшкăласа йурла.
Опе́шить—çурана йул, лашасăр йул, ҫупса ывăн, хăраса нимĕн тăвайми, калайми пул.
Опятери́ть—пилĕк хут ытла ту, пилĕк хут ил.
Опя́тить—кăшт хыçалалла ҫакар.
Опятна́ть—тĕм тĕм хуралатса пĕтер.
Опя́ть—татах, каллех, çĕнĕрен, тата тепĕр хут.
Ора́ва—ушкăн, пĕр кĕтӳ çын.
Ора́кулъ—пулассине каласа пĕлтерекен.
Ора́ло—суха, сухаламалли.
Ора́льщикъ—сухалакан, çĕр ĕçлекен.
Орангута́нгъ—çын майлă пысăк упăте—(вĕсем Африкапа Индія çĕрĕнҫе пурăнаççĕ).
Ора́нжевый—хĕрлĕ сарă.
Оранжере́я—хĕлле ҫеҫек ӳстермелли выран.
Ора́рь—діаконăн сулахай хулпуççийĕ çине хумалли тумтирĕ.

Ораторія-Орудовать.

Ораторія—лайăх калаçма вĕрентни.

Орáть—сухала, ал—(çерем), кăшкăр—(кричáть), çурăр; что вы орéте—мĕскер кăшкăратăр?

Орби́та—çĕрĕн йе ытти çăлтăрсенĕн хĕвел тавра çаврăнмалли çулĕ, куç шăрçи ларакан вырăн.

Органи́змъ—татăксенҫен лайăх вырăнаçтарса тунă йапала; органи́змъ человѣ́ка—çыннăн ӳтĕнҫи мĕн пур йапала; органи́ческій—лайăх тунă, татăкĕсене лайăх майлаштарнă йапала; пурăнакан, ӳсекен — (курăк, выҫăх, çын); óрганъ—ӳтĕн татăкĕ, пайĕ—алă, ҫĕре, куç....

Оргáнъ—сывлăшпа выҫакан, калакан йапала, аркан.

Оргія—ĕçсе ӳсĕрĕлсе темĕн те пĕр намăс йапала туни.

Ордá—тутарсен патшалăхĕ (ĕлĕк).

Орденъ—ушкăн; митал.

Ординáрецъ—хыпар леçме йе çыру леçме тытнă çын—(салтак).

Ординáрный профéссоръ—аслă шкулсенҫи ҫи аслă вĕрентекенĕ.

Ординáторъ—темиçе пӳлĕмри ҫирлĕ çынсене пăхса тăракан тухтăр.

Орéлъ—ăмáрт кайăк.

Оржавѣ́ть—тутăх, тутăхса кай.

Оригинáлъ—тĕслĕх, ҫи малтанхи ĕç—(ху тĕллĕн тунă, çыннăнне пăхмасăр тунă ĕç, йапала); оригинáльный—пăхмасăр тунă, хăй тĕллĕн пулнă, пĕр майлă; хăй майлă, ыттисем пек мар, урăх.

Оріенти́роваться—пĕлсе çит, хăнăх, ăнласа ил.

Оркéстръ—темиçе купăс, кĕсле тата ытти мусык та пĕрле хутшăнса выҫани.

Орнáментъ—ҫиперлетни,—(ҫиперлетмелли), илемлетмелли.

Орля́нка—укçа ытса выҫани, «укçа утмалла (вăйă).

Оробѣ́ть—хăра, шиклен.

Опроси́ть—сирпĕтсе йĕпет, нӳрлентер.

Орýдіе—хатĕр; воéнное орýдіе—вăрçă хатĕрĕ, хĕç—пăшал.

Орýдовать—пысăк ĕç ту.

Оруӳіе—хĕç—пăшал; оружéйникъ — хĕç—пăшал тăвакан; оруженóсецъ—хĕç—пăшал йăтса çӳрекен.

Орумя́нить—хĕрет.

Орунѣ́ть—çăмлан, тĕклен.

Орѣ́хъ—мыйăр, мăйрă; орѣ́шникъ—шĕшкĕ.

Оря́сина—вăрăм вĕрлĕк, шалçа, вăрăм, хулăн хулă, ҫукмар, ĕриҫак; ытла вăрăм çын.

Орѳогра́фія—тĕрĕс çырни, йăнăшмасăр çырма вĕрентни.

Оса́—сăпса.

Оса́да—хупăрлани; осажда́ть—хупăрла.

Осади́ть—лартса тух, лартса тултар, лартса çаврăн; тăрăлтар.

Оса́дникъ—алă—урари тире (ӳте) ҫĕр.

Оса́нка—хевте, пӳ.

Оса́нна—çăл, сыхла.

Освидѣ́тельствовать—пăх, лайăх, тĕпҫесе пăх, шĕл.

Освирѣпѣ́ть—ытла усаллан, хайарлан.

Освиста́ть—шăхăрса çаврăн, хурла.

Освобожда́ть—ирĕке кăлар, пушат, ĕçерсе йар (съ привязи); освободи́ться—ирĕке тух, пушан; освободи́тель—ирĕке кăларакан, йаракан.

Освои́ть—ху аллăна ил, йышăн; хăнăхтар.

Освѣ́домить—пĕлтер, хыпар çитер.

Освѣжи́ть—уçă сывлăш кӳрт; тасат.

Освѣта́ть—çутăл—(тул çутăлни).

Освѣща́ть—çутат; освѣще́ніе—çутатни, çутă.

Освяща́ть—кĕл—туса тасат; дѣ́ло освящено́ вре́менемъ—ку ĕç авалтан йулнă, авал çапла тунă.

Осдо́бить—ҫуста çине çу нумай йар,—(сĕт, çăмарта йар).

Осе́локъ—хăйра, хăйрамалли ҫул катăкĕ.

Осе́лъ—ашак, ишек; ухмах çын.

Осе́мерить—çиҫĕ хут ил, çиҫĕ хут пысăклат.

Осемья́нить—çемйелĕ пул, йышлă пул.

Осень—кĕркунне, кĕр; о́сенью—кĕркунне, кĕркуннепе; осенева́ть—кĕр ирттер (ăçта та пулсан); осе́нній—кĕрхи, кĕркуннехи.

Осерди́ть—çилентер, шăртлантар; осерди́вшійся—çиленнĕскер; серди́тый—çиленҫĕк, шăрҫăк, çилĕлес çын, хайар.

Осеребри́ть—кĕмĕлле, кĕмĕлпе вит.

Осерёжить—хăлхана алка çак.

Осётръ—шăрпăксăр пулă.

Осибари́тѣть—аҫаш пурăнăçа вĕрент, ĕçлемесĕр пурăнма йурат, çемçе пурăнăçа вĕрен.

Оси́день—пĕр çĕрте пурăнма йуратакан; килте пурăнма йуратакан—(пĕр тухмасăр).

Оси́ливать—çĕнтер, пултар.

Оси́лить—кайăка, мулкаҫҫа серепене çаклат.

Оси́на—ăвăс; оси́нникъ—ăвăслăх; оси́новый—ăвăсран тунă йапала.

Осини́ть—кăвакарт, кăвак сăрăпа, кăраскăпа сăрла.

Осипѣ́ть—сасăсăрлан.

Осиротѣ́ть—тăлăха йул.

Осія́ть—йăлтăртатса çутăл, çутат.

Оска́лить—шăлна шатăртаттар, шăлна йĕр.

Осквернія́ть—варала, ирсĕрлет; осквернія́ться—ирсĕрлен; осквернéніе—ирсĕрленни; осквернéнный—ирсĕрленнĕ, вараланҫăк.

Оскла́бить—йăл кул.

Осклиза́ться—шуса ӳк.

Ско́бить—тыткăҫăла.

Оскобли́ть—хыр, хырса тасат.

Ско́локъ—катăк, татăк.

Ско́мина—шăл шанни.

Оскорбля́ть—кӳрентер, намăслат, кăмăлсăрлат; оскорбля́ться—çилен, кăмăлсăрлан; оскорблéніе—кăмăлсăр хăварни, çилентерни; оскорби́тель—çилентерекен, кăмăлсăр хăваракан; çынна усал тăвакан.

Оскорня́жить шкӳру—тире ту, çемçет.

Скоро́мить—типĕре йĕпе (сĕт-турăх, аш) çитер.

Скорӳ́знуть—типсе кай, хытса кай.

Скоти́нить—выльăх пек пурăнма вĕрент.

Оскреба́ть—хырса тасат, хырса пуҫтар, йӗри тавра хыр, хырса ҫаврӑн.

Оскудѣва́ть—иксӗл, наҫарлан; оскудѣ́ніе—наҫарланни, йапӑхни, пӗтсе пыни.

Ослабля́ть—хавшат, хавшаклат, пушат, йар, ҫемҫет, лӑплантар, наҫарлат, вӑйсӑрлат; ослабѣ́ть—хавша; ослабле́ніе—хавшани, вӑйсӑрланни; осла́бленный—хавшанӑскер, вӑйсӑрланнӑ, наҫарланнӑ.

Ослабо́нить—ирӗке йар, ӗҫлеме ҫар, ӗҫрен хӑтар.

Осла́вить—пурин умӗнҫе каласа кӑтарт, ҫын ҫинҫен усал сӑмах сар, хурласа ҫӳре.

Ослости́ть—тутлӑлат, тутлӑ йапала йар.

Ослези́ть—хуйхӑрт, куҫ ҫӳлӗ тухаҫҫӗн кӳрентер.

Осле́нокъ—ашак ҫыхи; осли́ца—ашак кӗсри.

Ослиѕѣ́ть—йӑпӑлкалан,—(шапа), шӑвакан пул.

Осложни́ть—ӗҫ ҫумне ӗҫ хуш; ӗҫе аслӑлат, пысӑклат, сар.

Ослони́ть—тайӑнтарса ҫаврӑн, ҫавӑр.

Ослуша́ніе—калани пек туманни, итлеменни; о́слухъ, ослу́шнокъ—итлемен ҫын; ослу́шиваться—итлес мар, ан итле.

Ослы́шаться—йӑнӑш илт; ослы́шекъ—йӑнӑш илтни.

Ослѣди́ть—хыҫӗнҫен хӑваласа пыр, йӗрӗпе пырса туп.

Ослѣпля́ть—куҫсӑрлат, суккӑрлат; ослѣ́пнуть—суккӑрлан; ослѣпи́тельный свѣтъ—куҫа хупласа илекен, пӑхайми тӑвакан ҫутӑ; ослѣпле́ніе—суккӑрлатни, суккӑрланни, куҫсӑрланни.

Осля́къ—алла вӗренмен ашак, ишек.

Сма́тривать—пӑхса ҫӳре, пӑхса ҫавӑрӑн, йӗри тавра пӑх; осмо́трщикъ—пӑхакан; осмо́тръ—сӑнани, пӑхни; осмотри́тельный—сыхӑ тӑракан; быть осмотри́тельнымъ—сыхӑ тӑракан пул.

Осмерди́ть—шӑршлантар, шӑршӑ кӑлар.

Осме́токъ—(ошме́токъ)—ҫӑпата тӗпӗ.

Осмигра́нный—сакӑр кӗтеслӗ.

Осмна́дцать—вун саккӑр.

Осмоли́ть—сӑмалапа, сухӑрпа сӗр,—(йӗри таврашне), сухӑрла.

О с м ы́ с л и т ь—лайӑх, тӗплӗ шухӑшла, тӗрлӗ йенӗен шухӑшласа пӑх; ӑс, ӑн кӳрт.

О с м Ѣ и в а т ь—мӑшкӑла, кул; осмѢиватель—мӑшкӑлакан, кулакан.

О с м Ѣ л и в а т ь с я—хӑй, пӗр хӑрамасӑр ту.

О с н а с т и́ т ь—карап çине кирлӗ йапаласем тийе; кирлӗ йапаласем хатӗрле—(пулӑ тытма кирлӗ йапаласем).

О с н о́ в а—кумми (въ тка́цкомъ дѢлѢ)—пир кумми; йапаланӑн тӗп пуçламӑшӗ.

О с н о в а́ н і е—никӗс (до́ма), кут, тӗп: (де́рева, столба́, вообще́ дно́); основно́й—тӗпӗнӗи; основа́тельный—тӗплӗ, лайӑх, питӗ, паттӑр; осно́вывать—пуçла, тытӑн; ларт; основа́ть дере́вню—йал ларт; основа́ться—лар, основа́тель,—ница—пуçлакан, лартакан.

О с н Ѣ ж и́ т ь—йур сап (йӗри тавра, тӗрлӗ çӗре).

О со́ б а—çын.

О с о б а́ ч и т ь—вӑрçма вӗрент, ӑнмана кӑлар.

О с о б о́ р о в а т ь—ӗирлӗ çыннӑн кӗл туса, ӑна кӗл туса тасатнӑ çупа—(йывӑç çӑвӗпе) сӗр.

О со́ б ы й—хӑйне тӗллӗн, уйӑм, урӑххи; осо́бенно—нимрен ытла, уйӑм, ытла кирлӗ; осо́бица, особня́къ—уйӑм тӑракан; особля́ться—уйӑрӑл.

О со́ б ь—ӳсме, пурӑнма пултаракан йапала;—уйӑрӑлмас йапала.

О с о в Ѣ́ т ь—астуми пул, ӑнсӑрлан, пӗлми пул, нимӗн калаймми пул, тӑмана́ майлӑ пул.

О со́ к а—хӑйах.

О со́ к а р ь—тирек—(йывӑç йаӗӗ).

О с о л и́ т ь—тӑвар тути кӳрт; тӑвар йар, тӑвар калаттар, тӑварла.

О с о л о в Ѣ́ т ь—см. осовѢть.

О с о л о д и́ т ь—салат тума шӳтер, шӑттар, салат ту.

О с о п л и́ в Ѣ т ь—манкалан, (сӑмсалан—Кур. уѢз.).

О с о с а́ т ь—см. обсоса́ть; ӗӗӗӗ ӗмсе тӑран.

О с о ч и́ т ь—çавӑрса ил, йӗрӗпе пырса туп, йывӑç йӗри тавра хушшине кас, çарат—(касас тенӗ тӗлӗнӗе).

О с п а—шатра, ӗеӗек ӗирӗ; оспи́нки—шатра тӗввисем; прививать о́спу—хул кастар; оспопрививание—хул кастарни; оспопрививатель—хул касакан.

Оспо́рить-Осторо́жить.

Оспо́рить—тавлаш, тавлашса çĕн.

Оспо́рить—ăнса пыракан ту; оспо́риться—ăнса пыракан пул; тырă лайăх пула пуçлани.

Осрамля́ть—намăс кăтарт, намăс кӳр; осрами́ться—намăс кур, намăса йул.

Остава́ться—йул; оста́вить, оставля́ть—хăвар, пăрах, каçар; оставле́ніе—хăварни, пăрахни, каçарни—(оставле́ніе грѣхо́въ); оста́вленный—йулнăскер, пăрахнăскер; оста́вшійся, оста́токъ, оста́точный—йулашки; остально́й—кайранхи, йулашки.

Остана́вливать—ҫар, тăрат; останови́ться—ҫарăн, тăр; остано́вка—ҫарăнмалли тĕл, вырăн; ҫарăнни.

Оста́нокъ, оста́токъ—мĕн йулни, йулашки, тĕпĕ.

Оста́ться—йул.

Остебели́ться—туналан; осте́блить—туналат.

Остега́ть—хĕртсе, вĕтсе тух,—(хулăпа, пушăпа,) çĕлесе тух,—(йĕппе сайра çĕлесе тух).

Остепе́нить—ăслăлат, шухăш кӳрт, ăса вĕрент.

Остервени́ть—çиллине шăнарайми ту, йурăхсăр çилентер; хайарлат, усаллантар.

Остервени́ться—çиллӳне ан шăнарай, хайарлан.

Остерега́ть—сыхла; остерега́ться—сыхлан; осторо́жный—сыхă, йеррипе васкамасăр тăвакан.

Остовъ—хевте; çыннăн йе выльăх шăмми-шаккисем; (питĕ́ке-кăшăл çапиҫҫен, пысăк кимĕ-йĕри тавра хăма çапиҫҫен).

Осто́жье—капан тĕпĕ, утă капанĕ карти.

Остолбе́нить—пит хытă хăратнипе калайми ту, хытарса йар; хускалайми ту.

Остолбене́ть—хытса кай—(хăраса хытса кай), калайми пул.

Остоло́пъ—аран çаврăнкалакан ухмахтарах çын—(çитĕннĕ çын).

Остолпи́ть—йупа лартса тух.

Осторо́жить—хурал тăр, сыхла, йĕри тавра тĕреклĕ хурал тыт хураҫҫăсем лартса тух.

О с т о я́ т ь с я—тĕпне лар, тăрăл, лăплан; тĕреклĕлен.

О с т р а́ н с т в о в а т ь—тĕнӳе тăрăх çӳресе çаврăн (тĕрлĕ çĕре çитсе).

О с т р а́ щ и в а т ь—сехрине кăтарт, хăрат; остра́стка—сехре хуптарни, хăпартни, хăратни.

О с т р и г а́ т ь, остри́чь—кас—(хаӳăпа), иртсе йар.

О с т р и́ т ь—шĕвĕрт, çивĕӳ сăмах кала.

О с т р і е́—çивĕӳĕш; о́стрый—шĕвĕр, çивĕӳ.

О с т р о в а́ т ы й—кăшт çивĕӳ.

О с т р о в ъ—тинĕс утти, шыв варринӳе тăракан çĕр татăкĕ.

О с т р о г а́—пысăк пулăсене тытмалли—(сенĕк пек тунă йăпала).

О с т р о г л а́ з ы й—çивĕӳ куçлă.

О с т р о г о л о́ в ы й—шĕвĕр пуçлă, çивĕӳ вĕçлĕ.

О с т р о г о́ р б ы й—шĕвĕр курпунлă.

О с т р о́ г ъ—тĕрме, касамат; остро́жникъ—ĕристан, тĕрмене хушнă çын.

О с т р о з о́ р к і й—çивĕӳ куçлă, лайăх куракан.

О с т р о к л ю́ в ы й—çивĕӳ сăмсалă.

О с т р о к о н е́ ч н ы й—шĕвĕр вĕçлĕ, вĕçлĕ пуçлă.

О с т р о п и́ л и т ь—хуралтă тăррине хаӳă (струпила) ларт.

О с т р о п т и́ т ь—мăн кăмăллат.

О с т р о р ы́ л ы й—шĕвĕр тута çăварлă.

О с т р о у́ м і с—виттĕр ăслă.

О с т р у́ п и т ь—кĕсенлет.

О с т р ы й—çивĕт, виӳĕкĕн, вĕçлĕ, шĕвĕр.

О с т р я́ к ъ—шуҫ тума йуратакан, çивĕӳ ӳĕлхелĕ çын, виӳĕкĕн калаçакан, çынран кулакан.

О с т р я́ п а т ь—çиме хатĕрлесе хур, хатĕрлесе, пĕçерсе пĕтер.

О с т у ж а́ т ь—сивĕт, шăнт; остыва́ть, осты́нуть—сивĕн; осты́лый—сивĕннĕ.

О с т ы д и́ т ъ—вăтантар, намăслантар, намăс кӳр.

О с т ь—хыӳăк.

О с у ж д а́ т ь—сăмахла, айăпла, (çăккăрна та сăмахласа çыхтаратăн), хурла; осужда́ть въ ссылку—Çипире йамалла ту.

О с у́ н у т ь—ӷик, ку́рт; пырса кӗр; осу́нуться—пит куҫ путса анни.

О с у р о́ в и т ь—сивӗт; осуровӗ́ть—сиввӗн пăхакан пул.

О с у ш и́ т ь—типӗт, типӗтсе йар; осуши́ть стака́нъ—шалтах ӗҫ, шалт ту.

О с у щ е с т в и́ т ь—тăв, ту, ӗмӗтленнине ҫитер, шухăшланине ту.

О с ч а с т л и́ в и т ь—телейлӗ тăв, ту.

О с ы́ п а т ь—сап, тăк;—ся—тăкăн, йух.

О с ы р ӗ́ т ь—ӷӗрӗл, нӳрлен, (йӗри тавра, ҫийелтен).

О с ь—тенел.

О с м ь—саккăр; осьмо́й—саккăрăмӗш; осьмидеся́тый—сакăр-вунăмӗш; осьмидесятилӗ́тній—сакăр-вун ҫулхи; осьмимӗ́сячный—сакăр уйăхри; осьмидне́вный—сакăр кунхи.

О с ӗ д а́ т ь—лар, тăрăл.

О с ӗ д л а́ т ь—йӗнерле, ӗнерле, парăнтар; осӗ́длывать—йӗнерле.

О с ӗ́ д л ы й—пӗр выränта пурăнакан, куҫса ҫӳремен.

О с ӗ к а́ т ь—касса тат; осӗка́ться—татăл.

О с ӗ н я́ т ь—хыв (хӗрес.)

О с ӗ р и́ т ь—тӗкӗртле, кӳкӗртле.

О с я з а́ т ь—ӳтпе туй, сис, хыпала; осяза́ніе—ӳтпе туйни, сисӳ, туйу; хыпаласа пӗлни.

О т а б о́ р и т ь с я—ушкăнлан, пӗр ҫӗре пухăн, кӗтӳлен.

О т а́ в а—кайу.

О т а й—вăрттăн, хуллен, пӗлтермесӗр.

О т а л а́ н и т ь—телей пар, телейлӗ ту.

О т а р х а́ н и т ь—парăм тӳлемелле мар ту; парăмран хăтар.

О т а́ я т ь—йӗри тавра ирӗлтер.

О т б а в л я́ т ь—кайалла ăсса ил, ӷакар, сахаллат.

О т б а к у́ л и т ь—калаҫса ӷарăн, кирлӗ кирлӗ мара калаҫма ӷарăн.

О т б а л л о т и р о в а́ т ь—шăпа йарса пӗтер, ӷарăн.

О т б а́ л о в а т ь—выӆаса ӷарăн.

О т б а р а б а́ н и т ь—пӗтер, ӷарăн.

О т б а р а́ х т а т ь с я—ҫапкаланса хăтăл.

Отбасúть—паспа йурлама ҫарăн, йурласа ҫарăн, пăрах.
Отбáять—шухăшне пăрахтар.
Отбездéловать нóжичекъ—çĕççе мукатса пĕтер.
Отбивáть—туртса ил, çапса сар, тупта.
Отбирáть—кайалла илнĕскер; отбирáльщикъ—суйласа уйăракан.
Отбúть—çĕн, тăшмана хăваласа йар, патăнтан çапса йар, катса ил.
Отбичевáть—хĕнесе ҫарăн.
Отблáговĕстить—ҫан çапса ҫарăн.
Отблагодарúть—тавта пуç кала, ырăмăн ырă ту.
Отблагодéтельствовать—ырă тума ҫарăн.
Отблéскивать—çутă ӳкни—(йапала çинҫен тепĕр йапала çине).
Отбожúться—тупа туса хăтăл, тӳрре тух.
Отбóй—йанрани, вăрçăра ҫакасса пĕлтерсе выльăни, параппана çапни; отбóй косы—çава туптани.
Отболéть—ҫирлесе, шыçса сисми пул.
Отбóрка—суйласа хуни, суйласа тасат, йывăçран касса ту—(вĕтĕ йапала)
Отбороúть—сӳресе пĕтер.
Отботáть—шаккаса ҫарăн, шаккаса çĕмĕр.
Отбочáрить—пиҫĕке ĕçне туса пĕтер.
Отбоярить—хăтăл, пытан, тар, ан пар, ĕçрен пар.
Отбраковáть—тирке, йурăхсăр йапаласене уйăрса ил.
Отбранúть—вăрçса ил, хирĕç, вăрç, йатлаç.
Отбрáсывать—патăнтан пăрах; отбрóсъ—пăрахăç.
Отбрúть—сухала, çӳçе хырса пĕтер, хырса ҫарăн, хырса йар.
Отбрóсить—патăнтан ытса йар, айаккалла ытса йар.
Отбрызгать—сирпĕтсе ҫарăн.
Отбýхать—нумай уйăрса пар, нумай касса ил; патах пĕр—(сăмаха); тӳрĕ кала.
Отбýчить бĕльё—кĕпе йĕме шăтăклă тĕплĕ шетник ăшĕнҫе ислетсе кăлар.

Отбыва́ть-Отвиса́ть.

Отбыва́ть—ăҫта та пулсан кай; ĕҫлесе срука тултар; ху ĕҫне, ҫеретне ирттер, салтака кайса кил.

Отбы́гать—ҫупса ывăн, ҫупса ҫарăн.

Отбы́лить—шурат.

Отва́га—ҫĕмил, хăраманни, хăрамасăр ĕҫе тытăнни; отва́жный во́инъ—нимӗнрен хăраман салтак; отва́га—пуҫсăрланни; отва́жный—пуҫсăр; отва́живаться—пуҫсăрлан, хăрамасăр пыр.

Отва́дить—пистер, сивĕт;—ся—пис, сивĕн.

Отва́жить—виҫ, виҫсе пар, хăрами ту.

Отва́ливать—тапранса кай; парохо́дъ отвали́лъ—вутлă кимĕ тапранса кайрĕ; тĕксе йар;—ся—хăйпăнса ӳк.

Отвали́ть—ишсе антар; темĕн ҫухлĕ пар; нае́лся до отва́лу—кӳпенеҫҫен ҫирĕм—(йăванса кайаҫҫен).

Отва́ривать—вĕретсе ил; отва́ръ—вĕретсе илни; отва́рная вода́—вĕретнĕ шыв.

Отвезти́—йеҫсе, леҫсе хăвар (лашайа).

Отверга́ть—йышăнас мар; отверже́ніе—йышăнманни; отве́рженный—йышăнман, пăрахнă, пăрахса хăварнă, ҫын писнĕ; отве́рженецъ—ҫын пăрахнă, ҫын писнĕ; пĕҫҫене йулнă, хурлăха йулнă, телейсĕр, айван, ҫын хурланă.

Отвердѝть—хытар,—(йĕри тавра), тĕреклет.

Отвердѣва́ть—хыт.

Отверза́ть—уҫ; отве́рстіе—вĕлле, кăмака ани, ҫăварĕ; отве́рзу уста́ мо́я—ҫăварăма уҫам.

Отверста́ть—парăма ĕҫлесе тат, ĕҫе туса пĕтер; тӳле, усал тунине тавăр.

Отве́ртывать—пăрса кăлар; отве́ртка—пăрса кăлармалли; отве́ртываться—ĕҫрен тар.

Отвести́—см. отводи́ть.

Отвечеря́ть—каҫхи апат ҫисе тăран, каҫ пул.

Отви́ливать—уҫса ан кала, ĕҫрен тар, мĕн те пулсан тăвасран пăрăн.

Отви́нчивать—сӳтсе кăлар.

Отвиса́ть—усăн, ҫакăнса тăр, усăнса ан.

Отви́ть-Отвѣ́сить.

Отви́ть—йавса пӗтӗр.
Отвиха́ть—сиктер—(урана, алла).
Отвлека́ть—пӑрса йар, уйӑрса йар, кансӗрле, шухӑшлама, ӗçлеме ирӗк ан пар.
Отвлечённое поня́тіе—куçа курӑнайми йапаласем çинҫен шухӑшласа илни,—(шухӑшлани).
Отвну́трь—шалтан, ӑшӗнҫен.
Отводи́ть—çавӑрса йар, пӑрса йар, кайса йар; отведи́те ло́шадь въ табу́нъ—лашана кӗтӗве кайса йарӑр; ты отве́лъ меня́ отъ грѣха́—есӗ мана çылӑхран пӑрса йатӑн; отвести́ духъ—сывлӑш çавӑр; отвести́ ду́шу—ҫуна йӑпат; отвести́ зе́млю, кварти́ру—çӗр, хваттер пар.
Отво́дъ—пӑрса йамалли; отво́докъ—у́ссе ларакан йапаланӑн çамрӑк тураҫӗ.
Отвоева́ть—вӑрçça ҫарӑн, вӑрçса ил—(хулана, çӗре).
Отвози́ть—лашапа леç.
Отволо́жить—нӳрлентер, йӗпет.
Отволочи́ть—сӗтӗрсе леç, тепӗр çӗре куçар—(сӗтӗрсе кайса).
Отвопи́ть—йӗрсе, макӑрса, уласа ҫарӑн; кала кала макӑр, йӗр—(вилнӗ çыншӑн).
Отвора́живаніе—йумӑç пӑхса ҫӗртни, йумӑç пӑхса пӑрахтарни—(тума вӗреннӗ йапалана).
Отвора́живать—тӑпӑрҫалат, сӗте йӳçӗтсе йар.
Отвора́чивать—пӑр, тавӑр (рука́въ но́лу и пр), йӑвантар (ка́мень), сӳсе пӑрах (о вѣ́трахъ).
Отвори́ть, отворя́ть—уç.
Отворoти́ть, отвора́чивать—тепӗр йенне çавӑр.
Отврати́ть, отвраща́ть—тепӗр йеннелле çавӑрса йар.
Отвраще́ніе—йӗрӗнни, курайманни, йуратманни, нимӗн вырӑнне хуманни.
Отвыка́ть, отвы́кнуть—йалан тума вӗреннине хӑвар.
Отвѣ́дать, отвѣ́дывать—тутанса пӑх.
Отвѣ́сить, отвѣ́шать, отвѣ́шивать—виссе, турттарса пар.

Отвѣ́сность—çакăнса тăпи, çӳлтен тӳп—тӳрĕ айала анни. Отвѣ́сный—çӳлтен тӳп—тӳрĕ айалалла анса тăраканскер.

Отвѣ́тить, отвѣча́ть—сăмах тавăрса кала. Отвѣ́тъ—хирĕç каланă, ыйтсан каланă сăмах. Отвѣ́тчикъ—тавăрса сăмах каламалла çын. Отвѣ́тный—хирĕç каланă—çырнăскер.

Отвяза́ть, отвя́зывать—салтса ил.

Отгада́ть, отга́дывать—шухăшласа туп. Отга́дка—шухăшласа тупнăскер.

Отговори́ть, отгова́ривать—пĕр-пĕр йăпала тăвасран канаш парса çавăрса йăр. Отгово́рка—пĕр-пĕр йăпалалана тăвас килменрен сăлтав тупни.

Отголо́сокъ—пĕрре каланă сăмах, сасă тепĕр хут илтĕнни.

Отгоня́ть, отогна́ть—хăваласа тăр.

Отгороди́ть, отгора́живать—çатан тытса, тĕкме лартса, хӳме хӳсе уйăр, пӳл.

Отгрузи́ть, отгружа́ть—кимĕ çинҫи йăпаласене кăлар.

Отда́ть, отдава́ть—пар. Отда́ніе пра́здника—праçникĕн йӳлашки кунĕ.

Отдвига́ть, отодвига́ть—айаккалла куçар.

Отдёргать, отдёргивать, отдёрнуть—туртса йăр, ил.

Отду́ть—çынна шакка, хĕне; вĕрсе йăр.

Отдыха́ть, отдохну́ть—кан. Отдыхъ—канни, сывлăш çавăрни.

Отдѣ́лать, отдѣ́лывать—пĕтнĕ ĕçе тата кăшт тӳрлет.

Отдѣли́ть, отдѣля́ть—уйăр, хушшинҫе пул, уйрăм илсе хур.

Отдѣ́лка—пĕтнĕ ĕçе çĕнĕрен тӳрлетсе ту. Отдѣ́лъ—пай, уйрăм, пӳлĕм. Отдѣ́льный—уйрăмскер.

Отели́ться—пăрула, пăру ту, пăру çурат.

Оте́цъ—атте. Оте́цъ—мать—атте—анне. Оте́ческій—аттенĕн. Оте́чество, оте́чествіе—тăван, çуратан çĕр-шыв, тăван халăх пурăнакан çĕр, хам пурăнакан çĕр. Оте́чественный язы́къ—тăван халăх ҫĕлхи.

Отжило́й—пурăнса ирттернĕскер. Отжи́ть, отжива́ть—пурăнса ирттер, вил.

Отзвони́ть, отзва́нивать—ҫан ҫапса ҫарăн.

Отзимова́ть—хĕл ирттер.

Отказа́ть, отка́зывать—ыйтнине ан пар; хушнине ан ту. Отка́зъ—«памастăп», «тумастăп» тени.

Откла́няться, откла́ниваться—тухнă ҫух тайăл.

Откла́сть, откла́дывать—пĕр хĕрринелле илсе хур; пĕҫĕккĕн—пĕҫĕккĕн хурса пыр.

Отклеи́ть—ҫыпăстарнине хăйпăт;—ся—ҫыпăҫтарни хăйпăнни, хăйпăнса ӳк.

Отклони́ть, отклоня́ть—сирсе йар.

Отко́локъ—катăк, ванҫăк. Отколо́ть, отка́лывать—кат, ҫур, ҫĕл.

Отколоси́ться—пуҫ сăхса ирттер (тырă).

Отколоти́ть—хĕнесе пăрах.

Отко́лѣ?—ăҫтан?

Откопа́ть, отка́пывать—ҫавса, алтса кăлар.

Откорми́ть, отка́рмливать—ҫитерсе самăрт, мăнтăрлат.

Отко́съ—тайлăк вырăн.

Откровéніе—Турă пĕлме пани, пĕлтерни. Откровéнный—хăй шухăшне—ҫынтан пытарма пĕлмен ҫын. Откровéнность—шухăшна ҫынтан пытарманни. Откровéничать—ху шухăшна ҫынтан ан пытар.

Откры́ть, открыва́ть—уҫ; пĕлтер. Откры́тка, откры́тое письмо́—уҫă ҫыру, канвирт ăшне хупман ҫыру. Откры́тіе—шухăшласа тупни; тупни; уҫни.

Отку́да—ăҫтан.

Отку́порить, откупо́ривать—пăккине кăлар.

Отку́сить, отку́сывать, откуса́ть—ҫыртса ил.

Отлетѣ́ть, отлета́ть—вĕҫҫе кай; сирпĕнсе кай.

Отли́ть, отлива́ть—кăшт тăк; шăратса хыв.

Отличи́ть, отлича́ть—пĕр пĕринҫен уйăрса паллама пĕл. Отличи́ться, отлича́ться—ҫынсенҫен уйрăм палла пул, ҫапла тух. Отли́чный—паллăскер; ҫи аванни.

Отло́гій бéрегъ—вашăк ҫыран.

Отложи́ть, отлага́ть—уйӑм илсе хур.
Отлома́ть, отломи́ть, отла́мывать—хуҫса ил.
Отлучи́ть, отлуча́ть—хӑваласа йар; уйӑр. Отлу́чка—уйӑрӑлса кайни.
Отлѣпи́ть, отлѣпля́ть—хӑпартса ил, хӑйпӑтса ил.
Отмежева́ть, отмежо́вывать зе́млю—ҫӗре касса ил, ҫыхӗ йуписем лартса тух.
Отме́ль—ӑшӑк вырӑн, тарӑн мар вырӑн.
Отмести́ть, отмеща́ть, отомсти́ть, отомща́ть, отмсти́ть, отмща́ть—сийеншӗн сийен, сӑтӑршӑн сӑтӑр, мӑшкӑлшӑн мӑшкӑл ту; хирӗҫ тавӑр. Отме́стка—хирӗҫ тавӑрни.
Отмолоти́ть—тырра ҫапҫа пӗтер.
Отмоло́ть—авӑртса пӗтер.
Отморо́зить, отмора́живать—тӑм илтер.
Отмще́ніе—хирӗҫ тавӑрни („отместка“ тенине пӑх).
Отмыва́ть—ҫуса йар.
Отмыка́ть, отомкну́ть—ҫӑрана ҫавӑрса йарса уҫ. Отмы́чка—уҫкӑҫ; килте тунӑ ҫӑраҫҫи.
Отмѣни́ть, отмѣня́ть—улӑштар. Отмѣ́нный—урӑхласкер, пӗр тӗрлӗскер, пит аванскер.
Отмѣ́рить, отмѣря́ть—виҫсе, хисеплесе пар.
Отмѣ́тить, отмѣча́ть—палла ту. Отмѣ́тка—палла; шкулта аҫасем пӗлнине пӗлменнине палла туни.
Отнима́ть, отыма́ть, отня́ть—ил; тытса ил; кӑлар; уйӑр.
Относи́ть, отнести́—ҫӗклесе кайса пар; илсе кай. Отношѐніе—пӗр йапала тепӗринҫен мӗн ҫухлӗ йе миҫе хут пысӑккине пӗлтерекенни; хысна, патшалӑх ӗҫӗпе ху пек пуҫлӑха ҫырса йанӑ хут. Относи́тельный—пӗр йапала тӗлешӗнҫен тепӗр йапала, пӗр йапала ҫумӗнҫе тепӗр йапала йепле пулни. Относи́тельно—наҫаррипе танлаштарса.
Отны́нѣ—кунтан малалла.
Отню́дь—нимпе те, нийепле те.
Отовсю́ду—пур йенҫен те.
Отогрѣ́ть, отогрѣва́ть—ӑшӑт.
Отодра́ть, отдира́ть—ҫӗлсе, ҫӗрсе ил.

Отозва́ть—ҫёнсе ил.
Отомсти́тель—хӑйне усал тӑвакана тавӑракан.
Оторва́ть, отрыва́ть—татса, ҫёрсе ил.
Отосла́ть, отсыла́ть—хӑвӑнтан айаккалла йар.
Отпада́ть, отпа́дывать, отпа́сть—хӑйпӑнса ӳк; пӗр тӗнрен уйӑрӑлса тепӗр тӗн тыта пуҫла; патшалӑхран, ушкӑнран ҫынран уйӑрӑл.
Отпаха́ть, отпа́хивать—суха, ака туса пӗтер.
Отпере́ть, отпира́ть—питӗрнине уҫ.
Отпеча́тать, отпеча́тывать книгу—кӗнеке ҫапса пӗтер.
Отпили́ть, отпи́ливать—пӑҫӑкӑпа касса тат.
Отплати́ть, отпла́чивать—гӳле; хирӗҫ тавӑр.
Отплы́ть, отплыва́ть—ишсе кай; шывпа кай.
Отпляса́ть, отпля́сывать—ташласа ил.
Отпра́вить, отправля́ть—ӑҫта та пулин йар.
Отпра́здновать—праҫник ту.
Отпроси́ть, отпра́шивать—ыйтса ил. Отпра́шиваться—ӑҫта та пулин кайас пулсан аслинҫен ыйтса кай.
Отпряга́ть, отпря́чь—лашана тӑвар.
Отпуска́ть, отпусти́ть—кайма ан ҫар.
Отпускъ—ӑҫта та пулин кайма панӑ ирӗк. Отпустъ—ҫиркӳре кӗлӗрен тухас ҫух вулакан кӗлӗ. Отпущéнье грѣхóвъ—ҫылӑха каҫарни.
Отпѣва́нье покóйника—вилнӗ ҫыннӑн пытарас уммӗн кӗл туни. Отпѣ́ть, отпѣва́ть—вилнӗ ҫыннӑн кӗл-ту.
Отрабóтать—ӗҫлесе пӗтер.
Отрави́ть, отравля́ть—наркӑмӑш парса, имҫам ҫитерсе вӗлер. Отрави́ться—наркӑмӑш, имҫам ҫисе вил. Отра́ва—наркӑмӑш; вӗлерекен имҫам. Отравлéніе—наркӑмӑш йе вӗлерекен имҫам ҫини, ҫитерни. Отрави́тель—ҫынна наркӑмӑш йе вӗлерекен имҫам ҫитерекен.
Отра́да—канӑҫлӑх; ҫӑмӑллӑх, хавас; йӑпанҫӑк.
Отража́тель—ҫутта хирӗҫ ҫапса йаракан йапала (куҫ кӗски). Отражéнье—кайалла ҫавӑрӑннӑ ҫутӑ.
Отрази́ть, отража́ть—кайалла ҫапса йар.

Отрасль—çĕнĕ турат; тымартан шăтнă йывăç çын йăхĕ.

Отрезви́ть, отрезвля́ть—урăлтар.

Отрекомендова́ть—пĕр пĕр çын çинҫен теплĕрне мĕн йатлине йе йеплине каласа пар.

Отре́чься—тун; хăвăн ĕлĕкхи шухăшусене, йе ĕлĕк ĕненнине, йе тата ĕлĕкхи тусусене пăрах. Отрица́ніе—тунни, „çук, апла мар“ тени. Отрица́ть—тун; çук, апла мар те.

Отрокъ, отрокови́ца, отрочи́ца—7—15 çулти аҫа. Отрочество, о́троческій во́зрастъ—7—15 çулхи вăхăт.

Отруби́ть, отруба́ть—пуртăпа касса тат.

Отры́вокъ—татăлнă пай; вĕрен татăкĕ; хут—пир татăкĕ.

Отрыга́ть, отрыгну́ть—кевле; кăкăр хĕртнипе апат кайалла тух. Отры́жка—кевлени; каклиш, каклăх.

Отры́ть—ҫавса кăлар.

Отрѣ́зать, отрѣ́зывать—çĕçĕпе касса ил. Отрѣ́зокъ—касса илнĕ татăк.

Отря́дъ—çын ушкăнĕ.

Отсвѣти́ть, отсвѣча́ть, отсвѣ́чивать—çутăлса тăр. Отсвѣтъ—çутăлса тăракан выран.

Отсе́лѣ—кунтан.

Отсидѣ́ть, отси́живать—ларса ирттер.

Отскобли́ть, отска́бливать—хырса тăк.

Отскочи́ть, отска́кивать—сиксе кай.

Отскреба́ть, отскре́бывать—тĕлне йĕрне пĕлмесĕр хырса тăк.

Отслужи́ть, отслу́живать—хăвна ĕçлеме хушнă ĕçе ĕçлесе пĕтер; ĕçлеме пĕтерсе канма кай.

Отслу́шать, отслу́шивать—итлесе ирттер.

Отсовѣ́товать, отсовѣ́тывать—тепĕр тĕслĕ канаш пар.

Отсро́чить, отсро́чивать—ӳлĕмрене хăвар. Отсро́чка—ӳлĕмрене, варана хăварни.

Отста́вить, отставля́ть—айаккалла илсе ларт. Отста́вка—хушнă ĕçрен хăтăлни. Отста́лый—кайа йулнăскер. Отстава́ть—кайа йул. Отстега́ть, отсте́гивать—çаптарса ил; тӳммене йар.

Отстоя́ть, отста́ивать—тăрса ирттер, сыхла.
Отстрани́ть, отстраня́ть—пăрса йар, сирсе йар.
Отстро́ить, отстра́ивать домъ—пӳрте туса пĕтер.
Отструга́ть—саваласа пĕтер.
Отстрѣ́ливаться—пăшалпа хирĕç çапкала.
Отступа́ть, отступи́ть—ҫакса пыр. Отступле́ніе—ҫакни. Отсту́пникъ—хăй патшалăхĕнҫен, йе халăхĕнҫен, йе тата тĕнĕнҫен уйăрăлнă çын.
Отсу́тствіе—пулмании.
Отсчита́ть, отсчи́тывать—шутласа, хисеплесе пар.
Отсы́рѣть—йĕпен, ҫĕрĕл.
Отсыха́ть—тип.
Отсѣка́ть, отсѣ́чь—касса тат.
Отсю́да—кунтан.
Оттискъ—хут çине, мĕн çине пусса ӳкернĕ кĕлетке.
Оттолка́ть, отта́лкивать, оттолкну́ть—тĕртсе йар.
Отто́лѣ—унтан.
Оттопы́рить, оттопы́ривать—тĕртсе сар.
Отторга́ть, отто́ргнуть—туртса ил; татса ил.
Оттуда—çантан.
Оттѣни́ть, оттѣня́ть—тĕттĕмлесе палла ту. Отте́нокъ—сасартăк çутăрах пулнă выран.
Оттѣсни́ть, оттѣсня́ть—пăҫăртаса сирсе йар.
Оту́жинать—каçхи апат çисе тăран.
Отучи́ть, отуча́ть—вĕреннине пăрахтар.
Отха́ркать, отха́ркивать—ӳсĕрсе кăлар, пăрах.
Отхлеба́ть, отхлёбывать, отхлебну́ть—сып, хып.
Отхлеста́ть, отхле́стывать—хĕнесе, çаптарса ил.
Отхлы́нуть—(хум çинҫен) пĕр пĕр йапалана йе тепĕр хума перĕнсе кайалла кай; (халăх çинҫен) кĕпĕрленсе пыр та, сасартăк кайалла кай.
Отходи́ть, отха́живать — çӳресе ирттер; айаккалла кайса тăр; кай кайма тапран, виле пуçла. Отхо́дная моли́тва—вилекен çын умĕнҫе вуламалли кĕлĕ. Отхо́жіе про́мыслы—йӳт çĕрте ĕçлесе укçа тупни.
Отцвѣта́ть, отцвѣсти́—ҫеҫеке ларса ирттер, ҫеҫекне тăк.

Отцеубійца—ашшĕне вĕлерекен.

Отцѣпи́ть, отцѣпля́ть—çакланнине йăр, вĕçерт.

Отча́лить, отча́ливать—салтса йăр, кимме тапратса йăр.

Отча́сти—кăшт; йăлтах мар.

Отча́яться, отча́иваться—«çук, йăлтах пĕтрĕм ĕнтĕ» тесе шухăшла. Отча́янье—«йăлтах пĕтрĕм» тесе шухăшлани. Отча́янный—пулсан та пулмасан та, вилсен те пурăнсан та йурĕ тесе пурăнакан; хăрушăсăрскер, шанăçсăрскер.

Отчего́—мĕшĕн.

Отчество—(вырăссен) ашшĕ йаҫĕпе ҫĕнни. Отчи́зна—тăван çĕр—шыв. Отчизнолю́бецъ—тăван çĕр—шыва йуратакан. Отчимъ—иккĕмĕш атте; аннен упăшки, анҫах ман атте марскер

Отче́тливость—лайăх, тĕплĕ, ăнланмалла калани. Отче́тъ—мĕн пулнине йăлтах каласа пани.

Отчита́ть, отчи́тывать—вуласа пĕтер, йатла, вĕрент.

Отчужда́ть—йут ту; илсе урăх çынна пар. Отчужде́ніе—йут туни; илсе урăх çынна пани. Отчужда́тель—йут тăвакан; илсе урăх çынна паракан.

Отше́льникъ—пур çынтан та уйăрăлса, пĕҫĕн, пушă хирте пурăнакан; манах.

Отше́ствіе—кайни.

Отшиба́ть, отшиби́ть, отши́бнуть—çапса уйăр, сиктерсе йăр.

Отштукату́рить, отштукаҫу́ривать—пу́рт пĕренине тăмпа сĕрсе йăкат.

Отщеми́ть, отще́мливать, отщемля́ть—хĕстерсе тат.

Отщепа́ть, отщепи́ть, отщепля́ть, отще́пывать—ҫы, ҫĕлсе пĕтер. Отщепна́я лучи́на—хăйă.

Отщи́пать, отщи́пывать—тĕкне тат; ҫĕпĕтсе тат.

Отъ—(мĕнрен те пулсан илнине, тухнине, пуçланнине, тарнине, кайнине пĕлтерет).

Отъѣда́ть, отъѣ́сть—çисе пĕтер; кышласа тат.

Отъѣ́здъ—лашапа тухса кайни. Отъѣзжа́ть—ăçтан та пулсан лашапа тухса кай.

Отъе́хать—„отъезжать» тенипе пĕрех.

Отъя́вленный негодя́й—пурте пĕлекен аван мар çын.

Отыгра́ть, отыгривать—выльаса пĕтер; выльаса йана́ укçана выльасах кайалла тавăр.

Отыска́ть, отыскивать—шыраса туп.

Отягчи́ть, отягча́ть—йывăрлат. Отяжеле́ть—йывăрлан.

Офице́ръ—унте́ръ—офицертан аслăрах, генералтан кĕçĕнрех пуçлăх. Оффициа́льный—патшалăх ĕçин; саккунпа туса пурне те пĕлтернĕскер.

Охать—ахлат, йынăш.

Охлади́ть—сивĕт. Охладе́ть, охладе́ва́ть—сивĕн. Охладе́нье—сивĕнни. Охладе́лый—сивĕннĕскер.

Охолоди́ть, охолажа́ть, охола́живать, охлади́ть, охлажда́ть—сивĕт; сивĕнтер. Охлажде́нье—сивĕнни; сивĕтни.

Охолости́ть, охола́щивать жеребца́—ăйăра кастар.

Охора́шиваться—хăна ху пăхса «ай—ай, епĕ илемлĕ» тесе шухăшласа, кĕпӳсене, çӳçӳсене тӳрлет.

Охо́та—пĕр пĕр йапала тăвас килни, кайăка (кайăк тытма) кайни. Охо́титься—кайăка (кайăк тытма) кай. Охо́тникъ—пĕр пĕр йапала тума йуратакан, кайăкçă. Охотничій—кайăкçăн.

Охра—урайне сăрлакан сарă сăр.

Охрани́ть, охраня́ть—сыхла; хуралла; хăтар. Охра́на—сыхлакансем; хурал.

Охрипа́ть, охри́пнуть—сасна пĕтер, сасă пĕтсе хăйлат.

Охъ!—хуйхăрса, кӳйланса калани—ах! ех!, ух! ăх!.

Оцĕди́ть—алапа сĕр.

Оцĕни́ть, оцĕня́ть, оцĕнивать—хакне хур. Оцĕнка—хак хуни. Оцĕнщикъ—хак хуракан.

Оцĕпене́ть, оцĕпенева́ть—тăнсăр пулса хытса кай.

Оцĕпи́ть, оцĕпля́ть—йĕри тавăра çавăрса ил.

Оча́гъ—вуҫах.

Очарова́ть, очаро́вывать—ху йенне çавăр; .хăвăнтан тĕлĕнтер; хăвна йураттар. Очарова́нье—тĕлĕнсе кайни (илемрен).

Очеви́дный-Пагóленокъ.

Очеви́дный—пăхса, шухăшламасăрах паллăскер. Очеви́децъ хăй курнăскер.

Очень—пит, çав тĕрлĕ.

Очередь—ҫерет; йĕрке.

Очеркъ—ҫи паллине кăна çырни.

Очерни́ть, очернять—хурат; елеклесе пар; мăшкăлла.

Очерстви́ть, очерствля́ть—типĕтсе хытар.

Очи́стить—тасат. Очище́нье, очи́стка—тасатни. Очища́тель, очисти́тель—тасатакан.

Очки́—куçлăх.

Очко́—пĕҫĕк шăтăк; çурăк; вĕлле шăтăкĕ, йăлă йывăç папки (кăҫăкĕ) Прививка очкóмъ или очкóвая прививка—йывăça папкипе (кăҫăкĕпе) сыпни.

Очну́ться—тăна кĕр; çывăрса тăр.

Очу́вствоваться—тăна кĕр.

Ошале́ть—пуç çавăрăннипе, йе ĕçсен, йе хуйхăрса, йе тĕлĕннипе нимĕн пĕлми пулса кай.

Оше́йникъ—мăй çыххи.

Ошеломи́ть, ошеломля́ть—пуçран çапса ăнсăр ту; мĕн те пулин сасартăк туса тĕлĕнтерсе, хăратса йар.

Ошиба́ться, ошиби́ться—йăнăш. Оши́бка—йăнăш. Оши́бочный—йăнăшскер.

Оштрафова́ть, оштрафо́вывать—айăпла пулнăшăн тӳлев хуни.

Ошу́ю—сулахайалла.

Ощети́ниться—шăртне тăрат.

Ощу́пать, ощу́пывать—хыпашла, хыпала.

Ощути́ть, ощуща́ть—хыпашласа пĕл, илт, кур; шăрăш, тутă пĕл.

П.

Павли́нъ—кайăк йаҫĕ.

Пагóленокъ—пуçсăр ҫăлха. Чувашáнки хóдятъ въ чéрныхъ пагóленкахъ—ҫăваш хĕр—арăмĕсем хура пуçсăр ҫăлхапа çӳреççĕ.

Па́губа—пĕтермĕш, пĕтни, çухални, мур, халăх касăвĕ.

Па́дать—ӳк. Па́даль—виле. Паде́жъ—выльăх ҫĕрлĕх—вилни.

Паде́ніе—ӳкни. Па́дкій—тăрăнакан. Пчелы па́дки на са́харъ—вĕлле (пыл) хурҫĕсем сахăр çине тăрăпаççĕ. Паду́чая боле́знь—тытамак, тытса пăрахакан ҫир.

Паде́жъ—сăмах хыçĕ каласнă ҫух улăшăнни. Ҫăваш ҫĕлхинҫе 6 паде́жъ: имени́тельный (пӳрт), роди́тельный (пӳрт-ĕн), да́тельно—вини́тельный (пӳрт-е), мѣ́стный (пӳрт-ре), исхо́дный (пӳртрен) и твори́тельный (пӳрт-пе). Çавăн пекех, вырăс ҫĕлхинҫе те 6 падежах: имени́тельный (дом-ъ), роди́тельный (до́м-а), да́тельный (до́м-у), вини́тельный (дом-ъ), твори́тельный (до́м-омъ), предло́жный (о до́м-ѣ).

Па́дчерица—малтанхи амаран (ама çури) йе малтанхи упăшкинҫен йулнă хĕр.

Па́жить—кĕтӳ çӳрекен вырăн.

Пажъ—ҫаплă çынсем патĕнҫе тарçă вырăнĕнҫе тăракан хисеплĕ çамрăк аҫа.

Пазъ—ыра. Па́зить—ырала. Па́зуха—хӳ, хĕвĕ.

Па́зьмо—çурт вырăнĕ.

Пай—пай. Па́йщикъ—пайра тăракан.

Па́ки—тата. Пакибытіе—леш тĕнҫери пурăнăç.

Па́кля—ҫӳпĕк, сӳс ланҫашки.

Па́кость—ирсĕрлĕх. Па́костить—ирсĕрлет. Па́костникъ—ирсĕрлетекен.

Пала́та—пулат, пысăк çурт. Пала́тка—ҫатăр.

Пала́чъ—айăплă çынна вĕлерекен.

Па́лецъ—пӳрне. Большо́й па́лецъ—пуç пӳрне, указа́тельный—шĕвĕр пӳрне, сре́дній—вăта, безъимя́нный—йатсăр, мизи́нецъ—каҫа пӳрне. Чо́ртовъ па́лецъ—каҫăмăҫă; çырма тĕпĕнҫе тупăнакан пӳрне тĕслĕ ҫул; аҫа ҫулĕ.

Палести́на—Иисус Христос пурăннă çĕр; тепĕр тĕрлĕ Іудея.

Пали́ть—ӗнт (вутпа); çан, пер (пӑшалпа).
Па́лица—архиерейсем сулахай йенне çакакан тӑваткал тутӑр; суха калакӗ.
Палóмникъ—Турра пуççапма çӳрекен çын. (Ав, ҫӑвашсем Ишеке çӳреççӗ).
Па́лка—патак, туйа.
Па́луба—тинӗс киммин урайӗ, пӑрахут çийӗ.
Пальба́—пӑшалпа йе тупӑпа пени.
Па́льма—пӗр ӑшӑ йенҫе ӳсекен йывӑçӑн йаҫӗ.
Пальто́—çийелтен, сӑхман выраннеҫтӑхӑнмалли тумтир.
Па́мять—тӑн. Па́мятливый—тӑнлӑ. Па́мятовать—асӑн, асту.
Панагія—архиерей кӑкӑрӗ çинҫе çакса çӳрекен турӑш.
Па́ника—темиçе çын сасартӑк хӑраса пӑлханса кайни.
Паникади́ло—ҫиркӳ варринҫе çакӑнса тӑракан çурта лартаканни.
Панихи́да—вилнӗ çыншӑн тунӑ кӗлӗ.
Пансіóнъ—вӗренекенсене хыснаран панӑ укçапа усракан çурт.
Панталóны—йӗм.
Пантéра—ӑшӑ йенҫе пурӑнакан тискер кайӑк; хӑй вӑл тигр тӗслех, анҫах унтан кӑшт пӗҫӗкрех пулмалла.
Па́нцырь—авал вӑрçӑра тӑхӑннӑ тимӗр тумтир.
Панъ—улпут. Пани, па́нна—пике, улпут арӑмӗ; Па́ненка—улпут хӗрӗ.
Па́па, па́почка, папа́ша—атте.
Па́па—католиксен ҫӑн аслӑ архиерейӗ, архиерейсен пуçлӑхӗ.
Па́перть—ҫиркӳ умӗ.
Папиро́са—хутран ҫӗркесе тунӑ ҫӗлӗм.
Папи́русъ—авал Египет çыннисем хут тухиҫҫӗн çыру çырнӑ йывӑç çулçи.
Па́портникъ—атӑш курӑкӗ.
Па́ра, па́рочка—йӗкӗр, мӑшӑр. Па́ра го́лубей—пӗр мӑшӑр кӑвакарҫӑн.
Пара́графъ—кӗнекери пит пысӑках мар пай (ун умне пара́графъ паллине (§) лартаççӗ.

Парáдъ—Салтаксéне аслă пуçлăхсем пăхнă ҫух вĕрентни.

Паразúтъ—Çын çинҫе пурăнса, ăна çисе пурăнакан, вĕтĕ кайăк (пыйтă, пăрçа, хăнкăла).

Паралипомéнонъ—Библияри, патшалăх кĕнекисем çумне хушнă, икĕ кĕнеке.

Паралúчъ—алла, урана йе тата мĕне те пулин сисми тăвакан ҫир ăйа (ийĕе) ҫăмлани, пир çапни (ҫир.).

Параллéль—танлаштару. Параллéльная лúнія—тепĕр йĕререн пур тĕлпе те, пĕр пек инçе тăракан, тепĕр йĕрре нихăçан та перĕнме пултарман йĕрĕ. (Икĕ урапа йĕррисем, тӳрĕ пулсан, «параллéльный» пулма пултараççĕ).

Паремія́—каçхи кĕлĕре вулакан Турă Çырăвĕнҫен илнĕ вырăнсем.

Пáрень—йаш—аҫа, йаш кĕрĕм, çамрăк çын, авланман аҫа, йĕкĕт.

Парúть—çунатне хускатмасăр вĕççе çӳре.

Парúкъ—ăшша йуратакан курăксене ӳстерме тунă, хутмасăр ăшă пулакан вырăн.

Парóмъ—шыв урлă каçармалли кимĕ.

Пароходъ—вутлă кимĕ, пăрахут.

Парóль—вăрçăра хăйсеннисене пĕлтерме калакан сăмах.

Пáрта—вĕренекен аҫасем ларакан сĕтел.

Пáртія—ушкăн.

Партитýра—йурăсенĕн мĕн пур тăватă сассисене те пĕрле пухса çырнă кĕнеке.

Пáрусъ—парăс, кимĕ çинҫе çиле хирĕç каракан пир.

Паршъ, пáрши—кĕсен. Паршúвецъ, паршúвный—кĕсен—йуханлă çын.

Парчá—ылттăн кĕмĕлпе тĕртсе тунă, укапа ҫике—ҫике туртнă пир.

Паръ—пăс, çĕртме. Пáрить—çап (мунҫара); çĕртме тăвасси. Пáриться—çапăн. Я пáрился въ бáнѣ—епĕ муҫҫара (мунҫара) çапăнтăм. Парнóе молокó—анҫах сунă сĕт. Паровúкъ—пăс пуххи. Паровóзъ—вутпа (пăс вăйĕпе) ыракан урапа. Паровóе сýдно—вутлă кимĕ. Паровáя пáшня—çĕртме сухи.

Па́смурный—тӗтрелӗ.

Па́спортъ—пашпӑрт.

Пассажи́ръ—вутлӑ кимӗне, ҫукун ҫулпа кайакан; ӑҫта та пулсан кайакан; ҫул ҫӳрекен.

Пасти́—пӑх. Па́стбище—кӗтӳ ҫӳрекен вырӑн. Пасе́ніе—кӗтни, пӑхни. Па́ства—пӗр паҫӑшкана, йе архіерейе, пӑхӑнса тӑракан ҫӑн тӗнлӗ ҫынсем.

Пастила́—шерпет; сахӑр, йе пыл шывӗ.

Пастӳ́хъ—кӗтӳҫ. Па́стырь духо́вный—паҫӑшкӑ.

Па́сха—Мун—кун. Пасха́лія—Мун—кун хӑш вӑхӑтра килессине кӑтартакан ҫыру.

Па́сынокъ—малтанхи арӑмран, йе артан йулнӑ ывӑл.

Пасть—мӑн ҫӑвар.

Па́сѣка—утар. Па́сѣчникъ—утар тытакан, утар пӑхакан.

Па́теръ—католиксен паҫӑшки; пасто́ръ-лютӗрансен паҫӑшки.

Па́тока—улма пылӗ.

Патріа́рхъ—архіерейсен пуҫлӑхӗ. Патріа́ршество—патріарх ҫинӗ.

Патріо́тъ—хӑй ҫуралнӑ ҫӗр—шывне, хӑй патшалӑхне йуратакан ҫын.

Патру́ль—мӗн те пулин сыхлакан салтак ушкӑнӗ.

Па́ужинъ—кӑнтӑрлахи апатпа каҫхи апат (каҫалапа) хушшинҫе апатлани. Па́ужинать—каҫалапа апат ҫини.

Па́уза—калаҫнӑ ҫӗртен, йе йурлани ҫӗртен пӗр вӑхӑтлӑха ҫарӑнса тӑни.

Пау́къ—ерешмен, енкремӗш. Паути́на—ерешмен карти.

Пахать—сухала ал (ас). Па́харь—сухалакан ҫын. Па́хота, па́шня—суха вӑхӑтӗ.

Па́хнуть—шӑрӑш кӗни. Мя́со ду́рно па́хнетъ—ашран усал шӑршӑ кӗрет. Паху́чій—шӑрӑшлӑ.

Па́хтать — уҫла. Па́хталка — уйран ҫӳпҫи. Па́хтанье—уйран.

Пахъ—ҫара, кӑкӑрпа хырӑм хушшинҫи кӑшт лупашка.

Паціе́нтъ,—тка—ҫирлӗ ҫын хӑйӗн лекери паціенҫӗ пулать.

Па́че—ытларах.

Па́чесы—тасатнӑ йӗтӗн; сӳс тӗвви.

Па́чкать—варала.
Пя́ть—шăратса çыпăçтар.
Педаго́гика—аҫасене йепле вĕрентесси çинҫен калана наука.
Пекти́, печь—пĕçер. Пе́карь—пĕçерекен. Пека́рня—пе́çермелли вырӑн.
Пелена́—аҫа кипки. Пелена́ть—пийеле, кипкеле. Пеле́нка—çурхах.
Пе́мза—вутлă ту кăларнă кĕл.
Пе́нсія—патша ĕçĕнҫе ватăлнă çынсене паракан укçа.
Пенснэ—сăмса çинҫе тытăнса тăракан куçлăх.
Пень, пене́къ—тунката.
Пенька́—сӳс.
Пе́нязь—укçа йаҫĕ.
Пеня́ть—ӳпкеле.
Пе́пелъ—кĕл. Пе́пелище—çуннă пӳрт вырӑнĕ.
Первоверхо́вный—ҫи асли. Первозва́нный—малтан ҫĕнни. Перворо́дный—малтан çурални. Первосвяще́нникъ—священникссн пуçлăхĕ. Пе́рвый—пĕрĕмĕш, малтанхи. Пе́рвенецъ—малтан çурални. Пе́рвенство—малтанлăх, аслăлăх. Пе́рвенствовать—асли пул. Первобы́тный—авалхи. Первокла́ссный—ҫи аванни; ҫи ҫапли.
Перга́ментъ—авал хут вырӑнне çӳренĕ çырмалли пир.
Перебива́ть—вĕлерсе пĕтер; çĕмĕрсе пĕтер; ăмăртса калаç; ăмăртса ĕçле. Перебива́ться—аран-аран пурӑн.
Перебира́ть—пурне те пăх.
Перебра́сывать—урлă пăрахкала.
Перебе́га́ть—ҫупса каçкала.
Перебе́ситься—урса иртгер.
Перева́ливать—урлă каç.
Перева́ривать—çĕнĕрен пĕçер; ытлашши вĕрет.
Переве́ртывать—çавăр. Перевернӳть ни́зомъ вверхъ—ӳпĕнтер.
Переве́ртываться—çавăрӑн. Переворо́тъ—урăх тĕрлĕ пулни, улăшăнни. Въ немъ соверши́лся переворо́тъ—вăл улăшăннă.

Перевива́ть—çĕнĕрен йав.

Перево́дъ—куçарни. Переводи́ть—куçар. Перево́дчикъ—куçаракан, тăлмаҫă.

Перевози́ться—куç; каç; перево́зъ—каçă; перево́зчикъ—шыв урлă каçаракан.

Перевѣ́шивать—çакса пĕтер; ытлашши туртар. Перевѣ́съ—ытлашши туртни.

Перевѣ́ять—çĕнĕрен сăвăр.

Перевяза́ть—çĕнĕрен çых. Перевя́зка—çыхни.

Перега́нивать—пĕр вырăнтан тепĕр вырăна хăваласа куçар.

Перегиба́ть—ытлашши ав, пĕк, пĕкĕрĕлтер, хутласа хур.

Переги́бъ—пĕкĕрĕлнĕ вырăн.

Перегля́дываться—пĕр пĕрин çине пăхкала.

Перегнива́ть—ытлашши çĕр. Перегно́й—çĕрнĕ тирĕс.

Перегора́живать—пӳл. Перегоро́дка—пӳлни. Перегоро́женный—пӳлнĕскер.

Перегора́ть—çунса пĕт (ка́ша перегорѣ́ла—пăтă çуннă); пиçсе кай. Отъ со́лнца лицо́ перегорѣ́ло—хĕвелпе пит пиçсе кайрĕ.

Перегружа́ть—пушатса тийе.

Перегрыза́ть—кышласа тат.

Перегря́зни́ть—пыҫăкла; варала.

Передава́ть—алăран алла пар; пĕри каланине тепĕрне каласа пар. Переда́тчикъ—алăран алла паракан; пĕри ĕçленине, тунине, каланине тепĕрне каласа паракан.

Передвига́ть—сиктер.

Переду́мывать—тепĕр тĕрлĕ шухăшла; çĕнĕрен шухăшла.

Пере́дъ—ум. Это дѣ́ло бы́ло пере́дъ На́схой—вăл ĕç Мункун умĕн пулнă. Пере́дній—умĕнҫи, умри, малти. Пере́дній возъ—малти лав. Сидѣ́ть въ пере́днемъ углу́—тĕпелти кĕтесре лар. Пере́дки—урапан малти кускăçĕпе умĕ. Передни́къ—ҫĕрçитти.

Передѣ́ва́ть—çĕнĕрен тир.

Передѣ́ливать—çĕнĕрен уйăр, валеç. Передѣ́лъ—çĕнĕрен валеçни.

Передѣ́лывать—пăсса тăв, улăшăнтар.
Пережáривать—ытлашши ăшала. Пережáриваться—ытлашши ăшалан.
Пережéвывать—ҫăмласа йар.
Переженúть—авлантарса пĕтер.
Переживáть—пурăнса ирттер; тепĕр ҫынтан нумайрах пурăн.
Пережигáть—ҫунтар.
Перезвáнивать—пурне те каласа ҫýре; пур ҫана та ҫапса тух.
Перезимовáть—хĕл каҫ.
Перезлúть всѣхъ—пурне те ҫилентер.
Перейтú, переходúть—куҫ.
Переизбрáть—ҫĕнĕрен суйла.
Перекáпывать—ҫакаласа, хуҫăкласа пĕтер.
Перекáшивать—ҫавлăштар; перекашиваться—ҫавлăш.
Перекúдывать—ывăтса пĕтер; ывăтса каҫар.
Перекладúвать—пушатса тийе; пăсса купала; пĕр тĕлтен тепĕр тĕле илсе хур. Перекладка, перекладúна—сентĕре урлă кашта; каҫă.
Перекликáть—пурне те йыхăр.
Перекрáивать—пăсса кас.
Перекрывáть—пăсса вит.
Перекувыркáть—мăкăлҫăк хуҫтар; ҫикелентер.
Перекувыркáться—мăкăлҫăк хуҫ; ҫикелен.
Перекупáть—сутăн илнĕ ҫынтан сутăн ил.
Перекýсывать—ҫыртса тат, перекусúть-кăшт кашт ҫикеле.
Перелáмывать—хуҫ; ҫĕмĕрсе пĕтер.
Перелéтывать—вĕҫсе каҫ. Перелéтная птúца—куҫакан кайăк.
Переливáть—урăх савăт ҫине йухтар.
Перелúстывать—листала, кĕнекене уҫкаласа тух.
Перелѣзáть—каҫ (хýме урлă).
Перелѣ́сокъ—ката. Перелѣ́сье—каталăх.
Перемáлывать—тепĕр хут авăрт.
Перемáнивать—илĕртсе ҫавăр.

Перемежáться—пĕрре пул тепĕре пĕт.

Перемежáющаяся лихорáдка—пĕрре тытакан, тепĕрре иртекен сивĕ ӳир, шăнтакан.

Перемúгиваться—пĕрне пĕри куç хупса палла пар.

Перемирúть—пурне те килĕштерсе пĕтер.

Перемúріе—вăхăтлăха килĕшни.

Перемóлвить—пĕр ик сăмах кала.

Перемĕ́на—улăшăнни. Перемĕ́нный, перемĕ́нчивый—улăшăнакан, улăшулă. Перемĕ́нивать—улăштар. Перемĕ́ниваться—улăшăн.

Перемĕ́шивать—пăтрат, хутăштар.

Перемĕшáть—икĕ йапалана пĕр пĕрин вырăнне куçар.

Перенáшивать, переноси́ть — çĕклесе куçар; тӳс, ӳăт. Переноси́ть трудъ—ĕçе ӳăт. Переноси́ться—куç. Перенóсъ - куçарни.

Перенóсье—сăмса кăкĕ (сăмсан ӳи çинçе вырăнĕ).

Переночевáть—çĕр каç.

Перепадáть—ӳ́ксе пĕт; хутран ситрен çăв (о ложде), лек, ӳ́к.

Перепекáть, перенéчь—ытлашши пĕçер.

Перепéлъ—пӳ́тене, путене.

Перепечáтывать—çĕнĕрен çап. Перепечáтка—çĕнĕрен çаптарни.

Переписáть—çĕнĕрен çыр.

Перепúсываться—пĕр пĕрин патне çыр. Пéрепись—йатсене çырса тухни. Перепúсчикъ,—ца—çĕнĕрен çыракан.

Переплатúть—ытлашши тӳ́ле.

Переплетáть—хытă çилĕ ту (кĕнекене). Переплетáться—çыхлан. Переплéтъ—хытă çи. Переплéтчикъ—хытă çи тăвакан. Переплéтная—хытă çи тăвакан вырăн.

Переплывáть—ишсе каç.

Перепóлнить—ытлашши тултар.

Переполошúть—пулханса пĕтер. Переполóхъ—пулхав.

Перепóртить—пăсса пĕтер.

Переправля́ть—каçар (шыв урлă), йуса. Перепра́ва—каçни, каçарни.

Перепры́гивать—сиксе каçкала.

Перепряга́ть—тăварса кӳл.

Перепуга́ть—хăратса пĕтер.

Перепу́тіе—çул йӳшши.

Перепу́тывать—арпаштарса, ҫăлхăнтарса, хутăштарса, çыхлантарса, аттарса пĕтер.

Перержавéть—тутăхса пĕт.

Перерубáть—касса тат.

Перéрывъ—татăлнă вырăн; пĕр вăхăтлăха канни.

Перерéзывать—касса тат.

Пересáживать—куçарса ларт.

Переселя́ть—куçар. Переселя́ться—урăх вырăна пурăнма куç.

Переселéніе на нóвыя зéмли—çĕнĕ çĕре куçни.

Пересúливать—парăнтар; çĕн.

Пересказывать—пĕрре каланине çĕнĕрен каласа пар.

Пересказъ—çĕнĕрен каласа пани.

Пересмáтривать—пăхса тух.

Пересолúть—ытлашши тăварлă ту.

Пересóлъ—ытлашши тăварлани. Пересóльный—ытлашши тăварланăскер.

Пересóхлый—ытлашши типĕскер.

Переставáть—ҫарăн. Довóльно, перестань!—çитĕ, ҫарăн!

Перестилáть—пăсса сар.

Перестрáивать—пăсса ту.

Перестрéливаться—пĕр пĕрин çине пăшалпа перкелесе тăр.

Переступáть, преступáть—йарса (урлă) пус. Преступлéніе—закóна хирĕç пыни. Престýпникъ—законран тухакан.

Пересчúтывать—шутласа тух; çĕнĕрен шутла.

Пересылáть—кампа та пулсан йăр.

Пересыпáть—пушатса тултар; ытлашши тăк (ыраша).

Пересыха́ть-Переэкзаменова́ть.

Пересыха́ть—типсе лар; типсе татăл. Эта рĕка́ ле́томъ пересыха́етъ—ку шыв çула типсе кайаҫ.
Пересĕка́ть—тат (касса); тĕл пулса пĕр пĕрин урлă каç (йĕрĕсем).
Перестира́ть—шăлса тасат; авăртса вĕтет.
Перетолко́вывать—тепĕр тĕрлĕ тăнлантар.
Перетре́скиваться—çурăлса пĕт.
Перетря́сывать, перетря́хивать—силле.
Пере́ть—хĕстер, тĕрт.
Перетя́гивать—ытлашши турт.
Переу́локъ—пĕҫĕк, çинçе урам.
Переу́чивать—урăхла вĕрент.
Перехва́тывать—тыт, тытса йул.
Перехитри́ть—камран та пулсан ҫейерех пул; ҫейе çынна ултала.
Перехихи́каться—пĕр пĕрин çине пăхса кул.
Перехло́пать—пурне те çапса пĕтер.
Переходи́ть—куç; каç. Перехо́дъ—куçни; каçни.
Перецапать—пурне те тытса пĕтер.
Пе́рецъ—пăрăç. Перцо́вый—пăрăçлă. Пе́рецница — пăрăç хураканни.
Перецĕлова́ть—пурне те ҫуп туса тух.
Пе́речень—йĕркипе хисеплени.
Перече́ркивать—урлă пирлĕ çыркала; çырнине хурат.
Перечерни́ть—ытлашши хурат; çĕнĕрен хурат.
Перечисля́ть—хисеплесе тух.
Перечи́тывать—темиçе хут вула.
Пере́чить—сăмах пӳл; хирĕç пыр.
Пе́решвыря́ть—ывăтса, салатса пĕтер.
Перешéекъ—икĕ аслă шыва уйăракан ансăр çĕр.
Переши́ть—çĕнерен çĕле.
Перещеголя́ть—çынран лайăхрах тумлан; çынтан ирттер.
Переĕзжа́ть—мĕн те пулин çине ларса куç, каç. Переĕздъ—куçни, каçни.
Переэкзаменова́ть—тепĕр хут ыйт (пуринҫен ытла вĕренекенсене).

Пери́ла—карлăк; йывăç ҫĕнтер.
Пери́стый—картланса тăракан (пĕлĕт).
Перлъ—паха ҫул.
Перо́—çунатри шултăра тĕк; хур шăмми; хурăç перо.
Пери́на—тӳшек. Перочи́нный но́жикъ — пекĕ, пĕҫĕкçеççĕ çĕçĕ.
Перпендикуля́ръ—пĕр пĕр йĕрре тӳп—тӳрĕ пырса тухакан йĕрĕ.
Пе́рси—кăкăр.
Пе́рсикъ—йывăç çинҫе ӳсекен çимелли йапала, улма пекскер.
Пе́рстень—куçлă çĕрĕ.
Перстъ—пӳрне.
Персть—çĕр, тăпра, çĕрте выртакан ҫусан.
Перу́нъ—авал вырăссем пуççапнă кĕлетке.
Пе́рхоть—кирĕк, ӳтрен хăйпăнса, хăпса ӳкекен ватăлнă тир.
Перча́тка—пӳрнелĕ алса.
Песо́къ—хăйăр. Песча́ный — хăйăрлă. Песо́чница—хăйăр хураканни.
Пессими́змъ—тĕнҫере пурте наҫар, пурăнăçра ырри çук тенĕ шухăш.
Пе́стикъ—ҫеҫек ăшĕнҫи пĕҫĕк патак пекки; ун вĕçĕнҫе сарă тусан пулаҫ.
Пе́стрый—ҫăпар. Пе́стрядь—улаҫа.
Пестъ—кисип кисеп.
Пёсъ—йытă.
Пе́тля—касмăк—ҫӳлмек çăрти, кăкан; мăйкăç.
Петро́въ день—Питрав кунĕ (июнĕн 29 кунĕнҫе пулаҫ).
Печа́ль—хуйхă. Печа́льный—хуйхăлă. Печа́литься—хуйхăр.
Печа́ть — пиҫет. Печа́тать — пиҫетле. Печа́тать кни́гу—кĕнеке çап Печа́таніе—кĕнеке çапни. Печа́тная—кни́га—çаптарнă кĕнеке. Печа́тникъ—кĕнеке çапакан.
Пе́чень—пĕвер.

Печь—пĕçер. Печéніе—пĕçерни. Пéчка, печь—кăмака. Отвéрстіе пéчи—кăмака ани. Печникъ—кăмака çапакан, тăвакан.

Пещéра—çĕре алтса тунă шăтăк.

Пéщеръ—кушил, пушăтран хуçса тунă хутаç.

Пи́во—сăра.

Пи́глица—тетерлĕк.

Пи́ка—сăнă.

Пикéтъ—хуралта тăракан салтак ушкăнĕ,

Пикъ—шýрелсе улăхакан ту тăрри; шýреке, шĕвĕр йăпала.

Пила́—пăҫăкă. Пили́ть—пăҫăкăпа тат Пили́льщикъ—хăма çуракан çын.

Пилю́ля—тутлă мар çăтас имçама, амал, емеле хумалли йăпала.

Пина́ть—тап Пино́къ—тапни, ҫышни.

Пирами́да—кĕтеслĕ шýрелсе, шĕвĕрленсе улăхакан йупа; Еги́пет патшисене пытарнă выра́н çине ҫултан купаласа лартнă хуралтă пекскер.

Пира́тъ—тинĕсри вăрă-хурах.

Пиръ—ĕçкĕ. Пирова́ть—ĕçкĕ ту. Пиру́ющій—ĕçкĕ тăвакан.

Пиро́гъ—кукăль. Пиро́гъ съ мя́сомъ—аш кукли. Кру́глый пиро́гъ—хуплу.

Писа́ть—çыр. Писа́ніе—çыру, çырни. Писа́тель—кĕнеке çыракан. Писе́цъ—хут çыракан. Пи́сарь — писĕр, тийек. Письмо́—çыру. Пи́санный—илемлĕ, хýхĕм йăпала.

Писку́нъ—ҫĕпĕ, йынăша. Писка́рь—пулă йаҫĕ.

Пистоле́тъ—кĕске пăшал.

Пита́ть—тăрантар. Пита́ніе—тăрантарни, тăраннн. Пита́тельный—тутă тытакан.

Пи́терь—Питĕр (хула).

Питомецъ,—ица—пăхса ýстернĕ аҫа.

Пить—ĕç. Питіе́ — ĕçни. Питéйный домъ—хупах. Пи́во—сăра.

Пія́вка—сĕлĕх, çыпçанкă.

Пи́хта—уртăш йывăççи.

Пичýжка—вĕçен кайăк.

Пи́ща—апат. Пищево́дъ—пыршă.
Пища́ть—çухăр, нăйла, йынăш.
Піани́но—пысăк, клавишлă купăс, фисгармо́нія некскер.
Пла́вать—иш. Пла́ваніе—ишни. Пла́вокъ (попла́вокъ)—вăлта хумĕ.
Пла́вить—мĕне те пулсан шывпа антар. Плове́цъ—шывра ишекен, ҫăмакан. Плавни́къ—пулă ҫунаҫĕ.
Пла́вить—шăрат. Пла́виться — шăран. Плави́льщикъ—шăратакан.
Пла́кать—макăр, йĕр. Плачъ—макăрни. Пла́кса—йĕре.
Пла́мя—ҫулăм. Пла́менный—ҫулăмлă. Пламенѣ́ть—ҫулăмлан
Планъ—план, пĕр—пĕр йăпала вырăнĕ.
Пластъ—лăпкăм, сий, Пласти́ка—ҫӳхе йăпала.
Пла́стырь—пластăр
Пла́та—тӳлев, тӳлени. Плате́льщикъ—тӳлекен. Плати́ть—тӳле.
Платани́на—саплăклă кĕпе тумтир.
Плате́жъ—тӳлев.
Плати́на—шурă ылттăн.
Плато́къ—тутăр. Пла́тье—кĕпе (хĕр-арăмăн).
Платфо́рма—урай пĕр-пĕр йăпала айĕ.
Пла́ха—айăплă ҫынна вĕлерекен вырăн.
Плацъ—салтакҫем выҫакан уҫă вырăн.
Плашмя́—сарлака тепне айалала туса.
Плащани́ца—ҫийелти тумтир; Іисус Христоса тупăка хунине ҫырса ӳкернĕ пир.
Плащъ—ҫийелти ҫанăсăр тумтир.
Плея́ды—ала çăлтăр.
Плева́—çурхах (çăмарта çурхахĕ).
Плева́ть—сур. Плева́ться—йалан суркала. Плево́къ—сурҫăк. Плева́льница—сурмаллă вырăн, йăпала.
Плéвелы—пукра.
Плéмя—йăх, ăру. Оставля́ть на плéмя—вăрлăха (майана) хăвар.
Племя́нникъ—тăван пиҫҫен ывăлĕ. Племя́нница — тăван пиҫҫен хĕрĕ, хампа пĕр тăванăн хĕрĕ. Двоюродный

племянникъ—аттепе пĕр тăван пиҫен (аккан) ывăлин (хĕрин) ывăлĕ. Двоюродная племя́нница—аттепе пĕр тăван пиҫҫен (аккан) ывăлин (хĕрин) хĕрĕ.

Плéскать — сирпĕт. Плескáться — ҫампăлтат, ҫăпăлтат сирпĕткелеш. Плескъ, плескáнье — сирпĕтни, сирпĕнни.

Плести́ — йав (ҫиттунине), ав (пурака), тăв, тир, хуҫ (ҫăпатана)

Плетéніе—йавни, авни, туни, тăвни, тирни, хуҫни.

Плетéнь—ҫатан. Плетéнка—кăрман, тăранттас.

Плéтка, плеть—пушă, ҫăпăркка.

Плечó—хул пуҫҫи, аннуҫҫи.

Плисъ—плис, пустав.

Плитá—лаптăк, хăма. Плúточный чай—хăма ҫей, такта ҫей.

Плодъ—ҫимĕҫ, вăрлăх, усă. Плоди́ть—ĕрҫеттер, ӳрҫеттер. Плоди́ться—ĕрҫе, ӳрҫе. Плодови́тый—ĕрҫевлĕ, ӳрҫевлĕ. Плодотво́рный—усăлă. Плоды́ учéнія—вĕреннин усси. По дéреву и плодъ—йывăҫҫи тăрăх ҫимĕҫĕ Благословéнъ Плодъ чрéва Твоегó—Санран Ҫуралнипе мухтавлă.

Плóмба—пиҫет пусни; шăл тӳрлетни.

Плóскій, плóскость—лаптăк, сĕвек.

Плотвá—пулă йаҫĕ.

Плоти́на—пĕве. Плоти́на прорвáлась—пĕве татнă.

Плóтникъ—каскалакан ăста. Плóтничество—каскалани.

Плóтный—таҫака, ҫирĕп.

Плотъ—сулă.

Плоть—ӳт (ҫын ӳҫĕ, выльăх ӳҫĕ); арҫын вăрлăхĕ. Плóтская пóхоть, ӳт илĕртни.

Плохóй—наҫар, йапăх. Плошáть—наҫар пул. На Бóга надéйся, да и самъ не плошáй—Турă ҫине шан, анҫах ху та наҫар ан пул.

Плóшка—тăм ҫатма, тăм тирĕк, плашка.

Плóщадь—ҫара вырăн, ӳҫă вырăн.

Плугъ—ака пуҫ.

Плута́ть—аташса çӳре.
Плутова́ть—ултала. Плутъ—ултавçӑ.
Плѣнъ—тыткӑн. Плѣ́нный, плѣ́нникъ—тыткӑна лекнӗскер. Взять въ плѣнъ—тыткӑна ил. Плѣня́ть—кама та пулсан ху майлӑ ту, ху йенне çавӑр, хӑвна йуратакан ту. Плѣни́тельный—пит илемлӗ, пит аван, пит лайӑх, пит хитре, пит хӳхӗм.
Плѣ́сень—кӑмсӑк, кӑвакарни, шӑрка. Плѣ́сневѣ́ть—кӑмсӑклан кӑвакар, шӑркалан. Хлѣбъ заплѣ́сневѣ́лъ—çӑкӑр кӑвакарнӑ.
Плѣшь, плѣши́вый — кукша. Плѣши́вѣ́ть — кукшалан, шаллан.
Плюга́вый—аван мар, пӑхсан йӗрӗнмеллескер.
Плю́сна—ура лапки.
Плюсъ—хушмаллин палла +.
Плющъ—„йытӑ пырши“ тийекен курӑк пек курӑк.
Пнуть—тап.
По—сӑмах уммӗн лартмалли. а) Да́тельный падежра: ходи́ть по́ лѣсу—вӑрманпа пыр. в) Предлож. падежра: по истече́нiи го́да—пӗр çул иртсен.
Побагрове́ть—кӑвакарса кай.
Побалагу́рить—шуҫ сӑмах кала.
Поба́ловать—аҫашлакала. Поба́ловаться—выльакала.
Побере́жникъ — шыв хӗрринҫе ӳсекен вӑрман; шыв ҫӑххи.
Побере́жье—шыв хӗрринҫи çӗр; çыран çывӑхӗнҫи шыв.
Побере́чь, побереги́ть—сыхла; шелле.
Побесе́довать—калаç.
Побира́лецъ—ыйткалакан.
Поби́ть—хӗне.
Побла́жка—йурӑхсӑр çын хутне кӗни; çынна хытӑ тытманни.
Побогате́ть—пуй.
Побо́й—хӗнени.
Побо́рникъ—çӗнекен; çын хутне кӗрекен.
Поборонова́ть—кӑшт сӳре.

Побóръ—куланай пухни.
Побóчный—айаккинҫи.
Побре́згать—йӗрӗн, ҫын вырӑнне ан хур; ан хисепле.
Побуди́ть—мӗн те пулин тутар.
Побы́ть—кам патне те пулин пыр; ӑҫта та пулсан пул; мӗн ҫухлӗ те пулин тӑр.
Побе́гать—кӑшт ҫупкаласа ҫӳре. Побе́гъ—тарни; ҫынна каламасӑр тарни.
Побе́да—ҫӗнӳ; ҫӗнтерни. Побѣдоно́сный—пурне те ҫӗнекен.
Побѣди́ть, побѣжда́ть—ҫӗнтер. Побѣжде́нный—парӑнтарнӑскер.
Пова́дка—ирӗк пани, ҫарманни.
Повали́ть—йӑвантар.
Пова́рня—апат пӗҫермелли вырӑн. По́варъ—апат пӗҫерекен.
Повели́тель—хушакан; патша; ӗмпу; ӗмпий.
Повелѣть—хуш.
Повёрга́ть—ҫӗре ӳкер, пӑрах.
Повертѣ́ть—кӑшт ҫавӑркала.
Пове́рхностный—ҫийелтен; пит тӗплех мар йапала.
Пове́рхность—ҫий.
Повече́ріе—каҫхи кӗлӗ хыҫӗнҫен тӑвакан кӗлӗ.
Повида́ть, повида́ться—кампа та пулсан курса калаҫ.
Повиди́мому—ахӑр, пулӗ. Повиди́мому, зима́ бу́детъ холо́дная—ахӑр, хӗл сивӗ пулӗ.
Повили́ка—курӑк йаҫӗ; вӗлтӗрен уки йытӑ пырши.
Повинность—темӗскер пулсан та тумалла йапала. Во́инская повинность—пур ҫын та салтака ҫӗннӗ ҫӗре пымалла йӗрке.
Повинова́ться—парӑнса тӑр; сӑмахӗнҫен ан тух.
Повиту́ха—аҫа ҫуратма пулӑшакан арӑм.
Повива́ть—ҫӗрке, ҫӳрке, ҫӑрка.
Повле́чь—сӗтӗрсе кай.
Повода́рь—ҫавӑтса ҫӳрекен. По́водъ—йӗвен аври вӗҫӗ.
Повóзка—урапа; лав; тӑрантас.
Поворо́ти́ть—ҫавӑр. Поворо́ти́ться—ҫавӑрӑн.
Поврежде́ніе—аманни, сусӑртни; пӑсни.

Повстрѣча́ть—хирӗç пул.

Повсю́ду—пур çӗрте те.

Повтори́ть—тепӗр хут тӑв, вӗрен, ӗçле, кала, вула, çыр.

Повторе́нье—тепӗр хут туни, вӗренни, калани, вулани, çырни.

Повы́сить—хӑпарт, çӳлӗрех ту, çӗкле.

Повы́ше—çӳлӗрех, çӳлерех.

Повѣ́дать—кама та пулсан каласа пар, пӗлтер.

Повѣ́ренничать—çын ӗçӗшӗн тӑрӑшса çӳре. Повѣ́ритель—хӑйӗн ӗçне çынна шанса паракан. Повѣ́рка—тӗрес—и тесе хисеплесе пӑхни.

Повѣ́рье—суйа ӗненӳ, авалхи йӑласене ӗненни.

Повѣ́са—тӑслак, карма çӑвар; хӑйне хӑй çын умӗнҫе лайӑх тытма пӗлмен çын. Повѣ́стничать—ӗç ӗçлемесӗр пӑсӑлса çӳре.

Повѣ́сить—çакса хур. Повѣ́ситься—çакӑн. Повѣ́шенный—çакнӑскер.

Повѣствова́ніе—пулни çинҫен, йе шухӑшласа кӑларни çинҫен каласа, йе çырса пани. Повѣствова́тель—мӗн çинҫен те пулсан каласа паракан. Повѣствова́тельное писа́ніе—пӗр пӗр çын пурӑнӑçӗ çинҫен, йумах калана пек, каласа çырни. Повѣствова́ть—авал пулнине çырса, йе каласа пар. Повѣ́стка—мӗн çинҫен те пулсан тепӗр çыпна пӗлтерни. Я получи́лъ повѣ́стку съ по́чты на посы́лку—пуштӑран мана валли çыру йе укçа пур тесе çырнӑ хут илтӗм. По́вѣсть—пулни çинҫен, йе шухӑшласа кӑларса лайӑх каласа çырни; пысӑках мар роман.

Повѣ́ять—сӑвӑр, вӗр.

Повяза́ть—çых. Повя́зка—çыхни.

Погада́ть—йумӑç пӑх; пӗр-пӗр паллӑ тӑрӑх малалла пуласси çинҫен пӗлесшӗн тӑрӑш.

Пога́нецъ—ирсӗрленнӗ çын. Пога́нить—ирсӗрлет. Пога́ный—ирсӗрскер.

Погаса́ть-Погрусти́ть.

Погаса́ть, пога́снуть—су́н. Погаси́ть, погаша́ть—су́нтер. Погаша́тель—су́нтерекен.

Погиба́ть—пĕт, çухал. Поги́бель—пĕтни, çухални. Поги́бшій—çухалнăскер, пĕтнĕскер.

Поглоти́ть, поглоща́ть—çăт, ăша ил; пĕтер, çухат. Пла́мя все поглоти́ло—вут пурне те пĕтерҫĕ.

Поглупи́ть—йăнăш, ухмахлан, ăсран кай.

Поглядѣ́ть—пăх.

Погна́ть—ҫуптар, хăвала.

Поговори́ть—кăшт калаçкала. Погово́рка—халăхра çу́рекен пĕрле калакан сăмахсем. «Турă турпас мар» тени погово́рка пулаҫ.

Пого́да—çанталăк аван йе аван мар пулни, йе ăшă, йе сивĕ, йе çиллĕ, йе çилсĕр, йе çумăрлă пулни.

Погоди́ть—кĕт.

Поголо́вный—пурте пĕрле пулни. Поголо́вное избіе́ніе—пурне те вĕлерсе пĕтерни.

Пого́нщикъ—мĕн хыçĕнҫен те пулсан хуса çитме йанă çын; ку́лнĕ выҫăха хăвалакан. Пого́нъ—хыçалтан хăвалани; салтаксен анпуççи çине çĕленĕ йапала. Пого́ня—хăваласа çитме йанă çынсем.

Погорѣ́льцы—çуннă çынсем, ăшша кайнă çынсем.

Погорячи́ться—çиленсе ытлашши кала.

Пого́стъ—йалти прихут; масар, çăва, çăва карти.

Пограни́чникъ—патшалăх ҫиккине сыхлакан салтаксем.

Погреба́ть—вилнĕ çынна çĕре пытар. Погребе́нье—вилнĕ çынна çĕре пытарни. По́гребъ—ну́хреп.

Погрему́шка—аҫасем выҫакан йапала, шанкрама.

Погрози́ть—йуна, хăрат.

Погро́мъ—çĕмĕрсе, салатса, вĕлерсе, сăтăр туса пĕтерни. Погро́мщикъ—çĕмĕрсе, салатса, вĕлерсе, сăтăр туса çу́рекен çын.

Погрузи́ть—путар.

Погрусти́ть—пĕр пĕр çын çуккипе йе вилнипе куйлан, куҫҫан; вилнĕ йе килмен çын çинҫен шухăшла.

Погрѣши́ть, погрѣша́ть—çылăха кĕр; йунăш; йусăн. Погрѣшности—йунăшши, йусни, ҫăн марри.

Погуби́ть—пĕтер, çухат; вĕлер; çука хăвар. Погуби́тель—пĕтерекен, вĕлерекен, çука хăваракан; çын ҫунне пĕтерекен.

Погуля́ть—кăшт калле—малле уткаласа çӳре; кăшт уçăлса çӳре.

Подави́ть, подавля́ть—пăҫăрта, пус, хытă тыт; пăлхана—кана çĕнтерсе пăлханма ҫар. Подави́ться—пыра мĕн те пулин ларт.

Пода́вно—пушшех.

Пода́гра—алă сыпписене, йе ура сыпписене ыраттаракан ҫир.

Подари́ть—куҫҫенеçе пар; ахалех пар (савса). Пода́рокъ—куҫҫенеç; савса панă йапала.

Пода́тель—мĕн те пулин панăскер, йе параканскер. Пода́ть, подава́ть—пар, тăхăнма пар (тумтире). По́дать—куланай. Пода́ча-пани. Пода́чка—ыйткалакана пани. Подая́ніе—ыйткалакана пани.

Подба́вить—хуш.

Подбере́зникъ, подбере́зовикъ—хурăн кăмпи, хурăн айĕнҫе ӳсекен кăмпа.

Подби́ть, подбива́ть—çапса кăвакарт; çапса кӳрт; çынна пĕр--пĕр йапала тума хĕтĕрт.

Подбо́ръ—ҫи лайăххисене суйласа илни; ҫи лайăххисем.

Подбро́сить, подбра́сывать—çӳлелле ывăт, çӳлелле пăрах; тытмалла ывăт; пĕр пĕр çын патне, хăйне систермесĕр, аван мар йапала пăрахса хăвар.

Подва́лъ—нӳхреп, тĕп сак айĕ.

Подверга́ть, подве́ргнуть кого́—нибу́дь сме́ртной ка́зни—кама та пулин вĕлер, вилĕме пар (букв. перево́дъ).

Подвига́ть, подви́нуть—кăшт сиктерсе ларт. По́двигъ—пысăк ĕç, тĕлĕнмелле ĕç, хĕн ĕç. Подви́жникъ—хăйне хăй хытă тытса пурăнакан. Подви́жность—сикме, куçма пултарни. Подви́жный—сикме, куçма пултаракан; йалан куçса çӳрекен.

Подво́да—лав. Подвози́ть—тийесе, турттарса пыр.

Подво́рье—иртен—çўрен, çул çўрекен çын ҫарӑнмалла кил, хӑна килӗ.

Подвёсить—çакса хур.

Подвётренный—çил тивмен йенҫи.

Подга́дить—пӑсса хур.

Подгля́деть—систермесӗр пӑхса сӑна, вӑрттӑн пӑх.

Подговори́ть, подгова́ривать—пӗр пӗр йапала тума хӗтӗртсе çавӑр.

Подголо́сокъ—йурланӑ ҫух—иккӗмӗш сасă.

Подгоня́ть—хӑвала, хыпалантар.

Подгоро́дный—хула çывӑхӗнҫи.

По́дгору—ту çинҫен; анаталла.

Подгото́вить—хатӗрле.

Подгуля́ть—кӑшт ӗç; пуçра шавла пуçлиҫҫен ӗç.

Поддака́ть—май калаç, çапла çапла тесе тӑр.

Поддать, поддава́ть—хушса пар. Поддаться—парӑн. По́дданный—парӑннӑскер. По́дданство—пӑхӑнса тӑни.

Поддвига́ть, поддви́нуть—çумне куçарса ларт.

Поддёвка—халат.

Поддержа́ть—пулӑш; тытса тӑр. Подде́ржка—пулӑшу.

Поддолби́ть—шӑтӑка аслӑлат.

Поддразни́ть—виртле, йӗкӗлте.

Поддува́ть, поддуть—айӗнҫен вӗр.

Подде́льная вещь—ҫӑн мар йапала, улталама тунă йапала.

Поде́нный—кунсерен пулаканскер. Поде́нщикъ—кун тӑрӑх ӗçлекенскер.

Поде́ргать—кӑшт турт.

Подержа́ть—пӗр вӑхӑтлӑха тытса тӑр. Поде́ржанный—ӗçре пулнă йапала, кивӗ йапала.

Подешеве́ть—йӳнел.

Поджа́ть—йулнине выр.

Поджелу́дочная железа́—ӑшри çӗрхурти айӗнҫи пыр; вӑл пыртан йухса тухакан сӗлеке апата йуна кайма пулӑшать.

Поджéчь, поджигáть—пĕр пĕр йапала айне вут хур; çурта вут тĕрт, çунтарса йар; кама та пулсан пĕр пĕр ĕç тума хĕтĕрт. Поджигáтель—вут тĕртекен. Поджóгъ—вут тĕртни.

Поджиданье—кĕтсе тăни.

Подзатыльникъ—ĕнсерен çапни.

Подземéлье—çĕр айĕнҫи пуша вырăн. Подзéмный—çĕр айĕнҫискер.

Подзóрный—пăхмалли. Подзóрная трубá—айакка пăхакан трупа.

Поди́—кай. Поди́ сюдá—кил кунта.

Подивúть—тĕлĕнтер.

Подкатáть, подкатúть, подкáтывать—пĕр пĕр йапала айне тепĕр йапала йăвантарса пырса хур; лашапа тăрăлтаттарса ҫуптарса пырса ҫăрăн.

Подкидáть—систермесĕр ывăтса хăвар. Подкúдышъ—систермесĕр пĕр пĕр çын патне йе урама пăрахса хăварнă аҫа.

Подклáсть, подкладáть, подклáдывать—пĕр йапала айне тепĕр йапала хур. Подклáдка—аçлăк.

Подковáть—таханла. Подкóва—тахан.

Подкóпъ—çĕр айĕнҫен ҫавса пынă çул.

Подкрáсить лицó, бровú—пите писев сĕр, куç харшине сăрласа илемлĕ ту.

Подкрĕпúть, подкрĕпля́ть—вăйлантар; вăй кýрт. Подкрĕплéнье—пулăшу.

Подкупáть, подкупúть—укçа парса ху йенне çавăр.

Подкурúть, подкýривать—тĕтĕмпе хăваласа кăлар.

Подлáвокъ—сакай (сак айĕ).

Подлáдиться—йăпăлтатса ху майлă ту.

Подласкáться—«Подлáдиться» тенипе пĕрех.

Подлéгочный—ýпке айĕнҫи.

Подлежáть смéрти—вилмелле. Подлежáщее—Иван ларать тенĕ çĕрте—Иван подлежащее пулать, (епир Иван çинҫен каланăран).

Подлетéть—вĕçсе пыр; хăвăрт ҫупса пыр.

Подлéчь—пĕр пĕр йапала айне йе йунашар пырса вырт.

Пóдлинникъ-Поднебéсье.

Пóдлинникъ—ҫăн йапала, ҫыру; ытти ҫавăн пек йапала, ҫыру пулсан вăл ҫавăн пек тăвас тесе, йе ҫавăн ҫинҫен ҫырса илнĕ йапала пулать. Пóдлинно—ҫăн, ҫăнах. Пóдлинный—ҫăнни.

Подлиня́ть—йупахне, ҫăмне, тĕкне тăк; тĕсрен кай (анҫах йăлтах мар.).

Подли́пчивый человéкъ—пĕр ҫыпăҫсан хăпман ҫын.

Подли́ть—кăшт йухтарса хуш.

Пóдличать—аван мар ҫын пул, ултала, пăс.

Подлови́ть—сăмахпа тыт; ҫын пĕр пĕр йунăш сăмах калассине астуса тăр.

Подлóгъ—пĕр йапала вырăнне тепĕр йапала туса ултални. Подлóжный—ултлама тунăскер.

Пóдлость—аван мар, ултавлă ĕҫ. Подлéцъ, пóдлый—аванмар ĕҫ тăвакан.

Пóдлѣ—ҫумĕнҫе, ҫывăхĕнҫе, йунашар.

Подмани́ть—мĕнпе те пулсан илĕртсе ху патна пыртар.

Подмáслить—ҫула, ҫу ҫĕр.

Подмастéрье—ăстана пулăшакан.

Подмерзáть—кăшт шăн.

Подмести́, подмéсть, подметáть—шăлса кай.

Подмётка—атă, пушмак тĕпĕ.

Подмётное письмó—вăрттăн пăрахнă ҫыру.

Подмóга—пулăшу.

Подмóкнуть—кăшт йĕпен. Подмóченный—кăшт йĕпенĕскер.

Подмóстокъ—пĕр вăхăтлăха тунă урай пек йапала, сентре, ҫикмек, пусма.

Подмы́ть, подмывáть—кăшт ҫуса кай; айĕнҫен (ҫырана шыв) ҫисе кай.

Подмѣни́ть—вăрттăн пĕр йапала вырăнне тепĕрне пырса хур.

Подмы́шка—хул айĕ.

Поднавѣ́съ—лупас айĕ.

Поднебé́сный—пĕлĕт айĕнҫискер; пур ҫĕр ҫинҫи йапала; тĕнҫери.

Поднебé́сье—пĕлĕтпе ҫĕр хушшинҫи ирĕк вырăн.

Подневóльный—ирĕклĕ мар çын.
Поднéсь—пайанхи кунҫҫен, халиҫҫенех.
Поднимáть, подымáть, поднять—çӳлелле улăхтар, çĕкле, хăпарт.
Подновúть—кăшт çĕнет.
Подножка—тăранттас пускăçĕ; ура айне лартакан пукан, тенкел; пир тĕртнĕ ҫухнехи ура пусси.
Подноси́ть, поднести́—çывăха çĕклесе пыр. Подно́съ—шăвăçран, пăхăртан тăвакан сăмавар, йе çимĕç тавăрашĕ лартакан ывăс.
Поднятіе—çĕклени.
Подобáетъ вѣдати, знать—пĕлмелле, пĕлме кирлĕ. Мно́го говори́ть не подобáетъ—нумай каласма кирлĕ мар.
Подóбенъ—пек, тĕслĕ. Онъ подóбенъ со́лнцу—Вăл хĕвел пек, хĕвел тĕслĕ.
Подобрáть, подбирáть—çĕртен пух.
Подобрѣ́ть—ырăлан самăрăл, мăнтăрлан.
Подови́нникъ—аван вуҫăхĕ, ан вуҫăххи (Козм. у.).
Подогрѣ́ть—сивĕннĕ йапалана çĕнĕрен ăшăт.
Подождáть, поджидáть—кĕтсе тăр.
Подозвáть, подзывáть—ҫĕнсе ил.
Подозрѣ́ть, подозрѣвáть—çапла пулĕ тесе шухăшла. Подозрѣ́нье—çапла пулĕ, çавă пулĕ, тесе шухăшлани. Подозри́тельный—шанáçсăр çын.
Подоко́нникъ—ҫӳреҫе çи; ҫӳреҫе айĕ.
Подóлгу—пит вăрах (вăхăт).
Подóлъ—тумтир арки.
Подóнокъ óбщества—ҫи наҫар çын.
Подорвáть, подрывáть—айалтан тат, пăс, пĕтер.
Подорожáть—хаклăлан.
Подоро́жный—çул çинҫи. Подоро́жникъ—сысна курăкĕ, ҫĕп курăкĕ, ҫĕнҫен курăкĕ.
Подосúнникъ—ăвăс кăмпи.
Подослáть, подсылáть—вăрттăн, сăнама йар.
Подоспѣ́ть—вăхăтĕнҫе пырса çит, пырса ĕлкĕр.
Подóхнуть—вилсе пĕт.

Подóшва—атă, пушмак тĕпĕ. Подóшва горы́—ту пуçламăшĕ. Подóшва ноги́—ура тĕпĕ.

Подпада́ть, подпа́сть—айне кĕрсе ӳк.

Подпали́ть—вут тивертсе йар.

Подпере́ть—тĕрекле.

Подпили́ть—кăшт пăҫăкăпа касса хур. Подпи́локъ—йĕкев.

Подписа́ть, подпи́сывать, подпи́сываться—алă пус, йатна çыр. Подпи́ска—çапла тумăп, йе çапла тăвăп тесе çыру пани; пĕр пĕр йапала илме çырăнни. Подпи́счикъ—алă пуснă çын. Подпи́счикъ газе́ты—хаçет илекен çын.

Подплы́ть, подплыва́ть—çывăха ишсе пыр.

Подпои́ть, подпа́ивать—ĕçтерсе ӳсĕрт.

Подполза́ть, подползти́—шуса пыр.

Подполко́вникъ—полковникрен кĕçĕнрех çын.

По́дполъ, подпо́лье—тĕп сак айĕ. Подпо́льный—тĕп сакайĕнҫи.

Подпору́чикъ—пору́чикран кĕçĕнрех çын.

Подпо́чвенный—йывăç-курăк ӳсекен çĕрĕн айалти çийĕ.

Подпоя́сать, подпоя́сывать—пиçиххи çыхтар.

Подпра́порщикъ—пра́порщикрен кĕçĕнрех çын.

Подпру́га—хырăм сарлăх (лаша йапали).

Подпры́гивать, подпры́гнуть—пĕр выранта сиксе тăр.

Подпуска́ть—çывăх пыма пар.

Подпе́ть, подпе́вать—пулăшса йурла.

Подража́ть кому́—кама та пулсан пăхса, вăл тунă пек ту. Подража́нье—кама та пулсан пăхса вăл тунă пек туни.

Подразни́ть—кăшт виртле, йĕкĕлте.

Подрема́ть—кăтăш пул; кăшт çывăрса ил.

Подри́зникъ—ри́за айĕнҫен тăхăнакан вăрăм тумтир.

Подро́бно—йăлт, нимĕн те сиктерсе хăвармасăр.

Подровня́ть, подра́внивать—тӳрлет, пĕр пек ту.

Подро́стокъ—14—15 çула çитнĕ хĕр, йе арçын аҫа.

Подру́га, подру́жка, подру́женька—хĕр—йулташ; арăм—йулташ; тус хĕр; тус арăм.

Подрумя́нить, подрумя́нивать—писевпе хӗрет; шӑнтса хӗрет; ӑшӑпа хӗрет (пите), хӗрет кӑшт.

Подру́чный—алӑ айӗнҫи (ҫын, йапала).

Подры́хлить зе́млю—ҫӗре кӑшт вӗтет, кӗрпеклентер.

Подрѣди́ть, подрѣжа́ть—сайралат, сайралтар.

Подрѣ́зать—кӑшт ҫӗҫӗпе кас.

Подря́дъ—пӗр пӗр йапала тума, сутма, илсе пыма пулни.

Подря́сникъ—паҫӑшкӑсен „ряса“ айӗнҫен тӑхӑнакан тумтирӗ.

Подсказа́ть—пӗлмен ҫынна вӑрттӑн каласа пар.

Подска́зка—вӑрттӑн каласа панӑ сӑмахсем; вӑрттӑн калани.

Подслу́шать, подслу́шивать—вӑрттӑн илтле.

Подсмотрѣ́ть, подсма́тривать—вӑрттӑн пӑх, сӑна.

Подснѣ́жный кормъ—выльӑхсем хӗлле йура ҫакаласа тупнӑ курӑк. Подснѣ́жникъ—пур йур кайсанах ҫеҫеке ларакан курӑксем те.

Подсо́лнечникъ—хӗвел ҫаварӑнӑш.

Подста́вить, подставля́ть—пӗр йапала айне тепӗр йапала ларт; йапалана тепӗр йапала ҫывӑхне ларт.

Подста́ть—шӑп, вӑхӑтлӑ, килӗшӳлӗ, касна лартнӑ.

Подстрека́ть, подстрекну́ть—хӗтӗрт. Подстрека́ла—хӗтӗртекен.

Подстрѣли́ть—пӑшалпа ҫапса тыт, вӗлер, амант.

Подсуди́мость—сута лекни. Подсуди́мый—сута лекнӗ ҫын.

Посу́дный—пӗр пӗр сут айне лекмеллескер.

Подсупо́нить, подсупо́нивать—сӳсмен ҫӳлӗкне туртса ҫых.

Подтвердѝ́ть—тепӗр ҫын пӗри каланӑ пекех кала; пӗрешкеллет.

Подточи́ть, подта́чивать—кӑшт вӗҫлет.

Подтру́нить, подтру́нивать—пӗр пӗр ҫынтан кул, йӗкӗлте.

Поду́мать—кӑшт шухӑшла.

Поду́ть—кӑшт вӗр.

Подучи́ть, подуча́ть, поду́чивать—вӑрттӑн вӗрент; мӗн калассине вӗрент.

Подýшный надѣлъ землéй — арçын ҫунĕ тăрăх валеçнĕ çĕр.

Подýшный налóгъ—ҫун тăрăх пухакан куланай.

Подýшка, подýшечка—минтер, кĕпҫĕк, çытар.

Подходúть, подойтú, подхáживать—çывăха пыр.

Подцѣпúть, подцѣпля́ть, подцѣпливать—çаклат; лектер; вурла.

Подчинúть, подчиня́ть—парăнтар, пăхăнтар.

Подчéркивать, подчеркнýть—çырнине палла пултăр тесе айĕнҫен туртса хур.

Подшутúть, подшýчивать—çынна тăрăхла, кул.

Подъ—ай, айал, тĕп.

Подъёмный—çĕклемеллескер.

Подъёмъ—çĕклени, улăхтарни; тăвалла улăхни.

Подъѣздъ—урама тухакан алăк; урама тухакан пусма çи.

Подъѣхать, подъѣзжáть—утпа, лашапа пырса ҫарăн, çит.

Подъярéмный скотъ—кýлекен выльăх.

Подъячíй—авалхи чиновник; сутра çырса ларакан.

Подыскáть, подыскивать—йурăхлине шыраса туп.

Подѣлúть—уйăр.

Подѣлушка—вак—тĕвек, çăмăл ĕçсем.

Поёжиться—кăшт кăптăрăн.

Поелúку—пултарнă таран; пулнă таран.

Поёмные лугá—çуркунне шыв сарăлакан çарансем,

Пожáлуйте!—парăр!

Пожáловаться—пĕр пĕр çын çинҫен унтан аслăрах çынна илĕртсе пар.

Пожáлуйста!—тархашшăн!

Пожалѣть—шелле; хĕрхен.

Пожáрить—кăшт ăшала.

Пожáрище—йал вăйлă çунни. Пожáрище—çуннă çурт выраннĕ. Пожáрный—вут сýнтерекен. Пожáръ—вут тухни, йал çунни.

Пожáть—кăшт пăҫăрта, ҫăмăрта.

Пожáть, пожинáть хлѣбъ—тырă вырса ил.

Пожевáть—кăшт ҫăмла.

П о ж е л а́ т ь—сун. Пожела́ть до́брое—ырă сун. Пожела́нье—сунни.

П о ж е л т Ѣ л ы й—саралнăскер.

П о ж е́ н с к и—хĕр—арăмла.

П о ж е́ р т в о в а т ь—хăвна кирлĕ йапаланах çынна пуçĕпе пар.

П о ж и в и́ т ь с я—çын вăйĕпе пурăн.

П о ж и́ з н е н н ы й (дохо́дъ)—ĕмĕре, вилиҫҫен.

П о ж и́ т ь—кăшт пурăн.

П о ж р а́ т ь, пожира́ть—йăлт çисе йар; пĕтер.

П о ж у р и́ т ь—кăпит вăрç.

По́ за вели́чественная—шит племлĕ, мăн кăмăллăн пăхса ларни.

П о з а б а́ в и т ь с я—выльаса, йе пĕр пĕр йапала туса, йăпан, вăхăта ирттер.

П о з а б о́ т и т ь с я—тăрăш, малтан шухăшла.

П о з а б ы́ т ь—ман.

П о з а в и́ д о в а т ь—ăмсан, хапсăн.

П о з а в о е в а́ т ь—вăрçса илсе пĕтер.

П о з а́ в т р а к а т ь—ирхи апат çи.

П о з а́ в ч е р а—вĕçĕм кун; по́слѣ за́втра—виçмине.

П о з а д и́—кайра.

П о з а и́ м с т в о в а т ь—çын ĕçлесе тунине ил.

П о з а п р о́ ш л ы й—ĕлĕкхиҫҫен ĕлĕкреххи.

П о з а р а́ н к и—ир.

П о з а́ р и т ь с я—ăмсанса, хапсăнса пăх.

П о з в а́ т ь—ҫĕн.

П о з в о́ л и т ь, позволя́ть—ан ҫар. Позволе́нье—ҫарманни, ирĕк пани. Позволи́тельный—ҫармалламарскер, ҫарма кирлĕмарскер.

П о з в о н и́ т ь—хăнкăрава, шăнкăрана, нăнкăла ҫанкăртаттар.

П о з в о н о́ к ъ—çурăм шăммин сыппи. Позвоно́чникъ—çурăм шăмми.

П о́ з д н о—кайра (вăхăтпа). Ты опозда́лъ—есĕ кайа йултăн. Тепе́рь по́здно—халĕ вăхăт иртрĕ ĕнтĕ. По́здній—кайран пулаканскер. Поздне́е, по́зже—кайранрах.

Поздоро́ваться—сывлăх ыйт; алă пар (тĕл пулсан), тайăл.
Поздра́вить—праçник йĕркипе, йе урăх палла йапала пулнă йĕркепе пĕрне пĕри ырă сун. Поздравле́нье—ырă сунни.
Поземе́льная по́дать—çĕр тăрăх хунă куланай.
Позли́ть—кăшт çилентер.
Познако́миться—паллаш.
Позна́ніе—пĕлни. Позна́ть—пĕл.
Позо́рить—вăрç, намăслантар. Позо́ръ—намăслăх.
По́зывъ—пĕр пĕр йапала тăвас килни.
Позѣва́ть, позѣвывать—кăшт анаслакала.
Поигра́ть—кăшт выльăкала.
По́йло—выльăха шыв паракан такана.
Пойма́ть—тыт.
Поиска́ть—кăпт шыра. По́искъ—шырани.
Пои́стинѣ—ҫăн-ҫăнах.
Пойти́—кай.
Пои́ть—ĕҫтер, шăвар.
Пока́—халĕ, пĕр вăхăтлăха.
Показа́нье—кăтартни. Показа́тель—кăтартакан. Пока́зный—кăтартма тунăскер. Пока́зъ—кăтартни.
Покара́ть—мĕншĕн те пулин асаплантар.
Пока́тость—вашăклăх. Пока́тый—вашăк, ҫалăш.
Пока́янье—ӳкĕнни. Пока́яться—ӳкĕн.
Покида́ть—пăрахса хăвар.
Покла́жа—тийев.
Поклони́ться, поклоня́ться—пуҫҫап; тайăл. Поклоне́нье, покло́нъ—пуҫҫапни, тайăлни. Покло́нникъ—мĕне те пулсан пуҫҫапакан; хисеплекен; хĕре йуратакан каҫҫă.
Покля́сться—Турра асăн, тупа ту.
Поко́й—нимĕн те ĕҫлеменни; хусканманни; канни; канăçлăх; пăлханусăр вăхăт. Поко́иться — пĕр вырăнта тăр; канăçланса тăр. Поко́йникъ—вилнĕ çын. Поко́йный канăçлă.
Поколоти́ть—кăшт хĕне; çĕмĕрсе салатса йар; кăшт çапкала.

Поко́нчить Полига́мія.

Поко́нчить—пётер. Поко́нченное дѣ́ло—пётнё ёç.

Покори́тель—парăнтаракан. Покори́ть, покоря́ть—парăнтар, пăхăнтар. Покоре́нный—парăннăскер. Покори́ться—парăн. Поко́рность—парăнни, пăхăнни, хирёç каламанни, хирёç пыманни. Покоре́ніе—пăхăнтарни. Поко́рный—итлекенскер.

Покоси́ться—тайăлса ан; хăйаккăн пăх.

Поко́съ—çулмалли çаран.

Покра́жа—вăрлани.

Покрасова́ться—пёр вăхăтлăха ҫиперленсе тăр.

Покрови́тель—çын хутне кёрекен.

Покро́въ—витём; çын хутне кёни; пӳркенҫёк.

Покро́й, покро́йка—мёнле йевёрлё çёлени. Вся́кій портно́й на сво́й покро́й—пур çёвёçё те хăй майлă (çёлет).

Покрыва́ло—пёркенҫёк; тутăр. Покры́ть, покрыва́ть—вит, хӳтёле.

Поку́да—халё; пёр вăхăтлăха.

Покупа́ть—укçалла ил. Поку́пка—илнё йапала. Покупа́тель, поку́пщикъ—укçалла илекен; сутăн илекен.

Поку́шать—кăшт çи, çырткала.

По́лы кафта́на—сăкман арки.

По́лба—пăри.

Полбуты́лки винца́—çур путылккă ерех.

По́лдень—кăнтăрла.

По́ле—хир. По́ле зрѣ́нія—куç куракан вырăн.

Поля́—акнă хир; тетра́д хёрри (çырман тёл). Поля́ шля́пы—шлепке хёрри. Полево́й—хирён, хирти. Полево́й цвѣто́чекъ—хир ҫеҫекё, пелетёшё. Полево́й шпатъ—ҫул йаҫё. Поля́не—хирте пурăнакан çынсем.

Поле́зный—усăлăскер.

Поле́мика—вёреннё çынсем тавлашни.

Полетѣ́ть—вёçсе кай. Поле́тъ—вёçсе кайни.

По́лзать, ползти́—хырăмпа шуса пыр; майне пыр; аран аран йăралан. Ползко́мъ—хырăмпа шуса; йăраланса.

Полига́мія—нумай арăмпа пурăнни.

Поли́пъ-Полово́дица.

Поли́пъ тесе тĕрлĕ, тинĕсре пурăнакан, вĕтĕ, пĕр пĕринҫен хăпмасăр, пĕр вырăнтан хусканма пултармасăр, пĕр тĕлте купаланса, йывăҫ пек туратланса ларакан кайăк-кĕшĕксене калаҫҫĕ. Гу́бка (пĕлĕт), бодя́га, ги́дра, кора́лл, мадрепо́ра, милепо́ра, вĕсем пурте поли́п пулаҫҫĕ. Поли́п тесе тата сăмсан, хăлхан, ҫăварăн шал йенне тухакан шĕвĕн пекскере калаҫҫĕ.

Полирова́ть—тасат; йакат; ҫутат.

Поли́тика—патшалăх ĕҫĕсем. Полити́ческій престу́пникъ—патшана, патшалăха хирĕҫ пыракан ҫын. Полити́чный—ҫейескер, улталанма пултарманскер.

Поли́ть, полива́ть—тăк, сап, пĕрĕх, шăвар.

Полице́йскій—ҫынсем усал ĕҫ тăвасран сыхлакан ҫын. Ăратниксем, стражниксем, сутниксем, станавайсем, исправниксем, пурте полицейскійсем пулаҫҫĕ. Полиціймéйстеръ—полицейскійсен пуҫлăхĕ. Пур полицейскійсем те пĕрле «полиція» пулаҫҫĕ.

По́лка, по́лочка—сентĕре, пăрăс.

Полко́вникъ—пулк пуҫлăхĕ. Полково́деңъ—пур вăрҫакан салтаксен пуҫлăхĕ. Полково́й командúръ—полковник.

Полкъ—салтак ушкăнĕ, полк; пĕр полкра виҫ-тăват баталіон салтак пулаҭ.

По́лно—ну! тес вырăнне калаҫҫĕ. По́лно, переста́нь!—ну, ҫитĕ, ҭăрăн! По́лно, та́къ ли?—Ну, ҫапла-ши? Полнокро́віе—йун ытлашши пулни. Полнолу́нье—тулли уйăх, пĕтĕм уйăх.

Полномо́чить—ху йатупа пĕр пĕр йапала тума ирĕк пар.

Полномо́чіе—ху йатупа пĕр пĕр йапала тума ирĕк пани.

Полнота́—тулни; мăнтăрланни. По́лный—туллискер.

По́лночь—ҫур ҫĕр.

Полнѣ́ть—тул; мăнтăрлан, самăрăл.

Полови́къ—урай хураласран сарнă кĕҫҫе, пир.

Полови́на—ҫурри.

Полови́ца—урай хăми.

Поло́вникъ—ҫăпала (Козм.—хуран ҫăпали, мăн ҫăпала).

Полово́дица, полово́дье—ҫуркунне шыв тулли йухни.

Полóгій—вашăк, кăшт ҫалăшрах.
Пологрýдый—кĕҫĕн кăкăрлă, наҫар ҫын.
Пóлогъ—ҫаршав; ҫýреҫе, алăк, крават умне карнăскер; ҫăпăлтăк; шăналăк.
Положи́ть, полага́ть—хур. Положи́ться на кого́—шан. Положе́нье—хунă, тăнă выран. Положи́тельность—ҫăнлăх. Положи́тельный—ҫăнскер.
Полóжимъ. Полóжимъ такъ—ҫапли ҫапла та. Положи́ть см. полага́ть.
Пóлозъ, полóзья—ҫуна тупанĕ.
Полóкъ—лапка (мунҫа лапки).
Полони́ть—тыткăна ил. Полóнъ—тыткăн. Полóнка—вак, пăр шăтăкĕ.
Полоса́—пăласса, (тимĕр пăласси); полóска—йăрăм; полоса́тый—йăрăм-йăрăм.
Полоска́ть—ҫýхе;—ся—ҫýхен. Полоска́тельная (чаша)—ҫýхенĕ шыва йамалли савăт; полоска́льщикъ, полоска́тель—ҫýхекен.
Пóлость—ăшĕ; пóлость рта—ҫăвар ăшĕ.
Полотнó—катам шир, пýс; полотни́ще—анлăшĕ.
Полоте́нце—ал-шăли.
Полóть—ҫумла. Полóться—ҫумлан. Пóлоть—ҫум, ҫумласа пăрахнă курăк.
Полоýміе—ҫур ăс.
Полти́на—ҫур тенкĕ, аллă пус; копĕ́йка—пус.
Полтора́—пĕре ҫурă. Полтора́ гóда—ҫулталăк ҫурă. Полтора́ста—ҫĕр-аллă.
Полуби́на—курăс хуппи.
Полýда, полуди́ть. См. лýдить.
Полýденный.—См. пóлдень.
Полукафта́нье—кĕске сăхман.
Полýночь—ҫур-ҫĕр. Полуно́щный—ҫур-ҫĕрти. Полýночница—ҫур-ҫĕр кĕлли. Полуно́щница—ҫур-ҫĕрте ҫýрекен хĕр-арăм.
Полусапóжка—кĕске кунҫалă атă.
Полусóнный—ыйхăлакан.

Получа́ть—ил. Ему́ не получи́ть э́тихъ де́негъ—ку укçана вăл илейес çук. Получа́тель—илекен. Получе́ніе—илни. Полу́чка—илмелли.

Полу́чше—лайăхрах, авантарах.

Полу́шка—тĕрĕк пус.

Полуш у́бокъ—кĕрĕк.—кры́тый—тул туртарнă. Шу́ба—тул туртарнă кĕрĕк.

Полфу́нта—çур-кĕрепенке.

Полчаса́—çур-сехет.

Полъ—урай. Полови́ца—урай хăми. Полъ му́жескій—арçын йăхĕ,—женскій—хĕр—арăм йăхĕ. Полово́й—трахтирте ӗçей ĕçтерекен.

По́лый—пушă (пусто́й), хăвăл (дупли́стый). Полы́нья—пăр çине тапса тухнă шыв, тан пăр.

Полы́нь армути, ерĕм, сапурпи (Ядр. у.). Полы́нный—армутиллĕ; ерĕмлĕ. Полы́нникъ—армути тăпри.

По́льза—усă. Поле́зный—усăллă. По́льзовать—усă кăтарт;—ся—усă кур. По́льзованіе—усă кăтартни—курни.

Полы́но—вут сыпни. Полы́ннице—шашан, шаршан.

Полюби́ть—йурат, сав;—ся—кăмăла кил. Полюбо́вникъ—хĕр-арăмпа арçын вăрттăн пурăнни.

Поля́на—ĕшне, уçланкă, вăрман ăшĕнӗи уй.

Пома́зывать—сĕр. Пома́зываніе—сĕрни. Пома́зокъ—сĕрмелли. Пома́занникъ—çăвпа сĕрнĕ çын. Патшана кĕрекен çынна кĕл-тунă çупа сĕреççĕ.

Помале́ньку—пĕчĕккĕн, пăртаккăн.

Помака́ть—пуç.

Помело́—милке. Помеле́ть—иксĕл, ӗак. Помеле́ла рӗка́—çырмара шыв ӗакрĕ.

Поме́ньше—сахалтарах, кĕçĕнтерех.

Померка́ть—тĕттĕмлен, тĕксĕмлен (потускне́ть).

Поме́тъ—пăх. Пти́чій поме́тъ—вĕçен кайăк пăхĕ.

Поми́ловать—каçар; çырлах. Го́споди поми́луй—ей Турă çырлах. Поми́лованіе—каçарни, çырлахни.

Поми́лованный—каçарнăскер.

Помина́ть—асăн. Помина́льникъ, помина́нье—ҫиркӳре асăнмалли йăтсене ҫыракан кĕнеке. Помина́тель—асăнакан.

Помѝнки—вилнĕ ҫынна асăнни (пумилке). Поминовéніе—ваттисене асăнни.

Помира́ть—вил.

Помири́ть—ҫураҫтар, килĕштер;—ся—ҫураҫ, килĕш.

Помно́жить—ӳстер. Помноже́ніе—ӳстерни. Помно́гу—нумайăн.

Помога́ть—пулăш. По́мочь—ниме (подмо́га въ рабо́тахъ).

По́мощь—пулăшу. Помо́щникъ,—ница—пулăшакан.

Помо́и—мăшкăлтăк шыв, ҫăра шыв. Помо́йная (я́ма)—мăшкăлтăк шыв пусси, шăтăкĕ.

Помо́лвить—кала; хĕр ҫураҫ (сосьа́тать). Помо́лвка—хĕр ҫураҫни.

Помо́ріе—тинĕс хĕрри. Помо́рцы—тинĕс хĕрринҫе пурăнакан ҫынсем; ҫăн тĕне пăсса авалхи йăласене тытса пурăнакан вырăссем.

По́мочь, помо́щникъ, см. помога́ть.

Помрача́ть—нĕрсĕрлет, тĕксĕмлет;—ся—нĕрсĕрлен, тĕксĕмлен. Помраче́ніе—нĕрсĕрлетни, нĕрсĕрленни, тĕксĕмленни.

Помути́ться—пăтран. Му́тная вода́—пăтранҫăк шыв.

Помча́ться—вĕҫтер, тĕтĕрлентер, хытă кай; лашти ҫине утланҫĕ те тĕтĕрлентере паҫĕ (вĕҫтере паҫĕ).

Помыка́ть—тĕкĕрле. Помыка́ніе—тĕкĕрлени.

Помышля́ть—шухăшла (ду́мать). Помышле́ніе, по́мыселъ—шухăш. Помы́слистый—ăста шухăшлакан.

По́мѣсь—хутăштару, хутăш.

Помѣ́ха—ҫăрмав, кансĕрлени.

Помѣча́ть—паллă тăв. Помѣ́та—паллă. Помѣча́тель—паллă тăвакан.

Помѣ́шивать—пăтрат. Помѣ́шиваніе—пăтратса тăни.

Помѣща́ть—вырăнаҫтар;—ся—вырăнаҫ. Помѣще́ніе—йăпала усрамалли, пурăнмалли вырăн; помѣсти́тельный—аслă.

Помѣ́щикъ—çĕр улпуҫĕ. Помѣ́щица—çĕр улпуҫĕ майрийĕ. Помѣ́стье, помѣ́щичье село́—улпут йалĕ.

Понапра́сну—ахалех, вырăнсăрах.

Понасло́йкѣ—çын калани тăрăх.

Понедѣ́льникъ—тунти-кун; понедѣ́льничный—тунти кунхи. Понедѣ́льно—ерне тăрăх, ернипе.

Понижа́ть—лутралат, айаларах антар; ӳкер (о цѣнѣ́); мăнăлат, пысăклат, хулăмлат (о го́лосѣ). Пониже́ніе—лутраланни, ӳкерни, пысăклатни. Пони́же—айаларах, лутрарах, пысăкрах. Пони́же поклони́сь—пĕшкĕрĕнерех пуççап.

Поника́ть—ус. Голова́ поникла—пуç усăнҫĕ.

Понима́ть—тăнла, ăнла, ҫухла. Одно́ сло́во то́лько онъ сказа́лъ, я все по́нялъ—пĕр сăмах анҫах каларĕ, йăлтах ҫухларăм.

Поня́тіе, Понима́ніе—тăнлани, ҫухлани. Поня́тный—тăнламалласкер, ҫухламалласкер. Поня́тливый—тăнлă. Понято́й—пунетти, пулетти.

Поновля́ть—çĕнет;—ся—çĕнел. Поновѣ́е—çĕнĕрех. Поновле́ніе—çĕнетни.

Поноси́ть—хăрт (йатла вăрçса). Поноше́ніе—хăртни. Поноси́тель—хăртакан.

Пonóсъ—ҫĕкре, варвитти.

Понужда́ть—ирĕксĕрле, ĕрле, хисте.

Пону́кивать—нулат. Онъ пону́киваетъ ло́шадь—вăл лашине нулатса хăвалаҫ; понука́ло—ĕçленĕ ҫухне хистесе (тĕкĕрлесе) тăракан çын.

Поня́тіе, понято́й см. понима́ть.

Поны́нѣ—ку таранҫҫен.

Поны́ра—ҫăмма ăста çын.

Пообожда́ть—кĕт, тăхта.

Пообга́дить—сысса варла.

Поо́череди—йĕркен, йĕркипе.

Поощря́ть—хаваслантар, илĕрт, пулăш. Поощре́ніе—хаваслантарни. Поощря́ющій—хаваслантаракан.

Попа́дать—ӳксе пĕт, тăкăн. Попада́ть—лектер, тиверт. Онъ мнѣ попа́лъ навстрѣ́чу—вăл мана хирĕç пулҫĕ.

Какъ ни попáло—йепле килӗ̆ апла. Онъ попáлъ тепéрь въ надéжныя рýки—вăл халĕ̆ шанӵăклă алла лекрĕ̆. Онъ бросáетъ вéщи кудá попáло—вăл йапалисене аçта килӗ̆ унта пăрахса çýрет. Попáсть въ грѣхъ—çылăха кĕр. Попадáться—ленк. Онъ попáлся—вăл ленкрĕ̆.

Попáрно—мăшăрăн. И птúцы живýтъ попáрно—кайăксем те мăшăрăн пурăнаççĕ̆.

Попереéкъ—урлă. Попереéчина—урлашка.

Попечéніе—пăхса ӳстерни, тăрăшни, хута кĕни, çунни. Мать печéтся о дѣтяхъ—амăшĕ̆ аӳисемшĕн çунаѓ. Попечúтель—пеӳӳитлă, питӳитлĕ̆. Попечúтельствовать—пеӳӳитлă пул. Попечúтель шкóлы—шкулăшăн тăрăшакан.

Попивáть—ĕçкеле. Попивáха, попивýха—пьянúца—ĕçкĕллĕ̆ çын.

Попирáть—хĕстер, таптаса çýре. Попирáтель—хĕстерекен, таптаса çýрекен.

Попúсывать—çыркала; попúсываньe—çыркаланă

Поплáвить—ишкелесе çýре.

Поплáкивать—макăркала, йĕркеле. Поплáкиванье—йĕркелени.

Поплясывать—ташлакала.

Пополáмъ—çурмалла.

Пополнять—см. дополнять.

Попóльзоваться—усă кур. Попóльзовать—ӳирлĕ̆ çынна пулăшса тýрлет, усă кýр.

Попóна—лаша çи, витти, лаша çине витмелли.

Попóртить—пăс;—ся—пăсăл.

Поправлять—йуса, тýрлет; — ся — йусан, тýрлен. Поправка—йусани, тýрлетни.

Попрекáть—сăмахла. Попрéкъ — сăмахлани (çăкăрна та сăмахласа çитеретĕн).

Пóприще—ĕç (дѣ́ло, рабóта).

Попросúть—йăлăнса пăх, ыйтса пăх.

Попрошáйничать—ыйткала. Попрошáйка—ыйткалакан.

Попры́гивать—сиккеле. Попрыгу́нъ, попрыгу́нья—сиккелеме йуратакан.

Попу́гивать—хăраткала.

Попуска́ть, попуща́ть—тыткалийас мар. Попуще́ніе—ирĕк пани. (Быть не въ состоя́ніи управля́ть, сдѣлать послабле́ніе).

Попу́тный—çула майлă. Попу́тчикъ—çула май йулташ.

Попыта́ть—тĕпӳесе нăх, сăнаса, çу́ретсе пăх (лашана).

Попѣва́ть—йурлакала.

Попя́чивать—ӳакар;—ся—ӳак. Попя́тный — кутăнланакан.

Пора́—вăхăт; лѣтняя пора́—çулахи вăхăт. Впо́ру—вăхăтах, ӳухах.

Поработо́тывать—ĕçлекеле.

Порабоща́ть—тарçа, ӳурана кăлар. Порабоще́ніе—тарçа, ӳурана кăларни. Поработи́тель — тарçа, ӳурана кăларакан.

Пораżáть—çĕнтер, парăнтар (побѣжда́ть), тĕлĕнтер (удивля́ть), пĕтер, вĕлер (умерщвля́ть). Да порази́тъ Богъ—Турă пĕтертĕр. Его порази́ло мо́лніею—ăнă аçа çапнă. Пораже́ніе—парăнтарни, çĕнтерни, вĕлерни. Порази́тельный—тĕлĕнсе каймалли, ăнран каймалли.

Пора́нить—суранлантар.

Пора́ну—ирпеле. Пора́ньше—ирперех, маларах.

Порица́ть—йатла, хурла. Порица́ніе—йатлани, хурлани. Порица́тель—хурласа калакан.

Поро́гъ—алăк айĕ, алăк урати, алăк йанахĕ.

Поро́да—йăх. Порожда́ть — тутар. Дурны́я мы́сли порожда́ютъ дурны́я дѣла́—усал шухăшсем усал ĕçсем тутараççĕ Порожде́ніе—çуратни. Поро́дистый — лайăх выӳăх. Поро́дистыя сви́ньи цѣнятся до́рого—шултра йышши сыснасем хакла çу́реççĕ.

Поро́жній—пушă. Порожняко́мъ, порожне́мъ—пушăла. Онъ иде́тъ порожняко́мъ—вăл пушăлла пыраҫ.

По́рознь—уйрăм. Поро́зну ду́мать, вмѣстѣ не жить—уйрăм шухăшлас, пĕрле пурăнас мар.

Порóкъ—сăйан, кăлтăх. Порóчный—сăйанлă, кăлтăхлă. Порóчить—усал йат сар.

Парóмъ—парум, шыв урлă каçармалли сулă, йе пысăк кимĕ.

Поросéнокъ, порóся—сысна çури. Поросятина—сысна çури ашĕ. Поросúться—çăвăрла (сысна ами çинҫен анҫах калаççĕ).

Поростáть—ӳссе тул. Порóсшій—ӳссе тулнă. Поростúть—ӳстер, çитĕнтер.

Порóть — сӳт (по шву), çур, ҫĕр (драть), хĕрт (наказывать), çаптар. Гдѣ хӳдо, тамъ и пóрится—ăçта çĕтĕк, унта сӳтĕлет.

Пóрохъ—тар. Пороховóй завóдъ—тар савăҫĕ. Порóшинка—тар пĕрҫи. Порошóкъ—типĕ йапалана тӳсе çăнăх пек тусассăн „порошóкъ“ теççĕ. Пороховúца—тар шăхранĕ.

Порóчить—см. порóкъ.

Пóртить—пăс;—ся—пăсăл.

Портмонé—пăртманет, укçа кушилки.

Портнóй,—нúха—çĕвĕç. Портняжничать—çĕвĕ çĕле. Портняжничество—çĕвĕ çĕлени.

Портрéтъ—ӳкернĕ сăн.

Портя́нина, портя́нка, портя́нки—пир тăла, пăрҫанка.

Порубúть—пуртăпа кас;—ся—касăл. Порýбка — касни. Порýбщикъ—касакан. Пóрубъ—пус пури, кăлата пури.

Поругáть—йатла;—ся—йатлаç, вăрç. Поругáніе — мăшкăл туни.

Порýка—çын ĕçне çийе илни. Поручéніе—тума панă ĕç. Этому человѣку я хочý дать однó поручéніе—çак çынна епĕ пĕр ĕç тума парас тетĕп.

Поручúтель—çын хăй ĕçне хăй çине плекен. Поручúтельство-çын ĕçне çийе илни. Пóручь—паҫăшкă тăхăнакан ал çыххи.

Порфúра—порфира (патша тумтирĕ).

Пóрча—пăсни.

Порывъ—сасартăк тапранни. См. желáніе, стремлéніе.
Порывáться—туртăн.
Порéже—сайрарах.
Порéзывать—çĕçĕпе кас. Порéзъ—касни.
Порéчье—çырма шывĕ тавращĕ.
Порядокъ—йĕркĕ. Спрáшивать по порядку—йĕркипе ыйт. Приведéніе въ порядокъ—йĕркене кýни. Порядочный—йĕркеллĕ. Порядочный человéкъ—йĕркеллĕ çын. Быть въ порядкѣ—йĕркере пул, пуçтарулă пул.
Поряжáть—килĕш (услáвливаться), тара тыт (нанимáть). Поряженье—килĕшсе тара тытни.
Посадúть—ларт. Посажéная мать—хăйматлăх анне.
Посидéлка—ларма кайни. Пойдéмъ на посидéлки—кайăр ларма. Посáдица—укçана выраńсăр салатни.
Посвáтать см. свáтать.
Посвúстывать — шăхăркала. Посвúстываніе — шăхăркалани.
Посвóйски—хамăнни пек; хамăрăн пек.
Посвóйки—хамăр çын.
Посвящáть—кýрт. Егó посвятúли во священники—ăна пупа кýртнĕ;—посвящéніе во что лúбо—пĕр пĕр йапалана пĕлтерни.
Поселя́ть—куçарса ларт (переселúть). Поселéнье — йал. Поселянúнъ,—лянка—йалти çын.
Посидéлка см. посадúть.
Посинéть—кăвакар. Онъ весь посинéлъ—вăл пĕтĕмпе кăвакарса кайнă. Посинéлыя рýки—кăвакарнă алăсем.
Поскользáться—шуса кай. Нога поскользнýлась—ура шуса кайрĕ.
Поскóма—хал çук пулни. Поскомля́ть—халсăрлан ţирпе.
Пóсконь—пуса. Пóсконный хóлстъ — пуса пирри. Поскóнина—пуса патакки.
Поскорéе—ţасрах, хăвăртрах.
Послабля́ть—пушат, çемçел, йар. Послабléніе—çемçелни, пушатни.
Послáніе, послáнникъ см. послáть.

Послóвица—ваттисем калани. Послóвить—çын хыççăн каласа пыр.

Послужúть—ĕçлесе пурăн. Я у негó служúлъ 5 лѣтъ—епĕ ун патĕнҫе 5 çул ĕçлесе пурăнтăм.

Послýшать, послýшаться—итле. Послýшный — итлекен. Послушáніе—итлени. Пóслушникъ, — ница—манаха кĕме хатĕрленсе пурăнакан.

Пóслѣ—кайран—(о врéмени), унтан кайран (послѣдовательность дѣйствія), хыçĕнҫен (слѣдующій за кѣмъ, за чѣмъ). Ты пóслѣ придéшь—есĕ кайран килĕн. Послѣ э́того—унтан кайран. Пóслѣ негó—ун хыçĕнҫен. Послѣдній—йулашки, кайранхи. Послѣдствія грѣхопадéнія Адáма и Евы—Адампа Ева çылăха кĕнинҫен йулни. Послѣдовать—кĕрсе кай (вмѣстѣ съ кѣмъ—лúбо), хыçран пыр (позадú итти). Послѣдованіе—йĕрке. Послѣдованіе вѣнчáнія—венҫет тумалли йĕрке. Послѣдышъ—йулашки аҫа. Послѣдú—йулашкинҫен.

Послѣзáвтра—виçмине, ырантан тепĕр кунне.

Посмáтривать—пăхкала.

Посмѣ́иваться—кулкала. Посмѣя́ніе—мăшкăлани.

Пособля́ть—пулăш. Посóбіе—пулăшу. Посóбливый—пулăшма йуратакан.

Посóлъ см. посылáть.

Посовáть—ҫиксе шăнăçтарса пĕтер.

Пóсохъ—туйа.

Поспѣвáть—пиç, пул. Рожь поспѣ́ла—ыраш пулнă.

Поспѣша́ть—васка. Поспѣ́шный—васкамалли, васкавлă. Поспѣ́шнѣе—васкарах, васкамалларах. Поспѣ́шность—васкани.

Посрамля́ть—намăс кăтарт, мăшкăла, — ся—намăс кур. Посрамлéніе—намăс кăтартни, курни.

Посребри́ть—кĕмĕлле.

Посредú—варинҫе. Посредú двора́—кил карти варинҫе; хушшинҫе. Плéвелы посредú пшенúцы—тулă хушшинҫи пухрасем. Посрéдникъ—тăлмаҫ (та́кже и пере-

во́дчикъ). Посре́дствовать—тăлмаҕ пул; йевҕĕ. Посре́дничество—икĕ çыпна килĕштересшĕн тăрăшни.

Поссо́рить—йатлаçтар;—ся—йатлаç, вăрç.

Поставля́ть—тăрат, ларт. Поста́вить самова́ръ—самовар ларт. Поста́въ ме́льничный—арман ҕулĕ. О сколькихъ поста́вахъ ва́ша ме́льница—Сирĕн арманта мисе ҕул авăраї? Поста́вецъ для лучи́ны, кото́рою освѣща́ются дереве́нскія и́збы—хăйҕикки. Постановле́ніе — туса хуни; постановля́ющій—туса хуракан.

Постарѣ́ть—ватăл (о человѣ́кѣ, живо́тныхъ и расте́ніяхъ), кивел (износи́ться).

Посте́ль—см. постила́ть.

Постепе́нно—хуллен, майĕпе, вăрахăн.

Постига́ть—çит, пĕлсе çит. Постижи́мый—пĕлсе çитмелли. Го́ре лю́тое пости́гло меня́—мана йывăр хуйхă килҕĕ.

Постила́ть—сар, (посте́ль, ска́терть и проч.) Посте́ль—вырăн. Пости́лка—сармалли.

По́стникъ—см. постъ.

Посто́й—çул çинҕе хăватер кĕмелли çурт.

Посторони́ться—пăрăн. Посторо́нній—йут çĕрти, айакри.

Постоя́нецъ,—лка—хăватерте пурăнакан. Постоя́лый дворъ—кĕмелли кил—çурт

Постоя́нный, постоя́нка—йалан, пĕр пек улшăнмасăр тăракан.

Постро́ить—ларт, тăв. Построе́ніе—лартни, туни.

Поступа́ть—кĕр (въ до́лжность). Поступа́ть по зако́ну—закон тăрăх тăв. Посту́покъ—туни. По́ступь—йарса пусни (похо́дка).

По́стъ—тип, тиркемелли вăхăт, типĕ. Пости́ться—типĕ тыт, тирке. По́стникъ—типĕ тытакан. Поще́ніе—типĕ тытни.

Посты́дный—намăслă. Постыжа́ть—намăслантар, вăтантар;—ся—вăтан. Посу́да—савăт, (ҕашăк—тирĕк).

Посу́дникъ—савăт лартакан шкап.

Посули́ть—пама пул. По́сулъ—пама пулни.

Посыла́ть—йар. Посы́лка—йамалли, йе йанă йапала. Посла́ніе—çырса йани. Посла́нникъ, посо́лъ—йут патшалăхра хăй патшалăхĕшĕн хута кĕрсе тăракан çын.

Посы́пать—сап, йар. Посы́пать въ мѣшо́къ—михе йар.
Посыха́ть—тип, хăр. Де́рево посо́хло—йывăç хăрнă.
Посѣва́ть—ак. Посѣвъ—акни.
Посѣдѣ́ть—кăвакар. Посѣдѣ́лая борода́—кăвакарса кайнă сухал.
Посѣща́ть—пырса çӳре. Посѣще́ніе—пырса çӳрени. Посѣти́ть—пырса кур. Посѣти́тель—пырса çӳрекен.
Посяга́ть—пĕтер. Онъ посягну́лъ на мою́ жизнь—вăл мана пĕтерме тытăнтăĕ.
Потае́нный—вăрттăн, çын курман. Потайно́й—вăрттăн, çын пĕлмелле мар.
Пота́скивать—йăткала, çĕклекеле.
Поте́мка—тĕттĕм. Потемнѣ́ть—тĕттĕмлен, тĕксĕмлен.
Потерпѣ́ть—тăт. Потерпѣ́вшій—тӳсни, тăтни, хурлăх курни.
Поте́ря—çухалу. Потеря́ть—çухат. Потеря́ться—çухал.
Потира́ть—сĕркеле, лутăркала.
Пути́ръ—Турă йунĕ савăтăĕ.
По́тный, потли́вость см. потъ.
Пото́къ—çăмăр шывĕпе йухакан пĕтĕк çырма.
Потолстѣ́ть—хулăмлан, мăнтăрлан, самăрлан, таҫкалан. У него́ карма́нъ потолстѣ́лъ—унăн кăсйи тулнă.
Пото́мокъ—йăхран тухнă çын. Пото́мство—йăх.
Потому́—çавăнпа.
Пото́мъ—унтан, кайран.
Пото́пать—тапкала. Онъ пото́палъ ного́й—вăл урипе тапкаларĕ. Потопля́ть—путар. Пото́пъ—шыв тулни. Всемірный пото́пъ—пĕтĕм тĕнҫене шыв тулни.
Потора́пливать—васкат.
Потребля́ть—тыткала. Потре́ба, потре́бность—кирли. Потре́бовать—хĕсĕрлесе ыйт.
Потро́хъ—пуснă выльăх йăш-ҫуки. Потроши́ть—пуснă выльăх йăш-ҫукине кăлар.
Потряса́ть—ҫĕтрет;—ся—ҫĕтрен. Потрясе́ніе—ҫĕтрени. Потряха́ть—хулен силекеле.

Потýги—мекĕрленни. Онá сúльно мýчится потýгами — вăл мекĕрленсе хытă асапланаŕ.

Потужúть—хуйхăрса ил.

Потускнéть—тĕксĕмлен.

Потухáть—сýн. Потушáть—сýнтер.

Потъ—тар. Пóтный—тарлă. Потлúвый—тарлакан. Потéть—тарла.

Потéшáть—йăпат;—ся—йăпан. Потéха—кулăшла йăпаларан кулни.

Потя́гиваться—карăнкала. Потягóта—карăнни.

Потянýть—туртса пăх.

Поумнéть—ăслăлан. Поумнéе—ăслăрах.

Поучáть—вĕрент. Поýчивать—вĕренткеле. Поучéніе—вĕрентсе калани. Поучáтель—вĕрентсе калакан.

Похáживать—çýрекеле, пыркала, килкеле, кайкала. Онъ по временáмъ къ намъ похáживаетъ—вăл хутран—ситрен пирĕн пата килкелет. Похóдъ—кайни. Похождéніе—çýрени.

Похвалá—мухтани. Похвáльный—мухтавлă. Похваля́ть—мухта. Похваля́ться—мухтан. Похвáливаться—мухтанкала.

Похитúтель—вăрлакан. Похищéніе—вăрлани. Похищáть—вăрла.

Похлéбка—шýрпе, йашка. Похлебáть—шýрпе сыпкала.

Похлóпать—лăпка. Похлóпать по спинé—çурăмран лăпка.

Похмéлье—мăхмăр, мухмăр. Похмéля́ться—мăхмăр уç. Похмéльный—туй иртсен тепĕр кун ĕçни.

Похóдъ—см. похáживать.

Похóжій—тĕслĕ, сăплă, йевĕрлĕ, майлă.

Похорони́ть—пытар. Пóхороны—вилнĕ çынна пытарни.

Похорóнщикъ—пытаракан. Пóхоть—ýт алхасни.

Поцéловáть—ӳп—тăв;—ся—пĕр пĕрне ӳп тăв.

Почáще—ӳас-ӳасах; пóчасту—тăтăшах.

Пóчва—çĕрĕн çийелти сийĕ.

Почемý?—мĕншĕн?

Пóчеркъ—çырни. Почеркáть—ӳĕркеле, хурат (çырнине).

Почернѣ́ть—хурал; почерни́ть—хурат; почернѣ́лыя—хуралнисем.

Почерпа́ть—ăс. Почерпа́ло—ăсмалли. Почерпну́ть—ăсса ил.

Поче́тъ, по́честь см. почита́ть.

Почива́ть—çывăр. Почива́льня—çывăрмалли пу́лĕм.

Почина́ть—пуçла. Почи́нъ—пуçлани, пуçламăшĕ.

Почи́нивать—йуса, сапла (оде́жду), пуç сыптар—(носки́ у сапого́въ), тĕпне хуртар (подме́тку къ сапога́мъ).

Почита́ть—ҕысла, хисепле. Почита́ніе—ҕыслани, хисеплени. Почте́ніе, по́честь, поче́тъ—ҕыс, хисеп. Поче́тный ҕыслă, хисеплĕ. Досто́йный почте́нія—хисепе тивĕçлĕ. Почти́тельный—хисеплекен. Почти́тельность—хисеплени.

Почи́тывать—вулакала.

По́чка—кăҕкă (у расте́ній), пу́ре (у живо́тныхъ).

По́чта—пушта, пошҕă. Почтальо́нъ—пуштăпа çу́рекен.

Почти́—пăртаках, кăштах, кăтах. Мы э́то дѣ́ло почти́ ко́нчили—епир вăл ĕçе пăртаках пĕтереймерĕмĕр пĕтернĕпе пĕрех.

Почти́тельный см. почита́ть.

Почу́вствовать—сис, туй; дать почу́вствовать—систер, туйтар.

Почуди́ться—туйăн. Это тебѣ́ то́лько почу́дилось—вăл сана ахаҕ кăна туйăннă.

Поша́ливать—алхас. Поша́ливанье—алхасни, асни, ашкăнни.

Поша́рить—хыпалса пăх.

Поша́тывать—суллакала, тайкалантар;— ся—суллакалан, тайкалан.

Пощади́ть—хĕрхен, каçар. Поща́да—хĕрхенни, каçарни. Пощаже́нье—хĕрхенни, каçарни.

Поще́ніе—см. постъ.

Поще́чина—çупни.

Поѣда́ть—çисе пĕтер; поѣда́тель—çисе пĕтерекен.

Поѣ́хать, поѣзжа́ть—лашапа кай. Поѣ́здка—лашапа кайни. Поѣ́здить—çу́ресе пăх, çу́рекеле. По́ѣздъ—ăлав ушкăнĕ.

По э́ т о м у—çавăнпа.

По я в л я́ т ь с я—курăн. Появле́ніе—курăнни.

По я с н я́ т ь—тăнлантар. Поясне́ніе—тăнлантарни.

По́ я с ъ—пиçиххи. Поясни́ца—пилĕк. Челове́къ съ поврежде́нной поясни́цей—пилĕкĕ тапранна çын.

П р а б а́ б у ш к а—асаттенĕн амăшĕ.

П р а́ в д а—ӷăнлăх, тĕрĕслĕх, ӷăнах. Правди́вость—тĕрĕслĕх. Пра́ведный,—ница—тӳрĕ пурăнăçлă çын.

П р а́ в и л о—астумалли. Пра́вильный—тĕрĕс. Пра́вильность—тĕрĕслĕх. Прави́тель—тытса, пăхса тăракан. Пра́вить-тытса, пăхса тăр. Правле́ніе—тытса, пăхса тăни. Волостно́е правле́ніе—кантур.

П р а в д о л ю́ б і е—тӳрре йуратни. Пра́ведникъ—таса пурăнăçлă çын. Пра́вильность—тĕрĕслĕх.

П р а в о с л а́ в і е—ӷăн тĕн. Правосла́вный—ӷăн тĕне тытса тăракан.

П р а в о с у́ д н ы й—тĕрĕс сут тăвакан.

П р а́ в ы й—сылтăм, тĕрĕс. Кто пра́вый, кто винова́тъ—не на́мъ суди́ть—кам тĕрĕс, кам айăплă—пирĕн ĕç çук.

П р а́ д ѣ д ъ—асаттенĕн ашшĕ.

П р а́ з д н и к ъ, пра́зднество—праçник, уйав. Пра́здновать—праçник ту, вăхата ĕçсĕр иртер. Пра́здный—ĕçсĕр, ĕçлĕхсĕр. Про́здность—кахаллăх, ĕçсĕрлĕх. Праздносло́вить—кирлĕ мара калаç. Быть пра́здным ъ—кахаллан, ĕçлĕхсĕрлен.

П р а́ к т и к а—туса пурăнни. Практи́чный—ăста, тĕреклĕ, çирĕп

П р а р о д и́ т е л и—ваттисем.

П р а́ п о р щ и к ъ—кĕçĕн офицер.

П р а́ х ъ—тăпра.

П р а́ ч к а—кĕпе çăвакан. Пра́чечная—кĕпе лаççи.

П р а́ щ и—ӷул хурса ывăлса йамалли ӷĕн; вăл ӷĕне йăлăллă тăваççĕ те, йăлли ăшне ӷул хурса пуç тавра çавăрса, ывăтса йараççĕ.

П р е б ы в а́ т ь—пурăн. Пребыва́ніе—пурăнни.

П р е в о з м о г а́ т ь—çĕнтер, парăнтар.

П р е в о з н о с и́ т ь—ытлашши мухта. Превосхо́дный—пурин-

ҭен лайăх. Превозношéнье—ытлашши мухтани. Превоcноси́тель—ытлашши мухтакан.

Превращáть—улшăнтар;—ся—улшăн. Превращéніе—улшăнни, улшăнтарни, урăх майлă пулни. Превáтный—улшăнакан.

Превы́ше—пуринҭен çӳллĕ.

Прегрáда—пӳлӳ. Прегражда́ть—пӳл; ҭар.

Прегрĕшáть—çылăха кĕр. Прегрĕшéніе—çылăха кĕни. Прегрĕ́шный человĕ́къ—пит çылăхлă çын.

Предавáть—тытса пар;—ся—парăн. Предáніе—тытса пани. Пре́данный—итлекен. Пре́данность—итлени. Предáтель—тытса паракан. Предáтельство—тытса пани.

Предбáнникъ—мулҭа умĕ, мулҭа пăлтăрĕ.

Предвáря́тъ—маларах çит, пыр, кил. Онъ предвари́вши его́ сказáлъ—вăл унтан ăмăртса каларĕ.

Предвари́тельно—малтан.

Предвé́ріе см. преддвéріе.

Предви́дѣть—малтан курса тăр.

Предводи́ть—йертсе пыр. Предводи́тель—йертсе пыракан. Предводи́тельство—малтан йертсе пыни.

Предвозвѣща́ть, предвѣща́ть—малтан каласа хур.

Предвѣ́дѣть—малтан пĕлсе тăр. Предвѣ́дѣніе—малтан пĕлсе тăни.

Предвѣ́чный—ĕмĕртен малтанхи.

Предвѣща́ть см. предвозвѣща́ть.

Преддвé́ріе—алăк умĕ. Преддвóріе—кил картишĕ умĕ, кил карти умĕ.

Предзнаменова́ть—малтан пĕлтер. Предзнаменова́ніе—малтан пĕлтерни. Предзнаменова́тель—малтан пĕлтерекен.

Предисло́віе—малтанхи сăмах.

Пре́дки—ват асаттесем, авал пурăннă çынсем.

Предлага́ть—кăтарт. Предложéніе—кăтартни.

Предло́гъ—сăлтав. Подъ предло́гомъ болĕзни онъ не выхо́дитъ изъ до́му—ҭир сăлтавĕпе вăл килтен тухмасть. Предложи́ть—кăтартса, каласа пăх. Мнѣ предлага́ютъ

купи́ть э́тотъ домъ—мана çак çурта илтересшĕн кӑтартаççĕ.

Предме́тъ—йапала.

Предназна́чать—пӳрсе хур, малтан хатĕрлесе хур.

Предображе́ніе—пĕлтерсе хуни.

Пре́докъ см. пре́дки.

Предопредѣля́ть—пӳрсе хур Предопредѣле́ніе—пӳрсе хуни, мĕн пулассине малтан хатĕрлесе хуни.

Предоставля́ть—ирĕк пар. Предоставле́ніе—ирĕк пани.

Предостерега́ть—систер, сыхлантар. Предостереже́ніе—сыхлантарни, систерни. Предосторо́жность—сыхланни.

Предохрани́ть—сирсе йар.

Предпи́сывать—тума хуш. Предписа́ніе—тума хушни.

Предпле́чье—хулпуçи (ампуçи) умĕ.

Предполага́ть—шухӑшласа хур. Предположе́ніе—шухӑшласа хуни.

Предпослѣ́дній—кайранхи, йулашки умĕнхи.

Предпочита́ть—маларах хур, ытларах хисеплe.

Предприммать—тума тытӑн. Предпрія́тіе—тума тытӑнни. Предпріи́мчивый—тума ӑста, сатур, майне пĕлекен çын.

Предразсу́докъ—тĕшмĕш.

Предрека́ть, предска́зывать—пулассине кала.

Предрече́ніе, предсказа́ніе—пулассине каласа хуни.

Представля́ть—умма тӑрат,—шухӑшпа кур. Я представля́ю э́тотъ предме́тъ—епĕ вӑл йапалана шухӑшпа куратӑп. Представле́ніе—шухӑшпа курни. Представи́тель—çын вырӑнҫе тӑракан. Представи́тельный—пысӑк, илемлĕ, хитре.

Предсѣда́ть—аслӑра лар. Предсѣда́ніе—асллӑра ларни. Предсѣда́тель—малта ларакан, асли.

Предте́ча—малтан килекен. Предтека́ть, предше́ствовать—малтан пыр.

Предувѣдомля́ть—малтан систер. Предувѣдомле́ніе—малтан систерни.

Предувѣ́рить—малтан ӗнентер. Предувѣ́ренность—малтанах ӗненсе тӑни.

Предуга́дывать—малтан сис.

Предуготовля́ть—малтан хатӗрле.

Предука́зывать—малтан кӑтартса пыр.

Предупрежда́ть—см. предваря́ть.

Предусма́тривать—малтан курса пыр.

Предусмотри́тельный—малтан курса пыракан.

Предходи́ть—малтан ҫӳре. Предше́ственникъ—умӗнхи.

Предчу́вствіе—малтан сисни. Предчу́вствовать—малтан сис.

Предъ—см. передъ.

Предыду́щій—умӗнхи.

Предъявля́ть—умра кӑтарт. Предъяви́тель—умра кӑтартакан.

Пред'ѣ́лъ—ҫикӗ, ҫике.

Прее́мникъ—пӗр—пӗр ҫын хыҫҫӑн унӑн ӗҫне туса тӑма кӗнӗ ҫын. Прее́никомъ Моисе́я ста̀лъ Іису́съ Нави́нъ Моисей хыҫҫӑн ун вырӑнне Іисус Навин ларнӑ.

Пре́жде—малтан, ӗлӗк. Пре́жній—малтанхи, ӗлӗкхи.

Презира́ть—йӗрӗн. Презрѣ́нный—йӗрӗнмелле.

Презрѣ́ніе—йӗрӗнни.

Преидти́—см. переходить.

Преизбы́точествовать—ытлашши—ҫитлешшине.

Преиму́щественный,—енно,—ство,—нимреп ытла, маларах. Мы преиму́щественно торгу́емъ ры́бой—епир нимрен ытла пулӑпа сут тӑватпӑр.

Преисподній—ҫӗр тӗпӗ.

Прейскура́нтъ—тавар йаҫӗсемпе хакӗсене пӗр ҫӗре пухса ҫырнӑ кӗнеке.

Преклоня́ть—тай (пуҫа);—ся—тайӑл. Преклоне́ніе—тайӑлни, тайни. Преклóнный—ватӑлнӑ.

Прекослóвить—хирӗҫ кала (килӗшмесӗр). Прекослóвъ, прекослóвникъ—тавлашма йуратакан.

Прекра́сный—шит илемлӗ.

Прекраща́ть—пӑрах, пӗтер, ҫар. Я прекрати́лъ торго́влю—епӗ сут тума пӑрахрӑм. Прекраща́ться—пӑрахӑҫ пул. Прекраще́ніе—пӑрахтарни, пӑрахӑҫ пулни.

Прелага́ть—куçар, — ся—куç. Преложе́ніе—куçарни. Преложе́ніе хлѣ́ба и вина́ въ тѣ́ло и кровь Христо́ву—çăкăрпа ерех Христосăн ӳҫӗпе йунĕ пулни (апат кĕллинҫе).

Пре́лесть, прелéстный—ҫипер, хитре, илемлĕ. Прелéстникъ, прельсти́тель—ултавçă. Прельща́ть—йăпат,—ся—йăпатнипе, илĕ́ртнипе улталан.

Преложе́ніе—см. прелага́ть.

Преломля́ть—см. перела́мывать. Преломле́ніе—хуçни (о хлѣбѣ).

Прельсти́тель—см. пре́лесть.

Прелюбодѣ́й—йут хĕр—арăмпа çыхланакан. Прелюбодѣ́йствовать—йут хĕр—арăмпа çыхлан. Прелюбодѣя́ніе—йасар ĕç туни.

Премýдрый—тĕплĕ ăслă. Премýдрость—ăслăлăх.

Пренебрега́ть см. презира́ть.

Преобража́ться—урăх сăнлă пул. Преображе́ніе—урăх сăнлă пулни. Преобразóвывать—урăх тĕрлĕ тăв. Преобразóвываться—урăх тĕрлĕ пул. Преобразова́ніе—урăх тĕрлĕ туни.

Преодолѣ́ва́ть см. одолѣ́ва́ть.

Преосвящéнный—архіерейе хисеплемелли йат.

Препина́ть—ҫар,—ся—ҫарăн. Препина́ніе—ҫарăнни. Зна́ки препина́нія—ҫарăнмали паллăсем.

Преподава́ть—вĕрент. Преподава́ніе—вĕрентни. Преподава́тель—вĕрентекен.

Преподóбный—монах святой. Преподобно-мýченикъ—Христос тĕнĕпĕн асапланса вилнĕ çын.

Преполовля́ть—çуррине çит. Преполове́ніе — çуррине çитни.

Препóна—ҫару.

Препровожда́ть—йăр, иртер. Препровожде́ніе — йани, ирттерни. Препровожде́ніе вре́мени—вăхăта ирттерни.

Препя́тствіе—ҫару. Препя́тствовать—ҫар. Препя́тствующій—ҫаракан.

Прерыва́ть, прерва́ть—ҫар, тат.

Пресви́теръ—паҫӑшкӑ.
Пресвято́й—ҫӑн таса.
Прескве́рный—ҫӑн ирсер, ҫӑн усал, пит ирсӗр, усал.
Пресла́вный—ҫӑн мухтавлӑ.
Преслу́шать—итлес мар. Преслуша́ніе—итлеменни. Преслу́шникъ—итлеменскер.
Преслѣ́довать—хӑвала, хӗсӗрле. Преслѣ́дованіе—хӑвалани, хӗсӗрлени. Преслѣ́дователь—хӗсӗрлекен, хӑвалакан.
Пресмыка́ться—шуса çӳре. Пресмыка́ніе—шуса çӳрени. Пресмыка́ющійся—шуса çӳрекен.
Прессъ—пусармалли. Прессова́ть—пусар. Прессова́нье—пусарни.
Престава́ть—ҫарӑн.
Преставля́ться—вил. Преставле́ніе—вилни. Преставле́ніе свѣ́та—тӗнҫе пӗтни.
Престарѣ́лый—пит ватӑ.
Престолонаслѣ́діе—пӗр патша хыççӑн тепӗри патшана ларни.
Престо́лъ—аслӑ вырӑн, çӳлӗ вырӑн. Престо́льный пра́здникъ—ҫиркӳ праçникӗ.
Преступле́ніе—хушнине итлеменни.
Пресѣка́ть, пресѣ́чь—касса тат. Пресѣка́нье—касса татни.
Претворя́ть-улӑшӑнтар. Претворе́ніе—улӑшӑнни. Христосъ претвори́лъ во́ду въ вино́—Христос шывран ерех тунӑ.
Претерпѣва́ть—ҫӑт, тӳс. Они́ претерпѣ́ли большу́ю нужду́—вӗсем пысӑк нуша тӳснӗ.
Преуспѣва́ть—ӗлкӗр.
Преходи́ть см. переходи́ть. Преходя́щій—куçакан, пӗтекен.
Пречи́стый—ҫӑн таса.
При. Онъ при тебѣ́ ничего́ не ска́жетъ—вӑл сан умӑнта нимӗн те каламӗ. Книгопеча́таніе начало́сь при Іоа́ннѣ Гро́зномъ—кӗнеке çапма Іоанн Грозный пурӑннӑ вӑхӑтра пуçланӑ. При заво́дѣ есть и ку́зница—савӑт патӗнҫе тимӗрçӗ лаççи те пур.

Прибавля́ть—хуш; —ся—хутшӑн. Приба́вка—хушни.

Прибаю́канье—аҫа çывӑратмалли сӑвӑ.

Прибива́ть—çаптар (кого́-ли́бо), çапса ларт (гвозде́мъ). Прибы́тіе—çапса лартни. Чужа́я коро́ва прибы́лась къ ста́ду—йут ӗне кӗтӳве хутшӑнҫӗ.

Прибира́ть—пуҫтар (въ ко́мнатѣ). Прибо́ръ—хатӗр.

Приближа́ть—çывхарт;—ся—çывхар. Приближе́ніе—çывхарни, çывхартни. Приближе́нный—çывӑхри. Приблизи́тельный—йахӑн. Приблизи́тельно о́коло семи́десяти—çитмӗле йахӑн.

Приблу́да—венҫетсӗр çуралнӑ аҫа.

Прибо́ръ—см. прибира́ть.

Прибыва́ть—хутшӑн, тул. Вода́ прибыва́етъ—шыв тулать. Пыр, кил (приходи́ть, пріѣ́хать). Прибы́тіе—пыни, çитни. При́быль—хутшӑнни, услам, париш, сӗтев, пайта (Чист. у.).

Прибѣжа́ть, прибѣга́ть—ҫупса пыр.

Прибѣга́ть,—прибѣ́гнуть—пулӑшу ыйт. По всякъ часъ прибѣга́й моли́твою къ Бо́гу—кирек хӑҫан та Турра кӗл-туса пулӑшу ыйт.

Прива́ливать—пӗр-пӗр йапала çумне купала, пырса çит (о парохо́дѣ), кӗпӗрленсе çит (о мно́жествѣ люде́й и пр.)

Приведе́ніе—см. приводи́ть.

Приве́рженный—майлӑ. Приве́рженность—майлӑ пулни.

Приве́ртывать—пӑрса кӳрт (о винта́хъ), турта хур (огло́бли къ саня́мъ).

Прививать о́спу—хул кастар. Приви́вка я́блони—улма йывӑҫҫине сыпни. Оспопрививатель—хул касакан.

Привидѣться—куҫа курӑн. Привидѣніе—куҫа курӑнни.

Привинчивать—винтӑла.

Привлека́ть къ суду́—сута пар. Привлека́тельный—хӑй йенне çавӑракан.

Приводи́ть—илсе кил. Привози́ть—турттарса кил. Приво́дъ, приво́зъ—илсе, турттарса килни.

Приора́живать—пуҫа çавӑр.

Привра́тникъ—хапха хуралçи.

Привыка́ть—хăнăх. Привы́чка—хăнăхни. Привы́чный—хăнăхнă.

Привѣ́тливость—ăшă кăмăл. Привѣ́тливый—ăшă кăмăллă. Привѣ́тствіе—сывлăх сунни. Привѣ́тствовать—сывлăх сун, ăшă кăмăллăн хирĕç тухса ил.

Привя́зывать—çыхса ларт. Привя́зываться—çыхлан, çыхăн, çыпçăн. Ты что ко мнѣ привяза́лся—ссĕ мĕн ман çумма çыхланатăн? Привя́зчивый—çыпçăнакан, çыпçăнҫăк.

Пригвожда́ть—пăтала. Пригвожде́нный—пăталанăскер.

Приглаша́ть—ҫĕн. Приглаше́ніе—ҫĕнни. Приглаша́ющій—ҫĕнекен.

Пригля́дывать—асăрха;—ся—сăна. Приглядѣ́ться—курса тăран, йăлăх. Пригляну́ться—йура.

Пригова́ривать. Его приговори́ли къ тюре́мному заключе́нію—ăна тĕрмене лартмала тунă. При́говоръ—прикăвăр.

Пригоди́ться—йура. Приго́дный—йурăхлă.

Приго́жій—ҫипер, илемлĕ.

Пригоня́ть—хăваласа кил.

При́городъ—хула çумĕнҫи йал.

Приго́рокъ—лутра сăрт.

Пригота́вливать—хатĕрле. Приготовля́ться — хатĕрлен. Приготовле́ніе—хатĕрлени.

Пригрози́ть—йуна.

Пригрѣва́ть—ăшăт.

Придава́ть—çине пар, хуш. Прида́ное—хулăм (отъ жениха́ роди́телямъ невѣ́сты). Прида́ча—çине пани.

При́двига́ть—çумма сиктерсе ларт.

Придво́рный—патша çуртĕнҫе пурăнакан.

Придира́ться—çыпçăн. Придирчивый—çыпçăнакан.

Придти́—пыр, кил. Приходя́щій—килекен.

Приду́мывать—шухăшласа тун.

Придѣ́лывать. Я велѣ́лъ придѣ́лать къ сапога́мъ голо́вки—епĕ атă пуçне сыпма хушрăм.

Прижима́ть-Прила́вокъ.

Прижима́ть—хӗстер, пăҫăрта. Прижи́мъ, прижи́мка—хӗстерни, пăҫăртани.

Призва́ніе—см. призыва́ть.

Призе́мистый—лутака, лутрашка.

Призира́ть, призре́ть—кур, пăх. Яко призре́ на смире́ніе рабы́ своея́—ху ҫурăнăн йăвашлăхне куртăн. Призракъ—куҫа курăннă пек туйăнни.

Признава́ть—йышăн;—ся-тунас мар. При́знакъ—палă, тӗс. Призна́тельный—ырăлăх туннине манман ҫын. Призна́тельность—ырăлăх туннине манманни.

При́зракъ—см. призира́ть.

Призыва́ть—ҫӗн. Призва́ніе—ҫӗнни.

Прика́зывать—хуш. Прика́зъ, приказа́ніе—хушни.

Прика́лывать—ҫиксе ларт (була́вкой, игóлкой), пус (зарӗзать живóтное).

Прикаса́ться—сӗртӗн, перӗн. Прикоснове́ніе—сӗртӗнни.

Прика́щикъ—прикашҫăк.

Прикипа́ть—вӗресе ҫыпăҫ, хуран тӗпне хытса ларни.

Прикла́дывать—хуш (прибавля́ть). Прикла́дывать печа́ть—пиҫет пус;—ся—ҫуп—туни (лобыза́ть свяще́нные предме́ты).

Прикла́дъ—пăпал куҫӗ.

Приклéивать—ҫилӗмпе ҫыпăҫтар, ҫилӗмле;—ся—ҫыпăҫ.

Приклоня́ть—ус, пӗшкӗрт.

Приколáчивать—см. прибива́ть.

Приколóть—тирсе хур, ҫиксе пăрах.

Прикоснове́ніе—см. прикаса́ться.

Прикра́шивать—хитрелет, сăрла. Прикра́са—хитрелетни, илемлетни.

Прикрыва́ть—вит;—ся—витӗн.

Прикрӗпля́ть—пӗр-пӗр йапала ҫумне хытарса ларт.

Прикупа́ть—сутăн ил, пӗр-пӗр йапала ҫумне тата илсе хушни.

Прику́сывать—ҫыртса ҫи.

Прила́вокъ—сак, лармалли.

Прилага́ть—см. прикла́дъ. Прилага́тельное и́мя—хушса каламалли йат.

Пригла́живать—майа кӳр;—ся—йăпăлтат.

Прилега́ть—канма вырт, ҫумма вырт. Будь прилёжнымъ—тăрăш. Прилежа́ніе—тăрăшни. Прилёжный—тăрăшакан.

Прилета́ть—вĕҫсе кайса кил.

Приплива́ть—йухса пыр. Прили́въ—йухса пыни.

Прилипа́ть—ҫыпăҫ, йер (о болѣзни). Прили́пчивый—ҫыпҫăнакан, йерекен.

Прили́чествовать—йĕркелĕ пул. Прили́чный—килĕшӳлĕ.

Приложи́ть—см. прикла́дывать.

Прилѣпля́ть—ҫыпăҫтар;—ся—ҫыпҫăн.

Прима́нивать—илĕртсе ҫавăр. Прима́нка—илĕртсе савăрни.

Примиря́ть—ҫураҫтар;—ся—ҫураҫ.

Примире́ніе—ҫураҫни; примири́тель—ҫураҫтаракан, килĕштерекен.

Примо́рскій—тинĕс хĕрринъи; примо́рье—тинĕс хĕрри.

Примча́ть—хыта ӭупса кил.

Примыка́ть—хутшăн.

Примы́слить—шухăшласа кăлар.

Примѣ́ривать—виҫ; примѣ́рка—виҫӳ.

Примѣ́ръ—тĕслĕх.

Примѣ́си́ть—ҫăрса хур.

Примѣ́та—паллă; примѣ́тный—паллăлă.

Примѣ́ча́ть—асăрха; примѣча́ніе—асăрхамалли, асăрхани.

Примѣ́шивать—хутшăн.

Принадлежа́ть—камăн та пулсан пул.

Принале́чь—тăрăшса тытăн.

Принево́ливать—ирĕксĕрле; принево́льщикъ—ирĕксĕрлекен, хĕсĕрлекен.

Принима́ть—ил; приниматься—тытăн.

Принима́ніе, приня́тіе—илни. Приня́тіе св. Та́инъ—Турă йунĕпе ӳтне ăша илни.

Принора́вливать—майа кӳр; приноровúтельность—майа килни; приноровúтель—майа кӳрекен.
Приноси́ть—йӑтса пыр; приноси́ть же́ртву—парне кӳр.
Принош<u>е́</u>ніе, принесе́ніе—кӳни.
Припада́ть—пата ӳк; припа́докъ—тытамак, (тытса пӑрахни).
Припа́дочный—тытамаклӑ.
Припаса́ть—хатӗрлесе хур; припаса́ться—хатӗрлен.
Припа́съ—хатӗр.
Припая́ть—шӑратса çыпӑçтар.
Припира́ть—тӗкӗле, припо́ръ—тӗкӗ.
Припи́сывать—хушса çыр. Язы́чники припи́сываютъ и́долямъ бо́жескую си́лу—суйа тӗне тытакансем кӗлткесенӗн Турӑ хӑваҫӗ пулӗ теççӗ.
Припи́сываться—хушӑнса çырӑн; припи́ска—хушса çырни.
Припла́та—хушса тӳлени, саплӑк.
Приплож<u>а́</u>ть—ӗрҫеттер, припло́дъ—ӗрҫени.
Приплыва́ть—ишсе пыр, кил; приплы́тіе—ишсе пыни, килни.
Приплю́щивать—лапҫӑт.
Приподнима́ть—çӗкле, хӑпарт; приподня́тіе—çӗкленни.
Припо́лкъ, припо́лъ—аркӑ.
Припомина́ть—аса ил; ся—аса кил.
Припомина́нье—аса илни.
Приправля́ть—йуса.
Припра́ва—апата тут кӳртмелли, (сухан, пӑрӑç, тӑвар).
Припря га́ть—пиҫеве кӳл.
Припѣва́ть—йурла.
Прира́внивать—танлаштар.
Приро́да—пӗтӗм тӗнҫе.
Прирѣ́зать—касса тултар, пусса пӗтер.
Присва́ивать, присво́ить—йут йапалана йышӑн. Онъ присво́илъ мои́ де́ньги—вӑл ман укçана йышӑнҫӗ.
Прискó<u>р</u>біе—хуйхӑрни, пӑшӑрханни.
Прискó<u>р</u>бный—хуйхӑлӑ.
Прискýчать, прискуча́ть—йӑлӑхтар.

Прислу́живать-Притаи́ть.

Прислу́живать—пулăш; прислу́га—пулăшса тăракан.
Прислу́шиваться—илтле.
Присма́тривать—асăрха; —ся—курса вĕрен. Безъ присмо́тру—пăхакансăр.
Присмирѣ́ть—ҕарăн, шăп пул.
При́сно—йалан; присноблаже́нный—ĕмĕр мухтавлă.
Присовокупля́ть, присоединя́ть—см. прибавля́ть, прилѣпля́ть.
Пристава́ть—çыпçăн; приста́нище, при́стань—ҕарăнмалли вырăн.
Приставля́ть — çыпăçтар; при́ставъ (станово́й)—станавуй, пристав; приста́лецъ—килсе йернĕскер. Приста́лая соба́ка—йерсе килнĕ йытă.
При́стально смотрѣ́ть—тĕлмĕрсе пăх.
Присте́гивать—çаклат; пристя́жка—пиҕев.
Присто́йный—йĕркелĕ, çын хушшинҕе хăйне хăй лайăх тытакан.
Пристра́ивать—хушса ларт; вырăнаçтар—опредѣли́ть на мѣ́сто; пристро́йка—çурт çумне çурт хушни.
Пристра́стіе—йерни; пристраща́ться—йер.
Пристрасти́ться къ спи́ртнымъ напи́ткамъ—ĕçке йер.
Приступа́ть—пырса кĕр; при́ступъ—пырса кĕни, патне пыни. При́ступу нѣтъ—патне те пырас çук.
Присту́покъ—йарса пусмалли; присту́пка—кăмака сакки.
Пристыжа́ть-вăтантар; пристыже́нье—вăтантарни.
Присужда́ть—сут ту; айăплă ту; айăпла.
Прису́тствовать—пĕр—пĕр йапала тунă çĕрте тăр.
Прису́тственное мѣ́сто—канашласа ĕç тăвакан, йе сут тăвакан вырăн.
Присыла́ть—йар; присы́лка—йани.
Присѣда́ть—лăпҕăн; присѣда́нье—лăпҕăнса ларни.
Прися́га—приҕак, ăнтăхни; присяга́ть—приҕака кĕр, хĕреспе Евангеліене ҕуп туса тупа туни.
Прися́жникъ—приҕак паракан.
Приста́ться—лăпҕăнса тăр.
Притаи́ть—пытар.

Прита́птывать—таптаса путар.

Притво́ръ—хупмалли; ҫиркӗвӗн ҫи кайри пӳлӗмӗ; притвори́ть—тай.

Притворя́ть—хуп; притворя́ться—хупӑн.

Притека́ть—йухса пыр.

Прито́нъ—йӗркерен тухнӑ ҫынсем пурӑнакан вырӑн. Прито́нъ ры́бы, пти́цы, звѣ́ря—пулӑ, вӗҫен кайӑк йе тискер кайӑк нумай вырӑн.

При́торный—ӑша йӗклентерекен пылак тутӑ.

Притупи́ть—мукат;—ся—мукал.

Притупе́нье—мукални.

При́тча—йуптарса калани.

Притѣсня́ть—хӗсӗрле; притѣсне́ніе-хӗсӗрлени, притѣсни́тель—хӗсӗрлекен.

Притя́гивать—турт; притяга́тельная си́ла—туртса илекен хӑват; притя́гиванье—туртса илни.

Притяжа́ть—туртса ил, ӗҫлесе туп.

Прихва́рывать—ҫирлекеле; прихва́рывающій—ҫирлекелекен.

Прихва́стывать—суйкала; прихва́стень—суйкалакан.

Прихва́тывать—йара-йара илкеле.

Приходи́ть—кил, пыр; приходи́ться—тӗлме тӗл кил, лӑпах кил, пӗр пек пул.

Прихо́дъ—прихут; кам та пулсан килни; прихоля́щій—килекен, пыракан; прихожа́нинъ—прихутри ҫын; прихо́жая—алӑк умӗнҫи пӳлӗм.

При́хоть—ӑш ҫик, ҫан ҫурӑм ыйтни.

Прихотли́вый—тиркекен; аскӑн ҫын.

Прихра́мывать—уксакла; прихра́мыванье, уксаклани.

Прицѣ́ливать—тӗлле; прицѣ́лъ—тӗллени.

Прицѣ́ниваться—йапала хакне ыйтса пӗл.

Прицѣпля́ть—ҫаклат; прицѣ́пышъ—пырса ҫыпҫӑннӑскер.

Причаща́ть—Турӑ йунне сыптар;—ся—сып.

Прича́стный—пӗрлешнӗ; прича́стникъ, прича́стница—пӗрлешекен; причаще́ніе—Турӑ йунне сыптарни.

Причеса́ть—тураса йакат.

Причéтъ, присчéтъ—ытлашши хисеплесе илии.

Причúна—сăлтав; по этой причúнѣ—çав сăлтавпа.

Причинúть—кӳр; онъ причинúлъ емý мнóго гóря—вăл ăна нумай хуйхă кӳҫĕ.

Причислúть—хутăштар; менúя причúслили къ нимъ—мана вĕсем çумне хутăштарҫĕç.

Прúчтъ—ҫиркӳре вуласа, йурласа тăракансем, (пуп тавăрашĕсем).

Причýда, причýдливый—тĕлĕнмелле; причýдиться—куçа курăн.

Пришéствіе—килни; прúшлый, пришлéцъ—йутăран килнĕскер.

Пришивáть—çĕлесе çыпăçтар; пришивáльщикъ—çĕлесе çыпăçтаракан.

Прищéлкивать, прищéлкать—шаклаттар.

Прищéмливать—хĕстер.

Прiéмъ—илни; прiéмъ гостéй—хăна кӳртни.

Прiéмщикъ—илекен; прiéмышъ—усрав ывăл.

Прiйскивать—шыраса туп; прiйскиватель—шырса тупакан.

Прiобрѣтáть—туп; прiобрѣтеніе—тупни, тупăнни.

Прiобщáть—хуш, çыпăçтар, ушкăна кӳрт.

Прiýчивать—вĕрент; прiýчиванье—вĕрентни.

Прiѣдáть—çисе пĕтер; ~ ся—йăлăхтар.

Прiѣздъ—лашапа пыни, килни; прiѣзжáть—пыр, кил; прiѣзжій—килнĕскер.

Прiючáть, прiютúть—вăхăтлăха пурăнма йар.

Прiютъ—тăлăх аҷасене усрамалли çурт.

Прiютливый—вăхăтлăха пурăнма хăй çуртне кӳртекен; прiязнь—ăшă кăмăл.

Прiязненный—ăшă кăмăллă.

Прiятель—тус, йулташ (товарищъ).

Прiяти см. принимать.

Прiятный—лайăх; прiятствовать—ăшă кăмăллă пул.

Про—çинҷен; про кого́ ты говорúшь—кам çинҷен калатăн есĕ?

Про́ба– сăнани; тĕслĕх (обра́зчикъ); про́бовать—сăнаса пăх, пĕл (узнава́ть).
Проба́лтывать—асăрхамасăр каласа йар.
Пробива́ть—çапса шăтар.
Пробира́ть—йатла, хăрт, вăрç.
Про́бка—пăкă.
Про́бовать, про́бный см. проба.
Пробужда́ть—вăрат,—ся—вăран; пробужде́ніе — вăранни; пробу́дный—çăмăл ыйхăлă, ҫас вăранакан.
Пробыва́ть—пурăнса иртер.
Пробѣ́гать—ҫупса тух, ирт. То́лько по́пусту день пробѣ́галъ—куна ахалех ҫупса ирттертĕм.
Прова́ливаться—йăтăнса ан, ишĕл.
Прова́лъ—йăтăнса анни, ишĕлни.
Проведе́ніе, про́водъ—ăсатни, ăсатса йани.
Прове́ртывать, прове́рчивать—пăрса шăтар, ку́рт.
Прови́дѣть—малтан курса тăр; провидѣ́ніе—малтан курса тăни.
Прови́зія—çимĕç хатĕрĕ.
Провиня́ться—айăплан; прови́нность—айăп.
Провіа́нтъ—салтаксем валли хатĕрленĕ çимĕç.
Проводи́ть—ăсатса йар; провожа́нье—ăсатса йани; проводни́къ—çул кăтартса йаракан.
Провожа́ть см. проводи́ть.
Провожа́тый—ăсатса йаракан.
Провозвѣща́ть—пĕлтер; провозвѣсти́тель—пĕлтерекен.
Провозглаша́ть—мĕн тунине пулнине каласа сар.
Провози́ть—турттарса ирт; провози́ться—асаплан. Всю ночь съ больны́мъ провози́лся—çĕрĕпех ҫирлĕ çынпа асаплантĕ.
Прово́зъ—туртарни. Прово́зъ доро́же това́ру—туртарасси таварĕнҫен хаклă.
Прово́рный, прово́рно—ҫĕрĕ, хăвăрт; прово́рность—ҫĕрĕ ĕçлени.
Провѣ́дывать—малтан пĕл.
Провѣря́ть—тĕрĕсле.
Провѣ́тривать—ҫу́реҫене—алăка уçса сывлăша тасат,

çил вёрт, тумтире тула çакса варкăштар;—ся—тулта уçăлса çӳре.

Провѣ́шивать—çакса тух, виçене çитермесĕр пар.

Провѣща́ть—пĕлтер; провѣща́ніе—пĕлтерӳ.

Прога́нивать—хăвала; — прого́нъ—прукун, çухрăм тăрăх укçа тӳлени.

Прогиба́ть—пĕк, авăнтар.

Прогла́тывать, проглоти́ть—çăтса йар.

Прогля́дывать, проглядѣ́ть—асăрхамасăр йул; Проглядѣ́ть кни́жку—кĕнекене пăхса тух.

Прогна́ть—хăваласа йар.

Прогнива́ть—çĕрсе пĕт.

Прогнѣвля́ть—çилентер;—ся—çилен. Не прогнѣ́вайся на мои́ слова́—ман сăмахшăн ан çилен.

Проголода́ться—выç; впро́голодь—ни выçă ни тутă, выçăлă тутăлă.

Прого́нъ—прукун, кĕтӳ хуса тухмалли вырăн.

Прогора́ть—çунса шăт; дрова́ въ печи́ прогорѣ́ли—кăмакара вут çунса пĕтрĕ.

Прого́рькнуть—йӳçĕх.

Програ́мма—мĕн—мĕн вĕренмеллине кăтартакан кĕнеке.

Прогу́ливаться—çӳре, иртер (куна); прогу́лка—уçăлса çӳрени.

Продава́ть—сут;—ся—сутăн. Това́ръ не продае́тся—тавар сутăнмасть, каймасть.

Продаве́цъ—сутакан, усламçă.

Прода́жа—сутни; прода́жный—сутмаллискер.

Продира́ть—шăтар;—ся—шăт. Продра́нное мѣ́сто—шăтарнă вырăн.

Продли́ть—ҫăс, вăрăмлат.

Продолгова́тый—ҫăсăк, тăрăхла.

Продолжа́ть—малалла йар. Онъ заста́вилъ его́ продолжа́ть учéніе—вăл ăна малалла вĕренме тытăнтарҫĕ; продолже́ніе—малалла йăпи, ҫăсни; продолжи́тельный—вăрăма пыракан; продолжи́тельность—вăрăма пыни.

Продо́льный—тăрăх; продо́льная насти́лка—тăрăх май сарни.

Продро́гнуть-Прока́лывать.

Продро́гнуть—ку́т; продро́жье—ку́тсе ҫӗтрени.
Проду́ктъ—йапала йулашки.
Продыри́ть—шӑтар;—ся—шӑт.
Продѣва́ть—тир.
Продѣ́ть—тир. Продѣ́ть ни́тку въ иголку́—ҫипе йӗп ҫӑртине тир.
Прое́ктъ—тума хатӗрлесе хуни.
Продѣ́лывать—туса пӑх, кӑтарт.
Продѣ́лка—улталани, лартни.
Прожива́ть, прожи́ть—салатса йарса пӗтер, (о деньга́хъ) пурӑнса иртер (о вре́мени).
Прожорли́вый—выҫлӑх, ӗмӗтсӗр; прожорли́вость—ӗмӗтсӗрлӗх.
Про́звище, прозва́ніе—хушамат.
Прозорли́вый—малтан пӗлсе тӑракан.
Прозра́чный—виттӗр курӑнакан.
Прозрѣ́ть—куракан пул.
Прозѣва́ть—асӑрхамасӑр йул, прозѣва́нье—асӑрхамасӑр йулни.
Прозяба́ть—шӑнса ку́т; прозябе́нье—у́сни (о расте́ніяхъ).
Прои́грывать—выҫаса йар, салат; про́игрышъ—выҫаса йани.
Производи́ть—пултар, тӑв; произведе́ніе—пултарни, у́стерни; произво́дство—туни; произво́дное сло́во—сӑмахран пулнӑ сӑмах.
Произноси́ть—кала; произноше́ніе—калани.
Произрасти́ть, произраща́ть—у́ссе хӑпарт.
Происходи́ть—пул, тух; происхожде́ніе—пулни, тухни; происхожде́ніе э́того человѣ́ка неизвѣ́стно—вӑл ҫын кам ӑрӑвӗнҫеп тухни паллӑ мар.
Происше́ствіе—пулни.
Про́йма—шӑтӑк; про́ймочка въ у́хѣ—хӑлха алки ҫакмалли шӑтӑк.
Прока́за—йерекен ҫир; прока́зничать—сӑтӑр ту; прока́зникъ—сӑтӑрҫӑ.
Прока́лывать—ҫиксе шӑтар; проко́лъ—ҫикни.

Прока́рмливать-Пронима́ть.

Прока́рмливать—тăрантарса усра;—ся—тăранса пурăн.
Прока́тывать—çӳрет (урапана йе сунана).
Прока́шляться—ӳсĕрсе ҫарăн.
Проква́шивать—йӳçĕт; проки́снуть—йӳç.
Прокла́дывать доро́гу—çул уç, сарса тух.
Проклажа́ть—аҫаша вĕрент.
Проклина́ть—ылхан; прокля́тіе—ылханни; прокля́тый—ылханлă.
Прокра́дываться—йăпшанса пыр.
Прокъ—усă.
Прола́мывать—шăтар; го́лову проломи́ли—пуçне шăтарнă.
Проло́мъ—шăтнă вырăн.
Пролета́ть—вĕçсе ирт.
Пролива́ть—тăкса йар; пролива́ніе, проли́тіе—тăкса йани.
Проло́мъ—см. прола́мывать.
Про́лубъ—вак, пăр шăтăкĕ.
Пролѣза́ть—витĕр кĕр; свинья́ вездѣ́ пролѣ́зетъ—сысна таçтан та кĕрсе тухĕ.
Прома́лчивать—ҫĕпес мар, шарлас мар.
Прома́тывать—салат.
Про́махъ—тĕл пулманни.
Промежду́, проме́жъ—хушшипе, хушшинҫе.
Промежу́токъ вре́мени—вăхăт хушши; промежу́точный—хушшинҫи.
Промыва́ть—ҫӳхесе кăлар.
Про́мыслъ—йӳнеçтерни; промы́шленникъ—сутуçă; промышля́ть—ĕçлесе укçа туп.
Промѣ́на—улăшу; промѣ́нивать—улăштар;—ся—улăшăн.
Промѣ́нивать ло́шадь на ло́шадь—лашапа лаша улăштар.
Промѣ́ривать—виçсе тух; промѣ́рка—виçсе тухни.
Пронза́ть—ҫик (сăнăпа); пронзе́ніе—ҫикни.
Пронзи́тельный—хайарăн.
Проника́ть—виттĕр кĕр; проника́нье—витĕр кĕни.
Пронима́ть-витер; слова́ми не пройме́шь-сăмахпа витерейме́н.

Проница́тельный—виттӗр куракан (о человѣкѣ).
Проно́сить—йӑтса ирт; тӑхӑнса çӗтӗлтер.
Проню́хать—шӑршине сис; лайӑхрах пӗл.
Прообразова́тель—мӗн пулассине кӑтартакан; прообразъ—мӗн пулассине кӑтартни.
Пропада́ть—çухал, пӗт; у него́ пропа́лъ го́лосъ—унӑн сасси пӗтнӗ.
Пропа́жа—çухални; пропа́сть—çухал, пӗт; про́пасть—сакӑлта, ҫанкӑ вырӑн, тарӑн. Пропа́ду на тебя́ нѣтъ—есӗ нихӑçан та пӗтес çук.
Пропа́хнуть—шӑрӑшлан; пропахну́ть—шӑлса антар.
Пропива́ть—ӗççе пӗтер; пропо́йка—ӗççе пӗтерекен.
Пропи́сывать—çырса хур; про́пись—хитре çырма вӗренмелли кӗнеке.
Пропи́тывать-виттӗр çаптар (шыв) см. воспи́тывать, пита́ть.
Проповѣ́дывать—вӗрент; про́повѣдь—вӗрентни; проповѣ́дникъ—вӗрентекен.
Пропои́ть ӗçтер; ӗçтерсе пӗтер. Ребе́нка цѣ́лый годъ пропои́ли молоко́мъ—аҫана çулталӑкӗпех сӗт ӗçтерҫӗç.
Пропо́йство—ӗççе пӗтерни.
Пропуска́ть—виттӗр йар; про́пускъ—виттӗр йани; пропуща́лка—сиркелемелли патак.
Прораста́ть—ӳссе—шӑтса тух.
Проро́къ—пулассине каласа хуракан таса çын; проро́чество—пулассине каласа хуни; проро́чествовать—пулассине кала.
Про́рубь—вак; проруба́ть—касса шӑтар.
Прорыва́ть—ҫӗрсе шӑтар;—ся—шӑт, татӑл.
Про́рывъ—татса кайнӑ вырӑн.
Прорѣ́зываться—шӑтса тух. Зу́бы на́чали прорѣ́зываться—шӑлӗсем шӑтса туха пуçларӗç.
Прорѣ́ха—çурӑк вырӑн.
Проса́ливать—тӑвар витер; проса́ливанье—тӑвар витерни.
Проса́чиваться—сӑрхӑн.
Просва́тать—хӗр çураç.
Просве́рливать—пӑрапа шӑтар.

Просвира́-Простира́ть.

Просвира́, просфора́—Тура́ çăкăри; просви́рня—Тура́ çăкăри пеçерекен.

Просвѣтля́ть—çутăлтар;—ся—çутăл.

Просвѣ́чивать—витĕр çутă йар.

Просвѣща́ть—вĕрентсе çутăлтар.

Просвѣще́ніе—вĕрентсе çутăлтарни.

Просвѣти́тель—вĕрентсе çутăлтаракан.

Просвѣща́ться—вĕренсе çутăл. Просвѣще́нный человѣ́къ—нумай пĕлекен çын.

Просе́локъ. Просе́лочная доро́га—вакă çул.

Проси́ть—ыйт, ӳĕн; проси́тель—ыйтакан; про́сьба—ыйтни; непро́шенный го́сть ху́же тата́рина—ӳĕнмен хăна тутартан та усал.

Просіява́ть—çутăлса кай; просія́ніе—çутăлса кайни.

Проска́бливать—хырса тасат.

Проска́кивать—сиксе кай.

Проскользи́ть—шуса тухса кай.

Прославля́ть—мухта, аслăла;—ся—мухтава тух.

Прославле́ніе—мухтани, мухтава тухни.

Прослези́ть—куç—çуӳ кăлартар;—ся—куç—çуӳ кăлар.

Прослу́живать—вырӑнта пурӑнса иртер.

Прослыва́ть—йат сар; какъ прожива́ешь, такъ и прослыве́шь—йепле пурӑнан, çапла йат сарӑлаӑ.

Просма́тривать—пăхса тух; просмо́тръ—пăхса тухни.

Просмоли́ть—сăмала сĕрсе тух.

Проснýться—вăран; просо́нье, просо́нки—ыйăх тĕлĕшпе.

Про́со—вир.

Прособа́читься—кунĕпе йатлаçса вăрç.

Просо́вывать—ӳик, йар, виттĕр кăлар, хĕсĕк çĕре кӳрт.

Просоли́ть—тăвар витер, тăвар кастар.

Просо́хнуть—тип.

Проспа́ть—çывăрса йӳл.

Проспе́ктъ—аслă урам.

Просро́чить, просро́чивать—вăхăтра ан çит; просро́чиванье, просро́чка—вăхăтра туманни, çитменни.

Простира́ть—сар, ухса тасат (о бѣльѣ).

Прости́ть—каçар.

Просто́й—ахалӈ; йӑваш; кӑмӑллӑ; пуш; просто́й челове́къ—ахалӈ çын.

Просто́й наро́дъ—хура халӑх; простоду́шный—йӑваш.

Простота́, просто́ръ—ирĕк; простолю́динъ—хура ĕç ĕçлекен.

Простра́нный—аслӑ. Чре́во твое́ простра́ннѣе небе́съ—санӑн вару пĕлĕтрен те аслӑ.

Простра́нство—вырӑн, аслӑшĕ.

Простре́ливать—виттĕр кӑлар (пӑшалпа персе). Простре́лъ—пуӈкка виттĕр тухни.

Просту́да—сиве шӑнса ӻирлени; простужа́ть, простуди́ть—сиве шӑнт; сиве шӑн.

Просту́покъ—айӑп; просту́пнникъ—айӑплӑ çын; простыва́ть—сивĕн.

Про́стый—уçӑ.

Простыня́—ту́шек витти.

Просу́шивать—типĕт; просыха́ть—тип.

Просыпа́ться—вӑран; просы́пать—тӑкса йар.

Просѣва́ть—алла (алапа); просѣва́ла—алакан; просѣянное—аласа тасатнӑскер.

Про́сѣдь—кӑвакарни. Въ бо́роду про́сѣдь вступи́ла—сухал кӑвакара пуçланӑ.

Просѣка́ть—йывӑç касса çул уç (въ лѣсу́). Просѣкъ—вӑрман касса тунӑ ту́рĕ çул.

Прота́пливать—хутса ӑшӑт; прота́пливанье—хутса ӑшӑтни.

Прота́птывать—таптаса такӑрлат.

Прота́птыванье—таптаса такӑрлатни.

Прота́скивать—йӑтса ирт; весь день ребе́нка на рука́хъ протаска́ла—аӈана кунĕпе алӑра йӑтса çӳрерĕ.

Протека́ть—йухса ирт; проте́кшій—йухса иртни; прото́къ—йухса выртакан шыв; прото́чный—йухса выртакан.

Проте́стъ—хирĕç тӑни; протестова́ть—хирĕç тӑр.

Про́тивень—апат хурса пĕçермелли шӑвӑç.

Проти́вѣть—йӑлӑхтар; про́тивъ, проти́вный—хирĕç. На́шъ до́мъ про́тивъ це́ркви—пирĕн кил ӻиркĕве хирĕç.

Проти́вный—киресĕр; проти́виться—хирĕç тӑр.

Проти́вникъ—хирĕç тăракан; противодѣ́йствіе — хирĕç тăни; противодѣ́йствовать—хирĕç пыр; противополо́жный—хирĕçле.

Противополо́жное мнѣ́ніе—хирĕçле шухăш.

Противорѣ́чить—хирĕç кала, сăмах пӳл.

Противорѣ́чіе—хирĕç калани; противостоя́ть—хирĕç тăр, ан парăн.

Протодіа́конъ—архіерей çумĕнҫи діакон.

Протоіере́й—аслă священник.

Протоко́лъ—çын усал тусан унăн ĕçне çырса сута пани.

Прото́чный—йухан.

Протрезви́ться—урăл; протрезвѣ́ть—урăла пуçла; протрезвле́ніе—урăла пуçлани.

Протуха́ть—шăрăшлан; проту́хлый—шăрăшланнăскер; проту́хъ—шăрăш тухмалли.

Протя́гивать—ҫăс, кар, тăс; протя́гиваться—ҫăсăл, карăн; протяже́ніе,—тăршшĕ; протя́жный—ҫăсăк, вăрăм.

Профе́ссоръ—студентсене аслă шкулта вĕрентекен.

Проха́живать—иртсе çӳре, кай; проха́живаться—уткаласа çӳре.

Прохла́да—сулхăн; прохлажда́ть — сивĕт;—ся—сивĕн. Вы́шелъ прохлажда́ться—сивĕнме тухрĕ.

Проходи́ть—ирт; проходи́ть исто́рію—исторія вĕрен; прохожде́ніе—иртни, вĕренни.

Прохо́лъ—виттĕр тухмалли вырăн; прохо́жій—иртсе çӳрекен.

Процара́пывать—ҫавса шăтар.

Процвѣта́ть—ҫеҫек кăлар (о цвѣта́хъ).

Процѣ́живать—сăрăхтар.

Проче́тывать—вула—вула тух.

Про́чить—пӳр; сĕн.

Прочища́ть—тасат;—ся—тасал.

Про́чій—ытти, урăххи.

Про́чный—çирĕп.

Прочь—пăрăн. Проше́лъ прочь—пăрăнҫĕ.

Проше́дшій—иртсе кайнăскер.

Прошéніе—тархаслани, ыйтни.
Прошибáть—çапса шăтар.
Прошивáть—çĕлесе тух.
Прóшлый годъ—пĕлтĕр; прошлогóдній—пĕлтĕрхи.
Прощáть—каçар; прощáться—алă парса уйăрăл; прощáніе—алă парса уйăрăлни; прощéніе—каçарни.
Прощáльный вéчеръ—каçармалли каç.
Проѣдáть—çисе пĕтер.
Проѣзжáть—лашапа ирт; кто такóй проѣхалъ?—кам иртсе кайрĕ?
Проѣздомъ—иртсе çӳренĕ ҫух, çул майĕпе.
Проѣзжій—иртсе çӳрекен.
Прудъ—пĕве; прудúть—пĕвеле.
Пружúна—прушина; пружúнный—прушиналă.
Прутъ—хулă.
Прыгать—сик; прыганье—сикни.
Прыжóкъ—сиксе ӳкни; прыгýнъ—сикекен.
Прыскать—пĕрĕх. Кровь такъ и прыснула—йун ҫарах пĕрхĕнҫĕ, пĕрĕхрĕ.
Прытній—йăр, çивĕҫĕ.
Прыщъ—пĕвĕрлешке; прыщевáтѣть—пĕвĕрлешкел.
Прѣсный—йӳçмен; прѣсный хлѣбъ—йӳçмен (тутлăла) çăкăр.
Прѣть—тарла; çĕр; пулан.
Пряжа—авăрланă çип.
Прялка—кăнҫалаççи; кăнҫала йывăççи.
Прямóй—тӳрĕ; прямáя чертá—тӳрĕ йĕр.
Прямúть—тӳрĕлет; прямотá—тӳрĕлĕх.
Пряникъ—премĕк.
Прясло—карта сыпăи, (úзгородь). Одно́ прясло загородúлъ—пĕр сыпă карта тытрăм, пĕр тăрăх карта тытрăм.
Прясть—авăрла.
Прятать—пытар;—ся—пытан.
Псалóмъ—псалом; псалтырь—псалтир; псалóмщикъ—тийеҫук.
Птенéцъ—вĕçен кайăк ҫĕппи.

Пти́ца—вĕçен кайăк.

Пу́блика—халăх; публика́ция—халăха пĕлтерни; публикова́ть—халăха пĕлтер.

Пуга́ть—хăрт;—ся—хăра; пуга́лище, пу́гало—хăратмалли. Оде́ться пу́галомъ—мукка пул; пугли́вый—хăравçă; ĕрĕхекен лаша (о ло́шади).

Пу́говица—тӳмме.

Пудъ—пăт; пудо́вка—пăт ҫĕресĕ (пăтавка). Однопудо́вая ги́ря—пăт пуканĕ.

Пу́зо—хырăм; пуза́тый—хырăмлă.

Пузы́рь—хăмпу, шăппăр (волы́ночка), ҫăвашсен, ҫеремиссен туйра калама вăкăр хăмпинҫен тунă йапала. Пузы́рчикъ—шăпăрçă, шăпăр калакан. Мы́льный пузы́рь—супăҥ шыв хăмпи. Пузы́риться—хăмпăлан. Пузы́рчатый—хăмпăлҫă.

Пу́калка—аҫасен хур тунинҫен çĕр улмипе, кишĕрпе персе выльăма тунă пăшал. Пу́кало—усал пăшал, сасă анҫах кăлараканскер.

Пука́съ—пулă.

Пу́кать—пăшлат; пăшал пер. Квашня́ пу́каетъ — кăвас пăшлатаҫ.

Пукъ—çыхă (свя́зка), пĕр ывăç (горсть).

Пу́колка—папка. Яблоня распусти́ла по́чки—улмуççи папка кăларнă.

Пу́кать—măркăлтатса çӳре, ху ăшăнта каласа çӳре.

Пула́й, пулага́й—măкăш арăмĕсем кут хыçĕнҫе çакса çӳрекен хура çипрен тунă хӳре.

Пульсъ—тымар тапни, алă тымарĕ тапни.

Пу́ля—ăшне кĕрен, патрун, пульă. Пу́ля винова́таго и́щетъ—пульă айăплине шыраҫ.

Пуля́рка—тĕкне каснă çитерсе тăрантарнă ҫăхă. Пуля́ть—пер (пăшал, тупă), пăрах, ут.

Пу́нда—сĕреке путарма çыхнă ҫул, йывăр йапала.

Пу́нктъ—тĕл, вырăн. Салтаксене пухмалли вырăн—сбо́рный пунктъ для во́йска. Пункти́ровать—палла ту. Пунктиро́вка—палла туни.

Пуншъ—ерехепе сахăрпа вĕретнĕ шыв.

Пупъ, пупóкъ—кăвапа, варри. Ку аҫан кăвапи пысăк—у э́того ребе́нка пупóкъ большóй. Пупъ земли́ Іерусали́мъ—ҫĕр варри Іерусалимре.

Пупы́рь—хăпарса тухни, муклашка.

Пу́рга, пурга́ — тăман, вĕҫтерекен, ҫăмăрпа йур хуҫăш ҫуни.

Пуре́—мăкăшсен пĕҫернĕ пыл.

Пуржи́ть—тăман тăр, вĕҫтер.

Пуска́ть—йар, кăлар. Пуска́ть паръ—пăс кăлар. Де́рево пуска́етъ ко́рни—йывăҫ тымар йараҫ. Пу́щенный—йанăскер. Пропусти́ть—ирттерсе йар.

Пусня́къ—выльăхсем йаракан вĕтĕ вăрман, хăва.

Пусо́хъ—ҫу кăларма тӳнĕ шăпкан вăрри,

Пусо́тникъ—тарҫă.

Пу́сто—халăх пурăнман, йалтан инҫетри вырăн; суха тумасăр нумайҫҫен выртакан ҫĕр; пушă вырăн, пустуй сăмах, вырăнсăр сăмах, ахалех. Ты пустяки́ говори́шь—есĕ вырăнсăрах,—ахалех калаҫатăн.

Пусто́й—пушă, ҫара (въ см. мѣ́ста), пустуй, вырăнсăр. Пусто́й домъ—пушă кил. Ихъ мѣ́сто пусто́е—вĕсен вырăн ҫара. Это пусто́е дѣ́ло—ку пустуй ĕҫ. Часъ по пу́сту проходи́лъ—сехет вырăнсăрах ҫӳресе иртертĕм. Пустота́—пушă вырăн. Пу́стошь—ҫара ҫĕр. Пустокарма́нникъ—ҫук ҫын. Пустокобе́ня—хуҫкаланакан ҫын. Пустоко́рмъ—вырăнсăр ҫийекен, ҫитерни ҫĕшпе тăман ҫын, выльăх. Пустолѣ́сица—наҫар, усăсăр вăрман. Пустолю́дье—ҫын сахал ҫĕр, йурăхлă ҫын сахалли. Пустоши́тель—пĕтерекен. Мышь опустоша́етъ молоды́я я́блони—шăши ҫамрăк улмуҫҫине пĕтерет.

Пусты́ня—пушă хир. Пу́стынь, пу́стыня—Пушă ҫĕрти монастыр. Пусты́нникъ—пушă хирте пурăнакан. Пусты́нничать—пушă хирте пурăн. Пусты́нный—пушă.

Пусть. (сан—окончаніе дѣепричастія).—Если онъ царь Изра́илевъ, пусть тепе́рь сойде́тъ съ креста́ и мы увѣ́руемъ

въ Него́—вăл Израиль патши пулсассăн, хĕрес çинҫен антăр, вара епир Ăна ĕненĕпĕр. Пусть дѣлаетъ, что хо́четъ—мĕн тăвас тенине тутăр. Пусть идетъ!—кайтăрĕç.

Пустѣ́ть—пушан. Пусту́къ,—пустяки́—çук йапала.

Пу́тать—тăлла, çыхăнтар, ҫăлхантар, йăнăштар. Пу́таться—ҫăлхан,—йăнăш. Пу́таница—пăтрав. Пу́то—тăлă, çапуççи ҫĕнĕ. Его́ Богъ пу́таетъ—ăна Турă çыхăнтараѓ. Онъ пу́тается въ отвѣтахъ—вăл хирĕç каланă ҫух йăнăшаѓ.

Путь—çул (доро́га), сукмак, утма çул (тропа́). По пути́—çула май, çул майĕпе. Путеводи́тель, путевожа́тый—çул кăтартса, йертсе пыракан. Путево́й—çуллăх. Путеше́ственникъ—çул çӳрекен. Пу́тникъ—çулпа пыракан. Пу́тный—майлă, йĕркелĕ, ĕретлĕ. Не путе́мъ дѣлаешь—ĕретлĕ тумастăн. Попу́тный вѣтеръ—майлă çил.

Пу́тька—кăрка.

Пуха́ть, пу́хнуть—шыç, кӳҫҫе, тул. Пу́хлый—шыçмак, нĕртĕ—нĕртĕ.

Пухъ—мамăк. Пухови́къ—мамăк ҫӳшек. Пухо́вка—мамăк минтер, çитар (подӳ́шка). Подъ мое́й голово́й пухо́вка—ман пуç айĕнҫе мамăк çитар. Пуши́стый—мамăклă. Пуши́ть—кăпкалантар.

Пуче́къ см. пукъ.

Пучи́на—тĕп. Морска́я пучи́на—тинĕс тĕпĕ, шыв çавăрăнса тăракан вырăн.

Пу́чить—кӳҫҫет (вздыма́ть), ҫармакла (глаза́); пу́ченіе—кӳҫҫени. Пу́ченіе живота́—хырăм кӳҫҫени. Онъ вы́пучилъ глаза́—вăл куçне ҫармаклана.

Пуши́ла—йатлаçакан çын.

Пу́шка—тупă. Пу́шечникъ—тупă патĕнҫе тăракан салтак. Ло́шадь испуга́лась пу́шечнаго вы́стрѣла—лаша тупă пенинҫен хăрарĕ.

Пу́ща—сĕм—вăрман, хура вăрман. Въ на́шей пу́щѣ есть медвѣди—пирĕн сĕм—вăрманта упасем пур.

Пу́ще—пушшех, тата ытларах, хытăрах, пуринҫен ытларах.

Кричи́ пу́ще, чтобъ услы́шали—илҕҕӗр тесе хытӑрах кӑшкӑр.

Пшени́ца—тулӑ. Пшени́чный—тул çӑнӑхӗ, кулаҕӑ, шур çӑкӑр. Пшени́чный хлѣбъ—тул çӑкӑрӗ. Пшено́—вир кӗрпи. Пше́нная ка́ша—вир пӑтти.

Пчела́—пыл хурҕӗ. Пчелово́дъ—хурт усракан, утар хуçи. Пчели́ный воскъ—пыл хурҕӗ ӑвӑсӗ. Пче́льникъ—утар. Мой дѣ́душка живе́тъ на пчельникѣ́—манӑн маçак утарта пурӑнаҭ.

Пылъ—йӑлкӑшни, хӗру́, çулӑмлӑ çунни. Пы́лкость—хӗру́лӗх.

Пыль—тусан, пӑрах. Пыли́ть—тусанлат. Пы́льный—тусанлӑ. На твое́мъ кафта́нѣ пы́ли мно́го—сан сӑхман çинҕе тусан нумай.

Пы́ля, пы́люшка—кӑркасене йӑхӑрнӑ ҕух калаççӗ.

Пыля́къ,—я́ка—кӑрка.

Пы́па—сӗлӗ çӑнӑхӗ.

Пыре́й—шур—ут.

Пыря́ть—тӗк, тӗкӗш. Эта коро́ва пыря́етъ—ку ӗне тӗкет. Пыря́ться—тӗкӗш. Два бара́на пыря́ются—икӗ така тӗкӗшеççӗ.

Пыта́ть—тӗпҕе, сӑна, астивсе пӑх, тытӑнса пӑх. Пыта́лся войти́, да не пуска́ютъ—кӗме тытӑнҕӗ те йамаççӗ. Попыта́й во́дку—астивсе пӑх ерехе. Пы́тка—асаплантарни. Тебѣ́ пы́тки не избѣжа́ть—есӗ асапран хӑтӑлмалла мар. Пытли́вый—сӑнавçӑ, пӗлме тӑрӑшакан.

Пыха́ть—пашлат, хашка, хӑвӑрт сывла. Конь и ржéтъ, и пы́шетъ—лаша кӗçенет, хашкаҭ.

Пы́шный—капӑр, капмар, кӑпӑш (тѣ́сто). Пы́шность—капӑрланни. Пы́шное пла́тье—капӑр тумтир. Но́вый хлѣбъ пы́шный—çӗнӗ çӑкӑр кӑпӑш—кӑпӑш.

Пья́ница—ӗçкӗç. Пья́нство—ӗçсе ӳсӗрӗлни. Пья́ный—ӳсӗр. Пья́нствовать—ӗçке йер. Самъ пьетъ, людей за пья́нство бьетъ—хӑй ӗçет, çынна ӗçнӗшӗн хӗнет. Пьянѣ́ть ӳсӗрӗл.

Пѣве́цъ,—пѣ́вчій—йурлакан. Пѣви́ца—йурлакан хӗр—арӑм. Пѣву́чій—йурӑ йевӗрлӗ, пайкӑлти. Пѣ́вческая—йурламалли пӳлӗм, йурлакансем пурӑнмалли пӳлӗм, çурт.

П'ѣгій—ула (о ло́шади). У насъ п'ѣгая ло́шадь—пирĕн лаша ула. П'ѣга́шка—ула лаша. П'ѣжить—улалат. Цыга́нъ коня́ п'ѣжилъ, что́бы не узна́ли—ҫыкан ан пĕлтҫĕр тесе лашана улалатнă.

П'ѣна—кăпăк. П'ѣнить—кăпăкла. П'ѣниться—кăпăклан. П'ѣнный, | п'ѣни́стый—кăпăклă.

П'ѣніе—йурлани, йурă. Церко́вное п'ѣніе—ҫиркӳ йурри. Мнѣ его́ п'ѣніе не нра́вится—вăл йурлани мана килĕшмест.

П'ѣнка—хăйма. Отдѣли́ п'ѣнку отъ молока́—сĕтрен хăймине уйăр.

П'ѣсельникъ—йурлама йуратакан, йурăсем пухнă кĕнеке. П'ѣсенники, выходи́те впере́дъ — йурлакансем мала тухăр. П'ѣснописецъ—йурăсем кăларакан, ҫыракан, ҫиркӳ кĕлли йуррисем кăларакан. П'ѣснопѣніе—кĕл—йурри. П'ѣснопѣвецъ,—ица—Турра мухтаса йурлакан.

П'ѣстовать—аҫаш усра, аҫаша вĕрент. П'ѣстунъ—аҫаш усракан. П'ѣстованье—аҫаша вĕрентни. П'ѣсту́нчикъ—аҫаш аҫа.

П'ѣшать—кансĕрле, ҫăрмантар

П'ѣту́хъ—автан, аҫа кайăк. П'ѣтуши́ться—кăптăллан. На дворѣ пое́тъ п'ѣту́хъ—кил хушшинҫе автан авăтаҫ. П'ѣтуши́нный гре́бень—автан кикирикĕ.

П'ѣть—йурла. П'ѣніе—йурлани. Учи́ть п'ѣнію—йурра—йурлама вĕрент. П'ѣснь, п'ѣсня—йурă.

П'ѣхо́та—ҫуран пыракан ҫар; ҫуран ҫӳрени. П'ѣшій—ҫуран ҫын. П'ѣшехо́дъ—ҫуран ҫӳрекен.

Пядь, пя́день—пя́дка—ура пусăм. Ни пя́ди земли́ не уступлю́—пĕр ура пусăм ҫĕр те парассăм ҫук.

Пя́лить—тинкĕрсе пăх, ҫармакла, кар. На чужо́й кусо́къ не пяль рото́къ—ҫын татăкĕ ҫине ҫăвара ан кар. За́яцъ вы́пялилъ глаза́—мулкаҫ куҫне ҫармакласа пăраxнă.

Пя́луса—вăрманти утма ҫул.

Пя́стать—йăвантар, ала́ ҫинҫе йăтса ҫӳре. Пя́стать т'ѣсто—ҫуста йăвантар, ҫăр.

Пясть—алă çупкăмĕ, алă лапши, тупанĕ, уçă, Тесьмá шириноюю въ пясть—ал—лапши сарлакăш хáйу. Пясть мукú—пĕр уçă çăнăх.

Пятá, пя́тка—ура тупанĕ. Отъ дóлгого стоя́нія пя́тки заболéли—нумай тăрса ура тупанĕсем ыратса кайрĕç.

Пятикрáтный—пилĕк танхăр. Пятилéтній—пилĕк çулхи. Пятигрáнный—пилĕк кĕтеслĕ. Пятисвéчникъ—Çурта лартмалли пилĕк йуплă вырăн.

Пя́тить—ҫакар, ҫак, лĕклентер, ҫăс. Пя́тить ло́шадь—лашана ҫакар. Бры́ква пя́титъ мнѣ, какъ то́лько въ ротъ возьму́—Тутлă кăшман çăвара илсенех мана лĕклентерет. Ма́ленькій ма́льчикъ вы́пятилъ язы́къ—пĕҫĕк арçын аҫа ҫĕлхине, ҫăснă.

Пятна́ть—варала, лапăрта. Пятно́—лаптăк. Ло́шадь съ бéлымъ пятно́мъ на лбу—хутка.

Пя́тница—ерне—кун. Пя́тничать—ерне—кун ту, типĕ тыт. Пя́тничанье—ерне—кун типĕ тытни.

Пять—пиллĕк. Пята́къ, пятаче́къ—пилĕк пус; вунçиҫĕ пус. Пя́теро—пиллĕкĕн. По пяти́—пилĕкшер. Пя́тый—пилĕкĕмĕш. Пятна́дцать—вуннпиллĕк. Пятиалты́нный—аликĕ пус, вунпилĕк пус. Пяти́шница—пилĕк тенкĕлĕх. Пятьдеся́тъ—аллă. Пятьдеся́тница, пятидеся́тница—Мăн кун иртсен аллăмăш кун пулакан праçник; апостолсем çине Святой Сывлăш аннă кун. Пятьсо́тъ—пилĕк çĕр. Пятисо́тый—пилĕк çĕрĕмĕш. Насъ пя́теро—епир пиллĕкĕн. Намъ доста́лось по пяти́ рубле́й—пире пилĕкшер тенкĕ тиврĕ.

Р.

Рабъ—арçын ҫура. Раба́, рабы́ня—хĕр—арăм ҫура. Ра́бство—ҫуралăх. Раболéпствовать—йăпăлтат. Рабо́въ—ҫуран. Этотъ кафта́нъ рабо́въ—ку сăхман ҫуранăн.

Рабо́та—ĕç. Рабо́тать—ĕçлĕ. Рабо́тай, порабо́тывать—ĕçлекеле. Рабо́тникъ—ĕçлекен, тарçă. Рабо́тница—хĕр—

арӑм тарçӑ. Работя́щій, рабо́чій—ĕçлекен. Рабо́танье —ĕçлени.

Ра́вный—тан, такăр, пĕр пек. Двѣ бичёвки ра́вны—икĕ кантра тан. И листъ на де́ревѣ не ра́венъ—йывăç çинҫи çулçă та пĕр пек мар. Предъ Бо́гомъ всѣ равны́—Турă умĕнҫе пур те тан.

Равня́ть—танаштар. Они́ меня́ съ собо́ю равня́ютъ—вĕсем мана хăйсемпе танаштараççĕ. Равня́ться — танаш. Равни́на—тӳрем вырӑн, тӳрем çĕр.

Равноапо́стольный—апостолсемпе тан.

Равноду́шный—пур йăпала çине те пĕр пек пăхакан, хытă кăмăллă çын. Онъ равноду́шенъ ко всему́—вăл нимĕншĕн те хыпмасҫ.

Ра́ди.—Ра́ди тебя́ всё сде́лаю—епĕ саншăн пурне те тăвăп.

Ради́вость—тăрăшни. Ради́вый—тăрăшакан.

Ра́довать—хĕпĕртентер;—ся—хĕпĕрте. Ра́дованье—хĕпĕртени. Ра́дость—хĕпĕртӳ, сăвăнăç.

Ра́достный—савăнăçлă. Раду́шіе — вашаватлăх, йăваш кăмăл. Раду́шный—вашават.

Ра́дуга—сарамат кĕперĕ, асамат кĕперĕ, сĕвек кĕперĕ.

Ра́доница—ваттисене, вилнисене асăнмалли кун.

Рожда́ть—çурат.

Ра́жій—таса вăйлă, аван, йурăхлă, ҫипер, илемлĕ.

Раза́ть—пăрах, пĕр йенҫен тепĕр йенне пăрах.

Разбавля́ть—шĕвет. Квасъ жи́дко разба́вили—кăваса хытă шĕветнĕ. Разбавле́нье — шĕветни. Разба́вщикъ—шĕветекен.

Разбива́ть—çĕмĕр. Разбива́ться — çĕмĕрĕл, ван, çурăл, катăл. Урони́лъ, да и разби́лъ таре́лку—тарелкана ӳкерсе çĕмĕрҫĕ. Иванъ разби́лъ себѣ́ го́лову—Иван пуçне çурнă. Разби́тый—çĕмĕрĕк.

Разбо́й—хурах пусни. Разбо́йникъ—вăрă—хурах.

Разбо́йничать—хурах пус. Разби́тіе—çĕмĕрни.

Разбитӳха—çивĕҫĕ хĕр—арӑм.

Разбира́ть—сӳт, салат. Разбо́ръ—сӳтни. Разбо́рчивый—тиркекен. Онъ разбо́рчивъ въ пи́щѣ—вăл апата тиркет.

Разбогатѣть—пуй.

Разбранúть—йатласа пăрах. Разбранúлись — йатлаçса кайрăмăр.

Разбрáсывать—салат; —ся—салан.

Разбродúться—салан.

Разбудúть—вăрат. Разбýживанье—ăйхăран вăратни.

Разбурáвить—шăтар. Разбурáвливанье—шăтарни. Разбуслáть—выpăнсăр укçана пĕтер.

Разбухáть—кýпӳе, шý.

Разбѣгáться, разбѣжáться—хытă ӳупса кай. Глазá разбѣжáлись—куçсем аӳăрхаса кайрĕç.

Развáливать—салат (навóзъ); çĕмĕр (разрушáть).

Разварúть—ирĕлтер. Пóваръ совсѣмъ разварúлъ мя́со—пувăр аша пĕтĕмпех ирĕлтерсе йанă.

Развéдрить—уйарт. Вѣтерóкъ развéдритъ денéкъ—куна çил уйартĕ.

Развернстáть—пĕр пек тиверт.

Развéртывать—уç (о книгахъ), сýт (о верéвкахъ).

Развеселúть—хĕпĕртеттер. Развеселúться—хĕпĕрте.

Развивáть—аталантар. Развивáться—аталан.

Развúнчивать—сýт. Развúнчиваться—сýтĕл.

Развлекáться—йăпан. Развлечéнье—йăпанни.

Разводúть—уйăр. Разводúться—уйăрăл. Развóдъ—уйăрăлни. Развóдница—каласнă хĕр çинӳен, каашă çинӳен пăсакан.

Развозúть—турттарсă салат. Торгашú развóзятъ товáръ по деревня́мъ—сутă—илý тăвакансем тавара йалăн туртарса çýреççĕ.

Развопúться—кăшкăрса йĕр.

Разворáчивать см. развáливать.

Развращáть—пăс, астар. Развращáться — пăсăл, аскăнлан. Развráтъ — аскăнлăх. Развращéніе—астарни. Развráтникъ—аскăн çын. Развратúтель—аскăнлантаракан. Развráтный—аскăн. Предавáться развráту, развráтничать—аскăнлан.

Рáзвѣ—ай. Развѣ такъ? апла—и? Ай—апла—и? (Для усиле́нія вопро́са)—вара, напр. :Епĕ сире вунă çын суйласа илменӳ̆ĕ-и вара?

Развѣва́ть—варкăштар. Развѣва́ться—варкăш. Развѣ́дывать—пĕлсе çӳре. Развѣ́дываніе—пĕлсе çӳрени. Развѣ́дчикъ—пĕлсе çӳрекен, пĕлме йанăскер.

Развѣнча́ть—венӳ̆ет тунине уйăр.

Развѣ́шивать—туртар (о вѣсѣ), çакса тух. Купи́ли вмѣстѣ пудъ,, на́чали развѣ́шивать, трехъ фу́нтовъ нѣтъ. —Пĕрле пĕр пăт илтĕмĕр, турттарма тапратсан виçĕ кĕрепенке тухмарĕ. Развѣ́шиватель—турттаракан, çакса тухакан. Развѣ́шиванье—турттарни, çакни. Развѣ́систое де́рево—лапсака йывăç.

Развя́зывать—салт. Развя́зываться—салтăн. Развя́зный—салтăнкă. Развя́зка (дѣ́ла)—ĕç уçăлни.

Разга́дывать см. отгадывать.

Разгати́ть—каӳ ху.

Разгиба́ть—туртса сар, туртса ӳ̆ăс. Разгиба́нье—туртса сарни, ӳ̆ăсни. Разгиба́тель—туртса ӳ̆ăсакан.

Разгла́живать—йакат. Разгла́живанье—йакатни. Разгла́дчикъ—йакатакан.

Разглаша́ть—сăмах сар. Разглаше́нье—сăмах сарни. Разглаша́тель—сăмах саракан.

Разгляде́ть,—ско́лько не разгля́дывай, а чего́ нѣтъ, не уви́дишь—темĕн ӳ̆ухлĕ нăхсан та çуккине курас çук.

Разгнѣвля́ть—çилентер. Разгнѣвля́ться—çилен. Разгнѣванный—çиленнĕ. Разгнѣвавшійся—çиленнĕскер.

Разгова́ривать—калаç; пупле, халапла. Амăшĕ тулăн—шалăн çӳренĕ ӳ̆ухне епĕ аӳ̆исемпе халапласа лартăм. Разгово́ръ—калаçни, пуплени, йумахлани. Разгово́рчивый—калаçма йуратакан, халаплакан. Разгова́ривать—мĕн те пулсан тăвасран ӳкĕтлесе ӳ̆аракан.

Разговѣ́ться—ӳте кĕр. Разговѣ́нье—ӳте кĕни.

Разгоди́ться—пăрахăçа тух.

Разголи́ть—çарамаслантар.

Разгомзи́ться—уҫӑл (въ смыслѣ ще́дрый). Этотъ купе́цъ разгомзи́лся: вся́кому прося́щему дае́тъ—ку хуҫа уҫӑлҫӗ: пур ыйтакана та параҭ.

Разго́нъ—лава кайни, йамшӑк ҫупни. Всѣ ло́шади въ разго́нѣ—лашасем пур те лавра. Разгоня́ть—лав ҫуп, хӑваласа йар. Вѣ́теръ разогна́лъ ту́чи—ҫил ҫумӑр пӗлӗтне хӑваласа, сирсе йаҫӗ.

Разгора́живать — карта су́т. Разгора́живанье — карта су́тни.

Разгора́ться—хыпса кӑй, вӗрилен. Разгоряча́ть—вӗрилет, хӗрт. Разгорячи́ться—вӗриленсе кай.

Разграбля́ть—ҫарат. Разграбле́ніе—ҫаратни. По сме́рти все его́ иму́щество разгра́били—Вӑл вилсен ун йапалисене пурне те ҫаратса пӗтернӗ.

Разграни́чивать—ҫикӗле. Разграни́чиваніе—ҫикӗлени.

Разгреба́ть- салат. Разгреби́ сѣ́но, что́бы просо́хло лу́чше—утӑ салат: лайӑхрах типтӗр.

Рзгре́зиться — аташ. Больно́й разгре́зился—ҫирлӗ ҫын аташса кайрӗ.

Разгреми́ть—нумайҫҫен йанра, алт (о гро́мѣ).

Разгроми́ть—ҫапса ҫӗмӗр, салат. Разгромле́нье—салатни. Разгро́мины — мӑнаҫи, аслати ҫапса пулнӑ йывӑҫ ҫинҫи йӗр.

Разгрусти́ться—хуйха у́к, нумайҫҫен хуйхӑр.

Разгу́гаться—ҫуҫу йарӑнма пуҫӑнса кай.

Разгу́ливать—йӑпат (ребе́нка), разгуля́ться — уткаласа ҫу́ре, уҫӑлса ҫу́ре, ахаҗ ҫу́ре. Чѣмъ разгу́ливать, шелъ бы рабо́тать—ахаҗ ҫу́реҫҫен кайасҫӗ ӗҫлеме. Разгу́лъ—ытлашши ӗҫсе ашни. Разгу́льщикъ,—щица —у́рку́ҫ, найан, ахаҗ ҫу́реме йуратакан ҫын.

Раздабу́ривать—ӗҫ пӑрахса калаҫ.

Раздава́ть—валеҫ, валеҫсе пар, парса салат. Раздава́тель,—ница—валеҫсе паракан. Разда́ча—парса салатни.

Разда́вливать—пусса лапҫӑт, ир.

Разда́ривать—парне пар. Разда́риванье — парне пани. Разда́рщикъ,—щица—парне паракан.

Разда́ть, раздава́ть – парса пӗтӗр, валеҫсе пар. Разда́лъ всѣмъ, самъ безъ ничего́ оста́лся—пурне те парса пӗтерсе хӑй нимсӗр йулҭӗ.

Раздвига́ть—сар, сир. Раздви́жка—сирмелли

Раздира́ть—ҫур, ҫӗт. Раздира́ться—ҫура́лас, ҫӗтӗлес. Разо́дранный—ҫӗтӗлнӗ, ҭӗрӗлнӗ.

Раздобре́ть—лайӑхлан, мӑнтӑрлан, самӑрлан.

Разде́лье—ирӗк.

Разде́ръ—вӑрҫни, йатлаҫни. Разде́рить-йатлаҫтар.

Раздража́ть—ҫилентер, йӗкӗлте. Раздража́ться — ҫилен. Раздражи́тельность—ҫиленни. Раздражи́тельный—ҫиленекен, ҫилемес, авӑк ҫилӗллӗ.

Раздра́знивать—йӗкӗлте. Не раздра́знивай ребе́нка—аҭана ан йӗкӗлте.

Раздрема́ться—ӑйхӑласа кай.

Раздроби́ть—вакла. Раздроби́ться—ваклан. Раздро́бленный—вакланнӑ. Раздроблёніе—ваклани.

Раздыба́сить—ҭукмарпа ҫапса ҫӗмӗр.

Раздува́ть—вӗрсе вӗҫтерсе йар, вӗрсе ҫут, вӗрсе ҭӗрт. Раздува́ться — варкӑш, тул. Брю́хо разду́лось — хырӑм тулҭӗ, кӳпӗнҭӗ. Раздува́тель,—ница—вӗрсе ҭӗртекен. Раздува́нье—вӗрсе ҭӗртни.

Разду́мывать—шухӑшла (ду́мать), тытнӑ шухӑша пӑрах (переду́мать), шухӑшласа хатӗрле. Наперёдъ разду́май, а тамъ у́же дѣлай—малтан шухӑшласа хатӗрле, кайран ту. Разду́мье—шухӑш.

Раздыша́ться—ирӗккӗн сывла.

Раздѣва́ть—салтӑнтар. Раздѣва́нье—салтӑнни. Раздѣва́ться—салтӑн.

Раздѣву́лье—сухалсӑр арҫын, хӗр-арӑм майлӑ арҫын.

Раздѣ́лываться—татӑл. Мы съ тобо́й раздѣ́лались—епир иксӗмӗр татӑлтӑмӑр. Раздѣ́лъ, раздѣле́ніе—уйӑрни. Раздѣ́льный—уйӑрӑм.

Раздѣля́ть—уйӑр. Раздѣля́ться—уйӑрӑл.

Разжа́ловать—кӗҫӗнлет, вырӑнтан кӑлар. Онъ по суду́ разжа́лованъ изъ офице́ровъ въ солда́ты—Ӑна сутпа кӗҫӗнлетсе ухвицертан салтак тунӑ.

Разжéвывать—ҫăмла. Разжéванный—ҫăмласа—хатĕрлени. Разжéвокъ—ҫăмлак.

Разживáться—пуй. Разживáнье—пуйни.

Разжигáть—тиверт, ҫĕрт. Разожéнный—ҫĕртнĕ, тивертнĕ.

Разжúдить—шĕвĕлет, шĕвет, ирĕлтер. Разжúдить тéсто—ҫустана шĕвет. Онъ разжúдилъ сáхаръ—вăл сахăр ирĕлтерҫĕ.

Разжимáть—уҫ, йар. Разожмú пáльцы—пурнýсене йар (ан пăҫăрта).

Разжирéть—самăрăл, мăнтăрлан.

Раззóлъ—кĕл шывĕ.

Раззудúть—йĕкĕлте. Раззудúть собáку—йытта йĕкĕлте.

Разúнуть—кар. Мáльчикъ разúнулъ ротъ—аҫа çăварне карнă. Разúня—сисмесĕр йулни.

Раззорúть — çĕмĕр, аркат, пĕтер. Раззорúться—пĕт, çука йул.

Разлагáть — сарса хур. Разлагáться—çĕр (гнить). Разложéніе—çĕрни, уйăрса хуни, хуни (огóнь). Разложúлъ огóнь—вут хунă.

Разлáдъ — килĕштерменни. Разлáживаться—сýтĕл, пăсăл. Часы́ разлáдились—ҫаси пăсăлнă, сехет пăсăлнă. Разлáдчикъ—пăсакан.

Разлáмывать—хуҫкала. Разлóмъ—хуҫни, çĕмĕрни.

Разлáять—кăшкăрса пăрах. Чего́-то собáки разлáялись, не вóры—ли? Тем йытăсем вĕрме тапратрĕҫ, вăрăсем мар—и?

Разлетáться—вĕҫсе салан (о птúцахъ), саланса кай. Горшóкъ упáлъ и разлетéлся вдрéбезги—ҫýлмек ýкрĕ те пăрах саланса кайрĕ.

Разливáть—йарса пар (чай), тăк (проливáть). Разливáться—тăкăнса сарăлса кай. Разлúвъ—тулса сарăлни.

Разлúнъ—выҫăх—ҫĕрлĕх йăпăх тăкнă, кайăк тĕк тăкнă вăхăт; ýтка въ разлúнѣ тепéрь—халĕ кăвакал тĕк тăкаҭ.

Разлипáть—çыпăҫтарнă çĕртен уйăрăл. Склеúлъ было би-

тую чашку, да опять разли́плась — çурăлнă тирке çыпăçтарсаттăм, калех уйăрăлнă.

Различáть—палла, палăрт, уйăр. Двóйней невозмóжно различи́ть — икĕреш аҫасене палламала, уйăрмалла мар. Различи́ться — палăр. Различéніе, разли́чіе—палăртни, палăрни. Разли́чный, разли́чно—тéслĕ, тĕслĕрен, тĕрлĕрен.

Разложéніе см. разлагáть.

Разлóпаться—çурăлса пĕт. Пóчки разлóпались—пăпка, кăҫăкă çурăлҫĕ.

Разлучáть—уйăр. Разлучáться-уйăрăл. Разлучéніе—уйăрни. Разлучи́тель—уйăракан. Разлýка—уйăрăлни.

Разлѣ́зться—сарăлса кай. Хлѣбъ разлѣ́зъ—çăкăр сарăлса кайрĕ.

Размазня́—шĕвĕ пăтă, халапа ҫăсса калаçакан.

Размалѣ́ть—тарла.

Размáтывать—çăмхала, пĕтер (дéньги). Размотáть мотóкъ—хутăр çăмхала. Отцóвское размотáлъ, а своегó не нáжилъ—Ашшĕнне пĕтерҫĕ, хăй пуйаймасҫ.

Размáчивать—йĕпет, шýтер. Размáчиваться—йĕпен.

Размежéвывать—виҫсе ҫикĕсем уҫ. Размежóвщикъ—щица—ҫике тăвакан.

Размельчи́тъ—вакла, вĕтет. Размельчáнье—вĕтетни.

Разминáть—пýр, ир, çăр, лутăрка. (О рукáхъ и ногáхъ).

Размири́ться—сивĕнсе, йатлаçса—уйăрăл.

Размножáть—ĕрҫет, йышлăлантар. Размножáться—ĕрҫе.

Размозговáть—ăнласа ил.

Размывáть—çисе кай. Водá размы́ла бéрегъ—шыв çырана çисе кайнă.

Размолóть—авăр. Мужи́къ размолóлъ пудъ муки́—çĕр ĕçлекен пĕр пăт çăнăх авăртнă.

Размышля́ть—шухăшла. Размышлéніе—шухăшлани.

Размѣ́нивать—вакла, улăштар (о деньгáхъ). Размѣ́нъ—ваклани, улăштарни. Размѣня́лъ коро́ву на ло́шадь—ĕнепе лаша улăштарнă. Размѣнéнье-улăштарни, ваклани.

Размѣ́ривать—виҫ. Размѣ́ръ—виҫе, пысăкăшĕ.

Размѣси́ть—çăр. Квашню́ кулака́ми мѣсять, а гли́ну нога́ми—ӷустана алăпа çăраççĕ, тăна урапа.

Размѣсти́ть—вырăнаçтар. Хоть тѣ́сно, а на́до размѣсти́ть гостя́й—тăвăр пулин те хăнасене вырăнаçтарас пулаҫ.

Размѣча́ть—палла ту. Размѣ́ченный—палла тунăскер.

Размя́шивать—пăтрат. Размя́шиваться—пăтранас.

Размѣща́ть—вырăнаçтар.

Размягча́ть—çемçет, нӳрет. Размя́кнуть—нӳрел.

Размя́ть см. размина́ть.

Разна́шивать—парса çӳре. Гостя́мъ разноси́ли пря́ники—хăнасене пĕремĕк парса çӳрерĕç.

Разнемога́ться—халран кай, тайăн.

Разнести́ см. разносить.

Разнима́ть—уйăр, ӷар. Я разнима́лъ драчуно́въ—епĕ вăрçакансене уйăртăм, ӷартăм. Разнима́ющій—уйăракан, ӷаракан. Разни́мка—ӷарни.

Разни́ть, ро́зница и пр. см. ра́зный.

Разно́га—сĕтел урисене урлă тĕктернĕ патак.

Разнозе́лъ—емел, имçам тума пухнă курăк тымарĕсем.

Разно́ска—парса çӳрени. Разноси́ть—парса çӳре.

Разно́счикъ—вакăн сутса çӳрекен.

Ра́зный—тĕрлĕрен. Онъ чита́етъ кни́гу въ ра́зныхъ мѣста́хъ—вăл кĕнекене тĕрлĕ çĕрте вулаҫ. Ра́знить, ро́знить—уйăр; ро́зниться—уйăрăл. Ра́зница—уйăрăмми. Разногла́сить—тĕрлĕрен калаç. Разнообра́зный—тĕслĕрен.

Разноплеме́нный—тĕрлĕ йăхлă. Ра́зность—хушши.

Разноцвѣ́тный—тĕрлĕ тĕслĕ, тем тĕслĕ.

Разобра́ть—см. разбира́ть.

Разогну́ть—см. разгиба́ть.

Разогорчи́ть—кӳрентер, çилентер, хуйхăрт. Разогорча́тель—çилентерекен.

Разогрѣва́ть—ăшăт. Разогрѣва́нье—ăшăтни.

Разодра́ть—çур, ӷĕр, хуйăр. Ле́гче листы́ воро́чай: раздере́шь—листана хуллен уççа хуп, ӷĕрсе пăрахăн.

Разодѣ́ть—çарамаслантар, лайăх тумлан, йусанкала. Онъ побѣжа́лъ разоде́жкою—вăл çарамас ӷупса кайрĕ.

Разозва́ть—уйӑрса йар. Раззови́ соба́къ, что́бы не перегры́зались—йытӑсене вӑрҫса пӗтесрен уйӑрса йар.

Разопре́лый—ирӗлнӗ, шӳнӗ, ҫамҫаннӑ, ҫемҫелнӗ, тарланӑ (о человѣкѣ).

Разора́ть—ҫереме пӑсса сухала.

Разора́ться—кӑшкӑрса, ӳлесе, мӗкӗрсе йар.

Разо́рва—ҫӗтӗк тумтирпе ҫӳрекен, хӑй ҫинҫи тумтирне ҫӗтекен.

Разорва́ть—ҫур, ҫӗр, уйӑр. Разорви́ это письмо́—ку хута ҫӗр. Ихъ бракъ расто́ргнутъ—вӗсем уйӑрӑлнӑ (венчетлесе пӗрлешнӗ ҫынсем закон тӑрӑх уйӑрӑлнине калаҫҫӗ).

Раззоря́ть—пӑс, ҫӗмӗр, салат, пӗтер. Раззоря́ться—пӗт, ҫука йул. Раззоре́ніе-ҫука йулни; пӗтни. Раззори́тель—ҫука хӑваракан.

Разоска́ть—сӳт, салт.

Разосла́ть—йарса пӗтер, уйӑрса йар. Всѣхъ люде́й разосла́ли, никого́ нѣтъ—пурне те йарса пӗтернӗ, никам та ҫук. Разстила́ться—саркаланса ҫӳре.

Разрабо́тывать—туса лайӑхлат.

Разражда́ться-ӗрҫесе кай. Разрожа́ться-ҫуратса пӑрах.

Разребя́читься—пӗҫӗк аҫасем пек иртӗн.

Разреве́ться—ҫаӑнмасӑр нумайҫен ӳле.

Разрети́виться—хайарланса кай.

Разровня́ть—тикӗслесе, пӗр пек уйӑрса ту.

Разродни́ть—тӑвансене сивӗт.

Разро́знивать—уйӑр, ҫӗр. Люди злы́е, вы разро́знилиихъ сердца́—усал ҫынсем, есир вӗсен ҫӗрисене уйӑртӑр Вся руба́ха разро́знилась—кӗпе пӗтӗмпех ҫӗрӗлсе пӗтрӗ.

Разро́й—ҫурхи ҫырансене хытӑ ҫийекен шыв йухнӑ вӑхӑт.

Разропта́ться—нумай, хытӑ ӳпкеле.

Разро́ститься—ҫӑмарта туса пӗтерсе ҫӗпӗ тума ларни.

Разруба́ть—касса тат, ҫур, вакла. Разрубле́нье—касса ҫатни, ваклани. Разруба́тель—касса татакан, ваклакан, ҫуракан.

Разруга́ть—йатласа, хурласа пӗтер. Разруга́нье—йатласа хурласа пӗтерни.

Разрумя́нивать—хӗрет. Она разрумя́нила щёки—вӑл пит, ҫӑмартине хӗретрӗ.

Разруша́ть—ҫӗмӗр, салат, пӗтер. Разруша́ться—ҫӗмӗрел, салан, пӗт. Разруше́ніе—ҫӗмӗрӗлни, саланни, пӗтни. Разруши́тель—пӗтерекенскер.

Разрыва́ть—ҫуркала, ҫакала, ҫавала, таткала (рвать). Разры́въ—татӑлни. Онъ у́меръ отъ разры́ва се́рдца—вӑл ҫӗре татӑлса вилнӗ.

Разрыхля́ть—ҫемҫет. Онъ разры́хлилъ гря́дки подъ огурца́ми—вӑл хӑйар йӑранне ҫемҫетрӗ.

Разрѣди́ть—сайралат. Разрѣже́нье—сайралатни.

Разрѣ́зывать—касса тат, ҫур. Разрѣ́зъ—касна выра́н. Разрѣ́зываньe—касса татни.

Разрѣша́ть—салт (развя́зывать), кӑҫар (проща́ть), тӑв, ту туп (зага́дку), ирӗк пар (дозволя́ть). Разрѣша́ть, разрѣша́ться—пӗт (конча́ться), ҫӑмӑллан. Чѣмъ дѣло ва́ше разрѣши́лось—сирӗн ӗҫ мӗнле пӗтрӗ. Жена́ разрѣши́лась отъ бре́мени—ара́м ҫӑмӑлланҫӗ. Разрѣше́ніе—каҫарни, ирӗк пани.

Разрю́миться—кӑшкӑрса йӗр.

Разряжа́ть—тумлантар (одѣва́ть), су́т (о ружьѣ) Разряжа́ться—тумлан, капӑрлан. Разря́дъ—ушкӑн.

Разса́да—купӑста лапки (панҫа, панта) ҫине акна́ купӑста; вӑл купӑстана кайран йӑран ҫине кӑларса лартаҫҫӗ.

Разсади́ть—куҫарса ларт, уйӑрса ларт, лартса тух. Онъ разсади́лъ гостей въ два ряда́—вӑл хӑнисене икӗ ӗрете лартса тухрӗ. Пора́ цвѣты разса́живать—ҫеҫексене куҫарса лартма вӑхӑт ҫитрӗ.

Разсвѣта́ть—ҫутӑл. Разсвѣтъ—ҫутӑлни; тул ҫутӑлнӑпа, кӑвак ҫуттипе, кӑвак ҫутӑпа—съ разсвѣтомъ.

Разсерди́ть—ҫилентер. Разсерди́ться—ҫилен.

Разска́зывать—каласа кӑтарт. Разска́зываньe, разска́зъ—

каласа кăтартни. Разска́зчикъ—каласа кăтартакан.

Разскака́ться—хытă ҫуп, нумайҫҫен ҫуп.

Разслабля́ть — хавша, лĕнҫет. Болѣ́знь разсла́била меня́ —ҫир мана хавшатрĕ. Разсла́бленный—лĕнҫеке.

Разслези́ть—куç-çуҫ кăлартар.

Разслои́ть—сийĕн—сийĕн ту.

Разслу́шивать—итле, илт.

Разслѣ́живать—йĕрле, тĕпкĕҫлесе пĕл. Разслѣ́живанье—йĕрлесе, тĕпкĕҫлесе пĕлни.

Разсма́тривать—пĕтĕмпе пăх, пур йенҫен те пăх. Разсма́триватель—пур йенҫен те пăхакан.

Разсмѣши́ть—култар.

Разсо́лъ—купăста—хăйар шӳрпи.

Разсо́ха—суха купташки; икĕ йуплĕ йапала.

Разсо́хнуться—см. разсыха́ться.

Разстава́ться—уйăрăл. Разстава́нье—уйăрăлни.

Разставля́ть—лартса тух, уйрăмăн ларт. Разстано́вка—уйăрăммăн лартса тухни.

Разсте́гивать—ĕçер, вĕçер. Разстегни́ пу́говицы—тӳмми-сене вĕçер, тӳмеленине йар.

Разстила́ть — сар. Разстила́ться—сарăлса вырт, саркаланса çӳре.

Разстоя́ніе—хушă. Разстоя́ніе между́ двумя́ города́ми—икĕ хула хушши.

Разстро́ить—шултăркатар. Разстро́иться — шултăрка. Я совсѣ́мъ разстро́ился- епĕ пĕтĕмпе шултăркаса кайрăм. Разстро́йство—шултăркани.

Разстрига́ть—çӳçе кас.

Разстро́йство проч. см. разстра́ивать.

Разстрѣ́ливать—персе вĕлер (пăшалпа).

Разступа́ться—сирĕл, уçăл. Земля́ разступи́лась—çĕр уçăлҫĕ.

Разсужда́ть—калаç, пупле, йумахла (бесѣ́довать), канашлан (совѣща́ться). Разсуди́ть—каласа татса пар. Разсуди́ моé дѣ́ло—ман ĕçе татса парсам. Разсужде́ніе—калаçни, канашланни. Разсу́докъ—ăс, тăн. Разсу́доч-

ный—ăспа тумалли. Разсуди́тельный—ăслă, йĕркеллĕ, тĕплĕ.

Разсургу́чить—сăркăҫпа çыпăҫтарнине уйăр.

Разсчёт—татăлу—см. разчи́тывать.

Разсыла́ть—тĕрлĕ çĕре йар. Разсыла́нье—тĕрлĕ çĕре йани. Разсы́льный—тĕрлĕ çĕре çу́рекен.

Разсы́пать — салат, сап. Разсы́паться — салан, сапăн. Разсы́пчатый—саланҫăк, кĕрпеклĕ. Разсы́пчатый карто́фель—кĕрпеклĕ улма.

Разсыха́ться — шултăрка. Обручная посу́да безъ воды́ разсыха́ется—кăшăллă (савăт) шывсăр шултăркаҫ.

Разсѣва́льня—тырă акмалли кунтă, тырă кунти. Разсѣва́льщикъ—акакан.

Разсѣва́ть—салатса йар. Разсѣва́ться — саланса кай. Дымъ разсѣ́ялся—тĕтĕм саланса, сарăлса кайрĕ. Разсѣ́яться—етемсем пашнене тăвайман та тĕрлĕ çĕре саланса кайнă. Разсѣ́янный человѣ́къ—манакан çын. Разсѣ́янность—манни.

Разсѣка́ть—касса тат, çур.

Разува́ть—салт (о нога́хъ). Разува́ться салтăн. — Разу́вкой—çара уранăн, çарран, çаруран.

Разу́глиться—кăрмăклан.

Разузнава́ть—пĕлсе çу́ре. Разузнава́нье—пĕлсе çу́рени. Разузнава́тель—пĕлсе çу́рекен.

Ра́зумъ—ăс—хакăл, тăн—пуç. Разу́мный—ăслă. Ра́зумъ духо́вный—Турă шухăшĕ. Разу́мность—ăспа туни. Лиша́ть ра́зума—тăнран çухат. Разумѣва́ть—пĕл, ăнлан. Разумѣ́ніе—ăнланни. Евангеліе мĕн вĕрентнине ăнласа илме пар.

Разу́чиваться—вĕреннине ман.

Разъ—хут, тапхăр. Семь разъ примѣ́рь, одинъ разъ отрѣ́жь—çиҫĕ тапхăр виç те тин касса ил. Зара́зъ, ра́зомъ—харăс. Въ э́тотъ разъ — çак хутра. Вся́кій разъ—йаланах.

Разъедини́ть—уйăр. Смерть бра́та разъедини́ла насъ—питҫе вилни пире уйăрҫĕ.

Разъохо́титься—хаваслан.
Разъяри́ться—хайарлан.
Разъясня́ть—каласа тăнлантар. Разъяснéніе—каласа тăнлантарни.
Разъѣда́ть — çи Ржа разъѣла желѣзо — тимĕре тугăх çинĕ.
Разъѣ́хаться—уйăрăлса кай, çĕтĕлсе кай (о одéждахъ) Кафта́нъ весь разъѣхался—сăхман пĕтĕмпех çĕтĕлсе кайрĕ.
Разы́грывать—выльӌа, выльӌаса йар (о вещáхъ).
Разы́скивать—шыраса çӳре. Разыска́ть—шыраса туп.
Рай—рай, ăрай. Ра́йскій—райри.
Ра́йда—хăва, хăва хушши.
Райо́нъ—тарăх; тавăрари çĕр; пăхаӈ.
Ра́ка—святой çын ӳҫĕ выртакан тупăк.
Рака́ (цер. слав.)—пушă çын, ăнман çын.
Ра́ковина—шапа хуранĕ, рак хуранĕ.
Ракъ—рак, ăрак.
Ра́ма—ҫӳреҫе харши, рамкă.
Ра́мо, рамена́—хул пуççи, ампуççи.
Рамаза́нъ—тутарсен хĕрĕх кун типĕ тытакан вăхăт.
Ра́мжа—йармăнкара сутса пĕтереймесĕр йулнă вутă.
Ра́на—суран. Ра́нить—суранла, суранлат. Ра́неный—суранланнă. Рани́тель—суранлантаракан. Ранéніе—суранлатни.
Ра́но—ир. Зима́ ра́но наста́ла—хĕл ир ларҫĕ. Ра́ннiй—ирхи. Ра́ньше—мала, ĕлĕк, маларах, малтан, иртерех. Ра́нщикъ—ĕçе ир кайакан.
Раска́иваться—ӳкĕн. Раска́яніе—ӳкĕнни.
Раска́ливать—хĕрт. Раска́ливаться — хĕр. Раскале́нный—хĕрнĕ, хĕрӳ.
Раска́лывать — кат, çур. Раска́лываться — катăл, çурăл. Раско́лъ, раско́льники—Никон патріарх йусанă кĕнекесене йышăнманскерсем.
Раска́пывать—ҫакалта, алт, ҫавала.
Раска́рмливать—çитерсе ҫĕрт.

Раскáтывать-Распúть.

Раскáтывать—сар, йĕтĕрле (тĕсто), такăрлат (дорóгу), йăвантар (брéвна), сýт (что либо свéрнутое). Раскáтъ, сунлăх, сулăнкă. Дорóга óчень плохá, раскáтовъ мнóго—çул пит пăсăк, сулăнкă нумай. Раскáтистый—сунлăхлă. Раскáты грóма—аслати йанраса кайни.

Раскáчивать—силле, сулла, йýçсе кай.

Раскáяніе—см. раскáиваться.

Раскúдывать—салат. Раскúдываньe—салатни.

Раскисáть—имшерлен, лĕнтĕ, йýçсе кай.

Раскладывать—сарса хур. Раскладка—сарса хуни.

Раскléивать—çилĕмленине уйăр.

Раскóвывать—лаша таканне кăлар (подкóвы), тимĕрленине ĕçер (окóвы).

Раскóлъ, расколóть см. раскáлывать.

Раскрывáть—уç. Раскрыванье—уçни. Раскрывáтель—уçакан.

Раскудáхтаться—кăтăкла. Кýрица кудáхчетъ—тăхă кăтиклаĭ.

Раскупáть—илсе пĕтер (сутăн).

Раскýсывать—çыртса кат, сăнаса пĕл.

Раслабля́ть—пушат, хавшат. Раслáбленный—хавшанă. Разслабléніе—хавшани.

Распадáться—пайа уйăрăл. Распадéніе—пайсене уйăрăлни.

Распáлзываться—сарăл.

Распáрывать—çур (ножóмъ и проч.), сýт (сшúтое).

Распáхивать—уç (объ одéждѣ, двернхъ), çерем пăс (новь).

Распелéнывать—салт (о ребéнкѣ). Распелéныванье—аттă çиттине салтни.

Распечáтывать—çыру хуппине уç.

Распúливать—пăтăкăпа çур. Распúливаніе—пăтăкăпа çурни. Распúльщикъ—çуракан.

Распинáть—пăтала. Распинáнье—пăталани. Распинáтель—пăталакан.

Распúть—пĕрле ĕçсе йар; что пóдано, то и рáспито—мĕн панине ĕçсе йанă.

Распиха́ть—тӗксе сир. На си́лу распиха́лъ толпу́, да протолка́лся—аран-аран тӗксе сиртӗм халӑха. Распи́хиваніе—тӗксе сирни.

Распи́чкать—ӂиккелесе пӗтер.

Расплавля́ть—шӑрат. Распла́вливанье — шӑратни. Расплавщикъ—шӑратакан.

Распла́каться—йӗрсе йар; макӑрса йар.

Распла́чиваться—тӳлесе татӑл. Распла́та--тӳлесе татӑлни.

Расплета́ть—йавнине сӳт. Расплета́нье—йавнине сӳтни.

Распложа́ть—ӗрӂеттер. Распложа́тель—ӗрӂеттерекен.

Располони́ть—вӑрҫса тыткӑна ил. Распало́нъ—ҫаратни, вӑрҫса ҫаратса илни.

Расплю́щивать, расплю́снуть—лапӂат.

Распознава́ть—тӗппипе пӗл.

Располага́ть—майласа (хур; ҫавӑр (склоня́ть). Расположе́ніе—майласа хуни, кӑмӑл туртни (скло́нность къ кому, сочу́вствіе). Распало́женный—майласа хунӑскер.

Распоря́докъ—йӗрке. Распоряжа́ться—тытса тӑр. Распоряже́ніе—тума хушни.

Распоя́сывать — пиҫиххине салт. Распоя́сываться—салтӑн. Распоя́санный—салтӑннӑскер.

Расправля́ть—йуса. Распра́ва-хӗн кӑтартни. Расправля́тель-йусакан.

Распра́солить—пӗтер, салат (о деньга́хъ).

Распра́шивать—ыйтса пӗл. Распро́съ—ыйтса пӗлни.

Распредѣля́ть—валеҫ, уйӑр. Распредѣле́ніе — валеҫни, уйӑрни.

Распему́дрый—пит ӑслӑ.

Распрогнѣ́вать—ҫилентер, кӳрентер. Распрогнѣ́ваться—ҫиллен.

Распрода́ть, распродава́ть—сутса пӗтер. Распродава́ніе—сутса пӗтерни. Распродава́тель—сутса пӗтерекен.

Распроста́ть, распра́стывать—пушат, уйӑр. Ну распроста́лся я съ э́тимъ дѣ́ломъ—Ку ӗҫрен уйӑрӑлтӑм.

Распростира́ть—сарса йар. Распростира́ться — сарӑлса вырт.

Распрости́ться—ӗмӗрлӗхе, нумайӑҫӑнлӑхе уйӑрӑл. Я распрости́лся съ учи́телемъ навсегда́—епир вӗрентекенпе ӗмӗрлӗхех уйӑрӑлтӑмӑр.

Распросто́рить—уҫӑрах, сарлакарах ту.

Распространя́ть—сар. Распространя́ться—сарӑл. Распростране́ніе—сарни. Распростране́нный—сарӑлнӑ. Распростани́тель—са ракан.

Распро́съ см. распра́шивать.

Распруди́ть—пӗвелесе уйӑр.

Распры́гаться—нумайӑҫӑн сик.

Распры́скать—сирпӗт. По́лный графи́нъ воды́ на цвѣты́ распры́скала—ҫеҫексем çине пӗр кӗленҫе шыв сирпӗтсе пӗтертӗм.

Ра́спря—йатла çни, вӑрçни.

Распряга́ть-тӑвар. Распряга́й ло́шадь—лашана тӑвар. Распряга́нье—тӑварни.

Распря́мить—тӳрлет. Доро́га не про́волока, не распрями́шь—çул пӑралук мар, тӳрлетеймӗн.

Распря́сть—арла. На вече́ркахъ дѣ́вушки распрялись, и но́чи не вида́ли—хӗрсем улахра арланипе çӗр иртнине те сисмен.

Распря́тать—пытар. Дѣ́ти распря́тались по угла́мъ—аҫасем кӗтессене пытаннӑ.

Распуга́ть, распужа́ть—хӑрат. Ястребъ распуга́лъ голу́бе́й—хурҫака кӑвакарҫӑнсене салатнӑ. Распу́гиванье—хӑратни; салатни.

Распу́ка—кӑҫӑкӑ тулса сарӑлнӑ вӑхӑт.

Распуска́ть—салат, сарӑл (о дере́вьяхъ), йар, кар (па́русъ) Распуска́ться—сарӑл. Распусти́ть—салатса йар, су́т. Вяза́нье ва́ше распусти́лось—сирӗн çыхни саланнӑ.

Распу́тать—вӗçер. Распу́тать ло́шадь—лаша тӑллине вӗçер.

Распу́тица—пӑсӑк çул.

Распу́тіе—çул йупни. Распу́тный—аскӑн. Распу́тство—аскӑнланни, намӑссӑр хӑтланни. Распу́тствовать—аскӑнлан.

Распуха́ть—шыç. Щека́ распу́хла—пит çӑмарти шыçнӑ.

Распуша́ть—кӑпкалантар. Распуша́ться—кӑпкалан.

Распыха́ться—пӳлĕн.
Распѣва́ть, распѣ́въ—см. пѣть, напѣва́ть.
Распя́ливать—саркала, ҫаркала, ҫармакла. Что ротъ распя́лилъ—мĕншĕн ҫаварна картăн.
Распя́тіе—пăталани, хĕрес ҫумне пăталани. Ра́спятый—пăталанăскер. Распять—пăтала.
Раставля́ть см. разставлять.
Раста́лкивать—тĕксе сир. Раста́лкиванье—тĕксе сирни. Раста́лкивающій—тĕксе сирекен.
Раста́пливать—ирĕлтер, шăрат. Стря́пка раста́пливаетъ са́ло—апат пĕҫерекен (стрепкă) йăшка—ҫу шăратаҫ.
Раста́скивать—илсе кайса пĕтер. Раста́сканный—илсе кайса пĕтернĕскер.
Растворя́ть—уҫ (отворя́ть), прĕлтер. Раство́ръ—ирĕлтерни. Растворя́ющій—ирĕлтерекен.
Растели́ться—пăрула. Коро́ва съ расте́лу не опра́вилась ещé—ĕне пăруланăранпа йусанаймарĕ.
Растемя́шить—каласа ăнлантар.
Расте́нье см. рости.
Растеса́ть—варта.
Расте́чь, растека́ть—шыҫса кай, йухса, сарăлса кай. Черни́ла растекли́сь на бума́гѣ—хут ҫинҫе ҫернилă сарăлса кайнă.
Расте́рзывать—туртса ҫур. Расте́рзывающій—туртса ҫуракан. Расте́рзанный—туртса ҫурнăскер.
Растеря́ть—ҫухатса пĕтер. Растеря́ться—ҫухалса пĕт, хăраса ӳк. Растеря́ха—йăпалисене ҫухатса пĕтерекен.
Расти́—ӳсес. Расти́ть—ӳстер. Расте́ніе—ӳсекен йăпала, йывăҫ—курăк.
Расто́къ, расто́къ—хунав. Дава́ть расто́къ—хунав йар.
Ростъ—пӳ. Ро́слый—Рӳлĕ, ҫӳлĕ, пĕлемес.
Растила́ть—сар.
Растира́ть—лутăркаса сĕр, ват. Растира́ть въ порошо́къ—ватса ҫăнăхла.
Растлѣва́ть—кĕве ҫини, пĕтни, ҫĕрни.
Растолка́ть—см. раста́лкивать.

Растолкóвывать—каласа тăнлантар.
Растолстéть—мăнтăрлан, самăрăл.
Растопля́ть—ирĕлтер, шăрат. Ҫĕре çуне шăрат. Развести́ огóнь—вут тиверт. Растóпка—вут тивертмелли хăйă, турпас.
Растопы́рить—ҫаркала, ҫармакла.
Расторга́ть, растóргнуть—татса пăрах, пăрахăç ту. Расторже́ніе—пăрахăç туни.
Расторгóвываться—услам тума ăнкарт.
Расторóпный—йӳрĕк, хавшак, йĕрĕ. Расторóпность—йӳрĕклĕ.
Расточи́ть, растáчивать—салатса пĕтер. Расточи́тельный—салатса пĕтерекен, салатакан.
Растра́тить—салатса пĕтер. Растра́та—салатса пĕтерни. Растра́тчикъ—салатса пĕтерекен.
Растре́па—уйăвсăр, çуçтек. Растрепáться—тăрмалан. Вóлосы растрепáлись—çуçсем саланса кайрĕç.
Растре́скиваться—çуркалан.
Растрóгиваться—кăмăл хуçăл, хускан.
Раструбúть—сăмах, хыпар, халап сар.
Растряса́ть—силлесе, салатса, тăкса пĕтер.
Растужúться—хуйха ӳк, шухăша кай.
Растурúть—хăваласа, салатса йар.
Растучнéть—мăнтăрлан, самăрăл.
Расты́кать—палла ту, лартса тултар, шăтар. Растыкать пáльцами—пурнепе шăтарса пĕтер.
Раступáться—сирĕл. Раступúтесь, учúтель идéтъ!—вĕрентекен килет, сирĕлĕр!
Растя́гивать—туртса сар; ҫăс, сĕр. Ты растя́гиваешь рéчь—есĕ халапа сĕретĕн.
Растя́пать—вакла, ҫӳ.
Расфрантúться—йанкăс, капăр çӳре.
Расхáживать—уткаласа çӳре. Расхáживанье—уткаласа çӳрени.
Расхáивать—хурла, пăс, тирке. Невéсту расхáили—хĕре хурланă, пăснă.

Расха́пать-Расшиба́ть.

Расха́пать—илсе пӗтер. Дѣти расхапа́ли бума́гу—аҫасем хута илсе пӗтерҫӗҫ.

Расхва́ливать—мухтаса пӗтер. Всякъ свой това́ръ расхва́ливаетъ—кирек—кам та хӑй таварне мухтаҫ.

Расхва́стать—суйса кӑтарт. Расхва́стыванье-суйса кӑтартни.

Расхва́тывать—илсе пӗтер. Расхвата́нье—илсе пӗтерни. Расхва́тчикъ—илсе пӗтерекен.

Расхища́ть—вӑрласа пӗтер. Расхище́ніе—вӑрласа пӗтерни. Расхити́тель—вӑрлакан.

Расхлеста́ть—сирпӗтсе пӗтер, ҫапса пӗтер.

Расходи́ться—салан. Расхо́довать—салат; тӑк (укҫа). Расхо́дъ—тӑкак; салатни.

Расхола́живать—вӗри шыв ҫине сив шыв йарса сивӗт.

Расхохота́ться—ахӑлтатса кул.

Расцара́пать—ҫавса, ҫӗрсе пӗтер.

Расцвѣта́ть—ҫеҫкене лар, ҫурӑл (о дере́вьяхъ). Расцвѣтъ—вӑй питти вӑхӑтӗ.

Расчёсывать—тураса уҫ (ҫӳҫе), хыҫса тат, (тѣло, боля́чку). Расчёска—тура, пус—тури.

Расчи́слить—ӑшҫутласа хур, шутласа, суса хур.

Расчи́стить—тасат, ҫарат. Расчищать лѣсъ—вӑрман ҫарат. Расчи́стка—тасатни, парса татӑлни.

Расчита́ться — парса татӑл (укҫа). Мно́гіе на ночь не расчи́тываются—нумайӗшӗ каҫа хирӗҫ парса татӑлмаҫҫӗ, тӳлемеҫҫӗ. Расчи́тывать—хисеплесе пӗл; ӗҫленӗшен тӳле, ӗмӗтлен, шан. Расчётъ—тӳлесе татӑлни. Расчётливый—ҫирӗп пурӑнакан, шутпа пурӑнакан.

Расчища́ть—ҫарат, тасат; вӑрмана касса тасат.

Расша́ривать—тустарса пӗтер. Что расша́рился тутъ—унта мӗн тустаратӑн.

Расша́тывать—лӑкаса пушат.

Расшевели́вать—см. растро́гивать.

Расшиба́ть—ҫӗмӗр, ват. Расшиби́ть носъ—сӑмса ҫӗмӗр. Расшиба́ться—ҫӗмӗрӗл, сусӑрлан.

Расшива́ть—сӳт (распа́рывать), тӗрле (вышива́ть). Расши́вка—сӳтни.

Расширя́ть — сар. Расширя́ться — сарӑл. Го́лубь расши́рилъ кры́лья—кӑвакарҫӑн çунатне сарҫӗ.

Расшуга́ть—хӑрат. Распугну́ть пти́цу—кайӑка хӑрат.

Расшумѣ́ться—шавла, йӑсла.

Расще́ливать — çуркалантар. Расще́ливаться — çуркалан. Расще́лина—çурӑлнӑ вырӑн, çурӑк.

Расще́пъ—йывӑҫ ҫӗлли, турпас. Расщепля́ть—ҫӗл. Расщепля́ться—ҫӗлӗн.

Расщепе́ривать—ҫар, кар. Стои́тъ, расщепе́ря но́ги! Урине ҫарса тӑраҫ. Расщепе́риванье—ҫарни, карни.

Расщу́пать—хыпаласа пӗл, туп. Въ потьма́хъ на си́лу расщу́палъ дверь!—тӗттӗм çӗрте аран—аран алӑка хыпаласа тупрӑм.

Рать—çар. Ра́тный—çарти. Ра́тникъ—çар çынни.

Рата́хъ—йатлаçакан, шавлакан, ҫас çилленекен çын.

Ра́товать—çӑл, хута кӗр, хуйхӑра пулӑш.

Рахну́ть—хытӑ пӑрах, йар йывӑр йапалана.

Рахе́лъ—шултра кӑтра курӑк. Ун шывне ереке пӑрахма кӑткӑпа хутӑштарса ӗçеççӗ; таракан, шӑрҫӑк вӗлерме çуптараççӗ.

Рахи́тикъ—шӑмӑ типнипе хӗн куракан çын.

Рацiона́льный—ӑслӑ шухӑшлакан.

Рацiо́нъ—лашана тавлӑклӑх хунӑ апат.

Рачи́тельный—тӑрӑшакан. Рачи́тельный слуга́ любъ господи́ну—тӑрӑшакан тарçӑ хуçана килӗшет.

Рвать—тат, çур, çӗт (оде́жду), кӑлар (выде́ргивать). Его́ рветъ—вӑл хӑсаҫ. Рве́нiе—тӑрӑшса ӗçлени. Рва́ный—çӗтӗк—çатӑк. Рво́та—хӑсӑк.

Рдѣть—хӗрел, пиç, тул. Лицо́ рдѣетъ—пит хӗрелет. Плоды́ рдѣютъ на со́лнце—çимӗçсем хӗвелте пиçеççӗ, тулаççӗ.

Ребе́нокъ—ҫӗҫӗ аҫи, аҫа. Ребяти́шки—аҫа—пӑҫа.

Ребро́—айӑк пӗрҫи.

Ревмати́змъ—хӑр—суран. Сивӗпе пӑсӑлса шӑншак çӗмӗрни.

Ре́вностный—тăрăшса ĕçлекен. Ревни́вость—тăрăшса ĕçлени; çын çумне хушни. Ревни́вецъ—çын çумне хушакан.

Рево́льверъ—кĕске пăшал, ваҕвĕр.

Револю́ція—пăлханни, халăх пăлханни. Революціоне́ръ—халăха пăлхатакан.

Ревѣ́ть—мĕкĕр. Ревъ—мĕкĕрни. Реву́нъ—мĕкĕрекен.

Ре́гентъ—йурлаттаракан: патша çамрăк ҕух ун вырăнне патшалăха пăхакан. Регентова́ть—йурлаттар.

Ре́гулы—уйăхра пулакан (хĕр—арăмсен.)

Регули́ровать—йĕркене ку́р.

Резиде́нція—патша пурăнакан хула.

Рези́на—риçинкă.

Резолю́ція—сăмах татса калани.

Резона́нсъ—сăмах йанраса кайни

Резо́нъ—сăлтав.

Рекла́ма—мухтаса ҕапа кăларни.

Ре́крутъ, не́крутъ—çул тухнă, йат тухнă, салтака илнĕ аҕа.

Ре́кторъ—мăн шкулсенĕн пуçлăхĕ. Ре́кторъ университе́та—студентсем вĕренекен шкулăн пуçлăхĕ.

Рели́гія—тĕн. Религіо́зный—Турă хушнă пек пурăнакан.

Рельсъ—ҕукун çулăн вакун урапи кусмалли йĕрĕ.

Реме́нь—ҕĕн. Реме́нный—ҕĕнрен тунă йапала.

Ремесло́—ăсталăх. Реме́сленникъ—ăста.

Ремо́нтъ—йусани. Кив çурта йусани, çĕнетни.

Репе́й—куршанкă. Репе́йникъ—куршанкă тĕмĕ, тикенек тĕмĕ.

Рети́вый—шухă. Рети́вость—шухăшлăх, шухăшлани.

Ретира́дное мѣ́сто—тула каймалли вырăн, сахвут.

Ре́хнуться—ухмаха йер.

Реце́птъ—емел илме çырса панă хут.

Решето́ см. рѣшето́.

Ржавѣ́ть—тутăх. Ржа́вчина—тутăхни.

Ржать—кĕçен. Ло́шадь ржетъ—лаша кĕçенет.

Ри́за—священник тăхăнакан ҕирку́ тумтирĕ. Ри́зки—аҕана тĕне ку́ртнĕ ҕухне шывран кăларсан ҕĕркемелли тутăр.

Р и́ з н и ц а—священниксен ӳиркӳри тумтирӗсене хумалли вырӑн.

Р и с о в а́ т ь—сӑн, тӗс ӳкер. Рисова́льщикъ—сӑн-тӗс ӳкерекен. Рисова́нье—сан-тӗс ӳкерни.

Р и с ъ—рис, шурӑ кӗрпе.

Р о б ѣ́ т ь—хӑра, шиклен. Ро́бкій—хӑравҫӑ, хӑракан, шикленекен. Ро́бость—хӑрани, шикленни.

Р о в е́ с н и к ъ—тантӑш, танаш.

Р о́ в н ы й—тан. Ро́вно—шӑп, лӑп. Вӑл кайни пайан лӑп ҫулталӑк ҫитрӗ. Ровня́ть—танаштар, тикӗсле.

Р о в ъ—пысӑк шӑтӑк, ҫыран, лакӑм.

Р о г ъ—мӑйрака (у живо́тныхъ), каккӑр (музыка́льный), рога́тый—мӑйракалла.

Р о г о́ ж а—ашӑк. Мы оби́ли дверь избы́ рого́жей—Пӳрт алӑкне хуп ҫапрӑмӑр.

Р о́ д и н к а—Турӑ палли. Челове́къ, у кото́раго надъ пра́вымъ гла́зомъ ро́динка—сылтӑм куҫӗ ҫинӗе Турӑ паллилӗ ҫын.

Р о д н и́ к ъ—ҫӑл-куҫ.

Р о д ъ—йӑх, ӑру (въ общи́рномъ значе́ніи), сыпӑк (поколѣ́ніе), хурӑнташ-ӑру (родъ въ предѣ́лахъ бо́лѣе бли́зкаго родства́). Онъ отъ ро́ду тако́въ—вӑл ҫуралнӑранпах ҫапла. Челове́ческій родъ—етем йӑхӗ, ӑрӑвӗ. Уви́дѣлъ слѣпо́го отъ ро́ду—сукӑр ҫуралнӑ ҫынна курнӑ. Ми́лость Его́ въ ро́ды родо́въ боя́щимся Его́—Унӑн ырӑлӑхӗ Хӑйӗнӗеп хӑракансене ӗмӗртен ӗмӗре пырать.

Р о́ д и н а—ҫуралнӑ ҫӗр-шыв. Ангел Іосифа Египетра аҫапа Амӑшне илсе ху ҫуратнӑ ҫӗр-шыва тавӑрӑн тенӗ. Роди́ть, рожда́ть—ҫурат, пӑрула (теля́ться), хамла (жеребя́ться), пӑрамла (ягня́ться), ҫӑвӑрла (порося́ться, щеня́ться, коти́ться). Роди́ть дѣте́нышей—ҫӑвӑрла, ҫурӑ ту. Роди́ться, рожда́ться—ҫурал. Роди́тели—ашшӗ-амӑшӗ. Родно́й, родня́—тӑван. Ро́дственникъ—тӑван пӗтен. Родно́й го́родъ—тӗп хула. Неимѣ́ющій родны́хъ—тӑлӑх (сирота́).

Рождáющій-Женá.

Р о ж д á ю щ і й—çуратакан. Ро́ды, рожде́ніе—çуратни, çăмăллани, аҫа тупни. Рождество́ Христо́во—Христос çурални. Родство́—хурăнташ, ăру, тĕпĕ—йĕрĕ, йăхĕ. Ро́дственникъ—хурăнташ (бо́лѣе отдале́нный), тăван (бли́зкій). Роди́ть—çăмăллан. Таса Хĕр Маріянăн унта çăмăлланас вăхăҫĕ çитнĕ; Вăл вара ывăл аҫа çуратнă.

I. Назва́нія ро́дственниковъ по отцѣ: 1) Дѣдъ—аслатте, асатте, маçи, маçак. 2) Ба́ба, ба́бушка—асланне, аслапай, апа, асанне, мамак. По ма́тери: 1) Дѣдъ—кукаçи. 2) Ба́бушка—кукамай, кукамăи.

II. Дядья́ и те́тки. По отцѣ: 1) Дя́дя—муҫи (ста́рше отца́), пиҫҫи, пиҫҫе (моло́же отца); жена́ пе́рваго—кинеми, кинемей; жена второ́го—инке. 2) Те́тка—ма́накка (ста́рше отца́), акка (моло́же отца́); мужъ те́тки—муҫи; мужъ те́тки моло́же отца́—йысна. По ма́тери: 1) Дя́дя—кукки, 2) жена́ его́—инке. 3) Те́тка—мăн акка (ста́рше ма́тери), акка (моло́же ма́тери); мужъ пе́рвой—муҫи; мужъ второ́й—йысни.

III. Двою́родные бра́тья и се́стры: пиҫҫе, шике, ака (ста́рше себя́) йăмăк, шăллăм, кин (моло́же себя́).

IV. Роди́тели: 1) Оте́цъ—атте. 2) Мать—анне. Говоря́тъ: аттем, аннем. Любе́знѣе: аттеçĕм, аннеçĕм.

V. Бра́тья и се́стры родны́е: 1) Братъ—пиҫҫе (ста́ршій) 2) Невѣ́стка—инке. 3) Сестра́ (ста́ршая)—акка. 4) Зять—йысна. Мла́дшіе: 1) братъ—шăллăм. 2) Кин. 3) Сестра—йăмăк. 4) Зять—кĕрӳ.

VI. Мужъ—упăшка. Све́коръ—атте. Свекро́вь—анне. Де́верь—пăйахам; жена́ его́—инке. Золо́вка—акка; мужъ ея—йысна. Де́верь (мла́дшій)—ывăлсем; жена его—кин. Золо́вка (мла́дшая)—хĕрсем; мужъ ея—кĕрӳ.

VII. Жена́—арăм. Тесть—хунҫăм. Те́ща—хунҫăме карҫăк. Шу́ринъ (ста́ршій)—хунҫкам; жена́ его́—хунекем. Свояче́ница (ста́ршая)—хунекем. Своя́къ—пуçана. Шу́ринъ (мла́дшій)—пултăр; жена́ его́—кин. Свояче́ница (мла́дшая)—хĕр пултăр; мужъ ея—пуçана.

Сынъ-Роня́ть.

VIII. Сынъ—ывăл. Сноха́ ина́че невѣ́стка—кин. Дочь—хĕр. Зять—кĕрӳ.

IX. Сватъ, сва́тушка—хăта. Сва́ха, сва́хонька—тăхлаҕă.

Ро́жа—усал пит.

Рожки́—каҕака мăйраки, хура майра, хура хутаç.

Рожо́къ—кăшкăртмалли мăйрака.

Рожне́цъ—капантан утă туртмалли çеклĕ. Рожнецы́—кĕлте памалли кĕске сенĕк. Рожны́—навус тийемелли тимĕр сенĕк.

Рожо́нъ—шĕвĕртнĕ кашта.

Рожь—ыраш. Ржано́й хлѣ́бъ—ыраш çăкăрĕ.

Ро́за.—Ҕеҕек йаҕĕ. Ро́зовый-хĕрлĕ-сарă.

Ро́збить—çĕтĕк-çатăк; вĕтĕ пукансем (о ги́ряхъ).

Розва́льни—çара çуна, ӳреҕеллĕ, хыçсăр çуна.

Ро́зверть—çул йупĕ.

Ро́зга—çаптармалли хулă. Въ старину́ шко́льниковъ нака́зывали ро́згой—Е́лĕк хут вĕренекен аҕасене хулăпа çаптарнă.

Ро́зговѣніе; ра́зговѣніе—ӳте кĕни, аша кĕни.

Ро́згрязь—çул пăсăлнă вăхăт.

Ро́зенка—тĕрле тĕслĕ пулă.

Рози́ня—карма-çăвар.

Ро́знемъ—уйрăмăн. Ро́зненье—уйăрни. Торгова́ть въ ро́зницу—вакăн сут ту. Ро́зничать—вăрçса-йатлаçса пурăн. Разножи́тіе супру́говъ—арлă-арăмлă çынсем уйрăм пурăнни.

Ро́зный и проч. см. ра́зный.

Розы́скивать—см. разы́скивать.

Рой—хурт ушкăнĕ, уйăрнă хурт. Рои́ться—çăвăр йар; хурт уйăр. Ро́йба—хурт çăвăр йанă вăхăт.

Рои́ть—пулла тăварлама тасатса хатĕрле.

Ро́кошникъ—халăха пăлхатакан.

Рокъ—Турă çырни. Ро́ка не мину́ешь—Турă çырнинҕен иртеймĕн.

Роня́ть—ӳкер, тăк, касса йар. Пти́ца пе́рья роня́етъ—кайăк тĕк тăкаҕ.

Ро́потъ-Рубль.

Ро́потъ—ӳпкелешни. Ропта́ть—ӳпкелеш, ӳпкеле.

Роса́—сывлӑм.

Ро́скошь—ытлашши капӑрланни. Роско́шный—капӑр. Роско́шничать—ытлашши капӑрлан.

Ро́слый—см. расти́.

Ро́спись—йапала, йе укҫа мӗн-ҫухлӗ кирлине ҫырса хуни. Роспи́ска—пӗр-пӗр йапала сутсан-илсен тунӑ хут. Росписа́ться—алӑ пус.

Расти́ см. расти. Ростъ—шӳ. Ма́льчикъ, кото́рый одного́ ро́ста съ тобо́ю—Санпа пӗр пӗвӗлӗ (шӳлӗ) аҫа.

Ростоко́ъ—хунав.

Рота́нъ—кӑшкӑрса калаҫакан.

Рото́тель—тупӑшакан.

Рото́нда—хӗр—арӑмсен ҫийелтен тӑхӑнмалли ҫанӑҫӑр тумтир.

Ротъ—ҫӑвар. Не смѣетъ рта рази́путь—ҫӑвар уҫма та хӑйаймасҫ.

Ро́ща—ӑрашҫа, рушҫӑ, сӗм—вӑрман.

Рта́читься—ҫӑхӑмла, ҫӑркӑш, ҫаркӑшлан, кутӑнлаш. Зарта́чилась ло́шадь, ни съ мѣста! Лапа ҫӑхӑмларӗ: вырӑнтан та тапранмасҫ.

Ртуть—ҫӗрӗ кӗмӗл.

Руба́нокъ—кӗске сава. Двойно́й руба́нокъ—икӗ хутлӑ сава.

Руба́ха—кӗпе, йӗтӗн кӗпи. Безъ рукъ, безъ ногъ, а руба́шки про́ситъ?—алсӑр-урасӑр, кӗпе ыйтаҫ.

Руба́цъ—ҫӗвӗ, ҫӗвӗк. У него все лицо́ въ рубца́хъ—Унӑн питҫӗ сара ҫӗвӗк.

Руби́ть—кас (шуртӑпа), ҫур, тӳ, вакла. Руби́ть дрова́—вут ҫур. Руби́ть капу́сту—купӑста тӳ. Руби́ть мя́со—аш вакла. Руби́тель—касакан. Ру́бка—касни.

Рубль—тенкӗ, пӗр тенкӗ. Сут тӑвакан висӗ ерпере икҫӗр тенкӗлӗх тавар сутнӑ: малтанхи ернипҫе ҫӗр тенкӗлӗх, тепӗр ернипҫе аллӑ тенкӗлӗх, виҫҫӗмӗш ернипҫе тата аллӑ тенкӗлӗх. Онъ раздаётъ лю́дямъ рубля́ми. Вӑл ҫынсене укҫа тенкӗн-тенкӗн салатаҫ.

Ру́бчикъ см. рубе́цъ.

Ру́га.—Пуп тавăрашне çулталăк пурăнма хунă тырă, укçа. Свяще́нникъ вы́ѣхалъ собира́ть ру́гу—священник тырă пуçтарма тухнă.

Руга́ть—йатла. Кто руга́ется, у того́ конь спотыка́ется—кам йатлаçаҫ, унăн лашипи такăнаҫ. Руга́тельство—йатлаçни, вăрçни.

Руда́—йун. Разби́лъ носъ до руды́—сăмсине йун тухиҫҫенех çĕмĕрнĕ. Ру́да—ылтăн, кĕмĕл, пăхăр тăпри. Рудни́къ—ылтăм, кĕмĕл, пăхăр тăпри кăларнă вырăн.

Ружье́—пăшал. Коли́ ружье́ на пра́здникъ заря́жено, такъ испо́ртится.—Пăшала праçнике хирĕç авăрласан пăсăлаҫ.

Ру́ить—йĕр, ӳле, макăр.

Рука́—алă. Рука́мъ во́ли не дава́й—аллусене ирĕк ан пар. Рука́въ—çанă. Рукаво́мъ сле́зы утира́ютъ—çанăпа куççулĕ шăлаççĕ. Рукави́цы—алсасем. Руководи́тель—кăтартса пыракан. Руково́дство—кăтартса пани. Рукоде́лье—ал-ĕçĕ. Турă Амăшĕ ал-ĕçĕ ĕçленĕ—Бо́жія Ма́терь занима́лась рукоде́ліемъ. Рукомо́йникъ—алă çумалли шыва йамалли савăт. Рукомо́лка—алă арманĕ. (Ал-арман). Рукомоло́тка—алă арманпе авăртнă çăнăх. Рукопа́шный бой—алла-аллăн вăрçни. Ру́копись—алăпа çырни. Рукоплеска́нье—алă çупни. Рукоплеска́тель—алă çупакан. Рукопожа́тіе—алă пани, тытни.

Рукополага́ть—алă хур. Руко прикла́дствовать—алă пус. Рукоя́тка—авăр, тытмалли.

Руль—хӳре. (Кимĕ хӳри, лутки хӳри). Рулево́й—хӳриҫи. Рули́ть—хӳре тыт.

Ру́мега—авра, кайашĕ. Принеси́ съ гумна́ ру́мегу—анкартиҫҫен авра йăтса кил.

Румя́ны—писев (Бунн. уѣз.), пите хĕретмелли сăрă. Румя́ный—хĕрлĕ сăнлă. Не на́до ему́ румя́нъ, онъ и такъ румя́нъ.—Ăна пите хĕретмелли сăрă кирлĕ мар, вăл

ахалех хĕрлĕ сăнлă. Румя́нить—хĕрет. Румя́ниться—хĕрел. Румя́ненье—хĕретни.

Руно́—çăн, пĕр сурăх çăмĕ пĕтĕмпех. Овца́ руно́ рости́ть—сурăх çăм ӳстерет.

Рунь—кивĕ, çĕтĕк тумтир.

Ру́пить—шухăшла, хăра, сис. Что-то ру́пить мнĕ по свои́мъ—епĕ килтисем çинҫен шухăша кайрăм.

Руса́къ—вырăс, вырăс пек пуласшăн çын; прусак (хĕлле те шуралман пысăк мулкаҫă). Руса́къ лежи́тъ въ степи́, бѣля́къ въ лѣсу́—прусак (кăвак мулкаҫă) хирте выртаҫ, шур мулкаҫă вăрманта.

Руса́лка—ĕлĕк çынсем шывра çын пекскер пур, вăл çынна шыва астарса кӳртет, хăратаҫ тесе ĕненнĕ: çавна „руса́лка“ тенĕ.

Ру́сло—шыв çулĕ, çырма варри.

Русоборо́дый—сар сухалла. Русоволо́сый—сарă çӳçлĕ. Русоко́сая дѣ́вка—сарă çӳтĕллĕ хĕр.

Русскій—вырăс. По-ру́сски—вырăсла.

Ру́сый—сарă. Ру́сскій наро́дъ, ру́сый наро́дъ—вырăс халăхĕ, сарă халăх. Чува́ши лю́бятъ ру́сыхъ—ҫăвашсем сарра йуратаççĕ.

Ру́хлядь—кăпăр—капăр.

Ру́хнуть-йăтăнса, шшĕлсе ап. Ру́хольная-ĕçлемелли пӳрт. Въ ру́хольной мы и зимо́й не то́пимъ—ĕçлемелли пӳрте епир хĕ́лле те хутмастпăр.

Руча́ться—руҫатлă пул. Руча́тельство—руҫатлă пулни, çынна шантарни.

Ручей́—пĕҫĕк шыв, пĕҫĕк йухакан шыв. Дождь ручье́мъ по́лилъ çумăр шыв йухтарса çурĕ.

Ру́чка—тытмалли, хăлăп. Ручна́я рабо́та—алă ĕçĕ.

Ры́ба—пулă. Рыба́къ—пулăç. Рыболо́въ—пулă тытакан. Ры́бистый—пулăллă. Рыба́съ—пулă тытма çырмана тара илекен. Рыба́ченье—пулă тытни. Ры́бникъ—пулăпа сутă тăвакан; пулăçă, пулă кукăли. Ры́бница—пулăпа сутă тăвакан хĕр—арăм. Рыпу́ха—шиҫсе çитеймен пулла çисе пулнă хăсăк, вар—витти.

Р ы г а́ т ь—какăр. Рыга́етъ, какъ тата́ринъ—тутар пек какăрать.

Р ы д а́ н і е—сасăпа йĕни, макăрни, ӳлесе макăрни. Рыда́ть—ӳласа йĕр. Пла́чу и рыда́ю—ĕсĕкле—ĕсĕкле йĕретĕп. Надгро́бное рыда́ніе—тупăк йĕрӳне.

Р ы д в а́ н ъ—кĕлте туртармалли çӳллĕ ӳрçĕлĕ урапа.

Р ы́ ж і й—хĕрлĕ (о челове́кѣ), çӳрен (о ло́шади). Ры́жикъ—шăпкан (сѣмя́нное расте́ніе). Ры́жики—ҫăрăш—хырă кăмпи.

Р ы́ л о—выльăх—ҫĕрлĕх тути—çăварĕ; çынна мăшкăласа калаççĕ. И по ры́лу знать, что Созо́нтомъ звать—Созонт йатли питĕнҫенех палла.

Р ы́ н д а—килĕӳсĕр, илемсĕр, ҫăсмак.

Р ы́ н о к ъ—пасар. На ры́нкѣ ума́ не купи́ть — пасарта ăс илеймĕн.

Р ы с а́ к ъ—ашăпа хытă ҫупакан лаша, пушăпа çӳрекен лаша. У насъ всё рыса́чки, возовы́хъ нѣтъ—пирĕн пур те пушăпа çӳремелли лаша, йăвăрпа çӳремелли çук. Рысь—йурта. Пирĕн лашан йурти аван.

Р ы́ с к а т ь—нимне пĕлмесĕр ҫупса çӳре, вырăнсăрах çӳре. Язы́къ напере́дъ ума́ ры́щетъ—ҫĕлхе ăсран малтан çӳрет.

Р ы т ь—алт, ҫакалта, ҫав. Ку́ры ро́ются въ сору́—ҫăхăсем çӳпĕ ăшĕнҫе ҫаваланаççĕ.

Р ы́ х л ы й—çемçе, кăшка, кăпăш, хавшак. Ледъ си́льно рыхле́етъ—пăр хытă хавшать.

Р ы ч а́ г ъ—рыҫак, кӳсек, ҫукмар. Наро́дъ съ рычага́ми сошёлся—халăх рыҫаксемпе пухăннă.

Р ь я́ н ы й—çинче тăракан, авăк çилĕллĕ. Рья́ность—сасартăк тапранни.

Р е́ д к і й, ре́дко—сайра пĕре, сайра. Ре́дѣть—сайралан. Ре́дкое ре́шето́—шултра, сайра ала. Ре́дкій кисе́ль—шĕвĕ кĕсел. Ре́дкосло́йное—сайра силлĕ.

Р е́ д ь к а—йӳçĕ кăшман. Ре́дьку сади́ть—йӳçĕ кăшман ларт.

Р е́ з а т ь—кас (çĕçĕпе). Ре́жь да е́шь, когда́ подкла́дываютъ—хурса парсан касса çи. Ре́за́къ—вилнĕ çынсене

касакан. Рѣзаться—касăл. У него́ рѣзь въ животѣ —унăн хырăм ӷикет. Рѣзьба́—йывăç çине тĕрлени.

Рѣ́звый—çивĕӷĕ. Рѣзви́ться—выӷаса çӳре.

Рѣ́зкій—хăйар. Рѣ́зкій моро́зъ—хăйар сивĕ. Рѣ́зко—хăйарăн. Рѣзни́къ—çынпа сутă тăвакан. Рѣзо́вка—пăхăр тимĕр касмалли пăӷăкă.

Рѣка́—йухан шыв, çырма. Рѣколо́мъ—çуркунне пăр кайас вăхăт.

Рѣ́па—çарăк. Рѣпища—пысăк çарăк. Рѣпище—сарăк акнă уй, хир.

Рѣсни́ца—куç тĕкĕ, хăрпăвĕ, куç хăпахи.

Рѣ́чь—калаçни, халап, ӷĕлхе—çăвар; Рѣчи́стый—çивĕӷĕ калаçакан, халаплă.

Рѣша́ть—тăв (о зада́чѣ), сăмах хур. Рѣша́ться—шухăш тыт. Рѣше́ніе, рѣши́тельность—шухăш тытни. Я рѣши́лся уѣ́хать отсю́да—епĕ кунтан кайма шухăш тытрăм.

Рѣшето́—ала. Въ рѣшетѣ́ гу́сто, а въ закро́мѣ пу́сто—али тулли, пыри пушă. Рѣше́тка—решетке, рĕшуткă, ракатка (Щив. уѣз.).

Рю́мка—ереке стаканĕ, ӷерке.

Ряби́на—пилеш. Хорошо́ ряби́на цвѣте́тъ—къ урожа́ю льна —Пилеш лайăх çурăлни йĕтĕн пуласса.

Рябо́й—шатра. Ряби́ть—шатралат. Въ глаза́хъ ряби́тъ—куç шараѣ.

Ря́бчикъ—пăӷăр. Ря́бчикъ въ лѣсу́ живе́тъ—пăӷăр вăрманта пурăнаѣ.

Ря́да—килĕшӳ. Ряди́ть—килĕштер. Ряди́ться—килĕш.

Ря́домъ—йунашар, çум. Я сижу́ съ нимъ ря́домъ—епĕ унпа йунашар ларап.

Рядъ—йĕрке, тăрăх, хушă. Рядово́й—йĕркери. Ряда́ми—йĕркейĕн.

Ря́са—пуп тумтирĕ, пупăн сарлака çанăлă тумтирĕ.

Ря́сна—çăтăк—çатак, çĕтĕк—çатăк—тумтир.

Ряхну́ться—вырăнтан тапран; ухмаха йер.

Рячкну́ть—çап.

С.

Саба́—кăркăссен—сăрăптан, кăмăс (кумыс) тулгарма тунă пысăк михĕ (такмак).

Саба́нъ—йывăç ака пуç. Саба́нъ-байра́мъ—тутарсен праçникĕ. Вăл праçник вĕсенĕн акана тухас умĕн пулаҫ. Саба́нь—ака пуç тимĕрĕ; саба́ньщикъ—ака тăвакан.

Саббси́змъ—Пĕлĕт çинҫи çутăсене Турă тесе пуççанни.

Са́бля—хĕç. Уретниксем сулахай пĕççи çине хĕç çакаççĕ—Ура́дники на лѣ́вомъ бедрѣ́ но́сятъ са́блю. Дѣ́тская са́белька—пĕҫĕккĕ аҫасем выҫамалла çакса çӳрекен хĕç. Дрянна́я сабли́шка—паҫар, кивĕ, пăрахăçа тухмалла хĕç.

Са́ванъ—вилĕм кĕпи, вилĕмлĕх кĕпе. Въ са́ванѣ съ пого́сту не хо́дятъ (и не во́дятъ)—масар çинҫен вилĕм кĕпи тăхăннă çынна илсе килмеççĕ. То́лько за са́ваномъ не умира́етъ—Вилĕм кĕпи анҫах ĕлкĕрмен. Смерть о са́ванѣ не ту́житъ—Вилĕм вилĕм кĕпи çук тесе хуйхăрмаст. Смерть са́ваномъ не ублажи́шь—Вилĕме вилĕмлĕх кĕпипе йăпатаймăн.

Саваóѳъ—хăватсенĕн (ангелсенĕн) Турри.

Савва́тія—Пче́льника—святой Савватій йатне авăн уйăхин (сентя́брь) 27-ĕш кунĕнҫе асăнаççĕ. Вăл хурт уракансене телейлĕ пулма пулăшаҫ; çавăнпа ăна «Пче́льникъ» теççĕ. Çав кун çитсен вĕллесене кӳртме пуçлаççĕ.

Савра́сый—хăла. Савра́ська—хăла лашана каласа йыхăракан сăмах. Конь савра́съ по коле́но увя́зъ—Хăла лаша ҫăркуççи таран путрĕ.

Са́го—па́льма йывăç çимĕçĕнҫен тăвакан пăрça йĕвĕрлĕ кĕрпе. Са́говое де́рево—па́льма йĕвĕрлĕ йывăç.

Сади́ть, сажа́ть, са́живать—ларт; сади́ться, сажа́ться, са́живаться—лар; пĕт. Купе́цъ э́тотъ ско́ро ся́детъ—çак хуçа ҫас ларĕ (пĕтĕ). Де́ло се́ло—ĕç ҫаранҫĕ. То-

ва́ръ сĕлъ—тавар кайма ҫарăнҫĕ. Хлĕбы сажа́ютъ въ печь—çăкăрсене кăмакана хываççĕ. Сядь, что стои́шь! —Лар, мĕн тăран! Сади́пка—пахҫа ластăк. Сади́ща—елес—мелес, пит пысăк улма пахҫи. Са́дкій—лараканъ йапала. Çĕнĕ кĕрĕк лараґ—но́вая шу́ба сади́тся. Садко́вая ры́ба—тин тытнă пулă; кулĕре ӳстернĕ пулă.

Са́днить—ҫăрмала, ҫĕркеле, çур, татса йар. Са́дко терпѣ́ть—тӳсме йывăр. Са́днѣть—туртса ырат. Садови́къ—ҫеҫек ҫӳлмекĕ. Садови́тый край—Улма пахҫи нумай ӳстерекен çĕр. Садо́вка—пахҫара лартса ӳстернĕ çырла. Садо́вникъ, садо́вщикъ—пахҫа ĕçне пĕлекен; пахҫа ӳстерме йуратакан. Садо́вниковъ—пахҫаçăн. Садо́вница, садовщи́ца—пахҫаçăн арăмĕ; хĕр—арăм пахҫаçă. Садо́вничать—улма пахҫипе тăранса пурăн; садо́вничество—пахҫа ĕçĕпе тăранса пурăнни. Садо́вня—ҫеҫек тавраш, йĕ пахҫа—çимĕç тавраш ӳстерекен çурт. Садодѣ́лъ—улма пахҫи тăвакан. Садокра́дъ—пахҫа çимĕçне вăрлакан. Садо́къ—пĕҫĕккĕ улма пахҫи. Садовы́е гу́си, садово́й теле́нокъ—çитерме хупнă хурсем, çитерме хупнă пăру. Садо́къ—йĕпсе, хурт амине хупакан ҫитлĕх. Садоло́мъ—хĕрт—сурт; шуйтан, йавăл.

Садъ—йывăççем, хăва тĕмĕсем, ҫеҫексем лартса тухнă вырăн, ҫеҫек пахҫи.

Са́жа—хăрăм, тĕтĕмпе хурални. На не́мъ руба́ха са́жа са́жей—Унăн кĕпи хăрăм тесен хăрăм; хăрăм пек хура.

Са́женецъ—лартса ӳстернĕ йывăç, тымартан ĕрҫетнĕ йывăç—курăк, куçарса лартнă йывăç. Лукъ са́женецъ—пуçлă сухан; ҫĕрмелле сухан; лу́къ сѣ́янецъ—акса тăвакан сухан; са́женцевый—лартса ӳстернĕ йапала.

Сажѣ́нникъ—шаршана хывнă (хунă) каснă вутă; сажѣнный—ҫалăш (сажень) тăрăшĕ.

Са́жень и сажѣ́нь—виç аршăн, вуникĕ шит, виç аршăнлă патак.

Сажѣ́нье—лартни; са́женье—хĕр—арăмсен хаклă йышши ҫулсем лартса племлентернĕ тавăраш.

Саза́нина—сасан (йатлă) пулă. Саза́нiй пиро́гъ—сасантан тунă кукăл.

Са́йка—авăрлă кулаç.

Сакéра—пуртă. Пурти те тымар кутĕнҫе выртӑт—И сĕки́ра у ко́рня лежи́тъ.

Са́кля—тăмăран тунă пӳрт; наҫар пӳрт.

Саксáкъ, саксáчая овчи́на—вăрăм, çемçе, кăтăра çăмлă сурăх тирĕ; вăрăм çăмлă пӳтек тирĕ.

Сакъ или са́ккосъ—архiерейĕн кĕл—тунă ҫухне çийелтен тăхăнакан тумтирĕ.

Салазга́нъ—наҫар тумтирлĕ çын, çăтăк—çурăк, ермек.

Сала́зки—пĕҫĕккĕ, йарăнакан çуна, аҫа çуни. Сала́зочные полозки́—пĕҫĕкçĕ аҫа çуни тупанĕ; сала́зочникъ—аҫа çуни тăвакан ăста.

Сала́тъ—курăк, ĕçме—çиме çине йаракан курăк.

Са́лить; са́ливать—сĕр, çула, çупа сĕр, çупа варла; са́литься—çупа варлан.

Салма́—салма. Ржана́я салма́—ыраш çăнăхĕнҫен тунă салма; горо́ховая салма́—пăрçа салми; по́лбенная салма́—пăри çăнăхĕнҫен тунă салма.

Са́ло—шăн çу, йашка çăвĕ. Говя́жье са́ло—ĕне ăшĕнҫен тухнă çу. Ове́чье са́ло—сурăх çăвĕ. Са́льная свѣча́—шăн çурта; са́льный—çулă.

Саме́цъ—аçа; са́мка—ама.

Самъ, сама́, само́—ху. Самъ Богъ защи́тникъ неви́нныхъ—Турă айăпсăр çынсем хутне Хăй кĕрет. Знай себя́ или́ самого́ себя́—хăна ху пĕл. Я и самъ такъ ду́маю—епĕ хам та çапла шухăшлатăп. Меня́ самого́ обдѣлали—мана хама аван турĕç (улталарĕç). Самъ—тре́тiй—хам виççĕмĕш. Самъ—четве́ртъ—хам тăваттăмăш. Са́мый—хăйех, касна лартнă. Въ са́момъ дѣлѣ—ҫăнахах, ҫăнах та. Самобесѣдованiе—хăй тĕллĕн хăй мĕн шухăшланине калани. Самобо́рецъ—пĕҫене хирĕç пĕҫҫен тăрса çапăçакан; самобо́рство—пĕҫҫене хирĕç пĕҫҫен çапăçни. Самобы́тность—хăй тĕллĕн пулнă йапала. Самобы́тничать—хăй тĕллĕн пулнă йевĕр-

лĕ ту. Самова́рщикъ—пăхăрçă; самавар тӳрлетекен маçтăр. Самови́децъ—хăй куçĕпе курнă çын, куçран куракан. Самовла́стіе—халăха хăй ирĕкĕпе пăхса тăни; хăна ху тытма пĕлни (во́ля). Самовозгора́нье или́ самосгора́нье—хăй тĕллĕн тивсе кайакан йапала; амаланакан йапала. Самово́ліе—хăна ху ирĕке йани, хăна ху ҫарманни. Самовосхвале́ніе—хăна ху мухтани; пуҫа асла хывни. Самодово́льный—хăй çинҫен нумай шухăшлакан; ним çинҫен шухăшламасăр пурăнакан. Самодо́шлый ма́стеръ—хăй тĕллĕн вĕренсе ăстана тухнă çын. Самоду́ръ—айван, йĕркесĕр; кутăн çын. Самозатво́рка—хăй тĕллĕн хупăнакан. Самозащи́та—ху çине шанни; хăна ху сыхлани. Самозва́нецъ—çын йаҫĕпе улталаса çӳрекен—Самоизбіе́ніе—хăна ху хĕнени; хăна ху асаплантарни. Самои́стина—хăй тĕллĕн курăнса тăракан ĕç. Самоле́тка—хăй тĕллĕн вĕçекен йапала. Самолю́біе—хăна ху ытлашши йуратни; самолю́бъ, самолюби́вецъ—хăйне хăй ытлашши йуратакан. Самооблада́ніе—хăна ху тытма пĕлни; хăна ху ҫарни. Самообольще́ніе—хăна ху илĕртни. Самообразова́ніе — ху тĕллĕн кĕнекесем вуласа малалла кайни; кĕпекесем тăрăх вĕренни. Самоотвержéніе—хушăн манса, çыншăн анҫах ĕçлени; леш тĕнҫешĕн тăрăшни. Самоощуще́ніе—ху тĕллĕн сисни. Самопи́шущій—хăй тĕллĕн çыракан. Самопочита́ніе—хăна мала хуни. Самопря́дка, самопря́лка—кĕнҫеле авăрлакан маши́на. Самосу́дъ—халăхпа пĕрпĕр айăплă çынна асап кăтартни. Самосу́шный лĕсъ—хăрнă вăрман. Самосѣ́вка, самосѣ́йка—тăкăннă вăрлăхран шăтса пулнă тырă—пулă. Самосѣ́дка—вăрттăн пусма ларнă ҫăхă. Самосѣ́еные цыпля́та—вăрттăн пусса кăларнă ҫăх ҫĕпписем; вăрттăн тухнă ҫăх ҫĕпписем. Самотка́нина—килте тĕртнĕ пир, улаҫа, кĕпелĕх. Самоубійца—хăйне хăй вĕлерекен; самоубійство хăна ху вĕлерни. Самоуниже́ніе—хăна ху кĕçĕне ху-

ни. Самоуче́нье—ху тĕллĕн вĕренни. Самоучи́тель—мĕне тĕ пулсан хăй тĕллĕн вĕренем тийекен çынна вĕренме пулăшакан кĕпеке.

Са́ни—çуна. Крестья́нскіе са́ни—çăра çуна. Доро́жныя сани—хыçлă çуна. Са́нная доро́га—çуна çулĕ. Са́нникъ—çуна тăвакан.

Санита́ръ—вăрçăра ҫирленĕ йе аманнă салтаксене пăхакан. Санита́рное о́бщество—вăрçăра ҫирленĕ йе аманнă салтаксене пулăшакан ушкăн.

Санови́тость—ҫаплăлăх. Санови́тый—ҫаплă, хисеплĕ, курăнакан çын; ҫаплă ăруран тухнă çын. Сано́вная осо́ба—патшалăхри ҫаплă çын.

Санъ—ҫин. Санъ, госуда́ря—патша ҫинĕ; санъ мини́стра—министр ҫинĕ; санъ воево́ды—çар пуçлăхин ҫинĕ; санъ архіере́я—архіерей ҫинĕ.

Сапо́гъ—атă. Быча́чьи сапожи́щи—пахилкĕ; ҫăлха йевĕрлĕ патушасăр çĕленĕ атă. Сапо́жки и сапожки́—кĕске кунҫăлă атă. Сапо́жный това́ръ—атă çĕлекен тавар, сăран. Сапо́жникъ—атă çĕлекен, сапушник. Сапо́жничиха—сапушник арăмĕ. Сапо́жничать—атă—тавраш çĕлесе тăранса пурăн. Сапо́жничество—атă çĕлени, атă—тавраш çĕлесе пурăнни.

Сара́й—лупасай, сарай. Сара́йный—лупасăн; лупас айĕнҫи.

Сарана́, сарапча́—шăрҫăк йевĕрлĕ хурт—кăпшанкă. Вĕсем йăша йенҫе нумай пулаççĕ; пысăкăшĕ çерçи пысăкăшех; çуле́—çуле́пе пирĕн пата та пĕлĕҫĕ—пĕлĕҫĕне вĕçсе килеççĕ; анҫах ун пек çулсем сайра пулаççĕ. Вĕсем ларнă çĕрте курăк, йе акнă тырă—пулă пулсан, ăна ушкăнĕпех çисе йараççĕ; вăл вырăнта вара çĕр йăлт хуралса йулать.

Сарафа́нъ—сарапан, майра кĕпи. Сарафа́нщикъ,—щица—сарапан тавраш çĕлекен çĕвĕç.

Сарацы́нское и́ли сарачи́нское пшено́—йăшă йенҫе пулакан тулă йевĕрлĕ тырă; унтан çуртарса кĕрпе тăваççĕ.

Саркáзмъ—çынна ҫейе мăшкăллани. Саркастúческая насмéшка—çынтан ҫейе мăшкăлласа, тăрăхласа кулни.

Сарпúнка—пасар çиппинҫен килте тĕртсе тунă кĕпелĕх, пир, сарпинкĕ.

Сатанá—шуйтан, йавăл, шуйреки, усал сывлăш. Сатанéнокъ—шуйтан ҫĕппи, шуйтан аҫи; сатанята—шуйтан аҫисем. Сатанúкъ—усал çын (вăрçса калакан сăмах); ҫиркуй хушшине туман çын. Сатанúнъ — шуйтанăн. Сатанúнская злóба—шуйтанăн усаллăхĕ. Сатанúть—шуйтан ĕçне ту.

Сатúнъ—çăмăран тĕртнĕ пурçăн йевĕрлĕ тавар, пир, сатин. Сатúновое плáтье—сатинăран çĕленĕ кĕпе.

Сатúра—çыннăн усал ĕçне, наҫарлăхне çынсене пĕлтерессĕн кулса çырни (сочинéніе).

Сафья́нъ—каҫака; каҫака тирĕнҫен тунă сăран, сахăан. Вăл сăранăн тĕсĕ тĕрлĕ пулаҫ. Казáнскіе сафья́нные завóды-каҫака тирĕнҫен сăран тăвакан Хусанти савăтсем.

Сáхаръ—сахăр. Сáхарный тростни́къ—хумăш; çак хумăшăн сĕткенĕнҫен сахăр тăваççĕ. Сáхарный,—ница—тутлă çиме йуратакан. Сáхарница—сахăр хуракан савăт, сахăр кĕленҫи. Сáхарный—сахăрлă, тутлă. Сахарóвъ—сахăр савăтĕнҫе сахăр пĕçерекен. Ры́хлый сахари́шка—çемçе сахăр.

Сбáвить—ҫакар, кĕçĕнлет, сыват (воду), ӳкер (хак).

Сбере́чь, сберегáть—сыхла, хатĕрле, упра, усра. Обши́вка сберегáетъ домъ, окрáска сберегáетъ крышу — хăма çапни çурта упраҫ (çéртмест), сăр хуралтă çине сыхлаҫ.

Сбить, сбивáть—вырăнтан куçар, çĕмĕр, çапса çĕмĕр, çапса ӳкер, тĕрт. Вóры замки́ сби́ли—вăрăсем çăрасене çĕмĕрҫĕç. Дай срокъ, не сбе́й съ ногъ!—Вăхăт пар, ураран çапса ан ӳкер!

Сблевáть—хăс, сурса пăрах. Больнóй сблевáлъ—ҫирлĕ çын хăсрĕ.

Сбли́зить—çывăхарт, пĕрлештер, патнерех леç.

Сбодáть—тĕк, мăйракапа тĕрт, йапалапа ҫиш.

Сбóку — айаккинҫен. Зна́ютъ Θóку и сза́ди, и сбóку— Θокана кайран та, айаккинҫен те пĕлеççĕ.

Сболта́ть—пăтрат, ҫӳ̆кентер. Такъ сбóлтнулось — çапла ҫĕлхерен тухса кайрĕ, вĕçерĕнҫĕ.

Сбóндить—вăрла, вăрттăн ил.

Сбóристый—пĕрмелĕ. Сбóрница—халăх пухăвĕ. Сбóрище —пуху, тĕрлĕ çĕртен пухăннă çынсем. Сбóры—пĕрме кĕрĕк пĕрми.

Сбрехáть—суй, суйеçтер. Сбрéхивать—йытта вĕркелет.

Сбрить—сухал хыр, çӳ̆ç хыр, çӳ̆ç ил, çӳ̆ç кас. Съ негó сбри́ли пять рублéвъ—унтан пилĕк тенкĕ илҫĕç. Сбри́тіе—сухал хырни, çӳ̆с хырни.

Сбрóдить—сийен ту, сăтăр ту. Ребяти́шки сброди́ли нóчью, огорóдъ потопта́ли—Аҫасем алхасса çӳ̆ресе пахҫана çĕмĕрнĕ. Кóшка сброди́ла, молокó полока́ла—Кушак çĕмĕ́рсе кĕрсе, сĕтĕ ĕçнĕ. Сбродъ—сĕтĕрĕнсе çӳ̆рекен çын. Сбрóдный нарóдъ—сĕтĕрĕнсе çӳ̆рекен халăх.

Сбрóсить—илсе пăрах, çĕрелле пăрах, илсе ывăт. Сбра́сывать сĕ́но съ вóза—лав çинҫен утта тăк. Сбрóсить съ себя́ одéжду—ху çинҫен тумтирне хыв. Конь сѣдока́ сбрóсилъ—лаша утланнă çыннине ӳ̆кернĕ. Грозóй трубу́ съ крыши сбрóсило—тăвăллă—аслатилĕ çумăр пӳ̆рт тăрринҫи трупана ывăтрĕ.

Сбру́я—лаша тавăрашĕ, спурай. Церкóвная сбру́я — ҫиркӳ̆ тавăрашĕ.

Сбры́згать—сирпĕт, пĕрĕх, шывпа сап. Дождéмъ тóлько сбры́знуло зéмлю и не смочи́ло—çумăр çĕре пăртак кăна пĕрĕхĕрĕ, йĕпетмерĕ те. Не лéй, смочи́ сбры́згомъ!—Ан тăк, пĕрĕхсе йĕпет. Сбры́згу—сирпĕннипе, сирпĕтнĕрен.

Сбýхать—тĕртсе йар. Сбýхты—бара́хта (сбýхты—бара́хты). —кăлăхах, сасартăк, шухăшламасăр, пуçне мĕн килнине.

Сбыва́нье—алăран кайни, сутни; хăтăлни, ирттерни. Сбыва́ть—сут; сбытъ—сутă; сбыва́тель—сутакан. Совсѣ́мъ сбы́ту нѣтъ—сутă пĕрре те çук. Плохóй това́ръ сбы-

ва́й, хоро́шій нажива́й—наҫар тавара сут, лайăххине туйан. Ну, отъ э́того го́ря сбы́лъ—Ку хуйхăран хăтăлтăм ĕнтĕ.

Сбыть, сбыва́ть—ҫак, сывал, сахаллан, айала ан. Вода́ сбыва́етъ—шыв ҫакаť, шыв сахалланаť. Цѣна́ на хлѣбъ сбыла́—тырă хакĕ ӳкрĕ.

Сбѣ́гать—ҫупса кайса кил. Сбѣ́гай поскорѣе въ апте́ку! хăвăртрах аптекапа (емел сутакан лавка) ҫупса кайса кил! Сбѣга́ть, сбѣжа́ть—ҫупса ан. Стари́къ, встрѣ́чу намъ, сбѣжа́лъ съ лѣ́стницы, а ужъ подня́ться самъ не могъ!—Ватă ҫын пире хирĕҫ пусма ҫинҫен ҫупса анҫĕ, анҫах хăй хăпарма пултараймарĕ! Сбѣ́глый—ăҫтан та пулсан тарнă ҫын, таркăн.

Сва́дьба (сва́тьба)—туй, минҫет туни, авланни, каҫҫа кайни, авлантарни, каҫҫа пани.

Свали́ть, сва́ливать—йăвантар, тăк, пăрах, ӳкер, ӳплентер, персе ӳкер, ҫапăн, выртар. Бу́ря свали́ла де́рево—ҫил—тăвăл йывăҫа йăвантарҫĕ. Болѣ́знь его́ съ ногъ свали́ла—ăна ҫирĕ ураран ӳкерҫĕ. Два су́дна свали́лись—иккĕ кимĕ пырса ҫапăнҫĕҫ.

Сваля́ть—йăвала, пус, ҫывăртар. Сваля́ть шерсть — ҫăм йăвала; ҫăм ҫывăртар. Сваля́ть во́йлокъ—кĕҫҫе пус. Сва́ленный—йăваласа, йе пусса тунă йапала.

Свари́ть, сва́ривать—пĕҫер. Пра́чка ру́ку свари́ла—кĕпе ҫăвакан аллине пĕҫертернĕ. Она́ и щей не свари́тъ—вăл купăста йашки те пĕҫереймĕ.

Сва́тать—ҫураҫ, йевҫе кай, йевҫе йар. Сва́тать дѣ́вку, невѣ́сту—хĕр ҫураҫ, хĕр килĕш. Сва́таться—хăта йар. Сватовство́—хăта йани, хĕр ҫураҫни. Сватовщи́къ—хăтана ҫӳрекен, йевҫе ҫӳрекен. Сватъ—хăта. Сва́ха—тăхлаҫă.

Сва́я—свай, ҫĕре ҫапса кӳртекен вĕҫлетнĕ пĕрене, йупа. Мостъ на сва́яхъ—йупапа тунă кĕпер.

Свёкла, свекли́на, свеко́лка—ҫĕкĕнтĕр, хĕрлĕ кăшман. Свеко́льный листъ — ҫĕкĕнтĕр ҫулҫи. Свеко́льщикъ,—

щица — ҫёкёнтёр тăвакан; ҫёкёнтёрпе сут тăвакан. Свекло́вичный са́харъ — ҫёкёнтёртен тунă сахăр.

Свёкоръ—пăйатам; свекро́вь—пăйанам.

Сверка́ть—ҫутат, йалтăртат. Мо́лнія сверкну́ла—ҫиҫём ҫиҫрё, йалтăртаттарҫё. У него́ гла́зки сверка́ютъ, какъ уголёчки—унăн куҫёсем кăмрăк пек йалтăртатаҫҫё.

Сверста́ть, све́рстывать—тикёсле, танлаштар, хăваласа ҫитер. Сверста́ть бугры́, ко́чки—тёмескесене тикёсле. Сверста́ться—танлаш, татăл. Сверста́ться чи́номъ—ҫинпа танлаш. Сверста́ться долга́ми—парăмсемпе татăл; парăмсене тат. Све́рстникъ—тантăш, пёр ҫулхи. Сверста́нье—тикёслени, танлаштарни.

Свертѣ́ть, све́ртывать, сверну́ть—ҫёрке, тёркеле, пăр. Сверни́ воро́нку изъ полуиста́—ҫур листаран ҫавăрса варинке ту. Сверну́ть га́йку—кайка ҫавăрса кăлар, пăрса кăлар. Доро́га све́ртываетъ налѣ́во—ҫул сулахайа пăрăнаҫ. Све́ртка—тёрке, тёркелесе хунă йапала.

Сверхъ—ытлашши, ҫинҫен. Наверху́—ҫу́лте. Сверхкомпле́ктный—хисепрен ытлашши. Надѣ́нь сверхъ полушу́бка армя́къ—кёрёк ҫинҫен ҫапан тăхăн. Сверхъесте́ственный—ăспа пёлмелле мар, тёлёнмелле.

Сверчо́къ—шăрҫăк. Сверча́ть—ҫăриклет. Сверча́нье—шăрҫăк ҫăриклетни.

Сверши́ть, свершáть—тăрă ҫавăр, тăрă ту, тăрла; туса пётер. Царь сверши́лъ вели́кое дѣ́ло—патша пысăк ёҫ турё.

Сви́дѣться, свида́ться—курăнăҫ, тёл пул, кайса кур. Свида́ніе—курăнăҫни.

Свидѣ́ніе—вёрентсе калани, хушни, курăнни. Ски́нія свидѣ́нія—Моисейён выраҫтан куҫарса ҫу́ренё ҫиркёвё. Свидѣ́тель—курнă ҫын, ҫвititёл. Свидѣ́тельство лѣтопи́сцевъ—„лѣтопись“ ҫыракансем каласа хăварни. Свидѣ́тельствовать—курнине кала.

Свине́цъ—хура тăхлан; унтан кăранташ тăваҫҫё.

Свинья́—сысна. Свини́на—сысна какайё, сысна ашё. Сви-

нопа́съ—сысна кĕтӳçи. Сви́нскій—сысна йевĕрлĕ, сысна пек.

Свире́пый—хайар, тискер кайăк йевĕрлĕ, хыта ҫĕрелĕ, Свирѣпѣть—хайарлан, усаллан, ур. Свирѣпость—хайарлăх, усаллăх, урни. Бу́ря съ ча́су на часъ свирѣпѣетъ—Çил—тăвăл сехетсерен урса пыраҫ.

Свисте́ть, свиста́ть, сви́снуть—шăкăр, шăхăр.

Свиха́ть, сви́хивать, сви́хнуть—аман, аллу-уруна сиктер. Свиха́нье—шăмă сикни. Свишна́я рука́—сикнĕ алă.

Свобо́да—ирĕк, ирĕк пурăнăç. Освобожде́ніе крестья́нъ отъ крѣпостно́й зави́симости—хресҫен çыннисене улпутсем аллинҫен ирĕке кăларни. Свободи́тель—ирĕк паракан, ирĕке кăларакан. Свободи́, братъ, меня́ отъ э́того дѣла!—Тăванăм, мана çак ĕçрен хăтар. Не свобо́денъ я тепе́рь—халĕ епĕ пушă мар. Свобо́дная оде́жда—ирĕккĕн тумтир; шалпар тумтир. Свобо́дный домъ—çын пурăнман çурт. Свобо́дный трудъ—çăмăл ĕç.

Свой, своя́, своё—хăйĕн, хамăн. Я живу́ въ свое́мъ до́мѣ, а онъ въ свое́мъ—епĕ хам çуртăра пурăнатăп, вăл хăй çуртĕнҫе пурăнаҫ. По-сво́ему—хăй йевĕрлĕ. Своебы́тный нравъ—пĕр манирлĕ йăла. Своеру́чное письмо́—хăй аллипе çырнă çыру. Своеувѣ́ренный—хăй çине нумай шанакан. Свояко́ъ—пуçана; свояче́ница—пултăр.

Свыка́ться, свы́кнуться—илен, илеш. На́до свы́кнуться съ рабо́той, что́бы полюби́ть ее́—ĕçе йуратас тесен, ăна вĕренес пулаҫ. Свыкъ—илешни; вĕренни.

Све́жій—çĕнĕ, тытман йапала, ҫĕрĕ, уçă. Свѣ́жія вѣ́сти—çĕнĕ хыпарсем. Свѣ́жая капу́ста—ҫĕрĕ, йӳçĕтмен купăста. Свѣ́жая вода́—йухса выртакан, ҫĕрĕ шыв Свѣ́жій во́здухъ—уçă сывлăш.

Свѣта́ть—çутăл; свѣта́етъ—тул çутăлаҫ. Свѣта́нье—тулçутăлни, çутă килни.

Свѣти́ть—çутат. Со́лнышко на всѣхъ ровно́ свѣ́титъ—хĕвел пурне те пĕрех çутатаҫ. Свѣтло́—çутă, уйăр. Въ

избѣ́ свѣтло́, а на дворѣ́ свѣтлѣе—пӳртре ҫутӑ, карташӗнҫе ҫутӑрах. Свѣте́лка—таса, ҫутӑ пӳлӗм. Свѣтодѣ́тель—Ҫутта Пултаракан (Турӑ), Свѣтопода́тель—ҫутӑ Паракан.

Свѣ́тъ—ҫутӑ. Свѣтя́щій—ҫутатакан.

Свѣча́—ҫурта. Свѣчога́съ—ҫиркӳре ҫурта ҫутса ҫӳрекен (паномар). Свѣ́чникъ—ҫурта лартмалли. Са́льная свѣча́—шӑн ҫурта. Воскова́я свѣ́чка—ӑвӑс ҫурта. Свѣчни́къ—ҫурта хывакан. Свѣчноса́льный и свѣчновоскова́й заво́дъ—ҫурта хывакан савӑт, ҫурт.

Связа́ть, свя́зывать—ҫых, ҫыпӑҫтар. Во́ра связа́ли—вӑрра ҫыхрӗҫ. Связа́ться—ҫыхлан. Связа́лся ты съ негодя́емъ, и самъ тако́въ бу́дешь—есӗ усал ҫынпа ҫыхланнӑ, ху та ҫавӑн пек пулӑн. Свя́зка—ҫыхӑ, кӗлте ҫыххи.

Сгла́зить, сгла́живать—куҫӑхтар. Ребе́нка сгла́зили—аҫана куҫӑхтарҫӗҫ. Не кажи́ ему́, у него глазъ не хоро́шъ, сгла́зитъ—ӑна ан кӑтарт, унӑн куҫӗ усал, куҫӑхтарӗ. Сглазъ—куҫ тивни, пӑсни, куҫран кайни.

Сгоня́ть, согна́ть—хӑвала, хӑваласа йӑр, хӗсӗрле. Сгони́ мухъ со стола́—шӑнасене сӗтел ҫинҫен хӑвала. Наро́ду мно́го согна́ли, броде́гъ ло́вятъ—халӑха нумай пухрӗҫ, таркӑнсене тытаҫҫӗ.

Сгоре́ть, сгара́ть, сга́рывать—ҫунса пӗт, ҫунса кай, ӑшша кай, вутпа пӗт. Дере́вня сгоре́ла—йал ҫунса кайрӗ. Дрова́ въ печи́ сгоре́ли—кӑмакари вутӑ ҫунса пӗтрӗ, кӑмрӑкланҫӗ, шӑранҫӗ. Сгора́ть жа́ждою—шывсӑр ҫун, типсе ҫун.

Сго́ря—хуйхӑпа, хуйхӑ тӑрӑх, хуйхӑран.

Сгоряча́—вӗрипе, ҫилӗпе, вӗриленсе. Это ска́зано сгоряча́—ку вӗрилӗхпе тухса кайнӑ; ҫакна вӗриленсе калана.

Сгото́вить—хатӗрле, йантӑла. Превѣ́чная му́ка мнѣ сгото́вилась—ман валли ӗмӗртен малтанхи асап хатӗрленӗ.

Сгреба́ть, сгрести́—хыр, хырса кӑпала, хырса пух. Сгреба́ть се́но—утӑ пух. Вымолоченный хлѣбъ сгреба́ютъ

въ во́рохъ и вѣ́ютъ—ҫапса ӳкернѣ тырра кӑшӑла пухаҫҫѣ те сӑвӑраҫҫѣ. Чтобы снѣгъ не обдави́лъ кры́ши, на́до его́ сгреба́ть—йур хуралтӑ тӑррине ан пустӑр тесен, ӑна хырса антарас пулаҫ.

Сгуби́ть, сгубля́ть—пӗтер. Сгуби́ть ду́шу—ҭуна ҫухат. Па́рня вино́ сгуби́ло—ерех йӗкӗте пӗтерҭӗ. Сгуби́ли дѣ́вку—хӗре ҫухатрӗҫ. Молоко́ сгуби́лось—сӗт сайа кайрӗ. Пья́нство сгу́бное дѣ́ло—ерех ӗҫме вӗренни ҫынна ҫухатакан ӗҫ.

Сдвига́ть, сдви́нуть—вырӑнтан куҫар, тӗрт. Вѣ́тромъ всю кры́шу сдви́нуло—ҫил пӗтӗм ну́рт тӑррине вырӑнтан куҫарҭӗ.

Сдёргать, сдёргивать, сдёрнуть—туртса ил, су́се ил. Сдёрнуть одѣ́яло—витӗнмеллине су́се ил. Сдёрнуть плато́къ—тутӑра су́се ил. Сдёрнуть кошеле́къ—укҫа хутаҫҫине шутар (вӑрла).

Сдержа́ть, сдёрживать—ҭар, ҭарса тӑр. Сдёрживай лошаде́й по́дъ го́ру!—Анаталла лашасене тытарах пыр. Верёвка не сдержа́ла, порвала́сь—вӗрен тӳсеймерӗ, татӑлҭӗ. Сдёржанность—тытма пӗлни. Онъ не сдёржитъ сло́ва—вӑл сӑмах ҫине тӑраймӗ.

Сдо́бить, сдобля́ть—тутлӑлантар. Сдо́бныя лепёшки—тутлӑлантарса пӗҫернӗ пашалусем. Сдо́бный пиро́гъ—тутлӑлантарса пӗҫернӗ кукӑль. Сдо́бная дѣ́вка—тулли хӗр. Сдо́бное дѣ́ло—усӑлӑ ӗҫ.

Сдѣ́лать—туса пӗтер. Безъ рукъ ничего́ не сдѣ́лаешь—алӑҫӑр ним те тӑваймӑн. Сдѣ́латься—пул. Онъ сдѣ́лался гордъ—вӑл мӑн кӑмӑллӑланҭӗ (пулҭӗ). Сдѣ́лка—икӗ хушӑра сӑмах пӗтерни, сӑмах хуни.

Севого́дній—кӑҫалхи. Сего́дня—пайан.

Сей, сія, сіе́—ҫакӑ.

Сейча́съ—ҭасах, ҫак сехетрех, халех. Я сейча́съ пойду́—епӗ халех кайатӑп. Тѣ лю́ди, кото́рыхъ вы сейча́съ ви́дѣли—есир ку ҫынсене анҭах куртӑр.

Секре́тъ—ҫынна пӗлтермелле мар ӗҫ; ҫынна систерме йураман сӑмах. Держи́ дѣ́ло въ секре́тѣ—ӗҫе

çынна ан пĕлтер. Замóкъ съ секрéтомъ—вăрттăн çынна систермесĕр уçмалла çăра.

Секундáнтъ—йулташ; иккĕн вилмелле çапăçнине курса пăхса тăракан.

Сéлезень—кăвакал аçи, аçа кăвакал.

Селéньс—йал; куçса ларни.

Селó—ӳиркӳлĕ йал.

Сéльный—хирти, уйри, хирте ӳсекен. Злакъ сéльный—хирти тырă—пулă. Яко цвѣтъ сéльный, тáко отцвѣтéтъ—хирти ӳеӳек пек типсе кайаҫ. Сéльскій—йалти. Сéльскій священникъ—йалти священник; йалти пуп. Сéльская жизнь—йалти пурăнăç. Сéльскія рабóты—йалти, хресӳен ĕçĕсем. Сельчáнинъ—йалта пурăнакан çын, йал çынни.

Семéйство, семья́—çемйе, кил—йыш. Семéйный—авланнă çын, çемйелĕ çын. Семéйникъ—кил—йыш çынни. Семья́ воюетъ, а одúнъ горюетъ—çемйе çĕмĕрттерет, пĕӳенçи хуйхăраҫ.

Семёнъ—день—авăн уйăхĕн пирвайхи кунĕ (1-е сентября́), Симен кунĕ.

Семинáрія—пуп аӳисем вĕренекен шкул; пупа тухма (пуп пулма) вĕрентекен шкул. Учúтельская семинáрія—йалти аӳасен вĕрентекенĕ пулма хатĕрлекен шкул. Семинарúстъ—семинаріяра вĕренекен.

Семь, седмь—çиӳĕ. У семú нянекъ дитя́ безъ глáзу—çиӳĕ хĕр—арăм пăхакан аӳа куçсăр пулнă, тет.

Сенáтъ—патшалăх ĕçне пăхса тăракан выраи; патшалăх законне тĕрĕслесе тăракан выраи. Сенáторъ—сенатра ларакан; сенáторша—сенатор арăмĕ; сенáторство—сенатор ӳинĕ. Сенáтскій указъ—сенатран тухнă хут.

Сентя́брь—авăн уйăхĕ; çулталăкăн тăххăрмăш уйăхĕ. Хóлоденъ сентя́брь, да сытъ—авăн уйăхĕ сивĕ, анӳах тутă.—Сентя́брьская треть—çулталăкăн тăватă йулашки уйăхĕ.

Серáфъ, серафúмъ—аслă ангел ӳинĕ; хут çине серафимсе-

не ултӑ ҫунатлӑ ӳкереҫҫӗ. Серафи́мская пѣснь—серафимсен йурри.

Сервирова́ть—сӗтел ҫине ӗҫме—ҫиме хатӗрле.

Серга́, серьга́—хӑлха алки, алка. Наряди́ сви́нью въ се́рьги, а она́ въ навозъ!—Сыснана хӑлха алки ҫаксан та вӑл тирӗс ӑшне ҫӑмат! Для ми́лаго дружка́ и сере́жку изъ ушка́—йуратнӑ тусшӑн хӑлхаран алка та хывӑнать.

Се́рдце—ҫӗре. Се́рдцемъ, отъ се́рдца—ҫӗрепе, ҫӗререн. Это мнѣ по́ сердцу—ку мана кӑмӑла кайать. Съ сердцо́въ, по сердца́мъ—ҫилӗпе, ҫиленсе, кураймасӑр. Всѣмъ дѣла́мъ на́шимъ Богъ сердцевѣдецъ—Турӑ пирӗн ӗҫсене пурне те пӗлсе тӑрать. Сердцевѣдство—ҫын ҫӗри шухӑшне пӗлни; сердцевѣдъ—ҫынӑн ҫӗринҫи шухӑшне пӗлекен. Сердцеви́на—йывӑҫ варри. Серди́тый—ҫилӗлӗ; ҫиленнӗ. Серди́ть—ҫилентер. Серди́то гляди́тъ—ҫиленсе пӑхать. Серди́ться—ҫилен. Не силённъ, не бори́сь; не бога́тъ, не серди́сь—вӑйлӑ мар, ан кӗреш; пуйан мар, ан ҫилен. Сердобо́лie—хӗрхенни, ҫыншӑн хуйхӑрни; сердобо́льный оте́цъ—хӗрхенекен атте.

Серебро́—кӗмӗл; серебри́ть—кӗмӗл шывне ҫик, кӗмӗлле, кӗмӗлпе сӑрла; сере́брянный—кӗмӗл йапала; кӗмӗлрен тунӑ йапала; серебри́стый—кӗмӗл пек; сере́бреникъ, серебря́къ—кӗмӗл йапаласем тӑвакан маҫтӑр; кӗмӗл шывне ҫикекен. Серебропла́вильная печь—кӗмӗл шӑратакан кӑмака, вуҫах.

Среда́, середа́, середи́на, середи́нка,—ночка, среди́на, сере́дка, серёдочка—варри, хушши, ҫурмаран ҫурни; ерне варринҫи кун, йун—кун. По среди́нѣ лѣса пролега́етъ доро́га—вӑрман варрипе ҫул пырать. Среди́на кру́га—ҫаврашкан варри. Попа́лъ въ сере́дку толпы́—ушкӑн хушшине лекнӗ, (пулнӑ, кӗнӗ). Не прихо́дитъ Вознесе́нье въ сре́ду, а въ четве́ргъ—Христос пӗлӗт ҫине улӑхнӑ праҫник йун—кун пулмасть, кӗҫнерни

кун пулаҫ. Серéдница—вăтам йапала. Серéдничать—йун—кун типĕ тыт. Серéдній, срéдній—вăтам.

Серме́га—килти тăларан тунă сăкман, ҫапан. Своя́ серме́жка никому́ не тяжка́—ху сăкману никама та йывăр мар (тĕрĕслĕхпе пурăнни). Серме́жникъ—мушик, хура ҫын, ҫĕр ҫынни, хура ĕҫ ĕҫлекен.

Се́рна—хир каҫаки. Се́рный дѣте́нышъ—хир каҫакин путекки.

Серпъ—ҫурла. Тупо́й серпъ ру́ку ре́жетъ су́ще о́страго—мăка ҫурла виҫĕкĕн ҫурларан хăвартрах алла касаҫ. Серпови́дно—ҫурла йевĕрлĕ, ҫурла манирлĕ.

Серту́къ (сюрту́къ)—пиншак йевĕрлĕ кĕске тумтир; (анҫах пиншакран вăрăмрах пулаҫ тата хыҫалта ҫурăк пулаҫ; ҫурăк кут).

Сестра́, сестри́ца, сестри́чка, сестре́нька (сестрёнка)—тăван, аппа, акка, йăмăк. Сестра́ двою́родная—аттепе, йĕ аннепе пĕр тăванăн хĕрĕ. Сестра́ крёстная—хĕреснанне хĕрĕ. Сестроуби́йца—тăванне вĕлерекен, йăмăкне вĕлерекен, аппăшне вĕлерекен.

Сжа́лить—хĕрхен; сжа́литься—хĕрхен. Надъ челове́комъ сжа́люсь, а надъ зломъ его́ не сжа́люсь—ҫынна хĕрхенетĕп, унăн усал ĕҫне тӳсейместĕп, кураймастăп.

Сжа́тый—ҫăмăртанă. Сжа́тый кула́къ—ҫăмăртанă алă, ҫишкă.

Сжать, сжима́ть, сожа́ть, сожима́ть—ҫăмăрта, хĕстер, хĕсĕрле. Я ихъ сожму́ въ кула́къ—епĕ вĕсене алла илĕп, хĕстерĕп. Онъ мнѣ бо́льно ру́ку сжалъ—Вăл ман алла хытă ҫăмăртарĕ. Судно́ льдомъ сжа́ло—кимме пăр хĕстерҫĕ. Па́льцы не сжима́ются—пӳрнесем хутланмаҫҫĕ. Се́рдце сжима́ется—ҫĕре хĕссе ыратаҫ.

Сжечь, сожéчь, сжига́ть, сожига́ть—ҫунтар, ҫунтарса йăр, вутпа пĕтер, вут пер, вут тĕрт. Разбо́йники сожгли́ го́родъ—вăрă хурахсем хулана ҫунтарҫĕҫ. Гу́ся сожгли́ на костре́, и прахъ его́ развѣя́ли—хура ҫунтарса пĕтерҫĕҫ те кĕлне вĕҫтерсе йаҫĕҫ. Хлѣбъ сожже́нъ со́лнцемъ—тырра хĕвел ҫунтарҫĕ, типĕтрĕ. Сжига́нье, сожига́нье—ҫунтарни, вут пени. Сжига́тель сожига́тель—ҫунтаракан, вут тĕртекен.

Сжить, сживáть—ăсат, хăтăл, çăлăн. Одну́ бѣду́ сживе́шь, другу́ю наживе́шь; всѣхъ бѣдъ не переживе́шь—пĕр инкеке ăсататăн, тепĕри тупăнаҫ; пур инкеке пĕтерме çук. Не сживу́ я э́того постоя́льца!—епĕ çака́ хватирте тăракана хăваласа кăлараймастăп! Свя́жетъ попъ, такъ и съ бѣсомъ сживе́шься—пуп çыхсан, шуйтанпа та килĕштерĕн. Ра́на сживается—суран тӳрлене пуçларĕ.

Сза́ди, сза́ду, созади́—кайра, хыçалта, хыçалтан, хыçăран Смотри́ сза́ди себя́!—ху хыçна асту!

Си́вый—кăвак, тимĕр кăвак. Си́вая ло́шадь—кăвак лаша. Врётъ, какъ си́вый ме́ринъ—кăвак хусах лаша пек суйаҫ. Сивѣть—кăвакар, шурал.

Сидѣть, си́живать, сѣдѣти—лар. Человѣкъ сиди́тъ—çын лараҫ. Звѣрь сиди́тъ—тискер кайăк кайри ури çинҫе лараҫ. Сиди́тъ, ру́ки скла́вши—лараҫ, аллисене хутланă. Сидѣться—пусăрăнса лар. До́ма не сиди́тся, а въ го́сти не зову́тъ—килте ларас килмест, хăнана ҫĕнмеççĕ. Сиду́ля—пĕр вырӑнта ларакан, урасăр, утаймăн çын, ҫăлах, уксах. Сиду́лька—лармалли, тайа́нмалли, тепкел, пукан. Сидя́чій—ларакан. Стрѣля́ть сидя́чкою—кукленсе пер, вырtса пер. Сидѣлецъ, сидѣлица—ерех лавкинҫе ларакан, ерех сутакан, прикашҫăк, лавкара сутакан. Сидя́чка, сидя́ка, сидня́, си́день—пĕр вырӑнта ларма йуратакан; тухса çӳремен çын; ҫас утаймăн аҫа; ури хутланнă çын.

Си́зый—симĕс кăвак; йăлтăр-йăлтăр кăвак. Си́зенькій голубо́къ—кăвак кăвакарҫăн. Си́зое о́блачко—кăвак пĕлĕт. Шла́тье-то шелкъ на ней, сизы́мъ сизёхонькое, ро́вно голуби́ный зобо́къ!—унăн кĕпи, кăвак тесен кăвак, кăвакарҫăн пĕсехипе пĕрех.

Си́ла—вăй, хăват. Сили́шка, что у комари́шка—вăйĕ вăрăм туна вăйĕ пек (анҫах). Силёнка, что у цыпле́нка—вăйĕ ҫăх-ҫĕпни вăйĕ пек (кăна). Сили́ща въ немъ, что у слона́!—унра вăй слонри пек! Сила́чъ, сила́чка, сило́ша, силова́нъ—вăйлă çын, сарлака, тĕреклĕ. Силомѣръ—çын вăйне пĕлме, виçме, тунă виçе. Си́лою, сило́мъ, силко́мъ—прĕксĕр, вăйпа, хĕсĕрлесе,

ирĕксерлесе, пусмăрласа. Дѣвку си́лой за́мужъ вы́дали—хĕре ирĕксĕр каҫҫа паҫĕҫ. Силко́мъ о́тнялъ—вăйпа туртса илнĕ.

Си́мволъ—мĕне те пулсан пĕлтерекен палла. Си́мволъ вѣ́ры—тĕн палли; тĕнре мĕне йепле ĕненмеллине кăтартакан йĕрке. Символи́ческій—мĕне те пулсан пĕлтерекен. Вѣсы́ си́мволъ правосу́дія—тимĕр виҫе тĕрĕслĕхе пĕлтерет. Треуго́льникъ си́мволъ свято́й Тро́ицы—виҫĕ кĕтес таса виҫĕ-сăнлă Турра пĕлтерет.

Симонія—Святой Сывлăш хăватне сутăн илме тăрăшни; укҫа парса выра́на кĕни; укҫапа тухни.

Симпатизи́ровать—кăмăл кур, кăмăлла, ырă сун. Симпати́чный—кăмăллă, йуратмалла, кăмăл килмелле.

Синаго́га—еврейсен кĕлĕ́ çурҫĕ; кĕл-тума пухăнакан çурт; еврейсен вĕрентекенĕсен ушкăнĕ (пухăвĕ).

Си́ній—кăвак. Ма́льчикъ сини́мъ-синĕшенекъ, синĕхонекъ со двора́ прише́лъ—аҫа тултан шăннипе йăлт кăвакарса кĕҫĕ. Си́ненькій цвѣто́къ—кăвак ҫеҫек. Си́нька—кăвак ҫултан ватса çăнăх пек тунă йапала; кĕпе-йĕме çуса тасатсан „синька“ шывне ҫикеççĕ. Синѣ́ть—кăвакар.

Сино́нимъ—пĕр пек каланакан сăмахсем. *Вак* çук—ме́лкихъ нѣтъ. *Вак*—про́рубь.

Синѣ́ть—хăрăлтат, хăрăлтатса калаç; пыр тĕппе калаç. Синѣ́нье—хăрăлтатни, хăрăлтатса калаçни, пыр тĕппе калаçни. Сину́нъ, сину́ха—хăрăлти, хăрăлтатса калаçакан.

Си́рость, сиро́тство—тăлăха йулни. Сирота́, сиро́тка—ашшĕнҫен йе амăшĕнҫен йулнă çын, тăлăх. Кру́глый сирота́—çара тăлăх.

Си́то, си́тце, си́тко и си́течко—йĕс ала, хĕлĕх ала. Си́тная мука́—хĕлĕх ала витĕр йухтарса авăртнă çăнăх.

Си́филисъ—усал йерекен ҫир; у́те çĕртекен ҫир, вырăс ҫирĕ. Сифили́тикъ, сифилити́чка—у́те çĕртекен ҫирпе асапланакан; у́те çĕртекен ҫир йернĕ çын.

Сія́ть—çутат. Со́лнце сія́етъ, а мѣ́сяцъ то́лько свѣ́титъ—хĕвел çутатаҫ, уйăх йăлтăртатаҫ анҫах. Сія́ніе—йалт çутатни; кăвак хупни. Сія́тельный—çутатакан. Сія́тельство—аслă вырăнти çынсен ҫинĕ.

Сказа́ть, ска́зывать—кала, калаç, пĕлтер, сăмах хуш, каласа пар. Скажи́ ну́жду свою́—хăвăн нушуна (хуйхăна) каласа пар. Ска́жешь мнѣ́ спаси́бо, послу́шайся!—мана тав-та пуç калăн, итле! Какъ ска́зано, такъ и сдѣ́лано—йепле каланă, çапла тунă. Сказа́нье—мĕн çинҫен те пулсан каласа пани; каласа хăварни. Сказа́тель,—ница—каласа кăтартакан, каласа паракан. Ска́зка—халап, йумах. Ска́зочникъ—йумах калакан; йумах йаракан; халап калакан; халап йаракан; йумах калама ăста çын.

Скака́ть—ҫуп, сиксе ҫуп. Скака́ла, скака́тель—йуналутпа, йуланутпа—сиктерсе пыракан. Скака́нье—сиксе ҫупни. Скакли́вый конь—сиксе ҫупакан лаша.

Скала́—ҫул. Скала́ въ мо́рѣ—тинĕс варринҫи пĕҫҫен выртакан, çара, ҫуллă çĕр. Скали́стый—ҫуллă.

Ска́лить зу́бы—шăл йĕр, тутăна ир, тутăна сар. Берегúсь, соба́ка зу́бы ска́литъ—сыхлан, йытă шăлне йĕрет. Онъ давно́ на меня́ зу́бы ска́литъ.—Вăл нумайранпа ман çине шăлне хăйраҫ. Скалозу́бъ—шăлйĕрен, тăрăхлакан, măшкăллакан. Ска́литься—шăлна йĕр; çынтан кул.

Ска́лка, ска́ло, ска́лба, ска́льникъ—йĕтĕр. Ска́лкою раска́тываютъ тѣ́сто—ҫустана йĕтĕрпе сараççĕ.

Скамья́, скаме́йка,—ечка—вăрăм тенкел, хыççăр тенкел, сак, пукан.

Скандáлъ—шав, çынпа хархашни.

Скарлати́на—пыр ҫирĕ.

Ска́тать, ска́тывать—тĕркеле, ҫăркала, ҫăмăрта.

Ска́терть—сĕтел çитти, йейме, сталешник.

Сквéрна—таса мар, усал, ирсĕр, ăш ҫикке пăтратакан йапала. Сквернúть—ирсĕрле. Сквернúтель—ирсĕр ĕç тăвакан. Не сквернúтъ въ уста́, а сквер-

ни́тъ изъ устъ—ҫӑвара кӗрекенни ирсӗрлетмест, ҫӑвартан тухаканни ирсӗрлетет. Сквернодѣ́й,—дѣ́йца—аскӑн ӗҫ тӑвакан. Сквернодѣ́йство—аскӑн ӗҫ туни; ирсӗр ӗҫ туни. Скверносло́вить—ирсӗр, намӑс сӑмахсем кала. Скверносло́віе—ирсӗр сӑмахсем каласни; ҫӑвара усал сӑмахсемпе ирсӗрлентерни. Скверносло́въ, скверносло́вецъ—ирсӗр каласакан, намӑссӑр. Сквёрный—таса мар, ирсӗр, йӗрӗнмелле. Сквернѣ́ть—намӑссӑрлан, кӗҫҫе питлӗ пул, усаллан.

Сквозь, сквозѣ́, скрозь—витӗр. Гвоздь сквозь до́ску прошёлъ—тимӗр пӑта хӑма витӗр тухрӗ. Сквозь лѣ́су пройдёшь, а сквозь земли́ не пройдёшь—вӑрман витӗр тухӑн, ҫӗр витӗр тухаймӑн.

Скворе́цъ—шӑнкӑрҫӑ. Скворцо́во гнѣздо́—шӑнкӑрҫӑ йӑви. Скворцо́вый по́свистъ—шӑнкӑрҫи шӑкӑрни. Скворцо́вина—шӑнкӑрҫи какайӗ; шӑнкӑрҫи ашӗ. Скворе́чня, скворе́чница—шӑнкӑрҫи хӑвалӗ; шӑнкӑрҫи ҫитлӗхӗ; шӑнкӑрҫи йӑви. Скворе́чникъ—шӑнкӑрҫи тытакан; шӑнкӑрҫисене йӑратакан.

Скеле́тъ—ҫын шӑмми. Скеле́тчикъ—ҫын шӑммисене пӗр ҫӗре пухма ӑста (вӗреннӗ) ҫын.

Ски́дать, скида́ть, ски́дывать—илсе пӑрах, хырса антар. Ста́нешь снѣгъ ски́дывать съ кры́ши, такъ гляди́, не убе́й кого́—хуралтӑ ҫинҫен йӑра хырса антарнӑ ҫухне пӑх, ҫынна ан вӗлер. Ски́дывать сѣ́но въ ко́пны—Утта купана хыв. Скинь ру́бликъ—пӗр тенкӗ ҫакар. Съ пья́наго все ски́нули, нагишо́мъ пусти́ли—ӳсӗр ҫыннӑнне пурне те хывса илҫӗҫ, ҫарамас йаҫӗҫ. Скинь сапоги́ да обу́йся въ ла́пти—аттӑна хыв та ҫӑпата сыр. Га́йка э́та не скида́ется—ку кайкӑ тухмасть. А ну, дава́й ски́немся съ кры́ши: кто изъ насъ грѣшнѣ́е, тотъ и убьётся!—Аҫа, хуралтӑ ҫинҫен сикер: иксӗмӗртен хӑшӗ ҫылӑхлӑрах, ҫавӑ хӑйне ыраттарӗ!

Ски́нія—ҫатӑр, хушӑ, шалҫапа пир карса тунӑ ҫурт; Израилсен куҫарса ҫӳреме йӑранӑ ҫиркӗвӗ.

Ски́петръ, ски́птръ—патша патаки. Вăл патак патша пуçлăх пулса халăха хăй ирĕкĕпе пăхса тăнине пĕлтерет.

Скипида́ръ—ĕскивитĕр; çу йевĕрлĕ йапала. Скипида́рная кра́ска—скивитĕр хутăштарса тунă çулă краска.

Скирда́, скирдъ—ĕскĕрт; тырă капанĕ; утă капанĕ.

Скита́ться—сĕтĕрĕнсе çӳре; вырăнтан вырăна куçса çӳре. Пти́цы вита́ютъ, звĕ́ри скита́ются—вĕçен кайăксем йăвисенҫе пурăнаççĕ, тискер кайăксем куçса çӳреççĕ. Скита́ла, скита́лецъ, скита́лица—сĕтĕрĕнсе çӳрекен, çуртйĕрсĕр çын; тĕрлĕ çĕрте çӳреме йуратакан çын.

Скитъ—монастыр.

Скласть, скла́дывать, склада́ть—пух, купала, пĕр çĕре тăк. Гдѣ бу́демъ скла́дывать това́ръ?—тавара ăçта тăкăпăр. Склади́те (сложи́те) на при́стани!—прахутсем ҫăрăннă çĕре купалăр! Скла́дывать де́ньги—мĕн те пулсан тума пĕрлешсе укçа пух. Склалъ (сложи́лъ) но́шу съ плечъ—хулпуççи çинҫен çĕклемне антарҫĕ. Скласть пѣ́сню—йурă кăлар. Опъ то́лько скла́дываетъ (бу́квы)—вăл сасă паллисене тин хушкалаҫ. Скласть ру́ки—аллусене хутла.

Склева́ть, склёвывать, склю́нуть—сăх, пуçтар. Го́луби склева́ли кормъ, насы́пь—ка имъ еще! кăвакарҫăнсем çимине пухса пĕтерҫĕç, вĕсене тата сап—ха! Ры́ба склева́ла нажи́ву съ крючка́—пулă вăлта çинҫи ăмана кăшласа йаҫĕ.

Склеи́ть, скле́ивать—çилĕмле, çилĕмпе çыпăçтар. Склеи́лъ бы́ло ча́шку, да опя́ть распа́лась—ҫашка çыпăçтарнăҫҫĕ те, каллех уйăрăлҫĕ.

Скля́ница—кĕленҫе савăт—сапа. У пья́ницы на умѣ́ скля́ница—ĕçке вĕреннĕ çыннăн ăсĕнҫе кĕленҫе савăт анҫах. Полуведе́рная скля́ница—çур витре кĕрекен кĕленҫе; çур витĕрелĕ кĕленҫе.

Скля́чить, скля́чивать—пăр, хĕстер, пăркăҫăла.

Скни́па-Сколупа́нье.

Скнипа—пыйтă; пур тĕлтен çук тесе йерекен, ыйткалакан.
Скоба́, ско́бка, ско́бочка, скобу́шка—хăлăп, алăк хăлăпĕ, тыткăҫă; çырура лартакан паллă ( ); çӳçе йĕри тавра пĕр тан касни.
Ско́бель—сава.
Скобе́ниться—курпунлан, хуçкалан, авкалан.
Скобле́нье—хырса тасатни, çунни, хырни, Соскобли́ написанное сло́во—çырнă сăмаха хырса тасат, наструклани; скобли́льщикъ, скобли́тель, скобли́тельница—наструклакан, хырса тасатакан, хыракан.
Скобы́жный—намăссăр, шанҫăксăр.
Скобону́ть—çап, хĕне, ленктер.
Ско́бчикъ—пĕҫĕк хурҫăка.
Скобызко́й—çапăçма йуратакан.
Скова́ть—пĕр çĕре çыпăçтар; ско́вываньe—пĕр çĕре çыпăçтарни.
Ско́верзень—тĕк выртман, пĕр çĕрте выртман аҫа.
Сковерка́ть, скове́ркивать—лутăрка, çемçет, хуçкала.
Ско́вникъ—тĕрмери сăнҫăрланă çын; сковно́й—çыпăçтарса тунă йапала.
Сковорода́, сковоро́дка—çатма; сковоро́дникъ—çатма аври; ско́вородни—çатма çинҫе пĕçернĕ пашалусем.
Сковыря́ть, сковы́ривать, сковырну́ть—тасат, шурат; сковырну́ть съ мѣ́ста—вырăнтан кăлар.
Скозыря́ть, скозырну́ть—картла выльăнă ӳух кусăрсене пĕтер.
Скокта́ть—кăтăкла, тĕтхĕрт.
Сколды́ра—пит хытă çын.
Ско́лзанка—йака вырăн, шăвакан вырăн.
Сколоко́лить—вăрла, çаклат, ил, çӳлĕ хак ил.
Сколоти́ть, скола́чивать—хĕстер, çыпăçтар; сколоти́тель—хĕстерекен, çыпăçтаракан; скола́чивать—укçа пух; что́ оте́цъ сколоти́лъ, сыновья́ про́жили—ашшĕ пуçтарнине ывăлĕсем пĕтерҫĕç.
Сколупа́нье—тасатни, шуратни, сӳни. Сколупи́ яи́чко—çăмартана шурат.

Ско́ль, ско́лько—мисе, нумай—и, мӗн ҫухлӗ.

Сколь зи́ть, сколь зну́ть, ска́льзывать—шу, шуса ан; ско́льзкій, скли́зкій—шӑвакан, йака, лӑймалӑ; скли́зь—лӑйма.

Ско́лько—мисе, мӗн—ҫухлӗ, ско́лько-нибу́дь—мӗн ҫухлӗ те пулин.

Ско́льщикъ—пӑр ҫуракан, ваклакан.

Комбрія́—хура тинӗсри ҫилҫуткӑ.

Ко́мкать—йӑвала, лутӑрка, ҫемҫет.

Коморо́хъ—купӑс тавраш калакан, култаракан, шу́тник, хуҫкаланакан.

Конать, искона́ть, докона́ть—пӗтер, хупла; вино́ кона́ло его́—ӑна ерекех хупларӗ.

Копа́—пулӑ тытакан вӗҫен кайӑк.

Копа́ть, ска́пывать—тпкӗсле, тӳрлет.

Копе́цъ, копи́ца, копчи́ха—кастарнӑ ҫын.

Копидо́мъ—тирпейлӗ хуҫа; хытӑ ҫын; копидо́мничать—пӗҫӗккӗн укҫа йе тупра пух.

Копи́ть, копля́ть, ска́пливать—пӗҫӗккӗн мул йе тупра пух, пуҫтарӑн, пӗр ҫӗре пуҫтар хутшӑн; копи́ть—кастар—лашана, ҫынна; ко́пище—ушкӑн, пуху.

Корби́ть, корбѣ́ть—хуйхӑр, шелле; ко́рбь—хуйхӑ, мӗншӗн те пулсан ҫӗре ыратни, шеллени.

Корлупа́—хупӑ. Яи́чная корлупа́—ҫӑмарта хуппи.

Короговóрка—хӑвӑрт калаҫни.

Кородо́мъ—килҫ—сурта ҫас туса пӗтерсе вырӑнаҫакӑн.

Кородумъ—ҫас килӗшекен, хӑвӑрт шухӑшлакан.

Кородышка—ҫас сывлани, хӑвӑрт сывлани, кӗске сывлӑш.

Кородѣлъ—хӑвӑрт тӑвакан, ӗҫлекен.

Корозрѣлый—ҫас пиҫекен, ҫас ӗлкӗрекен; корозрѣлая ви́шня—ҫас пиҫекен ҫийе.

Короле́тный—ҫас хӑвӑрт вӗҫекен.

Коро́мить—типӗ ҫийекен ҫынна йӗпе ҫитер; коро́мничать—типӗре йӗпе ҫи.

Коромо́лъ—нумай калаҫакан; ҫас, хӑвӑрт калаҫакан, авӑртакан.

Скороно́гій, скороно́жка—хăвăрт çӳрекен, хытă ҫупакан.
Скорота́нье—кĕскетни, ҫакарни.
Скорохва́тный—правур, шухă.
Ско́рчить—хутланса кĕр, хутлан, авăрç, кӳнкрешкелен.
Ско́рый—правур, хăвăрт, ҫас, çывăх. Ско́рое вре́мя—çывăх вăхăт.
Скости́ть, ска́шивать — çавапа çул; ҫалăшлантар (йапалана).
Скосо́къ—ҫалăшрах—хирĕç (пӳрт пӳрт).
Скоси́ть, ска́щивать—ҫакар, хака ӳкер.
Скоти́на—выльăх—ҫĕрĕлĕх; ско́тникъ—выльăх пăхакан; скотово́дство—выльăх усрани; скотолѣче́бница—выльăх—ҫĕрĕлхе тӳрлетекен пульница; скотообра́зный — выльăх йĕвĕрлĕ çын, çын хисепĕнҫен тухнă çын.
Скочи́ть, скака́ть, ска́кивать, скокну́ть—сик, сиккеле.
Скра́сить, скра́шивать—сăрла, тĕсле, илем кӳрт.
Скра́сть, скра́дывать—вăрла, пытар, каламасăр хăвар.
Скребе́лка—ура çумне çыпçăннă пыльҫăка хыракан тимĕр.
Скребо́къ—састăп, кусар, çава хуçăкĕ.
Скрежета́ть, зуба́ми—шăлпа шатăртаттар.
Скрести́, скреба́ть, скребну́ть, скроба́ть—тасат, хыр, йакат, сӳ.
Скрести́ть, скреща́ть, скре́щивать—хĕреслĕ—хĕреслĕ хур, хирĕç пул. Мы съ нимъ скрести́лись—епир унпа хире—хирĕç пултăмăр.
Скриви́ть, скривля́ть—кукăрт, ав, ҫалăшлат.
Скрижа́ль—çырнă хăма. Бо́гъ да́лъ Моисе́ю двѣ́ скрижа́ли—Турă Моисейе икĕ хăма çинĕ çырнă закон панă.
Скри́пъ, скры́пъ—çухăрни, ҫайлатни, ҫăриклетни; кăшкăрни. Колесо́ скрипи́ть—урапа çухăраҫ, кăшкăраҫ.
Скро́сь, сквозь—витĕр.
Скрои́ть, скра́ивать—кас, касса пĕтер; руба́шку скрои́ла—кĕпе касса пĕтертĕм.
Скро́мникъ, скро́мница, скро́мный—йăваш, тăп, кунĕ; живу́тъ скро́мно—тăп пурăнаççĕ.
Скругли́ть, скругля́ть—çаврака ту, ҫăмăрлат.

Скружи́ть—тăнтан йар.

Скрупи́ть—кĕрпе ту, вĕтĕлет.

Скрути́ть—пăр, хĕстер, пăркăҫăла.

Скручи́нить—ку́рентер, ҫилентер.

Скрыва́тельство — пытарни, пĕлнине каламанни; скрыва́тель, скры́вщикъ — пытаракан, пĕлнине каламан ҫын.

Скрыля́ть—кул, мăшкăла.

Скрĕпи́ть, скрĕпля́ть, скрĕпливать—хĕстер, тĕреклĕлет ҫыпăҫтар, тыттар, хытар.

Скрю́чить, скрю́чивать—ҫеклĕ пек кукăрт, ав, ҫеклĕпе ҫекле ҫаклат, пĕкĕрт; ста́рость скрю́чила—ваттăм пĕкĕртрĕ.

Скря́га—хытă ҫын.

Скуде́ль—тăм савăт; скуде́льникъ—тăм савăт тăвакан; скуде́льница—масар.

Ску́дность, ску́дный—ҫухăлăх, наҫарлăх, ҫуклăх.

Ску́ка—ĕҫсĕр аптăрани, шухăша кайни, хуйха ӳкни.

Скуко́жить см. скове́ркать

Ску́ксить—вăрла, ҫаклат; ма́льчикъ ску́ксилъ пря́никъ—аҫа пĕремĕке ҫаклатрĕ.

Скула́—йанах шăмми.

Ску́льпторъ—тăмран кĕлетке тăвакан.

Скуми́ться, скумля́ться—пĕр—пĕринпе кумлă пул.

Скупа́ть—1) шыва ку́рĕ, ҫу, ҫӳке, ҫӳхе; 2) скупа́ть—мĕн пурне йăлтах сутăн ил, пустар; ску́пщикъ—пуҫтаракан.

Скупи́ть—см. скупа́ть.

Ску́пить—купа ту, пĕр ҫĕре пух.

Скупо́й—хытă ҫын.

Скургу́зить—ултала, сӳйеҫтер.

Скуса́ть, ску́сывать, скуси́ть—темиҫе хут ҫыртса, касса, татса ил.

Ску́съ, вкусъ—техĕм; ску́сный-техĕмлĕ тутăллă; како́й ску́съ?—мĕн тути калаҫ?

Ску́тать, ску́тывать—ҫĕрке, вит, хупла, хӳтлĕхле.

Скути́ть, накути́ть, покути́ть—ӗҫсе ӳсӗрӗл, ӗсӗрӗл.

Скуфья́, скуфе́йка—слушит туна вăхăтра священник сем тăхăнакан шӗвӗр калпак.

Ску́чить, ску́чивать—пӗр ҫӗре пух, купа ту.

Сла́бый — пушă; слаби́тельное — пушатакан йапала; Сла́бый челове́къ—вăйсăр ҫын; ҫирлӗ, наҫар ҫын.

Сла́ва—ҫап, сас-ҫӳ, сăмах; мухтав Турра—сла́ва Богу; сла́витель—мухтакан, лайăх ҫап саракан; сла́вный—ҫаплă ҫын, аван ҫын.

Славянофи́лъ—славян халăхне йуратарах паракан; славя́не—халăх йаҫӗ.

Слага́льный, скла́дчикъ—хутшăнтаракан, хутăштаракан, пухакан.

Сла́дить, сла́живать—пултар, ҫӗнтер, хака килӗштер.

Сла́дкій—тутлă; слади́ть, сласти́ть—тутлăлантар; слади́мость, слади́мый—тутлă тутă; карто́фель слади́мый—ҫӗр улми тутлăланнă; сла́ще—тутлăрах.

Сла́зить—ан; тăкăн; сла́зчивая шерсть—тăкăнакан ҫăм.

Сла́мыванье—хуҫни; сла́мыватель—мӗне те пулин хуҫакан.

Сла́пать—ҫăлса тыт.

Сла́ть, сыла́ть, посыла́ть—йар, хуписа йар; шлю́ письмо́ къ бра́ту—тете (пиҫҫе) патне ҫыру йаратăп.

Слега́—шерте, вӗрлӗк.

Слегка́—хуллен, йеринен, ҫăмăллăн.

Слёглый—нумайҫҫен выртнă йапала; слёглый хлѣ́бъ—выртнă, ӳкнӗ тырă.

Слегча́ть—пушат, ҫар, ҫăмăллат

Слеза́, слёзка, слёзочка, слези́нка—куҫ шывӗ, куҫ—ҫăлӗ, куҫ—ҫулӗ, кушшулӗ; слези́ть—йӗрт; слезли́вый ребёнокъ—йӗрекен аҫа.

Сле́сарь—тимӗртен йе йӗсрен вак—тӗвек йапала тăвакан (ҫăра тăвакан, сăмавар тӳрлетекен, йусакан).

Слета́нье—вӗҫен кайăксем пӗр ҫӗре вӗҫҫе пухăнни.

Слетѣ́ть—ҫӳлтен вӗҫсе ан, персе ан, ӳк; ли́стъ уже́ слета́етъ съ де́рева—ҫулҫă йывăҫ ҫинҫен ӳкет ӗнтӗ, тă-

кăнаҫ ĕнтĕ; слета́ть куда́—ăҫта та пулин ҫас, хăвăрт кайса кил.

Сле́чь, слега́ть—вырт, ӳк, йăван; всѣ́ дѣ́ти слегли́—пур аҫасем те йăванса кайрĕҫ (ҫирпе).

Сли́ва—сливă çырли; сли́вки—ерех йулашки; сли́вка—хăйма; сли́вочникъ—хăйма йуратакан.

Слиза́ть, сли́зывать; слизну́ть—çуласа тасат, çуласа ил.

Слизу́нъ—куçран çӳпĕ çуласа кăларакан.

Сли́зь—лăйма.

Слимо́нить—вăрла, çаклат.

Слиня́ть—тĕсрен кай, тĕссĕрлен.

Слипа́ть, сли́пнуть—çыпçăн, хупăн; глаза́ слипа́ются—куçсем хупăнаççĕ.

Сли́ть—слива́ть—тăкса пиксĕлтер, ҫакар, сахаллат.

Сличи́ть, слича́ть—пĕр пеккине пĕр пек маррине сăна, пăх, ҫухла.

Сли́шкомъ—ытла, пит; онъ сли́шкомъ до́бръ—вăл ытла та кăмăллă, ырă.

Слобода́—хулана çывăхри, хула çумĕнҫи ҫиркӳлĕ йал.

Слови́ть—тыт.

Сло́вно—пек; сло́вно кто́ стучи́тъ—тахăшин шаккаҫ пек.

Сло́во—сăмах; словцо́—сăмах; кре́пкое словцо́—аван мар сăмах; словоохо́тливый—калаçма йуратакан.

Сло́гъ—сăмах пайĕ (ла-ша—пекĕ пай).

Слоева́тый—силĕрех, силĕ. (Çĕр çийĕ).

Сложи́ть, слага́ть—хутăштар, çыпăçтар, пĕр çĕре купала; сложи́ть недои́мки—туйăмăккана, пăрăма каçар, ҫакар; сло́жное де́ло—кансăр ĕç.

Сло́й—си, йĕрке, сарăм; слои́стый—силĕ.

Слома́ть, сломи́ть—хуç, амант, сийен ту, вакла, хуçкала, çĕмĕр.

Слонёнокъ—слон çурри.

Слони́на, слоня́й—ĕçсĕр, усăнса çӳрекен.

Слуга́—тарçă; служа́нка—хĕр—арăм тарçă; служа́ка—ватă, тăрăшакан тарçă; служи́вый—салтак; слу́жка—архиерей тарçи.

Слупи́ть, слупа́ть—тасат, сӳ, шурат; слупи́лъ ко́жу—тирне сӳрӗм; я съ него́ де́ньги слупи́лъ—епӗ унтан укҫа ирӗксӗр илтӗм.

Слу́хъ—илтни; у него́ слу́хъ хоро́шій—унӑн хӑлхи лайӑх илтет; ҫап, сас—ҫӳ; слу́хъ но́сится—ҫап ҫӳрет.

Слу́чай—мӗн те пулин пулни, хирӗҫ пулни, май килни; слу́ча́йный—сасартӑк, шухӑшламанни, енҫетри; встре́тилъ знако́маго случа́йно—пӗлнӗ ҫынна енҫетрен тӗл пултӑм.

Слу́шать, слуха́ть—итле; слу́шаю—итлетӗп.

Сле́ва—сулахай йенҫен.

Сле́ди́ть—йӗрле; сле́дователь—сут ӗҫне тӗплекен; сле́довать—хыҫалтан пыр; сле́дъ—йӗр; сле́жу́—йӗрлетӗп.

Сле́зть; сле́за́ть—ан, ҫӳлтен ан, тӑкӑн. Сле́за́й съ ло́шади лаша ҫинҫен ан; ше́рсть сле́зла—ҫӑм тӑкӑнса пӗтрӗ (сурӑхан).

Сле́пе́нь—пӑван.

Сле́пи́ть, сле́пля́ть, сле́пливать—ҫыпӑҫтар; сле́пи́лъ ча́шку зама́зкой—ҫапӑка самаскӑна ҫыпӑҫтартӑм; сле́пи́ть—суккӑрлат.

Сле́по́й—суккӑр; сле́пнуть—суккӑрлан; сле́покӳ́ръ—ҫӑх—куҫ пулнӑ ҫын.

Слюби́ться, слюбля́ться, слю́бливаться—пӗрне—пӗри йурат.

Слюна́—сӗлеке.

Сля́коть—йӗпе, шӗвӗ пылҫӑк, йурлӑ ҫумӑр, йӗпе йур.

Сма́зать, сма́зывать—сӗр; сма́залъ сапоги́—атта сӗртӗм; сма́зать — ленктер, ҫаклатса йар; я сма́залъ его по лицу́—епӗ анӑ питӗнҫен ленктерсе йатӑм; смазли́вый—илемлӗ питлӗ—куҫлӑ ҫын; сма́зчикъ—сӗрекен; сма́зыванье—сӗрни.

Сма́лу, сма́льства, смо́лоду—ҫамрӑкранпах.

Смани́ть, сма́нивать—ултавпа, ҫейепе ҫӗнсе, йыхӑрса кил.

Смастери́ть, смаста́чить—мӗн те пулин ту, ӗҫ ту, ӗҫе пӗлнӗ—пӗлмен ту.

Смахáть, смахнýть—ҫас кайса кил.

Смахлевáть—куй—как ту, аран—аран ту.

Смежúть, смежáть—пĕрлештер, хĕррисене ҫыпăҫтар, хуп, хупла; смежáются глазá—куҫсем хупăнаҫҫĕ; смежникъ—ҫĕр кýрши; Смéжный—ҫикке—ҫикĕн; смéжное пóле—ҫикке—ҫикĕн хир.

Смекáть, смекнýть—туй, сис, тăнкар, тăнла.

Смердéть—усал шăрăш кýрт.

Смерзáть, смёрзнуть—пĕр ҫĕре хытса, шăнса ҫыпăҫ.

Смеркáетъ—тĕттĕм пула пуҫлать.

Смéрть—вилĕм; смертéльный, смёртный—вилĕмлĕ; смертéльно ѣсть хочý—вилес патне ҫитиҫҫен ҫийес килет, пит ҫийес килет.

Смести́, сметáть, сметывать—шăлса тасат; сметáтель—шăлса тасатакан.

Сметáна—хăйма; сметáнникъ—хăйма йуратакан; сметáнщикъ—хăйма сутакан.

Сметáть—сметывать, сметнýть—ҫýлтен шăлса антар, пăрах, сирпĕт; сметывать снѣгъ съ крышú—йура хуралтă ҫинҫен сирпĕт; пĕр ҫĕре пух; смечú кáмни въ кýчу—ҫулсене пĕр ҫĕре пух; сметáть рубáшку—кĕпене пустарса тух.

Смигáть, смúгивать, смигнýть—куҫ хĕс, пĕр пĕр йапалана куҫран ҫухат.

Смúлиться, смúловаться—хĕрхен.

Смирéніе—йăвашлăх; смирúтель—килĕштерекен, килĕшĕве кýрекен.

Смирúть—лăплантар, йăвашлантар, нтлеттер; смúрный—йăваш, ырă; смирѣть—йăвашлăлан.

Смолá—смала; смолинá—смалалă йывăҫ; смолúстый—смалалă; смолúть, смáливать—сăмалала; смолúть, смáливать—пĕрин—пĕрин ҫылăхне Турра кĕл—туса каҫарттар.

Смолкáть, смáлкивать, смóлкнуть—ҫăрăн, калаҫма ҫăрăш.

Смолотúть, смолáчивать—шаккаса, ҫапса, тĕплесе кăлар.

Смолóть, смáлывать—авăрт; тырă авăрт; калаҫнă ҫух авăрт.

Смолча́ть, сма́лчивать—ан ҫӗн, хирӗҫ ан ҫӗн, хирӗҫ ан калаҫ.

Смоль—хӑрӑм.

Сморгну́ть, сма́ргивать—пӗр—пӗр йапалана куҫран ҫухат.

Смори́ть, сма́ривать—нумай ӗҫпе, наҫар апатпа наҫарлат, вӑйа пӗтер, вӗлер; Ива́нъ смори́лъ ло́шадь—Иван лашине наҫарлатнӑ.

Сморка́ть—манка шӑнкар; сморка́чъ—манкине хытӑ, сасӑ кӑларса шӑнкаракан.

Сморкну́ть—см. сморка́ть.

Сморо́дина—хурлӑхан; сморо́дникъ—хурлӑхан ӳсекен вырӑн; сморо́довка, сморо́диновка—хурлӑхан ҫырлинҫен туна ерех.

Сморо́зить, смора́живать—сивӗпе шӑнт; пуҫсӗр сӑмах кала.

Сморчо́къ—кӑмпа йаҫӗ.

Смо́рщить, смо́рщивать—хутла, пӗр, картлантар, хуҫкаласа пӗтер.

Смота́ть, сма́тывать—йавала (ҫӑмха ҫине); смота́ть де́ло—ӗҫе йепле май килнӗ апла ту; путсӗр ту.

Смотре́ть—пӑх, сыхла; смотри́тель, смотри́тельница—пӑхакан, сыхлакан, астӑвакан.

Смочи́ть, сма́чивать—кӑшт йӗнет.

Смо́чь, смога́ть, смогчи́, смощи́—пултар, вӑй ҫитер.

Смоше́нничать—ултала.

Смра́лить—усал шӑрӑш кӑлар.

Сму́глый—тӗксӗм.

Смудри́ть—ӗҫе йе мӗне те пулин пит пӗлсе ту; ҫейелӗхпе ту.

Сму́рый—тӗксӗм, тӗттӗм, хурарах.

Сму́та—килӗшӳ ҫукки, пӑлханни; смути́ть, смуча́ть—пӑтранҫӑк ту; бу́ря смуча́етъ во́ду—ҫил—тӑвӑл пыва пӑтратаҫ; онъ смути́лъ меня́—ҫавӑ пӑсрӗ мана: апла пушшӗ пулӗ, терӗ.

Сму́чить—см. смори́ть.

Сму́шка—путек тире́.

Смыва́ть—çуса тасат.

Смыка́ть, сомкну́ть, смы́кивать—таӳӑ çыпӑçтар, пӗрлештер, пӗр çӗре хытарса хур.

Смычо́къ—сӗркӗӳӗ.

Смы́слить, смышля́ть—пӗл, сис, туй, тӑнла, тӑнкар, ӑнлан; смыслъ—пӗлни, ӑнкарни ӑнланни.

Смыть, смыва́ть—см. смыва́ть.

Смѣ́лый—хӑйулӑ.

Смѣ́на—улӑшу; смѣни́ть—улӑштар.

Смѣ́рить, смѣ́рять, смѣ́ривать—виҫҫе пăх; я смѣ́рилъ—зе́млю—епӗ çӗре виҫҫе пăхрăм.

Смѣси́ть, смѣша́ть, смѣ́шивать—хутăштар, пӗрлештер, пăтрат.

Смѣсти́ть, смѣща́ть—вырăнтан кăлар, куçар.

Смѣ́сь—темиçейапалана пӗр çӗре хутăштар.

Смѣ́тить, смѣча́ть—паллӑ ту; смѣ́тливый—ӳас ăнкарса илекен.

Смѣ́ть—хӑйулăлан.

Смѣхъ—кулӑ; смѣхотво́рный—култаракан; смѣши́ть—култар.

Смягчи́ть, смягча́ть—çемçет, лăплантар; бу́ря смягча́ется—çил—тăвăл лăпланаӳ; смя́тка—çемçе; яйцо́ въ смя́тку—çемçе çăмарта.

Смя́ть—см. смо́рщить.

Снабди́ть, снабжа́ть—парса тăр, пулăшса тăр, кирлине пар.

Снару́жи, снару́жу—тул йенӳен.

Снаря́дъ—машина тавăрашӗ; ăçтӑ та пулин кайма хатӗрленни; насъ снаряди́ли въ доро́гу—пире çула кайма хатӗрлерӗç.

Снаси́ловать—ирӗксӗр ту.

Сна́сть—кирлӗ йăпала; çӗвӗçе йӗп, çип, тата пу́рнеске кирлӗ; çавсене „сна́сть“ теççӗ

Снача́ла—малтан.

Снево́лить—см. снаси́ловать.

Сни́гирь—уйăп.

Низа́ть-Собира́ла.

Низа́ть, ни́зывать—тир; çип çине шăрçа тир.

Ни́зить, снижа́ть—лутралат, антар; ни́зу—айăлтан, тĕпĕнӳен.

Снима́ть, сня́ть—ил, антар, пуçтар; сними́ ша́пку—çĕлĕкне ил; сними́ съ коню́шни се́но—вите çинӳен утă антар; пора́ хле́бъ снима́ть—тырра пуçтарма вăхăт çитрĕ

Сниска́ть, сни́скивать—шыраса, ĕçлесе туп.

Снисходи́тельный—ырăлăхлă, ăшă кăмăллă.

Снисходи́ть, снизойти́—ан; благода́ть снисхо́дитъ отъ Бо́га—тивлет Тураран анаҫ.

Сно́ва—çĕнĕрен.

Сновиде́цъ—тĕлĕк куракан; сполюби́вый—çывăрма йуратакан.

Сно́пъ—кĕлте; сноповя́зъ—кĕлте çыхакан.

Сноровить—май шыра; онъ сноровитъ меня́ уда́рить—вăл мана çапма май шыраҫ.

Носи́ть, сна́шивать—пĕр çĕре çĕклесе пух, купа ту; пĕр çĕртен тепĕр çĕре куçар; мы сно́симъ и́збу—епир пӳрте куçаратпăр; ӳăт; онъ всё сно́ситъ—вăл пурне те ӳăтаҫ.

Сносли́вый—вăйлă, ӳăтăмлă; сно́сный, сно́сная цѣна́—ӳăтăмлă хак.

Сноха́—кин; сноха́чъ—кинĕпе пурăнакан.

Снутри́—шалтан.

Снѣгъ—йур; снѣгови́дный—йур тĕслĕ.

Снѣдь—çимĕç.

Сню́хать—пĕл, туй, сис; сню́хаться—кампа та пулин пĕр пĕр ĕç тума килĕш; шăрăшласа пĕл.

Соба́ка—йытă, анӳăк; соба́читься—усаллан, вăрç, ĕççĕрлен; соба́чка—пĕчĕк йытă.

Собесѣ́дникъ, собесѣ́дница—калаçакан йулташ.

Собесѣ́довать—кампа та пулин калаç.

Со́бина, со́бинка—супинке, харпăр хăйне тивĕçлĕ йапала.

Собира́ла, собира́льщикъ—пухакан, пуçтаракан; собира́ть—пуçтар; собира́ться—пуçтарăн.

Соблаговоли́ть-Совпада́ть.

Соблаговоли́ть—ирĕк пар, кăмăл ту.
Соблазни́ть, соблазня́ть—усал ĕç тума вĕрент.
Соблюсти́, соблюда́ть—сыхла, асту, туса пурăн.
Со́боль—сăсар майлă Сибирти кайăк. (Унăн тирĕ пит хаклă).
Соболѣ́зновать—хĕрхен çын хуйхине пусар.
Собо́ръ, собра́ніе—пуху.
Собра́тъ—йулташ, çывăх çын, тантăш.
Собра́ть, собира́ть, сбира́ть—пуçтар, пух.
Со́бственникъ—хуçа; со́бственная вещь—хуçана тивĕç-лĕ йапала.
Собща́, собча́—пĕрле.
Собы́тіе—см. слу́чай.
Сова́—тăмана.
Сова́ть, су́нуть, со́вывать—тĕрт, ҫик; сова́ться—сĕкĕн; несу́йся—ан сĕкĕн.
Соверша́тель, соверши́тель—тăвакан, туса пĕтерекен, ту́рлетекен.
Совладѣ́ть, совлада́ть—пултар; совлада́нье — пултарни; совла́дчикъ—пултаракан.
Совла́ствованье—пĕр вăхăтра патшара, княçре ларни; пĕрле, çурмалла патшара йе княçре ларни.
Совле́чь, совлещи́—су́се ил, çарамаслантар, салтăнтар.
Совмѣсти́ть, совмѣща́ть—пĕрлештер хутăштар; совмѣ́стно—пĕрле.
Соводвори́ть, соводворя́ть—см. совмѣсти́ть.
Совокупи́ть, совокупля́ть—см. совмѣща́ть.
Сово́къ—луттук.
Совоспи́танникъ — пĕрле вĕренекен; совоспита́ть—пĕрле у́стер, вĕрент.
Совоспомина́ть — ĕлĕк мĕн—мĕн тунине пĕрле асту, асăрха.
Совосхваля́ть—пĕрле мухта.
Совосходи́ть—пĕрле хăпар, улăх.
Совпада́ть—пĕрле пул, пĕрлеш, пĕр вăхăтра кил. Пасха иногда́ совпада́етъ съ Благовѣ́щеніемъ—хăш—хăш

ӭух Мун—кун Турă Амăшне ырă хыпар каланине асăнакан праçникпе пĕр вăхăтра килет.

Совражда́ть—пĕрле çилен.

Соврати́ть, совращáть—см. соблазни́ть.

Совре́менемъ—хăçан та пулсан; современи́ть, современя́ть—вăхăтпа вăхăта пĕрлештер; а ты бы современи́лъ отъѣ́здъ сво́й съ мои́мъ пріѣ́здомъ—енĕ килиӳӳен ху кайас тенĕ çĕре санăн кĕтсе тăрас пулаҫ-ӳĕ.

Совосе́льникъ—пĕр йалта пурăнакан.

Совсѣ́мъ—йăлт пĕтрĕ, йăлтах; совсѣ́мъ гото́во—то́лько хому́тъ надѣ́ть—йăлт пĕтрĕ—хăмăт тăхăнтарасси анӳах йулӳĕ; э́то дѣ́ло совсѣ́мъ не годи́тся—ку ĕç нимĕне те йурамаҫ.

Со́вѣстить—намăслантар; со́вѣсть—намăс.

Совѣ́тъ—канаш; совѣ́тникъ—канаш, ăс паракан; совѣща́нье—канашлани.

Согласи́ть, соглаша́ть—килĕштер; согла́сіе—килĕшӳ.

Соглядѣ́ть, соглядáть—вăрттăн сыхла, пĕл, пăх, йĕрле.

Сограни́чный—см. Смéжный.

Согрѣ́ть, согрѣва́ть—ăшăт; согрѣва́нье—ăшăтни.

Согрѣши́ть, согрѣша́ть—çылăха кĕр; согрѣше́ніе—çылăха кĕни, çылăх.

Содержа́ть, содéрживать—усра, сыхла, тыт, пăх.

Соднова́—пĕрле, сасартăк.

Содо́мить—шавла, кăшкăр, хирĕл, вăрç; содо́мъ—шавлани, вăрçни, хирĕлни,

Содра́ть, сдира́ть—сӳ, шăйăр, ӳĕр.

Содрога́ться, содрогну́ться—шартах сик.

Содѣ́йствовать—сăмахпа йе ĕçпе пулăш; содѣ́йственникъ—сăмахпа йе ĕçпе пулăшакан.

Соедини́ть, соединя́ть—см. смѣша́ть.

Сожалѣ́ть—хĕрхен сожалѣ́ніе—хĕрхенни.

Сожда́ть, сожида́ть—кĕт, кĕтсе тăр; прися́дь да сожди́ его́—вăл килиӳӳен—кĕт ха.

Сожи́тель, сожи́тельница—пĕр çĕрте пĕрле пурăнакан çынсем; арлă—арăмлă çынсем.

Сожра́ть, сожира́ть—антăхтарса çи.

Созва́ть, сзыва́ть, созыва́ть—ӷӗн, нумайӗшне ӷӗн, пӗр ҫӗре ӷӗн, пуҫтар.

Созвони́ть—ӷан ҫапса ӷӗн, пуҫтар.

Созда́ть, создава́ть—ту, ӗҫ ту, пултар.

Созерца́ть—тинкерсе пăх.

Созла́—ҫилӗпе.

Созна́ть, сознава́ть—килӗш, каласа пар, ӗлӗкхи шухăша улăштар; пӗл; онъ и самъ не сознаётъ, что дѣлаетъ —мӗн тунине вăл хăй те пӗлмест; онъ во всемъ сознался—вăл йăлтах каласа паӷӗ.

Созрѣ́ть, созрѣва́ть—ӗлкӗр, пиҫ, пул; хлѣбъ созрѣ́лъ—тырă ӗлкӗрӷӗ, пулӷӗ; я́годы созрѣ́ли—ҫырла пиҫнӗ.

Соизво́лить, сопзволя́ть—см. соблаговоли́ть.

Соизгна́нникъ - пӗрле хăвалса кăларнă йулташ.

Соименѝтый—ӷаплă, ӷапа тухнă ҫын.

Соиска́ть, сойскивать—шыра, тăрăш.

Со́колъ—хурӷка майлă вӗҫен кайăк (ҫав кайăкпа ахутана ҫӳреҫҫӗ).

Сократи́ть, сокраща́ть—кӗскет, ӷакар, пӗтӗклет.

Сокрове́нный—пытарнă йăпала.

Сокроти́ть, сокроща́ть—лăплантар; сокроща́тель — лăплантаракан.

Сокруша́тель—мӗне те пулин ҫӗмӗрекен, хуҫакан, вӗтетекен; сокруши́ть, сокруша́ть—ҫӗмӗр, хуҫ, вӗтет.

Сокъ—сӗткен.

Солга́ть—суйеҫтер.

Солда́тъ—ҫара; салтак; солда́тка—салтак арăмӗ; солда́ткинъ—салтака тивӗҫлӗ йăпала.

Солёный—тăварлă.

Соли́дный—вăйлă, ӷăтăмлă шанӷăклă.

Соли́ло, соло́нка, солони́ца—тăвар сăлăнӷи (тăвар хумалли); соли́тель—тăварлакан; соли́ть—тăварла; ну ужъ ты и насоли́лъ ему́—есӗ ăна пит хăртрăн, усал туран.

Со́лнце, со́лнышко—хӗвел; солнцеви́дный — хӗвел тӗслӗ; солнцепёкъ—хӗвел хӗртнӗ вырăн; со́лнечникъ—хӗвел ҫавăрăнăҫ, хӗвел ҫавăрăҫ.

Соловéй-Сорúнка.

Соловéй—шăпҫăк; соловьéнокъ—шăпҫăк ҫĕппи.
Сóлодъ—салат.
Солóма—улăм; солóменный—улăмран тунă йапала; соломообрáзный—улăм йевĕрлĕ.
Соль—тăвар; солёный—тăварлă.
Сомнéнье—шаҫăк ҫукки; сомнúтельный—шаҫăксăр.
Сомшúть—мăкла, мăкпа питĕр, ҫап.
Сомъ—пит пысăк пулă.
Сонъ—тĕлĕк; сонлúвецъ—нумай ҫывăракан, ҫывăрма йуратакан; сонникъ—тĕлĕк каласа паракан, пĕлтерекен кĕнеке.
Сообрази́ть, соображáть—ҫас туй, хăвăрт шухăшла, сис; сообрази́тельный—ҫас туйакан.
Сообщá—см. собщá—пĕрле; сообщúтель, сообщáтель—пĕлтерекен, каласа паракан, систерекен.
Сооруди́ть, сооружать—ларт, ту; пӳрт ларт, ҫиркӳ ту, сооруди́тель—мĕн те пулин лартакан.
Соотвéтствовать, соотвéтить—килĕш, каласа пар, майлă пул.
Соотéчественникъ—пĕр патшалăхри ҫын.
Сопéрникъ—тăшман, курайман ҫын.
Соплемённикъ—пĕр ăруран, йăхран ҫуралнă ҫын.
Сопли́вецъ—манкалă ҫын; сопля́—манка; сопля́къ—манкине шăлман ҫын.
Сопоста́вить, сопоставля́ть—пĕрле тăрат, йунашар тăрат.
Сопричи́слить, сопричисля́ть—хутăштар.
Сопроводи́ть, сопровождáть—ăсат, пĕрле пыр, хыҫĕнҫен пыр.
Сопроти́вность—хирĕҫ тăни, парăнманни, итлеменни.
Сопроти́въ—хирĕҫ (пӳртпе пӳрт).
Сопрéть, сопрéвать—ҫĕр, йăш, шăрăшлан, пăсăл; мукá сопрéла—ҫăнăх пăсăлнă.
Соразмéрить—танлаштар.
Сорбáнъ—сурпан.
Сорвáть, срывáть—татса ил, сӳсе ил.
Соревновáть—ҫынтан ан йул; ҫын мĕн тунине ту.
Сори́нка—ҫӳп татăкĕ.

Соро́ка—ҕакак; нумай калаçакан, авӑртакан.
Сороко́вины или сорочи́ны—хӗрӗх кун çинҕи пумилке; сороко́вка—витренӗн хӗрӗхӗмӗш пайӗ; со́рокъ—хӗрӗх.
Соро́чка—кӗпе.
Сортъ—сурт; мука́ пе́рваго со́рта—ҕи лайӑх сурт çӑнӑх.
Соръ—çӳп—çап.
Соса́ть, са́сывать—ӗм. ӗмсе ил.
Сосва́тать—хӗр çураç; мы сосва́тались—хӑталӑ пултӑмӑр.
Соскобли́ть—см. скобле́нье.
Соскользну́ть—см, скользи́ть.
Соскочи́ть—см. скочи́ть.
Соскрести́—см. скрести́.
Соску́читься—см. ску́ка.
Сосла́ть—см. сла́ть.
Сослези́ть—см. слеза́.
Сослони́ть, сослоня́ть—тайӑнтар.
Сослужи́ть—йурӑхлӑ пул, мӗн те пулин туса пар; см. слуга́.
Со́слѣпа, со́слѣпу—куçсӑр, суккӑр пирки.
Сосна́—хырӑ, йахтӑ.
Сосну́ть—сӗнк пул, кӑшт çывӑрса ил.
Сосо́къ—ҕӗҕӗ.
Сосредото́чить—пӗр çӗре пух, купа ту.
Соста́вить, составля́ть—антарса ларт, пӗр çӗре ларт, йунашар ларт; соста́въ—тӗрлӗ йапаларан, темиçе тӗслӗ йапаларан тунӑ йапала.
Соста́рить—ватӑлтар.
Состега́ть—см. стега́ть.
Состира́ть—çу, çуса тасат.
Состоя́ть—см. соста́въ; состои́тъ на слу́жбѣ—вырӑнта тӑраҭ.
Сострада́лецъ—хӗрхенекен, çыншӑн хуйхӑракан; сострада́ть—пӗрле асаплан.
Состра́нствовать—см. сопроводи́ть.
Состри́чь, сострига́ть—хаҕӑпа каса каса тӑк.
Сострога́ть—наструкла, савала.

Состро́ить—туса ларт (çурт).
Состря́пать, состря́пывать—йашка—çăкăр, çимĕç пĕçерсе пĕтер.
Состяза́ться—тавлаш, кĕреш, маларах тăвас тесе тăрăш.
Сосу́лъ—савăт.
Сосчита́ть, сосчи́тывать—шутласа, суса тух.
Сосе́дъ, сосе́дка—ку́ршĕ.
Сотвори́ть—туса, пултарса пĕтер.
Сотка́ть—пир тĕртсе пĕтер.
Со́тня—çĕр; со́тня рубле́й—çĕр тенкĕ; со́тникъ—çĕр çын пуçлăхĕ.
Сотова́рищъ—йулташ.
Сотрапе́зникъ—кампа та пулин пĕр сĕтел хушшинҫе ларса çийекен.
Сотру́дникъ—пĕрле ĕçлекен.
Сотрясти́, сотряса́ть—силле, кисрентер.
Сотъ, со́ты—пыл карасĕ.
Соу́зникъ—тĕрмере пĕрле ларакан.
Соумы́слить—пĕр—пĕринпе усал ĕç тума канашла.
Соуча́стіе—см. сообща́.
Соха́—суха пуç, суха.
Сохрани́ть, сохраня́ть—сыхла, упра, пытар, асту.
Соца́рствовать—пĕрле патшара лар, пĕр вăхăтра патша пулса тăр.
Сове́вникъ или сове́льникъ—Раштав ыран тенĕ кун; Турă шыва кĕнĕ умĕнхи кун.
Сочета́ть—хутăштар, çыпăçтар, пĕрлештер.
Сочини́ть, сочиня́ть—шухăшласа кăлар, йури ту.
Сочлени́ть—см. сочета́ть.
Сочу́вствіе—йуратни, пĕрлешни, пĕр пек шухăшлани, пĕрле хуйхăрни.
Сошни́къ—суха тимĕри.
Сощипа́ть, сощипну́ть—йапала тăррине ҫĕпĕтсе татса ил.
Сою́зить—см. сочета́ть; сою́зъ—пĕр пĕринпе тӳрĕ пурăнни, йулташ пулса пурăнни, йуратса пурăнни; хутăштарни, çыпăçтарни.

Спáдать, спадáть—ӳк, персе ан.

Спáй—çыпăçтарнă выр̆ăн; спáиванiе—çыпăçтарни; спáиванье—ĕçтерсе ӳсĕртни; спайнóй—çыпăçтарса тунă йапала.

Спáкостить—ĕçе пăс, усал ту; см. напáкостить.

Спали́ть, спáливать—çунтар, ĕнт, çунтарса йар.

Спáмятовать—маннине астуса ил.

Спáрить—тирĕ сĕвĕнитӳен пиçтер; спáрить—мăшăр ту; спáрить—вĕçен кайăксен аçипе амине пĕрлештер.

Спасáть, спасти́—хăтар, хута кĕр, хӳтĕле; спасéнiе—çăлăнăç; спаси́бо—тав—та пуç; Спаси́тель—Çăлакан. Iисус Христоса Çăлакан теççĕ; Спáсъ—Çăлакан Iисус Христос.

Спáть—çывăр; спúтъ—çывăраҫ.

Спахáть, спáхивать—сухаласа пăрах; шăлкала, шăл (тусана).

Спаúть, спáивать—см. Спай.

Спеленáть—пийеле.

Спервá, спервоначáла—малтан.

Спéреди, спереди́, спереду́—малти йенӳен.

Спереть, спирáть—çапса, тĕртсе хĕстер; вăрла; асаппа вырăнтан хускат; меня́ спĕрли въ толпѣ́—мана ертел хушшине персе хĕстерӳĕç; наси́лу возъ съ мѣ́ста спĕрли—аран—аран лава вырăнĕнӳен хускатрăмăр; спĕрли топóръ—пуртта вăрласа кайрĕç; спĕртый воздýхъ—таса мар сывлăш.

Спéсь—мăн кăмăллăх; спеси́вый—мăн кăмăллă.

Спечáтать, спечáтывать—пĕр кĕнекерен тепĕр кĕнеке çине куçарса çап, пус.

Спечь—пĕçер; спекáть—пĕçеркеле; спеклá пирóгъ—кукăль пĕçертĕм.

Спили́ть—пăӳăкăпа касса тат.

Спинá—çурăм; спúнка—хыç; спúнка стýла—тенкел хыçĕ.

Спúртъ—спирт.

Списáть, спúсывать—çырса ил.

Спúть, спивáть—сыпса, ĕçсе ил (тулли йапаларан).

Спиха́ть-Спобо́роть.

Спиха́ть, спи́хивать, спихну́ть—тӗртсе йар, хускат, тӗртсе куҫар.

Спи́ца—урапа шӑлӗ; спи́чка—шӑрпӑк, спиҫӑк.

Спла́вать—шывпа, шыв тӑрӑх кайса кил.

Спла́вить, сплавля́ть—шӑрат; ме́дь сплавля́ютъ—пахӑра шӑратаҫҫӗ; шывпа йар, антар; лѣсъ сплавля́ютъ—вӑрмана (пӗренесене) шывпа, шыв тӑрӑх йараҫҫӗ; спла́вить—вырӑнтан кӑлар.

Сплева́ть, сплёвывать, сплю́нуть—сурса пӑрах.

Сплеска́ть, сплёскивать, сплеснуть—ҫӳкесе тӑк.

Сплести́, сплесть, сплета́ть ту (ҫӑпата); ҫитле (ҫиттуни); сар (ахалӑ сӑмах)—я хоте́лъ ла́нти сплести́—епӗ ҫӑпата тӑвасшӑнҫӗ; де́вочка сплела́ ко́су—хӗр—аҫа ҫит—тунине ҫитлерӗ; сплетня, сплетни—ахалӑ сӑмах сарни, ҫук сӑмаха пур туни; сплетникъ, сплетница—кут хыҫӗнҫе калаҫакан, сӑмах выӑатакан, сӑмаха леҫсе паракан.

Сплоти́ть, спла́чивать—ҫыпӑҫтар, таҫӑлат, ҫапса хӗстер.

Сплотничть—каскаласа пӗтер.

Сплохова́ть, наҫар пул, ӑссӑр пул; я тогда́ сплохова́лъ—епӗ ун ҫух ӑссӑр пултӑм, манӑн урӑхла тӑвас пулаҫ—ҫӗ.

Сплошь—йӗркипе, витӗрех; траву́ сплошь вы́косили—курӑка йӗркипе ҫулса тухрӗҫ.

Сплошь да ря́домъ—тӑтӑшах, ҫас—ҫасах.

Сплута́ть—ҫыхлантар (ҫиппе).

Сплутова́ть—ултала, суй.

Сплы́ть, сплыва́ть—йухса кай, шывпа кай; ме́льница сплыла́—армана шывпа йухтарса кайрӗ; сарӑл; о́спа сплыла́сь по всему́ те́лу—ҫеҫек пӗтӗм ӳте сарӑлҫӗ; бы́ло да сплы́ло—пур-ҫӳ те, халӗ ҫук ӗнтӗ, пӗтрӗ ӗнтӗ; всѣ сплы́лись—пурте пӗр ҫӗре пухӑнҫӗҫ (шывпа килсе).

Сплю́нуть—см. сплева́ть.

Сплю́щить—лапҫӑт.

Сплеса́ть—ташласа ил.

Споборо́ть—ҫӗнтерме пулӑш.

Сповива́лка—аҫа суратма пулăшакан карҫăк, пашка; сповива́льникъ—аҫа пиҫелекен пиҫпхи; спови́ть, сповива́ть—аҫа пиҫеле.

Спогрaни́чный—см. сме́жный.

Сподва́лъ—пĕтĕмпех.

Сподо́бить—прĕк пар, ырăлăх пар.

Сподру́чное де́ло—пултармалла ĕҫ; сподру́чникъ—пулăшакан; сподру́чный—алла килет; э́тотъ топо́ръ мнѣ сподру́ченъ—ку пуртă мана алла килет.

Спожа́ть—вырса пĕтер.

Споза́дь—хыҫ; споза́дь до́му огоро́дъ—анкарти карташ хыҫĕнҫе.

Спозара́нить—пит ир вăрат, тăрат.

Спозна́ть—пĕлсе пĕтер.

Спои́ть—ӳсĕртиҫҫен ĕҫтер; спо́йщикъ—ӳсĕртиҫҫен ĕҫтерекен.

Споко́яться—ӳкĕн.

Спокида́ть, споки́нуть—пăрах, ăман, хăвар; споки́нули насъ до́брые лю́ди—ырă ҫынсем пире ăманҫĕҫ, пăрахрăҫ.

Споко́й, споко́йствіе, споко́йность—канăҫлăх; споко́йный—канлĕ, шухă мар.

Споко́ну—авалтаннах.

Сполáдить—килĕштер, пултар; мы съ нимъ сполáдимъ—епир унпала килĕштерĕпĕр; я сполáжу съ э́тимъ де́ломъ—епĕ ку ĕҫе тума пултарăп.

Сполáскивать—ҫӳкесе тăк.

Сполáтники, сполáтчики—архіерей слушит тунă ҫух йурлакансем.

Сползти́, сползáть—хырăмпа шуса ан, шуса ан (хуралтă ҫинҫен йур шуса анаҫ).

Сполнá—тулли, пĕтĕмпе; спо́лнить, сполня́ть—хушнине ту, пĕтле.

Соплоскáть—см. сполáскивать.

Сполоу́миться—ăссăрлан, ухмахлан.

Сплоши́ть—сасартăк хăрат, хăраса пĕт, тустарса пĕтер;

ребя́та всю голубя́тну всполоши́ли—аҫасем кӑвакарҫӑн йӑвисене йӑлт тустарса пӗтернӗ.

Спо́льный—см. сме́жный.

Спомина́ть—астуса ил, ӗлӗкхине асту.

Спомога́ть—пулӑш.

Спона́добиться—кирлӗ пул.

Спопу́тникъ—ҫул синҫи йулташ, ӗҫе майа йаракан; дѣло спопу́тное—майлӑ ӗҫ.

Спо́рить—тавлаш; спо́рный—тавлашакан.

Спори́ть—пулӑшса ӗҫе ӳсӗнмелле ту, перекетлӗ ту.

Споро́ть—ҫӗленӗ йапалана сӳт.

Спорхну́ть—веҫҫе кай.

Спо́рый—перекетлӗ.

Спорынья́—хуп—хура ыраш пуҫахӗ.

Спосо́бный—пултаракан, йурӑхлӑ, тӑнлӑ.

Споткну́ться—см. спотыка́ться.

Спотыка́ться, спотыкну́ться—такӑн.

Спохвати́ться—сасартӑк астуса ил.

Спра́ва—сылтӑм йенҫен.

Справедли́вость—ҫӑнлӑх.

Спра́вить, справля́ть—тӳрлет (кукӑрӑлнӑ йапалана), тыт, пултар; я спра́влюсь съ э́той лошадью—епӗ ку лашана тыткалама пултарӑп; спра́вили но́вую сбру́ю—лаша спрайне ҫӗннине туйантӑмӑр; спра́вный—путлӗ, ҫипер, тӗреклӗ.

Спра́стывать—см. спроста́ть.

Спрова́дить—хушса йар, кӑларса йар, тӗрткелесе кӑларса йар, хӑваласа йар.

Спрово́рить—ҫас, хӑвӑрт ту; васкаса туса пӗтер.

Спровэ́дать—пӗл, ыйтса пӗл.

Спроси́ть—ыйтса пӗл.

Спросо́нку—тин ҫывӑрса тӑни, ҫывӑрса тӑранманни.

Спроста́ть—пушат.

Спро́тивъ—хирӗҫ; спро́тивъ це́ркви—ҫиркӗве хирӗҫ.

Спры́гать—сиксе ан.

Спры́скать—пӗрӗхсе йӗпет.

Спрѣть-Срости́сь.

Спрѣ́ть—йăш, вырtса хĕр; см. сопрѣ́ть.
Спрями́ть—тӳ́рĕлет, тӳ́рĕ ту.
Спря́тать—пытар, пытарса хур.
Спуга́ть—хăрат.
Спуска́ть, спусти́тъ—ирĕке йар, çӳ́лтен антар, сăрана йухтарса пĕтер; всѣ́ де́ньги спусти́лъ—мĕн пур укçине йăлтах пĕтерӯ̆ĕ.
Спу́тать—тăлла, (лапана) çыхлантарса пĕтер; ты его́ спу́талъ въ э́томъ дѣ́лѣ—есĕ ăна çав е́çе тунă ӯ̆ух йăлтах тăнтан йăтăн.
Спу́тникъ—çул çинӯ̆и йулташ.
Спыря́ть—сĕк (вăкăр сĕкет).
Спыта́ть—см. спроси́ть.
Спья́на—ӳ́сĕр пирки.
Спѣ́ть—см. созрѣ́ть; спѣть—йурласа ил.
Спѣ́хъ—васкани; спѣши́ть, спѣша́ть—васка.
Спя́тить—ӯ̆акар, кайалла тĕрт; спя́тить съ ума́—тăнтан кай.
Сработа́ть—ĕçле, ĕçлесе ил, пĕтер.
Сравни́ть—танлаштар.
Срази́ть, сража́ть—ӳ́кер, çапса ӳ́кер, уринӯ̆ен ӳ́кер, пит хытă сехрине хăпарт, вĕлер.
Сра́зу—сасартăк, трук, ӯ̆асах.
Срами́ть—вăрçса пĕтер, намăсне йар.
Среди́на—варри.
Сре́дство—май; я нашёлъ сре́дство—епĕ май тупрăм; пурлăх; у него есть сре́дство—унăн пурлăх пур.
Сри́нуть—тĕртсе антар.
Срисова́ть—хут çине пĕр—пĕр кĕлеткене йе çын сăнне çырса ил.
Сробѣ́ть—хăра.
Сровня́ть—тикĕсле, танлаштар, пĕр пек ту.
Сро́дникъ—ăратне.
Срокъ—срук, каланă вăхăт.
Срости́сь—пĕр çĕре çыпçăнса ӳс, тӳ́рлен; два де́рева срослѝсь су́чьями—икĕ йывăç тураӯ̆ĕсемпе çыпăçса ӳсеççĕ; ра́на срости́ется—ыратакан вырăн тӳ́рленет.

Срубить—касса пăрах; срубилъ избу—пӳрт пураса лартрăм.
Срыть, срывать—ҫакала, тикĕсле.
Срĕдка—сайра—хутра.
Срĕзать, срĕзать—тăррине касса тат; я его срĕзалъ—епĕ ăна намăслантартăм; срĕзъ—касна вырăн.
Срĕтить—тĕл пул.
Ряда—хакпа килĕшни, тум; мы съ нимъ срядились—епир унпала хака килĕшрĕмĕр; мальчика срядите—аҫана тумлантарăр.
Ряду—йĕркипе.
Садить—антар, тĕртсе антар.
Саднить—ҫĕрсе йар, шăйăрса йар.
Селить—пурăнма урăх вырăна куҫар.
Сора—вăрҫни, тӳрĕ пурăнманни.
Сосать—ĕмсе ил.
Суда—кивҫен пани; ссудить—кивҫен пар.
Сургучить—сăркăҫпа ҫыпăҫтар.
Сучить—йавала, ҫăмхала.
Сылать—см. сослать; сылка—йани (пĕр ҫĕртен тепĕр ҫĕре); Сипире йанă сынна «сыльный», теҫҫĕ.
Сыпать—тултар; хлĕбъ сыпали въ закромы—тырра пӳлмене тултартăмăр.
Сыхать—типсе ҫит, шултăрка.
Стабунить—ут кĕтӳне пĕр ҫĕре пух.
Ставить—ларт, тăрат; я ему не ставлю въ вину—епĕ ăна айăпламастăп.
Стадо—кĕтӳ; стадишко—пĕҫĕк кĕтӳ.
Стаить—пытар.
Стаить—вĕҫен кайăксене пĕр ҫĕре пух.
Стаканъ, стоканъ, стаканчикъ—стакан.
Сталистый—хурҫăллă; сталь—хурҫă; стальной ножикъ—хурҫăран тунă ҫĕҫĕ.
Стамеска—ҫӳхийĕ.
Станистый—ҫӳлĕ, тĕреклĕ ҫын; станица—кĕтӳ, ушкăн; станичникъ—хусак.

Станъ-Сте́бель.

Станъ—ҫарӑнса тӑракан вырӑн; канма ҫарӑнакан вырӑн; станово́й—станавуй, станавай; стано́къ—станук.

Стара́нье—тӑрӑшни; стара́тельный—тӑрӑшакан.

Ста́рецъ } Стари́къ } —ватӑ ҫын; ста́рый—ватӑ, кивӗ; старова́тый—ватӑрах; старовѣ́ръ—старавир, кив тӗнпе пурӑнакан ҫын.

Старообря́децъ—см. старовѣ́ръ.

Ста́роста—старӑстӑ, йалти аслӑ ҫын.

Старшина́—старшина, вулӑсри аслӑ ҫын.

Ста́рый—ватӑ, кивӗ; ста́рый домъ—кивӗ ҫурт. Старёхонекъ—пит ватӑ. Старьё—кивӗ йапаласем; торгова́ть старьёмъ—кивӗ йапаласемпе сутӑ ту. Старѣ́йшина—ҫи асли; старшина.

Ста́ска—плсе тарни, вӑрлани.

Стасова́ть—выҫамалли картсене хутӑштар, пулхат.

Стати́стика—хисеплесе сӑнаса тӑни. Стати́стика народонаселе́нія—халӑха хисеп туни.

Ста́тный—ҫипер, маттур. Ста́тный конь—лайӑх илемлӗ лаша.

Ста́туя—кӗлетке, йывӑҫран, йе тӑнтан, йе кирпӗҫрен тунӑ кӗлетке; ста́туйный ма́стеръ—кӗлеткесем тӑвакан ӑста.

Стать, става́ть—тӑр. Шёлъ, шёлъ, заду́мался и сталъ—пыҫӗ, пыҫӗ, шухӑша кайрӗ те тӑҫӗ. Часы́ ста́ли—сехет ҫарӑннӑ.

Статья́—кӗнеке ҫинҫи, йе ахаҫ хут ҫинҫи уйӑрӑм пайӗ; ҫырни. Онъ за статью́ свою́ получи́лъ сто рубле́й—вӑл хӑй ҫырнишӗн ҫӗр тенкӗ илҫӗ.

Ста́я—ушкӑн, пуху. Ста́я птицъ—кайӑк ушкӑнӗ.

Ствердѣ́ть—хытса лар.

Стволъ—вулли. Стволъ ружья́—пӑшал вулли; стволъ пожа́рной трубы́—насус пырши вӗҫӗнҫи кӗпҫи.

Ство́рокъ—уҫӑлакан, хупӑнакан пай. Ство́рчатое окно́—икӗ йеннелле уҫӑлакан икӗ хупӑлӑ кантӑк.

Стеари́нъ—тасатнӑ йашка-ҫӑвӗ; стеари́новая свѣча́—таса йашка—ҫӑвӗнҫен тунӑ ҫурта.

Сте́бель—курӑк туни.

Стебни́къ—вĕлле хурҫĕсене хĕлле лартмалли вырăн.

Стега́, стёжка—утма çул, çĕленĕ ҫухне çĕлесе пынă вырăн.

Стега́ть—çап, хулла. Не стега́й ло́шадь—лашана ан çап. Стёганная оде́жда тёплая—хулланă тумтир ăшă.

Стекло́—кĕленҫе. Чистъ какъ стекло́—кĕленҫе пек таса. Онъ смо́тритъ въ чёрное накоптѣ́лое стекло́—вăл тĕтĕмпе хуратнă кĕленҫе витер пăхаҭ; ĕçе усал йенҫен кураҭ.

Стели́ть—сар. Сте́лька—атă тĕпне шал йенҫен хуракан сăран, йе пир; кахал, ӳркевçĕ, йурăхсăр, ӳсĕр çын.

Сте́льность, сте́льный—пĕтĕ. Сте́льная коро́ва—пĕтĕ ĕне.

Стеногра́фія—хăвăрт, ҫас çырса пыни; çын сăмахне калаçнă ҫух çырма ĕлкĕрни.

Степе́ниться—ҫарулă, тирпейлĕ пул.

Степли́ть—ăшăт. Степли́ть во́ду—шыва лĕплет.

Степни́ца—лаша ҫирĕ, саха.

Степь—вăрмансăр, курăк ӳсекен, вырăн. Степно́го коня́ на конюшнѣ не уде́ржишь—хирте, ирĕкре çӳренĕ лашана витере ҫарса тăраймăн.

Сте́рва—виле, вилнĕ выҫăх. Стервенѣ́ть—шăртланса, хытса кай. Калмы́ки ѣдя́тъ и стервя́тину—калмăксем вилене те çийеççĕ.

Стере́ть—шăл, шăлса тасат, хурат, хырса, хăшкаса тикĕсле. Стира́ть бѣльё—кĕпе йĕме çу.

Стере́чь—сыхла, хурал тăр. Кто самъ себя́ стережётъ, того и Богъ бережётъ—хăйне хăй сыхлакана Турă та сыхлаҭ.

Сте́ржень—вал.

Сте́рлядь—(пулă йаҫĕ.), çăка пулă.

Стерпѣ́ть—тӳс, ҫăт. Понево́лѣ сте́рпишь,—коли́ не́куда дѣва́ться—ниаçта кайма çук пулсан, ирĕксĕрех ҫăтăн.

Стеса́ть—ҫутла, пуртăпа касса тикĕсле.

Стече́нье—йухса пухăнни. Стече́нье наро́да на я́рмарку—йармăка халăх пухăнни.

Сти́брить—вăртăн ил, вăрла.

Стипе́ндія—вĕренекенсене хысна укçипе усрани.

Сти́скать, сти́скивать—хӗс, хӗстер. Полови́цы сти́скиваютъ кли́ньями—урай хӑмисене сӑвӑлсемпе хӗстереҫҫӗ. Сти́ски—ҭӗрӗ, калит туман кирпӗҭ.

Стиха́рникъ—стихар тӑхӑнакан.

Стиха́рь—діакон, йе тийеҭук тӑхӑнакан ҭиркӳ тумтирӗ, (ӑна архіерей те священник те айалтан тӑхӑнаҫ).

Стиха́ть—ҭарӑн, лӑплан, хуленлен. Вӗ́теръ стиха́етъ—ҫил лӑпланаҫ.

Стихія—йапалан пайӗ; сывлӑш виҫӗ татӑка, пайа уйӑрӑлаҫ (кислоро́дъ, азо́тъ, углеро́дъ); кашни пайне стихія теҫҫӗ. Стихійныя перемӗ́ны—ҫанталӑк улӑшӑнни.

Стихо́вны—ҭиркӳ йурри.

Стихоплётъ—стихсем ҫыракан.

Стихъ, стихи́—пур йӗркере те пӗр тан пӗр хисеп хытӑ сасӑллӑ сас паллисем кӳртсе ҫырни.

Стекло́—кӗленҭерен тунӑ пӗҭӗк савӑт.

Стлать, стели́ть—сар, сарса хур. Мягко́ сте́летъ, жёстко спать—ҫемҫе сараҫ, ҫывӑрма хытӑ.

Сто—ҫӗр; вунӑ вуннӑ.

Стоглавый собо́ръ—Мускавра 1551 султа пулнӑ пуху, унта ҭиркӳ законӗсене ҫӗр пӳлӗм туса ҫырнӑ.

Сто́гна—хулари пысӑк, сарлака урам.

Сто́говище—утӑ капанӗ выраннӗ.

Стогъ—утӑ капанӗ.

Сто́йбище, сто́йно—пӗр вырӑнтан тепӗр вырӑна куҫса ҫӳрекен ҫынсем ҭарӑнса тӑнӑ вырӑн.

Сто́ймище—тапӑр, шыв хӗрринҭе кӗтӳ тӑратнӑ вырӑн. Сто́имость, сто́йность—йапала хакӗ, мӗн ҭухлӗ тӑни.

Сто́йло—лаша тӑракан вите, пӳлме.

Сто́итъ—тӑраҫ. Сто́итъ пять рубле́й—пилӗк тенкӗ тӑраҫ. Стои́тъ—тӑраҫ. Ло́шадь стои́тъ въ коню́шнѣ—лаша витере тӑраҫ.

Сто́ить—тивӗҫлӗ пул. Онъ не сто́итъ тако́й ве́щи—ҫав йапалана вӑл тивӗҫлӗ мар. Богъ зна́етъ, кто чего́ сто́итъ—кам мӗне тивӗҫлине Турӑ пӗлеҫ.

Стокъ—вулак, вăлак.

Стóлбень—ухмах; столбенѣть—ăнран кай; хытса кай. Столбовáя дорóга—йупасем лартнă пысăк çул.

Столéчникъ—сĕтел тăвакан. У насъ вся дерéвня столéчничаетъ—пирĕн йалĕпех сĕтел, пукан тăваççĕ.

Столúца—ҫи аслă, пысăк, патша пурăнакан хула.

Столкáть, стáлкивать, столкнýть—тĕртсе йар. На гóру дéсятеро не втя́нутъ, подъ гору одинъ столкнéтъ—ту çине вуннăн туртса хăпартаймĕç, ту айне (ту çинҫен) пĕҫҫен те тĕртсе йарĕ.

Столкновéнье—пырса çапăнни.

Столóвая—апат çийекен вырăн, пӳлĕм. Столоначáльникъ—патшалăхри ĕçсене туса çырса тăракансенĕн пуçлăхĕ.

Столóчь—тӳ, вĕтет, ват.

Стóлпникъ—йупа çинҫи; Турра йурăхлă пуласшăн, тĕнҫе усаллăхĕнҫен уйрăласшăн йупа çинҫен анмасăр кĕл—туса тăракан çын.

Столъ—сĕтел; апат çимĕç. У нихъ столъ хорóшъ—вĕсен апат—çимĕç аван.

Столь—çав тери, çав тĕрлĕ. Столь вáжное дѣ́ло—çав тĕрлĕ ҫаплă ĕç. Стóлько—çавăн ҫухлĕ.

Столя́рить—сĕтел, пукан ту.

Стомúть, стомля́ть, стáмливать—ывăн, вăйран кай, ырханланса наҫарланса кай. Кля́чу пáпиней стомúли—наҫар лашана сухара суптарҫĕç. Скотъ стóмленъ безкóрмицей—выльăх—ҫĕрлĕх апатсăр ырханланса кайнă.

Стонáть—ахлат, йăнăш, йĕр, хуйхăр.

Стончúть—çинҫелет.

Стонъ—ахлатни, йăнăшни.

Стопá—ура лапки, пысăк стакан, майласа хунă купа. Припáдать, пáдать къ стопáмъ—çĕре (ура лапки патне) ӳксе пуççап. Въ нáше врéмя въ морскóмъ кóрпусѣ квасъ къ столу́ подавáли въ стопáхъ—епир тинĕс çинҫи çарта пурăннă ҫухне апатланнă ҫух шире кăвас пысăк стакансемпе параҫҫĕç. Кирпúчъ кладётся

стопа́ми по 1000—кирпӗҫе пиншерӗн купаласа хураççӗ. Стопа́ бума́ги—хут ҫерки (480 листо́въ).

Стопи́ть—шӑрат, ирӗлтер.

Стопта́ть—тапта, луҫӑрка (урапа) ашса çӗмӗрсе пӗтер. Скотъ стопта́лъ хлѣбъ—выльӑх—ҫӗрлӗх тырра таптаса луҫӑркаса пӗтерҫӗ.

Сто́ра, што́ра—кантӑк кармалли, ҫаршав.

Сторгова́ть—килӗш, çураç. Торгу́ются—по рука́мъ бью́тъ, сторгу́ются—могарычи́ пью́тъ—хак çинҫен тавлашаççӗ алпа ал çапаççӗ, çураçаççӗ—макарыҫ ӗçеççӗ.

Сторожи́ть—сыхла, хурал тӑр, пӑхса тӑр, пӑхса çӳре. Сторожъ—пӑхса усракан, сыхлакан.

Сторона́—йен. Пра́вая сторона́—сылтӑм йен; сторо́нникъ—пӗр шухӑшлӑ, пӗр йенҫи. Мно́го сторо́нниковъ э́того де́ла—вӑл ӗçшӗн тӑрӑшакан нумай.

Стосковáться—хуйхӑрса пӗт.

Сточи́ть—çавӑр (на тока́рномъ станке́). У стола́ но́жки точёныя—сӗтел урисене çавӑрса тунӑ.

Сто́чный—йухмалли. Сто́чныя тру́бы—шыв йухмалли тӑрпа.

Стошни́ть—ӑша пӑтрат, хӑсас килтер.

Стоя́лый—пӗр вырӑнта нумайҫҫен тӑнӑ, выртнӑ йапала. Стоя́чая вода́ ту́хнетъ—пӗр вырӑнта тӑракан шыв шӑрӑшаланать.

Стрaви́ть—çӗмӗр, ӗшӗрт, вӑрçтар. Сосе́ди луга́ на́ши стрaви́ли—пускилсем ширӗн çарансене çӗмӗртерсе пӗтернӗ. Стрaви́ть пе́тухо́въ, гусако́въ—автансене, хур—аçисене вӑрçтар.

Страда́—ӗç вӑхӑҫӗ, ӗç çи, тырӑ вырнӑ, çаран çулнӑ вӑхӑт. Страда́ніе—хӗн курни, хурлӑх курни; асапланни; кре́стныя страда́нія—хӗрес çинҫе асапланни.

Стра́жа—хурал.

Страна́—йен, çӗр; тёплая страна́—ӑшӑ йен. Сра́нникъ—тӗрлӗ çӗре çӳрекен, пӗр çӗртен тепӗр çӗре çӳрекен.

Стра́нно—тӗлӗнмелле.

Стра́сть—хӗн; асап; хӑрушӑ йапала. Страстна́я неде́ля—асап ерни, аслӑ типпӗн йулашки ерни.

Стра́усъ—пит пысăк кайăк. (Вĕсем Африкара пурăнаççĕ).

Страхова́ніе—çурта йĕ урăх йăпалана вутран мĕнтен хăраса страхова́ть туни.

Страхъ—хăрани, сехре хупни. Кто на́ морѣ быва́лъ, тотъ и стра́ху вида́лъ—кам тинĕс çинҫе пулнă, вăл хăраса пăхнă. Страхъ, что наро́ду бы́ло—халăх пит нумай пулнă.

Страше́нье—хăратни. Страши́ло, страши́лище—хăратакан йăпала. Умныя ма́тери пуга́ютъ дѣте́й ра́зными страши́лищами—ăслă амăшĕсем аҫисене тĕрлĕ хăратакан йăпаласемпе хăратаççĕ. Страши́тель—хăратакан çын.

Страши́ть—хăрат. Страшли́вый человѣ́къ—хăракан çын. Страшнова́тый—хăрамаларах, хăрушăрах. Страшнова́то мнѣ́ въ судъ идти́—мана сута кайма хăрушăрах.

Страща́ть, стра́щивать—хăрат. До́лго страща́лъ его́, да не устраши́лъ—ăна нумай хăратасшăн тăрăшрăм, анҫах хăратаймарăм.

Стрекоза́—шăрҫăк. Стрекó́зничать—шăрҫăк пек сиккеле, йурла. Онъ стрекó́зничаетъ—вăл шăрҫăк пек сиккелет, йурлаҫ. Кузне́чикъ стрекó́четъ—шăрҫăк йурлаҫ.

Стремгла́въ—пуççирлĕ, пуçа ҫиксе, пуçа çакса, пуç-хирлĕ. Стремгла́въ свали́лся въ про́пасть—пуççирлĕ тĕпсĕр шăтăка ӳкнĕ, пуç-хирлĕ шăтăка кайнă.

Стреми́ть, стремля́ть—турт, илсе кай, пĕр—пĕр ĕç тума тăрăш. Стремлю́сь къ добру́, а дѣ́лаю ху́до—ырă тăвас тесе тăрăшнă çинҫех усал тăватăп.

Стре́мя—йĕнер пусахи, пускăҫҫи. Встарь бы́ли серебряныя стремена́—авал кĕмĕл йĕнер пусахисем пулнă (пускăҫҫисем пулнă).

Стре́скать, стре́скивать—нумай çи; (выльăх пек). Онъ натре́скался—вăл пит нумай çинĕ.

Стри́га, стри́жка—çăм, йĕ çӳç касни. Стрига́льная, стрига́льня—тăла çăмне иртмелли машина.

Стрига́ть—кас. У насъ стри́жка ове́цъ иде́тъ—пирĕн сурăх çăмĕ илеççĕ.

Стри́чь, стрига́ть, стригну́ть—çăм, йе çӳç кас. Ове́цъ два́жды въ годъ стригу́тъ—сурăхсен çăмне çулне икĕ хут илеççĕ.

Строга́ла—савалакан. Строга́лка, строга́льная маши́на—саваламалли машина, верстак.

Строга́ло—сава. Строга́ть—савала. Строга́ть до́ску—хăма савала.

Стро́гій—хытă; хайар. Стро́гій судъ—хытă тĕпӗесе айăпласа тунă сут. Стро́гій судья́—хытă тӳре. Онъ о́чень стро́гъ—вăл пит хытă, хайар.

Строеви́къ—çар ĕретĕнӗе тăракан салтак, йе офицер. Строево́е во́йско—ĕретре тăракан çарă. Строево́й лѣсъ—çурт тумалли йывăç, вăрман.

Стро́жить—пит хытă упра, тыт. Стро́житься—хăна хытă упра, хурла, тыт.

Строй—йĕрке, ĕрет. Дома́ стоя́тъ по стро́ю—пӳртсем ĕретпе лараççĕ. Вое́нный стро́й—çар йĕрки.

Стро́йка—çурт туни. Ны́нѣ мно́го стро́йки—кăçал нумай çурт тумалли.

Строи́тель, строи́тельница—çурт тăвакан. Строи́тель хра́ма—ӑ̈иркӳ тăвакан.

Стро́ить, стра́ивать—çурт ту, йĕркене кӳр. Ны́нѣ корабли́ стро́ятъ—кăçал карапсем тăваççĕ. Строе́ніе—çурт туни.

Строка́—йĕрке. Строка́ кни́ги—кĕнеке çинӗи йĕрке.

Стропо́та—кукăр; ӑ̈ăсни; хирĕçни. Стро́потный—ӑ̈ăсакан, хирĕçекен. Стро́потный путь—йывăр çул.

Стропти́вецъ—хирĕçĕкен, итлемен çын.

Стро́усъ, стра́усъ—Африка çĕрĕнӗе пурăнакан пит пысăк кайăк. Стра́усъ бѣ́гаетъ, какъ конь—страус лаша пек хытă ӑ̈ушаҫ.

Строче́нье—машинапа çĕлени (йĕрке туса çĕлени).

Строчи́ть, стра́чивать—йĕркелетерсе çĕле. Строчи́льщикъ, строчи́льщица—йĕркелентерсе çĕлекен. Строчи́ться—йĕркеленсе çĕлĕн.

Стро́чка—йӗрке. Дай дочита́ть стро́чку — йӗркене вуласа тухма пар.

Стру́йка—хуллен йухни. Струи́стыя во́ды—хуллен йухса тӑракан шыв. Струи́ть—хуллен йух.

Струкъ, стручо́къ—хутаҫ. Стручо́къ горо́ху—пӑрҫа хутаҫҫи.

Струна́ — хӗлӗх. Стру́ны гу́сличныя, скрипи́чныя—кӗсле, скрипкӑ хӗлӗхӗсем. Ше́лковая, жи́ловая струна́—шӑнӑр хӗлӗх. Струни́ть на гу́сляхъ—кӗслене выльӑ, кӗсле кала.

Струпъ, струпи́на—суран, суран ҫинҗи тинӗ кӗсен. Всё тѣло въ стру́пьяхъ—пӳйӗпех сураннаннӑ.

Стру́сить—мӗнтен те пулин, йе хӑрушӑ йӑпаларан шикле́н, хӑра.

Стручи́стый—нумай хутаҫлӑ. Горо́хъ стручи́тся—пӑрҫа хутаҫланаҫ.

Струя́—шыв шарласа йухни.

Стрѣла́—ҫӗмӗренне немелли тимӗртен тунӑ шӗвӗр вӗҫлӗ йапала. Тата стрѣлка сехетсем ҫинҗе пур. Мину́тная стрѣлка—минута кӑтартакан стрѣлка. Часова́я стрѣлка—сехете кӑтартакан стрѣлка.

Стрѣля́ть, стрѣливать—пӑшал пер. Стрѣле́цъ—пӑшӑл перекен. Стрѣло́къ—пӑшал перекен салтак. Стрѣльба́—пӑшалпа пени. У солда́тъ иде́тъ стрѣльба́—салтаксем пӑшал переҫҫӗ. Стрѣльбище—салтаксен пӑшалпа немелли вырӑн.

Стря́пать, стря́пывать—апат пӗҫер. У меня́ дочь сама́ стря́паетъ—манӑн хӗр хӑйех пӗҫерет. Дѣло стря́пается——ӗҫ пулаҫ. Стря́панье, стряпня́—апат пӗҫерни. Она́ занима́ется стряпне́ю—вӑл апат пӗҫерсе пурӑнаҫ.

Стряпу́ха, стряпу́шка, стря́пка—апат пӗҫерме пӗлекен хӗр арӑм. Стря́пчая печь—апат пӗҫермелли кӑмака.

Стряса́нье—ҫӗтӗретни. Стряса́ть—ҫӗтӗрет. Стряса́ться—ҫӗтӗрен. Отъ стря́ски бока́ боля́тъ—айаксем ҫӗтӗретнӗрен ыратаҫҫӗ.

Стрясти́, стряса́ть, стряха́ть, стря́хивать—силле. Стряхну́ть

шу́бу—кĕрĕке силле, стрясти́ пыль съ ногъ—ураран тусан силле.

Сту́жа—сивĕ. Студене́цъ (коло́децъ) çăл (алтса тунă, йе вĕресе тухакан çăл).

Студе́нтъ—ҫи аслă шкулта вĕренекен (университетра, академіяра).

Студе́ный, студёный—сивĕ. Студёная ключева́я вода́—çăл шывĕ сивĕ. Студи́ть, стужа́ть—сивĕт.

Стужи́ти, стужа́ти—аптăрат, çилентер. Не стужа́йте мнѣ э́тимъ дѣ́ломъ—есир мана ку ĕçпе ан аптăратăр.

Сту́кала, сту́кало, сту́кальце—хуралçăсен йаптăратмалли, çапмалли йапала (патак). Сту́калка—картпа выҫани.

Сту́кать, стуча́ть, сту́кнуть, сту́кивать—илтĕнмелле шакка, çап. Сто́рожь въ до́ску стучи́тъ—хуралçă хăмана шаккаҭ, çапаҭ. Стуча́ться—шаккан. Кто́-то вь дверь стучи́ться—такам алăка шаккаҭ. Стукъ—сасă, шакканă сасă.

Стулъ, сту́ликъ, сту́льчикъ, сту́лишка—пукан, тенкел. Ему́ ве́лѣно сидѣ́ть на сту́лѣ—ăна тенкел, пукан çинҫе лармашкăн хушнă. Сту́льникъ, сту́льщикъ—пукан тăвакан.

Сту́па—килĕ.

Ступа́, ступь—хулен утса кайни. У ло́шади ступь тяже́ла—лашан пусни йывăр.

Ступа́ть, ступи́ть, сту́пывать—утăмла, ура пус, кай. Ступа́нье—ура пусни. Ребе́нокъ начина́етъ ступа́ть—аҫа утма пуçлаҭ. Ступа́й—кай. Ступа́й скорѣ́е въ го́родъ—хулана ҫасрах кай. Ступи́ться—пусăн. Сту́пень—ура пусăмĕ, пусма картлашки, ура йĕрĕ. Ступле́нье—ура пусни. Ступня́—ура тĕпĕ.

Стыди́ть—намăслантар, вăтантар. Стыди́ться—намăслан. Бо́га бои́ся, людей стыди́тся—Турăран хăраҭ, çынтан вăтанаҭ. Стыдли́вый—вăтанакан, намăсланакан. Изъ чужо́го обѣ́да не сты́дно не ѣ́вши вста́ть—çын сĕтел хушшинҫен çимесĕр тухсан та намăс мар. Стыдъ

—намӑслӑх. Стыдъ не дымъ, глазъ не ѣстъ—намӑс тӗтӗм мар, вӑл куҫа ҫимест.

Стычка—ҫиленни; вӑрҫӑ. У насъ съ нимъ стычка была—пирӗн унпа вӑрҫмалла пулӗ. Стычка съ непріятелемъ—тӑшманпа вӑрҫни.

Стылу—хыҫалтан. Зайти стылу—хыҫалтан кӗр.

Стѣна—стина. Деревянныя стѣны дома—пӳртӗн йывӑҫ стинисем. Лазить по стѣнамъ—стина тӑрӑх улӑх, хӑпар.

Стѣснить, стѣснять—пӑҫӑрт, антӑрат. Его стѣсняютъ всѣ—пур те ӑна антӑратаҫӗ.

Стяга—туртни. Стягать, стягивать, стянуть—пӑҫӑртса, ансӑрлатса, ҫыпӑҫтарса турт. Снопъ стянуть перевясломъ—кӗлтене ҫыхӑпа ҫыхнӑ.

Стягъ—пуслӑх. Сѣно на возу стягиваютъ стягомъ—урапа ҫинҫи ута пуслӑхпа ҫыхаҫҫӗ.

Стяжанье—пухни, тупни, пуҫтарни. Стяжатель, стяжательница—пухакан, пуҫтаракан, тупакан.

Стяжать—пух, туп, пуҫтар. Стяжать имѣніе, богатство—пурӑнӑҫ, пуйӑлӑх пух

Суббота—шӑмат—кун. Еврейсем шӑмат куна уйӑҫҫӗ. «Суббота» еврей ҫӗлхипе „канӑслӑх“ тени пулать.

Субъектъ—ҫын.

Суглинокъ, суглинистая почва—тӑмлӑ тӑпра, ҫӗр.

Сугробъ—йур купи. Сугробистая дорога—йур хунӑ ҫул.

Сугубить—икӗ хут нумайлат. Сугубый—икӗ хут нумайлатнӑ.

Судно—савӑт. Изъ пустого судна ни пьютъ, ни ѣдятъ—пушӑ савӑтран ӗҫмеҫҫӗ те, ҫимеҫҫӗ те.

Судно—шывра ҫӳремелли кимӗ йе карап. Военное судно—вӑрҫӑ кимми. Торговое судно—суту илӳ туса ҫӳремелли кимӗ. Парусное судно—паруспа ҫӳрекен кимӗ. Судодержатель—кимӗ хуҫи. Судомойка—савӑт ҫумалли мунҫала; савӑт ҫӑвакан хӗр арӑм. Судоплаваніе—кимӗпе ҫӳрени. Судоплаватель—кимӗпе ҫӳре-

кен. Судопромы́шленникъ – хăй кимпе тавар çӳретекен, кимĕ сутакан.

Суда́къ—пулă йаҫĕ.

Су́дарь—ырă çын; улпут, хуçа. Я, су́дарь, э́того не могу́ зна́ть—ырă çын нăм, епĕ ăна пĕлеймĕп.

Суде́бникъ—сут тумалли кĕнеке, сут уставне çырнă кĕнеке. Суде́бное ме́сто—сут выраннĕ. Суде́бное де́ло—сут ĕçĕ. Суде́йская—сут пӳлĕмĕ. Суди́лище—сут тăвакан вырăн. Суди́ть, су́живать—сут ту, çын çинҫен çисе калаç. Суди́ по себе́—ху тăрăх шухăшла. Суди́ться—сутлаш. Сужде́ніе—су́тсе йавса калаçни, типкĕрни. Судія́, судья́—тӳре. Судья́ су́дитъ—тӳре сут тăваҫ. Су́дный—сутри.

Су́дорога—шăнăр туртни. Су́дорожныя боле́зни—шăнăр туртнă ҫир.

Судохо́децъ—кимĕпе çӳрекен. Ссудохо́дство—кимĕпе çӳрени.

Судьба́—Турă çырни, Турă пӳрни, çамкана çырни. Отъ судьбы́ не уйде́шь—Турă пӳрнинҫен иртеймĕн.

Су́е—ахалҫ; кирлĕ мар. Суеве́ріе—кирлĕ мара ĕненни. Суеве́рный—кирлĕ мара ĕненекен. Суета́—ахалҫ, çук; кирлĕ мар. Суесло́віе—ахалҫ калаçни. Суесло́въ—кирлĕ мара калаçакан.

Суети́ть—васка, хăвала, хуш. Не суети́ челове́ка—çынна ан васкат. Суетли́вость—васкани. Суетли́вый—васкакан (васканҫăк). Суети́ться—хыпалан, васкан.

Су́женый—Турă çырни, пӳрни. Су́женаго и коне́мъ не объе́дешь—Турă пӳрнинҫен лашапата иртсе каймĕн.

Су́живанье—ансăрлатни. Су́живать—ансăрлат. Те́сная постро́йка су́зила у́лицы—тăвăр лартнă çуртсем урамсене ансăрлатнă.

Су́ка, су́чка, сучо́нка, суче́нька—йытă ами, ама йытă. Су́кинъ—йытă амин.

Сукно́—тăла. Сукнодре́ліе—тăла туни. Суко́ньщикъ—тăлапа сутă плӳ тăвакан, тăла тăвакан. Суко́нный—тăларан тунă.

Сýкровица—сусăртан çĕрсе йухса тухакан шýй йун.

Сукъ, сучóкъ, сучéцъ, сучéнька—турат. На крѣпкій сукъ óстрый топóръ—çирĕп турата—çивҫĕ пуртă. Сучковáтое бревнó—туратлă пĕрене.

Сулá—сула тесе ларса—тăма пĕлмен, йе пур çĕре кĕрекен çынна калаççĕ.

Сулемá—шур ртуҫ тăварĕ (çын ăна ĕçсен ҫасах вилет).

Сули́ть—мĕн те пулин пама, йе тума пул. Сули́тель—пама пулакан. Мнѣ зá лóшадь сто рублéй сули́ли, да я вишь нé взялъ—мана лашашăн çĕр тенкĕ пама пулҫĕç, анҫах илмерĕм.

Сулóй—кĕсел шывĕ.

Султáнъ—туркăсен патши (Турçия).

Сумá, сýмка, сýмочка, сумúшка—хутаç, мишук. Не тяжелó сумý носúть, колú хлѣбъ въ ней есть—хутаçа йăтса çýреме йывăр мар, унăн ăшĕнҫе çăкăр пулсан.

Сумато́ха—пăлханни.

Сумасшéдшій—ухмаха йернĕ çын. Это сумасшéдшая вы́думка—çав ухмах ăспа шухăшласа кăларнăскер. Сумасбродъ—киревсĕр çын, ăссăр калаçакан, ăссăр хăтланакан. Сумасшéствіе—ухмаха йерни; ăсран тухни.

Сýмерки—тĕттĕм пулнă вăхăт; хăйă çутас вăхăт. Сýмеречный—тĕттĕмленĕ. Въ сýмеречную пóру не рабóтаютъ—тĕттĕмленĕ ҫух ĕçлемеççĕ.

Сумéтъ—кĕрт, йур купи. Заѣхали нóчью въ невылáзный сумéтъ—лашапа çĕрле ашса тухмала мар кĕрте пырса кĕтĕмĕр. Сýметъ—çил—тăвăл.

Сумúть—ăсран кăлар, ухмаха йерт. Дѣвка совсѣмъ сумúла пáрня—хĕр йăлтах аҫана ухмаха йертнĕ. Сýмиться—ухмаха йер, ăсран кай.

Сýмма—темиçе ҫислана пĕрле хушса пулакан ҫисла. Сýмма дéнегъ—укçа хисепĕ. Суммовáть—хисепле; су.

Сумѣстный—пĕрлехи, хутăшли. Сýмѣсь — хутăштарни, пĕрлештерни.

Сумѣть—пултар. Рабóтать не сумѣемъ, а ѣсть сумѣемъ—ĕçлеме пултараймастпăр, çиме пултаратпăр.

Сумя́тица — пăлханни. Попáлъ въ сумя́тицу—халăх пăлханнă çĕре тĕл пултăм. Сумя́тливый—пăлханакан.

Сундýкъ—арҫа. Идти́ въ сундучóкъ, доставáть пятачóкъ—арҫаран пилĕк пус кăларма кай.

Сýпесокъ, супесóкъ, сýпесь—хăйăрлă тăпра, çĕр.

Сýплоть—ҫăрăнмасăр, çаплах. Онъ сýплоть брани́тся—вăл ҫăрăнмасăр вăрçаҫ.

Супóнить—ҫӳлĕх çых (лашана).

Супóнь, супóня—ҫӳлĕх; унпа лашан хăмăтне çыхаççĕ.

Супостáтный—тăшманăн; хирĕçекенĕн; усал тăваканăн. Супостáтствовать — çынпа хирĕç, усал ту. Супостáтъ или сопостáтъ—тăшман, хирĕçекен, усал тăвакан. Невéрный слугá господи́ну супостáтъ—шанҫăкăр тарçă хуçине тăшман.

Сýпроти, сýпротивъ, супроти́вку—хирĕç. Сýпротивъ цéркви дóбрые лю́ди кабакá не стáвятъ—ырă çынсем ҫиркĕве хирĕç хупах лартмаççĕ. Супроти́вный—хирĕçекен.

Супрýгъ—упăшка. Супрýга—арăм Супрýжескій — арлă—арăмлă. Супрýжеская жизнь—арлă—арăмлă пурăнăç. Супрýжникъ—упăшка. Супрýжница—арăм.

Сýпрядка—хĕрсем, арăмсем хĕлле пĕрле пухăнса кăнҫала арлани.

Супъ—шýрпе, йăшка. Мясно́й супъ—аш шýрпи.

Сургýчъ—суркуҫҫă. Сургýчить—суркуҫҫăпа çыпăçтар.

Сýрикъ—хĕрлĕ краска.

Суровéжка—кăмпа.

Суро́вить—хытă ҫĕрелентер, çилентер, тĕксĕмлентер. Суро́виться—хытă ҫĕрĕлен, çилен, тĕксĕмлен. Суро́вость—хытă ҫĕреленни, çиленни, тĕксĕмленни. Суро́вый мáльчикъ—кутăн аҫа. Пого́да суро́вится—çанталăк тĕксĕмленет, сивĕтет.

Сýсликъ—ҫиркас; вăл кайăк тăпрара пурăнаҫ, акнă тырăсене çийет.

Сýслить—сурҫăкпа йĕпет. Сýслить ломóть—çăкăр ҫĕлине сурҫăкпа йĕпет.

Сýсло—ăсла. Гдѣ сýсло хорошо́, тамъ и пи́во дýрно не бýдетъ—ăҫта ăсла аван, унта сăрпи те усал пулмĕ.

Суслóнить—пĕр йапалана тепĕр йапала çумне трентерсе хур.

Устáвъ—сыпăк.—По всѣмъ устáвамъ морóзъ пробѣжáлъ —пур сыпă тăрăх сивĕ туртрĕ.

Усѣкъ—пура, пýлме. По усѣкѣ глядя́, мѣсятъ квашню́—пурана пăхса, квас çăраççĕ.

Сýтки—тавлăк. Сýточный—тавлăкăн.

Сутýлый—кукăр çын, пĕкĕрĕлсе кĕнĕ çын. Сутýлиться—кукăрăл, пĕкĕрĕлсе кĕр.

Суть—пур, ҫăн, тĕрĕс.

Сутя́га—çынпа сутлашма йуратакан. Сутя́жничество—çынпа сутлашни. Сутя́жничать—çынпа сутлаш.

Сухáра—типнĕ, йĕ çуннă йывăç. Лѣсъ вы́горѣлъ, однѣ сухáры кое-гдѣ остáлись—вăрман çуннă, типĕ йывăçсем анҫах вырăнĕ-вырăнĕпе йулнă. Сухáрь, сухари́—кăмакара типĕтнĕ çăкăр. Сухари́ хоть не вари́, такъ мóжно ѣсть—кăмакара типĕтнĕ çăкăра апатсăрах çиме пулаҫ.

Сухóй—типĕ. Сухáя земля́—типĕ çĕр. Сухáя бѣдá—шар. Сýхость—типĕ. Суховáто—типĕрех. Сухопáрный—типшĕм. Сухопýтіе—типĕпе çýрени, типĕ çул. Сухопýтный—типĕпе çýремелли. Сухорýкій—хăрнă алăлă. Сухощáвый—типшĕм. Сухояде́ніе—типĕ çини.

Сýчить—елекле, усал туса кала. Сучи́ть—пĕтĕр. Сучи́ть ни́тку—çип пĕтĕр. Сучи́ть рукавá—çанă тавăр.

Сýша—типĕ çĕр. Собрáся водá въ собрáнія своя́, и яви́ся сýша—шыв хăйĕн вырăнне пуçтарăннă, типĕ çĕр пулнă. Суши́ло—типĕтмелли вырăн. Хлѣбное суши́ло—тырă типĕтмелли вырăн. Суши́ть—типĕт. Сýшка—типĕтнĕ йăпала.

Сушь—типĕ; типĕ çĕр; типĕ вырăн.

Существе́нный—тĕнҫере пур йăпала ҫăн кирли, ҫăн пахи. Существи́тельное и́мя—йăпалан йаҫĕ. Существо́—ҫунлă йăпала. Существова́ніе—пурăнни. Богъ существу́етъ вѣчно—Турă ĕмĕртенех пур. Этого нигдѣ не существу́етъ—вăл ниăçта та çук.

Сýщій—тĕнҫере пурри; ҫăн тĕрĕсси. Сýщая прáвда—ҫăнах çапла.

Сфе́ра—çавăрăм йапала (шар); тавăрари йапала.

Схва́стать, схвастну́ть—мухтаса кала; ҫăсса кала.

Схвати́ть, схва́тывать—йарса тыт; йарса ил. Ястребъ схвати́лъ цыплёнка—хуҫҫă (хурҫăка) ҫĕпĕ çурине тытнă. Схвати́ться—йарса тытăн. Борцы́ схвати́лись—кĕрешекенсем тытăнҫĕç. Схва́тка—йарса тытни; йарса илни.

Схи́ма—монаха кĕни, монах тумтирĕ. Схи́мникъ—тĕнҫерен пĕтĕмпех уйăрăлнă монах.

Схитри́ть—мĕн те пулин ăспа ту.

Схлеба́ть, схлёбывать, схлебну́ть—сыпса пĕтер. Что бы́ло, то и схлеба́ли—мĕн пурне сыпса пĕтернĕ.

Схлеста́ть, схлёстывать, схлесну́ть—пушăпа çапса пĕтер. Схлеста́ть ло́шадь—лашана пушăпа çапса пĕтер. Схлёстыванье—пушăпа çапни.

Сходи́ть, сойти́, схáживать—кайса кил, çӳлтен ан, çӳре. Сходи́ въ це́рковь—ҫиркĕве кайса кил; сойти́ съ лѣ́стницы, съ горы́—пусмаран, туран ан. Я по мостка́мъ не схáживалъ, боюсь—епĕ кĕперсем тăрăх çӳремен, хăратăп. Сходи́ться—пĕрлеш, пухăн, килĕштерсе пурăн. Ужъ къ обѣ́днѣ схо́дятся—кăнтăрлахи кĕлле пухăнаççĕ. Схо́дка—халăх пухăвĕ—ушкăнĕ. Схо́дно—йевĕрлĕ, пĕрешкел. Схо́дство—пĕр йапалапа тепĕр йапала йевĕрли, пĕрешкелли.

Схорони́ть, схоронять, схорáнивать—пытар. Схорони́ть мёртваго—вилнĕ çынна пытар. Опъ отъ должнико́въ, схорони́лся—вăл кивçен илекенсенҫен пытаннă.

Сцáпать, сцáпнуть—йарса тыт, вăрла. Они́ другъ съ дру́гомъ сцáпались—вĕсем пĕрне пĕри кĕрешме тытăнҫĕç.

Сцарáпать, сцарáпывать, сцарáпнуть—ҫавса ил, çĕтсе ил, вистесе ил. Сцарáпать ру́ку—алла ҫавса ил.

Сце́на—театăрта выляни, темиçе çын пĕрле çапăçса тĕлĕнмеле хăтланни, мыскара туни.

Сцѣди́ть, сцѣживать—ăс, йухтар. Бра́гу сцѣживаютъ изъ бо́чки—сăрана пиҫĕкĕрен ăсаççĕ.

Сцѣпи́ть, сцѣпля́ть—çыхăн, кукар, хытар, тавлашма тытăн.

Соба́ки сцѣпи́лись—йытӑсем çыртма тытӑнҫӗç. Сцѣпле́ніе—çыхӑнни, кукарни, хытарни.

Сча́лить, сча́ливать—вӗренпе, çыхӑпа çых. Плоты́ сча́ливаютъ ви́цами—сулӑсӗне йывӑç хулинҫен йавса тунӑ ункӑсемпе çыхаççӗ.

Сча́стье—телей. Счастли́вый—телейлӗ. Счастли́вить—телейлӗ ту. Дураку́ вездѣ́ сча́стье—ухмаха пур çӗрте те телей. Сча́стье велико́, да ума́ ма́ло—телей пысӑк, ӑс сахал.

Сча́хнуть—типсе лар (чахо́тка).

Счерпа́ть, счёрпывать, счерпну́ть—çинҫен ӑсса ил. Счерпа́ть сли́вки съ молока́—сӗт çинҫен хыйма ил. Счёрпываньe—çинҫен ӑсса илни.

Счерти́ть, счёрчивать—ҫӗр, план ӳкер, карта ӳкер. Счерче́нье—ҫӗрни, план ӳкерни, картӑ ӳкерни.

Счеса́ть--тураса пӑрах, хыççа пӑрах. Счеса́ть поби́тую мо́лью ше́рсть—кӗвве çинӗ çӑма тураса пӑрах.

Счетово́дство—хисеп туни. Счетово́дъ—хисеп тӑвакан. Счетъ, счёты—шут.

Счири́кать пѣ́сенку—йурӑ йурла.

Счисле́ніе—хисеплени, суни.

Счи́стить, счищать—тасат, тасатса ил. Счи́стить со стола́—сӗтелтен тасатса ил. Счи́стка—тасатни.

Счита́ть, счи́тывать—хисепле, су. Счита́ть де́ньги—укҫа хисепле, укҫа су.

Сшагну́ть—пӗр утӑм ут.

Сшиба́ть, сшиби́ть—çапса ӳкер, тӗксе ӳкер. Ло́ктемъ сшибъ со стола́ свѣчу́—çуртана сӗтел çинҫен ҫавсапа çапса ӳкертӗм.

Сшить, сшива́ть—çӗлесе хур, çӗлесе çыпӑçтар. Пла́тье ва́ше сши́то—сирӗн тумтире çӗлесе хунӑ.

Сшути́ть—шуҫ туса хур, кулса хур, мыскара туса хур.

Съ, со, су—çинҫен, пек. Сошёлъ съ горы́—ту çинҫен аннӑ. Начина́я съ лѣ́са—вӑрмантан пуçласа. Плати́ть по́дати съ души́—йатран куланай тӳле. Рѣ́па съ человѣ́ческую го́лову—çарӑк çын пуçӗ пек. Я здѣсь про-

живу́ съ мѣ́сяцъ—епĕ кунта пĕр уйăха йахăн пурăнăп.

Съёжить, съёживать—пĕтĕрĕнкелесе, хутланса кĕр. Осе́нній листъ съёжился—кĕркуннехи шуҫă пĕтĕрĕннĕ.

Съёмка—план ӳкерни, выра́н ӳкерни. Съёмщикъ—план ӳкерекен.

Съима́ть—хăвса ил; вистесе ил; ҫырса ил. Онъ снялъ съ меня́ шу́бку—вăл ман ҫинҫен кĕрĕк хăвса илтĕ. Сима́ть шку́ру—тир висте.

Съѣда́ть—ҫисе пĕтер; вăрҫса пĕтер. У насъ въ до́мѣ, мно́го съѣда́ется—пирĕн пӳртре нумай ҫисе пĕтет. Не съѣшь меня́—мана ҫисе йараймăн. Съѣде́нье—ҫисе пĕтерни, йани. Съѣдо́бный—ҫимелли йапала.

Съѣ́здить—лашапа кайса кил. Съѣздъ—айăкран пĕр ҫĕре пуҫарăнни, пухăнни. Съѣ́хало наро́ду на я́рмарку мно́го—йармăнкана халăх нумай пухăннă. Съѣ́зжій—пĕр ҫĕре пухăнмалли выра́н.

Съѣ́хать, съѣзжа́ть—лашапа тухса кай; лашапа ҫӳлтен ан. Мы съѣ́хали съ горы́—епир лашапа ту ҫинҫен антăмăр. Съѣ́здить—ăста та пулин лашапа кайса кил.

Съя́бедничать—елекле, ҫынна усал туса кала, ҫынна ҫисе кала.

Съякша́ть—палаштар, туслантар. Съякша́ться — палаш, туслан.

Сы́воротка, сы́роватка—тăпăрҫă шывĕ. Ребяти́шки охо́тно пьютъ сы́воротку—аҫасем тăпăрҫă шывне йуратса ĕҫеҫҫĕ.

Сыгра́ть, сы́грывать—выльаса пĕтер. Сыгра́ть въ ка́рты—картла выль. Сыгра́емъ те пѣ́сню—йурлар. Сы́грыванье—вăйă выльани.

Сы́змала, сызмале́нку—пĕҫĕкрен, аҫаран. Я съ ма́лыхъ лѣтъ по́мню—епĕ аҫараннах астăватăп.

Сы́знова—ҫĕнĕрен, тепĕр хут, тата. Начина́й сы́знова—ҫĕнĕрен пуҫла.

Сый—йаланах пурри; ĕмĕртенех пурри. Рече́ Госпо́дь Моисе́ю: „Азъ есмь Сый“—Турă Моисейе каланă: Епĕ йаланах Пурри.

Сы́нъ—ывăл. У меня́ два сынка́—манăн икĕ ывăл. Сынóвство—ывăлăх. Усыновлéніе—çын аҫине ывăлăха илни. Пáсынокъ—аҫа çури. Назва́нный сынъ—ывăлăха илнĕ çын аҫи.

Сы́пать, сыпну́ть, сыпáть—сап, йухтар, ху. Сы́пать хлѣбъ въ мѣшóкъ—мăйăха тырă ху. Сы́паться—йух. Мука́ изъ мѣшка́ сы́плется, заткни́ дыру́!—çăнăх мăйăхран йухаҫ, шăтăкне питĕр. Сыпу́чій—сапăнакан, йухакан йапала. Сыпу́чій песóкъ—сапăнакан хăйăр.

Сы́рнички—тăпăрҫă кукăлĕ,—икерҫи.

Сырни́къ—ҫĕрĕ вутă; ҫĕрĕ вăрман.

Сы́рный за́пахъ—ҫăкăт шăрши. Сы́рная недѣ́ля—çăварни, ҫăкăт—ерни.

Сыробо́й, сы́ромолотъ, сыромоло́тъ—ҫĕрĕн авăн çапни. Сыромо́лотный хлѣбъ—ҫĕрĕн авăнта типĕтмесĕр çапнă тырă.

Сырова́рный котёлъ—ҫăкăт пĕçернĕ хуран. Сырова́рная, сы́рня—ҫăкăт пĕçернĕ савăт. Сырова́ръ, сыродѣ́лъ—ҫăкăт пĕçерекен; хуçа.

Сырова́тость, сырова́тый — нӳрĕрех, ҫĕрĕрех, йĕперех. Сырова́тная бума́га—нӳрĕрех хут.

Сыро́й—нӳрĕ, ҫĕрĕ, йĕпе. Сыра́я пого́да—ҫĕрĕ çанталăк (кун) Сырѣ́ть—ҫĕрĕл, нӳрел, йĕпен. Сы́рость—нӳрĕ, ҫĕрĕ, йĕпе.

Сы́ртъ—сăрт, ту. Огь сухо́го сы́рта вода́ бѣ́жи́тъ—типĕ сăртран шыв йухаҫ.

Сыръ—ҫăкăт (нѣме́цкій сыръ; швейца́рскій сыръ; англійскій, голла́ндскій сыръ).

Сырь—нӳрĕ, ҫĕрĕ, йĕпе.

Сырьё—ҫĕрĕ йапала; ҫĕрĕ тăвар; тир, çăм, шăнçу (шел—çу Козм. у.).

Сыска́ть—шыраса туп. Былъ бы лѣсъ, а топо́ръ сы́щемъ—вăрман пултăр, пуртине тупăпăр. Сы́скивать—туп, тупма тăрăш, йĕрлесе туп. Сы́скиваться—шыраса тупăн, йĕрлесе тупăн. Сыскъ—шыраса тупни, йĕрлесе

тупни. Сыскны́я дѣла́—сутпа шыранă ĕç (суде́бное дѣ́ло).

Сыта́—шерпет (пылпа пĕçернĕ шыв). Сыти́ть во́ду—шыва пылпа тутлантар.

Сы́тый—тутă. Не пое́вши, сытъ не бу́дешь—çимесĕр тутă пулмăн. Сы́тный—ҫас тăрантаракан çимĕç. Сы́тость—тăрану, тутăлăх.

Сыха́ть, со́хнуть—тип. Земля́ со́хнетъ—çĕр типет.

Сычъ—хурҫăка (кайăк). Тата „сычъ“ тесе кутăн çынна калаççĕ. Сиди́тъ, какъ сычъ—хурҫăка пек лараҫ.

Сы́щикъ—йĕрлекен, шыракан.

Сѣ́веръ—çур—çĕр йенĕ. Сѣверный вѣ́теръ—çур—çĕр йенҫи çил. Сѣверо—за́падъ—çур—çĕр йенĕпе хĕвел—анăç йенĕ хушши. Сѣверо-восто́къ—çур—çĕрпе хĕвел тухĕç хушши.

Сѣвéцъ—тырă акакан; алапа çăнăх алакан. Сѣ́вка—тырă акмалли кунтă (луко́шко). Сѣвъ—акни. Сѣвъ ржано́й—ыраш акни.

Сѣда́ленъ—ҫиркӳре вуламалли кĕске кĕлĕ (вĕсене вулапă ҫух ларма йураҫ). Сѣда́лище—ларкаҫă, сак лармалли вырăн.

Сѣдёлка—йĕнерҫĕк. Сѣдёлочный—йĕнерҫĕкĕн. Сѣде́льникъ—йĕнерҫĕк тăвакан.

Сѣдина́—кăвак; кăвакарнă çӳç. Сѣди́нка ума́ даётъ—çӳç кăвакарни ăс параҫ.

Сѣдло́—йĕнер. Сѣдла́ть, сѣ́дливать—йĕнерле.

Сѣдоволо́сый, сѣдовла́сый, сѣдоголо́вый стари́къ—кăвак çӳçлĕ ватă çын.

Сѣдо́й—кăвак. Сѣда́я голова́—кăвак пуç. Сѣдоборо́дый—кăбак сухаллă.

Сѣдо́къ—пушă лашана утланнă çын; ларнă çын.

Сѣдѣ́ть—кăвакар, шурал. Голова́ моя́ сѣдѣетъ—манăн пуç кăвакараҫ, шуралаҫ.

Сѣки́ра—авалхи пуртă. „Сѣки́ра“ тесе ансăр, вăрăм, вăрман касмалли пурта калаççĕ.

Сѣ́мя—вăрлăх. Отъ сѣ́мени де́рево, отъ де́рева плодъ, отъ плода́ сѣ́мя—вăрлăхран йывăç, йывăçран çимĕç, çи-

мĕçрен вăрлăх. Крáденыя сѣменá лýчше родя́тся—вăрланă вăрлăх аван шăтаҫ.

Сѣ́ни—палтăр (пýрт умĕ, Козмод уѣз.), Водá въ сѣня́хъ—шыв пăлтăрта.

Сѣ́нникъ—пăлтăрта уйрăм тунă пýлĕм, ҫăлан.

Сѣнни́къ, сѣ́нница, сѣнова́лъ, сѣномётъ—аслăк; утă хумалли вырăн.

Сѣ́но—утă. Сѣнокóсъ—утă çулни. Сѣнокóсецъ—утă çулакан. Сѣно кóсить—утă çул. Сѣноворотúлка—утă тавăрмалли машина.

Сѣ́нь—мĕлке, ҫатăр. Подъ сѣ́нью дерéвъ—йывăç мĕлкинҫе. Сотворúмъ здѣсь три сѣ́ни—кунта виçĕ ҫатăр карар.

Сѣ́ра—сухăр. Сѣ́ра горю́чая—сухăр çунакан йăпала. Сѣ́рный—сухăрлă.

Сѣрогла́зка, сѣрогла́зый—кăвак куçлă. Сѣрогла́зый человѣ́къ—кăвак куçлă çын.

Сѣрогри́вый ме́ринъ—кăвак çилхелĕ лашă.

Сѣ́рый—хăмăр, кăвак. Сѣ́рая бума́га—кăвак хут. Сѣ́ренькій день—пĕлĕтлĕ кун.

Сѣсть—лар. Мы сѣ́ли ря́домъ—епир йунашар лартăмăр.

Сѣ́товать—хуйхăр; йĕр; айăпла. Грѣши́тъ, кто сѣ́туетъ на судьбу́—Турă пýрнине айăплакан çылăха кĕрет. Отéцъ сѣ́туетъ объ умéршемъ сы́нѣ—ашшĕ вилнĕ ывăлĕшĕн хуйхăраҫ.

Сѣть, сѣ́тка—тетел, шĕрĕпе, таната, çип. Рыболóвныя сѣ́ти—пулă тытмалли тетел. Птицелóвныя сѣ́ти—кайăк тытмалли шĕрĕпе. Сѣ́тка лична́я—пите тăхăнмалли ала пек шалатка пир.

Сѣ́ча—пруçак (вăрмана çул пек касса уçнă вырăн). Запорóжская Сѣ́ча—запорóжскій-хусаксем (казаксем) пурăннă вырăн. Сѣ́ча—вăйлă вăрçă.

Сѣчь—кас, тат. Отсѣ́чь гóлову—пуçне касса тат. Сѣчь плéтью—пушăпа çап. Сѣ́чься—касăн, татăн. Волоса́ сѣкýтся—çýçсем татăнаççĕ.

Сѣ́ялка—тырă акмалли машина.

Сѣ я т ь, сѣва́ть—ак, ала. Кто ра́но сѣетъ, сѣмя́нъ не теря́етъ —ир акакан вăрлăха çĕтермест. Сѣятель—акакан. Она́ сѣяла муку́—вăл çăнăх аланă.

Сэ́ с т о л ь к о—çакăн ҫухлĕ. Хоть сэ́столько дай!—хуй çакăн ҫухлĕ пар.

Сюва́ (чуваш.)—вилĕ карти, çăва карти. Онъ на сюву́ пошéлъ—вăл вилĕ картине кайнă.

Сюда́,—кунта. Туда́—сюда́—унта—кунта. Сюда́ иди́те—кунта килĕр.

Сюрпри́зъ—кĕтмен çĕртен панă парне, кĕтмен сăвăнăç.

Ся́к н у т ь—тип. Бочо́нокъ ся́кнетъ—пиҫĕке типет.

Сямъ—ăçта. Тамъ и сямъ быва́етъ—ăçта кунта пулаҫ, унта—кунта çӳрет.

Т.

Т а—çавă, çав (хĕр—арăм çиҫĕн калаççĕ); леш; э́та юла́ на́ша, а та ва́ша—ку кăлтăрмаҫă пирĕн, лешĕ сирĕн.

Т а б а́ к ъ—тапак; табаке́рка—тапак киркки; листо́вый таба́къ —çулçăлă тапак; таба́чникъ—йалан ҫĕлĕм туртакан; таба́чный духъ—тапак шăрши.

Т а́ б е л ь, табли́ца—крахва хушшине хисеплесе çырни; та́бель казе́нныхъ пра́здниковъ—патшалăхра уйамалли праçниксене çырнă çыру.

Т а́ б о р ъ—тапăр; ушкăн; выҫăх тапăрĕ, ҫикан ушкăнĕ, кайăк ушкăнĕ; та́борный атама́нъ—ушкăн пуçлăхĕ.

Т а б у́ н ъ—ут, лаша кĕтĕвĕ; табу́нный паст у́хъ—ут кĕтӳçи.

Т а б у р е́ т ъ—хыççăр тенкел; пукан; кру́глый табуре́тъ—çавăрака хыççăр тенкел; табуре́тная поду́шка—хыççăр тенкел çине хуракан минтер.

Т а в о л г а́—тупăлха; таволо́жный прутъ—тупăлха хулли.

Т а в р о́—паллă, клеме; выҫăх çине çунтарса тунă паллă.

Т а г а́ н ъ—такан; трено́жникъ.—виçĕ уралă такан; апат пĕçернĕ ҫух тыткалакан виçĕ уралă кăшăл.

Т а з ъ—пысăк тимĕр, йе йĕс, йе пăхăр ҫашкă; та́зовыя ко́сти —пилĕкрен айалалли сарлака шăмăсем.

Тайга́—Сибирти сĕм—вăрман; таéжникъ—Сибирти сĕм—вăрманта пурăнакан.

Тайть,—пытар; змѣя́ таи́тся подъ коло́дой—çĕлен каска айне пытанаҫ; таéньe—пытарни; та́йно—вăрттăн; та́йное дѣ́ло—пĕлмелле мар, курмалла мар ĕç; та́йная ве́черя—аслă апат, та́йны—Св. Сывлăш хăваҫĕпе Христос ӳҫĕпе йунĕ пулнă çăкăрпа ерех; та́йны стра́шныя Христо́вы—Христосăн хăрушă ырăлăхĕ (тре́бникъ 6 стр.); та́инство—аслă ĕç, пĕлми ĕç; етем пĕлейми пысăк ĕç; Христос тĕнне тытакан çын çине Святой Сывлăш антаракан ҫиркӳ ĕçĕ; аслă ĕç çиҫҫĕ, 1) тĕне кĕни,. 2) мyро сĕрни 3) таса парнерен пай илни, 4) çылăх каçарттарни, 5) священник тивлетне илни, 6) венҫетлесе мăшăрлани, 7) таса елей сĕрни. Тайко́мъ—вăрттăн; та́йный, таи́нственный—вăрттăн (ĕç), пĕлме çук; таи́ться—вăрттăн, пытанса пурăн; тайни́къ—вăрттăн вырăн.

Та́кса—йапалана хак хуни, йапала хакĕ; лѣсна́я таксáція—вăрман хакне хуни; такси́ровать—хак хур; таксаці́о́нная комми́ссія—йапалана хак хуракан çын ушкăнĕ.

Тактъ—йурланă ҫух пĕр май йурласа пымаллине кăтартни; ĕç тума пĕлни; у него́ та́кту нѣтъ—унăн майлăх çук; безта́ктный челове́къ—майсăр çын, майа пĕлмен çын.

Та́ктикъ—ĕçе йепле май тупи; такти́чный—ĕçе пит вырăнлă тăвакан.

Такъ—çапла, капла, апла, ахалҫ; тако́й—ун пек, çавăн пек. Если (со мно́й) зелене́ющимъ де́ревомъ поступа́ютъ такъ, то что бу́детъ съ сухи́мъ де́ревомъ (пре́жнимъ паро́домъ)—йешĕрсе ларакан йывăç (мана) та капла тăваççĕ пулсан, хăрăккине (іудей халăхне) мĕн пулĕ; та́кже—тата; а, такъ то—а, çапла—и! такъ—то такъ—çапли çапла та; я такъ стою́—епĕ ахалҫ тăратăп; тако́й—сяко́й—апласкер—çапласкер; по́слѣ Покрова́ не бу́детъ такова́—Пукрав хыççăн апла пулмĕ; тако́вскій—ун пек, çавăн пек; та́кать—çапла тесе кала.

Т а л а́ н т ъ—Грексемпе Рим ҫыннисен укҫи; Турă панă ăс; тĕлĕнмелле ăс; авалхи укҫа хисепĕ, талантра 1300 тенке йахăн пулнă; тала́нтливый—хастарлă, ăслă; тала́нъ—телей, талан; Турă ҫырни; тала́нливый—телейлĕ; тала́нливъ-ли тебѣ́ сонъ присни́лся? — ырă тĕлĕк сана курăнҫĕ-и? тала́нить—ырă, телейлĕ ту; кутăн, ким хӳрине малалла йарса иш; пра́вая греби́, лѣ́вая тала́нъ—сылтăммипе малалла, сулахайпа кайалла иш.

Т а л и́ н а—хăва; та́льникъ—хăвалăх; вĕт хăва.

Т а л и с м а́ н ъ—усал—тĕсел ан ҫулăхтăр тесе ҫумра ҫакса ҫӳрекен йапала.

Т а́ л і я—пилĕк; хул—пуҫҫипе пилĕк хушшинҫи ҫын тăлпăвĕ.

Т а л м у́ д ъ—халӳхи Еврейсенĕн тĕн кĕнеки.

Т а м г а́—палла, пиҫет сапнă вырăн; та́можня—йут патшалăхран килекен таварсене пăхакан вырăн; та́моженная по́шлина—йут патшалăхран илсе килнĕ, йе йут патшалăха йанă таварсемшĕн тӳленĕ куланай.

Т а м ъ—унта, ҫавăнта, лере, ҫав тĕлте; ҫав вырăнта; пое́ду въ Москву́, у меня́ тамъ родны́е—кайăп Мускава, унта манăн тăвансем; та́мошній—унти, ҫавăнти, лери; Хи́ва ди́кая страна́, та́мошній обы́чай звѣри́ный—Хи́ва тискер йĕн, унти йăласем тискер.

Т а н ц е в а́ т ь—ташла; та́нецъ—ташă; како́й э́то та́нецъ—ку мĕнле ташă; танцевщи́къ—ташлакан.

Т а р а б а́ р а—пушă, усăсăр калаҫни; тараба́рить—калаҫ, пуплe; тараба́рщина—ăнламалла мар калаҫни, ăнланмалла мар хыпар, ҫыру.

Т а р а к а́ н ъ—таракан; че́рный тарака́нъ—хура таракан; моро́зить тарака́новъ—таракансене шăнт; тарака́шекъ—пĕҫĕк таракан; таракан; таракан ҫĕппи; хурт—кăпшанкă; тарака́нщикъ—таракансене пĕтерекен.

Т а р а н т а́ с ъ—тăрантас; тарантасныя дро́ги—тăрантас труки.

Т а р а т о́ р и т ь—пĕр ҫăрăнмасăр калаҫ.

Т а р а́ щ и т ь глаза́—куҫна ҫарса пăрах; тара́щить па́льцы—пӳрну́сене ҫар; но́лно тебѣ́ тара́щиться, пойде́мъ!—ҫитĕ сана кутăнланма, кайар!.

Таре́лка—тарилкке.

Тарнова́ть хлѣбъ—çапнă кĕлте ту; тарно́вка—çапнă кĕлте.

Та́ртаръ—тамăк, çĕр тĕпĕ; провали́сь ты въ тартарары́—есĕ çĕр тĕпне анса кай.

Таска́ть, тащи́ть—сĕтĕр, турт; таска́ть бре́вна изъ воды́—шывран пĕренесене сĕтĕр; я́стребъ уте́нка та́щитъ—хурт̆ăка кăвакал т̆ĕппине йăтат̆; хо́дитъ, е́ле но́ги таска́етъ—çу́рет, аран урине сĕтĕрет; воро́на таска́етъ, я́йца—ула курак çăмарта тултат̆; мало́-ли онъ по бе́лу све́ту таска́лся—сахал мар вăл çут тĕнт̆ере сĕтĕрĕнсе (сулланса) çу́ренĕ; таска́нье—сĕтĕрни, туртни, йăтни; таска́льный крю́къ—йăтнă т̆ух çаклатмалли çеклĕ; таска́льщикъ—сĕтĕрекен, йăтакан; тащи́ться—сĕтĕрĕн, аран—аран утса пыр.

Тасова́ть—выл̆акан картсене хутăштар; тасова́ть людьми́—çынсене пĕр вырăнтан тепĕр вырăна хăвалани, куçарни.

Тата́ринъ—тутар, мишер; тата́рщина—вырăссем тутарсене пăхăнса тăнă вăхăт (1238—1480 ç.).

Тату́ировать—тискер çынсен йăлипе у́те шăйăрса тĕрле; татуиро́вка—у́т çине шăйăрса тĕрленĕ тĕрĕ.

Тать—вăрă; татьба́—вăрлани; та́тя пыта́ютъ, ре́бра лома́ютъ—вăрра хĕсĕрлеççĕ, айăк пĕрт̆исене хуçаççĕ.

Тафта́—çу́хе, йăка пурçăн пир; тафтяно́й—çу́хе, йăка пурçăн пиртен çĕленĕ йăпала.

Тафья́—шĕвĕр тăрăлă калпак (çĕлĕк), ту́петей.

Тача́ть—икĕ йĕнне те питлесе çĕле; тача́нье—питлени; та́чка—алăпа туртмалли урапа, унăн пĕр пĕт̆ĕк т̆укун кустăрма, ăна малалла тĕртсе туртаççĕ; тăпра туртармалли пĕр кустăрмаллă урапа.

Та́ять, та́ивать—ирĕл; шĕвел; шăран; о́блако та́етъ—пĕлĕт шĕвелет; са́харъ та́стъ въ воде́—сахăр шывра прĕлет; та́лая земля́—ăшăннă çĕр; та́лина—йур айĕнт̆ен ирĕлсе тухнă çĕр.

Тварь—пур Турă пултарнă йăпала.

Тве́рдый—хытă, çирĕп, тĕреклĕ, нăк; тант̆ăклă; твердить—

пĕр йăпала çинҫен темиçе хут кала; твердѣ́ть—хыт; отъ жа́ру земля́ о́чень затвердѣ́ла—шăрăхпала çĕр пит хытса кайнă; шёлъ, шелъ, тве́рдо ступа́лъ и вдругъ шлёпнулся—хыттăн—хыттăн пусса пыҫĕ те пат персе анҫĕ; твердыня—тĕреклĕх; Ты разру́шилъ врата́ а́дова и твердыню его́—Есĕ тамăк хăпхине, тамăк тĕреклĕхне çĕмĕрсе пăрахнă; твердь—пĕлĕт, çĕр никĕсĕ; унăн алли пултарнă ĕçĕсем çинҫен çӳлти тĕрек каласа тăраҫ (Псаломъ 18).

Твой, твоя́, твое́—санăн, хăвăн; Ты нашъ, а мы Твои́—Есĕ пирĕн, епир Санăн; да бу́детъ во́ля Твоя́—Санăн ирĕкӳ пултăр; твой оте́цъ—аçу; твоя́ мать—аннӳ.

Твори́ть—пултар; ту; Богъ сотвори́лъ міръ—Турă тĕнҫене пултарнă; Іису́съ Христо́съ твори́лъ чудеса́—Іисус Христос тĕлĕнмелле ĕçсем тупă; твореніе—пултарни. Творе́цъ—Пултаракан; сотвореніе міра—тĕнҫене пултарни; тварь—Турă пултарнă йăпала. Твори́ло—исвĕс шĕветекен шăтăк; вся́кая тварь сла́витъ Бо́га—пур пултарнă йăпала Турра мухтаҫ.

Творо́гъ—тăпăрҫă; молоко́ створожи́лось—сĕт тăпăрҫăланнă; твороżникъ—тăпăрҫăран тунă пашалу; тăпăрҫă пӳремеҫҫи.

Тебѣ́—сана; тебѣ́—ли съ ни́ми тяга́ться!—санăн—и вĕсемпе тавлашма! я те ска́зывалъ—епĕ сана каларăм.

Тезоименитство—патша святойне асăнса тăвакан праçник.

Текстъ—çырнă кĕнекерен илнĕ сăмахсем; текстъ изъ Ева́нгелія—евангеліерен илнĕ сăмахсем.

Тектóнъ—каскалакан, платник.

Теку́чій—йухакан.

Теле́нокъ—пăру; те́лка—тына пăрӳ; тели́ться—пăрула; тели́ца—пăруламан çамрăк ĕне (ĕне çулан тына); теля́тина—пăру ашĕ.

Телескóпъ—инçетри йăпалана çывăхартса кăтартакан труба; çăлтăрсене çывăхартса кăтартакан труба.

Телѣ́га—урапа; хлѣбная телѣ́га—кĕлте урапи.

Т е́ м а—мĕн çинҫен те пулсан çырмалли, ăнлантармалли.

Т е́ м н ы й—тĕттĕм; въ тéмныя нóчи вóры хóдятъ—тĕттĕм çĕрсенҫе вăрăсем çýреççĕ; тьмá кромѣшная—тĕттĕм çĕр; темнотá—тĕттĕмлĕх; темни́ть, тмить—тĕттĕмле; темнова́тый—тĕксĕм; темнѣть—тĕттĕмлен; очень тéмный—сĕм—тĕттĕм, пăҫ—тĕттĕм; темнорýсымъ дѣвушкамъ я́годный сокъ—сарă хĕрсене çырла шывĕ; темни́ца—тĕрме; тéмникъ—вăрттăн пырса пăрахнă аҫа; темни́чные стра́жи—тĕрме хуралçисем; темно-бýрый медвѣдь—хăмăр упа; багро́вые подтéки на тѣлѣ—ýт çинҫи кăвакарнă вырăнсем; тéмная водá—хура шыв; пăхма ҫипер, анҫах курми куç.

Т е м п е р а т у́ р а—ăшă йĕ сивĕ

Т е м п е р а́ м е н т ъ—çыннăн кăмăлĕ, йăли.

Т е м п ъ—йурланă ҫух вăхăт виçи; шѣть ско́рымъ тéмпомъ—хăвăрт йурла.

Т е́ м я—пуç тýпи, лĕпки; тéмя горы́—ту тăрри.

Т е н д е́ н ц і я—сăмахпа йĕ ĕçпе мĕнле те пулсан ĕç йенне сулăнни.

Т е н е т а́ — сýс, йĕ çип, йĕ шăнăр татăкĕ; тенéто—серепе, таната, тетел; ерешмен карти; тенéтникъ—ерешмен; пау́къ тенéтитъ—ерешмен çиппине караҫ; осéнній тенéтникъ на вéдро--кĕркуннехи ерешмен карти уйăра.

Т е́ н о р ъ—альтран (вăтам сасăран) хулăнрах арçын сасси.

Т е о л о́ г і я—Турă çинҫен вĕрентни.

Т е о́ р і я—мĕн çинҫен те пулсан вĕрентни.

Т ёпать—пуртăпа кас.

Т е п е́ р ь—халĕ, ĕнтĕ; я тепéрь пойду́—ĕпĕ ĕнтĕ кайатăп—тепéрь же—халех; тепéрь то́лько—халĕ анҫах; тепéрешній—халҫхи.

Т е п л о́, теплота́—ăшă; ăш—шыв; теплота́ души́—ăшă кăмăл; тéплый день—ăпă кун; тепловáтая водá—ăшăрах шыв; теплѣть—ăшăт; со́лнце свѣтитъ тепло́—хĕвел ăшшăн пăхаҫ; пого́да теплѣетъ—çанталăк ăшăтаҫ; тепломе́ръ (термо́метр)—ăшша кăтартакан виçе.

Теребить—тăлпа, çăл, турт, тăцăлтар; лёнъ не жнутъ, а теребятъ—йётĕне вырмаççĕ—çăлаççĕ; теребить сĕно изъ стогу—капанран утă турт; теребить за волосы—çӳçрен тăпăлтар, (тăпла).

Теремъ—пысăк çурт; ĕлĕкхи улпутсен пураса тунă çӳлĕ çурт.

Тере́ть—сĕр, шăл; тере́ть глаза́—куçна шăл; тере́ть де́рево во́скомъ—йывăçа ăвăспа сăтăр; тере́ть но́ги вино́мъ (во́дкой)—урусене ерехне сĕр; хому́тъ третъ ше́ю у ло́шади—хăмăт лаша майне тивет; тере́ть ре́дьку тёркой—туракапа кăшман хыр; тере́ться—сĕртĕн, шăлăн, тек куç умĕнҫе йавăнса çӳрĕ; те́рка—хыркăҫ, турка, трука.

Терза́ть—çурса пăрах, тăпăлтарса пăрах; во́лкъ растерза́лъ овцу́—кашкăр сураха таткаласа пăрахнă; терза́ться—пăшăрхан, хуйхăр; таткаланса çуркалан, терза́нье—таткаланни, тĕркеленни, çуркалани.

Террито́рія—тавăрари.

Те́рминъ—йапала йаҫĕ, сăмах.

Термо́метръ—йĕс ăшша, йе сивве кăтартакан виçе.

Терно́вникъ, те́рніе, те́ренъ—йĕплĕ йывăҫ, йĕплĕ хулă.

Терпе́ть—тӳс, ҫăт; терпи́ каза́къ, атама́нъ бу́дешь!—ҫăт хусах, пуçлăх пулăн! приде́тся терпѣть до ле́та—çулаҫҫен тӳсес пулаҫ; Богъ долготерпѣли́вый—Турă нумай тӳсĕмлĕ; терпѣнье—тӳсни, ҫăтни, ҫăтăмлăх; терпѣли́вый — ҫăтăмлă; терпѣли́вость—тӳсĕмлĕх, ҫăтăмлăх; выводи́ть изъ терпѣнія—тарăхтар.

Теря́ть—çухат, иксĕл; война́ да моръ люде́й теря́ютъ—вăрçăпа мур çынсене пĕтереççĕ; ле́бедь пе́рья теря́етъ—акăш тĕкне тăкаҫ.

Теса́ть—касса çун; тёсъ—ҫус; тесо́вая кры́ша—хăма витнĕ çивитти; теса́къ—кĕске хĕç.

Тёска—аташ (Стерлитам., Оренб. и Ядрин.). Онъ мой тёска—вăл ман аташ. Мы съ Никола́емъ Ива́новичемъ тёски—епир Николай Ивановичпа аташлă.

Т е с т ь—хуҫӑм (арӑм ашшӗ); тéща—ани (арӑм амӑшӗ); мой тесть лю́битъ честь—хуҫӑм ҫис йуратаҫ; Каіафанӑн хунӗ Анна йатлӑ пулнӑ—тéстя Каіафы звали Анной.

Т е сьмá—хӑйу, хӳ, йӗсме, пукранка.

Т е́ т е р е въ—ӑсан; бе́лый тéтеревъ—шурӑ ӑсан; тетеревя́та—ӑсан ҫӗпписем; тéтеря—ӑсан ами.

Т е т и вá—хирлӳ, ухӑн карӑнса тӑракан кантӑри.

Т ёт к а—инке, йӗнке, мӑн акка.

Т е т рá дь—хутран ҫӗленӗ кӗнеке; въ тетрáди пи́счей бумáги шесть листóвъ—ҫыракан хут кӗнекинҫе ултӑ листа; шкóльныя тетрáди—шкулта ҫыракан тетрадсем.

Т е́ х н и к а—савӑт ӗҫне аван ӗҫлени; ӗҫӗн майне пӗлни.

Т е ч ь—йух; всѣ рѣ́ки пóдъ гору текýтъ—пур ҫырмасем те анаталла йухаҫҫӗ; бóчка течётъ утóрами—питҫӗке ҫартӑнҫен йухаҫ; течéніе—йухӑм; бы́строе течéніе—хытӑ йухӑм; прóтивъ течéнія—йухӑма хирӗҫ; текýчій—шӗвӗ; шӑнкӑр—шӑнкӑр (звукоподражáніе течéнію воды́).

Т ё щ а—хунамӑшӗ (арӑмӑн амӑшӗ); тёщины блины́ слáдки—хуҫамӑшӑн икерҫи тутлӑ.

Т и́ б р и т ь—ҫаклат, вӑрла; онъ сти́брилъ кни́гу—вӑл кӗнеке вӑрларӗ.

Т и г р ъ—ҫикӑр; тигръ—звѣрь—ҫикӑр тискер кайӑк; тигрéнокъ—тикӑр ҫури; ти́гровая шкýра—тикӑр тирӗ.

Т и́ к а т ь—шакка; часы́ ти́каютъ—сехет шаккаҫ; дя́телъ ти́каетъ—ула катка (ула кайӑк) каткаҫ.

Т и м о ѳ е́ в к а—кушак хӳри.

Т и м п а́ н ъ—тимпан (кӗсле—купӑс тавӑраш).

Т и н а—йушкӑн; карась ти́ну лю́битъ—карас йушкӑна йуратаҫ; шапа пурҫӑнӗ; кӳлӗ тӗпне путса йушкӑнпа хутӑшакан курӑксем.

Т и п ъ—тӗс; въ свѣтѣ́ пять ти́повъ человѣ́ческаго ро́да: бѣ́лый, же́лтый, кра́сный, сѣ́рый и че́рный—тӗнҫен етӗм йӑхӗ пилӗк тӗрлӗ (тӗслӗ): шурӑ, сарӑ, хӗрлӗ, кӑвак, хура; типогра́фія—кӗнеке ҫапакан (пусакан) ҫурт; типо́графъ—кӗнеке ҫапакан.

Т и р а́ н ъ—усал, хытă ҫĕрелĕ ҫын, асаплантаракан; тира́нить —асаплантар; тира́нство—асаплантарни.

Т и р е́—сăмаха пĕр йĕркерен тепĕр йĕркене куҫармалли паллӑ; сăмахсем хушшинне лартакан паллӑ (—).

Т и́ с к а т ь—тӳсе (тĕвсе) тултар, пус, ҫăмăрта, хĕс, пăҫăрта; тиски́—хĕскĕҫĕ.

Т и́ т л о—славянла хăш—хăш сăмаха кĕскетсе ҫырнине кăтартакан паллӑ; титу́лъ - титул (ҫинлӑ ҫынна хисеплесе калакан сăмах).

Т и т о́ в к а—улма йывăççи йаҫă; шултăра, ҫăтăмлӑ пăтавкана 65 кĕрекен панулми.

Т и ф о́ н ъ—вăйлӑ ҫавăра ҫил.

Т и ф ъ—тар ҫирĕ, вĕри ҫнр.

Т и́ х і й—йăваш, лăпкӑ, йеррипелле, хуленлле; по тихо́ньку—йеррипе, йерри—йеррипе; ти́хій дождь—тӳ́лек ҫумăр; ти́хо—лăпкӑ, йăпăш; хуллен, йеррипе; онъ челове́къ ти́хій—вăл йăваш ҫын; ти́хій ве́теръ—лăпкӑ ҫил; ве́теръ ти́хнетъ—ҫил лăпланать; тишина́—лăпкăлăх, шăпах; тихонра́вный челове́къ—йăваш кăмăллӑ ҫын.

Т к а т ь, тока́ть—тĕрт; пряла и ткала, весь домъ оде́ла—авăрланӑ, тĕртнĕ, пур кил—йышне тумлантарнӑ; ткнуть ҫинҫ, тĕрт; тка́ніе—тĕртни; тканьё—тĕртсе тунӑ йапала; тка́цкій станъ—тĕретмелли стан; ткачъ—тĕртекен арҫын; ткачи́ха—тĕртекен хĕр—арăм.

Т л о—тĕп; изба́ до тла́ сгоре́ла—пӳрт тĕпĕ—йĕрĕпе ҫунса кайрĕ.

Т л е́ т ь—ҫĕр, йеррипе ҫунса вырт: хĕр; павозъ въ ку́че́ согрева́ется и тле́етъ—тислĕк тĕми ăшăнса хĕрсе кайать; сыры́я дрова́ не горя́тъ, а тле́ютъ—ҫĕрĕ вутӑ ҫунмасăр йăсăрланать; тле́ніе — ĕрни, хĕрни; тля—ҫĕрсе йе ҫунса пĕтнĕ йапала; кĕве; ржа желе́зо тлитъ, а зла́я жена́—му́жа—тутăхни тимĕре, усал арăм-упăшкине пĕтерет; тле́нная вещь—ҫĕрекен йапала; тлетво́рный—ҫĕртекен, пĕтерекен.

Т м а—тĕттĕм; хисепсĕр нумай; тмы а́нгеловъ стоя́тъ—хисеп ҫук нумай ангелсем тăраççĕ; мою́ тму просве́ти́шь—ман тĕттĕмлĕхĕме ҫутăлтарăн.

Тминъ-Толи́кій.

Тминъ—калемпӗр йевӗрлӗ курак.

То—йе; то въ одно́, то въ друго́е мѣ́сто—пӗр вырӑна, йе тепӗр вырӑна; то боля́тъ ру́ки, то но́ги—йе алӑсем, йе урасем ыратаççӗ; онъ то краснѣ́етъ, то блѣднѣ́етъ —пӗр шурса кайӑть, пӗр хӗрелет; то—то—пӗр—пӗр; е́сли пшени́чное зерно́, па́дши въ зе́млю, не умрётъ, то оста́нется одно́, если умрётъ, то принесётъ мно́го плода́—тулӑ пӗрӳи çӗре акса шӑтмасан, вӑл хӑй кӑна пулаҫ, шӑтсассӑн, урӑх нумай пӗрӳӗ пултараҫ (иногда „то“ не перево́дится).

Това́ръ—тавар; това́ромъ ла́вка кра́сится—таварпа лавка илемлӗленет; по това́ру цѣна́—таварне кура хакӗ; по цѣнѣ́ това́ръ—хакне кура таварӗ; това́рные скла́ды—тавар хумалли вырӑнсем; това́рищъ—йулташ, тантӑш; слуга́ ба́рину не това́рищъ—тарçи улпутне йулташ мар; по това́рищамъ и сла́ва—йулташсене кура мухтавӗ (ӳапӗ); това́рка—хӗр—арӑм йулташ, тусӑм; съ това́рками въ лѣ́съ по грибы́ ушла́—тусӑмсемпе вӑрмана кӑмпана кайрӑм; това́рищеская торго́вля—нумайӑн пӗрлешсе сутӑ-илӳ́ туни; това́рищество—пӗр—пӗр ӗçе тӑвас тесе темиçе çын пӗрлешни.

Тогда́—ун ӳухне, çавӑн ӳухне, çавӑн ӳух; когда́ челове́къ хвора́етъ, то ма́ло ѣ́стъ—çын ӳирлесен сахал çийет; тогда́шній—ун ӳухнехи; тогда́ бу́детъ досу́гъ—ун ӳухне вӑхӑт пулӗ.

Того́—ӑна, уна; того́ бей—ӑна хӗне (çап).

То́же—те; я то́же иду́—епӗ те ыратӑп; то́жественный—пӗр пек, пӗр йевӗрлӗ.

Той—çав, авӑ çав.

То́кать—тӗрт, шакка; кто́-то въ дверь то́каетъ—такам алӑка тӗртет.

Токъ—йӗтем; шӗвӗ йапала йухни.

Толи́кій—çавӑн ӳухлӗ, çавӑн ӳухлӗ нумай, мӗн ӳухлӗ; се, толи́ко лѣ́тъ рабо́таю тебѣ́—акӑ епӗ миçе çултанпа сан валли ӗçлесе пурӑнатӑп.

Толи́ть—кантар; утоли́ть жа́жду—ăша кантар.

Толка́ть—тĕрт, тĕк, ӷик; толка́ться—тĕрткелен; толцы́те и отве́рзется вамъ—шаккăр, шаккасан уҫĕҫ сирĕ; я въ потьма́хъ толкну́лся о столъ—епĕ тĕттĕм ҫĕрте сĕтеле перĕнтĕм; толка́нье—тĕртни; толкотня́—тĕрткеленни; толче́къ—ҫапăнни, тĕртни; хулара кивĕ йапаласене сутакан вырӑн; хотѣ́ли уби́ть, столкну́въ съ горы́—ту ҫинӷен тĕртсе йарса вĕлерме тăнӑ; толка́чъ—кисип.

Толкова́ть—каласа ăнлантар, калаҫ; не толку́й, дѣ́лай что веля́тъ—ан калаҫ, мĕн хушнине ту; толкова́нье—каласа ăнлантарни; толкова́тель—каласа ăнлантаракан; потолко́вѣе—ăнлăрах; толко́вое Ева́нгеліе—евангеліе ăнлантарса ҫырнӑ кĕнеке; толко́во — ăнланмалла; толкъ — шай; дѣ́лать съ то́лкомъ — шайласа ту, пĕлсе ту.

Толма́чить—пĕр ӷĕлхерен тепĕр ӷĕлхене куҫар; толма́чъ—пĕр ӷĕлхерен тепĕр ӷĕлхе ҫине куҫарса каласакан.

Толо́чь—тӳ, ват; толо́чь пе́рецъ—пăрăҫ тӳ; толче́нье—тӳни; толокно́—тинкĕле; глядѝть въ окно́ да ѣ́стъ толокно́—ӷӳреӷерен пăхса тинкĕле ҫийĕт; толокну́шка—тинкĕле шывĕ; толоку́шка—кисѝп.

Толпа́—ушкăн, толпи́ть наро́лъ—халăха пĕр ҫĕре пух; толпи́ться—ушкăнăн пуҫтарăнса тăр; облака́ толпя́тся къ восто́ку—пĕлĕтсем хĕвел тухăҫ йенелле пухăнаҫҫĕ; толпѝще—пысăк ушкăн; пухăнакан вырӑн.

То́лстый—хулăн; толщина́—хулăнăш, хулăмăшĕ; толстѣ́ть хулăнлан; толстя́къ—хулăн ҫын, таӷка ҫын; то́лстая ни́тка—пысăк ҫип; толстошея́—хулăн мăй; толстопу́зая ско́тина—пысăк хырăмлă выӷăх.

То́лько—анӷах, кăна; то́лько немно́го—пăртакҫă; то́лько пять—пиллĕк кăна, пиллĕк анӷах; то́лько бы дожи́ть до лѣ́та—ҫулаӷӷен анӷах (кăна) пурăнас-ӷĕ; кака́я вамъ по́льза, е́сли бу́дете люби́ть то́лько лю́бящихъ васъ—есир хăвăра йуратаканесене—ҫеҫ йуратсан мĕн усă пулĕ сирĕ? То́лько по́здно—кайран тин.

Т о м и́ т ь—асаплантар, тертлентер, пăшăрхантар; томи́лъ-ли глаза́ вдовы́—тăлăх арăма нумайҫҫен тилмĕрттертĕм; томи́ться—пăшăрхан, асаплан; томле́ніе—пăшăрханни; то́мные глаза́—ывăннă куҫ; томи́тельная рабо́та—йывăр (ывăнтаракан) ĕҫ, йăлăхтаракан ĕҫ.

Т о м ъ—пысăк кĕнекенĕн пĕр пайĕ.

Т о́ н к і й—çинçе, çӳхе, кĕсек, çинçешке; то́нкая бума́га—çӳхе хут; то́нкая крупа́—вĕтĕ кĕрпе; то́нкое пи́во—шĕвĕ сăра; то́нкій го́лосъ—çинçе сасă; то́нкій умъ—виҫҫĕн ăс; гдѣ тонко́, тамъ и рвётся—ăçта çинçе, çавăлтен татăлать; тонкова́тый—çинсерех, çӳхерех; тончи́ть—çӳхет, çинçет; тончи́вѣть—çӳхел, çинçен; бо́льно тончи́шь—ытлашши (пит) ҫейеленетĕн; тонко́—çинçе, çӳхе; тонкоше́йка—çинçе мăй.

Т о́ н н а (то́на, тонъ)—виçе, 65 пăт.

Т о н у́ т ь—пут; каз е́нное добро́ на огнѣ́ не гори́тъ, на водѣ́ не то́нетъ—хысна йапали вутра çунмасть, шывра путмасть.

Т о н ъ—йурлакан сасă; кирек мĕнле сасă; попа́сть въ тонъ—панă сасса ил.

Т о́ н я—пулă тытакан выра́н; тетелпе пулă тытни.

Т о́ п а т ь—урапа тапăртат; то́потъ—тапăртатни; топоту́нъ—тапăртатакан.

Т о п и́ т ь—путар, хут; топи́ пе́чку—кăмака хут, шăрат; топи́ть молоко́—сĕт вĕрет; упа́лъ въ то́пкое мѣ́сто—лаҫҫакана кĕрсе ӳкнĕ; то́пливо—хутмалли йапала.

Т о́ п о л ь—шурă хăва, тирĕк; то́польникъ—шурă хăвалăх.

Т о п о́ р ъ—пуртă; топори́ще—пуртă аври; топо́ръ пло́тничный—плотник пурти; укра́ли топо́ръ, такъ возьми́те и топори́ще!—пурта вăрларăр, аврине те илĕр! топори́ще—пысăк пуртă; топоро́вый обу́хъ—пуртă тăрши; топо́рная рабо́та—пуртăпа тунă йапала, хитре туман йапала.

Т о п т а́ т ь—тапта; не топчи́ травы́—курăка ан тапта (ан тĕшĕр); гли́ну то́пчутъ нога́ми—тăма урапа çăраççĕ; топта́ніе—таптани; то́потъ—тапăртатнă сасă.

Топы́рить—тăрат, сар; топы́рить па́льцы—пурнесене сар; Ежъ топы́ритъ и́глы—ҫĕрĕп йĕпне тăратаҫ. Пы́ринъ топы́рится—кăрка аҫи хăмпăланаҫ (тĕкне тăратаҫ).

Торгова́ть—суту-илу́ ту; калаҫ; занима́ться ме́лкой торго́влей—услама ҫу́ре; торгова́ться—сутăшла; торго́вецъ—суту—илу́ тăвакан; торго́вля—суту—илу́ туни; торгъ—сутакан вырăн, ҫĕр; торго́вый день—суту—илу́ тумалли кун; торга́чъ—вак—тĕвек пухакан; сутакан, сутă ҫынни. Мы сторгова́ли ло́шадь за 30 рубле́й—Лашана вăтăр тенкĕ ҫинҫен килĕшрĕмĕр.

Торжество́—праҫник туни, ҫаплă уйани; торже́ственный—пит ҫаплă; торжествова́ть—савăн, праҫник ту; онъ говори́тъ сли́шкомъ торже́ственно—вăл ытлашши ҫаплă калаҫ.

Тори́ть—такăрлат; въ саду́ доро́жки торя́тъ—пахҫари сукмаксене такăрлатаҫҫĕ; то́рная доро́га—такăр ҫул; ле́тнія доро́ги торе́ютъ—ҫулахи ҫулсем такăрланаҫҫĕ.

То́ркать—унталла—кунталла турткала; то́ркать въ две́ри—алăка илтҫĕр тесе шалтăртаттарни.

То́рмазъ—ҫуна путрисĕ, ҫуна айаккинелле сулăнка ан кайтăр тесе ҫуна тупанне тыттарнă тимĕр; кусакан урапана шăлĕнҫен ҫаклатса ҫаракан ҫеклĕ; тормози́ть—пĕр вырăнта нумайҫҫен тăр; ҫар, ҫăрмантар.

Тормоши́ть—турткала, тĕрткеле; не тормоши́ ребе́нка—аҫана ан лутăрка.

Торова́то—тарават, хавас; торова́таго отъ бога́таго не различи́шь—тарават ҫынна пуйанран уйăрма ҫук; кто торова́тъ, тотъ не бога́тъ—кам тарават, ҫав пуйан мар.

Тороти́ть—васкат, хавшат; тороти́ться—васка, хавша; торопли́вый—хавшак; всю доро́гу тороти́лъ ямщика́—ҫул тăрăх лавăҫине васкатнă; куда торо́пишься? ăҫта хыпаланан; торопли́вость—васкани, хыпаланни.

Торочи́ть—пу́кле; торо́чка—пу́кĕм.

Торфъ—ҫĕрсе кăмрăкланнă курăк, (ăна вутă вырăнне хутаҫҫĕ).

Торча́ть—курӑнса, тӑрӑнса тӑр; ро́ща вы́рублена, одни́ пни́ торча́тъ—кулкана касса пӗтернӗ, тумкатисем кӑна тӑраççӗ.

Тоска́—ӑш вӑркани, пӑшӑрханни; куҷанни, хуйхӑ; пей—тоска́ пройдётъ—ӗç, хуйхӑ иртӗ! Тосковáть—хуйхӑр, пӑшӑрхан, куҷан; мать по сы́нѣ, а жена́ по му́жѣ тоскýетъ—амӑшӗ ывӑлӗ çинҷен, арӑмӗ упӑшкишӗн хуйхӑрать; тоскли́вый—хуйхӑла́.

Тостъ—тав—туса ӗçни; ӗçкӗ—çикёре ырӑ сунса ерех тавӑраш ӗçес умӗн калана́ сӑмахсем.

Тотъ—çав, вӑл, леш; э́тотъ топо́ръ хоро́шъ, а тотъ не го́денъ—ку пуртӑ аван, лешӗ йурӑхсӑр; тотъ же—çавах; то́тчасъ—çавӑн ҷухах; çавӑлтех, пӗр самантра; то́тчасъ приду́—çавӑлтех пырӑп! йӑпӑр—йапӑр, пӗр сементе, саманта.

Точи́ть—хӑйра, шӗвӗрт, çивӗҷлет, виçкӗнлет, йух; изъ родника́ точи́тся студёная вода́—çӑл куçӗнҷен сивӗ шыв йухса тухать; день и ночь слеза́ точи́тся—кунӗ—çӗрӗн куç—çулӗ тӑкӑнать; червь то́читъ—хурт çийет; йывӑç çавӑрса кас; арман ҷул тӑх; точи́ло—хӑйра; точи́льщикъ—хайракан; точи́ться—йухса вырт; тока́рь—йывӑçран, йе тимӗртен, йе хурçӑран çавӑрса йапала тӑвакан.

То́чію (цер.—слав.)—анҷах.

То́чка—пӑнҷӑ; чита́ть отъ то́чки до то́чки—пӑнҷӑран пӑнҷа çитиҷҷен вула; то́чный—тӗрӗс; то́чно такъ—ҷӑн çапла; виçелӗ, ҷухӑ; то́чность хороша́—тӗрӗслӗх аван.

Тошни́ть—йӗклентер; тошни́тъ—хӑсас килтерет, кӑмӑла пӑтратать; на мо́рѣ тошни́тъ—тинӗс çинҷе хӑстарать; тошнота́—хӑсас килни; то́шный человѣ́къ—йӗрӗнтерекен çын.

То́щій—ырхан, наҷар, хыткан; то́щій желу́докъ—выçӑ вар; на то́щій желу́докъ—выçӑ варла; то́щее зерно́—выçӑ пӗрҷӗ; то́щая коро́ва—ырхан ӗне; тоща́ть—наҷарлан, ырханлан; у плохо́го ку́чера ло́шадь тоща́етъ—наҷар куҷҷӑрӑн лашти ырханланать.

Трава́—курăк; лĕсны́я тра́вы сочнѣе степны́хъ—вăрман курăкĕ хир курăкĕнҫен сĕткеплĕрех; травяно́й сте́бель—курăк туни; травяни́стое мѣ́сто—курăклă вырăн; травяны́я сѣмена́—курăк вăрлăхĕ; травни́къ—аван çаранлăх; травовѣ́дъ—курăксене пĕлекен; травоя́дныя живо́тныя—курăк çисе пурăнакан ҫĕрĕ-ҫун.

Трави́ть—тырра—пулла, йе çаран—курăка выльăхпа тăптаттар; мно́го де́негъ потрави́ли—нумай укçа пĕтернĕ; мы соло́му трави́мъ, а сѣ́но береже́мъ—епир улăма çитеретпĕр, утта сыхлатпăр; трави́ть за́йцевъ—кайăксене йытăпа хăвалаттарса тыт;—лю́ди услыха́ли, какъ лиси́ца смѣ́ялась, и ста́ли её трави́ть тремя́ соба́ками тилĕ кулнине çынсем илтрĕç тет те, хай тилле виçĕ анҫăкпа (йăтăпа) ĕрле (вăслата) пуçларĕç, тет.

Траге́дія—театăрта хăрушă, хуйхăлă йапала çинҫен выльаса кăтартни; хуйхăлă йапала, ĕç çинҫен çырни.

Тради́ція—ваттисем калани; традиціо́нный обы́чай—ĕлĕкхи йăла, ваттисен йăли.

Тракта́тъ—услави; вĕреннĕ çынсен шухăшĕ; трактова́ть—шухăшла, калаç, çыр; тракти́ръ—трактир, хăна килĕ; тракти́рщикъ—хăна килĕ тытса тăракан.

Трактъ—пысăк, аслă çул; такăр çӳрекен çул.

Трамбова́ть—çĕре, йе ҫул—кирпĕҫĕ тавăрашне çапса тикĕслени; трамбо́вка—тикĕслекен, ватакан пукан.

Трамва́й—лаша туртакан, йе электричествопа ҫупакан вагон.

Транжи́рить—салатса пĕтер; имѣ́ніе растранжи́рилъ—пурлăхне салатса пĕтернĕ.

Транспара́нтъ—йĕр тунă хут (ăна хут айне хурса йĕр тăрăх çыраççĕ).

Тра́нспортъ—таварсене пĕр вырăнтан тепĕр вырăна леçни; тĕрлĕ йапаласем турттаракан хысна карапĕ; транспорти́ръ—кĕтессене виçекен йапала.

Трапе́за—сĕтел, ĕçме—çиме парне çăкăрĕсене хуракан сĕтел; бра́тская трапе́за—монастырте монахсем пĕрле пухăнса ĕçсе çини; трапе́зовать—сĕтел хушшине ларса çи; духо́вная трапе́за—ҫуна тăрантаракан таса апат.

Т р а п ъ—пусма, ҫикмек.

Т р а́ т и т ь—укҫа пӗтер, салат; тра́титься—укҫа салат; тра́тапӗтерни, сийен.

Т р а́ у р ъ—хуйхӑ, йӗнн; хӗрхенни, хура тумтир; ҫывӑх ҫын вилсен тӑхӑнса ҫӳрекен хуйхӑ тумтирӗ; тра́урный—хуйхӑлӑ.

Т р а́ х н у т ь—пӗр, пӑрах, ҫап, ҫат тутар.

Т ре́ б а—кирлӗ ӗҫ; парне, парне кӳни; храни́те себя́ отъ требъ и́дольскихъ—кӗлеткене кӳрекен парнесенҫен сыхланӑр; тре́бникъ—таинство, йе ытти ҫиркӳ йӑлисен йӗркисене ҫырнӑ кӗнеке; тре́бовать—хисте, ыйт; не тре́буютъ здра́віи врача́, а боля́щіи—сыввисене емелҫӗ кирлӗ мар, сывӑ маррисене кирлӗ.

Т р е б у х а́, требуши́на—выльӑх хырӑмӗнҫи пӑх—шӑк; выльӑхӑн ӑш—ҫикки.

Т р е в о́ ж и т ь—кансӗрле, ҫӑрмантар, йӗрӗнтер; трево́житься—пӑшӑрхан, хӑра, кульан; трево́га—сасартӑк хӑратни, шартах сиктерни; весь го́родъ нашъ въ трево́гѣ, день и ночь подже́ги—пирӗн пӗтӗм хула пӑлханать, кунӗнҫӗрӗн вут тӗртӳ; тогда́ душа́ Сау́ла ста́ла трево́житься—вара Саул ҫунӗ пӑшӑрханакан пулнӑ.

Т р е г р а́ н н ы й—виҫ ҫикелӗ, виҫ йенлӗ.

Т р е з в о́ н ъ—виҫ ҫанпа, йе нумай ҫанпа ҫапни; пур ҫанпа ҫапни.

Т ре́ з в ы й—урӑ; тре́звый человѣ́къ—ӗҫмен ҫын; ерех тавӑрашне ӗҫесрен ҫарӑнакан; тре́звость—урӑлӑх; трезви́ть—урӑлтар, мухмӑр ҫӗрт.

Т р е л ь—сасса ҫӗтӗретсе йурлани.

Т р е п а́ т ь—туртkала, тапӑлтар, йӑвала, лутӑрка; соба́ки за́йца тре́плютъ—йытӑсем кайӑка ҫӑлкалаҫҫӗ; на́чали лёнъ трепа́ть—йӗтӗн тыллама тытӑнҫӗҫ; его́ лихора́дка тре́плетъ—ӑна сивӗ ҫир ҫӗтӗретет (тытать) халтӑратать; его́ ну́жно за́ волосы трепа́ть—ӑна ҫӳҫрен тытса силлес пулать; ребя́та тре́плются—аҫасем тӑлпашаҫҫӗ; трепа́ться—пӗр канмасӑр ҫӳре.

Т р е п е т а́ т ь—хӑра, ҫӗтӗре, халтӑра; мое се́рдце такъ и трепе́щетъ—ӑш—ҫик вӑр—вӑр тӑвать—ҫке; по́лы руба́хи

сотрясáются--кĕпе арки вăр—вăр тăваҫ—ҫке; рáдуйтеся Ему́ съ трéпетомъ—Турă умĕнҫе ҫĕтĕресе савăнăр; трéпетъ—хăраса ҫĕтĕрени; трепетáнье сéрдца—ҫĕре хăрасан хытă сикни; трéпетное сія́ніе звѣздꙑ́—ҫăлтăр ҫĕтĕретсе ҫутатни.

Трéскать—ĕмĕтсĕрленсе нумай ҫи, ĕҫ.

Трéска—шурă тинĕсре нурăнакан пулă; тресковый жиръ—треска пулă ҫăвĕ; емел (ăна ҫĕн куҫĕ пулсан ĕҫеҫҫĕ).

Трéскаться, трéснуть—ҫуркалан, ҫурăл, шартлат, шартлатса ҫурăл; стаканъ трéснулъ отъ кипяткý—стакан вĕри шывпа ҫурăлҫĕ; трéснуться—ҫапăн; трещени́ть лучи́ну—хăйă ҫĕл; трéщина—ҫурăк; трéщина земли́—ҫĕр ҫурăкĕ; трещáть—шатăртат, шăтăр—шатăр! (междоме́тіе); лёдъ трещи́тъ подъ ногáми—ура айĕнҫи пăр ҫурăлаҫ, шартлатаҫ; трескъ—шатăртатни шартлатни; трескýчій морóзъ-шартлама сивĕ; трещéтка-шакăркка; пĕр ҫăрăна пĕлмесĕр калаҫакан ҫын.

Три—виҫҫĕ; пóмни три дѣ́ла: молúсь, терпи́, рабóтай—виҫĕ ĕҫе астуса тăр: кĕл-ту, ҫăтăмлă пул, ĕҫле; три́десять, три́дцать—вăтăр; тридеся́тый, тридца́тый—вăтăрмăш; тридца́тная десяти́на—ана, унăн тăршшĕ 80 ҫалăш, сарлакăшĕ 30 ҫалăш; трина́десять, трина́дцать—вун—виҫҫĕ; трина́дцатый—вун—виҫҫĕмĕш; три́ста—виҫҫĕр; трехсо́тенная бума́жка—виҫ—ҫĕр тенкĕлĕх хут укҫа; третíй—виҫҫĕмĕш; тре́тій часъ—виҫҫĕмĕш сехет; треть—виҫĕ пайран пĕр пайĕ; быкъ третьячéкъ—виҫҫĕмĕш ҫулхи вăкăр; три́жды—виҫĕ хут; тро́е—виҫҫĕн; тро́йка—виҫĕ лаша кýлни; тройна́я ни́тка—виҫ хутлă ҫип; тройно́е—виҫҫĕлĕ; трояки́й—виҫ тĕслĕ, йевĕрлĕ; Тро́ицынъ-день—ҫимĕк кунĕ; трои́ть верёвку—вĕрене виҫ хутăн йав; трехлѣ́тній—виҫ ҫулхи; трехмѣ́сячный—виҫ уйăхри; трехфунто́вый—виҫ кĕрепенкелĕ; трисвято́е—виҫ—святойлă; тріипоста́сный—виҫ—ипостаҫлĕ; трои́ть загóнъ—анана виҫ хут ту (сухала), виҫҫĕлет; тре́шница—виҫ тенкĕлĕх хут укҫа;

тройнику́—виҫҫӗн пӗрле йӗкӗрешсем пек ҫуралнӑ аҫасем; трехэта́жный домъ—виҫ хутлӑ ҫул ҫурт; трисвяты́й—виҫ святойлӑ Турӑ; трегу́бый—виҫ туталӑ; троеже́нецъ—виҫҫӗ авланнӑ ҫын; трено́гій—виҫ уралӑ; треуго́льный—виҫ кӗте́слӗ; трехарши́нный—виҫ аршӑнлӑ; трехно́льный—виҫ пуслӑ; трехство́льное ружьё—виҫ кӗпҫелӗ пӑшал; трояки́й—виҫ тӗрлӗ хӑват.

Трибу́на—сӑмах калана ҫух тӑмалли вырӑн.

Три́зна—ваттисене (вилнисене) асӑнни, йупа.

Трики́рій—архиерей пиллекен виҫ ҫурта.

Трихи́на—сысна ӑшӗнҫе пулакан вак хурт.

Трі́о́дь—виҫ йурӑлӑ канонсене пӗр ҫӗре пухса ҫырнӑ кӗнеке; трі́о́дь по́стная—аслӑ типӗрне кӗлӗ тумалли кӗнеке; трі́о́дь цвѣтна́я—Мун—кунтан пуҫласа питрав типпине ҫитиҫҫен кӗлӗ тумалли кӗнеке.

Трі́у́мфъ—вӑрҫӑран ҫӗнтерсе тавӑрӑнакансене ҫаплӑ хирӗҫ тухса илни; трі́у́мфа́льныя воро́та—ҫӗнтерекенсем витӗр тухма лартнӑ ҫаплӑ хапха.

Тро́га́ть, тро́нуть—сӗртӗн, тив; хурлантар; глаза́ми гляди́, а рука́ми не тро́гай, не тронь—куҫупа пӑх та аллупа ан сӗртӗн, ан тив; я его́ и па́льцемъ не тро́нулъ—епӗ ӑна пӳрнепе те сӗртӗнмерӗм; войска́ тро́нулись—ҫар тапранса кайнӑ; онъ тро́нутъ до сле́зъ—вӑл куҫ—ҫулӗ тухиҫҫен хурланнӑ; тро́гательно—хурланмалла, йӗмелле.

Тронъ—патша ларакан вырӑн; тро́нная за́ла—патша ларакан вырӑн тӑракан пӳлӗм.

Тропа́ть—тапта, тап, шакка; тропа́—утма ҫул, сукмак; за́ячья тропа́—кайӑк сукмакӗ.

Трость, тростни́къ—хӑмӑш туни; патак; туйа; на большо́мъ лугу́ жёлтый тростни́къ, на же́лтомъ тростнике́—же́лтыя пти́цы—аслӑ улӑх ҫийӗ—сарӑ хӑмӑшлӑх, сарӑ хӑмӑшсем ҫийӗ—сарӑ кайӑк.

Тротуа́ръ—урам айаккине ҫуран ҫынсене утма хӑма сарни, ҫулсем, кирпӗҫсем сарса тӳрлетни.

Трофе́й—вӑрҫнӑ ҫух тӑшмансенне (хӗҫ—пӑшалне, тупӑсене йалавсене) туртса илнӗ йапаласем.

Труба́—мăриле, трупа; водосто́чная труба́—шыв йухакан трупа; музыка́льная труба́—мĕкĕртсе калакан (выԓакан кăшкăртакан) кĕнçе, трупа; тру́бный гласъ—трупа сасси; трубáчъ—трупа калакан; трубúть—трупа кăшкăрт; трубочúстъ—мăриле тасатакан; тру́бка—ҫĕлĕм.

Трудъ—ĕç; ĕç ĕçлени, тăрăшса ĕçлени; трудъ ко́рмитъ и одѣва́етъ—ĕç тăрантараҫ, тумлантараҫ; труждáть—ĕçлеме хисте; трудúсь, не лѣнúсь, потѣ́й, рабóтай—тăрăш, ан ӳркен, тарла, ĕçле; бездáрный тру́женикъ—тивлетсĕр тăрăшакан; тру́женикъ—тăрăшса ĕçлесе пурăнакан çын; земляна́я рабóта тру́дная—çĕр ĕçĕ хĕн; трудúться—тăрăшса ĕçле; тру́дно—хĕн, йывăр; тру́дность—йывăрлăх, хĕнлĕх; трудово́й хлѣ́бъ—тăрăшса, ĕçлесе тунă çăкăр; трудолю́бie—ĕçлеме йуратни; э́тотъ Пайдуга́нъ самъ былъ о́чень трудолюби́въ и лѣ́томъ сади́лъ (дѣ́лалъ) много огоро́дныхъ о́вощей—çав Пайтукан хăй пит харсăр пулнă, çула пахҫа çимĕçĕ пит нумай тунă; въ дере́внѣ о́чень тру́дно получа́ть пи́сьма—йалта çырусем илесси пит хĕн.

Тру́нить—çын çинҫен машкăласа, кулса, шӳт туса калаç; тру́нитель—машкăласа кулма йуратакан çын.

Тру́ппа—театăрта выԓакан çын ушкăнĕ.

Трупъ—вилĕ, вилнĕ çын, виле; гдѣ бу́дутъ тру́пы, тамъ собере́тся орлы́—вилĕ выртакан çĕре ăмăрт кайăксем пухăнĕç; тру́пный за́пахъ—вилĕ шăрши; трупо-вскры́тie—вилле касни.

Трусúть—тăк, силле; трусúть я́блоки—улмасене тăк; трусúть сѣ́но—утă силле; хăрат; трусъ—хăравçă; трусли́вый за́цъ—хăравçă кайăк.

Тру́тень—сăр хурт, пыл хурҫĕ аçи; найан; жить трутнёмъ—нимĕн тумасăр пурăн.

Трутъ—ăвă, ву, ув, у; въ того́, кто въ тебя́ кида́етъ камне́мъ, кинь тру́томъ—ҫулпа перекене ăвăпа пер, теççĕ.

Трухо́вый—кăпшаклă, çĕрĕкрех, парланнă; трухо́вый пень—çĕрĕк тунката; трухá—вак утă; трущо́ба—вăрман

ҫӑтлӑхӗ, иртсе ҫӳремелле мар сӗм—вӑрман; тӑвӑр вырӑн.

Трынъ—трава́—ҫын нимӗне хисеплеменнине, нимӗне шелленнине, нимӗншӗн йӗменнине пӗлтӗрсе калаҫҫӗ: ему́ всё трынъ—трава́.

Трюмъ—киммӗн шыв айӗнҫе пыракан пӳлӗмӗ.

Тря!—сурӑхсене кӑшкӑрса хӑвалани.

Тря́пка, тряпи́ца—ҫӗтӗк—ҫурӑк, тутӑр татӑкӗ; тряпи́чникъ—ҫӗтӗк—ҫурӑк пухакан; тряпи́чничать—ҫӗтӗк—ҫурӑкпа суту—илӳ ту.

Трясти́--силле, ҫӗтӗрет, сиккелентер; его́ лихора́дка трясёть—ӑна сивӗ—ҫир (шӑнтакан) ҫӗтӗретет; не трясти́ столъ, писа́ть нельзя́—сӗтеле ан кисрентер, ҫырма ҫук; трясти́сь—ҫӗтӗреп, халтӑра, сиккелен; отъ бӳри домъ трясе́тся—тӑвӑлпа ҫурт ҫӗтӗрет; трясе́нье, тря́ска—ҫӗтӗрени, халтӑрни, силлени; тря́ская телѣга—хытӑ урапа, ҫӗтӗретекен урапа; тряхну́ться—ташлама пуҫла; трясогу́зка—пӑрҫакан; трясина́—шур, шутлӑх ҫӗр, лаҫака; трясу́чка—сивӗ ҫир.

Туале́тъ—тумланни, йусанни, хатӗрленни (тумтирсем тӑхӑнни); пухӑнни.

Тугу́й—хытӑ; тугу́й лукъ—хытӑ ухӑ; тужи́ть—куҫан, хуйхӑр, пӑшӑрхан.

Туда́—унта, ҫавӑнта; туда́—сюда́—унта—кунта; когда идёшь у́лицей, то не гляди́ туда́ и сюда́—урампа пынӑ ҫух унӑн—кунӑн ан пӑхкала; сюду́ю побли́же, а тудо́ю доро́га полу́чше—кунтан ҫывӑхрах, унтан ҫул авантарах.

Тужу́рка—пиншак пек кӗске тумтир.

Тузе́мный—ку вырӑнти, ҫӗрти; э́то нашъ тузе́мный обы́чай—ку пирӗн хамӑр вырӑнти йӑла; тузе́мецъ—кунти ҫын, хӑй ҫуралнӑ ҫӗр—шывра пурӑнакан ҫын.

Тузъ—выҫакан карт ашшӗ, пӗр куҫлӑ выҫакан карт; пуйан, ҫаплӑ ҫын; патша умӗнҫи ҫаплӑ ҫын; тузи́ть—хӗне, ҫӑмӑрпа ҫап.

Тӳкать—шакка, тапӑртат.

Т у к ъ—йашка ҫӑвӗ; ана ҫине тӑкакан ҫуннӑ тирӗс; хура ҫӗр; ту́чный—мӑнтӑр; ту́чный скотъ—мӑнтӑр, самӑр выльӑх—ҫӗрлӗх; будь тучна́, какъ земля́, плодови́та, какъ свинья́; будь здорова́, какъ корова́—ҫӗр пек тулли пул, сысна пек ӗрҫевлӗ пул, ӗне пек сывлӑхлӑ пул; тучне́ть—мӑнтӑрлан, тӳрлен, туллилен, самӑрлан.

Т у́ л и т ь—вит, пытар; тули́ться—витен, пытан; ту́лка, ту́лка—пӑта, пӑкӑ, питӗке пӑкки, урапа тулки; ту́ловище—тӑл-пӳ, ҫын пӗвӗ; пове́сь такъ, что́бы не доста́ть челове́ку—ҫын пӗвӗ ҫитми ҫакса хур; ту́лья ша́пки—ҫӗлӗк ӑшӗ.

Т у л у́ п ъ—тӑлӑп; бара́нiй тулу́пъ—така тирӗнҫен ҫӗленӗ тӑлӑп.

Т у м а́ к ъ—ҫышкӑ; тума́чить—хӗне, ват, уна; тума́чить те́сто—ҫуста уна; тумовщи́къ—йӗкӗлтекен, ҫын ҫинҫен калаҫакан, ҫынна ҫийекен.

Т у м а́ н ъ—тӗтре; туманъ стои́тъ надъ рѣко́ю—тӗтре ҫырма ҫинҫе тӑраҫ; тума́нный тӗтрелӗ; тума́ниться—тӗтрелен; тума́нный день—тӗтрелӗ кун; тума́нить—тӗтрепе вит, хупла.

Т у́ м б а, ту́мбочка—ҫул айаккине—лартнӑ лутра йупа; тумката.

Т у́ н д р а—ҫур-ҫӗр йенҫи ҫӗрти пушӑ хир, шурсем, лаҫакасем.

Т у́ н е—харам; ту́не прія́сте, туне дади́те—ахаль илтӗр, ахалех парӑр; тунея́децъ—кахал ҫын, хӑй валли ҫиме—ӗҫме тума (хатӗрлеме) ӳркенекен ҫын.

Т у н и́ к а—вӑрӑм, ҫанӑсӑр айалтан тӑхӑнакан тумтир.

Т у́ п о—мука; тупоконе́чный—пуклак, мука вӗҫлӗ; тупо́е ши́ло—мука шила (аптри); но́жницы тупы́, то́лько щемя́ть, а не ре́жуть—хаҫа мука, хӗстерет кӑна, касмаҫ; тупи́къ, тупи́ца—тӑнсӑр ҫын; вста́ть въ тупи́къ—нимӗн тума аптӑра; тупи́ть—мукат; тупи́ться, тупе́ть—ӑна ҫухат, ӑнсӑрлан; тупо́й ножъ—мука ҫӗҫӗ; тупо́й—мука, ӑнсӑр; тупо́й челове́къ—ӑнсӑр, хастарсӑр ҫын, ту́пость—ӑнсӑрлӑх, мукалӑх.

Т у р е́ ц к i й бараба́нъ—тӗрӗк парапанӗ, пушӑ каласни; ту́рокъ—туркӑ, тӗрек, тӗркке.

Т у р и́ т ь—хуса йар, хӑрат, пистер; тури́ его́ со двора́—ӑна карташӗнҫен кӑларса йар!.

Туръ-Тщéтный.

Туръ—хир вăкăрĕ; хрáбръ бо бѣ, я́ко туръ—мĕшĕн тесен хир вăкăрĕ пек паттăр пулнă.

Ту́склый—тĕттĕм, тĕтрен, тĕксĕм; ту́склое зе́ркало—тĕксĕм куç—кĕски; ту́склое стекло́—тĕттĕм кĕленӳе, тĕтрелĕ кăтартакан кĕленӳе; ту́скло гори́тъ—тĕттĕм çунаҫ; тускне́ть, ту́скнуть—тĕтĕмлен, тĕссĕрлен.

Тутъ—кунта, çавăнта; не тутъ-то бы́ло—унӳӳен те пулман; вонъ тутъ—ав унта; какъ тутъ, такъ тамъ—мĕнле кунта, çапла унта

Тутъ, ту́товое де́рево—йывăç йаӳĕ; пурçăн тăвакан хуртсене тут çулçи çитерсе ӳстерççĕ.

Ту́фель, ту́фля—пушмак, пӳртре тăхăнса çӳремелли кунӳасăр пушмак.

Туфъ—ӳул пек хытса кайнă çĕр.

Ту́хнуть—сӳн, шăрăшлан, çĕр; огóнь ту́хнетъ—вут сӳнет; звéзды ту́хнутъ—çăлтăрсем сӳнеççĕ; ту́хнетъ всё мясно́е и ры́бное—пур аш, пулă тавăрашĕ шăрăшланаҫ; ту́хлый—шăрăшлă, шăршăланнă, çĕрнĕ йапала; ту́хлая ры́ба—çĕрнĕ, шăрăшлă пулă; тухлова́тый—шăрăшлăрах; туши́ть—сӳнтер, ӳар; туши́ть све́чи—çуртасене сӳнтер; туши́ть де́ло—ĕçе пĕтер, ӳар; туши́тель—сӳнтерекен.

Ту́ча—хура пĕлĕт, çумăр пĕлĕӳĕ; саранча́ ту́чами несе́тся—йĕп—вăррисем хура пĕлĕт пек çĕкленсе пыраççĕ; ту́ча не безъ гро́му, а хозя́инъ не безъ гне́ва—çумăр пĕлĕӳĕ аслатисĕр мар, кил хуçи çилĕсĕр мар; тучли́вый день—пĕлĕтлĕ кун.

Ту́ша—ту́шка; ту́ша свина́я—сысна тушки; ту́ша стои́тъ: ше́я есть, а головы́ нѣтъ—тушка тăраҫ: мăйĕ пур, пуçĕ çук.

Тушка́нъ, тушка́нчикъ—çĕр мулкаӳи.

Тща́тися—тăрăш; тща́ніе—тăрăшни; тща́тельно—ĕçе тăрăшса туни.

Тще́тный—ахалех, усăсăр; тще́тное стара́ніе—ахаӳ тăрăшни; тще—харама, пушша, ахале, çукка, усăсăр; тще-

сла́віе—суйа мухтав; тщесла́вный—суйа мухтава йуратакан; тщета́—харам, суйа, ахалӯ.

Ты—есӗ, ты́кать—тӗксе, тӗртсе кала, есӗ тесе кала.

Ты́кать, ткнуть—ҫыш, тӗрт, сӗк, тӑрӑнтар; ты́кать ко́лья—шалӯсасем тӑрӑнтар (ларт); ткнуть коло́мъ—шалҫапа ҫыш; хмели́нушка тычи́нки и́щетъ, а дѣвка па́рня—хӑмла шерте шыраҫ, хӗр каҫҫӑ.

Ты́ква—кавӑк; пудо́вая ты́ква—пӑтлӑ кавӑн; ты́квеное сѣ́мя—кавӑн вӑрри; ты́квенная ка́ша—кавӑн пӑтти.

Тылъ—хыҫ, мӗнӗн те пулин хыҫӗ, ҫурӑм; шкафъ ста́вится ты́ломъ къ стѣнѣ́—шкап хыҫне стина йенелле туса лартаҫҫӗ; гнать въ ты́лъ—хыҫалтан хӑвала.

Тынъ—тӗкме махну́лъ чере́зъ тынъ—тӗкме урлӑ сике панӑ; тыни́ть—тӗкмепе тытса ҫавӑр.

Ты́сяча—пин; по сту на день, по ты́сячѣ на недѣ́лю—кунне ҫӗршер, ернере пиншер; тысяченача́льникъ—пин ҫын пуҫлӑхӗ, тысячерубле́вый конь—пин тенкӗлӗх лаша; тысячелѣ́тіе—пин ҫул; ты́сячный—пинлӗ.

Ты́чинка—шалҫа.

Тѣ—ҫавсем, вӗсем, лешсем; я те дамъ—епӗ сана парӑп.

Тѣ́ло—ӳт, пӗр—пӗр йапала; тѣ́ло челове́ка—ҫын ӳҫӗ; небе́сныя тѣла́—ҫӳлти ҫӑлтӑрсем; тѣле́сный—ӳтлӗ тѣлосложе́ніе—ӳт тӑл—пӗвӗ, ӳт хурми; тѣлохрани́тель—кама та пулсан сыхлакан.

Тѣмъ—ҫавӑнпа; тѣмъ и лу́чше—ҫавӑнпа та аван.

Тѣнь—мӗлке, сулхӑн; онъ тѣ́ни его́ бои́тся—вӑл ун мӗлкинҫен хӑраҫ; какъ тѣнь перехо́дитъ съ одного́ мѣ́ста на друго́е—мӗлке пек пӗр ҫӗртен тепӗр ҫӗре сиксе ҫӳрет; тѣнь де́рева—йывӑҫ мӗлки; полу́денная тѣнь са́мая коро́ткая—кӑнтӑрлахи мӗлке ҫи кӗске; тѣнь его́ яви́лась мнѣ́—ун мӗлки мана курӑнҫӗ; тѣни́стый—пысӑк мӗлке ӳкерекен йапала; тѣни́стое мѣ́сто—сулхӑн ӳкнӗ ҫӗр; тѣня́ть—сулхӑнлат; какъ тѣнь разсѣ́ялъ—мӗлке пек салатса пӑрахрӗ.

Тѣсни́ть—тӑвӑрла, хӗсӗрле, тӑкӑсла, хӗс; сапо́гъ но́гу тѣсни́тъ—атӑ урана хӗсет; его́ притѣсня́ютъ—ӑна хӗ-

сĕрлеççĕ, тѣсный—тăвăр, хĕсĕк; дорóга тѣснá—çул тăвăр; тѣсная одéжда—тăвăр тумтир; тѣснотá—тăвăрлăх, тăкăслăх; тѣснúна—тăвăр çĕр; тѣсно—тăвăр, хĕсĕк, тăкăс.

Тѣ́сто—ӷуста; хлѣ́бное тѣ́сто—çăкăр ӷусти; кúслое тѣ́сто—йӳçĕ ӷуста; пристаéтъ какъ тѣ́сто—ӷуста пек çыпçăнаҫ.

Тѣ́шить—йăпат, аӷашла, сав; пьянъ поётъ—себя тѣшитъ—ӳссĕр йурлаҫ, хăйне йăпатаҫ; тѣ́шиться—йăпан, савăн.

Тюкъ—тĕркĕ, çыхă; ӷăркаса çыхса хунă тавар; тюкъ хлопкá—мамăк ушкăнĕ, çыххи.

Тюлéнь—тӳлен, тинĕсре пурăнакан тискер кайăк; тинĕс мулкаӷи; тюлéневый мѣхъ—тӳлен; тирĕ тюлéнщикъ—тӳлен тытакан.

Тюрьмá—тĕрме; вóля великá, да тюрьмá крѣпкá—ирĕк пысăк анӷах тĕрме тĕреклĕ; тюрéмный стóрожъ—тĕрме хуралçи; тюрéмникъ—тĕрмере ларакан.

Тю́ря—тăвар шывĕ çине çăкăр тӳраса тунă çимĕç; дѣ́тская тю́ря—сĕт çине, йе сахăр шыв çине кулаӷă тураса тунă çимелли; тю́рить—суйеçтер, пăлхат.

Тюфя́къ—мунӷала тӳшек.

Тя́вкать, тя́вкнуть—вĕр; собáка тя́вкаетъ на кого́ то—йытă такама вĕрет; тя́вканье—вĕрни.

Тянýть, тя́гивать, тягáть—турт, тăс; тягáй мочнѣ́е—вăйлăрах турт! Тянуть нéводъ—тетел турт; тянýть прóволку—правулка тăс; плáстырь тя́нетъ—пластăр туртаҫ; тянýть дѣ́ло—ĕçе тăс; э́та тýша тянýла 12 пудóвъ—ку тушка вуникĕ пăт туртрĕ, тайрĕ; тянýться—туртăн; тя́нется, какъ слюна́—сĕлеке пек йухаҫ, тăсăлаҫ; тянýться—туртăн, туртăш, тăсăл; лисúца и на зáднихъ лáпахъ тя́нется—тилĕ икĕ уранăн та тăрса кармашса пăхаҫ; тягáться—туртăш, тавлаш, тя́га—туртни; тягýчій-тăсăлакан йапала, туртакан йапала (пластырь); тя́гло—пĕр киле тивекен çĕр, куланай; тя́глый кресть-я́нинъ—куланай тӳлекен хресӷен; тяготúть—йăвăрлантар; тяготúться йывăрлан; тяготá — йывăрлăх-

тя́гостный—йывӑр, хӗн; тя́гость—йывӑрлӑх, хӗнлӗх; другим̆ъ слу́жить̆ въ тя́гость—ыттисене те кансӗрӗн туйӑнаҫ; тяготѣ́ть—туртӑн; тяготѣ́нье—туртӑнни; тяжъ—тевӗш; тяжба́—тавлашни, сутлашни; тя́жебное дѣ́ло—тавлашмалли, сутлашмалли ӗҫ; тя́жебникъ—тавлашакан, сутлашакан; тяже́лый—йывӑр; тяжёлая пора́—йывӑр, хӗн вӑхӑт; тяжелова́тый—йывӑртарах, хӗнтерех; тя́жесть—йывӑрлӑх, хӗнлӗх, кансӗрлӗх; тяжелѣ́ть—йывӑрлан; жена́ Ива́на хо́дитъ тяже́лой похо́дкой—Иван арӑмӗ пит йывӑрӑн пусса утаҫ; человѣ́ку, у кото́раго одна́ ло́шадь, прихо́дится тяжело́—пӗр лашалӑ анҫах пурӑнакан ҫынна йывӑр килет; тяжкосе́рдный—хытӑ ҫӗрелӗ.

Тя́пать—йарса ил, тыт, туртса ил; ҫаклат, вӑрла; ерех ӗҫ, сӑх, хӗне, ҫап, кас, вакла, ҫырт; соба́ка его́ тя́пнула—йытӑ ӑна ҫыртрӗ; землемѣ́ръ тутъ тя́пнулъ—ҫӗр касакан, виҫекен унта ҫаклатнӑ, лектернӗ; у насъ капу́сту тя́паютъ—пирӗн купӑста тӗвеҫҫӗ; тя́пка—ҫапка; тя́пкать—ҫапкапа купӑста тӳ.

Тя́тя—атте; тя́тинъ—аттен.

У.

Умея́—манӑн. У тебя́—санӑн, санра. Что дѣ́лается у тебя́ до́ма спроси́ у него́—ху килӗнте мӗн пулнине унтан ыйт. Я стою́ у до́ма—епӗ ҫурт патӗнҫе тӑратӑп.

Уба́вить—ҫакар, сахаллат. Убавле́ніе, уба́вка—ҫакарни, сахаллатни.

Убаю́кивать—аҫана йурласа ҫывӑрттар.

Уберега́ть—сыхла. Уберега́ться—сыхлан. Убере́чь, уберега́ть—сыхла, сыхласа тӑр, йул.

Убережь—ҫырма хӗррипе пыракан ҫӗр.

Убива́ть, уби́ть—вӗлер, ҫапса кӳрт, ҫапса ҫыхтар. Уби́тый—вӗлернӗ. Убіе́ніе, убійство—вӗлерни. Убива́ться—татӑлса, хуҫӑлса йӗр.

У б и р а́ т ь—пуҫтар. Убира́льщикъ—пуҫтаракан. Убо́ръ—тум, тавăрашĕ. Убо́рка—пуҫтарни, тирпейлени, тасатни. Убра́нство—тирпей.

У б л а ж а́ т ь, ублажи́ть, убла́жать—аслăла, мухта, хисеплĕ, инел, йăлăн, йурăхлă пул, мула туйантар, ырăлăх ту.

У б л и́ з и т ь—ҫул кĕскет.

У б л ю с т и́, ублюда́ть—кирек мĕн йапалана пăхса пурăн.

У б о́ г і й—тăлăх, кĕлĕмҫĕ, ҭăлах, йурлă ҫын, ыйткалакан. Убо́жество—ҫуклăх, йурлăлăх, уксах, суккăр.

У б о́ й, убо́йка—пусни, вĕлерни, выльăх пусни, хĕнлĕх курни, шыв ҫыра пени. Убо́ина—сăхăм, пус (аш валли) выльăх; тăварламан ăшă (халĕ пуснă) аш. Убо́йство—вĕлерни; ҫын вĕлерни.

У б о́ р а, убо́ристый—таҭă, тикĕс, ҫăра ҫырнă. Убо́ристая кладова́я—иркĕн (ăшĕ пысăк) кĕлет.

У б о́ т а т ь—лăкаса хутăштар.

У б о я́ т ь с я—хăра.

У б р у́ с ъ—тутăр татăкĕ, йавлăк.

У б ы в а́ т ь, убы́ть—ҭак, сахаллан, иксĕл. Убыло́й—ҭакнă, иксĕлнĕ йапала. Убыль—иксĕлни, ҭакни, пĕҭĕкленни. Убыль въ лю́дяхъ—ҫынсем сахалланни. Мѣ́сяцъ на у́были—уйăх катăлнă, пĕҭĕкленнĕ. Убыло—сахалланнă. Убы́токъ—сийен, убыткă. Убы́точный—сийенлĕ.

У б ѣ́ г а́ т ь—тар. Убѣ́гаться—ывăнаҭҭен ҭуп.

У б ѣ́ д и т ь—хуйхăллă ту, сийен кăтарт. наҭарлат.

У б ѣ́ д и́ т ь с я—шанса ҫит, кун.

У б ѣ́ ж д а́ т ь, убѣ́ди́ть—кунтер, шантар, тархасла, тимле, ӳкĕтле. Убѣ́жда́ться—ӳкĕте кил. Убѣ́жде́ніе—ӳкĕтлени, тимлени; ҭунтан — вартан хапăл туса тытса тăнă шухăш.

У б ѣ́ ж и щ е—тарса пытанмалли вырăн.

У б ѣ́ л и́ т ь, убѣ́ля́ть—шурат, тасат. Убѣ́ля́ться—шурал, тасал. Убѣ́ле́нный—шуратнă. Убѣ́ля́тель—шуратакан.

У в а ж а́ т ь—хисепле; сума сăв. (Оренб. губ.). Уважа́емый—хисеплекен, хисеплĕ. Многоуважа́емый—пит хисеплĕ. Уваже́ніе—хисеплени; сума суни. Уважи́тельный—

хисеплеме тивĕçлĕ çын, сума тивĕçлĕ çын, çынна итлекен çын, пулăшакан çын.

Ува́лень—йулхав, ыйхăлă çын (çывăрма йуратакан çын), йывăр çавăрăнкалакан (ҫас-ҫас çавăрăнкалайман) çын.

Ува́ривать—пĕçер. Ува́риваться—пиçсе çит. Ува́ръ—пиçсе йулнă йулашки; вĕресе пĕтни.

Увели́чить, увели́чивать—ӳстер, нумайлат, пысăклат. Увели́чиваться—ӳсĕн, нумайлан, пысăклан, ĕрҫе, сарăл. Увели́чиваніе — ӳстерни, пысăклатни, нумайлатни. Увеличи́тель—пысăклантаракан, нумайлантаракан.

Уве́ртывать—ҫăрка. Уве́ртываться—пăрăнса кай. Уве́ртка ҫейелĕх.

Увеселя́ть — савăнтăр. Увеселя́ться—савăн. Увеселе́ніе—савăнăç. Увесели́тельный—савăнтаракан.

Увива́ть, уви́ть—ҫăрка (ҫĕрке), лайăх тийесе çых, ҫĕркесе çых. Увива́ться—йавăш, йавăнкала.

Увида́ть—кур. Увида́ться—курăнăç.

Увильну́ть—вăрттăн кай, тар; ултӑпа тар, хăтăл.

Увиха́ть—утнипе ывăн. Уви́хнуть—çырма йе çул пăрăнни.

Увлажня́ть, увла́жить—йĕпет, нӳрлет, лăмлат.

Увлека́ть—илĕртсе кай, илсе кай, илĕрт. Увлека́ться—илĕртĕн. Увлека́тельный—ҫипер, ырă, лайăх, илĕртекен йапала. Увлече́ніе—илĕртни; ĕненторни. Говори́тъ съ увлече́ніемъ—шантарса калаҫ.

Уводи́ть, увести́, ува́живать—çавăтса кай, кайкала; илсе кай. Уво́дины—хĕр вăрлани.

Увози́ть—лашапа илсе кай, турттарса кай.

Уво́лить—ирĕке кăлар, вырăнтан кăлар. Увольне́ніе—ирĕке кăларни, вырăнтан хăварни. Уво́литься—вырăнтан тух.

Увощи́ть, уво́щивать—ăвăспа вит, ăвăсла.

Уврачева́ть, уврачева́ть—емелле, тӳрлет (ҫиртен).

Увѣда́ть—пĕл, илтсе пĕл.

Увѣдомля́ть—пĕлтер, систер. Увѣдомле́ніе — пĕлтерни, систерни.

Увѣковѣ́чить—ĕмĕрлĕхе мĕн те пулсан хăвар, ĕмĕр асăнмалли йапала ту. Пĕр халăх, патши вилсен, унăн,

йатпе ӗмӗр асӑнҫӑр тесе, ӑна пытарнӑ вырӑна ҫӗр купаласа сӑрт тунӑ—оди́нъ наро́дъ, по смре́ти своего́ царя́, что́бы увѣковѣ́чить его́ и́мя, возве́лъ на мѣ́стѣ погребе́нія холмъ изъ ста́сканной земли́. Вѣковѣ́чный—ӗмӗрлӗхе пыракан, ӗмӗр ларакан. Увѣковѣ́чить—ӗмӗрлӗхе пăллă ту, ӗмӗр асӑнмаллăх ту.

Увѣнча́ть—пуҫ—кăшăлӗ тăхăнтар, мӗнле те пулсан аслă ӗҫ тунăщăн кама та пулсан пӗтӗм халăх умӗнҫе хисеп тăв, ӗҫе ҫаплă пӗтер. Суворовъ—пӗтӗм халăх умӗнҫе ҫап курнă, паттăр ҫын пулнă—Суво́ровъ былъ геро́емъ, увѣ́нчаннымъ сла́вою.

Увѣря́ть—шантарма гăрăш, ӗнентер, шантар. Увѣря́ться—ӗнен, шан. Увѣре́ніе—ӗненторни, шантарни. Увѣри́тель—шантаракан. Увѣ́ренность—шанни, лайăх пӗлни, ӗненни.

Увѣ́систый—йывăр.

Увѣ́чить—ҫăлахлантар, ҫапса хуҫ. Увѣ́чный—ҫăлах. Увѣ́чье—ҫăлахлантарни.

Увѣщева́ть—ӳкӗтле, тимле. Увѣща́нье—ӳкӗтлени, тимлени.

Увяда́ть—шанса кай, наҫарлан, шăран. Увя́дшій—шанса кайнăскер.

Увяза́ть, увя́зывать—ҫăркаса сых. Увя́зываться—сыхăн, йапаласене пуҫтарса хатӗрлесе сыхса хур.

Увя́знуть—лаҫакана пут, сыхлан, путса лар. Увязе́ніе—путса ларни. Увязи́ть—путарса ларт.

Угада́ть, уга́дывать—пӗл, ăнла, ăнласа ил, сис. Уга́дка—пӗлни, сисни, туйса илни. Уга́дчивый—пӗлекен, сисекен, туйăкан.

Уга́ръ—сӗрӗм. Угара́ть, угорѣ́ть—сӗрӗм тиверт. Уга́рный—сӗрӗмлӗ. Угорѣ́лъ—сӗрӗм тиврӗ.

Угаша́ть—сӳнтер. Угаса́ніе—сӳнтерни. Уга́снуть—сӳн. Уга́сшій—сӳнни.

Угати́ть, уга́чивать—каҫ ту (йӗпе путлăх вырăна йывăҫ семпе ҫул туни).

Уга́щивать, угости́ть—хăна ту, хăнасене ӗҫтер.

Угла́дить, угла́живать—тикӗслет.

Углова́тый, угла́стый—кĕтеслĕ (кĕтеслĕ пӳрт), кĕтеслĕскер. Угловóй—кĕтесри.

Углуби́ть, углубля́ть—тарăнлат, путар. Углубля́ться, углуби́ться—тарăнрах алтса кĕр, мĕне те пулин ăнласшăн тинкерсе вула, тинкерсе шухăшла. Углубле́ніе—тарăнлатни, алтнă шăтăк, тарăнлатнă шăтăк, лупашка, путăк; тарăнрах путар; хытă шухăшла, хытă тинкерсе шухăшлани.

Угль, у́голь—кăмрăк, кăрмăк. Уго́льщикъ—кăмрăк сутакан.

Углядѣ́ть—кур, пăх, астăв. Ăçтан астуса тăран аҫана—какъ углади́шь за ребе́нкомъ.

Угна́ть, угоня́ть—хăвăласа кай.

Угнета́ть—хĕс, хĕстер; хéсĕрле. Угнете́ніе—хĕсĕрлени. Угнете́нный—çын хĕсĕрленĕ çын, хуйха ӳкнĕ çын.

Угнѣзди́ть—кӳрт, вырăнаҫтар. Йут çĕрте никам та вырăнаҫтармасть—въ чужóмъ краю́ никто́ не угнѣзди́тъ.

Угова́ривать—ӳкĕтле, тимле. Уговори́ть — ӳкĕте кӳрт. Угова́риваніе—тимлени, ӳкĕтлени. Уговори́ться—сăмах пĕтер, сăмах тат. Уговóръ—сăмах пĕтерни, сăмах татни.

Угожда́ть, угоди́ть—çынна йура; тĕллесе персе тиверт, тел пул. Угоди́лъ къ ча́ю—ҫей ĕçнĕ тĕлех пултăм. Угóдное, угóдный—йурамалла йапала.

Уголо́вное преступле́ніе—пит йывăр айăп, (çынна вĕлернĕ, çапса пăрахнă майлă айăпсем). Уголóвный судъ—йывăр айăпа сут тăвакан сут.

Уголъ—кĕтес. Угóльникъ—савалани йывăç кĕтесĕн тӳррине—ҫалăшшине—кăтартакан йапала.

Уголь—кăмрăк. Угóльщикъ—кăмрăк сутакан.

Угомони́ть—лăплантар, ҫар. Угомóнный—ҫарăнăçлă. Угомони́ться—лăплан, ҫарăн.

Угоня́ть—хăваласа кай, хăваласа йар. Угóнъ—хăваласа кайни, хăваласа йани.

Угора́здить—тӳрлет, аванлат; хуш, хĕтĕрт. Вăл кил—çӳртне тӳрлетрĕ—Онъ угора́здилъ хозя́йство. Ҫакам хушрĕ мана çак çулпа пыма—угора́здилъ же кто-то меня́ ѣхать по э́той доро́гѣ.

Угороди́ть—тытса çавăр, карта тăв.

Угорь—шатра. Угрева́тый—шатралă. Угорь—çĕлен пулă (Ядр. уѣздъ).

Угорѣ́ть—сĕрĕмпе аптăра, вутпа҃ĕн. Угорѣ́лый—сĕрĕм тивпипе аптăранă çын; пит аптăраса хыпса—çунса çӳрекен çын.

Угото́вить—хатĕрлесе хур, пуçтарса хур.

Угоща́ть, угости́ть—хăна тăв, сĕн, ĕçтерсе çитер. Угоща́ться—хăна пул, ĕçсе çи. Угоще́ніе—ĕçтерсе çитерни, хăна туни.

Угрожа́ть—йуна, хăтăр, хăрат. Угро́за—йунани, хăтăрни, хăратни.

Угромозди́ться—вырăнаç, сарăлса лар, ирĕккĕн лар.

Угрузи́ть—путар, мĕн пурне тийе.

Угры́зать—çырт,

Угрю́мый—тĕксĕм, тискер, сивĕ.

Уда́—вăлта. Удилище—вăлта аври. Удить—вăлтапа пулă тыт. Удильщикъ—вăлтапа пулă тытакан.

Удава́ться—ăна, тӳрĕ кившер. Уда́ча—телей, ĕç ăнни, тӳрĕ кивни. Уда́чный—ăнса пулнă йапала.

Удави́ть, уда́вливать—пăвса вĕлер, хĕстер, çакса вĕлер, пăвса пысăк йапалана кĕçĕнлет. Уда́вленникъ—çакăнса вилнĕ çын. Удало́й—çивĕҫĕ. Уда́льство—çивĕҫĕлĕх, маттурлăх.

Удаля́ть—айаккалла йар, вырăнтан кăлар. Удаля́ться—айаккалла кай. Удаля́ющійся - айаккалла кайакан.

Ударе́ніе—сасса çĕклесе калани, сăмахра сасса хăпартса хыттăн каланă тĕл. Уда́ръ—çапни, пени, патакпа пени, аçа çапни; хытă ҫир сасартăк лекни; пысăк хуйхă. Ударя́ть—çап. Уда́риться—çапăн.

Удва́ивать—икĕ хут ӳстер, икĕ хут ытла ту.

Удевятери́ть—тăхăр хут ӳстер.

Удѣ́рживать—тытса ҫар, тытса йул. Удѣ́рживаться—ҫарăн, хăна ху ҫар.

Удѣ́шеви́ть—йӳнет, хака ҫакар.

Удивля́ть—тӗлӗнтер. Удивля́ться—тӗлӗн. Удиви́тельно—тӗлӗнмелле. Удивле́ніе—тӗлӗнни, Удивлённый—тӗлӗнӗ. Удиви́тельный—тӗлӗнмелле.

Уди́ла—ҫӑварлӑх.

Удира́ть—тарса кай.

Удить—вӑлтапа пулӑ тыт, тӗлӗрсе суллӑнса лар; ӳссӗр ҫып уткалани; хӗне, ҫапкала (йапала).

Удлиня́ть—тӑс, ҫӑс, вӑрӑмлат. Удлиня́ться—тӑсӑл, вӑрӑмлан.

Удо́бный—меллӗ, йурӑхлӑ, канлӗ. Удо́бство—канлӗх. Удобопоня́тный—лайӑх ӑнланмалла йапала, лайӑх йапала.

Удо́брить—аваплат, тислӗк тӑкса ҫӗре ырӑлат, камӑн та пулин кӑмӑлне ҫавӑр.

Удовлетворя́ть—кӑмӑлне тӑв, кӑмӑлне тултар. Удовлетвори́тельно—йурӑхлӑ, пыраҫ, йураҫ.

Удово́льствіе—ырӑ курни, килленни, савӑнни, рахаҫ. Удово́льствоваться—ҫителӗхлӗ пул.

Удо́й—пӗрре суна сӗт. Удо́йная—сӑвакан ӗне, сӗтлӗ ӗне.

Удостовѣря́ть—ҫӑн икенне шантар, ӗнентер, пӗлтер. Удостовѣре́ніе—шантарни, ӗнентерни. Удостовѣриться—ҫӑн икенне пӗл, ӗнен.

Удосто́ивать—тивӗҫлӗ тӑв. Удосто́иваться—тивӗҫлӗ пул.

Удра́ть—тарса кай.

Удружа́ть—ҫынна кӑмӑл туса пӗр пӗр ырӑлӑх тӑв, пулӑш.

Удруча́ть—хуйха ӳкер, пӑшӑрхантар, Удруча́ться—хуйха ӳксе пӑшӑрхан. Удруче́ніе—хуйхӑрни, пӑшӑрханни.

Удӳ́мать—мӗн те пулсан шухӑшласа хур, шухӑш тӑв, канаш тӑв.

Удуши́ть—пӑвса вӗлер, сӑмса—ҫӑвара хупласа вӗлер. Удӳ́шливый—сывлӑша пӗтерекен йапала. Удӳ́шье—сывлӑш пӗтни.

Удъ—ӳт пайӗ.

Удѣ́лывать—туса пӗтер, йапалана туса пӗтерсе илемлет.

Удѣля́ть—уйӑрса пар. Удѣ́лъ—ҫырни, Турӑ ҫырни, пай, уйӑрса панӑ йапала.

Уединéніе—улах çĕр. Уединéнный—улахри. Уединúться—улах çĕре йе пĕҫҫен çĕре кай. Уединúть—пĕҫҫен çĕре, улах çĕре йар.

Ужáлить—сăх (çĕлен, сăпса, вĕлле хурҫĕ).

Ужáрить—пĕçер, ĕнт, ăшала.

Ужасáть—хăрат. Ужасъ—хăрушăлăх, хăраса сехĕрленни. Ужáсный—хăрушă йапала.

Ужé—ĕнтĕ.

Уже—тăвăртарах.

Женіе—пулă тытни.

Уживáться—килĕштерсе пĕрле пурăн. Ужúвчивый—çынпа килĕшсе пурăнма пĕлекен.

Ужикъ, ýжика—хурăнташ.

Ужимáть—пусса хĕс, пăр. Ужимáться—хĕсĕн; куçа—пуçа илемсĕр тăв.

Ужинать—каçхи апат тăв. Ужинъ—каçхи апат.

Ужúнъ—тырă вырсан мĕн ҫухлĕ тухни. Ужúнистый хлѣбъ—сайра тырă.

Ужó—вара.

Ужъ—сарă пуçлă çĕлен; хурăн пуçлă çĕлен (Ядр. уѣз.).

Ужъ—см. ужé.

Узá—вĕлле хурт çилĕмĕ.

Узаконúть—закона кýрт, закон пар. Узаконéніе—закон пани, закона кýртни.

Узгъ—кĕтес.

Уздá—йĕвен.

Узелъ—тĕвĕ, çыхă.

Узкій—тăвăр, кĕçĕн, ансăр. Узить—тăвăрлат, кĕçĕнлет. Узкоглáзый—кĕçĕн хĕсĕк куçлă.

Узнавáть—палла, пĕл, ăнла.

Узникъ—тĕрмере ларакан çын, сăнҫăрпа тимĕрленĕ çын.

Узóръ—ҫĕнтĕр, тĕрĕ. Узóрница—тĕрĕ тăвакан.

Узость—тăвăрлăх, ансăрлăх.

Узрѣть—кур, пăх.

Узы—сăнҫăр. Узникъ—сăнҫăрта ларакан.

Указáть—кăтарт. Укáзъ—укас, тума хушнă ĕç.

Ука́зывать—кăтарт. Указа́ніе—кăтартни. Ука́зчикъ, указа́тель — кăтартакан. Указа́тельный па́лецъ—шĕвĕр пӳрне.

Ука́лывать—ҫик, ҫиксе шăтар.

Ука́пать—тумлат. Столъ ука́панъ ма́сломъ—сĕтел ҫине ҫу тумлатса пĕтернĕ.

Ката́ть—ҫӳресе хытар, такăрлат; кĕҫҫе пус; лашана халтан йар. Ката́ть—лашапа кай; йурттарса кай.

Качка́ть—сулла, аҫана сӳлласа сывăрттар.

Ка́шивать—ҫулса пăрах, ҫулса тух.

Кисе́ть—йӳҫ, йӳҫсе ҫит.

Кла́дывать—тийе, вырăнаҫтар, йĕркепе хурса тух, хур, сывăрма выртар. Кла́дываться—тийен, вырăнаҫ, хурăн, сывăрма вырт. Кла́дистый—лайăх вырăнаҫакан йăпала.

Кле́ивать—темиҫе ҫĕртен ҫилĕмле, лайăх ҫилĕмле.

Клоня́ть—тай, айаккалла сир, пистер. Клоня́ться—сирĕл, хăна ху айакра тыт, тис. Кло́нъ—ҫалăш ҫĕр. Клоне́ніе—пăрăнни, сирĕнни. Кло́нчивый—тӳррипе каламанни, пытарса калани.

Клю́жесть—йӳрăхлăх, маттурлăх, ҫивĕҫĕлĕх. Клю́жій—маттур, ĕҫре алли—ури ҫыпăҫакан.

Ковыря́ть—ҫавса ил, ҫаваласа кăлар; (ҫăпата) тирсе пĕтер; (пушăта) тирсе пĕтер.

Колоти́ть—ҫапса кӳрт, ҫапса хытар.

Коло́ть—ҫик, вĕҫлĕ йăпалапа суран тăв, сăх. Ко́лъ—ҫикнĕ вырăн, сăхнă тĕл.

Конопа́тить—ҫурăксене, шăтăксене питĕр, мăка ҫтенасен хушшине ҫавăрса ҫик.

Кора́чивать—кĕскет.

Кореня́ть—тымарлат, вырăнаҫтар. Кореня́ться—тымарлан, вырăнаҫ. Корене́ніе—тымарланни.

Ко́ръ—ӳпкелени. Коря́ть—ӳпкеле, питле; ӳпке тавăр (Оренб).

Кра́дывать, кра́сть—вăрла. Кра́дкой—вăрттăн.

Украсить—илемлĕлет, ҫеҫеклет. Украситься—илемлĕлен, ҫеҫеклен. Украшéніе—илемлĕлетни, илемлĕлетекенни.

Укрóить—касса пĕҫĕккĕлет.

Укрóмный—улах ҫĕрти, вăрттăн ҫĕрти.

Укротúть—лăплантар, пуҫар.

Укрошúть—вакла, каскала, вак тăв.

Укрощáть—тăнăҫлантар, ҫар, йăвашлантар, пусар. Укрощéніе—тăнăҫлантарни, ҫарни, пусарăнтарни.

Укрутúть—ҫавăрса ҫых, пăрса хĕстер, пĕтĕр.

Укрýхъ—ҫăкăр ҫĕлли.

Укрывáніе—пытарса усрани. Укрывáть—пытар. Укрывáться—пытан. Укрывáтель—пытаракан.

Укрĕплять—хытар, тĕреклĕлентер. Укрĕпляться—хытарăн, тĕреклен. Укрĕплéніе—тĕреклентерни, хытарни. Городскія укрĕплéнія—хула хӳми. Укрĕплéнный гóродъ—тĕреклĕ хӳмепе ҫавăрса тĕреклĕлентернĕ хула.

Уксусъ—уксус.

Укýсывать—ҫырт, ҫыртса тат. Укушéніе—ҫыртни.

Укýтывать, укýтать—ҫăрка, вит, пийеле. Укýтываться—ҫăркан, витĕн.

Улáвливать—тыт; улáвливаться—тытăн.

Улáдить, улáживать—йĕркене кӳрт, килĕштер, тӳрлет.

Ласкáть—йуратса пăл, аҫашла.

Улегчúть—ҫăмăллат.

Уледенúть—пăрлантар; шыв сапса шăнт.

Улежáть—вырtса ирттер, выртнă вырăна палла ту. Улежáться—выртнă вырăна вĕрен, (хăпăх).

Улей—вĕлле.

Улепéтывать—тар, васкаса тар.

Улетáть—вĕҫсе кай.

Улетýчивать—вĕҫтерсе пĕтер.

Улéчься—вырт; ретленсе вырт, майĕпе вырт.

Ливáть—шыв сапса тух.

Улизáть—ҫуласа пĕтер; улизнýть—тар.

Улúтка—хытă хупă ăшĕнҫе пурăнакан хурт.

Улица—ăрам, урам. Урамри вăйă—ýличная игрá.

Улича́ть—çын усал ĕçне кăтартса калани. Ули́ка—усал ĕçе кăтартса тăракан йăпала,—ĕç.

Уло́въ—пĕр тапхăр тытнă пулă. Уло́вка—хайла, ҫейелĕх.

Уложи́ть—вырăнаҫтар, хур, тийе, вырăн çине вырттар. Ложе́ніе—вырăнаҫтарни, тийени; закон çырнă кĕнеке.

Улома́ть—хуçса ил, ӳкĕтлесе çавăр; ăна ӳкĕтлесе çавăраймăн—его́ не улома́ешь.

Уло́пать—çисе йăр, вĕлер, çаклат.

Улуча́ть—тĕл тăв.

Улучша́ть—аванлантар, тӳрлет. Улучша́ться—аванлан, тӳрлен. Улучше́ніе—аванлатни, тӳрлетни.

Улыба́ться—кул, йал. Улы́бка—кулă.

Ультима́тумъ—йулашки сăмах. Японія патшалăхин Россія патшалахĕпе вăрçас умĕн каланă сăмахĕ ак мĕн пулнă: вăл Порт-Артур çĕрне ыйтнă—Япо́нія передъ войно́й съ Россіей объяви́ла ей слѣдующій ультима́тумъ: она́ проси́ла уступи́ть Портъ-Арту́ръ.

Ума́зать—сĕр, сăтăр, пĕрер йăпалапа (тăмпа шăлса пĕтер.)

Умалише́нный—ухмаха йернĕ çын.

Ума́лчивать—каламасăр пытарса хăвар.

Умаля́ть, уменьша́ть—сахаллат, пĕҫĕкçĕлен, ҫак. Умале́ніе, уменьше́ніе—сахаллатни, пĕҫĕкçĕлетни.

Ума́слить—çу сĕр, çуллă тăв, çула.

Умастери́ть—меле кӳр, тирпейле.

Умаща́ть—çупа сĕр, çулантар. Умаще́ніе—çу сĕрни, çулани.

Ума́ять—тертлентер, аптăрат. Ума́яться—тертлен, аптăра, асаплан.

Уме́длить—вăраха йăр, ҫар, вăраха йӳл, кайа йӳл.

Умежева́ть—кас, çĕр уйăр, йăран çыр.

Уме́ньшить—ҫакар, сахаллат, кăлар.

Умерщвля́ть—вĕлер.

Умира́ть—вил. Уме́ршій—вилнĕ çын.

Умилостивля́ть—кăмăлне çавăр, çырлахтар. Умилостивля́ться—кăмăла çавăр, çырла.

Умиля́ть—кăмăлне çемçет, хурлантар. Умиля́ться—хурлан,

кӑмӑла çемçет. Умпле́ніе—кӑмӑл çемçелни, кӑмӑл хурлаанни. Умили́тельный—хурлӑхлӑ.

Умиря́ть, умиротворя́ть—килӗштер. Умиротворе́ніе—килӗштерни.

Умножа́ть—ӳстер, нумайлат. Умноже́ніе—нумайлантарни, ӳстерни.

Умолка́ть—шавлама, каласма, йурлама ҫарӑн.

Умоло́тъ—тырӑ тухӑçӗ. Умоло́тна-ли ны́нѣ рожь?—кӑçал ыраш тухӑçлӑ—и?.

Умоля́ть—тархасла, тилмӗр, йӑлӑн.

Умори́ть-вӗлер, култарса вӗлер. Умори́тельный-пит кулӑшлӑ.

Умудря́ть—ӑса кӳрт. Умудря́ться—ӑса кӗр, ӑслӑлан.

Умча́ть—хытӑ илсе кай, ӗрӗхтерсе кай.

Умъ—ӑс, Умный, у́мникъ—ӑслӑ. Умничать—хӑй ӑсне кӑтартасшӑн тӑрӑшни. Умственный—ӑсра тытса тӑракан йапала. Умствованіе—шайлани, тӗрлӗ йнеҫен шухӑшлани.

Умыва́ть, умы́ть—çӑв, тасат. Умыва́ться—çуни, çӑвӑнни. Умыва́льникъ—çӑвӑнмалли савӑт.

Умы́кать—вӑрласа кай.

Умысе́лъ—çынна усал тума шухӑшлана шухӑш. Умышля́ть—çынна усал тума шухӑшлани. Умы́шленно—йури, пӗле—тӑркаҫа.

Умѣря́ть—ҫар, тапӑрлат. Умѣ́ренный—вӑхӑтлӑ. Умѣ́ренно—ҫашалӑ, вӑхӑтлӑ. Умѣ́ренная пого́да—çанталӑк ни шӑрӑх мар ни сивӗ мар.

Умѣ́ть—пӗл. Умѣ́нье—пӗлни. Умѣ́лый—пӗлекен, ӑста.

Умѣща́ть—вырӑнаçтар.

Умягча́ть—çемçет. Умягча́ться—çемçел.

Унаво́живать—çӗре навус тӑкса çӗнет.

Унасти́ть—лар, хыт. Йур аван ларна, ура путмасть—хорошо́ унасти́ло снѣгомъ, нога́ не проступа́етъ.

Унижа́ть—лутралат, хурла. Унижа́ться—лутралан, хӑна ху кӗçӗне хур, хӑна ху хурламалла тӑв. Унижéніе—хурлани, мӑшкӑл туни.

Уни́зывать—çип çине мӗн те пулсан тир, тӑхӑнтар.

Унима́ть—ҫар, йӑпат. Унима́ться—ҫарӑн, йӑпан.
Уничижа́ть—см. унижа́ть.
Уничтожа́ть—пӗтер. Уничтоже́ніе—пӗтерӳ.
Уноси́ть—ҫӗклесе кай, леҫ, илсе кай.
Унція—аптекари кӗрепенкесенӗн вун—иккӗмӗш пайӗ.
Уныва́ть—хуйха ӳк, пӑшӑрхан, куҫан. Уны́вно—хурлӑхлӑ, ҫун хурланмалла. Уны́ніе, уны́лость—хуйха ӳкни.
Упа́дать, упа́сть—ӳк, ҫак. Упа́сть ду́хомъ—пӗтӗмпех аптӑра, ӑнтан кай. Упа́докъ—ӳкни, ҫакни.
Упако́вывать—ҫапса вырӑнаҫтар, вырӑнаҫтарса ҫапса питӗр, ҫӗркесе ҫых.
Упа́лзывать—упаленсе кай, шуса кай.
Упасти́—астӑв, хатӗрле.
Упа́сть см. упа́дать.
Упелена́ть—аҫана пийеле, ҫӑрка.
Упепели́ть—кӗл сап.
Упереди́ть—ирттер, мала пул, мала тух.
Упеча́тать—пиҫет ҫапса пӗтер, станпа кӗнеке ҫап.
Упе́чь—виттӗрех пӗҫер; инҫе ҫӗре хӑваласа йар, ирӗксӗр пӗрер ӗҫе кӳрт. Его́ упекли́ въ свидѣтели—ӑна свидѣтеле кӳртнӗ.
Упива́ться—ӳсӗрӗлиҫҫен ӗҫ.
Упира́ть, упере́ть—ҫаракла, тӗрекле. Упира́ться—кайалла сӗкӗн, тӗрен.
Упи́сывать—сырса вырӑнаҫтар, ӗмӗтсӗрленсе ҫий.
Упи́тывать—ҫитерсе мӑнтӑрлат. Упи́танный—мӑнтӑрлатнӑ.
Упи́хивать—ҫишса вырӑнаҫтар.
Упла́чивать, уплати́ть—сапла, парӑма тӳле. Упла́та—тӳлени.
Уплести́—кар, ҫатан тыт; васкаса кай, васкаса ҫий.
Уплоди́ть—ҫӗре аванлат, ҫимӗҫ тӑв.
Уплы́ть—шисе кай, шывпа кай.
Упова́ть—ӗмӗтлен, Упова́емый—ӗмӗтленмелли. Упова́ніе—ӗмӗт.
Уподобля́ть—ӑпат, танлантар. Уподобля́ться—кам пек те пулин пул.

Упои́ть—ĕçтер, ĕçтерсе ӳсĕрт.

Упоко́ивать—канлĕх пар. Упоко́иться—канлĕхе кĕр, лăплап. Упокоéніе—канлĕхе кĕни, лăпланни. За упоко́й—канлĕхе кӳртесшĕн, канлĕхшĕн.

Уползти́—шуса кай, упаленсе кай.

Уполномо́чивать—ху вырăнна кама та пулсан шантар. Уполномо́ченный—шантарнă çын.

Уполо́вникъ—çăпала.

Упомина́ть—астăв, астуса ил, астутăр, асăн. Упомина́ніе—асăнни, асăнтарни.

Упо́рный—хытă, кутăн, хирĕç. Упо́рствовать—хирĕç.

Употребля́ть, употреби́ть—ĕçе кӳрт, тытăн (расхо́довать). Употребле́ніе—ĕçе кӳртни, ĕçре тытни. Употребля́ю топо́ръ—пуртăпа ĕçлетĕп. Употребля́ю пи́щу—çийетĕп.

Управля́ть—тытса ӑăр, пуç, пулса тăр, кăтартса тăр. Управле́ніе, упра́ва—тытса тăни. Управи́тель—тытса тăракан.

Упражня́ть—ĕçлеттер, вĕрент. Упражня́ться—ĕçлĕ, хăнăх. Упражне́ніе—ĕçлени, хăнăхни. Упражня́юсь въ чте́піи—вулатăп, вулама вĕренетĕп, хăнăхатăп.

Упразднúть—пушат, пĕтер, хуп.

Упра́шивать—йăлăн, тимле, тархасла, тилмĕр.

Упреди́ть—ирт, ирттер, малтан туса ĕлкĕр, маларах систер.

Упрека́ть—ӳпкеле. Упре́къ—ӳпкев.

Упроси́ть—ӳкĕтле, çавăр, тимле, ыйт, тархасла.

Упрости́ть—каçа́р.

Упро́чить—хытар, авантарах вырăнаçтар, ларт, вăраçлăха вырăнаçтар.

Упру́гій—хытă йапала, хуçăлман йапала, авса салтса калле йарсан ĕлĕкхи пекех тăсăлса кайакан йапала.

Упряжь—ут тавăрашĕ, спруйĕ.

Упря́мый—хирĕç, кутăн, танлă. Упря́миться—хирĕç, танлăлан. Упря́мство—хирĕçни, кутăнланни.

Упря́тать—пытар, персе ӑик.

Упря́чь—кӳл, пытар.

Упускáть-Усáживать.

Упускáть—вĕҫерсе йар, хăвар, ирттер, куҫран ҫухат. Упущéніе—вĕҫерсе йани, хăварни.

Упýтать—тăлла, ҫыхлантар, тўлĕм тăв.

Упрямить—туртса кар, аран—аран туртса тăхăн.

Упятить—ҭакар, калла уттар, пытар.

Ура́—кăшкăрнă сасă; ҫапла салтаксем вăрҫăра йе пуҫлăхсем умĕнҭе кăшкăраççĕ.

Уравнивать—тикĕсле. Уровень—тикĕс ҫĕр, ҫĕр питҭĕ йе тинĕс питҭĕ; ҫĕр тикĕссине пĕлтерекен йапала. Уравнéніе—тикĕслени.

Ураганъ—пит паттăр, вăйлă ҫил-тăвăл.

Уразумĕвáть—ăнласа ил.

Урегулúровать—майа кўр, ĕҫе емелле.

Урезóнивать—тимле, ўкĕтле, ăнлантар.

Урúна—шăк.

Уровнúть—тикĕслет, такăрлат.

Урóдливый, урóдъ—ҭăлах, илемсĕр. Урóдовать—ҭăлах тăв, илемсĕрлет.

Уродúть—ҫурат, ҫимĕҫ кўр, тырă пул.

Урожáй—пулнă тырă. Урожáйный годъ—тырă ăнса пулнă ҫул. Урожáть, урождáть—тырă пултар, ҫурат. Урождáться, уродúться—пул, ҫурал.

Урóкъ—мĕн вĕренме йе мĕн ĕҫлеме хушни. Урóчный—вăхăтра туса пĕтерме панă ĕҫ.

Уронúть—ўкер. Урóнъ—сатăр.

Урчáть—мĕкĕр, шавла.

Урывáть—татса ил.

Урыхлить—ҫемҫет, кăпăшлат.

Урĕдúть—сайралат, ҫумла.

Урĕзывать—касса ил, сахаллат, кĕскет, касса тат.

Урядъ—йĕрке, тум. Урядливый—йĕркелĕ тăвакан ҫын, тумланнă ҫын.

Урядникъ—йĕрке пăхакан ҫын.

Усáдьба—ҫурт выраннĕ.

Усáживать—йĕркелĕ ларт. Усáживаться—йĕркелĕ лар. Усáдка—йĕркелĕ лартни.

Усали́ть—шăн çу сĕр, çулă тăв.

Уса́стый, уса́чъ—мăйăхлă, пысăк мăйăхлă.

Ува́ивать—ăнласа ил, тăнла.

Ува́тать—хĕр килĕш.

Увѣта́ть—çутăл, çурăм пуç кил.

Усели́ть—вырăнаçтар.

Усе́рдіе—тăрăшни, терт. Усе́рдный—тăрăшакан. Усе́рдствовать—тăрăш.

Усидѣ́ть—ларса ирттер, ларса йул, ларса ĕçсе йе çисе пĕтер.

Уси́ливать—вăйлăлантар, хăватлăлантар. Уси́ливаться—вăйлăлан, çĕклен. Уси́ліе—тăрăшни.

Ука́кивать—кустарса кай.

Укольза́ть—упаленсе кай, шуса кай.

Укопи́ть—кастар, çăмарта кас.

Укоря́ть—васкат, хăвăртрах тутар, васка.

Улаждда́ть—кинентер. Улаждда́ться—кинен. Улажде́ніе, —усла́да—киненӳ.

Услóвливаться—сăмах тат, сăмах пĕтер. Услóвіе—килĕшсе сăмах татни, сăмах пĕтерни. Услóвный—килĕшни, палла туни, сăмах татни.

Усложни́ть—йывăрлантар, нумайлантар, тĕрлĕнтер.

Услу́га—çынна пулăшни. Услу́живать—пулăш. Услу́жливый çынна пулăшма йуратакан.

Услы́шать—илт.

Услѣди́ть—астăв, ҫухла, пăх, сыхла, йĕрле.

Усма́тривать—астăв, пăх, кур. Усмотрѣ́ніе—пăхни, шухăшлани, ирĕк.

Усмиря́ть—йăвашлантар, лăплантар. Усмиря́ться—йăвашлан. Усмире́ніе—йăвашлантарни, лăплантарни, ҫарни.

Усмѣха́ться—кул. Усмѣ́шка—кулă.

Усну́ть—çывăрса кай, ăйха кай.

Усовершá́ть—аванлантар, ырăлат.

Усо́пшій, у́спшій—вилнĕ çын. Успе́ніе—вилни.

Успоко́ивать—пусар, лăплантар, канăçлантар, йăпат. Успоко́иться—лăплан, канăçлан, ҫăрăн. Успокое́ніе—

лăпланни, ҫарăнни, пусăрăнни. Успокои́тельный—лăплантаракан, пусаракан йăпала.

Успосо́бить—меле кӳр, хăнăхтар.

Успе́ва́ть—ĕлкĕр, ҫит. Успе́хъ—ĕлкĕрни, ĕҫ ăнни. Успе́шность—ĕлкĕрӳ, ăнăҫ. Успе́шно—ăнса. Де́ло иде́тъ успе́шно—ĕҫ ăнаҫ.

Усредото́чить—пĕр ҫĕре пуҫтар, тĕлле.

Уста́—ҫăвар.

Устава́ть—ывăн.

Уста́вить—лартса тух, тултар.

Уста́вь—закон йĕркн. Церко́вный уста́въ—ҫиркӳ кĕлли йĕркн; славянла ҫырни. Уставщи́къ—устав лайăх пĕлекен, йĕрке кăтартса тăракан.

Устана́вливать—йĕркене кӳрт, вырăнаҫтар. Устана́вливаться—йĕркене кĕр. Установле́ніе—йĕркене кӳртни.

Устаре́ть—ватăл, кивел.

Устере́чь—астăв, сыхла, пăх.

Устила́ть—сар. Устила́ться—сарăн.

Устно—ҫĕлхепе калани, сăмахпа калани.

Усторожи́ть—сыхла, астăв.

Устрони́ть—айаккалла пăр, куҫар, сир

Устоя́ть—ҫарăн, хытă тăр, хăна ху ҫар. Устоя́ться—тăрăл. Устоя́лось пи́во—сăра тăрăлнă. Усто́й—сĕт ҫине пуҫтаранна хăйма. Усто́йка—сăмахра тыт; неусто́йка—сăмахра тăманни. Усто́йчивый—хытă тăракан.

Устраня́ть—айаккалла куҫтар, айаккалла уйăрса йăр.

Устраши́ть, устраша́ть—хăрат, сехĕрлентер. Устраша́ться, устраши́ться—хăра, сехĕрлен.

Устремля́ть, устреми́ть—хăвăрт пыртар. Устреми́лъ глаза́—тинкерсе пăх. Непрія́тели устреми́ли на насъ си́лы—тăшмансем пирĕн ҫине сасартăк пырса тапанҫĕҫ.

Устра́ивать, устро́ить,—тăв, тирпейле, емелле, вырăнаҫтар. Устро́енный—тăвăнни. Устро́йство—туни.

Устри́ца—шапа хуранĕ ăшĕнҫе пурăнакан шыв кайăкĕ.

Устуди́ть—сивĕнтер, шăнт.

Уступáть—пар, парăн. Устýпъ—çурт—хуралтăра йе ту айаккинҫен пусмаланса тăракан вырăн. Устýпка—пани, парăнни, хака ҫакарса пани. Устýпчивый—ҫас парăнакан çын, ҫас сăмаха килекен, йе канаша килекен çын.

Устыжáть—вăтантар, намăслантар.

Устье—пĕр шыв тепĕр шыва йухса кĕрекен вырăн; çырма, атăл тамăкĕ (Оренб.), шыв ути (Ядр. у.).

Усугубля́ть—икĕ хут ӳстер, нумайлат, йывăрлантар.

Усумни́ться—иккĕлен, шиклен.

Усчи́тывать—хисепе тĕрĕсле, тĕрĕсле, текелле.

Усы—мăйăх.

Усылáть—йар.

Усыновля́ть—ывăллăха ил, ывăллăха кӳрт. Усыновлéніе—ывăллăха илни.

Усыпáть—сап, тăк, сапа—сапа тух.

Усыпля́ть, усыпи́ть—çывăрттар. Усыплéніе—çывăрттарни. Усыпáльница—нумай çынна пĕр çĕре пытаракан вырăн, пӳлĕм.

Усыхáть—типсе сахаллан.

Усѣвáть, усѣ́ять—акса тултар. Лугá усѣ́яны цвѣтáми, а нéбо звѣ́здами—çаран тулли ҫеҫек, пĕлĕт тулли çăлтăр.

Усѣкáть, усѣ́чь—кас, касса пăрах. Усѣкновéніе—касса татни.

Устáивать—пытар, пытарса хăвар.

Утáптывать—таптаса хытар, такăрлат.

Утáскивать, утащи́ть—çĕклесе кай.

Утварь—савăт—сапа; кирлĕ йăпала.

Утверждáть—хытар, тĕреклĕлет, ларт, вырăнаçтар. Утверди́ть въ дóлжности—вырăна кӳрт. Утвержде́ніе—хытарни, тĕреклĕлетни.

Утéнокъ—кăвакал ҫĕппи.

Утереть, утирáть—сĕр, сĕрсе ил, сĕрсе типĕт. Утирáльникъ—алă шăлли.

Утерпѣ́ть—ҫăт, асап тӳс.

Утеря́ть—çухат.

Утесáть—кас, йакат, çун.

Утéчь—йухса тух.

Утилитари́змъ—пурăнăçра пĕр усă курма анҫах вĕрентни.

Ути́скать—хĕссе тултар, персе ҫик.

Утиха́ть—ҫарăн, лăплан. Ути́шать—ҫар, лăплантар.

Утка—кăвакал. Ди́кая у́тка—кайăк кăвакал.

Утлый—шанҫăксăр, çăмăл. Утлая бо́чка—шăтăк питĕкĕ.

Уто́къ—ураççи (Оренб. губ.), тĕртнĕ йапалан урлă çиппи.

Утолсти́ть—хулăнлат.

Утоля́ть—пуçар, ҫар, кантар.

Утомля́ть—ывăнтар. Утомля́ться—ывăн. Утомле́ніе—ывăнни.

Утончáть—çӳхет, çинçет.

Утопáть—пут. Утопи́ть—путар. Уто́пленникь—путса вилнĕ çын, шыва кайса вилнĕ çын.

Уто́пта́ть—тапта, таптаса пусар, хытар.

Уторгова́ть—суту—илӳ туна ҫухне хака ҫакар, йӳнĕ хакпа ил.

Уточи́ть—вĕçлет, çивĕҫĕлет.

Утрамбова́ть—персе, таптаса çĕре хытар.

Утра́чивать—çухат. Утра́та—çухатни.

Утро—ир. Утренній—ирхи. Утренники—çулахи кун ирхине пулакан сивĕ. Утреня—ирхи кĕлĕ.

Утро́ба—хырăм, ăш.

Утро́ить—виç тапхăр ӳстер.

Утружда́ть—ĕшентер, йывăрлантар, ҫăрмантар. Утружда́ться—ĕшен.

Утрясти́—силле, лăстăртаттар.

Утуха́ть—сӳн. Утуши́ть—сӳнтер.

Утучня́ть—мăнтăрлат.

Уты́кать—ҫиксе тултар. Уткну́лъ носъ въ кни́гу—сăмсине кĕнеке çумнех тĕртнĕ.

Утѣша́ть—пусар, йăпат, лăплантар. Утѣша́ться—пусарăн, йăпала, лăплан. Утѣше́ніе—пусарни, лăплантарни.

Утю́гъ—уҫҫук, тумтире йакатакан йапала. Утю́жить—уҫҫукла, тумтире йакат.

Утя́гивать, утяну́ть—туртса çых, вăрла.

Утя́тина—кăвакал ашĕ.

Ухá—пулă шӳрпи.

Ухáбъ—лакăм (çул çинҫе), сиктĕрме. Ухáбистый—лакăмлă çул, сиктерĕмлĕ çул.

Ухáживать—пăх, пăхса çӳре, ҫирлĕ çынна пăх; савса пăх, тирпейле.

Ухвáтывать—алăпа çавăрса тыт. Ухвáтъ—ухват.

Ухитря́ть, ухищря́ть—ҫейелентер, хайлăлантар. Ухитря́ться—ҫейелен, хайла, пит лайăх шухăшла. Ухищре́ніе—хайлалани.

Ухмыля́ться—сасăсăр кул, йăл кул.

Ухо—хăлха; йĕп çăрти. Ухочúстка, уховéртка—хăлха калакĕ.

Уходúть—кай; вĕресе йух; пĕтер; ывăнтар.

Ухýдщить—пăс, наҫарлат.

Ухъ!—ух!

Уцарáпать—ҫĕрсе ил, ҫав.

Уцĕдúть—ăс.

Уцĕлĕ́ть—ҫилай йул.

Уцĕпúть—çаклат, тыт, лектер.

Упĕпля́ться—çыпçăн, тытăн.

Учáствовать—хутшăн, пĕр—пĕр ĕçе кампа та пулсан пĕрлешсе тăв. Учáстіе—пĕрлешсе туни; хĕрхенни. Учáстникъ—пĕрле тăвакан çын, пайа кĕнĕ çын. Учáстокъ—пай; уҫҫаска. Участь—Турă çырни, телей.

Учащáть, участúть—хăвăртрах тăва пуçла. Учащéніе—хăвăртрах туни.

Учéніе—вĕренни. Учéбный—вĕренекен йăпала. Учéбникъ—вĕренмелли кĕнеке. Учéность—нумай вĕренни. Учéный—вĕренсе ăстана тухнă çын.

Учинúть, учиня́ть—тăв, йуса, тӳрлет.

Учúть—вĕрент. Учúться—вĕрен. Учúлище—шкул, аҫасем вĕренмелли çурт. Учúтельница—хĕр—арăм вĕрентекен. Учúтельша—учител арăмĕ.

Учреждáть—тăв, пуçла. Учрежде́ніе—туни, пуçлани. Учредúтель—тăвакан, пуçлакан.

Учтúвый—йăпшăм çын, çынна хисеплекен çын. Учтúвость—çынна хисеплени.

Уша́тъ—шетник.

Ушиба́ть—ыраттар, çапса ӳкер. Ушиби́ться—хӑна ху ыраттар, çапӑн. Уши́бъ—ыраттарни, çапни.

Уши́рить—сар, ирӗклентер.

Уши́ть—çӗлесе тух.

Уши—хӑлхасем.

Ушто́пать—сапла.

Ущéдрить—ырӑ тӑв, пуйанлат.

Ущéлье—ик ту хушшинҫи тӑвӑр вырӑн.

Ущемля́ть—хӗстер; ущемля́ться—хӗсӗн.

Ущéрбъ—сийен, ҫакни.

Ущи́пъ—ҫӗпӗтни. Ущи́пывать—ҫӗпӗт.

Ущу́пать—хыпалса пӑх.

Уѣ́здъ—уйас; пӑхан (Ядр. у).

Уѣзжа́ть—лашапа кай.

Ую́тный—кӑмӑллӑ вырӑн, пӳлӗм. Ую́тный домъ—тирпейлӗ çурт.

Уязвля́ть—суранлантар, сӑх.

Уясня́ть—ӑнласа илтер, ӑнлантар; уясни́ть—ӑнласа ил.

Ф.

Ф—сасӑ палли; Ф (слав.)—пилӗк çӗр.

Фа—йурланӑ ҫухне кӑтартакан сасӑ палли.

Фа́брика—хапрӑк; мӗн те пулсап ӗçлесе тумалли вырӑн; суккóнная фа́брика—тӑла тӑвакан хапрӑк; фабрика́нтъ—хапрӑк хуçи; фабрика́тъ, фабрика́ція—мӗне те пулсан хапрӑкра туни, йе хапрӑкри пек хӑвӑрт туни; фабри́чный—хапрӑкри; фабри́чный рабóтникъ—хапрӑкри тарçӑ.

Фавори́тъ—йуратнӑ, йуратакан çын.

Фаза́нъ—тискер, ҫӑхӑ пек вӗçен кайӑк.

Фа́зисъ—курӑнса тӑракан вырӑн; ӗç мӗнле майпа тӑни.

Фа́келъ—сӳсрен пӗтӗрсе тунӑ, тикӗт сӗрнӗ çутмалли кантӑра.

Факту́ра—таварсене хисеплесе мӗн ҫухлӗ тӑнине хисеплесе хут çине çырса хуни.

Ф а́ к т ъ—пулнă ĕç.

Ф а к у л ь т е́ т ъ—аслă, пысăк шкулсенҫе (университетре тĕрлĕ вĕренӳ вĕрентеççĕ; пĕр тĕслĕ вĕренекен пайа факультéтъ—теççĕ; медици́нскій факультéтъ—тухтăра, лекĕре вĕренекен пай; юриди́ческій факультéтъ—сут таврашĕ, сутра кирлĕ éçсем çинҫен вĕренекен пай.

Ф а́ л д а—пĕрме, тумтир пĕрми; тумтир арки.

Ф а л ь ш ь, фа́льша—улталани, тĕрĕс каламанни, ĕçе тéрĕс туманни; фальши́вый—улталакан, тĕрĕс мар, тӳрĕ мар; фальши́вая дéньга—тĕрĕс мар укçа.

Ф а м и л ь я́ р н и ч а т ь—кампа та пулсан туслашнă пек пулса çывăх çын пек пулса хăтлан.

Фами́ л і я—ăру, çемйе, хушамат. Онъ дрéвней хорóшей фами́ліи,—(знáтнаго рóда)—вăл, аван, ҫаплă ăруран. Фами́льный чай—пĕрҫĕ ҫей.

Ф а н а б е́ р і я—мăн—кăмăл, пысăка, асла хуни (хăна ху).

Ф а н а т и́ з м ъ—пит хытă ĕненни; фанáтикъ—пит хытă ĕненекен çын, ун пек çын асаплантарсан та, вĕлерсен те мĕн ĕненнине ĕненме пăрахмасть.

Ф а н т а з и́ р о в а т ь—шухăшла, шухăшпа пуй, хамăр пурăнăçра пулманни шухăшра ку капла пултăр, акă ку капла пулинҫҫĕ тесе шухăшла; фантáзія—хамăр ĕмĕрте пулайман ĕç çинҫен шухăшласа ирттер; фантасти́ческій—нихăçан та ĕмĕрте пулайман йăпала.

Ф а р а о́ н ъ—египет патши.

Ф а р в а́ т е р ъ—çырман тарăн вырăнĕ, тĕпĕ.

Ф а р и с е́ й—ăшĕнҫе урăх шухăш тытаҫ, çăварĕпе йăпăлтатса урăх калаçаҫ; çынсене ырăн курăнма тăрăшакан çын.

Ф а р м а с о́ н ъ, фармазóнъ—ытлашши калаçакан, Турра ĕненмен çын.

Ф а р м а ц е́ в т ъ—лекĕр; емет, имçам хатĕрлекен çын; фармацéвтика—имçам хатĕрлеме вĕрентекен вĕренӳ.

Ф а р с ъ—шуҫ ту, култар.

Ф а́ р т у к ъ—сапун, кăкăр çийĕ, ҫĕрçитти.

Ф а р ф о́ р ъ—лайăх, хаклă йышши, савăт, ҫашăк—тирĕк тумалли тăм.

Ф а с а́ д ъ—çуртăн малти, урам йенҫи йенĕ, пиҫĕ.

Ф а с о́ н ъ—тумтир сăнĕ; фасо́нистая оде́жда—илемлĕ сăнлă çĕленĕ тумтир.

Ф а э т о́ н ъ—кĕçĕн, çăмăл хӳмелĕ урапа.

Ф а я́ н с ъ, ҫашăк—тирĕк тумалли тăм.

Ф е в р а́ л ь—нурăс уйăхĕ (иккéмĕш уйăх), кĕçĕн кăрлаҫă.

Ф е д е р а́ ц і я—пĕр—пĕр ушкăн тепĕр ушкăнпа, пĕр—пĕр хăлăх тепĕр халăхпа килĕшсе мĕнле те пулсан ĕç тума сăмах хуни.

Ф е й е р в е́ р к ъ—çӳле йамалли тĕрлĕ тĕслĕ, илемлĕ вут.

Ф е л о́ н ь—ҫиркӳре священник тăхăнакан çийелти тумтир, риза.

Ф е л ь д м а́ р ш а л ъ—салтаксен аслă пуçлăхĕ.

Ф е л ь д ф е́ б е л ь—салтаксен кĕçĕн пуçлăхĕ.

Ф е́ л ь д ш е р ъ—лекĕр, хвершăл.

Ф е л ь е т о́ н ъ—кашни кун мĕн пулнине, мĕн илтнине хаçетра çапни; фельетони́стъ—мĕн пулнине, мĕн илтнине хаçетре çырса пыракан çын.

Ф е н о́ м е н ъ—курăнни, пулни; нихăçан пулман, туман, курман ĕç пулса тăни.

Ф е́ р м а—куттăр; хир варринҫе çурт-йĕр лартса йалтан уйрăм пурăнмалли вырăн; фе́рмеръ—куттăр тытакан, куттăрта пурăнакан çын.

Ф е р т ъ—„ф“ йатлă сасă палли; фертъ, фе́ртикъ—куштан, вĕçкĕн.

Ф е́ р я з ь—арçынсем тăхăнакан вăрăм çухасăр, пилĕксĕр тумтир.

Ф е ф е́ л а—пуçра сахалтарах хĕр—арăм; ĕçе ҫас тăвайман хĕр—арăм.

Ф и́ б р а—çын ӳтĕнҫи вĕтĕ, пĕҫĕкçĕ йун çӳремелли тымарсем.

Ф и г ӳ́ р а—йăпалан тулаш йенĕ, йăпала кĕлетки, йăпала сăнĕ; тĕрленĕ ҫухне мĕнле те пулсан тĕрĕ тĕрлени.

Ф и́ з и к а—тĕнҫе çинҫен, тĕнҫе йĕрки çинҫен, тĕнҫе йепле меслетпе пурăнни çинҫен вĕренекен вĕренӳ. Фи́зика, физіоно́мія—пит-куç. У него́ проти́вная физіоно́мія—

ун питӗ—куҫӗ ӑнман; физи́ческій—курӑнакан йӑпала, паллӑ йӑпала, ӳтлӗ йӑпала; физи́ческія си́лы природы—тӗнӗе, ҫӗр, шыв вӑйӗ; физи́ческія си́лы человѣ́ка—ҫын вӑйӗ, тӗрекӗ, хӑваӗ.

Фикти́вный—пулман ӗҫ, пулман йӑпала; пулман ӗҫ ҫинӗен шухӑшра шухӑшлани; фикти́вное бога́тство—ҫук, пулман пуйанлӑх.

Филантропи́ческій—ҫынна йуратакан, ырӑлӑх тӑвакан; филантро́пія—ырӑ, усӑ туни; филантро́пъ—ырӑ, усӑ тӑвакан ҫын.

Филе́, филе́й—кайри пӗҫӗ, пӗҫҫӗн кайри пайӗ.

Филёръ—патшалӑхшӑн тӑрӑшса, патшалӑха хирӗҫ мӗн калаҫмаҫҫӗ-и, мӗн тумаҫҫӗ-и тесе вӑрттӑн пӑхса, итлесе ҫӳрекен ҫын.

Фи́линъ—кушак пуҫлӑ тӑмана.

Фили́ппъ—Хӗлиҫ; фили́пповъ постъ—раштав типпи,—(раштав типпине кӗрес умӗн (14 ноября) Филипп апостола асӑнаҫҫӗ, ҫавӑнпа раштав типпине те „Филипповъ постъ“ теҫҫӗ).

Филоло́гія—авалхи тӗрлӗ ӗлхесене, мӗнле калаҫнине вӗрентекен вӗренӳ.

Филосо́фія—ырӑпа усала пӗлме, ӗӑнлӑх ҫинӗен, ҫын йепле ӑслӑланни ҫинӗен вӗрентекен вӗренӳ.

Фи́льтеръ—тӑрӑлтармалли йӑпала, савӑт; фильтрова́ть—мамӑк виттӗр, йе пир виттӗр йӑрса тӑрӑлтӑр.

Фина́лъ—йурӑн йулашки вӗҫӗ; шут туса калаҫнин вӗҫӗ.

Фина́нсы—патшалӑх хысни, укҫи, укҫа хисепӗ; укҫаран пурлӑх, пуйанлӑх; мини́стръ фина́нсовъ—патшалӑх хыснине, укҫине пӗлсе, шутласа, хисеплесе тӑракан министръ—пуҫлӑх.

Фи́никъ—финик йатлӑ йывӑҫ.

Финтифлю́шка—кирлӗ мар вак—тӗвек йӑпала.

Фи́рма—сутӑ—илӳ тӑвакан тӗп ҫурт.

Фиска́лъ—елек паракан, сӑмах ҫӳретекен.

Фіа́лка—фіалка (ҫеҫке, ӗеӗек йаӗӗ).

Фіоле́то́вый—кӑвак-хӗрлӗ тӗс.

Ф л а г ъ—йалав.

Ф л а к о́ н ъ—кĕçĕн, илемлĕ кĕленҫе савăт.

Ф л и́ г е л ь—пысăк çурт çумĕнҫе, айаккинҫе, уйрăм ларакан пĕҫĕкĕрех пýрт.

Ф л о́ р а—шăтса ýсекен курăк—йывăç.

Ф л о т ъ—тинĕсре ишсе çýрекен пысăк карапсем, кимĕсем ушкăнĕ. Онъ слýжитъ во флóтѣ—вăл шывра карапсем çинҫе ĕçре тăраѓ; флоти́лія—тинĕсре çырантан инçе мар ишсе çýрекен пĕҫĕкĕрех кимĕсем ушкăнĕ.

Ф л ю́ с ъ—шăнса пăсăлсан пулакан ҫир, (ун пек ҫухне сунас пулаѓ, шăл тунисем, пит-çăмартисем шыçаççĕ).

Ф о́ к у с ъ—куç-умĕнҫех тунă тĕрлĕ пĕлмелле мар ĕçсем; фóкусникъ—ҫейе, тĕрлĕ пĕлмелле мар ĕçсем тăвакан çын.

Ф о н а́ р ь—хунар.

Ф о н т а́ н ъ—çýлелле сиксе йухса выртакан шыв.

Ф о́ р м а—йапала сăнĕ, йапала кĕлетки; форма́льный—тĕплесе, пур тĕлĕшрен те тишкĕрсе тунă ĕç; тулашĕнҫен курăнса тăма анҫах тунă ĕç; формýла—кăтартса тăракан палла; формуля́рный спи́сокъ—çын пурăнăçĕ çинҫен çырнă хут.

Ф о р с ъ—куштанлан, вĕçкĕнлен; форси́стый, съ фóрсомъ—куштан, вĕçкĕн.

Ф о́ р т к а, фóрточка—ҫýреҫен уçăлакан куçĕ.

Ф о р т ý н а—телей, «Турă çырнă» тени.

Ф о р т ъ—вăрçă мĕн пулас пулсан салтаксем питĕрĕнсе лармалли тĕреклĕлентернĕ вырăн.

Ф о т о г р а́ ф і я—йапала сăнне хут çине ýкерни; фотóграфъ—йапала сăнне хут çине ýкерекен.

Ф р а́ з а—сăмах; фразёръ—ахалех калаçакан, мухтанакан, лăпăртатакан, пуплекен; илемлĕ калаçакан; фрази́стый илемлĕ, нумай сăмах каласа калаçакан, çыракан.

Ф р а к ъ—арçынсем тăхăнакан кĕске тумтир.

Ф р а́ н т ъ—вĕçкĕн, лайăх тумланма йуратакан çын.

Ф р е г а́ т ъ—салтаксем ишсе çýрекен пысăк карап.

Ф р ó н т ъ—йĕрке; салтаксен вăйăи йĕрки.

Ф р ý к т ъ—йывăçсем çинҫе ýсекен çимĕç.

Ф у г á с ъ—вăрçă вăхăтĕнҫе тăшмансем килес çул çине çĕр айне алтса тар хуни.

Ф у г о в á н ь е—икĕ хăмана пит тӳрĕ наструкласа çыпăçтарни; фугáнокъ—наструк.

Ф ӳ к а т ь, фӳкнуть—вĕр, ҫăшкăр.

Ф у н д á м е н т ъ—тĕп, никĕс; фундамéнтальный—тĕпĕ-йĕркелĕ; фундáментный—никĕслĕ.

Ф ӳ н т ъ—кĕрепенке, кĕренкке (Ядр. у).

Ф ӳ р а—вăрăм—кĕлте, улăм, утă тийемелли урапа.

Ф у р á ж к а—картус.

Ф у р á ж ъ—лашасем валли хатĕрленĕ типĕ çиме: утă, улăм, сĕлĕ.

Ф у т л я́ р ъ—йапалана ҫиксе, питĕрсе хумалли арҫа, йешҫĕк, сунтăх.

Ф у т ъ——ҫалăшăн (сажень) çиҫҫĕмĕш пайĕ.

Ф у ф á й к а—ӳте ăшă тытма тăхăнакан кĕске йе çăмран çыхса тунă йе мамăк сарса çĕленĕ кĕпе, тумтир.

Ф ы́ р к а т ь—хăмсан, ӳсĕр, çиленсе çӳре. Что ны́нче ло́шадь фы́ркаетъ—мĕн пайан лаша хăмсанаҫ.

Х.

Х á в к а т ь—ҫапкаса çи, вĕр (йытă).

Х á ж и в а т ь—çӳрекеле. Моусéй ха́живалъ въ зéмлю Гессéмскую—Моусей Гессем çĕрне çӳрекеленĕ.

Х а л а́ т н и к ъ—халат тăхăнса çӳрекен çын. Хала́тность—ĕçе аран—аран туни. Хала́тъ—халат, касакки.

Х а л в а́—мăйăр тĕшĕнҫен тунă çимĕç халва. Чай пьютъ съ халво́й—ҫей халвапа, мăйăр тĕшĕпе ĕçеççĕ.

Х а н д р а́—салху, киҫем. Хандри́ть—сахху çӳре.

Х а н ж а́—йури анҫах Турра кĕл—тăвакан пек куранни. Ханжи́ть—йури анҫах Турра кĕл—тăвакан пек куран.

Х а н ъ—хан; савал тутарсен патшине хан тесе калана).

Х а о́ с ъ—тĕрлĕ йапала йĕркесĕр пăлханса выртни, йĕркесĕр йапала, Турă ҫăн малтан пултарнă йĕркесĕр çĕр.

Ха́пать—ӗмӗтсӗрленсе, ирӗксӗр туртса ил, лӑскаса ил. Хапу́нъ—лӑскаса илекен çын.

Хара́ктеръ—çыннӑн йе выльӑх—ӗрлӗх йӑли. Характеризова́ть—çыннӑн йӑлине каласа пар. Характери́стика—çыннӑн йӑлине çырни. Характе́рный—йӑлӑлӑ, хӑй пӗр тӗрлӗ. Хара́ктерный—хӑй пӗр тӗрлӗ.

Хара́тка—усал çилӗлӗ арӑм.

Ха́ркань е—хытӑ сурӑк сурни. Ха́ркать—хытӑ сурӑк сур. Ха́ркать кро́вью—йунлӑ сур. Харку́нъ—хытӑ сурӑк суракан çын. Харко́та, харкоти́на—хытӑ сурӑк.

Харлапа́нить—усал,хайар, тискер кӑшкӑр.

Харпу́нъ, харпу́нья—(см. храпъ).

Харчъ, харчи́—ащ, тӗрлӗ ӗçме—çиме. Харче́вня ӗçсе—çиме пуçтарӑнакан çурт. Харче́вникъ, ӗçме—çиме паракан хуçа. Харчи́ть, ӗçме—çиме хатӗрле.

Ха́ря—илемсӗр пит—куç, сӑн—пуç.

Ха́та—наӑар, мӗскӗн пу́рт; пу́рт.

Ха́халить-ӗçсӗр, вӗçкӗнленсе, улталаса çӳре. Ха́холь—ӗçсӗр, вӗçкӗнленсе, улталаса çӳрекен çын.

Ха́хать—хыттӑн „ха—ха—ха“, тесе кӑшкӑрса кул.

Ха́ять—хурла, усалла. Себя́ хай, а люде́й не хай—хуна хурла та, çынна ан хурла. Ха́ятель—хурлакан.

Хвала́—мухтавлӑх, ӑаплӑлӑх. Хвале́бникъ—мухтакан, ӑаплӑлакан. Хвале́бная пѣснь—мухтаса йурлакан йурӑ. Хвале́нье—мухтани, ӑаплӑлани, аслӑлани.

Хвали́ть, хва́ливать—мухта, ӑаплӑла. Хвальби́шка — мухтанӑак.

Хва́станье—мухтанни, вӗçӗртсе калани. Хвастну́ть—вӗçӗртсе кала. Хвасту́нъ—ултавçӑ, вӗçӗртсе калакан.

Хвата́ть, хвати́ть, хватну́ть, хва́тывать—сасартӑк йарса тыт. Хвата́етъ—çитет. Шестъ не хвата́етъ до дна—шерте тӗпне çитмест. Хвата́ться—алӑпа йарса тыт. Хва́тка—йарса тытни Хвати́ться—астуса ил. Хвати́лся, а де́негъ нѣтъ—астуса илнӗ те, укçи çук.

Хвой, хво́я—ӑаршӑ, йактӑ хырӑ йӗппи, (çулçи). Хво́йный лѣсъ—ӑаршӑ йахтӑ вӑрманӗ.

Хвора́нье—ҫирлени. Хвора́ть, хва́рывать, хирѣ́ть—ҫирле, сывмарла. Ребе́нокъ захвора́лъ—аҫа ҫирлерĕ.

Хво́ростъ—ҫапăй, ҫатăрка. Хворости́на—вăрăм — ҫатăрка. Хворостяно́й плете́нь—ҫапăран тытнă сатан.

Хвору́ша—йаланах ҫирлесе ҫӳрекен ҫын, ҫирлешке.

Хвостъ—хӳре. Хвоста́нье—хӳрелленни. Хво́стикъ—пĕҫĕкҫĕ хӳре. Хвостяно́й—хӳререн тунă йапала.

Хвощъ—шыв ҫинҫе ӳсекен ҫулҫăсăр курăк, шыв суханĕ.

Хвы́ркать—ҫилен, тусан кăлар, тус.

Хе́рить—пĕтер, хурат, ĕҫрен кăлар. Хе́рить письмо́, похе́рить, вы́херить—ҫырăва хурат, урлă—пирлĕ турт.

Херуви́мъ—аслă ангел. Херуви́мовы кры́лья—аслă ангел ҫунаҫĕ. Херуви́мская пѣснь—аслă ангелсен йурри. Херуви́мчикъ—аҫана аҫашласа „херувимчик“, теҫҫĕ.

Хиба́рка—пĕҫĕкҫĕ, наҫар, тăмпа сĕрнĕ пӳрт.

Хи́вить—хуллен йерипе шыва пăтрат, пăлхат.

Хи́жина—пĕҫĕкҫĕ пӳрт, вăрманти шалаш. Хи́женникъ—наҫар пӳртре пурăнакан ҫын.

Хи́зыкъ—ҫула ҫывăрмалли кăмакасăр пӳрт, сухăн пӳрт.

Хи́канье—хи—хи—хи тесе кулни. Хихи́кать—хи—хи—хи тесе кул.

Хи́лый, хило́й, хи́лкій, хи́лкой—наҫар, ырхан, халсăр. Хилѣ́ть—наҫарлан, ырханлан, тип. Хилѣ́нье—наҫарланни.

Хи́мія—тĕрлĕ куҫа курăнакан, куҫа курăнман йапаласене пĕр ҫĕре хушма, уйăрма вĕрентни. Хи́микъ—тĕрлĕ куҫа курăнакан, курăнман йапаласене пĕр ҫĕре хушма, уйăрма вĕрентекен ҫын, ăста.

Хини́нъ, хини́на—сивĕ ҫиртен ĕҫекен имҫам. Хи́нная кора́—америка ҫĕрĕнҫе ӳсекен иывăҫ хуппи.

Хина́рничать—усалла. Хина́рный—усаллă. Хи́нить—хурла, вăрҫ. Его́ напра́сно хи́нятъ—ăна вырăнсăрах хурлаҫҫĕ.

Хи́нуться—тайăл. Домъ хи́нулся на́ бокъ—пӳрт айаккинелле тайăлнă.

Хире́тникъ,—ница—йури ҫирлĕ пек пулни. Хире́тничать——ҫирлĕ пек пул.

Хироми́нтія—алă шăнăрĕ çине пăхса малашне мĕн пулассине пĕлни. Хироми́нтъ,—и́нтка—алă çине пăхса малашне мĕн пулассине пĕлекен çын.

Хиротони́я—архіерейе, священнике йе діакона кӳртни. Хиротонисáть—архіерейе, священнике йе діакона кӳрт.

Хиру́ргія—ӳт ҫирĕсене çĕçĕпе йе урăх çавăн пек йапалапа касса тӳрлетессе вĕрентни. Хиру́ргъ—ҫирсене çĕçĕпе йе ӳрăх касакан йапалапа касса тӳрлетекен çын.

Хи́рый—ҫирĕ, наҫар.

Хиря́къ—тăхăнса киветнĕ тумтир.

Хи́тить—вăрттăн ил, вăрла.

Хи́трый—ҫейе; хайлалă. Хитри́ть—ҫейелен, хайлалан.

Хищéнье—çын йапалине вăрлани. Хи́щникъ—вăрлакан, тăлпаса илекен.

Хи́щный—виле çийекен тискер кайăк, вĕçен кайăк. Воро́на хи́щная пти́ца—курак (çăхан) виле çийекен вĕçен кайăк.

Хладнокро́віе, хладнокро́вность—пит лăпкă çилĕсĕр пурăнни. Хла́дность, хладъ—сивĕ.

Хлами́да—çийелтен тăхăнакан çанăсăр тумтир.

Хламъ—туçтарнă пӳрт хыççăн йулнă татăк-тĕсĕк, çӳпĕ;—кирлĕ мар йапала. Хла́мина—ишĕлнĕ хуралтă. Хламости́ть таса вырăна нимĕне йурăхсăр йапаласемпе, çӳпĕсемпе тăкса тултар.

Хлёбаво—шӳрпе, йашка, шĕвĕ апат. Хлеба́ть, хле́бывать кашăкпа ăсса шӳрпе çи. Щей нѣтъ, такъ похлеба́ли молока́—шӳрпе çуккипе сĕт çирĕмĕр.

Хле́снуться—пыҫҫăк çине шуса лаплатса ӳк.

Хлеста́тель—пушăпа, хулăпа çапакан çын. Хлеста́ніе—пушăпа, хулăпа çапни. Хлеста́ть, хлыста́ть—çаптар, çапкала.

Хли́пкій, хли́пкой—аҫаш. Индѣ́йка хли́пкая пти́ца—кăрка аҫаш вĕçен кайăк.

Хлипу́ша—макăракан, йĕрекен.

Хлобу́чить—пусса тăхăн. Онъ нахлобу́чилъ ша́пку—вăл çĕлĕкне пусса тăхăннă.

Хло́пать—шартлаттар, шакка, хытă хуп. Дверь хло́пнулась —алăк шартлатса хупăнӯĕ.

Хло́покъ—ӯупĕк.

Хло́поты—тăрăшни. Дѣ́ло хлопо́тъ не сто́итъ—ĕç тăрăшнине тăмасҁ.

Хлопъ!—шарт. Хло́пайте рука́ми!—аллăрсемпе шартлаттарăр!

Хло́пья—çĕтĕк—çатăк; лапка йур. Снѣгъ идетъ хло́пьями—лапка йур çăваҁ.

Хлынъ—ултавçă, тăсланкă.

Хлы́нуть—систермесĕр килсе тул, шавласа ан, шавласа кай. Вода́ хлы́нула съ горъ—шыв ту çинӯен сасартăк шавласа анӯĕ. Изъ но́са хлы́нула кровь—сăмсаран йун шаркаса анӯĕ.

Хлѣбъ—тырă, çăкăр. Хлѣ́бникъ—çăкăр сутакан. Хлѣбопе́къ—çăкăр пĕçерекен. Хлѣ́бный—тырăлă, çăкăрлă. Хлѣбода́ръ—çăкăр паракан, çăкăр валеçекен. Хлѣбопа́шество—тырă акса пурăнни, тырă ĕçлени. Хлѣбопека́рня—çăкăр пĕçерекен çурт. Хлѣботорго́вецъ—тырăпа сутă тăвакан. Хлѣбъ-соль—çăкăр-тăвар. Хлѣбосо́льство—çăкăр-тăвара тараватлăх, йумартлăх. Хлѣбосо́лъ—Çăкăр тăвара тараватлăх, йумарт çын.

Хлѣвъ—выӯăх карти, вити.

Хлюстъ—намăссăр, пусмăрлакан, ултăлакан.

Хмѣлева́нье—хăмла пуçтарни, хăмлалатни. Хмѣлево́дство—хăмла ӳстерни. Хмѣлево́дъ—хăмла пахӯи тытакан—Хмѣ́льный—хăмлалă, ӳсĕр çын.

Хморь—тĕтĕрелĕ çумар.

Хму́рый—салху, тĕксĕм çын. Хму́рый день—тĕксĕм кун.

Хмы́кать—ĕсĕклесе йĕр, макăр.

Хо́боть—слон сăмси; унăн сăмси вăрăм, вăл унпа çынна çĕклеме те пултараҁ.

Ховрошки—хĕрлĕ кăмпа.

Ходи́ть—çӳре. Ха́живать—çӳрекеле. Не ходи́ по траве́, а ходи́ по доро́жкѣ—курăк çинӯен ан çӳре, çулпа çӳре. Ходо́къ—хытă çӳрекен çын. Ходу́ли—йывăç ура.

Ходáтай—хута кӗрекен, ҫыншӑн тӑрӑшакан. Ходáтайство—хута кӗни. Ходáтайствовать—хута кӗр, камшӑн та пулин тӑрӑш.

Ходъ—ҫӳреме ҫул пурри, лайӑх иртсе кайни, ӗҫ аван ӑнса пыни. Тутъ хóду нѣтъ—унта иртсе кайма, ҫӳреме ҫук.

Хозя́инъ—хуҫа. Хозя́йка—хуҫа арӑмӗ. Хозя́ева—хуҫасем. Хозя́йничать—ҫурт—йӗр тыт, хуҫа пулса тӑр. Хозя́йство—ҫурт йӗр тытни.

Холе́ра—халер, мур. Холе́рный годъ—халерлӑ ҫул.

Хóлить—аҫа пӑҫана, выльӑх—ҫӗрлӗхе лайӑх пӑх, аҫашласа таса усра.

Хóлка—хул-пуҫҫи ҫийӗ, хӑмӑт выртакан вырӑн. Ростъ лóшади мѣ́рятъ прóтивъ хóлки—лашанӑн пӗвне хул—пуҫҫинҫен виҫеҫҫӗ.

Холмъ—сӑрт; тӗме. Холми́стый—сӑртлӑ, тӗмелӗ. Хóлмить зе́млю—ҫӗре сӑртлӑ, тӗмӗлӗ ту.

Хóлодъ—сивӗ, сулхӑн. Холоди́ть—сивӗт. Холóдный—сивӗ йапала. Холодѣ́ть—шӑнт, сивӗт.

Холóпъ—тарҫӑ, ҫура. Предъ Бóгомъ всѣ́ холóпы—Турӑ умӗнҫе пур те ҫура.

Холосто́й, холостя́къ—авланман ҫын. Холосте́жь—авланман ҫынсен ушкӑнӗ. Холости́ть—кастар. Холосту́ха—вӑльҫасӑр пулӑ.

Холстъ—пир. Холщóвый, холсти́нный—пиртен тунӑ йапала.

Холу́й—ӗмӗтсӗр тарҫӑ, найан тарҫӑ.

Хому́тъ—хӑмӑт, сӳсмен. Хомута́ть—лашана хӑмӑт тӑхӑнтар. Хому́тникъ—хӑмӑт ҫӗлекен, сутакан. Хомути́на—пӗвен, пӗвет.

Хомя́къ—хир шӑшийӗ, хир кушак—кайӑкӗ.

Хоре́къ—пӑсара.

Хори́стъ—йурлакан ушкӑн ҫынни. Хоровóе пѣ́ніе—ушкӑнпа йурлани.

Хоровóдъ—хӗрсем сӑвӑ калама пуҫтарӑнни, ушкӑн. Хоровóдныя пѣ́сни—сӑвӑ.

Хорóма—харум, пысӑк ҫурт, хуралтӑ.

Хорони́ть—вилене пытар, пытарса усра. Хорони́ться—пытарăн.

Хорошо́—лайăх, аван. Хорошéнько—авантарах. Хорошéть—аванлан. Хоро́шій столъ—аван сĕтел.

Хору́гвь—ӂиркӳ йалавĕ.

Хоръ—йурлакан ушкăн. Хо́ры—ӂиркӳре йе çуртра çӳлте йурлама тăракан выра́н.

Хотéть—Éсть хочу́—çийес килет. Éсть хо́чешь-ли? çийессӳ килет-и? Что хочу́, то и дéлаю—мĕн тăвассăм килет, çавна тăватăп.

Хотя́, хоть—хуй. Хотя́ бы и бы́ло такъ—апла пулнă пулсан та.

Хохо́лъ—пуç тӳпинӂе тăракан çӳç. Хохла́тый пѣту́хъ—çĕлĕклĕ автан; хохо́лъ—малороссъ çынни.

Хо́хотъ—ахăлтатса кулни. Хохота́ть—ахăлтатса кул. Хохоту́нъ—ахăлтатса кулакан.

Хра́брый—хăйулă, матур. Хра́брость—хăйулăх, матурлăх. Храбри́ться—хăйулăлан, матурлан.

Хра́мъ—ӂиркӳ. Храмово́й пра́здникъ—ӂиркӳ праçникĕ. Храмосозда́тель—ӂиркӳ тутаракан.

Хра́мывать—уксаклакала, лакăшлаткала.

Храни́ть—сыхла, усра. Храни́лище—сыхлакан выра́н. Храни́тель—сыхлакан. Ангелъ храни́тель—пирĕшти.

Храпъ—харăлтатни, хартлатни. Храпéть—харăлтат. Храпу́нъ—харăлтатса çывăракан. Не храпи́, тата́рамъ продади́мъ—ан харăлтат, мишерсене (тутарсене) сутса йарăпăр. Ло́шадь хра́пнула, гляжу́—волкъ!—Лаша харт турĕ, пăхатăп—кашкăр!

Хри́плый—хăйăлтатакан, хăрăлтатакан. Хри́пнуть—сасăрлан, сассăна çĕтер. Хрипéть-хăйăлтат, хăрăлтат. Хрипéніе—хăйăлтатни, хăрăлтатни.

Христо́съ—Турă Ывăлĕ I. Христос. Христіани́нъ—Христос тĕнне тытакан çын. Христіа́нство—Христос тĕнĕ. Христо́совательная—Христос тĕнне тытакан çынсем пĕрне пĕри: „Христос ӂĕрĕлӂĕ“ тесе ӂуп туни. Христа́ ра́ди—Христосшăн, Христос йаӂĕпе. Христіаногу́бцы—Христос тĕнне тытакан çынсене вĕлерекенсем, пĕтерекенсем.

Христома́тія — аван статьясене, халапсене, стихотворенийесене пĕр çĕре пухса çырнă кĕнеке.

Христому́ченникъ—Христосшăн асапланса вилнĕ çын. Христоно́сецъ—хăй ăшĕнчĕ Христос йатне тытакан çын. Христоотсту́пникъ—Христос тĕнĕнчĕн уйăрăлнă çын. Христопрода́вецъ—Христоса сутакан, суйеçтерсе приçак илекен.

Хребе́тъ—çурăм шăмми, вĕçĕ. Ура́льскій хребе́тъ—вăрăм, тăсăлса пыракан Урал тăвĕ.

Хребту́хъ, хребту́къ—хрептук, крептук.

Хре́снуть—хытă çап.

Хрома́тика—тĕрлĕ тĕс çинчен вĕрентни.

Хрома́ть—уксакла. Ло́шадь хрома́етъ—лаша уксаклаŭ. Хрома́ніе—уксаклани.

Хромо́й—уксак. Хромоно́гій—уксак уралă. Хромота́—уксаклани.

Хру́пкій—хуçăлакан, çĕмĕрлекен йапала, саланакан йапала. Стекло́ хру́пкое вещество́-кĕленчĕ çĕмĕрĕлекен, „пĕр“ туса кайакан йапала.

Хруста́ль—таса кĕленчĕ. Хруста́ть — шатăртат, кăтăртат. Йур шатăртат, шăл кăтăртатаŭ. Хрустъ, хруста́нье—кăтăртатни.

Хрычь—вăрçса каламалли сăмах; ватă çынна „хрычъ“ теççĕ.

Хрѣнъ—хĕрен. Хрѣно́вникъ—хĕрен ӳсекен вырăн.

Хрю́кать—сысна пек хартлат. Хрю́канье—хартлатни. Хрю́кало—сысна сăмси.

Хрящъ—кимĕрчек, кăмăрчак. У ребёнка одни́ хрящи́, ко́и съ года́ми костене́ютъ—пĕчĕк аçăнăн кимĕрчек кăна, ӳснĕçем кимĕрчек шăмăланаŭ, хытаŭ. Хрящева́ть—кимĕрчеклен. Хрящево́й—кимĕрчеклĕ.

Худо́жество—картина çырни. Худо́жникъ—картина çыракан.

Худо́й, худъ—наçар, ырхан. Ху́дшій—çи наçарри. Ху́до—аван мар. Про тебя́ ху́до говоря́тъ—сан çинчен аван мар калаçаççĕ. Ху́же—усалтарах, наçартарах. Худо́й—çĕтĕк. Мой кафта́нъ худо́й—манăн сăхман çĕтĕк.

Худоу́міе—наҫар ăс. Худоу́мный—наҫар ăслă. Худоща́вый—наҫар ӳтлĕ. Худо́ба—ырханлăх. Худоро́дный—наҫар сынтан, кĕҫĕн сынтан çуралнă сын.

Хула́—хурлани. Ху́лить—хурла. Хули́тель—хурлакан.

Хулига́нъ—çынна пусмăрлакан çын. Хулиганье́—шулĕксем, çынна пусмăрлакансен ушкăнĕ.

Хунху́зъ—Китай касакĕ.

Ху́торъ—куттăр. Хуторя́нинъ—куттăрта пурăнакан çын.

Ц.

Ца́па—çыннăнне туртса илекен; ца́пать—хыпаланса ил, йăркаласа ил, туртса ил; ца́пнуть рю́мку—пĕр ҫĕркке йăр, ĕç; кама та пулсан пер, çап; çаклат; ҫĕрсе ил, ҫĕр; ко́шки ца́паются—кушаксем çапăçаççĕ—(ҫĕрнисемпе).

Ца́пельный—Атăл ҫарланĕн.

Ца́пить—ҫĕр, шăйăр.

Ца́пля—Атăл ҫарланĕ; çынна çыпçăнакан; вăрçтаракан; çыннăнне йăрса илекен.

Цапъ, цапъ-цара́пъ — хăвăрт, систермесĕр йăрса ил, çăлса тыт; ца́пъ его́ въ у́хо—сасартăк хăлхаран тăхăнтартса йаҫĕ ăна.

Цара́пать—ҫĕр, ҫĕл, шăйăр, сӳ; кама та пулсан хытă çап, çиç; наҫар çыркала.

Царе́вичъ—патша—(ĕмпӳ) аҫи; царе́вичевъ—патша аҫийĕн; царёвъ—патшанăн; царедво́рецъ—патша çуртĕнҫе пурăнакан, патшана çывăх çын.

Цари́ть, ца́рствовать—патшара лар; пурăн—(пуçлăх пулса) цари́ца—патша (ĕмпӳ) арăмĕ; патшалăха пăхса, тытса тăракан хĕр—арăм патша. Ца́рствованіе—патшара ларни. Ца́рство—патшалăх; ца́рствующій домъ—патша ăрăвĕ. Ца́рствіе небе́сное—çӳлти патшалăх. Царь—патша, ĕмпӳ, патшалăха пăхса, тытса тăракан; пуçлăх, хуçа; вăйлă, паттăр, асли, паттăрри; Царь ко́ло-

колъ—ытла пысăк ҫан—(Мускавра); Царь пушка—ытла пысăк тупă.

Цáта—турăпсем ҫине ҫакмалли.

Цвѣли́ть—вăрҫтар, ҫилентер, асаплантар.

Цвѣсти́, цвѣсть, цвѣтáть—ҫеҫеке лар, ҫеҫек йар; илемлĕлен, ҫамрăк, сывлăхлă ҫын; водá цвѣтéтъ—шыв кăвакарать; цвѣтá—тĕссем; цвѣткú—ҫеҫексем; цвѣтéнье—ҫеҫеке ларни, ҫеҫек йани; цвѣтникъ, цвѣтóчница—ҫеҫек ӳстермелли вырăн; цвѣтолю́бъ—ҫеҫеке йуратакан ҫын; цвѣтóчекъ—пĕҫĕкҫĕ ҫеҫек; цвѣтóчникъ—ҫеҫек ӳстерекен, сутакан; цвѣтóчный—ҫеҫекĕн; цвѣтóчный чай—ытла лайăх ҫей—(лайăх шăршăлă); цвѣсти́—патара лар, шăркана лар (ыраш); цвѣти́стый—нумай, йышлă ҫеҫеклĕ.

Цвѣтъ, цвѣтá—тĕс, тĕссем, кăраскасен, сăрăсен тĕсĕ; ҫеҫексем, ҫеҫек. Цвѣтна́я недѣ́ля—кăҫăкă ерни.

Цейгха́узъ—салтаксенĕн пăшалĕсене, тумтирĕсене хумалли кĕлет.

Цементáція—пăхăрсене, тăхлансене шăратни.

Цементовáть—шăратса ҫыпăҫтар.

Цемéнтъ—ҫулсене ҫыпăҫтармалли йапала.

Цензýра—алăпа ҫырнă йапаласене пустарма йурăхлă, йурăхлă марне астуса тăракан вырăн; цéнзоръ—кĕнекесене пăхакан.

Централизáція—пĕр ҫĕре, пĕр вырăна, пĕр алла пуҫтарни, пухни; централ́ьный—варринҫи; центробѣ́жная си́ла—варринҫен айаккалла кайма тăрăшни.

Центръ—варри, тĕнĕл, тĕп.

Цéрберъ—пит ҫивĕҫĕ хуралҫă.

Церемóниться—вăтаннă пек пулса тăр, сĕнтер; церемоніáлъ—йĕрке, йăла—(церемóнія). Церемóниться—хăйусăрлан, тĕпимĕшлен; церемóнный—хăйусăр, хăйне хăй пăхтарма, сĕнтерме йуратакан.

Цéрковь—ҫиркӳ; Христос тĕнне тытакан халăх, ушкăн; церкóвная слýжба—ҫиркӳ кĕлли. Церковнослужи́тель—тийеҫӳк, ҫан ҫапакан, ҫиркӳ хуралҫи, ҫиркӳре ву-

лакан, йурлакан; церкóвность—ҫиркӳ йĕрки, йăли, ҫиркӳ йăлипе пурăнни; церкóвный—ҫиркĕвĕн; церкóвная ýтварь—ҫиркӳри йапаласем; церкóвная земля́—ҫиркĕве тивĕҫлĕ ҫĕр; церкóвникъ—ҫиркӳ йăлипе пурăнакан, кĕлле ҫас—ҫас ҫӳрекен; церкóвница—ҫиркӳ пулнă вырăн. Собóрная цéрковь—ҫи аслă ҫиркӳ—(хулари архiерей слушит тăвакан ҫиркӳ). Во единý, святýю, собóрную и апостóльскую цéрковь—ҫиркĕве ĕненетĕп, вăл пĕрехҫех, таса, вăл апостолсенҫен йулнă. Цéрковь собóрная—Христоса ĕненекен пур халăх; церковь востóчная—Грексен, Вырăссен ҫиркĕвĕ; Зáпадная цéрковь—католиксем, Рим ҫиркĕвĕ;—Христоса ĕненекен ушкăн, цéрковь крестóвая—архiерей ҫурҫĕнҫи ҫиркӳ.

Цéсарь—патша, ĕмпӳ—(Рим патши); цесарéвичъ—патша ывăлĕ; цесарéвна—патша хĕрĕ; пирĕн патшалăхра—цесарéвичъ—патша вырăнне патша пулас ăслă княз. Цесáрка—ҫăхă майлă кайăк.

Цетéръ—урăхрах йытă.

Цехъ—ушкăн, пĕр тĕрлĕ алă ĕҫне тăвакансен ушкăнĕ.

Цивилизáцiя—вĕренсе ҫитни, ушкăнпа, патшалăхпа пурăнма вĕренни.

Цивилизóванный народъ—вĕренсе ăслăланнă халăх.

Циклъ—вăхăт хушши, срук; уйăх ҫулĕ—19 ҫуллах. Хĕвел хăй ҫулĕпе ҫавăрăнса ҫитес вахăт—28 ҫул.

Цúкля—хырса йакатмалли хурҫă татăкĕ.

Цикóрiй—курăк йаҫĕ.

Цилúндръ—ҫавăрака йапала—(витре майлă); ҫӳлĕ тӳпелĕ шĕлепке.

Цинúзмъ—намăссăрлăх, йĕркесĕр; хăтланни, калаҫни; цúнокъ—намăссăр, вăтана пĕлмен.

Цúнкъ—хура тăхлан тĕслĕрех, ванакан, катăлакан хыгă йапала; тимĕр—хурҫă тавăраш.

Цúрконъ—хаклă йышши ҫул.

Цúркуль—ункăсем ҫырмалли, тумалли йапала; ҫыра, кольца пек ҫавăрака йĕр тăвас тенĕ ҫух тыткалакан йапала.

Циркуля́ръ-Цы́кать.

Циркуля́ръ—пуçлăхран тухнă çыру—(хушса калакан, ăнлантарса паракан, пĕлтерекен).

Циркуля́ція—йĕри тавăра çавăрăнни; циркуля́ція кро́ви—тымарсем тăрăх йун çавăрăнни.

Ци́ркъ—хулари пысăк çурт, (унта темĕн те пĕр выђаса кăтартаççĕ, лашасемпе ут йараççĕ).

Цирова́ть—йывăçа, тимĕре, ђула каскаласа илемлĕлетни, тĕрлени.

Ци́русъ—пулă йађĕ.

Цисте́рна—шыв тытмалли, йамалли аслă вырăн; çумăр шывне пуçтарăнма тунă вырăн.

Цита́дель—хӳме,—(ђултан çавăрнă), сăрт.

Цита́та—ху сăмахна аслăрах çын сăмахĕпе тĕреклĕлетни, шантарни... (кĕнекере).

Ци́тра—кĕсле тавăраш.

Цо́пать—йарса ил, алăпа тивкеле; хытă çап; цо́пнуть—пыљђăк çине ӳк, ăçта та пулсан урупа аллупах кĕрсе ӳк - (шыв çине).

Цопъ, цапъ—сасартăк йарса илни.

Цопу́ля—ытла пысăк ђĕлĕ—(çăкăр).

Цугъ—паструмка; икшерĕн—икшерĕн умлă хыçлă кӳлнĕ лашасем—(пĕр урапана, тăрантаса).

Цупурухнуть—тив, хăрат, çап.

Цура́ться—тун; курайми пул.

Цы́бикъ—арђа, йешђĕк—(ђейсем хумалли).

Цы́бистый—йăлăнтаракан, ђас çиленекен.

Цы́бисъ—вĕçен кайăк йађĕ.

Цыбу́ля—сухан.

Цыбура́хнуть—ӳк, персе ан.

Цыга́нить—лашасем улăштарса çӳре—(улталакаласа); ыйтса аптăрат; тĕлен, кĕлен; цыга́нъ—ђикан; цыга́нка—ђикан арăмĕ, ђикан хĕрĕ; цыга́нъ—ултавçă, хура çын, сĕмсĕр, пуçсăр, кутăн, çынна мăшкăлакан.

Цыга́рка—ђикаркă.

Цы́кать—ђар, ђарăнма хуш; „цыцъ“ тесе ђар, кăшкăр, цка́ть—вăслат, хăтăрт, хĕтĕрт.

Цымба́лы—кӗсле тавӑраш—(пӗҫӗкçӗ кӗсле майлӑ-пӑравӑлка хӗлӗхсене шӑмӑпа çапаççӗ); цымбали́стъ—цымбал выӊӑма, калама пӗлекен.

Цынга́—ҫир, йун пӑсӑлни—(шӑл—тунисем; урасем шыçни).

Цыно́вка—ҫинавка, лайӑх ракуша—(муҫаларан пӗтӗрсе тӑваççӗ); цынова́нье—муҫала çинҫен хуписене сӳсе пӑрахни, тасатни; муҫала тӗрки ту.

Цыплёнокъ—ҫӑх ҫӗппи; цы́пки—алӑ урана ҫӗпӗ тухни—(алӑ—ура çуркаланни); цы́пки—ҫӗрне вӗççӗн çӳрени; цыпля́тина—ҫӑх ҫӗппи ашӗ; цыпля́тникъ—ҫӗпӗ сутакан; цыпля́тникъ—хӗрен, шур кут—(çӑхан майлӑ вӗçен кайӑк); цы́пки—ҫӗрне вӗçӗ; пӳрне вӗçӗ; цыпля́тница—ҫӗпӗ вӑрлакан—(тилӗ); цы́почники — ҫӗрне вӗççӗн çӳрекенсем—(кушак, йытӑ),—ступняки́—лап пусса çӳрекенсем—(упасем); цы́пунька—аҫана аҫашласа калани; аҫа ури.

Цы́пъ—цы́пъ—ҫӑхсене ҫӗнни, йыхӑрни; ҫип—ҫип тени.

Цыру́льникъ—сухал хыракан, çӳç илекен, касакан; цырю́льня—çӳç касакан, сухал хырмалли çурт, вырӑн.

Цытва́рное се́мя—ҫитвар йатлӑ курӑк вӑрлӑхӗ.

Цыфербла́тъ—ҫасийӗн ҫихвӑрсем çырса хунӑ хӑми—(вӑхӑта кӑтартакан хӑми—çийелти хӑми).

Цифи́рь—хисеп, хисеплӳ, суни; сума, хисеплеме вӗрентӳ; шутлани, шутласси, шутлама вӗрентӳ; вӗренӳ.

Цы́фра—ҫихвӑр, ҫисла палли—(1, 2, 3...); цыфрова́ть—ҫихвӑр лартса тух.

Цы́цъ!—тӗк тӑр! ҫаран! шӑпӑрт!

Це́вка—çӗрӗ—(çип çӑмхаламалли); шестерня патаккисем; цевни́ца—тӳтке, тӳт, (выӊаса каламалли).

Цѣди́ло—сӗт сӗрмелли ала; варинке.

Цѣди́ть—сӗр, виттӗр йухтар; сӑра, кӑвас ӑс; сӑрхӑнтар; цѣженье—сӗрни, йухтарни, ӑсни; цѣжъ—сӗлӗ çӑнахӗнҫен тунӑ шыв—(ала виттӗр йухтарнӑ çӑра шыв) цѣди́лка—шӗвӗ йапалана сӗрмелли, йе ӑсмалли—(ала).

Цѣле́бникъ—ҫир тӳрлетекен, тухтӑр, хӗвершӑл; цѣле́б-

ница—пуӌница, ӌирлӗ ҫынсем выртакан ҫурт, пӳрт, пӳлӗм; цѣле́бный—ӌӗртекен—(курӑк, шыв).

Цѣлесообра́зный—тивӗҫлӗ, ӗретлӗ, вырӑнлӑ, кирлипе туни.

Цѣли́зна—пӑсӑлман, ҫылӑхсӑр, айӑпсӑр; цѣлизна́—цѣлина́—нихӑҫан сухаламан вырӑн; ҫерем; цѣлико́мъ—пӗтӗмпех, уйӑрмасӑр, катмасӑр, веҫҫех, йӑлтах; цѣли́къ—ытла пысӑк ӌул, ӌул муклашки; сухаламан вырӑн, ҫын тивмен ҫӗр, ана.

Цѣли́тель—тӳрлетекен, ӌӗртекен, тухтӑр, хӗвершӑл. Цѣли́тельница—Турӑ Амӑшӗ сӑнӗ йаӌӗ—(13—мӗш сентябрте асӑнаҫҫӗ); цѣли́тельность—тӳрлетме пултару, усӑлӑ, ӌӗртме пултару.

Цѣли́ть—тӳрлет, ӌӗрт, сывалат; ӌӗрене лӑплантар, хуйха пусар.

Цѣ́лить—тӗлле, тӗллесе тӑр; тума шухӑш тыт, вырӑна ке́ме тӑрӑш; шухӑш тыт.

Цѣ́лкій—лайӑх тивертекен, перекен, йӑнӑш пемен.

Цѣлко́вый—кӗмӗл тенкӗ, пӗр тӗнкӗлӗх кӗмӗл укҫа.

Цѣлова́льникъ—ерех сутакан—хупах ларакан (хупахра), хупахҫӑ. Цѣлова́ть—ӌуп-ту, тута ту, салам пар, пырсан „сывӑ-и?“ тесе кала; цѣлова́нье—ӌуп туни, ырӑ сӑмах калани—(кам патне те пулин пырса кӗрсенех), тута туни. Мун—кунта ҫынсем пӗрне пӗри ӌуп-тӑваҫҫӗ.

Цѣлово́й—тивмен, татман, касман, ӌилай; пӑсӑлман, мухтавлӑ, ҫылӑх ҫук.

Цѣлодне́вный звонъ—кунӗпе ӌан ҫапни, ҫапасси.

Цѣлому́дріе—хӗр, каӌӌӑ йе арлӑ—арӑмлӑ пурӑнӑҫпа пурӑнакан ҫын хӑйне хӑй таса усрани; цѣлому́дренный—таса пурӑнакан; ҫиӌӌӗмӗш заповѣде лайӑх астуса тӑракан, пурӑнакан, пурӑннӑ; цѣлому́дріе—ӑслӑ пулни, пӑсӑлман ӑс.

Цѣ́лый—ӌилай, ҫӗмӗрӗлмен, таса, пӑсӑлман, пуҫламан, тивмен, иксӗлмен, ӌакман, ҫавӑн ӌухлех. Цѣ́лый хлѣ́бъ—пӗтӗм ҫӑкӑр, ҫӑкӑра пӗтӗмпех. Цѣ́лое госуда́рство

ра́дуется—пӗтӗм патшалӑх савӑнаҫ; цѣ́лый—ҫухалман, куҫ умӗнҗе пур, тӑраҫ.

Цѣль—тӗллене выра́н, тӗллеее тивертме паллӑ туса хунӑ тӗл выра́н; пӑшал вӗҫӗнҗи пӑта—(ҫав пӑта ҫине пӑхса тӗллеҫҫӗ); цѣль—шухӑш—тытни, ӗҫ тӑвас шухӑш, шухӑш; цѣль жи́зни—мӗн тесе пурӑнни, мӗн тӗлпе пурӑнни, мӗшӗн пурӑнни.

Цѣ́льный—тивмен, пӑсӑлман, саланман, тусман; пӗр татӑкран тунӑ. Цѣ́льный ушáть воды—пӗр шетник шыв (туллийех); цѣ́льное ружьё—лайӑх тивертекен пӑшал.

Цѣль—съ э́той цѣ́лью—ҫавӑнпӑн, ҫав тӗлпе, ҫав шухӑшпа. Я пришёлъ сюда́ съ цѣ́лью повида́ться съ тобо́ю—епӗ кунта санпа курӑнӑҫасшӑн килтӗм; цѣ́литься—тӗлле; шухӑш тыт.

Цѣна́—хак; цѣ́нный—хаклӑ; цѣ́нная вещь—хаклӑ йапала; цѣне́нье—хак хуни—(цѣни́ть—хак хур); цѣни́тель—йапала хакне пӗлекен хак хуракан, паракан.

Цѣни́ть—хак хур; хисепле—(ҫын мӗнлине пӗл, кала). Цѣ́нность—хакӗ, мӗн ҫухлӗ тӑни.

Цѣпене́ть—хытса кай, шӑнса кай, вилнӗ пек пулса кай; цѣпи́ть, цѣпля́ть—ҫаклат, ҫыпӑҫтар, ҫыпҫӑнтар; тив, йарса ил; цѣпи́ться, цѣпля́ться—ҫыпҫӑн, ҫыпӑҫ, ҫаклан, ҫакӑн. Репьи́ цѣпля́ются въ оде́жду—куршанкӑсем тумтире ҫыпӑҫаҫҫӗ—(ҫыпҫӑнаҫҫӗ); ҫӑлса тыт; цѣ́пкій—ҫивӗҫӗ ҫӗрнелӗ, лайӑх, хытӑ тытакан, ҫаклатакан; ҫулӑхакан, ҫыпҫӑнакан; цѣпо́чка—паҫӑра, пӗҫӗкҫӗ ҫӑнҫӑр; часова́я цѣпо́чка—ҫасси паҫӑри. Цѣпъ—тапаҫӑ, сапыҫҫи—(ҫаш йывӑҫҫи); цѣпы́—кӗрӗ, кӗрӗ йывӑҫҫи; цѣпь—сӑнҫӑр, паҫӑра; цѣпи горъ—пӗр вӗҫрен пыракан тусем; цѣпь—ҫавӑрса илни—(оцѣпи́ть); соба́ка на цѣпи́—йытӑ касмӑкра, сӑнҫӑрта тӑракан йӑтӑ—(йытӑ).

Ч.

Ч а б е́ р ъ—ҫапăр курăкĕ.

Ч а́ в к а т ь—сасăпа, лаҫăлтаттарса ҫăмла; ча́вкать—ытлашши калаҫ.

Ч а́ д о—аҫа; ча́до мое́—аҫам. Чадолюби́вый—аҫа—пăҫана йуратакан.

Ч а д ъ—сĕрĕм, тĕтĕм. Чади́ть—сĕрĕм кăлар, шăршă кăлар тĕтĕм кăлар.

Ч а й—ҫей. Ча́йное де́рево—ҫей йывăҫĕ. Ча́йничать—ҫей ĕҫ. Ча́йникъ—ҫейнĕк. Ча́йница—ҫей савăҫĕ; ча́йница—ҫей ĕҫме йуратакан хĕр—арăм.

Ч а́ л к а—кимĕ ҫарни. Пароход̀ъ причáлилъ къ бе́регу—кимĕ шыв хĕррине пырса ҫарăнҫĕ.

Ч а н ъ—ҫан, шан, пысăк шетнĕк Пивно́й чанъ—сăра ҫанĕ; сăра шетнĕкĕ, шанĕ.

Ч а п а́ н ъ—ҫатан, аҫам.

Ч а́ р а, ча́рка—ҫерке. Ча́рка на ча́рку—не па́лка на па́лку—ҫерке çине ҫерке—патак çине патак мар.

Ч а́ р ы—тухатмăш туни, тухатни, куҫ пăвни, ҫĕртни. Чародĕ́йствовать—тухат, куҫ пăв. Чародĕ́й—тухатмăш, куҫ пăвакан.

Ч а́ с т ы й—çăра, пывă, таҫĕ. Ча́сто—ҫас, пывă. Частогово́рокъ ҫас калаҫакан. Части́ть—çăрат.

Ч а с т о к о́ л ъ—тĕкме, хишĕ, шалҫа карта.

Ч а с т ь—йăпала пайĕ, тивĕҫли, Турă пӳрни. Ча́стный—пĕтĕм йăпала пайĕ. Ча́стный до́мъ—ахалҫ çын çурҫĕ. Ча́стный челове́къ—ҫинра мар, ахалҫ çын. Ча́стное—пĕр ҫислана тепĕр ҫисла çине уйăрсан пулнă ҫисла.

Ч а с ъ—сехет. Часы́—сехет, ҫасси. Всему́ свой часъ быва́етъ—пур йăпаланăн та хăйĕн вăхăҫĕ пулаҫ. Служи́ть часы́—сехет кĕлли ту. Часосло́въ, часо́вникъ—сехет кĕлли кĕнеки. Часо́вня—ҫасавай. Часово́й—хурал тăракан салтак. Часовщи́къ—ҫасси тăвакан, йусакан.

Ч а́ х н у т ь—тип, ырханлан, наҫарлан. Ча́хлый—типшĕм, ыр-

хан, наҫар. Чахо́тка—ӳслӗк ҫирӗ. Чахо́точный—ӳслӗк ҫирлӗ ҫын.

Ча́ша, ча́шка—ҫашкă. Ча́йная ча́шка—ҫей ҫашки ҫей курки. Ча́ще—ҫас—ҫас ҫасрах, хăвăртрах.

Ча́ять—кӗт, ӗмӗтлен; ча́яніе—кӗтни, ӗмӗтленни; ча́емый кӗтнӗ йапала, ӗмӗтленни.

Чва́ниться—хăна ху асла хур, мăн—кăмăллă пул, тархаслаттар, сӗнтер.

Чва́нный—сӗнтерме, пăхтарма йуратакан, хăйне хăй асла хуракан, мăн—кăмăллă, тархаслаттаракан ҫын.

Чебо́тъ—пушмак; чебота́рь—пушмак сӗлекен; ҫăм атта саплакан, йусакан.

Чей, чьё, чья—камăн.

Чека́, чеку́шка—урапа пăти. Че́кни рю́мкой—тав ту. Чека́нить де́ньги—укҫа ҫап, ту.

Челнъ—луткă кимӗ; челно́къ—пӗҫӗк луткă, кимӗ.

Чело́—ҫамка; кăмака ҫăварӗ, кăмака ани. Бить чело́мъ—пуҫҫап, йăлăн. Челоби́тчикъ—йăлăнакан.

Человѣ́къ—ҫын, етем. Человѣ́чество—ҫынлăх, етемлӗх. Христо́съ пострада́лъ то́лько по человѣ́честву—Христос Хăй етемлӗхӗпе анҫах асапланнă. Человѣ́чество—пур етемсем те пӗрле; пӗтӗм тӗнҫери халăх. Человѣколю́біе—етеме йуратни. Человѣкоубійца ҫын вӗлерекен. Человѣкоуго́діе—ҫынна йурасшăн тăрăшни. Человѣкоуго́дникъ—ҫынна йурасшăн тăрăшакан.

Чёлюсть—йанах шăмми.

Че́лядь—ҫура; аҫа—пăҫа; ӗҫлекен ҫын.

Чемери́да—кикен.

Чеме́ръ—ҫӗмере ҫир.

Чемода́нъ—ҫăматан. Ҫăматан тесе, ҫул ҫине кайнă ҫух, тумтир, йе вак—тӗвек йапала хумалли пиртен, сăрантан тунă арҫана калаҫҫӗ.

Чепе́цъ, че́пчикъ—арăмсем пуҫне тăхăнмалли тавăраш.

Чепуха́—ниме йурăхсăр йапала. Онъ Ѣчепуху́ говори́тъ—вăл кирлӗ мара калаҫаҫ, аташса калаҫаҫ, суйаҫ.

Червле́ный—хӗрлӗ; червени́ца—хӗрлӗ тумтир.

Червóнецъ—ылттăн укçа.

Чéрвь, червя́къ—хурт; червúвый — хуртлă; червúвѣть—хуртлан.

Чердáкъ—ҫартак, маҫа çийĕ.

Чередá, чередъ—ҫерет, йĕркe; чередный, ҫеретри, йĕркери; чередовáться—пĕр—пĕр ĕçe улăшса туни, ҫеретленни.

Черéзъ, чрезъ—урлă. Я перешéлъ чрезъ рѣкý—епĕ çырма урлă каçрăм. Я прiѣду черезъ пять дней—епĕ пилĕк кунтан тавăрăнăп, пырăп. Черéзъ нѣсколько врéмени—пăртак вăхăт иртсен. Черезсѣдѣльникъ—урхалăх.

Черéмуха—çĕмĕрт, çĕмĕрт çырли.

Чéренъ—йапала аври.

Черепáха—тимĕр шапа.

Черпъ—пу шăмми.

Черецóкъ—ҫӳлмек, куршак катăкĕ.

Черешóкъ—йапала аври.

Черкáть, черкнýть—çыр, çырнине хурат, калле—малле çыркаласа пĕтер.

Чéрмный—хĕрлĕ; чермновáться—хĕрлĕлен.

Чернéцъ—манах.

Черни́ка—çырла.

Черни́ла—ҫернилă. Черни́льница—ҫернилă кĕленҫи, ҫернилă савăҫĕ.

Чéрный—хура. Береги́ дéнежки на чéрный день—укçана кирлĕ куна усра. Чéрная ночь—тĕттĕм çĕр. Чернозéмъ—хура тăпра çĕр. Чернокни́жникъ—тухатмăш, асамçă. Черни́ть—хурат, варла, çынна хурла. Чернѣть—хурал. Чéрень—хура—халăх.

Чéрпать—ăс; черпáло—ăсмалли йапала.

Чёрствый—хытă, типĕ, хытă ҫĕреллĕ çын; черствѣть—типсе хыт.

Чертá—çырса тунă йĕр. Чертéжъ—çырса хут çине ӳкерни. Черти́ть—çыр. Черчéніе—çырни, хут çине ӳкерни. Чертóгъ—аван çурт. Чертъ—шуйттан, усал.

Чеса́ть—тура, хыç, шăртла (сӳс), тап (çăм). Чеса́ться—хыçалан. Че́шется—кĕçетет. Чеса́лка—çăм тапçĕ. Чесо́тка—кăрҫанкă, кĕçĕ.

Чесно́къ—ыхра.

Честь—ҫис, хисеп, ҫап. Чести́ть, че́ствовать, чтить—хисепле, ҫаплăла, ҫис ту. Че́ствованіе—ҫис, хисеп туни. Чти́тель—хисеп ҫăвакан. Че́стность—тӳрĕлĕх. Че́стный—тӳрĕ çын. Честолю́бецъ, честолюби́вый—ҫапа йуратакан, хисепе йуратакан, ҫиса йуратакан. Честолю́біе—ҫиса йуратни.

Четве́ргъ—кĕçнерни кун. Четвери́къ—ҫетверик. Четвери́ть—тăватă пайа уйăр. Четве́рка, четверня́—тăваттăн. Четверonóгій—тăват уралла. Четверогра́нный—тăват кĕтеслĕ. Четверта́къ—тепкĕн тăваттăмăш пайĕ; çирĕм пилĕк пус. Четве́ртый--тăваттăмăш. Четы́ре—тăваттă; четы́режды—тăватă хут.

Че́ткій—аван, лайăх йĕрлĕ; че́тное письмо́—вулама аван çырнă çыру.

Чехо́лъ—йапала варланасран тăхăнтармалли, йе ăшне ҫикçе хумалли йапала. Надѣнь чехо́лъ на поду́шку—çытара çытар пиҫĕ тăхăнтарт.

Чечеви́ца—йасмăк. Чечеви́чная похле́бка—йасмăк йашки.

Чешуя́—пулă хуппи (пулăн укçи).

Чини́ть—йуса, тӳрлет, сапла. Почини́ сапоги́—атта сапла; чи́нка—сапламалли, йусамалли йапала.

Чинъ—ҫын, йĕрке; чино́вникъ—ҫынлă çын, улпут; чино́вничество—ҫынлăх тӳрелĕх; чинонача́ліе—тӳресенĕн тĕрлĕ ҫынĕ; чи́нный—килĕшуллĕ.

Чири́кать—ҫăкăлтат, ҫăйăлтат (çерçи, шăши, крыса). Чири́канье—ҫăкăлтатни.

Чиро́къ—хир, уй кăвакалĕ.

Число́—ҫисла; цѣ́лое число́—пĕтĕм ҫисла. Сего́дня пе́рвое число́—пайан пĕрĕмĕш ҫисла; Чи́слить—хисепле; чи́слиться—хисеплен; числи́тель—хисеплекен.

Чисто́—таса, лайăх, аван; чи́стить—тасат; чистопло́тный—таса çӳрекен çын; чистота́—тасалăх.

Ч и т а́ т ь—вула; чте́ніе—вулани; чтецъ—вулакан; чита́льня—кĕнекесем, хаçатсем вулама пуçарăнмалли çурт.

Ч и х а́ т ь — сунасла, сăмсаран ӳсĕр; чиха́нье — сунаслани, сăмсаран ӳсĕрни.

Ч л е н ъ—пай, ҫлен; членъ сове́та—канаш çинни; членъ семьи́ семи́ери çын; семи́е çынни.

Ч м о́ к а т ь, чмо́каться—сасăпа ҫуп ту.

Ч р е́ в о — хырăм; чрева́тый—пысăк хырăмлă. Чревоуго́діе—хырăмпан анҫах тăрăшни. Чревоб е́ сіе—хырăм ҫарăнма пĕлменни.

Ч р е з в ы ч а́ й н ы й, чрезвыча́йно-нихăçан туман тĕлĕнмелле ĕç.

Ч р е з м е́ р н ы й—виçесĕр; чрезме́рно мно́го—виçесĕр пит нумай.

Ч р е́ с л о—пилĕк. Кре́пость му́жа въ чре́слахъ—арçыннăн вăйĕ пилĕкре.

Ч т и т ь—хисепле. Я чту́, вёрстъ деся́токъ бу́детъ—епĕ вун çухрăм пулĕ тесе хисеплетĕп, шутлатăп.

Ч т о—мĕн, мĕншĕн, мĕскер. Это что—ку мĕн. Что пла́чешь—мĕн йĕретĕн. Золъ, что соба́ка—йăтă пĕк хайар. Мнѣ сказа́ли, что онъ бо́ленъ—мана вăл ҫирлĕ терĕç. Это большо́е что́-ли де́ло?—ку пысăк ĕç-и? У меня́ что́-то голова́ боли́тъ—манăн темшĕн пуç ыратать. Такъ де́лай, что́бы не переде́лывать—пăсса тепе́р хут тумалла мар ту.

Ч у б у́ к ъ—ҫĕлĕм ҫăпăкĕ. Чубура́хнуть—пăрах, пер, тӳнтерсе йăвантарса йар.

Ч у́ в с т в о в а т ь—сис, туй. Чу́вственный міръ—курăнакан пурăнакан тĕнҫе; чу́вственный челове́къ—ӳте парăнса пурăнакан çын; чувстви́тельный—ҫас сисекен, ҫас хурланакан; чу́вствую го́лодъ—выçрăм.

Ч у г у́ н ъ—ҫукун. Чугунолите́йный заво́дъ—ҫикуна шăратса йапаласем тумали савăт. Чугу́нка (желе́зная доро́га) ҫукун çул.

Ч у́ д о—тĕлĕнмелле ĕç, çын тума пултарайман ĕç, хăват. Чуда́къ—ухмахрах çын. Чуди́ть—кулмалла ĕç тăв. Чуде́сный, чу́дный—пит тĕлĕнмелле йапала. Чудо́вище

—пит пысăк, хăрушă йапала, пит усал çын. Чудотво́рецъ—тĕлĕнмелле ĕç тăвакан. Чудотворе́ніе—тĕлĕнмелле ĕç туни, хăват туни. Чудотво́рный о́бразъ—хăват тăвакан турăш (ико́на).

Чужо́й—йут, çыннăн. Чужа́я дере́вня—йут йал. Чужи́мъ добро́мъ живётъ—çын ĕçĕпе, лайăххипе пурăнать. Чужби́на—йут çĕр. Чужда́ться—йутшăн. Чужезе́мецъ, чужестра́нецъ—йут çĕрти çын, халăх çынни. Чужезе́мный—йут патшалăхри.

Чула́нъ—ҫăлан.

Чуло́къ—панăски, ҫăлха. Чулки́ но́вы, пя́тки го́лы—çĕнĕ ҫăлха, анҫах ура тупанĕ çара. Чуло́чница—ҫăлха çыхакан. Чуло́чная маши́на—ҫăлха çыхмалли машинă.

Чума́—çын мурĕ. Чу́мный—мур йернĕ çын; ăссăр, тăн кайнă çын. Очумѣ́лъ что́-ли?—ăсран тухрăн--и мĕн?

Чума́зый—хура, лапăртаннă, таса мар, тирпейсĕр.

Чурба́нъ—пукан, кăларнă тунката.

Чуръ—ҫур, ана йăранĕ, виçе. Не лей черезчу́ръ—виçессĕр ытлашши ан йухтар (тултар). Чуръ, по-пола́мъ—ҫур, çурмалла. Чура́ть—ҫур, тесе кăшкăр.

Чуть—кăшт, сахал. Чуть-чуть успѣ́лъ—аран-аран ĕлкĕртĕм. Чу́точку подожди́те-кăшт тăхтăр. Чуть-чуть мой мужъ не пра́порщикъ-ман упăшкам кăшт анҫах прапорщик мар.

Чу́ять—илт, сис, туй. Чу́етъ се́рдце—ҫĕре сисет. Чутьё—сисни.

Чу́чело—йапала мĕлки, пукане, кĕлетке.

Чьё—камăн.

Чѣ́мъ—мĕнпе, мĕнтен. Чѣ́мъ онъ не краса́вчикъ—мĕнтен ҫипер мар вăл. Чѣ́мъ свинью́ стри́чь, не лу́чше ли опали́ть?—сыснана касаҫҫĕн, ĕнтни лайăх пулмĕ-ши?

III.

Ша́баш—пĕтер. Шаба́шничать—ĕçлемелле кунсенҫе ахалҫ çу́ре.

Ш а б е́ р ъ—кӳршӗ, пускил. Мы съ шабро́мъ живёмъ дру́жно —епир кӳршӗпе таӷа пурӑнатпӑр.

Ш а б л о́ н ъ—виҫе, йевёр.

Ш а́ г ъ—утӑм. Шага́нье—утни. Шага́ть—ут. Ша́гомъ—уттипе; утса. На го́ру Ѣхали ша́гомъ—тӑвалла уттарса хӑпарӷӗҫ.

Ш а́ й к а—усал ҫынсен пухӑвӗ; пёр шухӑшпа ҫӳрекен ҫын пухӑвӗ.

Ш а л а́ ш ъ—шалаш, хӳшӗ, ӳпле.

Ш а л и́ т ь—выӆа, перкёш; ҫапкалан; алхас. Вы не ма́ленькіе шали́ть—есир выӆама пӗтӗк аӷа мар.

Ш а́ л о с т ь, шаловство́—выӆани, перкёшни, ҫапкаланни.

Ш а л у́ н ъ—выӆама, асма йуратакан.

Ш а л Ѣ т ь—халтан кай, анкӑминкёлен.

Ш а л ь н о́ й—халтан кайнӑ, асран кайнӑ, анкӑминкёленнӗ ҫын.

Ш а л ь—пысӑк тутӑр.

Ш а м а́ н ъ—йумӑҫ, ӷёлхеҫё, вёрӳҫё.

Ш а н д а́ л ъ—шантал ҫурта лартакан тёп—вырӑн.

Ш а́ н к е р ъ—аӷаш ҫёре йерекен ӷир.

Ш а́ н с ъ—шанни, шанӷӑк, ёмёт ҫитни.

Ш а́ п к а—ҫёлёк, (ёҫлёк). Ша́почникъ—ҫёлёк ҫёлекен. Ша́пошничать—ҫёлёк ҫёле.

Ш а р ъ—ҫавӑрака; ҫавӑрашка.

Ш а р а́ х н у т ь с я—сасартӑк туртӑн, ӳк. Шара́хнулся въ сто́рону—сасартӑк ҫулӑн пёр йенелле сикрё.

Ш а́ р и т ь—хыпала, хыпашла. Ша́рь въ своём ъ карма́нѢ—хӑвӑн кӑсйуре хыпашла.

Ш а́ р к а т ь—урапа сӑтӑр, сёр, шаклаттар.

Ш а р л а т а́ н ъ—ӳлтавҫӑ, шанӷӑксӑр ҫын, ёрсёр йёрсёр сулӑнса ҫӳрекен ҫын.

Ш а р о в а́ р ы—шӑравар, ҫийелтен тӑхӑнакан сарлака йём.

Ш а р п а́ н ъ—сурпан.

Ш а р ф ъ—мӑйа ҫыхмалли тутӑр.

Ш а т а́ т ь—силле, силентер. Не шата́й стола́, писа́ть не даёшь —сётеле ан силле, ҫырма памастӑн.

Ш а т а́ т ь с я—суллӑнса, силленсе ёҫсёр ҫӳре. Ша́ткій—силленекен, тёрексёр йапала.

Ш а т е́ р ъ—ҫатăр, хӳшĕ.
Ш а́ ф е р ъ—кĕҫĕн кĕрӳ. Ша́ферничать—кĕҫĕн кĕрӳ пул.
Ш а́ ш к а—хĕҫ, шакмак, шашкă, сăпăлҫ.
Ш а́ ш н и—ҫынна усал тума вăрттăн хăтланни.
Ш в а́ б р а—мелке, урай ҫăвакан мелке.
Ш в е я́, шве́йка—хĕр—арăм ҫĕвéҫĕ. Шве́йная, шве́йня—ҫĕвĕ ҫĕленĕ пӳрт.
Ш в е й ц а́ р ъ—алăк патĕнҫе хурал тăракан; алăк уҫан—хупан.
Ш в ы р я́ т ь—ывăт, ывăтса йар.
Ш е в е л и́ т ь—хускат. Шевели́ться—хускан, пăшăлтат.
Ш е́ л е с т ъ—шаптăртатни, силленни. На дере́вьяхъ ли́стья шелестя́тъ—йывăҫсем ҫинҫе ҫуллăсем силенеҫҫĕ.
Ш ё л к ъ—пурҫăн. Ше́лковый—пурҫăнтан тунă йапала. Шелкови́стый—пурҫăн йевĕрлĕ.
Ш е л у х а́—хупă. Шелуши́ть—хуппине сĕв, ҫӳ. Ры́бу шелуши́ть—пулă хуппине сĕв.
Ш е́ л ь м а—ултавҫă; астаракан ҫын.
Ш е п т а́ н ь е—пăшăлтатни, сасăсăр калаҫни.
Ш е п т а́ т ь—пăшăлтат. Шепта́ться—пăшăлтатса калаҫ.
Ш е п о т н и́ к ъ—елекҫĕ, ҫын ҫинҫен усал йат саракан.
Ш е р е б е́ т ъ—пыл шерепеҫĕ, тутлă шыв.
Ш е р е х о в а́ т ы й—тикĕс мар, катрашкалă.
Ш е р с т ь—ҫăм, тĕк. Стриги́ ше́рсть, да не едира́й шку́ры—ҫăмне кас та, тирне ан сĕв. Шерстоби́тъ—ҫăм тапакан, ҫăм арманĕ. Шерстобо́йня—ҫăм тапакан вырăн.
Ш е р ш а́ в ы й см. Шерехова́тый.
Ш е́ с т в і е—кайни, утни, иртсе кайни. Погреба́льное ше́ствіе—виллене кайни.
Ш е́ с т в о в а т ь—утса пыр.
Ш е с т о́ к ъ—кăмака ҫĕрки, кăмака умĕ.
Ш е с т ъ—кашта.
Ш е с т ь—улттă. Шесть са́жень длины́—тăрăшшĕ улттă ҫăлăш. По шести́—улттăшар. Шестиле́тній—улттă ҫулхи. Шесто́й—улттăмăш. Ше́стеро—улттăн. Насъ ше́стеро бра́тьевъ—епир—улттăн пĕр тăван. Шестна́дцать—вун улттă.

Ш е́ я, ше́йка—мăй. У него́ ше́я то́лстая—унăн мăйĕ хулăм (пуйан çын çинҫен). Онъ у меня́ на ше́ѣ—вăл ман мăй çинҫе.

Ш и́ б к і й—ҫас, хăвăрт, хытă, васкаса пыракан.

Ш и́ б к о—вăйлă, хытă, хăвăрт, ытла та. Ба́ринъ ши́бко нездоро́въ—улпут хытă сывă мар. Ши́бко не гони́—хытă ан хăвала. Ши́бче—хытăрах. Чита́й ши́бче—хытăрах вула.

Ш и́ в о р о т ъ—çуха. Онъ взялъ меня́ за ши́воротъ—вăл мана çухаран йарса тытрĕ.

Ш и́ л о—атă пăри, атă çĕлекен шила. Ши́ла въ мѣшкѣ́ не утаи́шь—мăйăхра атă пăри пытараймăн.

Ш и́ н а—шина, тукăн çинҫи тимĕр йе рези́на—кăшăл. Коля́ска на рези́новыхъ шина́хъ—кусаканĕ резина шинлă урапа, коляска. Шини́ть, шинова́ть—шинлат, шинла.

Ш и н е́ л ь-шинил, салтакăн тӳмеллĕ çийелтен тăхăнакан тумтир.

Ш и н о́ къ—вăрттăн хупах. Шинка́рь—хупахçă.

Ш и п о́ в н и к ъ—йĕплĕ хулă, шăлан ари.

Ш и п ъ—ҫемек, йĕплĕ хулă йĕпши.

Ш и п ѣ́ т ь—ҫăшкăр. Змѣя́ шипи́тъ—çĕлен ҫăшкăраҫ. Ма́сло шипи́тъ на сковороде́—çатма çинҫе çу ҫăшкăраҫ.

Ш и р и́ н к а—йĕм тĕпĕ.

Ш и́ р и т ь—аслăлат, сарлакалат. Ши́рить доро́гу—çул аслăлат. Ши́риться—аслăлан, сарлакалан. Широ́кій—аслă, сарлака. Ширина́ — сарлакăшĕ. Широта́ — аслăшĕ, сарлакăшĕ.

Ш и р т а́ н ъ—пăрштан.

Ш и т ь—çĕле. Шитьё—çĕленпи. Шовъ—çĕвĕ.

Ш и́ ш к а—шишкă, мăклĕ.

Ш и ш ъ—шĕвĕр вĕçлĕ тĕмĕ: авăн йывăççи, тырă кăшăлĕ, утă капанĕ. Ни ши́ша́ нѣтъ—нимĕн те çук.

Ш к а т у́ л к а—пĕҫĕкçĕ арҫа.

Ш к а ф ъ—шкап.

Ш к о́ л а—шкул, аҫасем вĕреннĕ пӳрт; шăтнă йывăç калҫине вăрăран тепĕр çĕре куçарса лартнă вырăн. Шко́лить—тăрăшса вĕрент.

Ш к о́ л ь н и к ъ—шкулта вĕренекен.

Ш к ý н а—шкун, тинĕсре çýрекен кимĕ.

Ш к ý р а—тир. Не убúвъ медвéдя, не продавáй шкýры—упине тытмасăр, тирне ан сут.

Ш л е́ п а т ь—çемçе çĕре алă лапипе çап; тăлпăвĕпе тăсăлса йĕпе çĕре ýк; пылӳăк тăрăх шăпăртаттарса пыр.

Ш л е я́—кутлăх.

Ш л и ф о в а́ т ь—ӳула, хурçа, кĕленӳене йакат, çутат, сăн курăнакан ту. Шлифóвка—йакатни, çутатни, сăн курăнакан туни.

Ш л ю́ п к а—пĕӳĕкçĕ кимĕ.

Ш л ю́ х а—ĕçсĕр, çăмăл ăслă, пýртрен пýрте çýреме йуратакан хĕр—арăм.

Ш л я́ п а—шĕлепке (арçынсен). Шля́пка, шля́почка — майра шĕлепки.

Ш л я́ т ь с я—ĕçсĕр çýре; çапкаланса çýре.

Ш м е́ л ь—тĕкĕл тура, тĕклĕ тура.

Ш н у р ъ-кантăра, çип. Шнурова́ть-çипле; кантăрапа йе çиппе витĕрсе çых.

Ш о́ м п о л ъ—шампăл, авăрламалли патак.

Ш о́ р н и к ъ—ӳĕнтен ут тавăраш ĕçлекен.

Ш о́ р о х ъ—ӳăшăлтатни, йеррипе шăкăртатни.

Ш п а́ г а—хĕç.

Ш п а л е́ р ъ—шпалир, пýрте çапмалли хут.

Ш п и л ь—ĕшшил, вăрăм пăта; йĕп.

Ш п і о́ н ъ—çын хыççăн вăрттăн пăхса çýрекен. Шпіóнить—çын хыççăн вăрттăн пăхса çýре.

Ш р а м ъ—пит-сăн çинӳи йĕр.

Ш т а ны́—йĕм.

Ш т о́ п а т ь—ӳăлха çĕтĕкне çыхса тýрлет.

Ш т о́ п о р ъ—кĕленӳе пăккине пăрса кăлармалли йапала.

Ш т о ф ъ—штух (икĕ путылка).

Ш т р а́ ф ъ—штрав, кирлĕ мар ĕç тунăшăн сутпала ýкçа шыраса илни. Штрафова́ть—штрав ту (тăв).

Ш т ý к а—пĕр-пĕр йапала. Ружьé э́то хорóшая штýка—пăшал вăл аван йапала.

Ш т у к а т у́ р и т ь—штукатурит ту; тăм сĕр; тăм çап.

Ш т ы к ъ-виçĕ кĕтесле шĕвĕр хурçă; (салтак пăшал таррине тăхăнтартмалли сăнă).

Ш у́ б а—кĕрĕк.

Ш у м ъ—шавлани, шав кирлĕ мар; кăшкăрни. Шумéть—шавла.

Ш у́ р и н ъ—арçын пултăрĕ.

Ш у́ с т р ы й—çивĕҫĕ.

Ш у́ т к а—шут туни, мыскара туни, кула-кула калаçни. Шутни́къ—шут тума йуратакан. Шути́ть—шут ту, мыскара ту.

Щ.

Щ а в е́ л ь—кăшкар ути; щавéльникъ, щавéльница—кăшкар утине йуратакан; кăшкар ути вырăнĕ.

Щ а г у́ л ь н ы й—çинçе, çӳхе; çинçе çип, çӳхе хут.

Щ а д и́ т ь—каçар, тивмесĕр хăвар, хĕрхен сыхла; молоду́ю ло́шадь на́до щади́ть—çамрăк лашана хĕрхенес пулаҫ; щади́тель—хĕрхенекен, каçаракан, сыхлакан, тивмесĕр хăваракан.

Щ а́ п и т ь—лайăх тумлан, вĕçкĕнлен, ҫапла́ пурăн; щапле́нье—лайăх тумланни, вĕçкĕнленни, ҫаплă пурăнни; каза́нцы ща́ствовали свои́ми же́нами—Хусан çыннисем хăйсен арăмĕсемпе мухтаннă, вĕçкĕнленнĕ.

Щ а у́ л ь н и ч а т ь—мăшкăлла, кул, шăл йĕр, ĕçсĕрлен, найанлан; онъ приви́къ щау́льничать—вăл мăшкăллама, найанланма вĕреннĕ.

Щ е́ б е н ь—кирпĕҫ катăкĕ, вĕтĕ ҫул; щебе́нная доро́га—вĕтĕ ҫул сарса тухнă çул.

Щ е б е т а́ т ь—ла́сточки щебе́чутъ—ҫĕкеҫсем йурлаççĕ; пĕр канмасăр калаç—говори́ до́лго безъ у́молку; щебешо́къ—ҫул катăкĕ.

Щ е в р и́ ц а—вĕçен кайăк йаҫĕ (йат—и́мя).

Щ е в р о́ н о к ъ—тăри, щевро́нокъ пое́тъ—тăри йурлаҫ.

Щ е г л о в а́ т ь—елекле, пĕр—пĕр çын çинҫен калаç.

Щ ё г о л ь—вĕçкĕн çын, лайăх тумланса çӳреме йуратакан çын; щеголева́тый наря́дъ—илемлĕ, хитре тумтир; щеголя́ть—лайăх тумлан, вĕçкĕнлен, ҫаплă пурăн, мухтан; она́ щеголя́етъ волоса́ми—вăл çӳçĕпе мухтанаҫ.

Щ е д р а́, щедри́на, щедри́нка—шатра, ҫеҫекрен пулса йулнă; паллӑ; щедри́вый, щедри́стый, щадрови́тый—шатра питлĕ çын.

Щ е д р и́ т ь—çынна йурат; ще́дрый—ырă, уçă кăмăллă; щедрость—уçă кăмăллăх, хĕрхенӳ, ырăлăх туни.

Щ е д у́ ш н ы й—типшĕм, наҫар, халтан кайнă.

Щ е к а́—пит çăмарти; щека́стый—сарлака, хулăм питлĕ çын.

Щ е к а́ т и т ь—вăрç, килĕшӳсĕр пул; щека́тый—вăрçни, килĕшĕве килменни.

Щ е к о́ л д а—сашулка, алăк питĕркĕҫĕ.

Щ е к о т а́ н ь е—кăтăклани; щекота́ть—кăтăкла; щекотли́вый—кăтăклани; щекотли́вое де́ло—шиклĕ ĕç.

Щ е к о т у́ р и т ь—тăм çĕр. Онъ щекоту́ритъ и́збу—вăл пӳртне тăм сĕрет.

Щ е л к а пё р ъ—тийек, хут çыракан, хута наҫар çыркаласа варалакан, кантурта çыракан.

Щ е л о б о́ нъ—кулакан, шăл йĕрекен.

Щ е л к а́ т ь—мăйăр тавăраш шĕкĕлҫе, ҫĕлхепе „шалт“ тутар.

Щ ё л о к ъ—кĕл шывĕ, сĕлт; щелочи́ть—сĕлтле, йĕпет; ще́лочный—сĕлтлĕ; щелоче́нье—сĕлтлени, йĕпетни; стира́ть бе́лье́ въ щёлокѢ—кĕпе—йĕме кĕл шывĕпе çăв.

Щ е л ч о́ к ъ—пӳртне вĕçепе (ҫĕрнепе) çамкаран шаплатарни, пени.

Щ е́ л ь—çурăк; щеля́ть—çур, ҫĕл; щеля́ться—çурăл, ҫĕлĕн; лучи́на ще́лится—хăйăлăх ҫĕлĕнет.

Щ е м и́ т ь—хĕстер: прищеми́лъ—хĕсгерҫĕ.

Щ е н о́ к ъ—йытă çури; щени́ться—çăвăрла.

Щ е́ п к а, щепа́—турпас; щепа́ть—хăйă ҫĕл турпасла, çур; щепа́къ—кусар, йĕс хăйă ҫĕлекен çĕçĕ; ще́панецъ—хăйăлăх; ще́пникъ—турпас сарайĕ.

Щ е п е т и́ л ь н ы й—ҫăркăш, шăртла, хирĕç.

Щ е́ п е т ъ—см. ща́пить.

Щéпоть, щепóтка, щепóточка—ҫĕпĕтĕм. Брáть щéпотью—ҫĕпĕтсе ил.

Щербá—шӳрпе пулă шӳрпи; щербá, щербúпа—шăтăк, йам, ҫурăк, сийен.

Щети́на—шăрт; сысна шăрҫĕ; щети́нистый—шăртлă; щети́ниться—шăртлан, хирĕҫ ҫилен; щети́нникъ—шăрт пуҫтаракан, илекен.

Щётка—шҫуткă, урай шăлаканни; атă тасатаканни; щéточникъ—шҫуткă тăвакан.

Щёты—кан; шҫук, шҫут шăрҫи.

Щи́—купăста йашки.

Щи́колка—ура лаппи ҫумĕнҫи (тухса тăракан) ҫавăрака шăмă.

Щипáть, щипнýть—ҫĕпĕт; щипáть кӳрицу—ҫăхă тĕкне тат, ҫăл; щипáться—пĕр пĕрне ҫĕпĕт; щипáнье—ҫĕпĕтни. Нынче молочкó щúплется—пайан сĕт хаклă; щипýнъ—ҫĕпĕтекен; щипцы́—хĕскĕҫĕ; сахăр катаканни.

Щи́тъ—хупланмалли, йе витĕнмелли йăпала; окóнный щитъ—ҫӳреҫе хуппи.

Щóголь—см. щéголь.

Щелкáть—см. щелкáть.

Щéлокъ—см. щёлкъ.

Щóтка—см. щéтка.

Щýка—ҫăрттан (пулă); шӳпке; шуклёнокъ—ҫăрттан ҫури, ҫĕппи; щýчина—ҫăрттан ашĕ; пысăк ҫăрттан.

Щýпать—хыпалла; щýпанье—хыпалани; щýпалка—хыпашласа пăхмалли йăпала; щýпальце, хурт—кăпшанкă мăйăхĕ.

Щýра—куҫ хĕссе пăхакан; щýриться—куҫ хĕссе пăх; щýрить—куҫ хĕс.

Щурýпъ, щурýпецъ, щурýпикъ, щурупúшка—винт, винтăллă пăта.

Ъ.

Ъдá, ъдéнье—ҫини, ҫимĕҫ; весь день ъдá да питьё—купĕпе ĕҫсе ҫини; хлъбъ да водá солдáтская ъдá—ҫăкăрпа шыв салтак ҫими; не по рабóтъ ъдá—ĕҫе тăрăх мар

(кура мар) çими; по ѣдѣ́ рабо́та—çимине кура ӗçӗ; челове́къ изъ—за ѣды́ живе́тъ—çын апатшӑн пурӑнаҫ; здоро́въ на ѣду́, да хилъ на рабо́ту—çиме паттӑр та ӗçлеме наҫар (çӗмçе); на столѣ́ мно́го яствъ бы́ло—сӗтел çинҫе нумай çимӗ́с пулнӑ; ѣдо́вый—çимелле; ѣду́нъ—нумай çийекен; ѣ́дкій—çийен; ѣ́дкій ка́мень—çийен ҫул; ѣ́дкій що́локъ—ҫӗпӗтекен сӗлтӗ; не хо́чется обѣ́дать—апат çийес килмест; не объ одно́мъ челове́кѣ не клевета́лъ—пӗр—çынна та çисе çӳремерӗм; ѣшь, пей и весели́сь, уходи́ отъ насъ съ ра́достью—çи, ӗç, хаваслан, пирӗн патӑмӑртан хӗпӗртесе кай.

Ѣздить, ѣ́хать—лашапа çӳре; ѣ́хать вскачь—сиккипе пыр; ти́ше ѣ́дешь, да́льше бу́дешь—хуллен кайсан, инçе пулӑн; э́тотъ ку́черъ не умѣ́етъ ѣ́здить, ло́шади шаля́тъ у него́—куҫҫӑр çӳреме пӗлмест, унӑн лашисем алхасаççӗ; ребе́нокъ ѣ́здитъ по́-полу—аҫа урай тӑрӑх шӑваҫ, упаленет; подъѣзжа́я къ дере́внѣ—йала çитеспе (Синт. 534); кто́-то пріѣ́халъ верхо́мъ и привяза́лъ ло́шадь—такам йуланутпа килнӗ те лашине кӑкарса хунӑ. Да бу́детъ тебѣ́ до́брый путь въ твои́хъ поѣ́здкахъ! кайассупта—килессӳнте ырӑ çул пултӑр! (Ашм. Синт. 486); я не бою́сь того́, что до́лженъ ѣ́хать въ го́родъ—хулана каймаллинҫен ӗпе хӑра—мастӑп (Синт. 472); сказа́лъ-ли ты своему́, ста́ршему бра́ту, что за́втра ну́жно ѣ́хать въ го́родъ?—ыран хулана каймаллине есӗ пиҫҫӳне каларӑн—и? (Синт. 472); ѣ́зда́—лашапа çӳрени; ѣздова́я доро́га—çӳрекен çул; ѣзжа́лые быки́—çӳрекен вӑкӑрсем; ѣздо́къ—çӳрекен; йуланутпа аван çӳрекен.

Ѣсть, ѣда́ть—çи, не могу́ ѣсть, зу́бы боля́тъ—çийейместӗп, шӑлсем ыратаççӗ; чей хлѣ́бъ ѣмъ, того́ и зна́ю—кам çӑкӑрне çийетӗп, çавна пӗлетӗп; ѣшь бо́льше, прожива́ешь до́льше—нумайтарах çи, нумайтарах пурӑнӑн; ѣ́шьте, пе́йте: хозя́йскаго хлѣ́ба не жалѣ́йте! çийӗр, ӗçӗр; хуçа çӑкӑрне ан хӗрхенӗр; я свини́ны не ѣмъ

—епĕ сысна ашĕ çиместĕп; клопы́, блóхи ѣдя́тъ, не дадýтъ спать—хăнтăласемпе пăрçасем çыртаççĕ, çывăрма памĕç; мы́ло глазá ѣстъ—супăҥ куçа çийет; злáя женá ѣстъ мýжа—усал арăм упашкине çийет.

Э.

Эвакуáція—кайалла кăларни, ҫĕнсе илни. Эвакуáція войскъ—çара вăрçнă çĕртен кайалла ҫĕнсе илни.

Эволю́ція — çар халăхĕ, çар карапĕсем пĕр вырăнтан тепĕр вырăна куçни. Хуллен-хуллен ӳссе аванланса пыни.

Эвтотъ, э́тотъ—çакă, ку.

Эгои́змъ—хăйне хăй ытла йуратни; хăйшĕн ытла тăрăшса, хăйне ăслă вырăнне хурса, çын сăмахне итлеменни.

Эдéмъ—çĕр çинҫе пулнă рай.

Эди́ктъ—патшалăх пуçлăхĕ халăха мĕн те пулин хушса çырса панă хут.

Эквáторъ—çĕре урлăшĕпе икĕ пĕр пек пайа уйăракан йĕр; (вăл йĕр тĕлĕнҫе хĕвел пуç тăрринҫен иртсе кайаҫ, ун ҫух тӳсме çук шăрăх пулаҫ).

Экзáменъ—çын мĕн пĕлнине пĕлесшĕн сăнани, ыйтни.

Экзáрхъ—уйрăм çĕрте, ăрасна тăракан çĕрти ҫиркӳсене пăхса тăракан архиерей. Экзáрхъ-Грýзія çĕрĕнҫи ҫиркӳсене пăхса тăракан архиерей.

Экзегéтика—Турă çинҫен çырнă кĕнекесене ăнланма вĕрентни.

Экзекýція—сут тунине вырăна кӳни; мĕшĕн те пулин пăлханакан халăх хушшине çар салатни.

Экзéма—тимре, йĕпе кăрҫанкă.

Экономíя—йăпалана тухăçлă тăвасшăн тирпейлĕ тытни.

Экипáжъ—улпут кими, çуни, урапи; кимĕ çинҫи çар.

Экрáнъ—çутта хирĕç карнă пир.

Экскýрсія—кайса çӳрени; мĕн те пулин курасшăн, пĕлесшĕн кайса çӳрени.

Экспатріáція—çуралнă çĕр—шывран урăх çĕре пурăнма куçарни.

Экспедúція—мĕн те пулин пĕлесшĕн, курса вĕренесшĕн, темиçе çын пĕрле ăçта та пулин кайни.

Эксперимéнтъ—мĕн те пулин куçпа курса пĕлес тесе туни, сăнани.

Эксплоатáція—усă курни, услам илесшĕн тăрăшни.

Экспонáтъ—выставкана илсе тухнă йăпала.

Экспонéнтъ—выставкана йăпала илсе тухакан, йăпала тăратакан.

Экспрóмтъ—малтан хатĕрленмесĕр мĕн те пулсан çырни, йе сăмахпа калани.

Экспропріáторъ—çын йăпалине вăйпа туртса илекен.

Экстренный—сасартăк; кĕтмен çĕртен; васкамалла. Экстраординáрный—йĕркерен тухакан, ытлашши.

Эксцентрúчный—йĕркерен тухакан.

Эластúческій—авăнакан; ҫас парăнакан.

Элéгія—хуйхăлă йурă (стихотворéніе).

Электрúчество—çиçĕм вăйĕ. Электрúческое освѣщéніе—электричествопа çутатни.

Элементáрный—çăмăл, сахал пайлă йăпала. Элементáрныя шкóлы—пĕҫĕк аҫасене, анҫах вĕренме пуçлакансене вĕрентекен шкул.

Эмáль—çемçе йăпалана, аҫаш йăпалана çийелтен витсе тăракан хытă йăпала; шăла витсе тăракан çутă, йăка йăпала.

Эмансипáція—ирĕке тухни, йăни.

Эмигрáнтъ—йут патшалăха кайса пурăнакан.

Энéргія--вăй; хастарлăх. Энергúчный человѣкъ—пĕр тытăннă ĕçе тăрăшса тăвакан.

Энтузіáзмъ—питĕ савăнса, хĕпĕртесе ҫун хăпарни.

Энциклопéдія—пур ăсталăха та, пур йăпала çинҫен те пĕлни.

Эпидéмія—йерекен ҫир, халăх касу, йĕркерен çӳрекен ҫир.

Эпилéпсія—тытса пăрахакан ҫир.

Эпитимія́—йывăр çылăх тунă çынна священник йе ҫиркĕве çӳреме ҫарни, йе кунсерен темиçе хут ӳке—ӳке пуççапма хушни, йе Турă ӳҫĕпе йунне çыпма ҫарни.

Эполе́тъ—çар пуçлăхĕсен, салтаксен хулпуççи çинҫи палла.

Эпо́ха—мĕнпе те пулин палла вăхăт.

Эра—çул хисеплеме пуçланă вăхăт (Пирĕн патшалăхра çул хисепĕ Иисус Христос çуралнă вăхăтран пыраҫ).

Эска́дра—çар карапĕсен ушкăнĕ. Эскадро́нъ—утлă çарăн ушкăнĕ (ро́та).

Экспарце́тъ—курăк йаҫĕ; ăна утăпăн акаççĕ.

Эсте́тика—картинăн, йе урăх йăпаланăн илемĕ çинҫен вĕрентни.

Эстра́да—çӳлĕлетнĕ вырăн.

Эта́жъ—хутлăх. Двухъэта́жный домъ—икĕ хутлă çурт.

Эта́пъ—ҫарăнса тăни, канни, салтаксен апат çимĕç тăракан вырăн; çул çинҫи арестантсене кантармалли вырăн, тĕрме.

Этимоло́гія пĕр—сăмахран пĕтмĕшне улăштарса тепĕр сăмах пулни çинҫен вĕрентни.

Этногра́фія—пĕр пĕр халăх йепле пурăнни çинҫен вĕрентни; этногра́фія чува́шъ—ҫăваш çинҫен вĕрентни

Этотъ, э́та, э́то—çакă, ку, çавă.

Эхо—вăрманта мĕн кăшкăрсан, сасă хирĕç урăх çын кăшкăрнă пек илтĕнни; сасă кайни, йантăрани.

Эшафо́тъ—айăплă çынсене вĕлермелли çӳлĕ вырăн.

Ю.

Юбиле́й—пĕр-пĕр палла ĕçе йе алла, йе çĕр çул иртсен асăнса тунă савăнăç (праздникъ).

Юбка—майра (вырăс хĕр-арăмĕ) кĕпин, сарапанин, пилĕкрен айалалли пайĕ.

Ювели́ръ—хаклă ҫулсенҫен, ылттăнран йăпала тăвакан ăста.

Югъ—кăнтăр йенĕ. Южный—кăнтăр йенҫи. Юговосто́къ—хĕвĕл тухăçĕпе кăнтăр хушши. Югоза́падъ-хĕвел анăçĕпе кăнтăр хушши.

Ю ж а́ т ь—çихĕр, йăнăш, сасăпа йĕр.
Ю к а т ь—çап, шакка.
Ю л и́ т ь—çавăрăнкала, тăп ан лар.
Ю л а́ - выльамалли кăлтăрмаҫ, патак çине тăхăнтартнă кăлтăрмаҫ.
Ю л і а́ н с к і й календа́рь—ăрасна çулталăк кĕнеки; вăл календар çулталăкра 365 кун кăтартат.
Ю м о р ъ—çынна хĕрхенсе унăн айăпне кулăшла йумахпа кăтартни.
Ю н к е р ъ—улпут тавăрашĕнҫен пулнă унтер-офицер, офицера кăларакан шкулта вĕренекен.
Ю н ы й—çамрăк. Юноша—çамрăк çын, (каҫă, 15 çултан 20 çула çитиҫҫен).
Ю п и́ т е р ъ—ҫи пысăк çăлтăр.
Ю р и́ с т ъ—закона аван пĕлекен. Юриди́ческій факульте́тъ—университетри законсем çинҫен вĕрентекен факультет. (См. на букву «ф»).
Ю р к і й—çивĕҫĕ, йăлтам. Юркій ма́льчикъ - çивĕҫĕ аҫа. Юрови́ха—çивĕҫĕ хĕр-аҫа.
Ю р ь е в ъ день—ҫӳк уйăхин 26 кунĕ; çав кун улпут аллинҫе тăракан çынсем пĕрин аллинҫен тепĕр улпут патне куçма пултарнă.
Ю р о д и́ в ы й—ухмах, тăнсăр. Юроди́вый Христа́ ра́ди—Христоса йурăхлă пуласшăн ухмаха персе çӳрени.
Ю с т и́ ц і я—тĕрĕслĕхпе сут туни. Мини́стръ юсти́ціи—сут тавăрашне пăхса тăракан министр.
Ю т и́ т ь—вырăнаç, вырăн туп, пытар. Юти́лъ я его́, какъ родно́го, а онъ меня́-жъ кори́тъ—епĕ ăна тăван пек усрарăм, вăл манах айăплаҫ.
Ю х т и́ т ь с я—хăнăх, пырса вырăнаç.

Я.

Я—епĕ; мы—епир; мой—манăн; нашъ—пирĕн.
Я б е д а—елек; я́бедникъ—елекçĕ; я́бедничать—елекле.
Я б л о к о—улма, панулми; я́блоня—улма йывăççи.

Я б л о ч н и к ъ — улмаçă; я́б лочный — улмалă; я́блочный сокъ — улма сĕткенĕ.

Я в к а — курăнни, кăтартни, пыни.

Я в н ы й, я́вно — куçа курăнмалла; явля́ть — кăтарт; явля́ться — курăн; яви́лся — курăнӳĕ.

Я ви́ т е л ь — курăнакан; кăтартакан.

Я г не́ н о к ъ — путек; ягня́та — путексем; ягни́ться — пăрула, пуранла (Оренб.).

Я г о д а — çырла; я́годный огоро́дъ — çырла пахӳи.

Я де́ н і е — çини.

Я д р о́ — тĕш; ядро́вая вещь — ӳăмăркка йăпала.

Я д ъ — вĕлермелли йăпала; ядови́тый, — ядови́то — вĕлермелли йăпала.

Я д ови́ т а я змѣя́ — сăхсан вĕлерекен çĕлен. Онъ о́чень ядови́то говори́тъ — вăл пит хурлантармалла калаçаҫ.

Я з в а — суран; язви́ть — суранлантар; тăрăхла.

Я з ы́ к ъ — ӳĕлхе; ярлычĕкъ — пĕӳĕкçĕ ӳĕлхе.

Я з ы́ ч е с т в о — суйа тĕн; язы́чникъ — суйа тĕнлĕ çын.

Я йц о́ — çăмарта; яи́чный желто́къ — çăмарта сарри; яи́чница — çăмарта хăпартни.

Я ко (ц. сл.) — мӗн, çапла.

Я к о р ь — йакăр. Якорь наде́жда — йакар — шанӳăк, тĕрек.

Я л о в а я — хĕсĕр.

Я л овѣ т ь — хĕсĕре йул. Яловая коро́ва — хĕсĕр ĕне.

Я м а — шăтăк; я́мочка — пĕӳĕкçĕ шăтăк.

Я щ и к ъ — йамшăк; ямщи́чать — йамшăк ӳуп.

Я н в а р ь — çĕнĕ çул уйăхĕ, кăрлаӳă; мăн кăрлаӳă.

Я р м о́ — йывăç хăмăт, (вăкăр хăмăӳĕ, сӳсменĕ).

Я р к а — çамрăк сурăх.

Я р к і й — йăмăх çутă.

Я р м а р к а — йармăнка; я́рмарочная пло́щадь — йармăнкă выраннĕ.

Я р ово́ й — çур тырри; яровóе по́ле — çур тырри хирĕ.

Я р у с ъ — çи, хут. Двухъя́русный иконоста́съ — ик çилĕ иконостас.

Я р ы й — çиллес, таса; я́рый воскъ топи́ли — таса ăвăс шăратнă.

Я р и́ т ь с я — çилен; я́рость — çилĕ.

Яръ-Ящикъ.

Я р ъ—тарăн çырма, авăр.
Я с л и—сырăш.
Я с н ы й, я́сно—уйăр, уçă, лайăх. Сего́дня я́сный день, я́сная пого́да, пайан уйăр, уçă кун, (çанталăк).
Я с н е́ т ь—уйарт; ясне́е—уйартарах; уçăрах, лайăхрах.
Я с т р е б ъ—хурӑăка.
Я т и (ц. сл.)—ил, тыт.
Я х о н т ъ—хаклă ӑул.
Я ч м е́ н ь—урпа; ячме́нное пи́во—урпа салатĕнӑен тунă сăра
Я щ е р и ц а—калта.
Я щ и к ъ—арӑа, сунтăх; почто́вый я́щикъ—пуштă арӑи.

Матеріаломъ

при составленіи настоящаго русско-чувашскаго словаря служили:

I. 1) Живой народный языкъ, который мы изучали путемъ непосредственнаго общенія съ чувашами;

2) рукописные матеріалы, доставленные священно-церковно-служителями и учителями чувашскихъ мѣстностей въ отвѣтъ на вопросы «программы для собиранія свѣдѣній о чувашахъ», напечатанной въ „Извѣстіяхъ по Казанской епархіи“ (1904 г., № 8) и отдѣльной брошурой;

3) словарный матеріалъ, любезно данный намъ слѣдующими лицами: Аѳанасьевымъ Гр. Аѳ., Григорьевымъ М. И., Кондрашкинымъ В. М., Никитинымъ Н. Н., Турханомъ А. В., Ѳеодоровымъ К. Ѳ., діакономъ о. Александровымъ М. Н., Арсеніевымъ Гр. Ар., Архиповымъ П. А., Васильевымъ П. В., Еремѣевымъ К. Е., Макаровымъ Д. М., Осиповымъ Е. О., Павловымъ С. Ѳ., Степановымъ А. Ѳ.

II. Печатные труды на чувашскомъ языкѣ:

1. Псалтирь на чувашскомъ языкѣ. Симбирскъ. Типографія И. С. Ханкова. 1901. 155 стр.

2. Книги Іисуса сына Сирахова, Іова, Іисуса Навина, Товита, Русь и первая Маккавейская. На чувашскомъ языкѣ. Изданіе Православнаго Миссіонерскаго Общества. Симбирскъ. Типографія А. Т. Токарева. 1889. 343 стр.

3. Господа нашего Іисуса Христа св. Евангеліе и дѣянія святыхъ апостоловъ. Изданіе Православнаго Миссіонерскаго Общества. Симбирскъ. Типографія И. С. Ханкова. 1898.—270 стр.

4. Священная исторія Ветхаго и Новаго Завѣта на чувашскомъ языкѣ. Восьмое Изданіе Православнаго Миссіонерскаго Общества. Казань. Типо-литографія Императорскаго Университета. 1898. 248. (Аѳинскаго)

5. Наставленіе въ Законѣ Божіемъ Епископа Агаѳадора на чувашскомъ языкѣ. Изданіе 2 Православнаго Миссіонерскаго Общества Цѣна 25 коп. Казань. Типо-литографія В. М. Ключникова. 1901.—176. стр.

6. Часословъ на чувашскомъ языкѣ. Изданіе третье Правосл. Миссіонер. Общества. Симбирскъ. Типографія А. и М. Дмитріевыхъ 1902. 255 стр.

7. Молитвенникъ на чувашскомъ языкѣ. Изданіе шестое. Православнаго миссіонерскаго Общества, цѣна 15 коп. Симбирскъ. Типо-литографія А. Т. Токарева. 1893.—135 стр.

8. Послѣдованіе молебнаго пѣнія, пѣваемаго во время бездождія, на чувашскомъ языкѣ. Изданіе второе Православнаго Миссіонерскаго Общества. Казань. Типо-литографія Императорскаго Университета. 1897.—48 стр.

9. Послѣдованіе во святую и великую недѣлю пасхи, на чувашскомъ языкѣ. Изданіе второе Пр. Мис. Общества. Казань, типо-литографія В. М. Ключникова, 1891.—75 стр.

10. Октоихъ, содержащій воскресную службу восьми гласовъ, на чувашскомъ языкѣ. Изданіе Правосл. Мис. Общ. Симбирскъ. Типографія А. Т. Токарева. 1889.—455 стр.

11. Объяснительныя бесѣды законоучителя въ сельской школѣ и въ храмѣ Божіемъ, въ 4-хъ отдѣлахъ. Отдѣлъ первый.—78 стр. Казань. Типо-литографія В. М. Ключникова.

12. О св. Ангелахъ и злыхъ духахъ, по ученію православной церкви, на чув. языкѣ. Изданіе 2-е Пр-го Мис-го Об-ства. Казань. Типо-литографія Императ. Универ. 1897.—36 стр.

13. Сошествіе Христа Спасителя во адъ. На чувашскомъ языкѣ. Изданіе Пр-го Мис-го Об-щества. Казань. Типо-литографія Импер. Универ. 1898.—12 стр.

14. О земныхъ страданіяхъ. Лучше здѣсь накажи господи! на чув. яз. Изданіе Пр-го Мис-го Общества. Казань. Типо-литографія Имп. Ун. 1893.—12 стр.

15. О загроб. жизни. 2 изд. 51 стр, Казань. 1890. А. Т. Токарева. 1896.—48 стр.

16. Не бойся: Я съ тобою. На чув. языкѣ. Изданіе Пр-го Мис-го Общества. Казань. Типо-литографія Импер. Универ. 1898.—14 стр.

17. Бесѣды на 10 заповѣдей Божіихъ. На чув. языкѣ. Изданіе Пр-го Мис-го Общества. Казань. Типо-литографія. Имп. Унив. 1898.—82 стр.

18. Бесѣды на молитву Господню и заповѣди блаженства. На чув. яз. Изд. Пр-Мис. Общест. Казань. Типо-литографія Имп. Ун. 1897.—81 стр.

19. Бесѣды и поученія. На чувашскомъ языкѣ. Изданіе Пр. Мис. Общ. Казань. Типо-литографія Имп. Унив. 1898.—64 стр.

20. Три поученій изъ твореніи иже во святыхъ отца нашего Тихона Задонскаго На чув. яз. Изданіе Пр. Мис. Об. Казань. Типо-литографія Имп. Унив. 1893.—15 стр.

21. О церкви и церковномъ богослуженіи, на чувашскомъ языкѣ. Изданіе 2-е Пр. Мис. Об. Казань. Типо-литографія В. М. Ключникова. 1897.—29.

22. Духовный пастырь. На чув. яз. Изданіе Пр. Мис. Об. Казань. Типо-литогр. В. М. Ключникова. 1898.—23.

23. Указаніе пути въ царствіе небесное, на чувашскомъ языкѣ, по сочиненію Высокопреосвященнѣйшаго Иннокентія митрополита Московскаго и Коломенскаго. кн. I—V.

24. Разсказы изъ житій святыхъ и статьи назидательнаго содержанія. Книжки 1—5. На чув. яз. Изданіе второе П. М. О. Казань. Типо-лит. Имп. Унив. 1897.—60. ц. 6.

25. Пустынница. Разсказъ изъ лѣтописей первыхъ вѣковъ христіанства. На чувашскомъ языкѣ. Изданіе Пр. Мис. Об—ства Казань. Гип-лит. Им. Ун. 1897—62 стр. ц. 6 к.

26. Равноапостольная Ольга. На чувашскомъ языкѣ. Изданіе Православ. Мис. Об. Казань. Типо-лит. В. М. Ключн. 1898—14 стр.

27. О святой православной вѣрѣ. Пять поученій Высокопреосвященнѣйшаго Арсенія, Архіепископа Казанскаго и Свіяжскаго. Въ день Блаженной памяти св. Равноапостольнаго князя. Владиміра (15-го іюля). На чув. яз. Изд. Пр. Мис. Об. Казань. Типо-лит. Имп. Ун. 1899.—39 стр.

28. Страданіе и чудеса святаго великомученика Димитрія Солунскаго. На чув. яз. Изд. Пр Мис. Об. Казань. Типо-лит. В. М. Ключн. 1867.—16 стр. ц. 3 к.

29. Житіе святой великомученицы Екатерины. На чув. языкѣ. Изданіе Самарскаго Епархіальнаго Комитета Православнаго Миссіонерскаго Общества. Казань. Типо-литографія В. М. Ключникова, 1903.—24 стр.

30. Житіе святаго преподобнаго Евфимія Великаго.—16 стр.

31. Житіе св. Антонія Великаго. На чув. яз.—20 стр.

32. Житіе преподобныхъ Ксенофонта, жены его Маріи и дѣтей ихъ Іоанна и Аркадія.—16 стр.

33. Житіе св. Павла Өивсянина.—11 стр.

34. Житіе св. мученика Евстаѳія Плакиды.—16 стр.

35. Жизнь и страданія св. великомученника Прокопія.—24 стр.

36. Житіе преподобнаго отца нашего Іоанна Лѣствичника.—11 стр.

37. Житіе св. Іоанна Кущника.—8 стр.

38. Житіе и страданія св. Великомученника и цѣлителя Пантелеимона. На чувашскомъ языкѣ. Изданіе Прав. Мис. Общ. Казань. Типо-лит. Имп. Унив. 1835.—24. ц. 5 к.

39. Священное коронованіе русскихъ царей и царицъ и чинъ миропомазанія ихъ при вѣнчаніи на царство, на чувашскомъ языкѣ. Изданіе Православнаго Мис. Общ. Симбирскъ. Типо-литографія А. Т. Токарева. 1896.—31 стр. ц. 10 к.

40. Календарь на чувашскомъ языкѣ. Изданіе 2-е. Казань типо-лит. Им. Ун. 1903. —40 стр.

41. Почитай родителей твоихъ. Изданіе книжнаго магазина А. А. Дубровина. Въ Казани. Типо-литографія Им. Унив. 1900.—33 стр.

42. Богъ не оставляетъ страждущаго человѣка. Казань. 1900—16 стр.

43. Слово о пьяницахъ на чув. языкѣ изданіе Пр. Мис. Общ. Казань Типо-литографія Им. Унив. 1898.—12 стр.

44. Вино-ядъ. На чув. языкѣ. Изданіе П. М. О. Казань. Типо-лит. Ключникова 1898.—19 стр. ц. 2 к.

45. Такмак. Оттискъ изъ П. О. Ист. и Этн. 1903 г. т. XIX. 1903.—10 стр.

46. Первоначальный учебникъ русскаго языка для чувашъ. Изданіе пятое Пр. М. Об. Вып. 1 Казань. Тип. Им. Унив. 1898.—159 стр. ц. 10 коп.

47. Книжка для чувашъ. О сохраненіи здоровья. На чувашскомъ языкѣ. Составилъ докторъ С. М. Виниевскій. Казань. Типо-лит. Имп. Унив. 1900.—139 стр. ц. 35 к.

48. Требникъ на чувашскомъ языкѣ. Изданіе Православнаго Миссіонерскаго Общества. Симбирскъ Типографія А. Т. Токарева. 1886.—280 стр. цѣна 50 коп.

49. О св. чудотворной иконѣ, находящейся въ церкви с. Ишакъ, Козмодемьянскаго уѣзда, Каз. епархіи. На чувашскомъ языкѣ. Второе, исправленное изданіе.—18 стр.

50. Иди за мной.

51. Разсказы изъ русской исторіи на чувашскомъ языкѣ. Вып. 1-й. Изданіе 2-е Пр. М. О. Казань, Типо-литографія Ключникова, 1882.—205 стр.

52. Чуваши въ Константинополѣ. Казань Типографія А. М. Петрова. 1903.—28 стр.

53. О Богѣ и отношеніи Его къ человѣческому роду по ученію православной христіанской церкви. На чувашскомъ языкѣ. Изданіе Пр. Мис. Общ. Казань. Типо-лит. Ключникова. 1899.—133.

54. О святыхъ иконахъ, по ученію Пр. Хр. церкви и о благоговѣйномъ почитаніи и храненіи ихъ въ чистотѣ и благоговѣніи. На чувашскомъ яз. Изд. Пр. Мис. Общ. Казань. Типо-литографія Им. Ун. 1898.—40 стр.

55. Святые семь отроковъ иже во Ефесѣ. На чувашскомъ языкѣ. Изданіе Пр. М. Об. Казань. Типо-литографія Им. Ун. 1897.—21 стр.

56. Жизнь святаго пророка Божія Иліи. На чувашскомъ яз. Казань. Типо-лит. 1898.—24 стр.

57. Храмъ Божій источникъ благословеній Божіихъ. На чув. яз. Изд. Пр. М. Об. Казань. Типо-лит. Им. Ун. 1898.—12 стр.

58. Православный воинъ Божій. На чув. яз. Изд. Пр. Мис. Об. Казань. Типо-лит. В. М. Ключникова 1898.—15 стр.

59. О единой истинной вѣрѣ въ Бога и ложныхъ вѣрованіяхъ. На чувашскомъ языкѣ. Изданіе Пр. Мис. Общ. Казань. Типо-лит. Им. Ун. 1900.

60. Два поученія о страданіяхъ и смерти Господа нашего Іисуса Христа. На чувашскомъ языкѣ. Казань Типо-лит. В. М. Ключникова. 1898.—15 стр.

61. Главные церковные праздники Господни и богородичны, и жизнь апостоловъ Петра и Павла. Третье изданіе Пр. М. Об. Симбирскъ. Типографія А. Т. Токарева. 1890 —68 стр. ц. 25 к.

62. Всенощное бдѣніе и литургія. 3-е изданіе Пр. М. О. 1890 г. ц. 40 к.

63. Начальное ученіе православной христіанской вѣры, 2-е изданіе. 1890.

64. Разсказы изъ русской исторіи, часть 1-я. 2-е изданіе. 1890.

65. Превосходство христіанства передъ мухаммеданствомъ епископа Викторина. Симбирскъ. Тип. А. Т. Токарева. 1890—32 стр.

66. Хоровыя церковныя пѣснопѣнія на чувашскомъ языкѣ. Изданіе Пр. М. Об. Казань. Типо-лит. Им. Ун. 1894 г.

67. Житіе святаго Германа, Свіяжскаго Чудотворца втораго Архіепископа Казанскаго. На чув. языкѣ. Изд. Пр. М. Общ. Симбирскъ. Типо-лит. А. Т. Токарева 1896.— 16 стр. ц. 5 к.

68. О постѣ по ученію православной церкви. На чувашскомъ языкѣ. Изд. Пр. Мис. Об. Казань. Типо-лит. Им. Ун. 1893.—28 стр.

69. Пѣснопѣнія на всенощномъ бдѣніи и литургіи. На чувашскомъ языкѣ. Изд. Пр. М. Об. Казань. Типо-лит. Им. Ун. 1900.—59 стр. ц. 6 к.

70. 1904 годъ. Календарь на чувашскомъ языкѣ. Казань. Изд. кн. маг. А. А. Дубровина.—63 стр. ц. 12 к.

71. Житіе св. Велик. Варвары. На чув. яз. 16 стр. Изд. Сам. Ком. Пр. Мис. Об. 1902. Казань. ц. 6 к.

72. Житіе св. Гордія. На чув. яз. Изд. Сам. Епарх. Ком. Пр. Мис. Общ. Казань. 1903.—7 стр.

73. Житіе св. Ефрема Сирина. На чув. яз. Изд. Сам. Епахр. Ком. Пр. Общ. Казань. 1903.—12 стр. Типо-лит. Ключникова.

74. Житіе св. преп. муч. Евдокіи. На чув. яз. Изд. Пр. Мис. Об. Казань. 1902 Типо-лит. Ключникова.

75. Послѣдованіе ко святому Причащенію на чувашскомъ языкѣ. Изданіе Прав. Мис. Общ. Казань. Типо-лит. Им. Ун. 1898.—28 стр.

Кромѣ этихъ названій, подъ руками у насъ были и другія изданія Православнаго Миссіонерскаго Общества, различныхъ учрежденій и частныхъ лицъ, появившіяся въ печати до 1910 года (всего 125 названій).

Какъ пользоваться словаремъ въ школѣ?

По словамъ многихъ, учителей школа съ учениками изъ чувашъ весьма нуждается въ словарѣ. Эту нужду въ словарѣ испытываетъ и учитель и ученикъ при объяснительномъ чтеніи статей на русскомъ языкѣ.

Готовясь къ уроку, учитель долженъ бываетъ выяснить для себя смыслъ каждаго слова статьи, которую будетъ читать завтра съ учениками; часто, по недостатку времени, учитель не въ состояніи бываетъ выяснить значеніе нѣкоторыхъ словъ и подыскать имъ правильныя соотвѣтствія въ чувашскомъ языкѣ. Допустимъ, фраза такая; „онъ былъ безъ ума отъ ра-

дости"; это выраженіе требуетъ для себя объясненій. Насколько приходилось наблюдать за жизнью чувашской школы, чувашлята будутъ знать, что здѣсь говорится о радости, но, при чемъ тутъ слово „безъ ума", не поймутъ. Требуются объясненія. Учителю приходится подбирать слова болѣе понятныя, чѣмъ приведенное, тратить на это иногда очень много времени. Между тѣмъ и скорѣе и проще подготовиться къ уроку, прибѣгнувъ къ помощи словаря.

Уяснивъ приблизительно смысловую и техническую сторону предстоящаго урока объяснительнаго чтенія на русскомъ языкѣ, учитель можетъ на самомъ урокѣ снабдить учениковъ словарями и научить самостоятельному чтенію статей на русскомъ языкѣ при помощи словаря.

Учитель предварительно объясняетъ ученикамъ III или IV отдѣленія, какъ надо пользоваться словаремъ.

Затѣмъ беретъ для примѣра фразу изъ статьи и дѣлаетъ совмѣстно съ учениками опытъ перевода.

Пусть читается статья на русскомъ языкѣ по книгѣ И. С. Михеева подъ заглавіемъ: „Какъ поступилъ Филиппъ въ школу". Ученики чуваши должны усвоить ее сознательно. Ученики III-го отдѣленія понимаютъ слова: „Филиппъ" и „школа".

Учитель заставляетъ ученика отыскать въ словарѣ слово „какъ", прочитать и запомнить; тоже дѣлаетъ и съ словомъ „поступилъ". Послѣ этого учитель проситъ привести всю фразу по-чувашски. Получивъ желанный отвѣтъ, учитель переходитъ къ чтенію и переводу дальнѣйшей фразы. Когда такимъ образомъ учитель убѣдится, что ученики III или IV отд. могутъ правильно обращаться со словаремъ, велитъ самостоятельно вести эту работу и по возможности выписывать въ тетради слова, которыя ученики отыскали въ словарѣ.

Когда статья такимъ образомъ будетъ прочитана вся, учитель заставляетъ учениковъ разсказывать ее на русскомъ и чувашскомъ языкѣ, заставляетъ также писать связный разсказъ въ ихъ тетрадяхъ и т. д.

Наученные пользованію словаремъ въ школѣ, чувашскіе дѣти могли бы съ успѣхомъ пользоваться имъ при дальнѣйшемъ самообразованіи.

Н. Никольскій.

30
3681/218
4-00
M
46-20